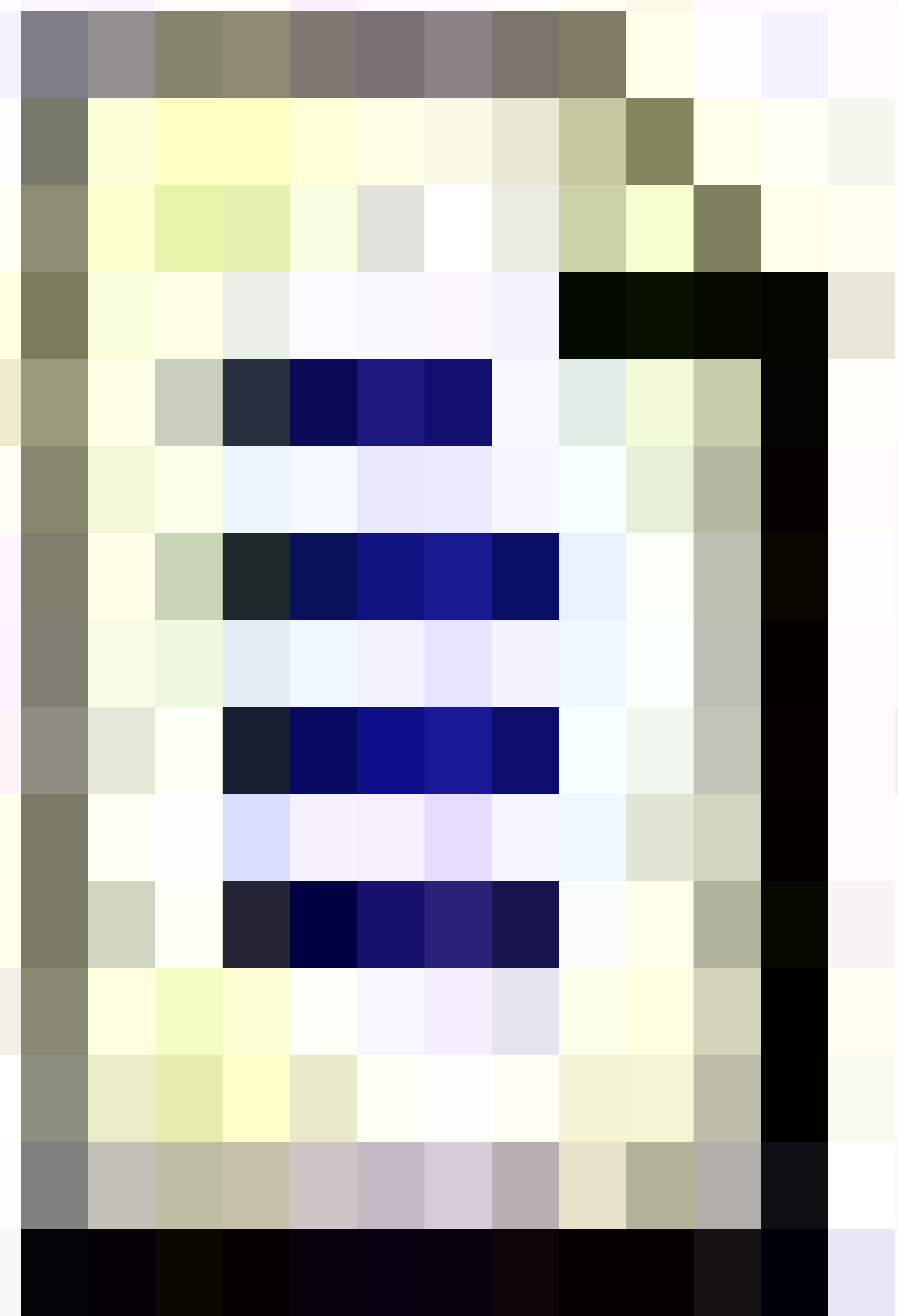

Takdim

Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabı, sünnetlerin en hayırlısı Resûlullah’ın (s.a.v.) sünnetidir. Sevgili Peygamberimiz pekçok hadislerinde bizleri sünnetine bağlanmaya teşvik etmiştir. Yine pek çok hadislerinde de ümmetinden sünnetini yaymalarını istemiştir. Meselâ bu hadislerden bir kaçı şu mealdedir:

"Allah, bizden bir söz işitip de onu başkasına ulaştırıncaya kadar muhafaza eden kimsenin yüzünü ak etsin! Zira ulaştıran birçok kimse onu işitenden daha iyi korur!"[1].

"Benden duyduğunuz şeyleri rivayet ediniz!"[2].

"Burada bulunan bulunmayana tebliğ etsin."[3].

Bunlardan başka gerek Kur'ân-ı Kerimde, gerekse hadislerde ilmin ve onu öğretmenin fazileti ile ilgili olarak sayılamayacak kadar teşvik vardır.

İşte bütün bu teşvikler içindir ki, Sahabîler, hadisleri öğrenmek ve onları başkalarına öğretmek için gerçekten büyük gayretler sarf etmişler, bir hadis de olsa onu bilenden öğrenebilmek için o günün şartlarında günlerce yol almışlardır. Meselâ Peygamberimizi evinde misafir etme şerefinin sahibi, İstanbul'un aziz misafiri Ebû Eyyub el-Ensârî, bir hadis öğrenebilmek için Mısır'da vali olan Ukbe bin Amir'i (r.a.) ziyarete gitmişti.[4]

Sahabîlerden sonra en hayırlı nesil olan Tabiîn de bu noktada büyük gayretler gösterdiler. Hadisleri topladılar, yazdılar, tedvin ettiler. Onlardan sonra da bu vazifeyi Tebe-i Tabiîn devr aldı. Onların zamanında hadis ilmi

altın çağını yaşadı. Hadisler tedvinle beraber bablarına göre tasnif de edildi. Ve ardından bugün herbiri birer ilim hazinesi olan hadis kitapları neşredildi. Bunlar:

Sünen, Cami, Müsned, Mu'cem, Müstedrek, Musannaf, Zevaid gibi isimler altında gruplaştı. Bu gruplar içerisine giren şu hadis kitaplarını sayabiliriz.

Buhari, Müslim, İbni Mâce, Tirmizi, Nesâî, Ebû Dâvud, Müsned, Muvatta, Dârimî, Mu'cemü's-Sagîr, Mu'cemü'l-Evsat, Mu'cemü'l-Kebîr, Camiu’s-Sagîr, Câmiü'l-Kebir, Abdurrezak'ın Musannaf’ı, İbni Ebi Şeybe'nin Musannaf’ı, et-Tergib ve't-Terhîb, Süneni'l-Kübra, Mecmaü'z-Zevaid, Kenzü'l-Ummal.

Ayrıca hac, zekât gibi belirli konulara âit kitaplar neşredildi, yine çeşitli konularda 40 hadisler yayınlandı.

Banların pekçokuğu birkaç istisna dışında üzerinde ciddî çalışmalar yapılarak Türkçeye kazandırıldı. Saydığımız kitaplardan şunlar tercüme edildi:

Buhârî, Müslim, İbni Mâce, Tirmizî, Nesâî, Ebû Dâvud, Muvatta, Dârimî, Camiü's-Sagîr, et-Tergib ve't-Terhîb.

Bunlardan Suyutî'nin Câmiü's-Sagîr'ini şerh ve tahkikli bir şekilde üç cilt halinde Abdülaziz Hatip ve Şaban Döğen beyle birlikte muhtasar olarak biz tercüme ettik.

Elinizdeki kitapla da üzerinde hiçbir çalışma yapılmamış olan ilk devir hadis kaynaklarından Taberânî'nin Mu'cemü's-Sagîr'ini iki cilt olarak tercüme etmiş olduk.

Bu Eser Üzerinde Neler Yaptık?

1. Mu'cemü's-Sagir harekesiz ve tahkiksiz olarak neşredildiğinden, metne hareke koyduk.

2. Hadislerin diğer hadis kitaplarından tahkikini yaptık. Farklı rivayetlere yer verdik.

3. Pekçok hadise şerh yaptık.

4. Tekrarları çıkardık.

5. Eser Taberânî'nin hadis aldığı şeyhlerine göre tanzim edilmiş olup, hadislerle ilgili hiçbir başlık yoktu. Biz her hadis için başlıklar çıkardık.

6. Eserin sonuna Türkçesi için kolay istifade edilmesi düşüncesiyle indeks hazırladık.

7. Yine istifadeyi kolaylaştırmak düşüncesiyle eserin Arapçası için de fihrist hazırladık.

8. Bilhassa günümüzde "Bize Kur'ân yeter. Hadisleri nakledenler güvenilir kimseler değil" gibi hezeyanlara şahit olduğumuzdan, sünnetin de dinin temel kaynağı olduğunu, hadisleri nakleden Sahabîlerin, Tabiînin, Tebe-i Tabiîn ve sonraki neslin güvenilir kimseler olduğuyla ilgili bir araştırma yaptık.

9. Müellif Taberânî hakkında kısa da olsa bilgi verdik.

İnşaallah bu gayretimizle "*Allah, bizden bir söz işitip de onu başkasına ulaştırıncaya kadar muhafaza eden kimsenin yüzünü ak etsin!*" hadisindeki duaya nail oluruz. Çünkü biz bununla Resûlullah'ın (s.a.v.) hadislerini Arapça bilmeyenlere ulaştırmış oluyoruz.

Burada tercüme esnasında yardımlarını esirgemeyen Dr. Abdülaziz Hatip Beye teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Gayret bizden tevfik ve yardım Allah'tandır.

İsmail Mutlu

9.6.1996

Şirinevler[5]

İmam Taberânî Kimdir?

İmam Taberânî'nin tam ismi, Süleyman bin Ahmed bin Eyyûb eş-Şâmi el-Lahmî'dir. Künyesi ise Ebu'l-Kâsım'dır. Ba'ka'da doğmuştur. Taberiyye'ye nispet edilerek Taberânî denilmiştir.

Hicrî 260 (M. 873) yılında doğmuş, 273 yılında hadis dinlemeye başlamış, otuz sene ilim tahsilinde bulunmuş, o devrin ağır şartlarında Kudüs, Kayseriyye, Humus, Medâin, Şam, Mısır, Arabistan, Yemen, Irak, Bağdad, Küfe, Basra, İran ve İsbahan'a seyahat yapmıştır.[6]

Taberânî, bin veya daha fazla hadis âliminden (şeyh) hadis dinlemiş ve rivayet etmiştir. Onun hadis dinlediği isimlerden bâzıları şunlardır:

Haşim bin Mersed et-Taberânî, Ebû Zur'a es-Sakafî, İshak ed-Debrî, İdris el-Attar, Beşir bin Musa, Hafs bin Amr, Ali bin Abdülaziz el-Begâvî, Mikdam bin Dâvud, Yahya bin Eyyûb el-Allâf, Ebû Abdurrahman Nesâî.

Taberânî'den de pekçok kimse hadis almıştır. Bunlardan bazıları: Ebû Halife, Ahmed bin Muhammed, Ebû Amr Muhammed bin Hüseyin Hüseyin bin Ahmed Ebû Bekir bin Ebî Ali, Ebu'l-Fazl Muhammed bin Ahmed, Ebû Nuaym el-Esbehânî.

Taberânî, hadis hafızlarının büyüklerindendir. Hadiste hüccet, yani 300 000'den fazla hadisi senetleriyle birlikte ezbere bilen unvanına sahiptir.

Talebelerinden Ebû Abbas Şirazî, Taberânî'den 300 000 hadis yazdığını söyler.

İleri gelen âlimlerden Zehebî, İbni Kayyım el-Cevzî, Hafız Ebu'l-Abbas eş-Şirâzî ondan övgüyle bahsederler.[7]

Bediüzzaman da Taberânî için, "mevsuk (sika) ve sahih muhakkik" ifâdesini kullanır.[8]

O sadece hadis sahasında değil, tefsir ve fıkıh sahasında da tanınmış bir âlimdir.

Taberânî'nin büyüklü küçüklü yüz eseri vardır. Bunlardan bazıları:

Mu'cemü'l-Kebir,

Mu'cemü 'l-Evsat,

Mu'cemü's-Sagîr,

Müsned'il-Aşere,

Ma'rifeti's-Sahabe,

Müsned-i Ebî Hüreyre,

Et-Tefsir,

Delâilü'n-Nübüvve,

Müsned-i Ebî İshak,

Fezail-i Erbaati'r-Raşidin,

Ahbaru Ömer bin Abdülaziz,

el-Ehâdisü't-Tıval,

İsreti'n-Nisa,

Kitâbü'l-Evâil,

Kitâbü's-Sünne,

Kitâbü'n-Nevâdir.[9]

Hicrî 360 (M. 971) yılında. 100 yaşında iken vefat etmiştir. Kabri İsfehan şehrinin girişinde, Sahabîlerden Hammeme ed-Devsî'nin (r.a.) kabrinin yanındadır. Verdiği eserleriyle kabrine nur yağmasına vesile olmuştur. Allah kendisinden razı olsun.[10]

Mu'cemler ve Mu'cemü's-Sagîr

Hadis kitapları, tarzlarına göre sahih, sünen, müsned, mu'cem gibi kısımlara ayrılır. Elinizdeki kitap bu tasnif içerisinde mu'cem kısmına dahildir.

Mu'cem, râvi isimlerine göre (ale'r-rical) hazırlanmış hadis kitaplarıdır. Mu'cemler, Sahabe, şuyuh veya beldelere göre, çoğu kere alfabatik olarak sıralanırlar.[11]

Her ikisinde de râvilerin isimleri alfabetik olarak sıralanmakla birlikte, mu'cemlerle müsnedler arasında şöyle bir fark vardır: Müsnedlerde Sahabîleri genelde alfabatik sıraya koyarak onların rivayetlerine yer verilirken; mu'cemlerde müellifler kendi hadis aldıkları hocaları alfabetik sıraya koymuşlardır. Yani müsnedler hadisin ilk râvisine göre sıralanırken, mu'cemler müellifin hadis aldığı son râviye göre sıralanır.

Mu'cem te'lifinde Ahmed ve Muhammed isimlerini öne almak, sonra diğer hocaları sıralamak usûl olmuştur.[12]

Mu'cemlerin en meşhuru, Taberânî'nin üç mu'cemidir. Bunlar:

1. el-Mu'cemü'l-Kebîr: Taberânî'nin mu'cemlerinin en büyüğüdür. İçindeki hadis sayısı 25.000, 60.000000 gibi farklı sayılarla belirtilmiştir.

Mutlak olarak mu'cem denilince bu eser hatıra gelir. Eğer başka mu'cemler kastediliyorsa, bu açıkça söylenilir.[13]

Mu'cemü'l-Kebir, Irak Evkaf Vezâreti tarafından, Hamdi Abdülmecid es-Silefi'nin tahkik ve tahrici ile 1978, 1983 yılları arasında 25 cilt olarak neşredilmiştir. Ancak muhakkik eserin 200 cüzünden[14] 13, 14, 15, 16 ve 21. cüzlerini, yazmalarını bulamadığı için bastıramadığını ifâde eder.[15]

2. Mu'cemü'l-Evsat: Taberânî'nin "O benim ruhumdur" dediği bu eserin orjinali altı cilttir.[16]

Eser, Mahmud et-Tahhan'ın tahkiki ile 1985 yılında neşrolunmaya başlamış ve 1995 yılında 11 cilt olarak tamamlanmıştır. 11. cilt fihristtir.

Eser, 9485 hadis ihtiva eder.

3. Mu'cemü's-Sagir: Taberânî'nin mu'cemlerinin en küçüğü olan bu eser, bizim tercemesini, şerh ve tahkikini yaptığımız elinizdeki eseridir. Mu'cemü's-Sagîr, Taberânî'nin hocalarından bin tanesinin genellikle birer hadisini ihtiva eder. Müellif, kendilerinden hadis naklettiği hocalarının isimlerini alfabetik sıra içerisinde verir. Kitap, Ahmed bin Abdulvehhab'ın rivâyetiyle başlar, Eserde tekrarlanan hadislerle beraber 1070 hadis vardır. Biz bunlardan 816sını tercüme etmiş bulunuyoruz. Tercüme etmediğimiz hadislerin çoğu tekrar olanlar.

Eserin iki cilt halindeki baskısı 1968 yılında, Abdurrahman Muh. Osman'ın tashihi ile Medine'de Mektebetü's-Selefiyye tarafından gerçekleşmiştir.

Eserin yazma nüshaları GAS 1, 196. Târihu't-türâsil-arabî, 1, 318'de kayıtlıdır.[17]

Biz tercümemizde 1983 Beyrut baskısını esas aldık.[18]

Sünnete Uymanın Ehemmiyeti

Kur'ân'dan sonra en önemli kaynak sünnettir. Sünnet, Peygamberimizin (a.s.m.) sözleri, davranışları, yahut başkalarının yaptığını görüp hoş karşıladığı hallerdir. Peygamberimizin bizzat yapmış olduğu işlere fiilî sünnet, dili ile ifâde ettiği mübarek sözlere kavlî sünnet, başkalarından duyduğu veya gördüğü halde yasaklamayıp hoş karşıladığı hareketlere de takriri sünnet denir. Peygamberimizin namaz kılmasını, abdest alış şeklini fiilî sünnete, "Selâmı yayınız" şeklindeki emrini kavlî sünnete, gördüğü halde ses çıkarmadığı teşbih kullanmayı da takrirî sünnete misâl olarak verebiliriz. Çünkü Peygamberimizin bâtıl ve İslâmın kabul etmediği şeyler karşısında susması düşünülemez.

Evet, Peygamberimizin sünneti, Kur'ân'ın anlattığını teyid eder, onu izah eder, herkesin anlayamadığı hükümleri açığa kavuşturur, kısaca anlatılanları ayrıntılarıyla anlatır, sınırsız olanı sınırlandırır. Onda bulunmayan hükümler koyar. Meselâ Kur'ân'da namaz kılmak ve oruç tutmak emredilmiş, fakat namazın farzlarını, rekâtlarını, vaciplerini, kasdî olarak oruç bozmanın keffâreti gerektireceği gibi hususları sünnet açıklamıştır. Sahurda ne zamana kadar yenilmesinin caiz olduğunu ifâde eden,

"Sabah vakti beyaz iplik siyah iplikten ayırdedilinceye kadar yiyin için"[19].

âyetinde geçen "beyaz ve siyah iplik" ifâdesinden maksadın, gündüzün beyazlığı ile gecenin karanlığı olduğu hadiste açıklanmıştır. Bir erkeğe hanımının halâ ve teyzesini nikahlamasının haram olduğunu, erkeğin altın

kullanmasının, ipek elbise giymesinin haramlığını yine sünnetten öğreniyoruz.

Bunun içindir ki, Kur'ân'da pekçok âyette sünnete uymanın, Peygamberimize (a.s.m.) itaat etmenin farz olduğu anlatılır. Sünnetin dindeki yerini ve önemini açıkça ortaya koyan âyetlerden bâzıları şu mealdedir:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah'da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir."[20]

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin; Peygambere ve sizden olan idarecilere de itaat edin. Birşeyde anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah'a ve Resulüne havale ederek çaresini Kur'ân'da ve Resûlullah'ın sünnetinde arayın —eğer Allah'a ve âhiret gününe gerçekten inanıyorsanız. Böylesi daha hayırlıdır ve neticesi de daha güzeldir."[21]

"Rabbine and olsun ki, onlar, aralarındaki anlaşmazlıklar için senin hükmüne müracaat edip, sonra da verdiğin hükme gönüllerinde hiçbir sıkıntı ve şüphe duymaksızın tam bir teslimiyetle razı olup uymadıkça, hakkıyla îman etmiş olmazlar."[22]

"Peygamber size ne emretmişse alın, neyi yasaklamışsa ondan da kaçının. Allah'tan korkun. Muhakkak ki Allah'ın azabı pek şiddetlidir."[23]

Bu âyetlerle Resule uymanın sıkı sıkıya emredilmesi, Peygamberimizin söylediklerinin de vahiy kaynaklı olmasındandır. Bu gerçek bir âyette şöyle anlatılır:

"O kendi keyfine göre konuşmaz. O ancak kendisine vahyolunanı söyler."[24]

Sünnetin dînimizde bir kaynak olduğuna işaret eden bu âyetlerin yanı sıra, birçok da hadis vardır. Bunlardan ikisi şöyledir:

"Bana Kur'ân ve bir o kadarı daha [sünnet] verildi. Yakında karnı tok, koltuğuna yaslanmış birisi, 'Size Kur'ân yeter; onda neyi helâl bulursanız, onu helâl kabul ediniz, onda neyi haram bulursanız onu da haram biliniz' diyecek. Şunu iyi biliniz ki, Allah Resulünün haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir."[25]

"Sizlere iki şey bırakıyorum. Bunlara sım sıkı sarıldığınız müddetçe hiçbir surette doğru yoldan sapmazsınız. Bunlar Allah'ın Kitabı ve Resûlullahın sünnetidir."[26]

Gerek âyet-i kerimelerde, gerekse hadis-i şeriflerde Peygamberimizin emrine tâbi olmak kesin bir şekilde emredildiği içindir ki, başta Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer olmak üzere bütün Sahabîler ve Sahabîlerden sonra gelen Tabiîn, onlardan sonra gelen Tebe-i Tabiîn ve sonra gelen âlimler kendilerine sorulan bir meselenin hükmünü evvelâ Kur'ân'da aramışlar, onda bulamadıklarında sünnete müracaat etmişlerdir.

Bediüzzaman da sünnetin dinin kaynağı olduğuna şöyle dikkat çeker:

"Zât-i Risâletin akvali gibi ef'al ve ahvali ve etvar ve harekâtı [sözleri gibi fiilleri, halleri, tavır ve hareketleri] dahi menâbi-i din ve şeriattır. Ve ahkâmın me'hazleridir [kaynaklarıdır]."[27]

Bediüzzaman, Muhakemât isimle eserinde de, "Hadîs, maden-i hayat ve mülhim-i hakikattir"[28] diyerek sünnetin gerçek bir hukuk kaynağı olduğunu ifâde etmiştir. Fakat Bediüzzaman, şeriata kaynak olacak hadislerin sahih olmasını şart koşmakta ve bununla ilgili olarak, "Müfessir-i Kur'ân olan ehâdîs-i sahiha [sahih hadisler] bize kifayet eder" demektedir. [29]

Çağdaş âlimlerden Said Ramazan el-Butî de, sünnetin ehemmiyeti ile ilgili olarak şöyle der:

"Kur'ân ve sünnetin otoritesi dışındaki bütün otoriteleri reddetmekle İslâm, hukukunu hem kavram yönünden, hem de uygulama kaabiliyeti bakımından çeşitli yabancı tesirler yığınının oluşturduğu terekeden kurtarmış; böylece bütün Müslümanları, Allah'ın kelâmı olduğuna inandıkları Kur'ân'ın muhtevası ve onun Hz. Peygamberin sünneti içinde yapılmış tefsiri ile yüz yüze getirmiş oluyorlar."[30]

Yine Asrımız âlimlerinden Mevdudî ise sünnetle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapar:

"Bu ümmetin eşsizliği, birliği ve İslâm geleneğinin sürekliliği, toplumun hidâyet kaynaklarının birlikte algılanıp hayata geçirilmesi ile sağlanmıştır. Bu hidâyet kaynakları da Kur'ân ve sünnettir. Müslüman ümmetin zamansal dikey oluşumu ile mekansal yatay oluşumu Kur'ân ve sünnete olan bağlılıkları nisbetinde olmuştur. Bir kaynak olarak sünnet, değerlendirme dışa bırakılacak olursa, ümmet yapısı çözülür, korunamaz."[31]

Sünnet-i Seniyyeye Uymanın Sevabı

Sünnete uymak çok sevaplı bir iştir. Bilhassa bid'aların yaygınlaştığı, ümmetin fesada gittiği zamanımızda sünnete tâbi olmak daha ehemmiyetlidir. Böyle zamanlarda bir sünneti işlemek binlerce sevap kazandırabilmektedir. Resûlullah (a.s.m.) bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde eder:

"Bid'ad ve ve dalâletlerin her tarafı istila ve ümmetimin bozulduğu bir zamanda sünnetime sarılana yüz şehid sevabı vardır."[32]

Sünnete tâbi olmanın bu derece büyük sevap kazandırmasının sebebini şöyle izah edebiliriz:

Bir Müslümanın en yüksek gayesi, Allah'ın rızâsını kazanmaktır. Allah'ın rızasını kazanma yolları içerisinde en sağlamı, en makbulü ve en kısası, Resûlullahın gösterdiği ve takip ettiği yoldur. Resülullahı sevmek ve ona tâbi olmak bizi Allah'ın rızâsına götürecek yegâne yoldur. Bu gerçek bizzat Rabbimiz tarafından şöyle ifâde edilir:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir."[33].

Yüce Rabbimiz Nisa Sûresinin 69. âyetinde de kendisine hakkıyla iman etmeyi, her hususta Resülullahın hükmünü tam bir teslimiyetle kabul etme şartına bağlamıştır. Bu âyet-i kerimede de meâlen şöyle buyururur:

"Her kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine pek büyük nimetler bağışladığı peygamberler, sıddîklar, şehidler ve salih kimselerle beraberdir. Onlar ise ne güzel arkadaşlardır!"

Bununla ilgili olarak bir başka âyet-i kerimenin meali ise şöyledir:

"Sizden kim Allah'a ve Resulüne itaat eder ve güzel işler yaparsa, ona da mükafaatını iki kat veririz. Onun için biz Cennette pek güzel ve arkası kesilmeyecek bir rızık hazırlamışızdir."[34].

"Andolsun ki, Allah'ın rahmetini ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için, Allah'ın Resulünde size güzel bir nümûne vardır"[35].

Allah Bizden Resulüne Uymamızı Niçin İstiyor?

Cenâb-ı Hakkın bizden Resulüne uymamızı istemesi, model ve rehber olarak onu göstermesinin sebebi, bizi kendi rızâsına ulaştıracak her türlü hal ve hareketi, ibâdet ve güzel ahlâkı onun mübarek şahsında topladığı içindir. Sevgili Habibini her yönden en mükemmel surette, en ideâl ve mutedil bir şekilde yarattığı içindir. Böyle olduğu içindir ki,

"Muhakkak ki, sen yüce bir ahlâka sahipsin"[36].

ifadeleriyle onun ahlâkını övmüştür. Peygamberimiz de,

"Rabbim bana, edebi en güzel bir surette ihsan etmiş, edeplendirmiştir" buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir.

Evet, sünnet-i seniyyenin her bir meselesi, karanlıklı ve zararlı yollarda birer pusula ve fener vazifesi görür. Herkes akimi kemiren, ruhunu tâzip eden, kalbini yaralayan dertlerin ilacını sünnet-i seniyyede rahatlıkla bulabilir. Sünnet-i seniyye düsturları ruhî, aklî ve kalbî, bilhassa içtimaî yaralar için çok faydalı merhem ve ilaçtır.

Peygamberimiz dış görünüşü ve bünyesi itibarıyla en güzel insan, en seçkin bir şahsiyet olduğu gibi; yaşayışı, hareketi ve ahlâkı bakımından da hep itidal ve istikamet üzere olmuş; ifrat ve tefritten uzak bir hayat yaşamıştır. Bunun için, sünnet-i seniyyenin her meselesinde bir nur, bir edep ve bir hikmet vardır. "Sünnet-i seniyye edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edeb bulunmasın" diyen Bediüzzaman Hazretleri, "Edebin envaını [her çeşidini] Cenâb-ı Hak Habibinde cemetmiştir [toplamıştır]. Onun sünnet-i seniyyesini terk eden edebi terk eder" der.[37]

Peygamberimizin her hareketi tâbi olunacak ve takip edilecek en güzel rehberdir. Ölçü olarak alınacak en sağlam kanunlardır. Onun günlük yaşayışla ilgili sıradan bir hareketinde bile insan hayatını yakından ilgilendiren birçok fayda ve hikmetler vardır. Meselâ yemekten önce ve

sonra ellerini yıkayan, sofrada iken sünnete uyarak midesini tıka basa doyurmayan, yatağa girerken sağ tarafına yatan bir insan sıhhat bakımından birçok faydalar elde eder. Aynı şekilde evine girerken Resullahın tavsiyesini dinleyerek selâm veren, aile ve çocukları arasında bulunduğu vakit Resulullahın aile hayatıyla ilgili sünnetini yaşayan huzurlu bir aile hayatı yaşar. İş hayatında herkese güler yüz gösteren, herkese yardımcı olmaya çalışan, bitmez tükenmez bir hazine olan kanaat düsturuna ve iktisat prensibine hassasiyet gösteren biri bunun maddî manevî faydasını elbette görecektir.

Bir diğer husus, sünnet-i senîyyeyi yaşayan bir mü'min, hem kendi doğru yoldan sapmaz, hem de başkasını saptırmaz. Bu gerçek sünnetin sahibi Resulullahın mübarek lisânında şöyle ifâde edilir:

"Ey insanlar size iki şey bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarılırsanız, hiçbir zaman dalâlete düşmezsiniz. Onlar: Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetidir."[38]

İşte sünnet-i seniyyenin yaşanmasında daha bunlar gibi birçok hikmetler vardır. Bu sebeple, her Müslüman sünnet-i seniyyeyi yaşamayı ve yaşatmayı kendisi için en mühim vazife olarak görmelidir.

Sünnetin her meselesine uymak mümkün olmayabilir. Bediüzzaman'ın da ifâde ettiği gibi, sünnet-i seniyyenin herbir nevine tamamen bilfiil tâbi olmak, imanda kemâl mertebede bulunan evliya ve asfiya gibi kimselere ancak müyesser olur. Fakat bir Müslüman, "Ben sünnetin her çeşidini tatbik edemiyorum, acaba benim sünnete olan bağlılığım kalmadı mı?" diye düşünmemelidir. Çünkü, insan hayatının bütünü gibi geniş bir dâireyi içine alan sünnetin tamamına bilfiil uymak mümkün değildir. İnsan hâlis niyetiyle, sünnete taraftar olmasıyla, işlemese dahi sünnetin esaslarını kabul

edip talip olmasıyla bu bağlılığı göstermiş olur. Bu herkesin elinden gelir. O halde ümitsizliğe düşmeye gerek yoktur.[39]

Bir hususu daha belirtmek isteriz. Sünnet-i seniyyenin terkinde günah olmamakla birlikte, büyük sevaptan mahrumiyet vardır. Peygamberimizin biz Müslümanlara iki büyük emânetinden biri olan sünnetin değiştirilmesi ise bid'attır, dalâlettir ve büyük hatâdır. Ehemmiyetsiz görülmesi büyük bir kabahattir. Bediüzzaman, sünnetin ehemmiyetsiz görülmesini cinayet olarak vasıflandırır.

Sünneti bile bile terk eden Resulullahın şefaatinden mahrum kalır. Şefaat, Peygamberimizin Kıyamet gününde ümmetinin günah ve kusurlarını affetmesini Allah'tan istemesidir.[40]

Peygamberimizin Bütün Fiillerinin Bağlayıcılık Açısından Aynı Mıdır?

Peygamberimizin bütün fiilleri bağlayıcılık açısından aynı derecede dinî bîr kaynak teşkil etmez. Alimler, Peygamberimizin fiillerini bağlayıcılık açısından şu üç kısma ayırırlar:

1. Hem Peygamberimizin, hem de ümmetinin uyması gereken fiiller: Peygamberimizin İslâmiyetin emirlerini açıklamak için yaptığı fiillerde ümmetinin kendisine tâbi olması gerekir.

Peygamberimizin yaptığı bir fiil kendisi için farz ise ümmeti için de farzdır. Namaz kılması, oruç tutması, haccetmesi gibi. Fiil Peygamberimiz için vâcipse ümmeti için de vaciptir. Kurban kesmesi, vitir namazmda kunut tekbiri alması gibi. Fiil Peygamberimize mübahsa ümmetine de mubahtır.

Yemesi, içmesi, yatması gibi. Farz ve vacip olan fiiller terk edilmez, hiçbir şekilde değiştirilmez.

Peygamberimize tâbi olarak ümmetinin bâzı fiilleri işlemesi de sünnettir. Sabah namazının farzından önce iki rekât, öğlen namazının farzından önce dört, farzından sonra iki rekât namaz kılmak, abdest azalarını yıkamaya sağdan başlamak gibi.

2. Peygamberimizin kendisine mahsus fiilleridir: Bunlara "Hasâisü'n-Nebeviyye" "peygamberliğe ait özellikler" denir. Meselâ Peygamberimizin gece teheccüt namazı kılması farzdı. Fakat bizler için bu namaz farz değil, sünnettir.

3. Peygamberimizin beşerî yönü ile ilgili olan fiiller: Yemesi, içmesi, giyinmesi, konuşması, yürümesi gibi. Bunlara "âdâb" denilir. Âdaba uymak şart değilse de bir Müslüman bu hareketlerinde de Peygamberimizi (a.s.m.) taklid ederse, bu günlük hareket artık sıradan bir hareket olmaktan çıkar, Allah rızâsı için Resûlullahı taklid ettiğinden bir ibâdet mânâsı kazanır. Böylece bütün bir ömrü ibâdetle geçirmek mümkün olur. Bunun içindir ki, Sahabîler bu davranışlar bakımından da Peygamberimize uymaya çok ehemmiyet vermişlerdir. Bunun birçok misâlinden bir kaçına yer verelim:

Enes (r.a.) çocuklara rastladığında selâm vermiş, Resûlullahın da (s.a.v.) çocuklara rastladığında onlara selâm verdiğini rivayet etmiştir.[41]

Hz. Ömer Hacerü'l-Esved'i öptükten sonra şöyle demişti:

"Hiç şüphesiz, ben senin bir taş parçası olduğunu biliyorum. Ne faydan dokunur, ne de zararın. Eğer Resûlullahın (s.a.v.) seni öptüğünü görmemiş olsaydım, ben de öpmezdim."[42]

Abdullah bin Mugaffel de (r.a.) hatırlattığı bir sünnete uymayan ve aksine hareket eden bir akrabasına darılmıştır.[43]

"Ben Resûlullahın (s.a.v.) izini takip eder, onun yaptığını yapmaya çalışırım"[44] diyen Ebû Mûsâ el-Eş'arî de (r.a.), her sözünde, her hareketinde Peygamberimizi örnek alırdı. Bir gün oğlu aksırmıştı. Ona "Yerhamükallah" demedi. Bir başkası aksırdı, ona "Yerhamükallah" diye duâ etli. Bunun sebebi sorulduğunda şu cevabı verdi:

"Peygamberin (s.a.v.),

"Biriniz aksırdığı zaman eğer, "Elhamdülillah" derse, siz de "Yerhamükallah" deyin. Demezse siz ona "Yerhamükallah" demeyin" buyurduğunu işittim."[45]

Sünnetin mertebeleri olduğunu söyleyen Bediüzzaman bununla ilgili olarak meâlen şöyle der:

Bir kısmı farzdır, terk edilmez. O kısım, Şeriat-ı Garrâda tafsilatıyla beyan edilmiş. Onlar muhkemattır; hiçbir cihetle değişmez. Bir kısmı da nafile çeşidindendir. Bu da iki kısımdır:

Bir kısmı farzlara tâbi olan sünnet namazlar, abdestin sünnetleri gibi ibâdete tâbi sünnet-i seniyyelerdir. Onlar dahi Şeriat kitaplarında açıklanmış; onların değiştirilmesi bid'attır. Diğer kısmı 'âdâb' tâbir ediliyor ki, Peygamberimizin hayatını anlatan kitaplarında zikredilmiş. Onlara muhalefete bid'a denilmez; fakat Peygamberimizin âdabına bir nevi muhalefettir ve onların nurundan ve o hakikî edebten istifade etmemektir. Bu kısım ise, örf ve âdetler, yeme, içme, konuşma, yatma gibi fıtrî işlerde Resûl-i Ekremin (a.s.m.) tevatürle malum olan harekâtına uymaktır. Bu nevi sünnetlere âdâb tâbir edilir. Fakat o âdaba ittiba eden, âdâtını ibâdete çevirir. O âdâbtan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdaba saygı göstermek, korumak, Resûl-i Ekremi (a.s.m.) hatıra getiriyor, kalbe bir nur veriyor.

Sünnet-i seniyyenin içinde en mühimini, İslâmiyet alâmetleri olan ve şeâire de taalluk eden sünnetlerdir. Şeâir, âdeta umumî hukuk nev'inden, cemiyete âit bir ubudiyettir. Birisinin yapmasıyla o cemiyet umûmen istifade ettiği gibi, onun terkiyle de umum cemaat mes'ul olur. Bu nevi şeâire riya giremez ve ilân edilir. Nafile nevinden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir.[46] Ezan okumak şeâir nevinden bir sünnettir.[47] Bu ifâdelerle sünnetin mâhiyeti ve muhtevasını tespit eden Bediüzzaman, sünnete uygun yaşamanın Müslümanlar arasında gerçek bir barış ve huzur medeniyeti kurmaya sebep olduğuna da dikkat çekiyor. Onun getirdiği şeriatın on dört asrı ve insanlığın beşte birisini âdilâne ve hakkaniyet üzere idare ettiğini söylüyor. Onun getirdiği kanunların bedevi, okuma yazma bilmeyen, sosyal hayattan mahrum olan kimseleri, yaşadığı devirde çok çok ileri olan milletlere birer üstad, birer muallim yaptığını ifâde ediyor.[48]

Sünneti Nakledenler Güvenilir Kimselerdir

"Bâzı kimseler sünneti nakleden kimselerin güvenilir olmadığını, bu sebeple sadece Kur'ân-ı Kerimin esas alınması gerektiğini iddia ediyorlar. Acaba öyle mi?"

Bu ve benzeri sözler, İslâmiyeti ortadan kaldırabilmek için yüzyıllardır oynanan oyunların bir uzantısıdır. Bunlar bazan açıkça saldırırlar, bazan dost perdesi altında görünen kimseler vasıtasıyla fikirlerini yayarlar. Samimî olsa da aklî muhakemeden noksan kimselerin de bu görüşleri benimsemesi, böylelerinin ekmeğine yağ sürer.

Herşeyden önce böyle bir iddia başta Sahabiler olmak üzere Tabiîne, Tebe-i Tabiîne bir iftiradır. Çünkü hadisler bize kadar Sahabiler, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn yolu ile gelmiştir. Böyle bir sözün nasıl büyük bir iftira olduğunu anlayabilmek için bu başlık altında sünnetin bize kadar nasıl hassasiyetle geldiği konusu üzerinde duracağız. Hadis naklinde ilk halkayı Sahabiler teşkil ettiklerine göre önce onlar üzerinde duralım:[49]

Sahabilerin Fazileti

Bütün Ehl-i Sünnet âlimlerine göre Sahabiler adalet sahabidir ve itimada şayandır. Bunda hiçbir Ehl-i Sünnet âliminin görüşü farklı değildir. Ehl-İ Sünnet âlimleri, Şahabının güvenilir ve itimada şayan olduğuna âyet ve hadislerden delil getirirler. Meselâ bununla ilgili âyetlerden bâzılarının meali şöyledir:

"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği tavsiye eder, kötülükten sakındırırsınız ve Allah'a hakkıyla iman edersiniz."[50].

"Biz sizi böylece aşırılıktan uzak, adalet ve doğruluk üzere olan bir ümmet yaptık tâ ki kıyamet gününde siz peygamberlerin İlâhî hükümleri tebliğ etmiş olduklarına dâir, insanlar üzerine şahit olun, Peygamber de sizin doğru yolda olduğunuza şâhît olsun."[51].

"İslâm'da önceliği olan Muhacir ve Ensar ile onları güzellikle takip ederek örnek alanlar ve onları hayırla yâd edenlere gelince: Allah onlardan razıdır, onlar da Allah'tan razıdır. Allah onlara, içinde ebedî olarak kalmak üzere altından ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur."[52].

Daha pekçok âyette Yüce Rabbimiz Sahabîleri över ve onlardan razı olduğunu bildirir. Bütün bu âyetler Sahabîlerin âdil ve güvenilir olduğu hususunda tam bir katiyet ifade eder. Kıyamete kadar okunacak bir kitap olan Kur'ân'da Allah'ın kendilerinden razı olduğunu bildirdiği insanların yalan söylemesi ve onlara güvenilmemesi elbette düşünülemez.

Diğer taraftan Sahabîlerin fazileti hususunda âyetlerin yanı sıra sayılamayacak kadar çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bâzılarının meali şöyledir:

"Ashabım hakkında Allah'tan korkun! Ashabım hakkında Allah'tan korkun! Sakın benden sonra onlara düşman olup sövmeyin. Onları seven, bana olan sevgisinden dolayı sevmiş olur. Onlara kızıp kin duyan da, bana olan kin ve düşmanlığından dolayı böyle yapmış olur. Onlara sıkıntı veren bana sıkıntı vermiş; bana sıkıntı veren de Allah'a ezâ etmiş olur. Allah'a ezâ eden de büyük bir felâketle yüz yüze gelmiş demektir."[53].

"Ne mutlu beni görüp iman edene! Ne mutlu beni göreni görene"[54].

"Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisinin arkasından giderseniz gidiniz, doğru yolu bulursunuz."[55].

Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadislerinde de Ashabına dil uzatılmamasını emreder ve şöyle buyurur:

"Sakın benim Ashabıma sövmeyin. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Uhud Dağı kadar altını sadaka olarak verseniz, Sahabîlerimden birinin iki avuç hurma sadakasına, hattâ bunun yarısına bile yetişemezsiniz."[56].

Birgün Peygamberimize, "İnsanların en hayırlısı hangisidir?" diye soruldu. O da;

"Benim asrımdakilerdir. Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir" buyurdu.[57]

Görüldüğü gibi, Peygamberimiz (s.a.v.), Sahabîleri sevmeyi kendisini sevmekle onlara sıkıntı vermeyi kendisine sıkıntı vermekle bir tutuyor. Sahabîleri, "Ne mutlu beni görenlere!" buyurarak övüyor. Sahabîleri görmeyi bir bahtiyarlık sayıyor. Sahabîlerin hangisinin peşinden gidilirse gidilsin doğru yolun bulunacağını bildiriyor. Ashaba dil uzatmayı yasaklıyor. Sahabe olmayanın vereceği Uhud Dağı kadar sadakanın onların verdiği bir avuç hurmaya yetişemeyeceğini bildiriyor.

İnsanların en hayırlısının Sahabîler olduğunu bildiriyor. Pekçok hadislerinde isim isim Sahabîlerin faziletlerini sayıyor. Bütün bunlar ortada iken Sahabîlerin verdiği haberi güvenilir bulmamak iftira değilse nedir? Evet, bizzat Allah ve Resulünün güvenilir olduğunu bildirdiği kimselere sıradan ve ne olduğu belirsiz insanların dil uzatması, güvenilir olmadıklarını söylemeleri, asıl kendilerinin güvenilir olmadığını, samîmi olmadıklarını göstermez mi?

Sahabilerin fazileti hakkında faraza hiçbir âyet ve hadis olmasa idi, onların itimad edilir kimseler olduğuna yine hükmedebilirdik. Çünkü bu insanlar bütün dünyanın Peygamberimizin karşısında olduğu bir zamanda ona iman etmişler, imanları uğrunda dayanılmaz işkencelere maruz kalmışlar, müşrik oldukları için babalarını, annelerini, evlatlarını, amca ve dayılarını karşılarına almışlar. İmanları uğrunda vatanlarından, sevdiklerinden ayrılıp hicret etmişler, bütün servetlerini Allah rızası için harcamışlar, İslâmiyetin yayılması için hayatlarını feda etmişler, Peygamberimize (s.a.v.) etten birer kalkan olmuşlardır. Böyle insanlara itimat edilmeyecek de, "Hadis nakledenlere itimad edilmez" diyenlere mi

güvenilecek? İslâmiyetin yayılması için bu derece gayret ve fedakarlık gösteren insanların İslâmiyet hakkında yanlış şeyleri nakledeceklerini, Peygamberimiz hakkında yalan uyduracaklarını söylemek hangi insafa sığar. Bu konuda Bediüzzaman'ın şu ifâdeleri ne kadar yerindedir. (Mealen alıyoruz):

İnsan fıtratında yalana "Yalan" demeye bir meyil vardır. Sahabîler ise sıdk ve doğruluk için can ve mal, anne ve baba, kavim ve kabilelerini feda edip, sıdk ve hak için fedai oldukları halde, hem *"Benden bilerek yalan birşey haber veren, cehennem ateşinden yerini hazırlasın!"*[58].

mealindeki hadis-i şerifin tehdidine karşı, yalan karşısında susmaları mümkün değildir.[59]

İnsanın fıtratında yalana "Yalandır" demeye karşı cibillî bir meyil vardır. Bilhassa her topluluktan daha çok yalana karşı susmayan Sahabîler olsa; hele haber verilen şeyler Resûl-i Ekreme (a.s.m.) ait olsa; bilhassa nakledenler Sahabilerin meşhurlarından olsa, artık ona yalan karışmaz.[60]

Bâzıları "Hatâ Yapabilirim" Endişesiyle Hadis Rivayet Etmedi

Sahabîlerden bâzıları "Belki hatâ yapabilirim" düşüncesiyle ya hiç hadis rivayet etmemişlerdir, veya çok az rivayet etmişlerdir. Meselâ ilk Müslümanlardan ve hayatta iken bir hadiste toplu olarak Cennetle müjdelenen on Sahabîden birisi olan Saîd bin Zeyd'in nerede ise hiç hadis rivayet etmediği nakledilir.[61]

Hadis rivayet etmekten çekinen Sahabîlerden birisi de yine Cennetle müjdelenen on Sahabîden biri olan Zübeyr bin Avvam'dı (r.a.). Oğlu

Abdullah (r.a.) kendisine, "Ben senin İbni Mes'ud, filan veya filan gibi hadis rivayet ettiğini görmüyorum, niçin?" diye sormuştu. Hz. Zübeyr şu cevabı verdi:

"Şunu iyi bil ki, ben Müslüman olduğumdan beri Resûlullahtan (s.a.v.) ayrılmadım. Ancak ben ondan bir söz işitmiştim.

"Kim bile bile bana yalan isnatta bulunursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın" buyurmuştu."[62]

Evet, daha bir çok Sahabî,

*"Kim benim üzerime söylemediğim bir sözü söyledi diye yalan uydurursa Cehennemdeki yerine hazırlansın"**[63]*.

mealindeki hadis-i şerifin tehdidinden öylesine korkuyordu ki, hadis rivayetinden çekindikleri için, "Biz ihtiyarladık. Resûlullahtan hadis rivayet etmek çok zordur" diyorlardı.[64] Bildikleri pekçok hadisi dahi "Belki bir kelimesini yanlış nakledebilirim" endişiyle rivayet etmekten vaz geçiyorlardı.

Hz. Enes, çok hadis rivayet etmekten çekiniyor ve "Sizlere çok hadis rivayet etmeme Resûlullahın şu hadisi cidden mâni olmaktadır" demiş ve "Kim benim üzerime yalan söylerse..." hadisini zikretmiştir.[65]

Yine Enes (r.a.) bir hadis rivayet edip bitirdiğinde, "...veya hadis Resûllullahın buyurduğu gibidir"[66] demeyi âdet edinmişti. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Ebu'd-Derdâ (r.a.) gibi Sahabîler de bunu âdet edinmişlerdi.

Sahabilerin Tabiîn âlimlerinden el-A'meş, Sahabîlerin hadis hususundaki titizliklerini şu ifâdelerle övmüştür:

"Bu ilim öyle bir topluluğun elindeydi ki, onlardan birine, gökten yere düşmek bu ilme bir vav, bir elif, veya bir dal ilave edilmesinden daha sevimli gelirdi."[67]

Hadis rivayet edenleri inceden inceye araştırıp değerlendirmeye tâbi tutan ve bu sahada eser veren İbni Kayyım el-Cevzî bununla ilgili olarak şöyle der:

Sahabi bir söz söylediği, bir hüküm veya bir fetva verdiği zaman, onda bizde bulunmayan anlayış imkanları vardır. Sahabînin bir meseleyi iyi anlayabilmesinin sebebi, Peygamberimizden (s.a.v.) veya başka bir Sahabîden işitmiş olmasından kaynaklanır. Sahabîlerin hal ve yaşayışlarını bilmeyenler her hangi bir husus hakkında "Eğer Sahabîler bu konuda Peygamberimizden bir şey duymuş olsalardı naklederlerdi" derler. Halbuki Sahabîler Peygamberimizden birşey naklederlerken fazla veya eksik bir şey söyleriz diye korkarlardı. Onlar Peygamberimizden işittikleri şeyi defalarca konuştukları halde onu Peygamberimizden işittiklerini açıklamazlardı.[68]

Hadis Rivayet Edenlerden Şahit İstendi

Sahabîler gerektiğinde birbirlerine rivayet ettikleri hadisi Resûlullahtan duyduklarına dâir şahit istemişlerdir. Buna birkaç misâl verelim:

Hz. Ebû Bekir'e (r.a.) bir nine gelerek torununa mirasçı olmak istediğini söyledi. Ebû Bekir (r.a.), "Ben Kur'ân'da nine için miras hakkı olduğunu bulamıyorum. Peygamberin de (s.a.v.) ninenin bir hakkının olduğunu söylediğini bilmiyorum" dedi. Orada bulunan Mugîre (r.a.) "Resûlullah (s.a.v.) nineye 1/6 verdi" dedi.

Hz. Ebû Bekir, "Senden başka bu hususta bilgisi olan var mı?" diye sordu. Muhammed bin Mesleme (r.a.) buna şahitlik edince de nineye 1/6

hakkını verdi.

Hz. Ömer, bâzı zamanlar "Resûlullah şöyle buyurdu" diyenlerden bunu gerçekten Resûlullahtan işittiklerine dâir iki şahit istemiştir.

Bir defasında âlim Sahabîlerden Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) Hz. Ömer'i ziyarete gelmişti. Huzuruna girmek için izin istedi. İsteğine karşılık alamayınca geri döndü. Kapıyı açan Hz. Ömer onun döndüğünü görünce sebebini sordu. Ebû Musa (r.a.) şu cevabı verdi:

"Senden üç defa müsaade istedim, izin vermedin. Bunun üzerine geri döndüm. Çünkü Resûlullahın (s.a.v.),

"Biriniz bir yere girmek istediğinde üç defa izin istesin. Müsaade edilmezse geri dönsün" buyurduğunu işitim."

Hz. Ömer (r.a.) Ebû Musa'nın (r.a.) yalan söylemeyeceğinden emindi. Fakat yine de hadisi tahkik etmek istiyordu. Ebû Musa'ya (r.a.), "Bunu Resûlullahtan işittiğine dâir bir delil getir. Yoksa seni cezalandırırım" dedi.

Bunun üzerine Ebû Musa (r.a.) Sahabîlerin toplu bulunduğu bir yere gitti. Durumu onlara izah etti. Aynı hadisi Resûlullahtan duyduğunu söyleyen Übey bin Ka'b (r.a.)-Diğer bir rivayete göre Ebû Said el Hudrî (r.a.)-ile Hz. Ömer'e gitti. Übey (r.a.) bu hadisi Resûlullahtan (s.a.v.) kendisinin de işittiğini söyledi.[69]

Hz. Übeyy bir hadis rivayet etmişti. Hz. Ömer kendisinden şahit istedi. Übeyy (r.a.) ispat için huzurdan çıktığında, Ensardan bir grupla karşılaştı. Onlar Hz. Ömer'e, "Hepimiz bu hadisi Resûlullahtan (s.a.v.) işittik" dediler. Hz. Ömer Hz. Übeyy'e, "Ben senin doğru söylediğinden şüphe etmiyordum. Fakat hadisin bence de sabit olmasını arzuladığım için ispatını istedim" dedi.

Hz. Ali de (r.a.) hadis rivâyetindeki titizliğini şu sözlerle ortaya koymuştur:

"Ben, Peygamberden hadis işittiğim zaman elimden geldiği kadar o hadisten faydalanmaya çalışırdım. Başkası bana hadis rivayet ettiği zaman, ona yemin ettirirdim, yemin ettiği zaman onu tasdik ederdim."

Hz. Ali'ye hadis rivayet edenler Sahabî idi. Onların yalan yere yemin etmeleri ise düşünülemez.

Hz. Ali'nin şu sözü de yine onun hadis rivâyetindeki titizliğini gösterir:

"Ben size Resûlullahtan (s.a.v.) hadis rivayet ettiğimde gökten aşağı düşmem, bana, ona yalan isnadda bulunmamdan daha sevimli gelir."[70]

Sahabîlerin bütün bu titizliklerine rağmen hicrî birinci asrın ortalarından itibaren bilhassa siyâsî gayelerle hadis uydurulmaya başlandı. Bu durum Sahabîleri ve onların talebeleri olan Tabiîni daha da dikkatli olmaya sevk etti. Rivayet eden kimse daha dikkatli incelenmeye, hadisi kimden aldığı tahkik edilmeye başlandı. Abdullah bin Abbas (r.a.) bununla ilgili olarak şöyle der:

"Bizler bir zamanlar bir adamın 'Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu' dediğini işittiğimizde gözlerimizi ona çevirir, kulaklarımızı ona verirdik. Sonraları halk hırçın ve uysal develere binince (olur olmaz şeyler anlatmaya başlayınca) biz de onlardan hadis rivayet etmekten vaz geçtik."[71]

Sahabîlerden bâzıları da hadis rivayet edenlerin bir hadisi Peygamberimizin (s.a.v.) ağzından harf harf kelime kelime nasıl işitmişse aynen rivayet etmelerini şart koşuyorlardı. Meselâ Abdullah bin Ömer (r.a.) bir defasında mânayı bozmayan bir kelimeyi değiştirerek rivayet eden kimseye kızmış ve "Yazıklar olsun sana! Hz. Peygambere (s.a.v.) yalan isnat etme!" demiştir.

Yine Abdullah bin Ömer (r.a.) İslâmın beş şartını sayarken Ramazan orucunu beşinci sıraya alan birine kızmış ve Resûlullahtan nasıl işitti ise öyle rivayet etmesini istemiştir.[72]

İşte Sahabîler Resûlullahın sözlerine böylesine sahip çıkıyor, onun adına yalan uydurulmaması için böylesine hassasiyet gösteriyorlardı. Böyle iken onlara itimat edilemeyeceğini söylemek dini tahrip etmekten başka nedir? Sahabîlerin adaleti ve onlara dil uzatanlarla ilgili Ebu Zür'a er-Râzi'nin konu ile ilgili bir sözünü de burada nakledelim. Bu zât şöyle diyor:

"Bir kimsenin Sahabîlere kötü bir nazarla baktığını görürsen anla ki, o kimse zındıktır. Çünkü Peygamberimiz haktır, Kur'ân haktır, bunları bize tebliğ edenler ise Sahabîlerdir."[73]

Ebû Hüreyre (r.a.) Niçin Çok Hadis Rivayet Etti?

Burada "Sahabîler madem bu derece titizlik gösteriyorlardı. Ebû Hüreyre (r.a.) niçin pekçok hadis rivayet edebildi?" şeklide bir suâl hatıra gelebilir. Maalesef bâzı kendini bilmezler Ebû Hüreyre (r.a.) gibi binlerce hadisi bize ulaştıran bir Sahabîyi yalancılıkla itham ettikleri için bu konu üzerinde ayrıca durmak istiyoruz. Önce çok hadis rivayet etmesinin sebepleri üzerinde duralım.

Ebû Hüreyre (r.a.) "Vallahi Allah'ın kitabındaki şu âyet olmasaydı, size ebediyyen birşey rivayet etmezdim" der. Sonra,

"Biz kitapta insanlara iyice açıkladıktan sonra, indirmiş olduğumuz açık delilleri ve doğru yolu gizleyenlere gelince: Onlar, Allah'ın

*rahmetinden uzaklaştırdığı kimselerdir; lanet edebileceklerin hepsi onlara lanet eder"****[74]***. âyetini okurdu.[75]

Ebû Hüreyre (r.a.) çok hadis bilmesinin ve bunu unutmamasının sebeplerini de şöyle haber vermiştir:

"İnsanlar 'Hadislerin çoğunu niçin Ebû Hüreyre rivayet ediyor' diyorlar. Muhacir kardeşlerimiz alış verişle, Ensar kardeşlerimiz de mallarıyla meşgulken, şu Ebû Hüreyre karın tokluğuna Resûlullaha (s.a.v.) bağlanmış ve onların işitmediklerini işitip, ezberlemediklerini ezberlemiştir."[76]

Ebû Hüreyre (r.a.) duyduğu hadisleri unutmamasını da Resûlullahın (s.a.v.) bir duasına bağlıyor. Bunu da şöyle haber veriyor:

Bir gün Resûlullaha, "Ya Resûlallah, senden çok hadis işitiyorum, fakat hafızamda fazla tutamadan çabuk unutuyorum" dedim.

Bana "Hırkanı yay" diye emretti. Ben de hırkamı yere serdim. Eliyle birşey avuçlayıp içine koydu. Sonra, "Topla onu" dedi. Bu hadiseden sonra Resûlullahtan duyduğum hiçbir şeyi unutmadım.[77]

Hadis rivayetinde 5374 hadisle birinci sıraya yerleşen Ebû Hüreyre (r.a.) aslında naklettiklerinin dışında daha pekçok hadis ezberlemişti. Onları rivayet etmemesinin sebebini kendisi şöyle açıklamıştır:

"Allah'a yemin ederim ki, Resûlullahtan (s.a.v.) her işittiğimi size nakletseydim, 'Ebû Hüreyre delirdi' diye beni taşa tutardınız."[78]

Bediüzzaman, Ebû Hüreyre (r.a.) ile ilgili olarak meâlen şöyle der:

Sahabe içinde, Peygamberimizin hadislerini gelecek asırlara ders vermek için, Sahabîlerin âlimlerinden bâzıları ona manen vazifeli idiler. Bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hz. Ebû Hüreyre, bütün hayatını, hadisleri ezberlemeye vermiş; Hz. Ömer siyaset alâmiyle ve

hilâfet-i kübra ile meşgul imiş. Bu sebeple hadisleri ümmete ders vermek için Ebû Hüreyre, Enes ve Câbir gibi zatlara îtimat edip, kendisi az hadis rivayet etmiştir.[79]

Bediüzzaman'ın Ebû Hüreyre (r.a.) ile ilgili bir övgüsü de şöyledir:

Peygamberimizin (s.a.v.) kudsî bir medresesi olan Suffe'nin namdar, sâdık, hafız bir talebesi olan Ebû Hüreyre'nin, umum Ehl-i Suffeyi manen şahit göstererek, adeta umumunu temsil edip şu ihbarı, tevatür derecesinde kesin kabul etmeyenin, ya kalbi bozuk veya aklı yok. Acaba, Hz. Ebû Hüreyre gibi sâdık ve bütün hayatını hadîse ve dine vakfeden "Kim bile bile benim söylemediğim birşeyi söyledi diye uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın" hadisini işiten ve nakleden, hiç mümkün müdür ki, ezberindeki hadislerin kıymetini ve sıhhatini şüpheye düşürüp, Ehl-i Suffe'yi tekzibe hedef edecek muhalif bir söz veya asılsız bir vaka söylesin? Hâşâ![80]

Sahabîlerle ilgili bahse son verirken Bediüzzaman'ın bu konudaki değerlendirmesine yer verelim:

Ehl-i dalâlet baktılar ki, müçtehitleri nazardan düşürmekle iş bitmiyor. Onların omuzlarında dinin sadece nazariyat kısmı vardır. Oysa o ehl-i dalâlet dinin zaruriyet kısmını terk ettirmek ve değiştirmek istiyorlar "Onlardan daha iyiyiz" deseler, meseleleri tamam olmuyor. Çünkü, müçtehidler dinin asıllarına değil, nazariyata, kati olmayan furuat kısmına karışabilirler. Oysa o mezhepsiz ehl-i dalâlet, dinin zaruri şeylerine dahi fikirlerini karıştırmak, değiştirilmesi mümkün olmayan meseleleri değiştirmek ve kesin olan imanın rükunlarına karşı gelmek istediklerinden, elbette dinin esaslarının taşıyıcıları ve direkleri olan Sahabîlere ilişecekler. Heyhat, değil bunlar gibi insan suretindeki hayvanlar, belki hakikî insanlar

ve hakikî insanların en kâmilleri evliyanın büyükleri, Sahabinin küçüklerine karşı eşitlik dâvasını kazanamamışlardır.[81]

Hadislerin Naklinde Tabiîn Halkası

Hadislerin bize kadar intikal etmesinde Sahabîlerden sonraki halkayı Tabiîn teşkil eder. Tabiîn, Sahabîlerden birini gören ve onunla sohbet eden kimselere denir. Zikrettiğimiz âyet ve hadisin ifadesiyle, Sahabîlerden sonra insanların en hayırlısı bu nurlu nesildir.

Peygamberimizin vefatından sonra Sahabîler gün geçtikçe genişleyen İslâm âleminin dört bir yanına dağılmışlardı. Gittikleri yerlerde hemen etraflarını talebeler kuşatmıştı. Bu talebeler Sahabîlerden hadis öğrenmişler ve sistemli bir şekilde hadisleri toplayıp yazmışlardır. Hadis sahasında meşhur olan Tabiîn âlimlerinden bâzıları şunlardır:

Mekke'de İkrime, Atâ bin Ebî Rabah, Ebû Zübeyr Muhammed bin Müslim; Medine'de, Said el Müseyyeb, Süleyman bin Yesar, Urve bin Zübeyr, Salim bin Abdullah bin Ömer, Kasım bin Muhammed bin Ebî Bekr, İbni Şihab ez-Zührî, Nâfi; Kûfe'de Alkarna bin Kays, İbrahim en-Nehâî, Basra'da Hasan el-Basrî, Muhammed İbni Sirîn, Katade; Şam'da Kabisa, Ömer bin Abdülaziz ve Mekhul; Yemen'de Tavus bin Keysan, Vehb bin Münebbih. Bu zâtların ne derece âlim ve ne derece ibâdete düşkün oldukları hayatlarının anlatıldığı kitaplarda zikredilir.

Böyle iken bunların güvenilir olmadıklarını söyleyen kimsenin asıl kendisi güvenilir değildir.[82]

Hadis Naklinde Tebe-i Tabiîn Halkası

Sahabîlerden, Tabiînden sonra üçüncü halkayı Tebe-i Tabiîn eskil eder. Bunlar da Tabiîni gören ve onların sohbetinde bulunan âlimlerdir. Hadisin ifadesiyle Sahabî ve Tabiînden sonra en faziletli insanlardır.

Hadis rivayetinin en mükemmel şekle girdiği devir, hiç şüphesiz Tebe-î Tabiîn devridir. Bu devirde hadisler sadece toplanmakla kalınmamış, konularına göre ayrılarak bir tasnife tâbi tutulmuştur. O devirde meydana getirilen hadis kitaplarının en meşhuru ve zamanımıza kadar geleni Ehl-i Sünnetin dört mezhebinden biri olan Malikî mezhebinin imamı, Mâlik bin Enes'in Muvatta isimli eseridir. Bir diğeri de Hanbelî mezhebinin imamı Ahmed bin Hanbel'in Müsned'idir.[83]

Hadis İçin Yapılan Seyahatlar

Sahabîler, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn, sadece rastladıkları kimselerden hadis almamışlar, bir hadis de olsa onu ehlinden işitebilmek, tahkik etmek veya râviyi tanımak için meşakkatli yolculukları göze almışlardır. Bu uğruda yaptıkları yolculuklar hakkında müstakil kitaplar dahi yazılmıştır. Mesela bu kitaplardan birisi, Hatib el-Bağdadî'nin er-Rihle fi Talebi’l-Hadis'idir;

İbrahim Ethem gibi bir kalp ehli bu seyahatlar hakkında şöyle demekten kendisini alamamıştır;

"Allah, hadis ehlinin ilim maksadıyla yaptıkları seyahatlar maksadıyla bu ümmetten belâları defediyor."

Burada bu seyahatlara birkaç misal verelim:

Takdim'de de ifâde ettiğimiz gibi, Ebû Eyyub el-Ensârî (r.a.) bir hadisi öğrenebilmek için Mısır'a seyahat etmiştir. Câbir bin Abdullah (r.a.) ve Enes bin Mâlik de (r.a.) hadis için seyahat eden Sahabîlerdendir.

Medine'de bulunan bir zât, Ebû'd-Derdâ'nın (r.a.) rivayet ettiği bir hadis kulağına ulaştığında bunu tahkik etmek için tâ Dımeşk'e gitmişti. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

"Sen şimdi bana ticarî bir maksatla gelmedin öyle mi?"

"Evet."

"Bir başka ihtiyaç için de gelmedin?"

"Evet.

"Sadece bahsettiğin hadisi öğrenmek için geldin öyle mi?"

"Evet."

"Eğer doğru söyledi isen müjde sana! Çünkü ben Resûlullahın şöyle buyurduğunu işitmiştim:

"Kim ilim öğrenmek için evinden çıkarsa melekler, istedikleri şeyden dolayı duydukları memnuniyet sebebiyle ona kanatlarını sererler."

Tabiînin büyüklerinden Hüşeym de bu uğurda seyahat edenlerdendi. Kendisi bununla ilgili olarak şöyle der:

"Ben Kûfe'de iken Basra'da bir hadis rivayet edildiğini işitsem, kalkıp hemen Basra'ya giderdim. Basra'da iken Kûfe'de bir hadis işitsem hemen oraya gider, hadisi kaynağından dinlerdim." Abdullah bin Mübarek de, "Bin kişinin sevgisi, tek kişinin düşmanlığına satın alınmaz" hadisini sormak için Merv'den kalkıp Basra'ya gelmiştir.

Şa'bi'ye, "Bu kadar ilmi nasıl elde ettin?" diye sordular. Şa'bi şu cevabı verdi:

"Rivayet eden aracılara güvenmeyip, hadisleri ilk kaynağından araştırmak için diyar diyar dolaşmak, seyahatlarını sıkıntılarına cansız eşya sabrıyla sabretmek, ve kargalar gibi erken kalkmak sayesinde."

İbnü'd-Deylemi, hem yeni hadisler öğrenmek, hem de kendisinden rivayet edildiğini duyduğu bir hadisi tahkik için Filistin'den Taife gitmiştir.

Tahkik için yapılan seyahatlara bir misâl daha verelim:

Ahmed bin Hanbel'in övdüğü, "Zeki, ilim için seyahat eden biri" dediği Zeyd bin Hubab, Süfyan-ı Sevrî'den "Bizimle ehl-i kitabın orucu arasındaki fark sadece sahur yemeğidir" hadisini duymuştu. Tam ayrılacağı sırada birisi kendisine, "Süfyan'a bu hadisi rivayet eden Usâme Medine'de henüz hayatta" dedi. Zeyd hemen bineğine binerek Medine'ye gitti. Usâme'yi buldu, işittiği hadisin rivayet zincirini saydı ve böyle bir hadisi rivayet edip etmediğini sordu. O da böyle bir hadisi rivayet ettiğini ifâde etti. Derken Üsâme'ye o hadisi rivayet eden Musa bin Üleyye'nin Mısır'da olduğunu haber aldı. Hemen Mısır'ın yolunu tuttu. Orada Musa'yı buldu ve hadisi tahkik etti. O da böyle bir hadisi rivayet ettiğini haber verdi.

Bilhassa hadisi tahkik etmek için yapılan bu seyahatlar gerçekten çok faydalı olmuş, birçok defa râviler kendilerinin öyle söylemediklerini, yanlış nakledildiğini açıklamışlar, rivayetin doğrusunu bildirmişlerdir. Burada bunun misâllerine girmek istemiyoruz.

Râviyi tanımak için yapılan seyahatlar da çok faydalı olurdu. Müdakkik hadis râvileri, râviyi gördükten sonra onun rivayet ettiği hadisi ya kabul eder veya reddederlerdi. Ebu'l- Atiye bununla ilgili olarak şöyle der:

"Hadisi kulağıma gelen birinden hadislerini dinlemek için günlerce süren yolculuk yapardım. Adamın memleketine varınca ilk araştırdığım

husus namazı olurdu. Eğer namaz kıldığını öğrenirsem orada kalıp kendisini dinlerdim. Namaz kılmadığını öğrenirsem hemen geri dönerdim. 'Namazına düşkün olmayan dürüstlüğüne de düşkün olmaz, beni aldatabilir' derdim."

Râviyi tanımak için yapılan seyahatlarda kişi hadis alacağı kimse hakkında öylesine çok suâl sorardı ki, suâl sorulan kimseler bunun sebebini anlayamaz, "Onunla evlenmek mi istiyorsun?" diye alay dahi ederlerdi.[84]

Hadis Rivayet Edenlerde Ne Gibi Vasıflar Aranıyordu?

Hadis nakledenlerin güvenilir olmadıkları iddiasının ne derece asılsız olduğunun bir başka izahı da, hadis rivayet edenlerde aranan vasıfların çok ağır olduğudur.

Peygamberimiz bir hadislerinde,

"Bu din ilmi dinin ta kendisidir. Öyle ise onu kimden öğrendiğinize dikkat edin"[85]. buyurarak Müslümanların dînî meseleleri öyle rast gele kimselerden değil, gerçekten meseleyi bilen samimî kimselerden öğrenmeye teşvik etmiştir. Bunun içindir ki, hadisleri toplayan âlimler hadis olarak rivayet edilen sözlerin doğruluk derecesini araştırmışlar, rivayet edenin bunu kimden işittiğini, hangi yolla öğrendiğini sormaktan çekinmemişlerdir. Tabiri caizse hadis olduğu söylenilen sözün gerçekten hadis olup olmadığına dâir onu rivayet eden kimseden "senet" istemişlerdir. Böylece bir hadis, "Ben filandan işittim. O filandan, o filandan, o da Resûlullahtan işitmiş" şeklinde silsile halinde Peygamberimize kadar götürülmüştür. Buna isnad denilir, îsnad, sadece Müslümanlara mahsus bir metoddur. İbni Hazm bununla ilgili olarak şöyle der:

"Güvenilir kimselerin yine güvenilir kimselerden Hz. Peygambere (s.a.v.) ulaşacak şekilde haber nakletmeleri, Allah'ın Müslümanlara lütfettiği bir nimettir. Diğer milletlerde bu yoktur."[86]

İsnadın hadis rivâyetindeki ve İslâmiyetteki ehemmiyetine dâir çeşitli sözler söylenmiştir. Meselâ Muhammed bin Şîrîn devamlı olarak Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki hadisini nazara vermiş, Müslümanları kendilerinden İslâmî bilgiler aldıkları kimselere dikkate davet etmiştir. Süfyan es-Sevrî ise, "İsnad mü'minin silahıdır" demiştir. Abdullah bin Mübarek de, isnadla ilgili olarak şöyle der:

"İsnad dindendir. Eğer isnad olmasaydı, isteyen istediğini söylerdi."

Bediüzzaman da "İsnadın faydası nedir?" şeklindeki bir suâle verdiği cevapta meâlen şöyle der:

Faydaları çoktur. Bir faydası şudur: senet ile gösteriliyor ki, senette dahil olan güvenilir, hüccetli, doğru olan hadis ehlinin, bir çeşit icmaını hatırlatır. O senette dahil olan tahkik ehlinin, bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senette, o rivayet zincirinde dâhil olan her bir imam, herbir allâme, o hadisin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dâir mührünü basıyor.[87]

Peki hadis rivayet eden kimse hadisi işittiği kimseleri Peygamberimize kadar saysa, rivayet ettiği söz hadis olarak kabul edilir mi?

Bu suâlin cevabı, "Hayır, kabul edilmezdi" şeklindedir. Çünkü hadis âlimleri, öyle her sözü, o kimse isnadını saysa da hadis olarak kabul etmemişlerdir. İsnadın yanı sıra hadis rivayet eden şahısta bâzı şartlar aramışlardır. Bunları şöyle sayabiliriz:

1. İslâm ve adalet: Hadis rivayet eden kimsede Müslüman olması şartının aranması kadar tabiî bir şey yoktur. Çünkü İslâmiyetin ikinci

kaynağı olan hadislerin Müslüman olmayanlar tarafından değiştirilmeyeceğine kimse teminat veremez.

Adalet ise, hadis rivayet eden kimsenin dinî hayatta tam bir istikamet üzere olması, günahtan uzak durması demektir. Bir hadis râvisi farzları yerine getiriyor, emrolunanı yapıyor, yasaklardan kaçmıyorsa böyle birine "Dininde adaletli, rivayet ettiği hadiste doğru kimse" denir ve rivayet ettiği hadis kabul edilir.

Hadis rivayet eden birinin adaletli olduğu bazan adâlatle bilinen kimselerin o kimse hakkında şehadet etmeleriyle sabit olur. Bazan da adâlatinin ilim ehli arasında şöhret kazanmasıyla ve güvenilir kimselirin kendisinden övgü ile bahsetmelerinden anlaşılır. Meselâ ilim ehli arasında adaleti ile meşhur olan ve her biri hakkında diğerlerinin hayır ve övgü ile bahsettiği hadis râvilerinden bâzıları şunlardır: Mâlik bin Enes, Şu'be bin Haccac, Süfyan es-Sevrî, Süfyan bin Uyeyne, el-Evzâî, Abdullah ibni Mübarek, Ahmed bin Hanbel.

2. İşittiği hadiste değişiklik yapmamak: Hadis rivayet eden kimsede aranan ikinci şart, işittiği bir hadisi başkalarına rivayet edinceye kadar herhangi bir değişiklik yapmadan işittiği şekilde hafızasında muhafaza etmesi ve gerektiğinde aynen tekralayabilmesidir. Bunu yapamayan biri hafıza bakımından zayıf sayılacağından işitmiş olduğu hadisi aynen rivayet edemez. Bir râvinin hafızasının kuvvet ve kudreti, rivayet ettiği hadislerde hafızası kuvvetli olan râvilerin muvafakati ile bilinir. Şayet bir râvinin rivayet ettiği hadis, zapt bakımından kuvvetli bir râvinin rivayet ettiği hadisten farklı ise, o râvi zayıf sayılır.

3. Akıl: Bir diğer şart, akıllı, yani ayırt edebilme yaşına gelmiş olmasıdır.

Bu şartlardan herhangi birinin bir râvide bulunmaması hem râvinin zayıf sayılmasına, hem de râvinin reddedilmesine sebeptir. Hadis toplayan ve onları tasnif eden âlimler bu şartları taşımayan kimselerden hadis almamışlardır.

İmam Şafiî de, hadis rivayet eden kimsede bulunması gereken şartları şöyle sayar:

"Dinî yaşayışında güvenilen, rivayet ettiği hadiste doğruluğu ile tanınan, rivayet ettiği şeyi bilen, hadisin mânâsını bozacak lafzı anlayan, yani hadisi mânâ üzere değil de işittiği kelimelerle rivayet eden, hadisi ezberlemiş olan, rivayet ettiği bir hadisi başkaları da rivayet ederse ona uygun olan, kendisi ile görüşmediği kimselerden hadis rivayet etmeyen, güvenilir râvilerin rivayet ettiği hadislere zıt düşmeyen, rivayet ettiği hadisin râvilerini Peygambere (s.a.v.) kadar ulaştırabilen râvilerin rivayet ettiği hadisler kabul edilir."[88]

Kimlerden Hadis Kabul Edilmez?

Hadis âlimleri, bu şartları koymanın yanı sıra bir râvinin hadis rivayetini tehlikeye düşürebilecek her türlü ayıbını tespit edip ortaya sermişlerdir. Hadis dilinde buna "cerh" denilir. Hadis rivayet eden kimselerde bir çok hadis âliminin ittifakıyla rivayet ettiği hadisin kabul edilmemesine sebep olan haller vardır. Şu vasıfları taşıyan râvilerden hadis kabul edilmez:

1. İslâmiyetin emir ve yasaklarını yerine getirmeyenler: Farzları yerine getirmeyen ve açıktan günah işleyen kimseler rivayet ettikleri hadislerde

doğru olsalar bile onların rivayet ettikleri hadislere güvenilmez.

2. Yalan söyleyenler: Rivayet ettiği hadiste değil de günlük hayatında yalancılıkla tanınan kimselerden de hadis kabul edilmez. Yalan söylemekten tevbe etmedikçe bunlardan hadis alınmaz. Fakat Peygamberimiz (s.a.v.) hakkında yalan söyleyerek hadis rivayet edenler tevbe etseler de rivayetleri kabul edilmez.

Bir râvinin yalan söylediği bazan kendisiyle görüşmediği bir râviden hadis rivayeti ile anlaşılır. Ömer bin Musa isimli biri, Humus'ta bir mescitte etrafına toplananlara hadis rivayet ediyordu. "Güvenilir bir râviden şu hadisi duydum" ifâdesi ile naklettiği hadisler çoğalınca, bir zât daha fazla dayanamadı, "Bu işittiğin zat kimdir? Bize ismini söyle" dedi. Ömer bin Musa hadis işittiği kimsenin Hâlid bin Madan olduğunu söyledi. Bu defa da onunla nerede ve nasıl görüştüğünü sordular. Adam "108. senesinde, Ermeniye seferinde" diye cevap verdi. Suâli soran zat bunun üzerine şöyle dedi: "Allah'tan kork da yalan söyleme. Bir defa Hâlid bin Madan 104 senesinde öldü. Sen onun ölümünden dört sene sonra onunla karşılaştığını iddia ediyorsun. Sonra o Ermeniye Seferine değil, Rum seferine katıldı"[89]

Buna benzer daha pekçok haber vardır.

3. Zındıklar: Bunlar genelde Allah'a ve diğer iman esaslarına inanmayan kimselerdir. Şehir şehir dolaşırlar, Müslümanları ifsat etmeye ve dinden çıkarmaya çalışırlar. Çoğu zaman dindar görünürler. Hadis uydurarak halkı kendi yanlarına çekmeye çalışırlar.

4. Rivayet ettikleri hadislerde fazla hatâ yapanlar.

5. Telkine mâruz kalanlar: Bunlar ne rivayet ettiğini bilmeyen kimselerdir. Birisi bunlardan birine gelse, "Bu senin hadisindir, bunu senden

rivayet edeyim mi?" dese, kendi hadisi olmadığı halde, "Evet" derler. Böyle kimselerden de hadis alınmaz.

6. Bilhassa yaşlandıklarında, yaşlılık sebebiyle hadisin metin ve senedini birbirine karıştıran kimselerin de rivayet ettikleri hadis kabul edilmez. Rivayet ettikleri hadisin kabul edilmeyeceği daha pekçok kimse vardır. Bunlar hadis usûlü kitaplarında genişçe anlatılır.[90]

Evet, hadis toplayan âlimler hadis aldıkları kimselere çok dikkat ediyorlar, kendisinde bu vasıfların bulunduğu râviden hadis almıyorlardı. Gün geçtikçe hadis toplayan âlimler ve hadis rivayet edenler birbirlerini daha iyi tanıyorlar ve "falan kimse hafıza bakımından zayıftır, falan kimse yazdığı hadis kitabını iyi muhafaza edemez, falan kimse rivayet ettiği hadislere bazan yalan da karıştırır, falan kimsenin hafızası çok kuvvetlidir" gibi sözlerle birbirlerine yardımcı oluyorlardı. Hadisçilerin birbirleri hakkında edindikleri bu bilgiler, ileride geniş çaplı biyografik eserler hazırlanmasına öncülük etti. Hadis rivayet eden kimselerin hayatlarını, hafıza durumlarını, ahlaklarını geniş geniş izah eden bu eserler asırlardır hadisle meşgul olanlara rehberlik etmiştir. Buhâri'nin Târihü's-Sahabe'si, Tirmizî'nin Tesmiyetu Ashabı Resulullah'ı, İbni Hibban'ın Esmâu's-Sahabe'si, İbni Abdilber'in el-İstiâb'ı, Ebû Süleyman Muhammed bin Abdullah el-Dımeşkî'nin Vefeyât'ı, İbni Hacer el-Askalânî'nin Tezhîbü't-Tezhib'i, Suyutî'nin Tedribü'r-Râvis'i bu kitaplardan sadece birkaçıdır.

Yine Buhârî'nin Kitâbu'z-Zuafâi'l-Kebir'i ve Sagîr'i, Nesâi'nin Kitâbü'z-Züafâ ve'l-Metrûkin, İbni Hibban'ın Ma'rifetetu'l-Mecruhin, İbni Adiyy'in el-Kâmil fi'z-Zuafa isimli eserleri zayıf râvileri tanıtan eserlerden bir kaçıdır.

Aynı şekilde sika ve zayıf râvileri ele alan karma kitaplar da yazılmıştır. İbni Sa'd'ın Tabakâtü'l-Kübrâ'sı, Buhâri'nin et-Târihü'l-Kebîr'i, İbni Ebî Hâtim'in el-Cerh ve't-Ta'dil'i de bu eserlere misaldir.

Evet. buraya kadar hadislerin toplanılmasında gösterilen hassasiyeti kısa da olsa naklettik. Böyle iken ne oldukları ve kimin hesabına çalıştıkları belli olmayan kimselerin çıkıp "Hadisleri rivayet eden kimselere güvenilmediğinden hadisler kaynak olamaz" demesi, İslâmiyetle, akılla ve samimiyetle bağdaştırılabilir mi? Böylelerinin sözüne itibar edilir mi?

Diğer taraftan hadis âlimleri, hadisleri ince elekten geçirerek mütevatir, sahih, hasen, mürsel, munkatı gibi rivayet edenlerin du-rumlarma göre pekçok çeşitlere ayırmışlardır. Böyle iken birilerinin çıkıp Allah rızâsı için gayret gösteren ve hayatları ortada olan İmam Buharı, İmam Müslim, İmam Tirmizî, İmam Ahmed bin Hanbel, İmam Malik bin Enes, Taberânî, Beyhaki, Darekutnî gibi hadis âlimlerinden ve hadisleri dinî bir delil olarak kullanan İmam A'zam, İmam Şâfi, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed gibi daha pekçok âlimden kendilerini üstün görerek bütün hadislerin râvilerini güvensizlikle itham etmeleri dini tahrip gayesine yönelik değilse nedir?[91]

Hiç Hadis Uydurulmadı Mı?

Alimlerin hadisler hususunda gösterdikleri bunca titizliğe rağmen elbette bâzı kimseler hadis uydurmuşlar ve bunları nakletmişlerdir. Fakat bunları Peygamberimizin sözlerinden ayırt etmek hiç de zor olmamıştır. Bu nevi uydurma sözler gerek âyet ve hadislere ters düştüğü, gerekse

Peygamberimizin mübarek sözlerine benzemediği için kolayca hadislerden ayırt edilebilmiştir. Zaten Peygamber Efendimiz birçok hadislerinde ümmetinin eline hadislerini hadis olmayan sözlerden ayırt edecek mihenk vermiştir. Bir hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Benim sözlerimi Allah'ın kitabının ölçülerine vurunuz. Şayet uygun düşerse o bendendir ve ben onu söylemişimdir."[92]

Konu ile ilgili bir başka hadis de şu mealdedir:

"Benden rivayet edilen bir söz işittiğinizde, kalpleriniz onu güzel görür, bedeniniz ona itaate meyleder, onu İslâmın ruhuna uygun bulursanız o bana aittir. Şayet o sözü kalpleriniz çirkin görür, bedeniniz ona itaatten kaçınır ve onu İslâmın ruhuna uygun bulmazsanız, ben o sözden uzağım." [93]

İşte hadis âlimleri her sözü mihenge vurmuşlar, kuyumcunun altını demirden kolayca ayırt edebilmesi gibi, onlar da uydurma sözleri hadislerden aynı kolaylıkta ayırt etmişlerdir. Hadis olarak uydurulan sözleri toplayarak kitap halinde neşretmişler, Müslümanları bu uydurma sözlerden korumuşlardır. Mânâ âleminde Resûlullah (s.a.v.) ile görüşen ve ondan hadis öğrenen Suyutînin el-Le'ali'l-Masnuafi'l-Ehâdisi'l-Mevzua isimli eseri, İbni Kayyım el-Cevzî'nin Türkçeye de tercüme edilen, el-Menârü'l-Münifi bu eserlerden bir kaçıdır.[94]

Hadislerin Başlangıçta Yazılmamış Olması Meselesi

Hadislere şüphe iras etmek isteyenlerin üzerinde durdukları bir husus da Peygamberimiz zamanında hadislerin yazılmamış olması, hadislerin

yazıya dökülmesinin çok geç tarihlerde gerçekleşmesidir.

Öncelikle şunu ifâde edelim ki, hadislerin yazımının tamamen yasaklandığı doğru değildir. Peygamberimizin yazdırdığı sulh antlaşmaları, ittifak antlaşmaları, eman belgeleri, devlet başkanlarına yazdığı mektuplar, vasiyetname, alım satım vesikası, nüfus sayımı, imtiyaz beratı, vali ve komutanlarla yapılan yazışmalar, zekatla ilgili açıklamalar, istek üzere verilen vesikalar, taziye mektubu gibi 300 bulan pekçok yazılı vesika da birer hadis olduğuna göre, hadislerin bütün bütün yazılmadığı hususu doğru değildir. Bu yazılı vesikalardan çoğunun orjinallari günümüze kadar gelmiş, kitaplara girmiştir. Mesela Muhammed Hamidullah, Peygamberimize ve Dört Halifeye ait olan belgeleri 600 sayfalık bir kitapta toplamıştır. Konu ile ilgili daha başka kitaplar da vardır. Bunlardan birisi de Dr. Abidin Sönmez tarafından hazırlanan Resûlullahın İslâm'a Davet Mektupları isimli kitabıdır.

Bunu böylece tespit ettikten sonra Peygamberimizin hadisleri yazmayı yasaklayıp yasaklamadığı hususuna bakalım:

Hemen söyleyelim ki, Resûlullahın hadis yazmayı yasakladığını ifâde eden rivayetler olduğu gibi, hadis yazmaya teşvik eden rivayetler de vardır. Bunun içindir ki, konu gerek Sahabîler arasında, gerekse Tabiîn arasında tartışmalara sebep olmuştur.

Önce hadis yazmayı yasaklayan rivayetler üzerinde duralım. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) şöyle bir hadis rivayet eder:

"Benden Kur'ân dışında birşey yazmayın. Kim benden Kur'ân'dan başka bir şey yazdı ise onu imha etsin."[95].

Zeyd bin Sabit de "Resûllahtan Kur'ân'dan ve teşehhütten (Tahiyyat'tan) başka birşey yazmadık" demiştir.

Ebu'd-Derdâ'dan da (r.a.), Resûlullahın hadis yazmaya izin vermediği şeklinde bir hadis rivayet edilir.[96]

Konu ile ilgili olarak Hz. Muâz'dan, Hz. Abdullah bin Abbas'tan, Hz. Abdullah bin Ömer'den, Hz. Ebû Musa'dan ve Hz. Ebû Hüreyre'den de rivayetler gelmiştir.

Hadislerin yazıldığıyla ilgili de çeşitli rivayetler vardır. Bunlardan birisi Abdullah bin Amr'ın (r.a.) rivayet ettiği şu hadistir:

"Ben Resûlullahtan (s.a.v.) işittiğim herşeyi ezberlemek, korumak maksadıyla yazıyordum. Kureyşliler beni bundan menettiler ve şöyle dediler: 'Sen Resulullahtan işittiğin herşeyi yazıyorsun. Oysa Resûlullah bir beşerdir, kızgınlık halinde de, hoşnutluk halinde de konuşur.'

Ben de yazmayı bıraktım ve bunu Resûlullaha (s.a.v.) anlattım. Bunun üzerine o parmağıyla ağzına işaret ederek şöyle buyurdu :

"Yaz, çünkü hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, buradan haktan başka birşey çıkmaz."[97].

Ebû Hüreyre de (r.a.) hadislerin yazılması ile ilgili olarak şöyle bir hadis rivayet eder:

"Resûlullahın (s.a.v.) Ashabı içinde Abdullah bin Amr'dan başka benden daha çok hadis rivayet eden yoktur. Çünkü o yazıyordu, ben yazmıyordum."[98]

Abdullah bin Amr'dan konu ile ilgili daha başka hadisler de rivayet edilmiştir.[99]

Ayrıca Abdullah bin Amr (r.a.) Peygamberimizden (s.a.v.) sonra da diğer Sahabîlerden işittiği hadisleri hemen yazdığını bildirmiştir.[100]

Said bin Cübeyr de Abdullah bin Abbas'dan duyduğu hadisleri derhal yazdığını bildirmiştir.[101]

Yine konu ile ilgili olarak Hz. Ömer'in (r.a.) ve Enes bin Mâlik'in (r.a.), "Oğullarım, bu ilmi yazı ile kaydedin" dediği,[102] pekçok hadis rivayet eden Nâfi'nin de rivayet ettiği hadisleri yazdırdığı bildirilir.

Hadislerin yazılabileceği ile ilgili olarak bizi yazma yasağının ilk zamanlara âit olup, sonradan bu yasağın kaldırıldığı sonucuna götürebilecek kadar çok rivayet vardır. Nitekim bizi bu neticeye götüren daha başka sebepler de vardır. Bunlardan birisi Hicretin 8. yılına, yani Resûlullahın ömrünün sonuna doğru gerçekleşen şu hadisedir:

Mekke'nin fethinden sonra Resûlullahın yaptığı bir konuşma Ebû Şah'ın (r.a.) hoşuna gitmiş, konuşmanın kendisi için yazılmasını istemişti. Resûlullah da (s.a.v.) "Ebû Şah için hutbemi yazın" diye emretmişti.[103]

Peygamberimizin (s.a.v.) hadisleri yazma yasağını sonradan kaldırdığı ile ilgili tezimizi kuvvetlendiren bir diğer gelişme de Hz. Ebû Bekir'in 500 hadisi yazdığı, ancak aynen nakledememe endişesinden bunu yaktığı haberidir.[104]

Hz. Ömer ise Kur'ân'ın ihmal edilebileceği endişesiyle hadisleri yazmaktan vaz geçmişti. [105]Yine Hz. Ali'de diyet, esirleri serbest bırakma gibi konuların yazılı olduğu bir hadis sayfası vardı. Târik bin Şihab rivayetinde bu sayfanın "Hz. Peygamberden (s.a.v.) geçtiği kayıtlıdır. Bu kayıt "Resûlullah zamanında Kur'ân'dan başka bir şey yazılmamıştır" diyenlere bir cevap olması bakımından son derece önemlidir

Hadisleri yazan daha pekçok sahabînin olması da hadisleri yazma yasağının sonraları kaldırıldığını gösteren başka delillerdir. Meselâ yanlarında yazılı hadisler bulunan Sahabîlerden bâzıları şunlardı: Abdullah bin Amr bin As (r.a.), Semure bin Cündeb (r.a.), Sa'd bin Ubâde (r.a.), Ebû

Hüreyre (r.a.), Hz. Ali (r.a.), Abdullah bin Ömer (r.a.). Bu sahifeler hakkında hadis tarihi kitaplarında genişçe bilgiler mevcuttur.

Sahabîlerin "Hadisleri yazmak yasaktır" şeklinde bir görüş birliği içerisinde olmamaları da, yasağın devam etmediğini gösteren bir başka delildir. Tereddütlü olanların tereddütünün Peygamberimizin yasaklamasından kaynaklanacağı da kesin değildir. Çünkü hadis yazmayan veya buna karşı çıkan Sahabîlerin tutumları "Kur'ân'a ilginin azalması," "Resûlullaha nisbet edilen bir yalanın ebedîleşmesi" gibi şahsî mülahazaladan kaynaklanmış olabilir. Meselâ Hz. Ömer'in Sahabîlerle istişare ettiği halde hadislerin yazılmasına karşı çıktığı, gerekçesinin de her hangi bir yasaklamadan kaynaklanmadığı, bu kanaatinin şahsi olduğu onun şu sözlerinden açıkça anlaşılmaktadır:

"Sizden önce yaşayan bir topluluğu hatırladım. Onlar bir takım kitaplar yazarak himmet ve alakalarını bunlara hasr etmiş, Allah'ın kitabını terk ve ihmal etmişlerdi. Ben Allah'a yemin ederim ki, Allahın kitabına hiçbir libas giydirmeyeceğim."[106]

Hz. Ömer sadece hadislerin yazılmasına değil, yine halkı Kur'ân'dan uzaklaştırabileceği düşüncesiyle çok hadis rivayet edilmesine dahi zaman zaman karşı çıkmıştır.

Şu rivayetten anlaşılacağı gibi İbni Mes'ud da buna benzer bir gerekçe ile hadislerin yazılmasına şahsî olarak karşı çıkmıştır:

İbni Mes'ud'a (r.a.) bâzı insanların yanında beğenilerek okunan kitapların olduğu haber verildi. Bunun üzerine o ısrarla bahsedilen kitapların getirilmesini söyledi. Nihayet onu getirdiler, o da imha etti. Sonra şöyle dedi:

"Sizden önceki ehl-i kitap, Rablerinin kitaplarını terk ederek âlimlerinin kitaplarına yöneldiler. Bunun için de helak oldular."[107]

Ebu Hüreyre'nin (r.a.) hadis sahifesi, Muhammed Hamidullah hoca tarafından bulunmuş ve neşredilmiştir. Eser, Muhtasar Hadis tarihi ve Sahife-i Hemmam ibni Münebbih ismi ile Türkçeye de çevrilmiştir. Hamidullah hoca bununla "Hadisler Resûlullahtan (s.a.v.) iki veya üç yüz sene sonra yazılmıştır" diyerek ha dis kitaplarını nazardan düşrmeye çalışanlara güzel bir cevap vermiş olmaktadır. Kendisi de bununla ilgili olarak şöyle bir yorum yapmıştır:

"Hicretin takriben 1. asrı ortasına âit olan bu mecmua, tarihi ehemmiyeti bakımından çok kıymetli bir vesikadır. Resûl-i Ekremin (a.s.m.) 'Hadislerin yazılması, Peygamberden (a.s.m.) iki veya üç yüz sene sonra başlamıştır' iddiasında bulunanlar olmuş ve bu faraziyeye dayanarak Ahmed bin Hanbel, Buhârî, Müslim, Tirmizî gibi şahsiyetlere hâşâ hilekarlık isnad edilmiştir. Delillerini, Hz. Peygamber (a.s.m.) ve Ashabı (r.anhüm) zamanında hadislerin yazılmadığı iddiası üzerine dayamışlardır. Halbuki şimdi, Resûl-i Ekremin (a.s.m.) en yakın Ashabından birinin telifi elimizde bulunuyor. Dikkatle mukayese edildiği ve karşılaştırıldığı zaman Ahmed bin Hanbel, Buhârî, Tirmizî gibi sonradan gelen müelliflerin, hadislerin umumî mânâsı şöyle dursun, onların bir harfini, bir noktasını dahi değiştirmemiş olduklarını görüyoruz. Sahife-i Hemmam'ın Ebû Hüreyre'ye (r.a.) atfen rivayet edilmiş her hadisi yalnız Sıhah-ı Sitte denilen mutebar hadis kitaplarında bulunmuyor, belki orada bulunan her hadisin mânâsı Hz. Peygamberin (a.s.m.) diğer Ashabı tarafından da rivayet edilmiş bulunuyor. Böylece Hz. Peygambere (a.s.m.) atfedilen hadislerin hayalî ve mesnedsiz olmadığının delillerini ortaya koymuş oluyor. Meselâ elimizde bulunan bu

mecmuada 56 numaralı hadisin, Buhâri'de Enes (r.a.) tarafından rivayet edilmiş olduğunu görüyoruz. 124 numarada gösterilen hadisi, Buhârî'de Abdullah bin Ömer (r.a.) tarafından rivayet edilmiş buluyoruz. Bu 54 numaralı hadis Buhârî'de hem Enes (r.a.), hem de Sehl bin Sa'd (r.a.) tarafından rivayet edilmiş buluyoruz. Bu mutabakatlar böylece devam edip gidiyor."[108]

Hadislerin iddia edildiği gibi öyle hicretin 200. 300. yıllarında değil, ifâde ettiğimiz gibi çok önceleri yazıyla tespit edildiğinin bir başka ispatı, Hicretin 65-85. yıllarında Mısır valisi olan Ömer bin Abdülaziz'in babası Abdülaziz bin Mervan'ın hadisleri toplama faaliyetine giriştiği ile ilgili haberdir. Abdülaziz, Kesir bin Mürre'ye bir mektup yazarak Sahabîlerden duyduğu hadisleri yazıp kendisine göndermesini istemişti.[109]

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) hadis mecmuası yanında mevcut olduğu için onu istememişti.[110]

Hicretin 99-l0l tarihleri arasında hilafet vazifesini üstlenen Emevî halifelerinden oğlu Ömer bin Abdülaziz de şehirlere mektuplar yazarak hadislerin yazı ile tespit edilip kendisine gönderilmesini istemişti. Meselâ Medinelere şöyle bir mektup yazmıştı:

"Resûlullahın hadislerini araştırıp yazınız. Çünkü ben ilmin yok olmasından ve ehlinin ölüp gitmesinden korkuyorum" emrini vermiştir.[111]

Bütün bu izahlardan sonra netice olarak şunu söyleyebiliriz:

Peygamberimiz ilk yıllarda hadislerin yazılmasını yasaklamıştı, bunun da çeşitli sebepleri vardı. Bunlar:

İlk yıllarda insanlarda henüz Kur'an ile hadisi birbirinden ayırt edebilecek dinî kültür seviyesi gelişmemişti.

İlk yıllarda okuma yazma bilenlerin sayısı azdı. Bunların Kur'ân ile beraber hadis de yazmaları Kur'ân'a gösterilmesi gereken alâkayı azaltabilirdi, ayrıca bir takım karışıklıklara da yol açabilirdi.

Sonra bu mahzurlar izâle oldukça hadis yazma yasağı da kaldırılmıştır. Fiîli durum da açıkça bunu göstermektedir.

Diğer taraftan yasağın hafızası kuvvetli olanlara mahsus bulunduğu da düşünülebilir.

Yine yasağın Kur'ân'ın yazıldığı sayfalara ait olduğu da nazardan uzak tutulacak bir şey değildir.

Demek oluyor ki, hadislerin 2. ve 3. asırda yazıldığı iddiası doğru değildir. Maksatlıdır. Hadisler Peygamberimizin (s.a.v.) zamanından beri bâzı Sahabîler tarafından yazılmıştır. Peygamberimizden hemen sonra da pekçok Sahabî hadisleri toplamış ve yazmışlardır. Meşhur hadis kitaplarında yer alan rivayetler Peygamberimizin mübarek ağzından çıkmıştır.

Gerek farklı farklı Sahabîlerin aynı hakikatleri rivayet etmeleri, rivayet edilen sözlerin kıymet bakımından ancak bir peygamber sözü olabileceği, Allah'ın bildirmesiyle pekçok gaybî şeylerin asırlar öncesinden haber verilmesi ve bunların zamanı geldikçe aynen gerçekleşmesi, bu gerçeğin en açık delillerindendir. Dolayısıyla bu noktada birkaç "kendini bilmezin" sözlerinin hiçbir kıymeti yoktur.[112]

Bediüzzaman'dan Hadis Âlimlerine Methiye

Konuyu Bediüzzaman'ın hadis âlimlerine olan methiyelerinden bâzıları ile tamamlamak istiyoruz. Bediüzzaman, Mektûbat isimli eserinin çeşitli yerlerinde hadis âlimleri hakkında meâlen şu övgülerde bulunur:

Hadis âlimlerinin muhakkiklerinden "el-hâfız" diye şöhret bulan zâtlar, en az yüz bin hadisi ezberlemiş binler tahkik ehli hadis âlimleri, hem elli sene sabah namazını yatsı abdesti ile kılan takva sahibi hadisciler başta Buhâri ve Müslim olarak Kütüb-i Sitte sahipleri olan hadis ilmi dahîleri...

Evet, hadis ilminin muhakkikleri, uydurma hadisleri sahihinden ayıran hadis otoriteleri, o derece hadis ile ünsiyet peydah etmişler, Resûlullahın (a.s.m.) ifâde tarzına, yüce üslûbuna ve ifâde şekline ünsiyet kazanıp meleke kesb etmişler ki, yüz hadis içinde bir uydurma hadis görse, "Mevzudur" der. "Bu, hadis olmaz ve Peygamber sözü değildir" der, reddeder. Sarraf gibi, hadisin cevherini tanır, başka sözleri ona karıştırmaz. Yalnız İbni Kayyım el-Cevzi gibi bâzı müdakkikler, tenkitte aşırı gidip, bâzı sahih hadislere de "uydurma" demişler. Fakat, "Her mevzu şeyin mânâsı yanlıştır," demek değildir; bel ki, "Bu söz, hadis değildir" demektir.[113]

Gerçekten de İbni Kayyım el-Cevzî, el-Menârü'l-Münif isimli eserinde pekçok hadisi "mevzu-uydurma" diye nitelemiştir.

Bediüzzaman başta İmam Buhârî olmak üzere hadis âlimlerini meâlen şöyle över:

Beş yüz bin hadisi ezberleyen Hz. Buhârî başta olmak üzere Kütüb-i Sitte-i sahîha ile nakilleri gözle görmek kadar kesindir.[114]

Bir kişinin rivayet ettiği hadisler Sahabîden sonra Tabiînin eline geçtiği vakit kuvvetli rivayet şeklini alır. Bilhassa Buhârî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi sahih hadis kitapları; tâ Sahabîlerin zamanına kadar, o

yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki; muselâ, bir hadisi Buhâri'de görmek, tıpkı Sahabîden işitmek gibidir.[115]

Binler Tabiîn muhakkikleri el atıp hadisleri çok Sahabîlerin ellerinden almışlar, sağlam olarak ikinci asır müçtehidlerinin ellerine vermişler. Onlar da, tam bir ciddiyetle ve hürmetle el atıp, kabul edip, arkalarındaki asrın muhakkiklerinin ellerine vermişler. Her tabakadan binler kuvvetli ellerden geçip, tâ asrımıza kadar gelmiş, Hem Asr-ı Saadette yazılan hadis kitapları sağlam olarak devredilip, tâ Buhârî ve Müslim gibi hadis ilminin dâhi imamlarının ellerine geçmiş. Onlar da tam bir tahkik ile hadisleri kuvvetlisini zayıfından ve uydurma olanlarından ayırarak, sıhhatinde şüphe olmayanları bir araya toplayarak bize ders vermişler, takdim etmişler.

Öyle ise sahih hadis kitaplarında okunulan bir hadisi hemen reddetmemeli, "Ya bir tefsiri, ya bir te'vili, ya da bir tâbiri vardır" diyerek ona ilişmemelidir.[116]

Resûlullah Allah'tan Neler İstedi?

1. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Rabbimden üç şey istedim. İkisini verdi, birini vermedi. Birinci olarak ümmetime kendilerinden başka düşman musallat etmemesini istedim, onu bana verdi. İkinci olarak ümmetimi [umumî bir] kıtlıkla helak etmemesini istedim, onu da bana verdi. Üçüncü olarak, onları fırkalara ayırmamasını istedim. Bu isteğimi kabul etmedi."[117]

İzah

Tirmizi'deki rivayet şöyledir:

Resûlullah bir gün namaz kıldı ve namazı uzattı. Yanındakiler, "Ey Allah'ın Resulü, şimdiye kadar böyle uzun bir namaz kılmamıştın" dediler.

Resûlullah,

"Evet. Çünkü bu namaz dilek ve korku namazıydı. Bu namazda Rabbimden üç şey istedim. İkisini verdi, birini vermedi. Birinci olarak ümmetimi [umumî bir] kıtlıkla helak etmemesini istedim, onu bana verdi. İkinci olarak ümmetime [köklerini kurutacak] kendilerinden başka düşman musallat etmemesini istedim, onu da bana verdi. Üçüncü olarak onları birbirine düşürmemesini istedim, bunu bana vermedi."[118]

Yatarken Hangi Dua Okunmalı?

2. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kişi yatağına girdiğinde şu duayı okur da, şayet o gece ölürse, affedilmiş olur: "Allah'ım, yüzümü Sana çevirdim. Arkamı Sana dayadım. İşimi Sana emânet ettim, kendimi Sana teslim ettim. Bunu azabından kaçtığım ve rahmetini umduğum için yapıyorum. Senden kaçış ve kurtuluş ancak Sanadır. Senden kurtuluş ancak sana yönelmekledir. İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin Peygambere iman ettim."***[119]**.

Tirmizî'de, şayet sabaha çıkarsan hayır kazanmış olarak sabahlamış olursun" ilâvesi vardır.[120]

Merhamete Nail Olmuş Ümmet

3. Ebû Mûsa el-Eş'ari (r.a.) rivayet ediyor:

*"Ümmetim merhamete nail olmuş bir ümmettir. Allah ümmetimin azabını kendi ellerinden kılmıştır. Kıyamet günü geldiğinde Müslümanlardan her birinin eline diğer din mensuplarından bir kişi verilir ve bu onun ateşten kurtuluş fidyesi olur."***[121]**.

İzah

Taberânî bu hadisi "Diğer din mensupları" yerine "Ehl-i Kitaptan" ifâdesi ile Mu'cemü'l-Evsat'ında da rivayet eder. Orada ayrıca Müslümanlara "Bu senin ateşten kurtuluş fidyendir" denileceği kayıtlıdır. Bu ilâve İbni Mâce'deki rivayette de vardır.

Peygamberimizin ümmetinin diğer ümmetlerden bâzı üstünlükleri vardır. Büyük bir rahmete mazhardır. Din, onun ümmeti üzerinde kemâla ermiş ve tamamlanmıştır. Diğer ümmetler gibi suçlarına karşılık dünyada toptan helak edilmezler. Diğer ümmetlere yüklenmiş olan ağır teklifler hafifletilmiştir. Meselâ İsrâiloğulları tevbelerini ancak kendilerini öldürmekle tamamlıyorlardı. Oysa Peygamberimizin ümmetinin tevbe ettiğini dili ile söylemesi ve bir daha o günaha dönmemesi affedilmesi için yeterlidir.

Merhamete nail olmanın bir yönü de âhiretin acı azabına maruz bırakılmadan azabının dünyada verilmesidir. Bunu şu hadisten öğreniyoruz:

"Şu ümmetim merhamete nail olmuştur. Ahirette azap görmeyecektir. Onun azabı ancak dünyada ağır imtihanlar, zelzeleler, öldürülmeler ve musibetler şeklinde verilir."'

Taberânî'nin Mu'cemü'l-Evsat'ta rivayet ettiği şu hadis de merhamete nail olmanın başka bir yönünü açıklamaktadır:

"Ümmetim merhamete nail olmuş bir ümmettir. Kabre günahları ile girer, mahşer günü kabrinden günahlardan kurtulmuş olarak çıkar. Mü'minlerin kendisi için yaptıkları istiğfarlarla günahlarından kurtulur." ***[122]***

Hadisle ifâde edilen "âhirette azabın olmaması," kâfirlere mahsus ebedî bir azap olmaması şeklinde anlaşılmalıdır. Yoksa Peygamberimizin ümmetinin günahkârları da Cehenneme girecekler, orada cezaları bitinceye kadar kalacaklardır. Fakat sonradan Cennete gidebileceklerdir.

Hadiste sayılan musibetler Peygamberimiz ümmetine dünyevî açıdan bir azap olsa da, uhrevî açıdan bir rahmettir. Çünkü âhirette tekrar

cezalandırılmayacaktır. Diğer taraftan, bu musibetlere sabrettiğinde âhirette büyük bir mükâfata nail olacaktır.

Hadisin Allah'a isyan etmeyen, Ona kullukta kusur etmeyen hususî bir topluluk için olduğu da düşünülebilir.

Bir numaralı hadiste Peygamberimiz

"Ümmetime kendilerinden başka düşman musallat etmemesini istedim, bunu bana verdi"

buyurduğuna yer vermiştik. Bu hadis, izah ettiğimiz hadisin *"Allah ümmetimin azabını kendi ellerinden kılmıştır"* kısmını açıklamaktadır. Tarihin her devresinde Müslümanlara başka milletler musallat olmuşlardır. Ancak bunlar bütün ümmeti içine almamış, hususî kalmıştır. Hiçbir zaman düşman Peygamberimizin ümmetinin kökünü kazımamıştır, kıyamete kadar da bu böyle olacaktır.

Müslim'de, hadisin son kısmı ile ilgili şöyle bir hadis vardır:

"Müslüman bir kimse öldüğünde, Allah ona karşılık bir Yahudi veya Hıristiyanı Cehenneme koyar."[123]

Anlayabildiğimiz kadarıyla burada Yahudi ve Hıristiyanlara bir haksızlık söz konusu değildir. Çünkü Peygamberimizden önce kendi peygamberlerine inanan Yahudi ve Hıristiyanlar Cennettedir. Kendi peygamberlerine ve Peygamberimize inanmayan bu din mensupları zâten Cehenneme gireceklerdir. Allah, dilediği mü'min kulunu affeder, ona karşılık zaten Cehenneme atılmayı hak eden diğer din mensuplarını Cehenneme koyar. Yoksa Allah hangi dinden olursa olsun hiç kimseye haksızlık yapmaz ve kimseyi suçundan fazlasıyla cezalandırmaz. Ve kimseye durup dururken başkasının günahını yüklemez.

*"Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenmez "*âyeti[124] bunun en açık delilidir.

Nitekim Sindî de bu hadisin izahına böyle yaklaşır ve şöyle der:

"Bu hadisten maksat, kâfirlerin sırf Müslümanlara fidye olarak Cehenneme atılması değildir. Zaten kâfirler işlemiş oldukları küfür ve diğer günahlar yüzünden Cehennem azabını hak etmiş durumdadır. Bunların Cehenneme atılmasıyla yetinilecek, yani Cehennem bunlarla dolacak ve Müslümanların Cehenneme atılması yoluna gidilmeyecektir. Bu bakımdan kâfirler sanki Müslümanlara fidye olmuş olacaktır.

"Kâfir olan kişi Cehennemlik olunca, Cennetteki yeri Müslümana verilecek ve bunun aksine Müslümanın Cehennemdeki yeri de kâfire verilecektir."

Sindî'nin son cümlesi bir hadisin ifadesidir. Bu konudaki hadis şöyledir:

*"Sizden her birinizin birisi Cennette, diğeri de Cehennemde olmak üzere iki yeri vardır. Kişi öldüğünde Cehenneme giderse. Cennetteki yeri Cennet ehline miras kalır."****[125]***

Altın Ve Gümüş Sevgisi

4. Mikdam bin Ma'di Kerih (r.a.) rivayet ediyor:

*"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelirki, yanında altın ve gümüşü olmayan hayattan tad alamaz."****[126]***

İstikâmet Üzere Olmak

5. Sevban (r.a.) rivayet ediyor:

"İstikâmet üzere olun. Bunu tam başaramayacaksınız. O halde en hayırlı ameliniz namazdır. Kamil mü'minden başkası iyi abdest almaya ve abdestli kalmaya özen gösteremez."[127]

İzah

Hadisin baş kısmı "İstikamet üzere olun. Kazanacağınız sevabı sayıp bitiremezsiniz" şeklinde de tercüme edilmiştir.

Hadiste istenilen istikamet, hakka uymak, adaletli olmak, Allah'ın emirlerini tam yapmak, yasaklarından bütünüyle sakınmak demektir. İstikâmet, niyette, iradede, sözde, özde, kararda, hareket ve davranışlarda doğru olmak demektir.

Doğruluk, Kur'ân'da da üzerinde hassasiyetle durulan, istenilen hususlardandır. Meselâ bir âyette Peygamberimizin şahsında bütün Müslümanlara hitaben

"Emrolunduğun şekilde dosdoğru ol" buyrulmuştur.[128]

Şu âyette de doğruluk üzere olanlara verilecek mükâfat bildirilmektedir:

"Rabbimiz Allah'tır" deyip sonra da doğru yolda sebat edenlere gelince, onların üzerine melekler iner ve derler ki: "Korkmayın ve üzülmeyin. Size verilen Cennetle sevinin."[129]

Bir Sahabînin, "Bana öyle bir söz söyle ki, bunu sizden başka kimseye sorma ihtiyacı duymayayım" demesi üzerine, Resûlullah (s.a.v.) ona,

"Allah'a inandım de ve dosdoğru ol" buyurarak yukarıdaki âyetin mânâsına dikkat çekmiştir.[130]

Hadiste, istikamet üzere olmanın zorluğuna dikkat çekilmiştir. Gerçekten de istenilen mânâda bir istikamet ancak Allah'ın yardımına mazhar olan kullara mahsustur. Nitekim istikameti bütün şekliyle en güzel bir tarzda yaşayan Peygamberimiz,

"Emrolunduğun şekilde dosdoğru ol"

âyetinin kendisini ihtiyarlattığını bildirerek, istikamet üzere olmanın zorluğuna dikkat çekmiştir. Zaten yukarıdaki hadiste de istikametin zorluğu ifâde edilmektedir.

Hadiste üzerinde durulması gereken bir diğer husus da, "Bunu tam manâsıyla başaramayacaksınız" buyrularak, kendisini istikamet üzere görenlerin, ameline güvenenlerin gaflet ve gururdan kurtulmalarının hedeflendiğidir. Ayrıca istikametin zorluğu ifâde edilerek istikamet üzere olmayı arzu edip de buna tam muvaffak olamayanların ümitsizliğe düşmemeleri temin edilmiştir.

Hadisin ikinci kısmında,

"Buna gücünüz yetmez. Öyle ise hiç olmazsa ibâdetin farz olan kısmına sarılın. O da bütün ibâdet çeşitlerini içinde toplayan namazdır"

buyrularak namazın ehemmiyetine dikkat çekiliyor.

Son kısımda ise ancak kâmil mü'minin abdesti koruyacağı bildirilmiştir. Bu, namaz vakitlerinde abdestli olmak, namaza hazırlıklı olmak, temizliği koruyarak abdest almak mânâlarına gelir. Yoksa her zaman abdestli olmak mânâsı kast edilmemiştir. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde

"Ben ancak namaz kılmak istediğim zaman abdest almakla emrolundum" buyurmuştur.[131]

En Üstün Olan İman, Hicret Ve Cihad

6. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"En üstün iman, insanların senden emin olmasıdır. En üstün Müslümanlık, dilinden ve elinden insanların selâmette kalmasıdır. En üstün hicret, günahlardan kaçmadır. En üstün cihad, Allah yolunda şehid edilmen ve atını da boğazlamandır."[132]

İslâmiyetin Ahlâkî Özelliği Nedir?

7. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Her dinin ahlâkî bir özelliği vardır. İslâm dininin ahlâkî özelliği de hayadır."[133]

İzah

Haya ile ilgili birçok hadis vardır. Bunlardan ikisinin meali şöyledir:

Hadislerde dikkat çekilen ve "İslâmın temel huyu" olarak vasıflandırılan haya, kötü ve çirkin şeylerden sakınmak demektir. Peygamberimiz daha pekçok hadislerinde hayanın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Muselâ bu hadislerden bâzıları şu mealdedir:

"Edepsizlik ve çirkin sözün girdiği şey çirkinleşir. Hayanın girdiği şey de güzelleşir"[134]

"İnsanlardan utanmayan Allah'tan da utanmaz."[135]

"İnsanlığın peygamberlikten ilk olarak aldığı öğüt şudur: 'Utanmadıktan sonra istediğini yap.'[136].

Bir hadislerinde de utanmayı imanın iki şubesinden biri olarak zikreden Peygamberimiz,[137] başka bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Haya İmandandır. İman sahibi ise Cennettedir. Hayâsızlık eziyet, zulüm ve haksızlık gibi cefadan bir parçadır. Cefa eden de Cehennemdedir." [138].

Bir Müslümanın insanlardan haya etmesi gerektiği gibi, Allah'tan da layıkı ile haya etmesi gerekir. Allah'a karşı nasıl haya edileceğini ise Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle bildirmiştir:

"Allah'tan hakkıyla haya edin. Allah'tan hakkıyla haya eden başını ve başındaki maddî ve manevî duyularını, karnı ve içindeki organları haramdan korur. Ölümü ve çürümeyi hatırlar. Âhireti isteyen dünya hayatının zînetini terk eder. Kim bunları yaparsa Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur."[139].

Bediüzzaman da, Allah'a karşı hayanın sünnet-i seniyye dâiresinde hayat sürmekle mümkün olduğunu ifâde etmiştir.[140]

Haya ile ilgili bizlere öğüt veren Sevgili Peygamberimiz fiilen de bizlere örnek olmuştur. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) bununla ilgili olarak şöyle der:

"Resûlullah (a.s.m.) çadırdaki bakire kızdan daha çok haya sahibi idi. Hoşlanmadığı bîr şey gördüğünde biz bunu onun yüzünden hemen anlardık."[141] Burada dinî meseleleri sorup öğrenmek hususunda utanmanın yersiz olduğunu da ifâde edelim. Nitekim Sahabîler Peygamberimize her türlü meselelerini sormuşlar, Resülullah da (a.s.m.)

"Allah gerçeği açıklamaktan haya etmez"[142].

âyetini okuyarak bu suâlleri açık açık cevaplandırmıştır. Peygamberimizin bakire kızdan daha utangaç olması, Allah'ın dinini açıklamak hususunda değildir.

Hz. Âişe Validemiz de utanma duygusunun dini öğrenmeye mâni olmaması gerektiğiyle ilgili olarak şöyle demiştir:

"Ensar kadınları ne iyi kadınlardı ki, utanma duygulan onları dinî meseleleri sorup öğrenmekten alıkoymadı."

156, 158 ve 440 nolu hadislere de bakınız.[143]

Allah Yolunda Hazırlık Yapmak

8. Temim ed-Dârî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Allah yolunda bir at beslemek üzere arpa hazırlarsa, sonra da atını onunla yemlerse Allah her bir arpa tanesi karşılığında ona bir sevap yazar."[144]

İzah

Peygamberimizin (s.a.v.) zamanında at, savaşın vazgeçilmez bir unsuruydu. Ordunun kuvvetli veya zayıf olması, atlarının sayısına göre tespit ediliyordu. Bu durum Resûlullahın vefatından sonra da bir müddet devam etti. Bunun içindir ki, Peygamberimiz pekçok hadislerinde ümmetini cihadın en mühim unsurlarından olan at beslemeye teşvik etti. İşte yukarıdaki hadis de bunlardan sadece bir tanesidir.

Günümüzde ise cihad artık atla, kılıç kalkanla ve okla değil, en modern silahlarla yapılmaktadır.

Daha da ötesi, cihad büyük ölçüde maddî olmaktan çıkmış, manevî bir alana kaymıştır. Yani top tüfek yerine fikirle yapılır olmuştur. Bunun için de gazete, kitap, dergi, radyo, televizyon gibi vasıtalar bu manevî cihadın önemli unsurlarını teşkil etmektedir.

Dolayısıyla izahını yaptığımız hadisi sadece at beslemeye hasretmek doğru olmaz. Bu hadisi geniş bir muhtevada düşünmek gerekir. Böyle olunca, hadiste sayılan sevap, günümüzde ihlâslı bir şekilde basın ve yayın yolu ile faaliyet gösteren, onlara yardımcı olan insanlar içindir.[145]

Peygamberimizin Lanet Ettiği Kimse

9. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) muhanneslere lanet etti ve

"Onları evlerinize sokmayınız" buyurdu.[146]

İzah

Muhannes, kadınlaşan erkek demektir. Ahlâk, konuşma ve davranışında kadınlara özenen kimsedir. Konu ile ilgili başka rivayetler de vardır. Bunların bâzıları şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.) kadınlaşan erkeklere ve erkekleşen kadınlara lanet etti. Ve,

"Onları evlerinizden çıkarın" buyurdu.

Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah yanımda idi. Evde bir de kadınlara benzeyen erkek vardı. Bu adam, kardeşim Abdullah'a, "Ey Abdullah, şayet Allah yarın Tâif in

fethini nasib ederse, ben sana Gaylan'ın kızını göstereceğim. Çünkü o gelirken dört, giderken sekizdir [çok alımlı yürür]" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.),

"Böyleleri bir daha yanınıza girmesin" buyurdu.

Buradan Resûlullahın o kimseyi önceleri erkekliği olmayan (hünsâ) biri olarak tanıdığı, bu sözü üzerine onun kadınlara ilgi duyan biri olduğunu anladığı ve onun hanımların yanına girmesine yasak getirdiğini anlıyoruz.

Bazan kadınla erkek yaratılışı arasında olup, kadınlık tarafı ağır basan erkekler vardır. Bunlar lanetlenmemişlerdir ve böyleleri kınanmazlar. Hadislerin muhatabı, yaratılışlarında kadınlık duygusu olmadığı halde kendilerini buna zorlayan erkeklerdir.

Bunlara lanet edilmesinin sebebi, Allah'ın yaratışını beğenmemeleri sebebiyledir.[147]

Kişinin El Emeğini Yemesinin Fazileti

10. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Dâvud da (a.s.) ancak elinin emeğini yerdi."[148]

İzah

Bu hadis Buhârî'de şöyledir:

"Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir yemek asla yememiştir. Allah'ın peygamberi Dâvud (a.s.) elinin emeğini yerdi."

İbni Mâce de ise "Erkek, kendi el emeğinden daha temiz bir kazanç kazanmamıştır" şeklindedir.

Dinimiz, el emeğine büyük ehemmiyet vermiştir. Böylece kişiyi işsizlik, tenbellik ve başkasına muhtaç olmaktan kurtarmak; nefsin gururunu kırmak hedeflenmiştir. Konu ile ilgili daha bir çok hadis vardır. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Kim işinden yorulmuş olarak geceyi geçirirse, Allah'ın bağışlamasına mazhar olarak gecelemiş demektir."

Hadisde Davud'un da (a.s.) elinin emeğini yediğine dikkat çekilmesi ibretlidir. Çünkü Kur'ân'ı Kerimde bildirildiğine göre, o yeryüzünün halifesi idi.[149] Dolayısıyla bizzat başında çalışmadığı yerlerden başka helâl gelirleri de vardı. Fakat bir demirci olan Dâvud (a.s.), el emeğiyle zırh yapar, onun gelirini yerdi.

Diğer peygamberler de el emeğiyle geçinmişlerdir. Âdem (a.s.) çiftçilikle geçinmiş, Nuh (a.s.) marangozluk yaparak, Hz. İdris terzilik, Hz. Musa da çobanlık yaparak geçinmişlerdir.[150]

Makamın Hesabı Da Sorulacak

11. İbni Ömer (r.a.) Resûllullahtan (s.a.v.) şöyle işittiğini rivayet ediyor:

"Allah kıyamet gününde kullarından birini çağırır huzurunda durdurarak malının hesabını sorduğu gibi, makamının hesabını da sorar." ***[151]***

İzah

Bir âyet-i kerimede insanın bütün nimetlerden hesaba çekileceğine dikkat çekilerek,

"Size verilen nimetlerden hesaba çekileceksiniz" buyurulmuştur.[152]

İşte insanın hesaba çekileceği nimetlerden birisi de makamdır. Çünkü makam büyük nimetlerdendir. Ve her büyük nimet gibi büyük mes'uliyetleri vardır. Her şeyden önce makam sahibi birisi idare ettiklerinden mes'uldür. Ayrıca makam bir emânettir. Bu emânetin hakkını vermek gerekir. Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde ederler:

"İdarecilik bir emânettir. Şüphesiz hakkı verilmediğinde bu emânet kıyamet gününde hüsran ve pişmanlık getirir. Ancak bu vazifeyi üzerine alıp da hakkıyla yerine getirenler müstesnadır."[153].

Diğer taraftan, makam bir hizmet mevkii olarak bilinmelidir. Tahakküm olarak kullanılmamalıdır. Kişi sahip olduğu makamını zulme vasıta yaparsa, hakkın sahiplerine ulaşması uğrunda kullanmazsa, makamın hakkını vermemiş olur ve bundan dolayı kıyamet gününde mes'ul tutulur.

Kişi maddî makamından dolayı hesaba çekileceği gibi, mânevî makamı sebebiyle de hesaba çekilecektir. Allah'ın kendine ihsan ettiği manevî makamın gerçekten hakkını verdi mi, o makamı dünyalık kazanmak için mi kullandı, insanlara tahakküm için mi kullandı, şan ve şöhret yolunda mı kullandı. Kul bütün bunlardan da hesaba çekilecektir.[154]

Hz. Hatice'nin Fazileti

12. Abdullah bin Ebî Evfa (r.a.) rivayet ediyor:

"Cebrail bana şöyle dedi: "Hatice'yi Cennette inciden bir sarayla müjdele. Orada ne gürültü patırtı vardır, ne de yorgunluk ve meşakkat." ***[155]***.

İzah

Hadiste kendisine Cennetin müjdelendiği Hatice, Peygamberimizin evlendiği ilk kadındır. Peygamberimiz yirmi beş yaşında iken o kırk yaşında ve dul bir kadındı. Peygamberimize yaptığı evlilik teklifi kabul edilince onunla evlendi. Zengin bir kadın olan Hz. Hatice bütün servetini onun emin ellerine teslim etti.

Peygamberimizin Hz. Hatice'den ikisi erkek, dördü kız olmak üzere altı çocuğu oldu. Peygamberlikle görevlendirildiğinde ona ilk iman eden Hz. Hatice idi. Peygamberimiz onu,

"Hatice, Allah'a ve Muhammed'e iman hususunda bütün kadınları geçti"

buyurarak[156] onun bu fazîletine dikkat çekti. Hz. Hatice, en sıkıntılı günlerinde sevgili beyine çok büyük destek oldu.

Peygamberimiz Hz. Hatice'yi diğer bütün hanımlarından daha çok severdi. Öyle ki vefatından sonra da ondan övgü ile bahseder, onun keremkârlığını, en sıkışık ânında kendine yaptığı büyük yardımları her zaman zikrederdi. Akraba ve arkadaşlarına iyilik yapmaktan geri durmazdı. Yıllar sonrasında yine Hatice'nin (r.a.) iyiliklerinden bahsetmişti. Aişe (r.a.) kadınlık duygusuyla, "Devamlı Hatice'den bahsediyorsun. Oysa Allah size ondan daha genç ve güzel hanımlar verdi" dedi. Resûlullah şöyle buyurdu:

"Hayır, Allah bana ondan daha hayırlısını vermedi. Çünkü o, herkesin küfür içerisinde olduğu zamanda beni tasdik etti. Herkesin herşeyî benden esirgediği bir zamanda, o beni malına ortak etti. Ve Allah bana ondan çocuklar ihsan etti."[157]

İşte Hz. Hatice bütün fedakârlıklarının mükâfaatı olarak izahını yaptığımız hadisteki müjdeye mazhar oldu. Allah ondan razı olsun.[158]

Kamet Getirildiğinde Farzdan Başka Namaz Kılmak

13. Ebü Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Namaz için kamet getirildiğinde, artık kendisi için kâmet getirilen farz namazdan başka namaz kılınmaz."[159]

İzah

Kamet, ezana "kad kaameti's-salat (Namaz başladı)" cümlesinin ilâve edildiği sözlerdir. İster tek başına kılınsın, isterse cemaatla kılınsın, farz namaza başlamadan önce erkeklerin kamet getirmeleri sünnettir. Kadınlar ise kamet getirmezler. Onların kâmet getirmesi mekruhtur.

Hadis, farz bir namaza başlamak için kamet getirildikten sonra başka namaz kılmayı yasaklıyor görünse de, aslında bir yasak söz konusu değildir. Çünkü kamet getirilirken kılanın namazın âlimlerin ekseriyetine göre sahih olduğu hususunda şüphe yoktur. Hadis, kamet getirilirken başlanılan başka bir namazın mükemmel bir namaz olmadığı mânâsındadır. Zira farz bir namaz için kamet getirilirken başka bir namaz kılmak, başından itibaren

farza yetişmiş olmak, imamla beraber iftitah tekbirini almak gibi faziletlerden mahrum kalmak demektir.

Böyle biri başladığı namaz sebebiyle imama hiç yetişemese, bu durumda cemaat sevabından da mahrum kalır. Camiye farz için değil de sünnet veya kaza namazı kılmak için gelmiş olur.

Öyle ise sünnet olan, kamet getirilirken başka namaza başlamamak, imamla beraber kamet getirilen farz namaza durmakır. Kılınan öğle namazı ise kişi dört rekât ilk sünneti farzdan sonra kılar. İkindi ve yatsı namazı ise, sonradan sünnetleri kılmaz.

Sabah namazında ise durum biraz farklıdır. Bâzı âlimlere göre kişi imama yetişeceğini anlarsa önce sünneti kılar, sonra imama uyar. Bâzı âlimlere göre ise sünnete hiç başlamaz, hemen imama uyar. İkinci görüşü savunanlar Taberânî'nin de rivayet ettiği şu hadisi delil gösterirler:

"Resûlullah sabah namazının farzını kılarken, bir zâtı iki rekât sünneti kılmakla meşgul görmüştü. Namazdan sonra adama,

*"Sen bu iki namazdan hangisini namaz sayıyorsun? Yalnız kıldığın namazı mı, yoksa bizimle birlikte kıldığın namazı mı?"****[160]***

Bu sözlerin açıklaması şudur:

"Sen mescide hangi namazı kılmak için geldin, kendin kıldığın sünnet için mi, yoksa bizimle beraber kıldığın farz için mi? Farz için geldi isen niçin gelir gelmez buna başlamadın da sünnetle meşgul oldun?"

Kametten önce başlanılan bir namazı bitirmekte ise bir mahzur yoktur. [161]

İlim Öğrenmek Farzdır

14. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"İlim öğrenmek her Müslümana farzdır."[162]

İzah

İbni Mâce'de,

"İlmi lâyık olmayana öğreten domuzun boynuna yakut, inci ve altın takan kimse gibidir" ilâvesi vardır.

Hadiste geçen her Müslüman ifâdesi, erkeği de, kadını da içine alır. Ancak kadın erkek her Müslümanın öğrenmesi farz olan ilim, bütün ilimler değildir. Çünkü insanın bütün ilimleri öğrenmesi mümkün değildir, öğrenilmesi farz olan ilim, kişinin kâinatın Yaratıcısını tanımak, Onun birliğini ve Resûlullahın peygamberliğini bilmek, namaz, oruç gibi ibâdetlerle ilgili bilgi edinmek, helal ve haram olan şeyleri öğrenmektir. Daha genel bir ifâde ile ibâdetlerle, helal ve haramla ilgili bir meselesi olduğunda bunu çözmek, araştırıp öğrenmek farzdır.[163]

Harp Hiledir

15. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Savaş hiledir."[164]

İzah

Bu hadiste, siyâsî ve askerî bir düstura dikkat çekilmektedir. O da düşmanı tuzağa düşürebilmek, onu aldatabilmek için hîle yapılabileceğidir.

Peygamberimiz (a.s.m.) bunu kendi hayatında da tatbik etmiştir. Meselâ Mekke'nin fethine çıkarken orduya hazırlanmaları emrini vermiş, fakat nereye gideceklerini gizli tutmuştur. Bu Bir hîledir.

Diğer taraftan, Ka'b bin Mâlik (r.a.) savaşa çıkacağı zaman Peygamberimizin maksadından aksi bir istikamete gidip düşmanı yanılttığını, sonra asıl hedefine yönelip "Harp hîledir" buyurduğunu bildirmiştir.[165]

Yine Peygamberimiz bir harp hilesi olarak Hamrâü'1-Esed seferinde beş yüz yere ateş yakılmasını, Mekke'nin fethine giderken de on bin ateş yakılmasını emrederek düşmana İslâm ordusunun kalabalık olduğu intibaını vermişti.

Seyfullah, Allah'ın kılıncı olarak isimlendirilen Hâlid bin Velid de (r.a.) Müte savaşında iki ordu birbirinden ayrıldıktan sonra sağ kanattaki askerleri sol kanada, sol cenahtakileri sağ cenaha, arka saftakileri de ön safa alarak düşmana yardımcı kuvvet geldiği intibaını vermişti. Ertesi gün farklı sîmaları karşılarında gören düşman askerleri, Müslümanlara destek kuvveti geldiğini zannederek paniğe kapılmıştı.

Bu hadis, bir yandan Müslümanlara savaşta düşmana karşı hîle yapabilecekleri ruhsatını verirken, diğer taraftan düşmanın da bu yola baş vurabileceğini ihtar ederek dikkatli olmaya davet etmektedir. Zaten hadisin ilk kelimesi "hudea" şeklinde okunduğu zaman, "Harp çok aldatıcıdır, hilelerle doludur" mânâsına gelmektedir.

Savaş hilelerinden birisi de düşmanı yanlış bilgilendirmektir. Yalana kesinlikle cevaz vermeyen dinimiz bu konuda düşmanın ordunun yeri ve sayısı hakkında yanlış bilgilendirilerek yanıltılabileceğine de izin vermiştir.

Sonra bunu bozmanın bir burada düşman tarafıyla sözleşip hîle olmadığını, aksine böyle yapmanın büyük bir mes'uliyet getirdiğini de ifâde edelim.[166]

Namazda Gözleri Yummak

16. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz namaz kılarken gözünü yummasın."[167]

Ticârette Komşu Hakkı

17. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Şuf'a, ortaklardan birisinin diğerine teklif etmeden satma hakkına sahip olmadığı ev veya bir bahçedeki ortaklık hakkıdır. Kendisine arzedilen şahıs ya teklif edilen yeri satın alır veya almaz."[168]

İzah

Ev, bahçe, tarla, arsa gibi taşınmaz bir mala iki kişi ortaksa, ve ortaklardan birisi hissesini satmayı düşünüyorsa, onu ilk olarak ortağına teklif etmesi gerekir. Ortağı alırsa alır, almazsa ancak o zaman başkasına teklif edebilir. Ortağına teklif etmeden başkasına satması mekruhtur.

Hanefî mezhebine göre taşınmaz mallarda sadece ortak için değil, komşu için de şuf'a hakkı vardır. Yani bir kimse sahip olduğu taşınmaz bir

malını satışa çıkarıyorsa, bunu ilk olarak yakın komşusuna teklif etmelidir. Bu konuda bir hadis şöyledir:

"Komşu, bitişiğindeki taşınmaz malı satın almaya öncelikle hak sahibidir." ***[169]***

Şafiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre ise bu hadis bir hakkı değil, bir yardımlaşmaya, bir iyiliğe davettir. Komşunun şuf'a hakkı yoktur. Yani kişi satmak istediği bir ev, arsa veya tarlayı komşusuna teklif etmeden başkasına satabilir.

Biz bunun dinî bir hak olmasa da komşuluk hakkı olduğunu düşünüyoruz. Bir kimse eğer taşınmaz bir mülkünü satışa çıkarıyorsa, bunu ilk olarak bitişik komşusuna teklif etmelidir. Böyle yapmak insaniyet açısından önemlidir. En azından Peygamberimizin tavsiyesidir.[170]

Rahmet Ve Azap Taşıyıcısı

18. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Ömer bin Hattab (r.a.), "Resûlullaha (s.a.v.) rüzgar hakkında sormadığıma pişman olduğum kadar hiçbir şeye pişman olmadım" dedi.

Ben (Ebû Hüreyre) rüzgar hakkında Resûlullaha sordum. "Yâ Resûlallah, rüzgar neyden meydana geliyor?" dedim. Şöyle buyurdu:

"Rüzgar Allah'ın estirmesiyledir. Onu rahmet veya azap için gönderir." ***[171]***

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, Allah rüzgarla hem rahmet, hem de azap göndermektedir, Kur'ân'da rüzgarın bu her iki vazifesine de dikkat çekilir. Meselâ bir âyette rüzgarın rahmet yüklü bulutları taşıdığı şöyle nazara verilir:

"Rüzgarları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen Odur. Nihayet o rüzgarlar ağır bulutları yüklendiklerinde, Biz onu ölmüş bir beldeye sevk eder, suyu oraya indirip onunla her cinsten meyveler çıkarırız."[172].

Yine Kur'ân'da gemilerin hoş bir rüzgarla denizlerde akıp gittiği bildirilir.[173]

Aynı rüzgarı Allah bitkileri aşılama vazifesinde de kullanır.

Rüzgarın rahmet yönü yanında, bir de azap tarafı vardır. Kur'ân'da bâzı peygamberlerin ümmetlerinin şiddetli rüzgarla helak edildikleri bildirilir. Meselâ bu âyetlerden birisi şudur:

"Allah'ın azabını vadilerine gelen bir bulut şeklinde görünce, 'Bu bize yağmur getiren bir buluttur' dediler. Hûd, 'Hayır, o sizin çabuklaştırılmasını istediğiniz azabın tâ kendisidir. O bir rüzgardır ki, içinde pek acı bir azap vardır' dedi."[174].

Âd kavmine de köklerini kazıyan bir rüzgar gönderildiği bildirilir.[175]

Bir âyette de kavurucu rüzgarın zâlimlerin ekinini mahvettiği bildirilir.[176]

Kur'ân'da Allah inkarcıları üzerlerine taşlar savuran bir kasırga göndermekle, fırtına göndererek boğmakla tehdit eder.[177]

Rüzgarın bu azap getiren yönü de olduğu içindir ki, Peygamberimiz (a.s.m.) fırtına şeklinde şiddetli bir rüzgar estiğinde şöyle duâ etmiştir:

"Allah'ım, Senden bu rüzgarın hayrını, hayır getirmesini isterim. Şerrinden, şer ve belâ getirmesinden de Sana sığınırım."[178]

Abdesti Tamamlamak

19. Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile beraber oturuyordum. Bir adam geldi, abdest aldı. Ayaklarında kuru bir yer kaldı. Resûlullah ona,

"Git, abdestini tamamla" buyurdu.

O da gidip tamamladı.[179]

Yasaklanan Bâzı Ticâret Şekilleri

20. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) muhakaladan, müzâbeneden ve mülâbeseden nehyetti. Sigar nikâhını da yasakladı.[180]

İzah

Hadisin ilk kısmı Câhiliyye devrinde sıklıkla yapılan bâzı ticarî muamelelerle ilgilidir. Hadiste geçen muhakala, başağından ayrılmamış buğdayın tahmini olarak o miktar buğday karşılığı satılmasıdır.

Müzâbene, hurma, üzüm gibi şeylerin daha daha dalında iken tahmin edilerek belirli ölçüdeki kuru hurma veya üzüm karşılığında satılmasıdır. Müzâbenenin başka tarifleri de vardır. Bunlardan birisi de meyveyi daha dalında iken, mahsulün alınıp alınmayacağı bilinmediği halde satılmasıdır.

Bu durumda daldaki olgunlaşmamış meyve bir âfete maruz kalsa, alıcı zarara uğrar.

Bu çeşit alış verişler yapılmasının sebebi şuradan kaynaklanıyordu: Kişi henüz mahsûlü olgunlaşmadan ona ihtiyaç duyuyordu. Bu durumda kuru hurma veya üzüm karışlığında daldaki hurma veya üzümünü satıyordu. Yine tarladaki buğdayını hasad edilmiş buğday karşılığında satıyordu. Bu durumda her iki tarafın da zarara uğraması söz konusu idi. Kuru meyve veren karşılığında fazlasını istiyordu. Tarladaki buğday veya daldaki meyvenin hasad edilme garantisi olmadığı, ya da kuruduğunda fazlasıyla azaldığı için de satıcı zarar edebiliyordu.

Mülâbese ise, genelde katlanmış olarak veya karanlıkta getirilen kumaşı iyice görüp anlamadan sadece el değmesiyle alım satımın kesinleşmesidir. Bu durumda kumaşın sahibi, "Kumaşı sana elle dokunman bakıp görme yerine geçmesi şartıyla şu fiyata sattım, bakınca geri iade etme hakkına sahip değilsin" der. Müşteri de "Kabul ettim" der ve böylece akit gerçekleşir.

Bu çeşit satışlarda aldatma olacağı izah edilmeyecek kadar açıktır. Bunun içindir ki, alıcı ve satıcının zarara uğramaması için hükümler koyan Peygamberimiz, haksız kazanca sebep olan bu çeşit alış verişleri yasaklamıştır. Her üç alış veriş şekli de bütün mezheplere göre ittifakla caiz değildir.

Hadisin ikinci kısmında ise sigar nikâhı yasaklanmaktadır. Bununla da kadınların hakkı korunmuştur. İbni Ömer'in (r.a.) rivayet ettiği şu hadis sigar nikâhını açıklamaktadır:

"Resûlullah (s.a.v.) sigar nikâhını yasakladı. Bu, kişinin kızını veya kız kardeşini, karşılığında karşı tarafın kızını veya kız kardeşini almak üzere bir

erkeğe vermesi, aralarında mehir ödemeyi kaldırmalarıdır."[181]

Bu evlilik şeklinde mehir vermemek suretiyle kadına zulmedildiğinden, Peygamberimiz bunu yasaklamıştır. Fakat iki taraf da gelin aldıkları kimseye mehir verirlerse, yapılan nikah geçerlidir;[182]

Cafer Bin Ebî Tâlib'in Fazileti

21. Ebû Cuheyfe babasından rivayet ediyor:

Cafer bin Ebî Tâlib Habeşistan'dan dönmüştü. Resûlullah (s.a.v.) onu karşıladı, alnından öptü ve şöyle buyurdu:

"Hangisine sevineceğimi bilemiyorum. Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in dönüşüne mi sevineyim?"[183]

İzah

Cafer bin Ebî Tâlib, Peygamberimizin amcası Ebû Tâlib'in oğlu, Hz. Ali'nin de kardeşidir. İlk Müslümanlardandır. Müşriklerin eziyeti dayanılmaz bir hal alınca Habeşistan'a hicret etmişti. Müşrikler Muhacirlerin geri gönderilmesi için Habeşistan kralı Necâşî'ye elçiler gönderdiğinde, oradaki muhacirleri temsilen Hz. Cafer bir konuşma yapmış ve bu konuşmasıyla Necâşî'yi etkilemişti. Necâşî onlara sahip çıkmış, müşriklerin elçilerini de gerisin geriye göndermişti.

İşte Hz. Cafer'in Habeşistan'dan dönmesi, Peygamberimizin Hayber'i fethettiği zamana rastlamaktadır. Resûlullah yukarıdaki sözünü onun Habeşistan'dan dönmesi üzerine söylemiştir.

Cafer (r.a.) Resûlullaha vücut ve ahlakça en çok benzeyen Sahabî idi. Resûlullah Rumların üzerine göndermek üzere hazırladığı orduya ikinci sırada onu kumandan tayin etmişti. Zeyd bin Hârise'nin şehid edilmesi durumunda kumandayı onun almasını istemişti. Gerçekten de Mûte savaşında Hz. Zeyd şehid düştüğünde kumandayı Hz. Cafer aldı. Kahramanca savaştı, sonunda o da şehid düştü. Bu arada iki kolu da kesilmişti. Televizyon ekranından seyreder gibi harp savhasını temaşa eden sevgili Peygamberimiz bu durumu Ashabına haber verdi,

"Allah ona kesilen iki koluna karşılık iki kanat verdi. Onlarla Cennete uçtu" buyurdu.

Bundan sonra Hz. Cafer iki kanatlı mânâsında "Zülcenâheyn" ve uçan mânâsında "Tayyar" ünvanlarıyla anıldı. Allah ondan razı olsun.[184]

Şüpheli Şeylerden Sakınmak

22. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Helâl de bellidir, haram da bellidir. Öyle ise helâl mı haram mı olduğunda şüphe ettiğin şeyi bırak, şüphe vermeyene bak."[185]

İzah

İbni Mâce'de bu hadisin tamamı şöyledir:

"Helâl olan şeyler bellidir. Haram olan şeyler de bellidir. Helâl ile haram arasında da helâl mi, haram mı olduğunu çok kimsenin bilmediği bir takım şüpheli şeyler vardır. Bu itibarla, kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini noksanlıktan, şeref ve haysiyetini halkın dilinden kurtarmış olur.

Şüpheli şeylere dalan kimse de girilmesi yasak olan koru etrafında davarlarını otlatan kimse gibidir. O çobanın koru içine dalması an meselesidir. Bilmiş olunuz ki, her hükümdarın özel bir komşu vardır. Dikkat ediniz! Allah'ın yer yüzündeki komşu da haram ettiği şeylerdir.

"Haberiniz olsun, insanın vücudunda bir lokmacık et parçası vardır ki, iyi olduğu zaman bütün cesed iyi olur, o bozulduğu zaman bütün cesed bozulur. Bilmiş olunuz ki o et parçası kalptir."[186].

Hadîste helal ve haramın belli olduğu ifâde edilmektedir. Meselâ yiyeceklerden bâzı şeylerin helal olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Yine suyun, sütün ve bir çok gıda maddesinin helâl olduğunu herkes bilir.

Bunun gibi haramlar da bellidir. Meselâ faizin, içkinin, kumarın, zinanın, gıybetin, yalan söylemenin ve buna benzer şeylerin haram olduğunu herkes bilir.

Bir de haram ve helâl olduğu açıkça bilinmeyen, ancak bir âlimin ilmine müracaat edilerek anlaşılacak olan şüpheli şeyler vardır. Hadis, bu şüpheli şeylere karşı Müslümanları ikaz etmekte, en azından hükmü öğrenil inceye kadar onun terkedilmesi istenmektedir. Ki böyle yapmak dinin selâmeti açısından çok faydalıdır. Çünkü terk edilen şey helâl ise terk etmekle dinen bir zarara girilmiş olmaz. Haram ise terk edilmekle dînen büyük bir sevap kazanılmış olunur. Terk edilmediği takdirde ise bir haram işlenilmiş olunur.

İzahta yer verdiğimiz hadisde şüpheli şeyler güzel bir benzetme ile koruluğa benzetilmiştir. Koruluğun etrafındaki koyunların yasak bölgeye girmeleri an meselesidir. Her an içeri dalabilirler. İşte şüpheli şeyler de böyledir. Kişi şüpheli şeylerin etrafında dolaşa dolaşa sonunda içine dalabilir.[187]

İşçi Hakkı

23. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"İşçinin ücretini alın teri kurumadan veriniz."[188]

İzah

Dinimizde haklar üzerinde hassasiyetle durulur. Allah hakkı, anne baba hakkı, kul hakkı, komşu hakkı, karı koca hakkı, hayvan hakkı bu haklardan bâzılarıdır. İşte dinimizin üzerinde hassasiyetle durduğu bu haklardan birisi de işçi hakkıdır.

Yüzyıllarca burjuva tabakası işçiyi ezmiş, onun sırtından geçinmiştir. Hala da bu durum devam etmektedir. Tarihe bakılsa ihtilallerin temelinde işçilerin istismar edilmeleri yatar.

İşte dinimiz, bin dört yüz sene öncesinden işçi haklarını savunmuş, onlara haksızlık yapılmaması gerektiği üzerinde durulmuştur. Hadiste geçen "alın teri kurumadan" ifadesi bir teşbihtir. İşçi terlemeyeceği bir iş de yapmış olabilir. Maksat ücretinin hemen verilmesi gerektiğidir. Hak edilmiş bir hakkın geciktirilmesi haksızlıktır, zulümdür.

İrni Mâce'de yer alan bir başka hadisde Peygamberimiz bir işçi tutup çalıştırıp da ücretini vermeyen, konuştuğu miktardan daha azını veren kimsenin kıyamet gününde hasmı olacağını bildirmiş, ve

"Ben kimin hasmı isem kıyamet gününde onu mağlup ederim" buyurmuştur.

İşçinin ücretinin tam ve zamanında verilmesi, işin sürekliliği, kalitesi ve istismar edilmemesi açısından çok önemlidir.

Burjuva sınıfı işçilere haksızlık yaparken, işçiler de zaman içerisinde sadece haklarını alma peşinde mücâdele etmemişler, haksız grevlerle hak etmedikleri bir ücreti de talep eder olmuşlardır. İşverenin işçinin ücretini vermemesi veya geciktirmesi ne kadar haksızlıksa, işçilerin iş vereni zor durumda bırakarak ondan fazla ücret talep etmeleri de aynen onun gibi haksızlıktır.[189]

Hasta Ziyaretinde Ne Demeli?

24. Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Hastanın yanına giren biri yedi defa "Büyük Arşın Rabbi olan Büyük Allah'tan sana şifâ vermesini istiyorum" derse, eğer hastanın eceli gelmemişse şifâ bulur." ***[190]***

Rükûda Bel Nasıl Olmalı?

25. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) rükûya gittiği zaman, eğer sırtına su dolu bir bardak konulsa, düzgün duruşundan o bardak karar kılar, düşmezdi.[191]

İzah

Kişinin namazda rükûya eğilmesi, namazın farzlarındandır. Bunun Kur'ân'dan delili, Rabbimizin,

"Ey iman edenler! Rükû edin"[192]

âyetidir. Rükûda, hadiste de ifâde edildiği gibi, baş ve bel düz bir istikâmette yere paelel olmalıdır. Baş ne yukarı kaldırılmalı, ne de aşağı indirilmelidir. Bel ile düz olabilecek bir şekilde tutulmalıdır.[193]

Mü'mine Eziyet Etmemek

26. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Sarımsak, soğan, pırasa ve turp gibi sebzeleri yiyen mescidimize yaklaşmasın. Çünkü Ademoğlunun rahatsız olduğu şeyden melekler de rahatsız olurlar."[194]

İzah

Dinimiz, hiç kimseye başkalarına eziyet etme hakkı vermemiştir. Bunun içindir ki, eziyet verici şeyler tamamen yasaklanmıştır. İşte bu yasaklardan birisi de yanındakini rahatsız eden soğan ve sarımsak kokusudur. Bu bitkileri çiğ olarak yiyenlerin, kokusu geçmedikçe Müslümanların toplu bulunduğu mescidlere gelmeleri yasaklanmıştır. Konu ile ilgili daha birçok hadis vardır. Bunlardan bir kaçının meali şöyledir:

Peygamberimiz bir hadislerinde bu çeşit bitkiler için,

"Şayet yiyecekseniz iyice pişirin de yiyin" buyurmuştur.

Bir defasında Resûlullahın yanında sarımsak, soğan ve pırasadan bahsedildi. "Yâ Resûlallah, bunların en çirkin kokulusu sarımsaktır, onu haram ediyor musunuz?" denildi.

Resûlullah,

"Onu yiyin. Ancak onu yiyen, kokusu kendisinden gidinceye kadar bu mescide yaklaşmasın" buyurdu.[195]

Hz. Ömer de, Resûlullahın soğan ve sarımsak yiyenleri mescidden dışarı çıkarttığını bildirmiştir.[196]

Kişinin Güvence Verdiği Şahsı Öldürmesi

26. Ömer bin el-Hamık el-Huzaî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir kimseye canı konusunda güvence verip de sonra onu öldürürse, ben o katilden beriyim. İsterse öldürülen kimse kâfir olsun." ***[197]***.

İzah

Dinimiz bâzı suçları büyük günah olarak saymıştır. Faiz, içki, kumar, zina bu büyük günahlardan bir kaçıdır. İşte dinimizce büyük günahlardan sayılan işlerden birisi de adam öldürmektir. Adam öldürmenin haramlığı bir âyette şöyle nazara verilir:

"Kim bir mü'mini kasten öldürürse, onun cezası, çok uzun zaman kalmak üzere Cehennemdir. Allah onu gazabına uğratmış, ona lanet etmiş ve onun için pek büyük bir azap hazırlamıştır." ***[198]***.

Hadislerde de adam öldürmenin haramlığı üzerinde hassasiyetle durulur. Yukarıdaki hadis de bunlardan biridir.

Ancak bu hadiste adam öldürmenin haramlığının yanı sıra önemli bir husus üzerinde daha durulmuştur. O da bir kimseye canı konusunda eman verip, sonra sözünde durmamaktır. Meselâ bir kimse teröristtir.

Kuşatıldığında onu kuşatanlar teslim olduğu takdirde kendisini öldürmeyecekleri hususunda ona teminat vermişlerdir. İşte o kimse silahını bırakıp teslim olduğunda onu öldürmek büyük bir suçtur.

Hadisin son kısmında güvence verdikten sonra bir kâfiri öldürmenin de büyük suç olduğu bildirilmektedir. Meselâ savaş duaımunda karşı tarafa teslim olması karşılığında güvence verilir. Onlar da bu güvenceye itimat ederek teslim olurlar. Ardından güvence verenler onları öldürürlerse, hadisin tehdidine dâhildirler.

Evet, Müslüman, güvenilir insan demektir. Güvence verdikten sonra artık daha aksi ile hareket edemez.[199]

Peygamberimizin Sarığı

28. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Mekke'nin fethi günü Mekke'ye girerken başında siyah bir sarık vardı.[200]

"Rahmetim Gazabımı Geçmiştir"

29. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Allah'ın şöyle buyurduğunu bildirdi:

"Ben noksanlardan son derece münezzeh ve mukaddesim. Rahmetim gadabımı geçti. Rahmetim gadabımı geçti."[201]

Kıyamet Yakındır

30. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Suru üfleyecek olan İsrafil (a.s.) yüzünü çevirmiş, onu ne zaman üfleyeceği emrini beklerken ben nasıl dünya nimetlerinden lezzet alabilirim?"

Sahabîler, "Ey Allah'ın Resulü, bize ne yapmamızı emredersiniz?" diye sordular.

Resûlullah (s.a.v.)

"Hasbünallahi ve ni'mel vekîl (Allah bize yeter, O ne güzel vekildir)" deyiniz buyurdu.[202]

İzah

Tirmizî'de, "Tevekkelnâ alellah (Allah'a tevekkül ettik)" deyiniz ilâvesi vardır.

Allah Kur'ân'da kuvvetle kıyametin geleceğini haber verir. Bu âyetlerden birisi şu mealdedir:

"Kıyamet günü mutlaka gelecektir; onda hiçbir şüphe yoktur. Lâkin insanların çoğu inanmaz."[203]

Kıyametin kopacağı kesin olmakla birlikte, vaktini Allah'tan başka hiç kimse bilemez.

"Kıyametin vaktine dâir bilgi Allah karındadır"[204] gibi âyetlerle bu gerçek ifâde edilmiştir.

Kıyametin vakti bilinmemekle beraber, kıyametin kopması çok yakındır.

"Kıyamet yaklaştıkça yaklaştı."[205] ve

"Onlar onu uzak görüyorlar, Biz ise yakın görüyoruz"[206] gibi âyetler de bu gerçeği ikaz eder.

İşte Peygamberimiz de yukarıdaki hadislerinde kıyametin çok yakın olduğunu, bu işle vazifeli meleğin her an onu üflemek için emir beklediğini nazara verir ve "Böyle iken ben nasıl dünya nimetlerinden istifade edebilirim?" buyurarak mü'minler "kıyametin uzak olduğu gibi bir düşünceye karşı ikaz edilmektedir. 35 numaralı hadise ve İzahına da bakınız.[207]

Günahın Cezasını Dünyada Çekmek

31. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir günah işler de, bu günah sebebiyle dünyada cezâlandırırsa, Allah âhirette o günahı sebebiyle kulunu ikinci kez cezalandırmayacak kadar adaletlidir.

Kim dünyada bir günah işler de Allah o kulunun günahını gizler ve affederse, affedip örttüğü bir suçu âhirette cezalandırmayacak kadar cömerttir."[208]

İzah

İbni Mâce de bu hadisten başka şöyle bir hadis daha vardır:

"Sizden biriniz işlediği günah sebebiyle dünyada cezâlandırıldığında o ceza onun günahına keffâret olur. Şayet işlediği suçun cezasını dünyada çekmezse, artık âhirette onun işi Allah'a kalır."

Cenâb-ı Hak bâzı fiilleri haram kılmış, ayrıca bu haramlara verilecek dünyevî cezaları da tayin etmiştir. Meselâ zina eden evli kimseler recm edilir, cezayı gerektirecek derecede hırsızlık yapanın eli kesilir. Birini öldüren karşı taraf affetmedikçe kısas olarak öldürülür.

İşte eğer bir kul dünyada bu günahlardan birini işler de ona bu cezalardan birisi tatbik edilirse, Allah o kuluna aynı suçtan dolayı bir de uhrevî ceza vermez.

Bu, kula verilen musibetler için de düşünülebilir. Yüce Allah bâzı kullarına işledikleri günahlara ceza olarak dünyevî musibetler verir. Kul bu musibeti sabırla karşılarsa, hem âhirette o suçtan dolayı bir daha cezalandırılmaktan kurtulmuş olur, hem de sabırla karşıladığı için sevap kazanır.

Hadisin ikinci kısmında ise Allah'ın dünyada gizlediği bir günahı âhirette cezalandırmayacak kadar cömert olduğu nazara verilir. Zaten çeşitli âyetlerde Allah'ın âhirette bâzı kullarının günahlarını örteceği bildirilir. Mes Meâric: 70/6-7.elâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:

"Dinlerini korumak için hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, Benim yolumda eziyete uğrayanların, cihad edenlerin ve öldürülenlerin elbette günahlarını örteceğim ve elbette onları altlarından ırmaklar akan Cennete koyacağım."1

Bu örtme işinin nasıl gerçekleşeceğini de şu hadisten öğreniyoruz:

"Biriniz Rabbinin manevî huzuruna yaklaşır. Hattâ Allahü Teâlâ onu rahmet koltuğunun altına alır. Sonra, 'Filan ve falan günahları işledin mi?' diye sorar. Kul, 'Evet, işledim' der. Böylece onun bütün günahlarını sayar. Nihayet Allahü Teâlâ ona 'Onları. dünyada senin için örtüp gizlediğim gibi, bugün de onları bağışlıyorum' buyurur."

128 numaralı hadisin izahına da bakınız. [209]

Sağdan Başlamak

32. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz ayakkabısını giydiğinde önce sağı giysin. Çıkardığında ise önce solu çıkarsın."[210]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında, "Böylece sağ ayak, giyilen ayağın ilki, çıkarılan iki ayağın da sonu olsun" ilâvesi vardır.

İşlerde sağdan başlamak sünnettir. Abdest azalarını yıkarken sağdan başlamak, tırnak keserken sağ elin parmaklarından başlamak, yemek yerken sağ el ile yemek, camiye girerken sağ ayak ile girmek bunlardan bâzılarıdır. Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de ayakkabı giymeye sağdan başlamayı tavsiye etmektedir. Gömlek giyerken sağ koldan, pantolun ve çorap giyerken sağdan başlamak da sünnet olan davranışlardandır.

Camiden çıkarken sol ayakla çıkmak, burnu sol el ile temizlemek, sol el ile taharetlenmek de yine sünnettir. Hadiste ayakkabıyı çıkarırken soldan başlamak gerektiğine dikkat çekilmektedir. Buna kıyasen gömleğin önce sol kolunu çıkarmak, pantolun ve çorabı çıkarmaya soldan başlamak da sünnettir.

Peygamberimizin bu çeşit tavsiyelerine uymak farz veya vacip gibi şart değilse de, bir Müslüman bu fiillerinde de Peygamberimizi taklit ederse, o şey artık sıradan bir hareket olmaktan çıkar, kişi Allah'ın rızâsını

kazanmak için Allah'ın Resulünü taklid ettiğinden bir ibâdet sevabı kazanır. Böylece bütün bir ömrü ibâdetle geçirmek mümkün olur. Bunun içindir ki, Sahabîler bu davranışlar bakımından da Peygamberimize uymaya çok ehemmiyet vermiştir.[211]

Cennet Nimetleri

33. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu.

"Allah azze ve celle şöyle buyurdu: 'Salih kullarım için Cennette gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir insanın hatırına gelmeyen nimetler hazırladım."[212]

Peygamber Sevgisi

34. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha geldi ve şöyle dedi:

"Yâ Resûlallah, Allah'a yemin ederim ki, seni canımdan, ailemden, malımdan ve çocuklarımdan daha çok seviyorum. Evde seni ansam, gelip seni görünceye kadar ayrılığına sabredemiyorum. Benim de senin de öleceğimizi hatırlıyorum. Biliyorum ki, sen Cennete gireceksin, Peygamberlerle beraber yüksek derecelerde olacaksın. Ben şayet Cennette girsem de seni görememekten korkuyorum."

Onun bu sözü karşısında Resûlullah (s.a.v.) bir şey söylemedi. Biraz sonra Cebrail (a.s.) şu âyeti getirdi:

"Her kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine pek büyük nimetler bağışladığı peygamberler, sıddıklar, şehidler ve sâlih kimselerle beraberdirler. Onlar ise ne güzel arkadaştırlar."[213]

38. nolu hadise ve izahına bakınız.[214]

Kıyamet Yaklaştı

35. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak, sizden önceki ümmetlerin geçirdiği ömre nazaran sizin ömrünüz, ikindi namazından gün batışına kadar geçen süre kadardır."[215]

İzah

Hadiste kıyametin yakın olduğu nazara verilmektedir. Tirmizî'de Ebû Said el-Hudrî'den buna benzer şöyle bir hadis rivayet edilir:

Ebû Said el-Hudrî (r.a.), bir ikindi namazım kıldıktan sonra Peygamberimizin kendilerine kıyamete kadar olacak şeylerden haber verdiğini bildiriyor. Onun anlattıklarını naklettikten sonra da şöyle diyor:

"Başımızı çevirip batmadık yeri var mı diye güneşe bakıyorduk. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Dikkat! Dünyanın geçirdiği ömre nisbetle geri kalan ömrü, şu günümüzün geçen zamana nispetle geri kalan miktarı kadardır."[216]

30 numaralı hadisi izah ederken de yer verdiğimiz gibi, Kur'ân-ı Kerim kıyametin yakın olduğunu haber verir. Meselâ bir âyet şöyledir:

"Kıyametin gerçekleşmesi göz açıp kapayıncaya kadar, yahut ondan daha yakındır. Şüphesiz ki Allah'ın kudreti herşeye yeter."[217].

Gerek âyetlerde, gerekse hadislerde kıyametin yakın olduğunun haber verilmesi, fakat aradan 1400 küsur sene geçtiği halde kıyametin kopmaması, her hangi bir şüpheye yol açmamalıdır. Çünkü, âyet ve hadislerde ifâde edilen "yakınlık" İnsanın ömrüne göre değil, dünyanın ömrüne göredir. Dünyanın ömründen geçen asırlara göre kalan yıllar için "yakındır" demek yanlış olmaz. Bediüzzaman, bu gerçeği şöyle ifâde eder:

"Kur'ân 'Kıyamet yakındır' ferman ediyor. Bin bu kadar sene geçtikten sonra gelmemesi, yakınlığına halel [zarar] vermez. Zira kıyamet, dünyanın ecelidir. Dünyanın ömrüne nisbeten bin veya ikibin sene, bir seneye nisbetle bir iki gün veya bir iki dakika gibidir. Saat-i kıyamet [kıyametin vakti] yalnız insaniyetin eceli değil ki, onun ömrüne nisbet edilip baîd [uzak] görülsün."[218]

Geniş bilgi için Kıyamet Alâmetleri İsimli eserimize bakınız.[219]

Akşam Namazını Geciktirme

36. Abbas bin Abdulmuttalib (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetim akşam namazını yıldızlar çoğalıncaya kadar geciktirmedikleri müddetçe fıtrat (hak din) üzere devam ederler."[220].

Müstedrek'teki rivayet "hayır veya fıtrat üzere" şeklindedir. Bu, râvinin tereddütüdür.[221]

Rüşvet Haramdır

37. Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Rüşveti alan da veren de Cehennemdedir."[222]

İzah

Dinimizde haram kılınan şeylerden birisi de rüşvettir. Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde rüşveti alanın da verenin de Cehennemde olduğunu bildirerek, rüşveti şiddetle yasaklamıştır.

Rüşveti yasaklayan daha pekçok hadis vardır. Meselâ Peygamberimiz, hüküm karşılığında rüşvet alınmadan önce salih amel işlemede acele edilmesini istemektedir.[223] Resûlullah (s.a.v.) hâkimin rüşvet almasını küfür olarak değerlendirmiştir. Rüşveti haram kılan bir başka hadis şöyledir:

"Allah, rüşveti verene, alana ve aracılık yapana lanet etsin."[224]

Rüşvetin haram kılınmasında bir çok hikmetler vardır. Herşeyden önce rüşvet, haksız hükümlere yol açar. Kişiye hakkı olmadığı şeyleri kazandırır. Dolayısıyla rüşveti yasaklamak, hâkimin haksız hüküm vermesine, kişinin hakkı olmadığı birşeyi elde etmesine, devletin kazancının şahısların cebine akmasına engel olmak demektir. Aslında rüşvetin zararları, toplumumuzda izaha gerek bırakmayacak kadar açıkça görülmektedir.

Rüşvet hediye değildir[225] diyoruz ve konuyu başka bir hadisle tamamlamak istiyoruz:

"Rüşvetin yaygınlaştığı topluluk korkuyla cezalandırılır."[226]

Kişi Sevdiğiyle Beraberdir

38. Urve bin Mudarres (r.a.) rivayet ediyor:

"Kişi sevdiğiyle beraberdir."[227]

İzah

Bu hadis Ebû Zer (r.a.) Safvan bin Ussal (r.a.), Abdullah bin Mesleme (r.a.) ve Enes bin Mâlik'in de içinde bulunduğu yirmi kadar Sahabî tarafından farklı şekillerde rivayet edilmiştir:

Mеselâ hadisin Ebû Zer'den (r.a.) gelen bir rivayeti şöyledir:

Ben, "Ey Allah'ın Resulü, kişi bir kavmi sever, fakat onların amelini işleyemezse durum ne olur?" dedim.

Resûlullah (s.a.v.)

"Kişi sevdiğiyle beraberdir" buyurdu.

Hadisin Enes'den (r.a.) gelen bir rivayeti de şöyledir:

Bir bedevi Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Yâ Resûlallah, kıyamet ne zaman kopacak?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Sen kıyamet için ne hazırladın?" buyurdu.

Bedevî, "Allah ve Resulünün sevgisini" cevabını verdi.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.),

"Sen sevdiklerinle berabersin" buyurdu.

Bediüzzaman bu hadisle ilgili olarak bir açıklama yapar. Önce bir suâl sorar, sonra da cevabını verir. Bu suâl ve cevabı meâlen alıyoruz:

"Dost dostu ile beraber Cennette bulunacaktır" hadisi sırrınca bir dakika Resûlullahın sohbetinde bulunan, Allah için ona sevgi besleyen, o sevgi sebebiyle Cennette Peygamberin (s.a.v.) yanında bulunması lâzım

gelir. Oysa sonsuz feyze mazhar olan Resûlullahın (s.a.v.) feyzi, basit bir bedevinin feyziyle nasıl birleşir?"

Cevap: Şu yüce hakikate bir misal ile işaret etmek isteriz: Gayet güzel, gösterişli ve hususî olarak süslenilmiş bir bahçede büyük bir zâtın, gayet büyük bir ziyafet verdiğini hayal edelim. Öyle bir ziyafet ki, dilin tadabileceği bütün lezzetler var; gözün hoşuna gidebilecek bütün güzellikler hazırlanmış; kulağa hoş gelen bütün sesler mevcut; koku alma duygusunu tatmin edecek bütün güzel kokular var; hayal duygusunu keyiflendirecek herşey düşünülmüş.

Böylesine mükemmel bir ziyafete iki kişi davet ediliyor. Birinin dili her şeyin tadını tam alamıyor, gözü her şeyi iyi göremiyor, kulağı her sesi işitemiyor, burnu koku alamıyor, sanattan anlamıyor, harika şeyleri bilmiyor, midesi rahatsız olduğundan iştahını çeken herşeyi yiyemiyor, hayal dünyası da çok dar.

Diğer davetlinin ise, dili güzel tad alıyor, gözü çok mükemmel görüyor, kulağı iyi işitiyor, burnu güzel koku alıyor, hayal dünyası çok geniş, sanatın kıymetini iyi biliyor, midesi sağlam, canının istediği herşeyi yiyebiliyor, aklı inkişaf etmiş, kalb ve hissi mükemmel ve hâkezâ.

Bu iki davetli o yerde omuz omuza bulunuyor. Madem bu karmakarışık, elemli ve daracık şu dünyada bu böyle oluyor. En küçük ile en büyük beraber iken aynı yerden lezzet alma noktasında aralarında yerden göğe kadar fark bulunabiliyor. Elbette saadet ve ebediyet yeri olan Cennette, dost dostu ile beraber iken her biri istidadına göre Rahman ve Rahîm olan Allah'ın sofrasından hisse alırlar. Bulundukları Cennetler ayrı ayrı da olsa, beraber bulunmalarına mâni olmaz. Çünkü Cennetin sekiz tabakaları birbirinden yüksek oldukları halde, bütünün çatısı Arş-ı

A'zamdır. Nasıl ki, huni şeklinde olan bir dağın etrafında, birbiri içinde, birbirinden yüksek, temelinden zirvesine kadar surlu daireler bulunsa; her ne kadar o dâireler birbirinin üstünde de olsa, birbirlerinin güneşi görmelerine engel olmazlar, birbirinden geçebilir, birbirine bakarlar. Bunun gibi, Cennetlerin de buna yakın bir şekilde olduğu çeşitli hadislerden anlaşılıyor.[228]

34 ve 91 numaralı hadislere de bakınız.[229]

Sahur Yemeği

39. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Sahur yemeği yiyin. Çünkü sahurda bereket vardır." ***[230]***

İzah

Hadisin Müsned'deki rivayeti şöyledir:

"Sahur yemeği yemek berekete sebeptir. Sizden biriniz bir yudum su içmekle de olsa sahuru terk etmesin. Çünkü sahura kalkıp yiyip içene Allah rahmet eder. Melekler de Allah'tan onların bağışlanmalarını isterler."

Sahur, ertesi günkü orucun hazırlık devresidir. Sahurda maddî manevî bir çok hayırlar, faydalar vardır. Herşeyden önce sahur yemeği yiyen bir mü'min, ertesi gün tutacağı oruca karşı daha dayanıklı olur. İbâdetini gönül huzuru ile yapar. Peygamberimiz,

"Gündüz oruç tutmak için sahur yemeğinden yardım isteyin" buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir.[231]

Diğer taraftan, sahura kalkan birisi Resûlullahı taklit etmiş olur. Çünkü sahura kalkmak sünnettir.[232]

Cennetle Müjdelenen On Sahabi

40. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kureyş'ten on kişi Cennettedir: Ebû Bekir Cennettedir. Ömer Cennettedir. Osman Cennettedir. Ali Cennettedir. Talha Cennettedir. Zübeyr Cennettedir. Sa'd Cennettedir. Said bin Zeyd Cennettedir. Abdurrahman bin Avf Cennettedir. Ebû Ubeyde bin Cerrah Cennettedir. Allah hepsinden razı olsun."**[233]***

İzah

Hadiste sayılanlar, Sahabîlerin meşhurlarından ve ilk Müslümanlardandır. Sağlıklarında iken Cennetle müjdelenen Sahabîler sadece bunlar değildirler. Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Bilal, Ümmü Süleym ve daha bir çok Sahabî hayatlarında Cennetle müjdelenmişlerdir. Bu hadiste sayılanların özelliği, on kişinin bir arada sayılmasıdır. Hadîste sayılanlar "Aşere-i mübeşşere" "Cennetle müjdelenen on kişi" şeklinde meşhur olmuşlardır.[234]

İnsan Bir Yolcudur

41. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) elini üzerime koydu ve

"Ey Abdullah, dünyada gurbetçi, ya da bir yolcu gibi ol. Kendini kabir ehlinden say" buyurdu.[235]

İzah

Peygamberimizin Abdullah bin Ömer'e (r.a.) yaptığı bu tavsiyede bir çok hikmetler vardır. Gerçekten insan dünyada bir yolcu gibi olmalıdır. Kendini gideceği yere hazırlamalıdır. Yolculuğu esnasında gördüğü şeylere kalbini bağlamamalıdır. Öyle ebedî yaşayacakmış gibi uzun emeller peşine de düşmemeli, kendini kabir ehlinden saymalı, yani ölümün her an peşinde olduğu şuuruyla adım atmalıdır. İnsan böyle düşünürse haramlara kolay kolay giremez. Allah'ın emrettiği mânâda bir kul olmak için gayret gösterir.

Evet, bu öğüt her ne kadar Hz. Abdullah'a hitaben söylenmişse de, onun muhatabı sadece o değil, bütün Müslümanlardır. Bütün Müslümanlar kendilerini dünyada az duracak, âdeta istirahat için bir ağaç gölgeliğinde konaklamış bir yolcu gibi görmelidirler.[236]

İyilik Sadakadır

42. Nubeyt bin Şerıyt (r.a.) rivayet ediyor:
"Her iyilik sadakadır." ***[237]***

İzah

Dinimiz her fırsatta sadaka vermeyi teşvik eder. Ve bunun sevabına dikkat çeker. Ancak dinimizin sadaka anlayışı sadece paraya mahsus değildir. Sadakanın başka yolları da vardır. İşte bu hadiste Peygamberimiz

her iyiliğin bir sadaka olduğuna dikkat çekmektedir. Şu hadiste de bu iyiliklerden bâzıları sayılır:

"İki kişi arasında adalet yapman bir sadakadır. Kişiye hayvanını yüklerken yardım etmen bir sadakadır. Güzel söz sadakadır, namaza gitmek üzere attığın her adım bir sadakadır. Yoldan rahatsız edici bir şeyi kaldırıp atman bir sadakadır."[238]

Başka hadislerde işitme zorluğu çekene bir söz işittirmenin dahi sadaka olduğu bildirilmiştir.

Hadisin Tirmizi'de yer alan rivayetinde de, *"Kardeşini güler yüzle karşılaman, kendi kovandan kardeşinin kabına su boşaltman da bir iyiliktir"* ilâvesi vardır.

Taberânî'nin Mu'cemü'l-Kebîr'inde yer alan bir hadiste de yapılan iyiliğin zengine yapılması ile fakire yapılması arasında sadaka olması bakımından fark olmadığı bildirilmiştir.[239]

Yolculuğa Çıkılması Sünnet Olan Gün

43. Nubeyt bin Şerıyt (r.a.) rivayet ediyor:

"Perşembe gününün sabahı ümmetime bereketli kılınmıştır."[240]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda geçen hadis şöyledir: "Resûlullah (s.a.v.) Perşembe günü dışında çok az yolculuğa çıkardı."

Hadislerden Peygamberimizin çoğu defa yolculuğa Perşembe günü çıktığı ifâde ediliyor. Hacca giderken de Perşembe günü yolculuğa çıkmıştı.[241]

Bu bakımdan, mecbur kalmadıkça yolculuğa Perşembe günleri çıkanlar bir sünnet işlemiş olurlar. Bununla beraber, ihtiyaç olduğunda haftanın diğer günlerinde yolculuğa çıkmakta da dinî yönden hiçbir mahzur bulunmamaktadır.[242]

Cami Yaptırmanın Sevabı

44. Nubeyt bin Şerıyt (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Allah rızâsı için bir cami yaparsa, Allah da onun için Cennette bir saray yapar."[243].

İzah

Verdiğimiz kaynaklarda "İçinde Allah'ın adının anıldığı," "Allah rızâsını gaye edinerek" gibi ilâveler de vardır. Hadis aynı zamanda Allah rızâsı için bir cami yaptıranı Cennetle de müjdelemektedir.

Cami imâr etmenin faziletine sadece hadislerde değil, Kur'ân'da da dikkat çekilir. Yüce Allah bir âyeti kerimede bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayanlar imar ederler. İşte doğru yola ermişler bunlardır."[244].

Bu teşvikler içindir ki, aziz milletimiz cami yapımına büyük önem vermiştir. Selçukluların, Osmanlıların hemen her şehirde inşâ ettikleri "tevhid mühürleri" bunun canlı şahididir.

Cumhuriyet devri sonrasında necip milletimiz ecdadına ruh veren imandan uzaklaştırılmaya çalışılmışsa da, din ve maneviyat düşmanları bu emellerine muvaffak olamamışlardır. Nitekim Cumhuriyetten sonra yapılan cami sayısı, Osmanlı devri boyunca inşâ edilen camilerin birkaç mislidir.

Burada sadece cami yaptıranların müjdelenmediğini de ifâde edelim. Yapılmakta olan bir cami veya mescidin inşaası için az veya çok imkanı

nisbetinde yardımda bulunan herkes, hadisteki müjdeye ortaktır. Konunun tafsilatı için Ezan Cami Namaz isimli eserimizin 75-77. sayfalarına bakılabilir.[245]

Peygamberimize İftira Atmak

45. Nubeyt bin Şerıyt (r.a.) rivayet ediyor:

"Bile bile benim adıma yalan söyleyen Cehennemdeki yerine hazırlansın."[246]

İzah

Dinimiz yalan söylemeyi şiddetle yasaklamıştır. Bununla ilgili birçok âyet ve hadis vardır. Yalan söylemenin en çirkini de hiç şüphesiz Allah ve Resulü adına yalan söylemektir. Kur'ân'da Allah adına yalan söyleyenler şiddetle tehdit edilirler. Meselâ bu âyetlerden ikisi şöyledir:

"Bak, Allah'a karşı nasıl da yalan uyduruyorlar? Bu da onlara ap açık bir günah olarak yeter."[247]

"Allah adına yalan uyduranlar kıyamet gününü ne sanıyorlar?[248]

Peygamberimiz adına yalan uydurmak da aynı zamanda Allah adına yalan söylemektir. Çünkü Peygamberimiz kendiliğinden konuşmamıştır. O ancak Allah'ın emrini tebliğ etmiştir. Dolayısıyla "Resûlullah buyurdu ki..." diye başlayan her söz "Allah Resulüne bunu vahyetti" demektir.

Evet, yalan söylemek, başkalarının söylemediği sözleri söyledi demek haramdır. Ancak Peygamberimiz adına yalan uydurmak bundan daha büyük günahtır. Çünkü onun adına yalan uydurmak, başkaları adına yalan

söylemeye benzemez. Nitekim kendisi bir hadislerinde bunu şöyle ifâde eder:

"Benim üzerime söylenen yalan, bir başkası üzerine söylenen yalan gibi değildir."[249].

Bunun içindir ki, Sahabîler Resûlullaha yalan isnad ederiz düşüncesiyle çoğu hadis rivayetinden geri durmuş, mazeret olarak da bu izahını yaptığımız hadisi göstermişlerdir.[250]

Kız Çocuğuna İyilik Yapmak

46. Nubeyt bin Şerıyt (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adamın kızı doğduğunda, Allah o eve melekler gönderir. Onlar, "Ey ev halkı, Allah'ın selâmı üzerinize olsun, onu şefkat kanatlarınızla koruyun, ellerinizle başını okşayın. Zayıf bir kul, zayıf bir kuldan dünyaya geldi. Ona yardım edenler kıyamete kadar yardım göreceklerdir."[251].

Allah Zâlime Gazap Eder

47. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah buyuruyor ki: "Benden başka yardımcı bulamayan birine zulmedene şiddetle gazap ederim."[252].

Buluntu Mal Ne Yapılır?

48. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha buluntu malın hükmü soruldu. Şöyle buyurdu:

"Buluntu mal helâl değildir. Birşey bulan kişi onu tespit ettirsin sahibi geldiğinde onu kendisine versin. Sahibi gelmezse onu sadaka olarak versin. Sahibi sonradan gelirse onu sevabıyla bedeli arasında serbest bıraksın." ***[253]***

İzah

Dârekutnî'deki rivayette "Bir yıl ilân eder" ilâvesi vardır. Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Meselâ zikrettiğimiz kaynaklarda buluntu eşya ile ilgili olarak şu hadisler vardır:

"Miktarını öğren, sonra onu bir yıl ilân et. Sahibini bulamazsan onu harca. O yanında bir emânet olsun. Günün birinde arayan gelirse, onu ödersin."

"İşlek yolda bulunmuş olanla, insanların çokça yaşadığı meskun yerleşim yerlerinde bulunmuş olanı bir yıl boyu ilân et. Eğer sahibi gelirse hemen ver. Eğer gelmezse artık o senin olmuştur."

Başka bir hadiste de bir şey bulanın sahibini bulduğunda onu hemen vermesini istemiş ve,

"Sahibini bulamazsa bilsin ki, bu mal Allah'ın malıdır, Allah onu dilediğine verir."

Bu hadislerden sonra buluntu mala dâir fıkhî hükme geçebiliriz.

Hanefî ve Şâfiîlere göre, buluntu mal sahibine ulaştırmak niyetiyle yerden alınabilir.

Buluntu malı yerden alan kimse yanındakilere veya ulaştığı kimselere, "Şu şeyi arayanlan bana gönderiniz" der. Artık o şey kendisinin yanında bir

emânettir. Hadislerde ifâde edildiği gibi, bir sene boyunca onu ilân eder. Sahibi çıktığında onu sahibine verir.

Bulunan şey çabuk bozulan cinsten ise Hanefîlere göre ya sadaka verir veya kendisi kullanır. Şâfiîlere göre ise bu durumda kişi serbesttir. İsterse onu satar, arzu ederse kendisi kullanır. Sahibinin ortaya çıkması durumunda da bedelini ona öder.

Diğer buluntularda da hüküm böyledir. Kişi bir yıl boyunca ilân ettikten sonra buluntu eşyayı dilerse kendisi kullanır, dilerse bir başkasına tasadduk eder. Sahibi çıktığında mal yanında ise verir, tasadduk etmişse yitik sahibi malının sadaka olarak verilmesini kabul etmezse karşılığını kendisine öder, sadakanın sevabını da kendisi kazanmış olur. İbni Mes'ud (r.a.) böyle hareket etmiş, başkalarına da böyle yapmaları tavsiyesinde bulunmuştur.[254]

Bâzı âlimler, değerce düşük olan şeylerin alınıp kullanılabileceğini söylemişlerdir. Buna delil olarak da Hz. Câbir'in (r.a.), "Resûlullah (s.a.v.) değnek, kamçı, ip ve benzeri şeylerde ruhsat tanıdı. Bunları bulan kimse bir yıl ilân etmeksizin kullanabilir"[255] hadisini gösterirler. 580, 581 numaralı hadislere de bakınız.[256]

Seferde Namaz

49. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Mekke'den Medine'ye yolculuk yaptığında, Allah'tan başka hiç bir şeyden korkulmadığı halde dört rekatlık farz namazları ikişer rekât olarak kıldı.[257]

İzah

Dînen seferî sayılan bir kimse için bir takım ibâdetler hafifletilmiş, bâzı kolaylıklar getirilmiştir. Bu kolaylıklardan birisi de dört rekâtlı farz namazların ikişer rekât olarak kılınmasıdır. Peygamberimizin yolculukta namazı iki rekât olarak kıldığıyla ilgili olarak bir çok hadis vardır. İşte bu hadis de bunlardan birisidir.

Yolculukta namazların kısaltılması ile ilgili hüküm mezhep imamlarına göre değişiklik arz eder. Hanefî mezhebine göre, seferîlik müddeti içinde dört rekâtlı farz namazları—öğle, ikindi ve yatsı—iki rekât olarak kılmak vaciptir. Kasdî olarak terk edildiği zaman mes'uliyet altına girilmiş olur.

Mâlikîler de Hanefîlere yakın görüştedirler. Ancak bu mezhebe göre yolculukta namazları kısaltmak vacip değil, sünnet-i müekkededir.

Hanbelîler de seferde namazı kısaltmanın dörde tamamlamaktan daha faziletli olduğu kanaatindedirler.

Şâfiîlere göre ise seferî sayılan kişi serbesttir, isterse farzları dörder rekât olarak kılar, isterse iki rekât olarak kılar. Bu mezhebe göre namazları kısaltmayıp tam kılmak azimete daha uygundur.

Hadiste yer alan "Allah'tan başka hiç bir şeyden korkulmadığı halde" ifâdesi üzerinde biraz durmak istiyoruz.

Seferde namazı kısaltmakta bir mes'uliyet olmayacağını haber veren âyet-i kerimede[258] buna bir hikmet olarak, "düşmandan korkmak" gösteriliyordu. Ve

"Seferde düşmanın size fenalık yapacağından endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda bîr mes'uliyet yoktur" buyuruluyordu.

Ruhsat korku karşısında verildiği için bâzıları bu ruhsatın normal zamanlarda geçerli olmadığını düşündüler. İşte yukarıdaki hadiste yer alan "Allah'tan başka hiç bir şeyden korku duyulmadığı halde" ifâdesi, bu ruhsatın sürekliliğini ifâde etmektedir. Nitekim şu olay da bu hadise kuvvet verir: Müslümanlar emniyete çıkıp düşman korkusu ortadan kalkınca, "Madem düşman korkusu kalmadı, öyle ise niçin namazı kısa kılıyoruz?" diye bir fikre kapıldılar. Hattâ bir defasında Ashaptan Hz. Ya'la bunu Hz. Ömer'e sordu. Hz. Ömer, bu meseleyi önceleri kendisinin de anlamadığını, Resûlullaha (s.a.v.) sorduğunda ondan şu cevabı aldığını söyledi:

"Bu, Allah'ın size verdiği bir sadakadır. Binâenaleyh, siz Onun sadakasını kabul edin."[259].

Evet, yolculukta farz namazların iki rekât olarak kılınması müminlere Allah'ın bir ihsanı ve kolaylığıdır. Allah günah sayılan şeylerin terk edilmesini sevdiği gibi, kolaylık olsun diye verdiği ruhsatların işlenmesini sever.[260]

Cennet Her An Güzelleşir

50. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Allahü Teâla her gün Cennete şöyle buyurur: "Sana girecek olanlar için güzelleş!" Ardından Cennetin güzelliği daha da artar. İşte seher vaktinde insanların hissettikleri serinliğin sebebi budur."[261].

Abdest Azalarını Üçer Defa Yıkamak

51. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) abdest azalarını üçer defa yıkadığını gördüm. O, *"Rabbim bana böyle yapmamı emretti"* buyurdu.[262]

İzah

Bir kimse abdest azalarını birer defa da yıkasa abdesti sahih olur. Çünkü farz olan birer defa yıkamaktır, Abdest azalarını üçer defa yıkamak ise sünnettir. Bir kimse abdest alırken Peygamberimizi taklit ederse, ona tâbi olursa, sünnet işleme sevabı kazanır ve kıyamet gününde en muhtaç olduğu bir zamanda Resûlullahın şefaatine mazhar olur.[263]

Allah Hz. Mûsâ İle Konuştu

52. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah Mûsâ ile konuştuktan sonra, o, on fersah mesafeden, karanlık bir gecede kaya üzerindeki karıncanın yürüyüşünü görür oldu."[264]

İzah

Musa (a.s.) Mısır'ı terk etmek zorunda kalmış, Medyen'e gitmiş, orada Şuayb'ın (a.s.) büyük kızı ile evlenmiş, on sene boyunca orada kalmış, sonra tekrar Mısır'a gelmek üzere hanımıyla birlikte yola çıkmıştı. Bir ara Tur dağı eteklerinde yollarını kaybettiler. Bu arada Hz. Mûsâ bir ateş gördü. Biraz ateş almak için ateşe doğru gitti. Aslında bu bir ateş değil, Cenâb-ı Hakkın nuru idi. Yanına yaklaştıkça ateş geri çekiliyordu. Çok korktu. Elleriyle gözlerini kapadı ve yere yapıştı. Kulağına daha önce benzerini

işitmedi sesler geliyordu. İsminin çağrıldığını işitti. "Lebbeyk, lebbeyk (buyur, buyur)" dedi. Sesi işitiyor, fakat sahibini görmüyordu. Ayrıca ses bir yerden değil, çeşitli yönlerden geliyordu. Cenâb-ı Hak onun korkusunu giderdi ve kendisine hitabda bulundu. İlk olarak şöyle buyurdu:

"Ey Mûsâ! Ateş mahallinde olana da, çevresinde bulunana da bereket verildi. Muhakkak ki, Ben senin Rabbinim."

Allah'ın hitabı bu minval üzere devam etti. Bu konuşmayla Hz. Musa'ya peygamberlik verildi. Yukarıdaki hadiste Allah'ın hitabından sonra Musa'nın (a.s.) on fersah mesafeden, karanlık bir gecede kaya üzerindeki karıncanın yürüyüşünü görmeye başladığı bildirilmektedir. Konuşmanın tafsilatı için Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimizin 31-36. sayfalarına bakılabilir.[265]

Hicrette Çocukların Sevgi Gösterisi

53. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Neccâroğullarına uğradığında onların küçük kızları defler çalıp,

"Neccaroğullarının kızlarıyız biz,

"Ne hoştur komşuluğu Muhammed'in" diyerek şiir okuyorlardı.

Peygamberimiz onlara,

"Allah biliyor ki, ben sizi gönülden seviyorum" buyurdu.[266]

İzah

Peygamberimiz Mekke müşriklerinin işkenceleri karşısında Allah'ın emri ile Medine'ye hicret etmişti. Medineliler onu çok coşkulu bir şekilde karşıladılar. Her biri onu evinde misafir etmek için âdeta yarış ettiler. Fakat Peygamberimiz devesinin serbest bırakılmasını, onun çöktüğü yerde misafir kalacağını bildirdi. Deve Ensarın "Benim kapıma çökse" diye arzulu bekleyişleri arasında Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin (r.a.) kapısında çöktü. İşte Resûlullah Ebû Eyyub'un (r.a.) evine ineceği sırada Neccaroğullarının küçük kızları yukarıdaki sözleri söylediler. Resûlullah onlara,

"Beni seviyormuzunuz?" diye sordu, onlar da

"Evet, yâ Resûlallah" deyince de,

"Allah kalbimi biliyor ki, ben sizleri seviyorum" buyurdu.[267]

İmama Uyma

54. Berâ bin Âzip (r.a.) rivayet ediyor:

Biz Resûlullah (s.a.v.) ile namaz kılarken, o, rükûdan ,doğrulurken "Semiallahü limen hamideh" der, biz o secdeye gidinceye kadar belimizi eğmezdik. Sonra onunla beraber secde ederdik.[268]

İzah

İmama uyan kimse, tekbir alırken, rükûa eğilirken, secdeye giderken, rükûdan ve secdeden doğrulurken hep imamdan sonraya kalmalıdır. İmamdan önce hareket edenin namazı âlimlerin çoğunluğuna göre sahih olsa da, kendisi günahkar olur. Bir hadislerinde,

"Benden önce rükû ve secdeye gideni görmeyeyim"[269]

buyuran Peygamberimiz, başka bir hadislerinde de imamdan önce hareket edenleri şöyle tehdit eder:

"Biriniz rükû ve secdede başını imamdan önce kaldırdığı zaman Cenâb-ı Hakkın (kıyamet gününde başını eşek başına veya suretini eşek suretine çevirerek dirilteceğinden korkmaz mı?"[270]

İşte yukarıdaki hadiste de Berâ bin Âzib (r.a.) Resûlullah ile namaz kılarken ondan önce hareket etmediklerini, sonraya kaldıklarını bildirmekle cemaatla kılınan namazla ilgili olarak mühim bir hususu nazara vermektedir.[271]

Kurtuluş Reçetesi: Tevbe

55. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Günahtan pişmanlık duymak tevbedir."[272]

İzah

Tevbenin üç temel rüknü vardır. Bunlar:

1. Günahı kesinlikle bırakmak.

2. Günahtan pişmanlık duymak.

3. Bir daha işlememeye karar vermek.

Pişmanlık duymak tevbenin en önemli bir parçası olması sebebiyle, hadiste,

"Günahtan pişmanlık duymak bir tevbedir" buyurulmuştur.

Peygamberlerden başka hiçbir insan günahsız değildir. Nefis taşıdığı için, insanın bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek günah

işlemesi mümkündür. Zaten insanı meleklerden ayıran ve önüne sonsuz bir yükselme merdiveni açan sır da nefis taşıması, günah işlemeye kaabiliyetli olmasıdır. Eğer insan günah işlemeyecek fıtratta yaratılmış olsaydı, melekten farkı kalmazdı.

Evet, insan yaratılışı gereği günah işlemeye meyillidir. Şeytanın ve nefsinin de telkiniyle bir an kendini kaybedip günah işleyerek şeytanı sevindirebilir. Fakat günah işleyen bir mü'minin dikkat etmesi gereken mühim bir husus, şeytanı ikinci defa sevindirmemek, hattâ onu kahretmek olmalıdır. Şöyle ki:

Her ne kadar insan günah işleyecek fıtratta yaratılmışsa da asıl olan insanın kendisini günahtan çekmesi, Allah'ın emirleri istikametinde hayatiyetini devam ettirmesidir. Nitekim Yüce Allah bir âyet-i kerimede,

"Muhakkak ki, Allah hıyanete düşkün ve günahtan çekinmeyen kimseyi sevmez"[273].

buyurarak günahtan çekinmeyen kimseleri sevmediğini belirtmektedir. Evet, bir Müslüman günahlardan çekinmeli, şeytanın vesvesesine kapılmamalıdır. Fakat insan olması sebebiyle bir günah işlediğinde de şeytanın ikinci bir oyununa düşmemeli, hemen tevbe etmelidir. "Şeytanın ikinci bir oyununa düşmemeli" diyoruz. Çünkü şeytanın en mühim hilelerinden birisi de, günah işlettiği insanlara Allah'ın rahmetinden ümidini kestirmektir. Şeytanın vesveseleriyle günah bataklığına dalan bir insan, yine şeytanın "Sen artık adam olmazsın; Allah senin tevbeni kabul etmez" şeklindeki vesveseleriyle daha affedilmeyeceğini düşünerek günah bataklığına iyice daldırır. Yüce Allah bir ayet-i kerimede kullarından şeytanın bu hilesine düşmemelerini ister ve şöyle buyurur:

"De ki: Ey günahta aşırı giderek nefislerine zulmetmiş kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Muhakkak ki Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.

"Öyleyse azap gelmeden önce Rabbinize dönün ve Ona teslim olun; sonra kimseden yardım göremezsiniz."[274]

Kulların ümitsizliğe düşmemelerine, günahın ardından hemen tevbe kapısına sığınmalarına dikkat çeken başka âyetler de vardır.[275]

Pekçok âyetin sonu, *"Muhakkak ki Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir"* şeklinde biter.[276] Bu da Yüce Allah'ın kullarını tevbeye ne derece teşvik ettiğini gösterir.

Ayetlerde günah işleyenler kusurunu itiraf edip Allah'tan bağışlama dilemeye teşvik edildiği gibi, hadislerde de tevbe üzerinde ehemmiyetle durulmuş, günah işleyen kullardan hemen tevbe etmeleri istenmiş ve günahkâr kullar tevbeye teşvik edilmiştir. Bu hadislerden bâzılarının meali şöyledir:

"Bütün insanlar günah işlerler. Fakat günah işleyenlerin en hayırlısı, tevbe edenlerdir."[277]

"Şüphesiz, can boğaza gelmedikçe Allah kulun tevbesini kabul eder." [278]

"Allah, gündüz günah işleyenlerin tevbelerini kabul etmek için gece rahmet elini açar; geceleyin günah işleyenlerin tevbesini kabul etmek için gündüzün elini açar. Bu durum güneşin batıdan doğmasına [Kıyametten önce tevbe kapısının kapanmasına] kadar devam eder."[279]

"Günahından tevbe eden, hiç günahı olmayan kimse gibidir."[280]

123 numaralı hadise ve izahına da bakınız.[281]

56. Ka'b bin Mâlik babasından rivayet ediyor:

*"Cennete ancak mü'min olanlar girer. Mina günleri yiyip içme günleridir."**[282]**.*

İzah

İbni Mâce'de Resûlullahın halka hitaben yaptığı konuşmada böyle buyurduğu bildirilir.

Hadisin birinci kısmında Cennete ancak kalben inanan kimselerin gireceği bildirilmiştir. Kalben inanmadığı halde ibâdet eden münafıkların ve kâfirlerin Cennete giremeyeceklerine dikkat çekilmiştir.

Hadisin ikinci kısmında geçen "minâ günleri" hacıların minâda kaldıkları günleri olan teşrik günleridir. Yani Kurban Bayramının 2. 3. ve 4. günleridir. Hadiste *"Bu günler yeme içme günleridir"* buyurulması, bu günlerde oruç tutulmasını yasaklamak içindir.

Kurban bayramının birinci gününde oruç tutmak bütün âlimlere göre ittifakla caiz değildir. Kurban bayramının 2-4. günlerinde oruç tutma hususunda ise âlimler farklı düşünürler. Hanefî ve Şâfiîlere göre bu günlerde de oruç tutmak caiz değildir.[283]

Cennetin Çoğunu Müslümanlar Teşkil Edecek

57. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennet ehli yüz yirmi saf olacak. Bunun seksen saffı ümmetimdir." ***[284]**.*

İsâ (a.s.) İnecektir

58. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Sizden yaşayanların Hz. İsa'nın adaletli bir hâkim olarak indiğini görmesi yakındır. O, Hıristiyanlardan cizyeyi kaldırır, Haç'ı kırar, domuzu öldürür ve savaş sona erer."[285]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda,

"O zaman mal öylesine artar ki, kimse onu kabul etmez. Tek bir secde dünya ve içindekilerin tamamından daha hayırlı olur." "Bütün düşmanlıklar, küsüşmeler, hasetlik muhakkak kalkacak" "Dava bir olur" gibi ilâveler vardır.

Yüce Allah, insanın ecelini ömründe gizlediği gibi, kıyametin vaktini de kâinatın ömründe gizlemiştir. Bununla beraber, kıyamete yakın onu haber veren bâzı alâmetler çıkacaktır. İşte bu alâmetlerden birisi de Hz. İsa'nın yeryüzüne inmesidir. Yüce Allah bir âyette,

"İsâ kıyamet için bir alâmettir" buyurmuştur.[286]

Hz. İsa'nın yeryüzüne inmesinin kıyamet alâmetlerinden olduğunu ifâde eden birçok da hadis vardır. Meselâ bu hadislerden birisi şöyledir:

"Sizler on alâmeti görmedikçe hiçbir zaman kıyamet kopmaz....İsa'nın inmesi."[287]

İşte yukarıdaki hadiste de Hz. İsâ'nın âdil bir hükümdar olarak ineceği, haçı kıracağı, domuzu öldüreceği, cizyeyi kaldıracağı ifâde edilmektedir. Domuzun öldürülmesi, haçın kırılması, cizyenin kaldırılması,

Müslümanların yayılmasından, Hıristiyanlığın zayıflamasından, hattâ yok olmasından kinayedir.

İsâ (a.s.) indiğinde hadislerde de ifâde edildiği gibi, Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki asırlık düşmanlık, hasetleşme ve kin ortadan kalkacaktır

Burada Hz. İsa'nın bir peygamber olarak değil, Peygamberimize tâbi birisi olarak ineceğini de hatırlatalım. Çünkü Resûlullah ile peygamberlik kapası kapatılmıştır. Artık daha başka bir peygamber gelmeyecektir. Zaten.... numara ile tercüme ettiğimiz hadiste bu gerçek ifâde edilmiştir. İsa'nın (a.s.) inmesi ile ilgili tafsilatlı bilgi için Kıyamet Alâmetleri isimli eserimize bakınız.[288]

"Allah Yahudilere Lanet Etsin"

59. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah Yahudilere lanet etsin. Allah onlara büyük ve küçük baş hayvanların iç yağlarını haram kıldı da, onlar bunu satıp parasını yediler." [289]

İzah

Müslim'de, *"Allah Yahudilerin belâsını versin"* şeklinde rivayetler de vardır.

Yahudiler Allah'ın pekçok ihsanına rağmen defalarca Allah'a ve peygamberlerine isyan etmişlerdir. Onlar âsi oldukça Allah da onlara dinî

hükümleri ağırlaştırmıştır. Bu cümleden olarak hayvanların iç yağlarını da bir ceza olarak haram kılmıştır. Konu ile ilgili âyet şu mealdedir:

"Yahudilere de Biz bütün tırnaklı hayvanları haram kıldık. Onlara sığır ve koyunların sırtlarına veya bağırsaklarına yapışan veya kemiğe karışan yağlar dışındaki iç yağlarını da haram kıldık. Bunu, zulümleri yüzünden onlara bir ceza olarak verdik. Muhakkak ki doğruyu bildiren Biziz."[290].

Ancak Yahudiler daha önce de olduğu gibi, bu yasağı da çiğnediler. Hadiste de ifâde edildiği gibi, haram kılınan yağları satarak parasını yediler. Oysa Allah bir şeyi haram kıldığında onun satılıp parasının yenilmesini de haram kılmıştır. Muselâ içki haramdır, içkiyi satmak da haramdır.

İşte hadiste bu hususa dikkat çekilmekte ve Allah'ın haramını ihlâl eden Yahudiler için,

"Allah Yahudilere lanet etsin" buyurulmaktadır. Zaten Allah kıyamete kadar okunacak kitabında Yahudilere lanet etmiştir. Meselâ bu âyetlerden birisi şudur:

"İsrailoğullarından inkâr edenler, Davud'un Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlendiler. Çünkü onlar isyan etmişler ve hadlerini aşmışlardır." [291].

"Onlar, İsa'yı inkar etmeleri, Meryem'e pek büyük bir iftirada bulunmaları ve 'Allah'ın Resulü Meryemoğlu Mesih İsa'yı biz öldürdük' demeleri sebebiyle de lanete uğramışlardır."[292].

Yahudiler hakkında geniş bilgi için Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimize bakılabilir.[293]

Kur'ân Yedi Harf Üzere Nazil Oldu

60. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Cebrail (a.s.) bana Kur'ân'ı bir harf üzerine okudu. Ondan artırmasını istedim. Yedi harfe kadar artırdı."[294].

İzah

Hadisin başka bir rivayeti şöyledir:

"Şüphesiz bu Kur'ân yedi harf üzere nazil olmuştur. Onlardan hangisi kolayınıza gelirse öyle okuyunuz."[295].

Kur'ân'ın nazil olmaya başladığı yıllarda, Arapların çoğunluğu, okuma yazma bilmeyen câhil kimselerdi. Çoğu, sadece kendi kabilesinin konuştuğu Arapçayi biliyor, diğer kabilelerin konuştuğu lehçeyi iyi anlamıyorlardı. Diğer taraftan Müslüman olanlar içerisinde pekçok köle vardı.

Böyle olunca da yeni Müslüman olanlardan bazılarının Kureyş lehçesi ile nazil olan Kur'ân'ın her âyetini, her kelimesini öğrenip ezberlemeleri kolay olmuyordu. Oysa kalpleri ve ruhları aydınlatan Kur'ân nurunun bir an evvel bütün Arap kabileleri arasında yayılması gerekiyordu. Bu müşkülü halletmek, ümmete kolaylık göstermek icab ediyordu. Bu gaye ile Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'ân-ı Kerimin yalnız Kureyş lehçesi ile değil, Arap kavimlerinin konuştukları diğer lehçelerle de nazil olmasını istiyordu. İşte yukarıdaki hadis, Kur'ân'ın bir lehçe ile değil de yedi lehçe olarak okunmasına izin verildiğini gösterir. Tirmizi'de bu hadise biraz daha tafsilatlı olarak şöyle anlatılır:

Peygamberimiz Cebrail'e,

"Ey Cebrail! Ben okuma yazma bilmeyen bir kavme peygamber gönderildim. Bunların içinde genci var, ihtiyarı var, köle ve cariyesi var. Yazılı hiçbir şeyi okumamış olanlar var [Okuma hususu kolaylaşsa!]" dedi.

Resûlullahın bu talebi üzerine Cebrail (a.s.) Allah'tan aldığı emri tebliğ ederek,

"Kur'ân yedi lügat üzere nazil oldu" dedi.[296]

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Cebrail bana Kur'ân'ı bir okunuş üzere okuttu, ben de durmadan bunun artmasını istedim. Tâ yedi türlü okunuşa erişinceye kadar bu dileğimde ısrar ettim."[297]

Bundan sonra Kur'ân'ı Kerim, Müslümanlara kolaylık olarak başta Kureyş olmak üzere, Huzeyl, Sakİf, Tay, Hevazin, Yemen, Temim kabilelerinin lehçeleri üzre nazil oldu.

Burada yedi lügatla ilgili bâzı hususları belirtmek istiyoruz:

1. Yedi lügat Kur'ân'ın her kelimesi için değil, bâzı kelimeleri için geçerlidir.

2. Kelimeler farklı da olsa mânâlar aynıdır. Bu, "Geliniz" mânâsına gelen "helümme, akbil, te'al" demek gibidir ki, hepsi de aynı kapıya çıkar. Meselâ günahkâr mânâsına gelen "esîm" kelimesi, aynı mânâya gelen "fâcir" kelimesi ile de nazil olmuştur. Bunun birçok misâlleri vardır.

3. Kur'ân'ın yedi lügat üzere nazil olması hicretten sonra, çevre kabilelerin toplu halde Müslüman olmalarının ardından gerçekleşmiştir. Böyle olunca da Kur'ân'ın büyük bir kısmının sadece Kureyş lehçesi ile nazil olduğu ortaya çıkar.

4. Resûlullah (s.a.v.) vefatından biraz önce, Kur'ân'ın tamamını Cebrail'e (a.s.) Kureyş lehçesiyle arz etmiştir.

5. Peygamberimiz vahiy katiplerine âyetleri yazdırırken de, namazlarda okurken de Kureyş lehçesini tercih ederdi.

Hz. Osman'ın halifeliği döneminde Hz. Osman Sahabîlerle yaptığı istişare sonucunda Kur'ân'ı Kureyş lehçesi üzerinde toplatmış ve diğer lügatlarla okumayı yasaklamıştır. Konunun tafsilatı için Dört Halife Devri isimli eserimizin, 221-229. sayfalarına bakılabilir.[298]

Kimler Cennete Girecek?

61. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

*"Size Cennet ehlinin kimler olduğunu haber vereyi mi? Her ağırbaşlı, nazik, cana yakın, Allah'a ve istekleri yerine getirilmesi gereken kimselere karşı itaatkar olan her kimse Cennet ehlidir."***[299]**.

İzah

Hadiste geçen "istekleri yerine getirilmesi gereken kimseler" idareciler, anne baba ve kadın için kocasıdır. Ancak bu kimselere Allah'a isyan hususunda itaat etmek haramdır. Bir çocuk anne ve babasının Allah'a isyanla ilgili ermine itaat edemez. İdareci ve kadının kocasına itaati için de aynı husus geçerlidir.[300]

Fitneye Geri Dönmemek

62. Vasile bin Eska (r.a.) rivayet ediyor:

"Siz benden sonraya kalacağınızı [benim size sürekli yol göstereceğimi mi] mı sanıyorsunuz? Dikkat edin! Ben sizden evvel vefat edeceğim. Siz de birer ikişer peşimden geleceksiniz. Benden sonra birbirinizin boynunu mu vuracaksınız?"[301]

Secde Azaları Hangilerdir?

63. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben yedi azâ üzerine secde etmekle emrolundum. Saçı ve elbiseyi toplamaktan nehyedildim."[302]

İzah

Ebû Dâvud'da konu ile ilgili olarak şöyle bir hadis vardır:

"Alnın secde etmesi gibi, eller de secde eder. Öyle ise biriniz alnını secdeye koyduğunda ellerini de koysun. Alnını secdeden kaldırdığında ellerini kaldırsın."

Namazın farzlarından biri de secdedir. Mükemmel bir secde, hadiste de ifâde edildiği gibi, yedi azâ üzerine yapılan secdedir. Peygamberimiz bir başka hadislerinde bu azaların yüz, eller, dizler ve ayaklar olduğunu bildirmiştir.1 Yüzden maksat alın ve burundur.

Secdede alın ve burnu birlikte yere koymak vaciptir. Özür sebebiyle biri yere konulmasa da secde caizdir.

İki ayağın veya bir ayağın parmakları yere konulmadıkça secde caiz olmaz. Secde esnasında ayaklar yerden kesilse, secde yine caiz değildir. Özürsüz olarak ayaklardan birinin yerden kesilmesi mekruh olmakla

birlikte, yapılan secde caizdir. Ayağı yere koymak demek, ayak parmaklarını yere koymak demektir. Tek bir parmağın yere konmuş olması da kâfidir. Sıcak veya soğuktan korunmak gibi bir özre binaen eller üzerine secde yapılabilir.

Hadisin ikinci kısmında Resûlullah rükû ve secdeye giderken saç ve elbisesini toplamaktan nehyedildiğini bildirmiştir.

Secdeye giderken iki el ile pantolunu çekmek namazı bozmaz. Fakat ütüsü bozulmaması için böyle bir hareket yapmak mekruhtur. Ama rahat haraket etmek için yapılırsa, bir sıkıntıyı gidermek düşünüldüğünden, mekruh olmaz. Ancak bu bir alışkanlık haline getirilmemelidir. Daha da güzeli, rahatça namaz kılabilecek bir pantolon giymektir.[303]

Her Derdin Devası Vardır

64. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah, ölümden başka, devasını yaratmadığı hiçbir dert yaratmamıştır."[304]

İzah

Mu'cemü'l-Evsat'ta, *"Bilen bu ilacı bilir, bilmeyen bilmez"* ilâvesi vardır. Yüce Allah'ın binlerce ismi vardır. Bunlardan birisi de "şifâ verici" mânâsına gelen "Şâfi"dir. Allah'ın "rızık verici" mânâsındaki "Rezzak" ismi acıkmayı gerektirdiği gibi, Şâfi ismi de hasta olmayı icab ettirir. Rabbimiz Rezzak ismiyle hayvan olsun, insan olsun rızka muhtaç olan mahlukatın

imdadına koşarak onlara rızık yetiştirirken; Şâfi ismiyle de hayvan olsun, insan olsun, hastalık verdiği mahlukâtına şifâ ihsan eder.

Mahlukatına şifâ dağıtmayı hiçbir sebep olmadan doğrudan doğruya verebileceği gibi; bir ismi de Hakîm olduğundan ve hikmeti gereği herşeyi bir sebebe bağladığından, bir hastanın iyi olmasını da çoğu zaman tedavi şartına bağlamıştır. Dolayısıyla hastalığına uygun tedaviyi bulan bir insan genelde iyileşir. Genelde iyileşir diyoruz. Çünkü her tedavi olan hasta iyileşmeyebilir. Bir hastanın iyileşmesi, gerekli tedavi imkanının temin edilmesinin yanı sıra Allah'ın dilemesine, iyileşmesini takdir etmesine bağlıdır. Şayet Allah bir hastanın iyileşmesini takdir etmemişse, o hasta gerçekten hastalığına uygun olarak binler tedaviden de geçse, iyileşmesi mümkün olmaz. Bunu, fiilen yaşadıkları için doktorlar daha iyi bilirler. Mesleğinde tecrübe sahibi olmuş hemen her doktorun, tıbbın bütün gereklerini yerine getirdikleri halde iyileştiremedikleri veya ölümden kurtaramadıkları hastaları mutlaka olmuştur. Evet, bir insanın eğer eceli gelmişse, tedavisi bilinen bir hastalıktan da olsa, dünyanın en gelişmiş hastanesinde, dünyanın en başarılı doktorla tarafından dahi kurtarılamaz. Diğer taraftan, eğer hastanın eceli gelmediyse, veya Allah onun iyileşmesini takdir ederse, dünyanın en başarılı doktorunun "Bu hasta iyileşmez. Bu hasta üç aya kalmaz vefat eder" dediği nice hasta, iyileşir, hatta öyle diyen doktorun vefatını görür. Hiç kimse bu hakikate itiraz edemez. Çünkü birçok kimsenin tıbbın bütün imkanlarına karşı kurtarılamayan; veya sahalarında otoriter hekimlerin "Bu hasta kurtulmaz" dediği halde tam olarak sıhhatine kavuşan bir yakını olmuştur.

Bunun içindir ki, Sevgili Peygamberimiz pekçok hadislerinde ümmetini tedavi olmaya teşvik etmiştir. İşte yukarıdaki hadislerinde de

Allah'ın ölümden başka her derdin devasını yarattığını bildirerek ümmetini tedavi olmaya teşvik etmektedir, konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Onlardan bir kaçının meali şöyledir:

"Her derdin bir devası vardır. Eğer o derdin ilacı bulunursa, Allah'ın izniyle o hastalık iyileşir."[305].

Sahabîler Peygamberimize sordular:

"Yâ Resulallah, tedavi olmamızda bize bir günah var mı?"

Peygamberimiz cevap verdi:

"Tedavi olunuz ey Allah'ın kulları, çünkü Allah yaşlılıktan başka, her hastalıkla beraber bir de deva yaratmıştır."[306].

Bir Sahabî Peygamberimize sordu:

"Yâ Resulallah, yapageldiğimiz tedavi ve tehlikelerden sakınmamız, Allah'ın kaderinden herhangi bir şeyi geri çevirir mi?"

Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Tedavi de Allah'ın kaderindendir."[307].

Peygamberimiz bu hadisiyle, kişinin hasta olması takdir edildiği gibi, tedavi olan birisinin tedavi olacağı da her şeyi aynı anda bilen ve gören Allah tarafından takdir edildiğine, tedavi sonunda iyi olan birisinin kaderin dışına çıkmadığına dikkat çekmektedir.

İnsan kaderinin nasıl yazıldığını önceden bilmediğinden, belki o hastalıktan şifâ bulması, doktora gitmesine, sebeplere teşebbüs etmesine bağlıdır. İyileşmesi tedavi şartına bağlanan hasta, doktora giderse iyileşebilir. Gitmediği takdirde ise şartı yerine getirmediğinden hastalığı devam eder.

Dolayısıyla, tedaviden kaçmak ve "Doktor mu iyi edecek? Kaderimde varsa iyi olurum" düşüncesi İslama zıttır. Tedaviye karşı çıkmak, kaderi ve

Cenâb-ı Hakkın Hakîm ismini anlamamak, kâinata koyduğu kanunlara karşı çıkmak demektir.

Evet, Cenâb-ı Hak yarattığı her dert için bir de derman yaratmıştır. Fakat insanları çalışmaya, araştırmaya, kâinata koyduğu âdetullah kanunlarını araştırmaya teşvik için bunu gizlemiştir. İnsana düşen araştırıp bu devaları bulmaktır. Hastalıkların devası maddî olabileceği gibi, manevî de olabilir. Hadis kitaplarında "Tıb" başlığı altında bâzı hastalıkların maddi ve manevî ilaçlarına dikkat çekilmiştir. Ehil olanın hastaya okuması da hadislerde yer alan bir tedavi şeklidir. Tıbbın âciz kaldığı bâzı hastalıkların okumayla iyileştiği de bir gerçektir.[308]

Fazla Maldan Yardımda Bulunmak

65. Amr bin Şebib babasından rivâvet ediyor:

"Her kime amcasının oğlu gelir fazla olan malından ister de vermezse, Allah da onu kıyamet günü fazlından mahrum eder. Umuma âit olan meranın fazlasını başkasına kaptırmamak için kendisine âit olan suyun fazlasını başkasından esirgerse, Allah da kıyamet gününde ondan fazlını esirger."

Müslim'de bu hadise benzer şöyle bir hadis vardır:

"Kimin yanında fazla hayvan varsa onu hayvanı olmayana versin. Kimin fazla azığı varsa onu azığı olmayana versin."[309]

Âhirzaman Mehdisi

66. Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

Peygamber (s.a.v.) Fâtıma'ya şöyle buyurdu:

Peygamberimiz peygamberlerin hayırlısıdır. O, babandır. Şehidimiz, şehitlerin hayırlısıdır. O, babanın amcası Hamza'dır. İki kanadıyla Cennette dilediği yerde uçan bizdendir. O, babanın amcasının oğlu Ca'ferdir. Ve bu ümmetin torunları Hasan ve Hüseyin bizdendir. Onlar senin oğlundur. Mehdi de bizdendir.[310]

İzah

Hadiste Peygamberimizin, Uhud savaşında şehid düşen Peygamberimizin amcası Hz. Hamza'nın, Mûte savaşında şehid düşen Peygamberimizin amcasının oğlu Hz. Cafer'in ve Resûlullahın torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in fazîletine dikkat çekildikten sonra, Mehdinin de ehl-i beytten olduğu nazara verilmektedir.

Mehdi, kelime olarak Allah tarafından kendisine yol gösterilen mânâsına gelir. Dinî mânâsı ise, kıyamet kopmadan önce gelecek ve kendisinden önce zulümle dolmuş olan dünyayı adaletle dolduracak olan ehl-i beytten bir zâttır. Kıyametin büyük alâmetlerindendir. Mehdi hakkında birçok hadisler vardır. Bu hadislerden her asırda bir veya birkaç mehdi geleceği anlaşılmaktadır. Âhir zaman Mehdisi ise bu mehdilerin en büyüğüdür. İslâm Deccali olarak bilinen Süfyanı mağlub edecektir.

Bununla beraber, mehdi, inanç esaslarından değildir. Mehdinin geleceğine inanmayan dinden çıkmış olmaz. Ancak Mehdi inancı, ümitsizliğe düşen insanlar için bir şevk kaynağıdır. Bununla beraber, tenbel

tenbel oturup Mehdi beklemek doğru değildir. Ona zemin hazırlamak gerekir.

Müslümanların âhir zamanda bir Mehdi beklemesi sû-i istimal edilmiş, tarih boyunca birçok yalancı mehdiler çıkarak Müslüman kanı akmasına yol açmışlardır. Konu hakkında tafsilat için Kıyamet Alâmetleri ve Tarihte ve Günümüzde Câferilik isimli eserlerimize bakılabilir.[311]

Rekât Sayısında Tereddüt Etmek

67. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

*"Biriniz namazda kaç rekât kıldığı hususunda tereddüde düşerse kaç rekât kıldığını buluncaya kadar kalben araştırma yapsın. Sonra namazını kanaat getirdiği rekat üzerine tamamlasın. Ardından da sehiv secdesi yapsın."**[312]***

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda bu rivayet farklı şekillerde geçer. Meselâ bunlardan ikisi şöyledir:

"Biriniz namazda şaşırır da bir rekât mı, iki rekât mı kıldığını bilmezse, namazını bir üzerine tamamlasın. İki mi üç mü kıldığını bilemezse, iki üzerine tamamlasın. Üç mü dört mü kıldığını bilmezse üç üzerine tamamlasın. Sonra da selâm vermeden önce sehiv secdesi yapsın."

"Biriniz namazda iki rekât mı, üç rekât mı kıldığı hususunda şüpheye düşerse şüpheyi atsın ve tatmin olduğu sayıyı esas alsın. Sonra da selâm vermeden önce iki secde yapsın. Eğer beş rekât kılmışsa, sehiv secdesiyle

namazını çift (altı rekât) yapmış olur. İlâve ettiği rekâtla, sehiv secdesi nafile sayılır. Dört rekâtı tam kıldıysa, yaptığı iki secde ile [namazda vesvese veren] şeytanın burnunun sürtmüş olur."

Namaz kılan birçok kimse, zaman zaman kıldığı rekât sayısında şüpheye düşer. Hadisler bu durumda takip edilecek yolu göstermektedir. Konuyu fıkhî açıdan biraz daha açalım:

Bir kimse sabah namazını kılarken "Bir rekât mı, iki rekât mı kıldım?" diye tereddüte düşerse, düşünür, şayet bir rekât kıldığı hükmüne varırsa, bir rekat daha kılar. Tereddütünden dolayı da sehiv secdesi yapar. İki rekât kıldığı hükmüne varsa oturur. Selâmdan sonra sehiv secdesi yapar. Kaç rekât kıldığına karar veremezse az olanı tercih eder. Çünkü az olanda kesinlik vardır. Bir rekât kıldığına karar verdiğinde oturur, çünkü bunun ikinci rekât olma ihtimali vardır. Sonra ikinci rekâta kalkar. Namaz bittiğinde ise sehiv secdesi yapar.

Dört rekâtlı bir namazda birinci rekâtta mı, ikinci rekâtta mı olduğu hususunda şüpheye düşen kimse, bir neticeye varamazsa bir rekât kıldığını kabul eder ve ihtiyaten her rekâtta tahiyyata oturur. Çünkü birinci sayılan rekâtin ikinci, ikinci sayılan rekâtın dördüncü olma ihtimali vardır. Böyle yapan bir kimse vacip olan ilk oturuşu veya farz olan son oturuşu terk etmemiş olur. Ezan Cami Namaz'ın 270-275 549-551. sayfalarına bakılabilir.[313]

Hayırlı Ümmet

68. Semüre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:

*"Ümmetimin en hayırlısı benim içinde gönderildiğim asırdakilerdir. Sonra onları takip edenler, sonra da onları takip edenlerdir."**[314]***

İzah

Hadiste "ümmetin hayırlısı" olarak bildirilenler Sahabîlerdir, sonra onlardan ders alanlar, yani Tabiîn, sonra da onların talebeleri olan Tebe-i Tabiîn sayılmaktadır. Peygamberimiz bir hadislerinde *"Ümmetimin en hayırlısı başı ve sonudur. Ortasında ise bulanıklık vardır"* buyurmuştur.[315]

Katili Diyet Karşılığında Affetmek

69. İbni Abbas (r.a.),

*"Katil, maktulün velîsi olan din kardeşi tarafından bir bedel mukabilinde affa uğrayacak olursa, o zaman kısas düşer. O takdirde affedenin, akıl ve dinin uygun gördüğü miktarı kabul etmesi, katilin de bu diyeti güzelce ödemesi gerekir. Bu, Rabbiniz tarafından bir hafifletmedir ve bir rahmettir"**[316]***

âyetini okudu, sonra da şöyle dedi:

"İsrâiloğulları kendilerinden birini kasten öldürdüğü zaman onlara fidye ödemek helal değildi. Mutlaka kısas gerekirdi. Size diyet helâl kılındı. Affedenin akıl ve dinin uygun gördüğü miktarı kabul etmesi, katilin de diyeti güzelce ödemesi emredildi. Bu, Rabbiniz tarafından size bir hafifletmedir."[317]

İzah

Ayetin baş tarafı şöyledir:

"Ey iman edenler! Kasten öldürülenler hakında sizin üzerinize kısas farz olmuştur. Katil olan hür, öldürülen hür yerine, katil köle, öldürülen köle yerine, katil kadın da öldürdüğü köle yerine kısas olunur."

Bir sonraki âyette de şöyle buyurulur:

"Kısasta sizin için hayat vardır, ey akıl sahipleri! Umulur ki haksız yere kan dökmekten böylece sakınırsınız."

İsrâiloğulları, isyanları sebebiyle ceza olarak Allah tarafından çok ağır hükümlere maruz kaldılar. Peygamberimizin ümmetinden ise o ağır hükümler kaldırıldı. Bunlardan birisi de diyet karşılığında katilin affedilmesidir. Bu, Peygamberimizin fazileti sebebiyle Allah'ın onun ümmetine bir rahmetidir.[318]

Abdestsiz Namaz Ve Haramdan Sadaka

70. Üsâme bin Ümeyr el-Hüzelî rivayet ediyor:

"Allah abdestsiz ve gerekli temizliğe riayet etmeden kılınan namazı, haram maldan verilen sadakayı kabul etmez."[319]

Günah Çeşitleri

71. Selmân-ı Fârisi (r.a.) rivayet ediyor:

"Günah vardır, bağışlanmaz, günah vardır, kişinin yanına bırakılmaz, günah vardır bağışlanır. Bağışlanmayacak günah Allah'a ortak koşmaktır. Kişinin yanına bırakılmayacak günah, insanların birbirlerine zulmetmesidir. Bağışlanacak olan günah ise Allah ile kul arasında kalan günahtır."[320]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, Allah'a şirk koşmak bağışlanmayacak günahlardandır. Başka hadislerde Allah'ın, kendisine ortak koşmanın dışında bütün günahları bağışlayabileceği bildirilmiştir.

Hadiste insanların birbirine zulmetmeleri kişinin üzerine bırakılmayacak günah olarak zikredilmektedir. Yüce Allah kıyamet gününde mazlumun hakkını zâlimden muhakkak surette alacaktır. Bu konuda çok kuvvetli va'di vardır ve O va'dinden dönmez. Hadiste Allah ile kul arasında kalan günahların da bağışlanacağı bildirilmiştir. Yüce Allah bilhassa dünyada açığa çıkarmadığı, gizlediği günahları âhirette de açıklamayacak ve o günahın sahibini bağışlayacaktır. [321]

Peygamberimizin Şefaat Etmesi

72. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Müslümanlardan, Cehenneme Allah'tan başkasının sayamayacağı kadar insan girer. Bu, Allah'a isyanları, günah işlemeye olan cüretleri ve emirlerini yerine getirmemeleri sebebiyledir; Sonra bana şefaat etmem için

izin verilir. Ben Allah'ı ayakta iken sena ettiğim gibi secde hâlinde de sena ederim."[322].

İzah

Hadisin devamı şöyledir:

"Bunun üzerine şöyle bir ses gelir: "Başını kaldır. Bütün dileklerin sana verilecek. Dilediğine şefaat et, şefaatin kabul edilecektir."

Bundan sonra Peygamberimiz dilediği kimselere şefaat eder. Onları Cehennemden çıkarır.[323]

Aksırma Adabı

73. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah aksırdığında yüzünü gizlerdi.[324]

Tirmizideki rivayet şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.) aksıracağı zaman eli veya elbiseninin bir tarafı ile yüzünü kapar ve aksırma esnasında sesini kısardı.[325]

Ödememek Niyetiyle Borçlanmak

74. Meymûne el-Kerdî babasından rivayet ediyor:

Resûlullahın şöyle buyurduğunu işittim:

"Bir kimse az veya çok bir mehir karşılığında evlenir onu aldatarak ve kafasında kadının hakkı olan mehri ödememe düşüncesi bulunur da hakkını ödemeden ölürse kıyamet gününde Allah'ın huzuruna zinâkâr olarak çıkar."

"Bir kimse de ödememek ve borç aldığı kimseyi aldatmak düşüncesiyle borçlanır da borcunu ödemeden ölürse, Allah'ın huzuruna hırsız olarak çıkar."[326].

(Hadisin ikinci kısmı için)

İzah

Hadiste geçen mehir, İslâm hukukunda nikâh sebebiyle kadının erkekten almaya hak kazandığı para veya mala denir. Evlenen erkeğin evlendiği kadına mehir vermesi farzdır. Bununla ilgili olarak bir âyet-i kerimede şöyle buyurur:

"Evlendiğiniz kadınlara mehirlerine gönül hoşluğu ile verin...."[327].

Mehir, nikâh esnasında verilebileceği gibi, nikâhtan sonra da verilebilir. Hattâ ölünceye kadar vermek mümkündür. Ancak mehrin verilmemesi haramdır.

Yukarıdaki hadiste Peygamberimiz,

"Mehrinin azını veya çoğunu vermemek ve aldatmak niyetiyle bir kadınla evlenir de mehrini vermeden vefat ederse kıyamet gününde Allah'ın huzuruna zina etmiş olarak çıkar"

buyurarak bunun dehşetine dikkat çekmiştir. Geniş bilgi için Hanefi ve Şâfitlere Göre Evlilik Aile isimli eserimizin 129-135. sayfalarına bakılabilir.

Hadisin ikinci kısmında,

"Ödememek ve borç aldığı kimseyi aldatmak düşüncesiyle borçlanan ve borcunu ödemeden ölen kimsenin, Allah'ın huzuruna hırsız olarak çıkacağı" bildirilmektedir.

Böyleleri, kıyamet gününde hırsızların çarptırılacağı cezaya çarptırılacaklardır. Bir çok hadiste Peygamberimiz borçluları tehdit etmiştir. Bunlardan birisinde borçlunun borcu ödeninceye kadar kabrinde azap çekeceği bildirilmiştir. Resûlullah (s.a.v.) borçlu olduğunu öğrendiği birisinin cenaze namazını kılmamıştır. [328]

Resûlullahın En Çok Korktuğu Üç Şey

75. Câbir bin Semüre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetim hakkında en çok yıldızlardan yağmur istemelerinden, idarecilerin zulme sapmalarından ve kaderi yalanlamalarından korkuyorum." ***[329]***.

İzah

Ebû Mihcen es-Sekâfî'den gelen rivayette hadis, *"Yıldızların tesirine inanmaları"* şeklindedir.[330]

Hadiste geçen yıldızlardan yağmur istemek, yıldızların hareketlerine bakarak "Yağmur var" demektir. Ayrıca yağmur hususunda yıldızların tesirine inanmaktır. Câhiliyye devrinde böyle bir inanış vardı. Buhârî'de bu inaçla ilgili olarak Zeyd bin Hâlid el-Cühenîden (r.a.) rivayet edilen şöyle bir hadis vardır:

Resûlullah (s.a.v.) Hudeybiye'de[331] geceleyin yağan yağmurdan sonra bize sabah namazını kıldırdı. Namazdan sonra yüzünü cemaate döndürüp,

"Biliyor musunuz, Rabbiniz ne buyurdu?" diye sordu.

Dinleyenler, "Allah ve Resulü bilir" cevabını verdiler. Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

"Allah şöyle buyuruyor: 'Kullarımdan bâzıları mü'min olarak, bâzıları da kâfir olarak sabahladı. Onlardan her kim "Allah'ın fazlı ile üzerimize yağmur yağdı" dedi ise o yıldıza değil, Bana iman etmiştir. Kim de, "Falan ve filan yıldızın batıp doğması ile üzerimize yağmur yağdı" dedi ise işte o Bana değil, yıldıza iman etmiştir.'[332]

Hadiste geçen "kâfir" tâbiri iki mânâdadır. Yağmurun gerçekten yıldızın tesiriyle yağdığına inanan kimse Allah'a gerçek mânâda şirk koşmuş olur. Hakikî tesiri Allah'a vermek şartıyla yağmurun yağması için yıldızların bir sebep olduğuna inanmak ve Allah'ın kanununu böyle koyduğuna inanmak, kişiyi kâfir etmez.

İkinci mânâda da yağmuru verenin Allah olduğuna inandıkları halde, bundan gaflet edip şirk ehlini takliden "yağmuru yıldız yağdırdı" demektir ki, bu, gerçek mânâda küfür değildir, küfrânı nimettir. Şirk ehlini taklitten, hele hele böyle tehlikeli sözler söylemekten sakınmak gerekir.

Tirmizîde de konu ile ilgili şöyle bir hadis vardır:

Resûlullah (s.a.v.),

"Bu nimetten bütün nasibiniz, onu yalanlamaktan ibaret mi kalacak?" [333] âyeti hakkında şöyle buyurdu:

"Yâni şükrünüzü. Çünkü 'Falan ve falan yıldızın düşmesiyle veya falan yıldızla bize yağmur yağdı' diyorsunuz."[334]

Câhiliyye devrindeki halk inanışlarıyla ilgili bir başka hadis de şu mealdedir:

"Eğer Allah on yıl yağmur göndermese, sonra yağdırsa insanlardan bir kısmı kâfir olarak 'Mücdah yıldızının doğup batması ile yağmur yağdı'

derler."[335]

Günümüzde de yağmur için olmasa da yıldızların tesirine inanılmaktadır. Pekçok insan astrologlara giderek onlardan gayba dâir bilgi istemektedirler. Zaten bu hadis aynı zamanda Peygamberimizin bir mûcizesidir. İstikbale âit verdiği bir haberdir.

Hadiste Peygamberimizin korktuğu bir diğer husus, "kaderin inkar edilmesidir." Peygamberimizin Allah'ın bildirmesiyle haber verdiği bu gaybî haber de kendisinden çok kısa bir zaman sonra gerçekleşti. Ortaya çıkan bir grup insan, "Kul fiilinin yaratıcısıdır. Kaderin bunda hiçbir tesiri yoktur" görüşünü ortaya attılar.[336] Bu, kaderin inkar edilmesi demekti. Kaderi inkar etmeyi Müslümanlar arasında ilk başlatanlar Ma'bed el-Cühenî (ö. 80/699) ve Gaylan ed-Dımeşekî idi. Peygamberimiz bir hadislerinde Kaderiyyeyi ümmetin mecûsîleri olarak vasıflandırmıştır. Bu hadis ileride gelecektir.

Kaderiyye hakkında geniş bilgi için Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Kadere îman isimli eserimize bakılabilir.[337]

İki Kat Sevap Kazanacak Olanlar

76. Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç kişinin sevabı iki kat verilir. Bunlar:

1. *Ehl-i kitaptan hem kendi peygamberine, hem de Muhammed'in tebliğine ulaşıp ona iman eden kimseye.*

2. *Bir cariyesi bulunup önce onu azad eden, sonra da onunla evlenen kimseye.*

3.** Allah'a karşı takvâlı, efendilerine karşı da itaatkâr davranan köleye."*[338***]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda ikinci madde için *"Cariyesini güzelce terbiye edip yetiştiren, eğitip öğreten"* ilâvesi vardır.

Hadiste üç kişiye iki kez sevap verilmesinin sebebi şöyle açıklanmıştır:

Ehl-i kitap biri kendi peygamberine iman ettiği için bir sevap kazanır. Sonra Resûlullaha da iman ederse bir sevap da bunun için kazanır.

Kişi cariyesini hiyetine kavuşturursa bir sevap kazanır. Sonra ona iyilik olması için kendisiyle evlenirse, bir sevap da bu sebeple kazanır.

Köle de Allah'ın emir ve yasaklarına itaat ettiği için bir sevap kazanır. Efendisinin emirlerini yerine getirdiğinde bir sevap da bunun için kazanır. [339]

Resûlullah Ordu Yollarken Ne Derdi?

77. Cerir bin Abdullah el-Becelî (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) bir yere bir birlik gönderdiğinde şöyle buyururdu:

"Allah'ın adıyla, Allah'ın yardımını dileyerek ve Resûlullahın dini uğruna savaşa gidin. Hıyanet etmeyin. Düşmana verdiğiniz sözü bozmayın. Düşman tarafından öldürdüğünüz kimselerin burun ve kulaklarını kesmeyin. Ve çocukları öldürmeyin."[***340***]

Taberânî aynı hadisi, ileriki sayfalarda Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) kanalıyla "yaşlıları öldürmeyiniz" ilâvesiyle de rivayet eder.

Ebû Dâvud'da hadisin son kısmında şöyle bir değişiklik vardır:

"Ganimetlerinizi toplayın. Herşeyi düzgün yapın. Allah herşeyi iyi ve güzel yapanları sever."

236 numaralı hadise de bakınız.[341]

Kerahet Vakitleri

78. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar namaz kılmak yoktur. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar namaz kılmak yoktur."****[342]***.

İzah

Hadiste kılınmaması istenilen namaz, nafile namazdır. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar; ikindi namazını kıldıktan sonra da güneş batıncaya kadar nafile namaz kılmak mekruhtur. Hadiste sayılan iki vakit, nafile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitlerdendir.

Ancak bu vakitlerde kaza namazı kılmanın hiçbir mahzuru yoktur. Ayrıca Şâfiîlere göre bu vakitlerde camiye girişte kılınan tahiyyetü'l-mescid namazı da kılmabilir.

Kerahet vakitleriyle ilgili bilgi için Ezan Cami Namaz ve Hanefî ve Şâfiîlere Göre Büyük İslâm İlmihali isimli eserlerimize bakılabilir.[343]

Kimler Cennettedir

79. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Cennetlik olanlarınızı haber vereyim mi?" buyurdu.

"Evet, yâ Resûlallah" dediler.

Şöyle buyurdu:

"Peygamber Cennettedir, sıddıklar Cennettedir. Şehid Cennettedir. Küçük yaşta ölen çocuk Cennettedir. Şehrin diğer ucundaki kardeşini sadece Allah rızası için ziyaret eden Cennettedir."

Resûlullah,

"Cennetlik olan kadınlarınızı haber vereyim mi?" buyurdu.

"Evet yâ Resûlallah" dediler.

"Kocasına karşı çok sevgi besleyen, çok çocuk doğuran kadındır ki, öfkelendiği veya kendisine kötü davranıldığı yahut kocası kızdığı zaman 'İşte elim senin elindedir, sen razı oluncaya kadar uyku uyumayacağım' der."[344].

Dil İle Cihad

80. Berâ bin Azib (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hasan bin Sâbit'e,

"Müşrikleri hicvet. Cebrail seninle beraberdir" buyurdu.[345]

İzah

Dinimizin en faziletli saydığı amellerden birisi de cihaddır. Ancak cihad sadece bedenle yapılmaz, mal ile, ilim ile kitap dergi, gazete, radyo televizyon vasıtasıyla da cihad yapılabilir. Bunlardan başka dil ile yapılan cihad da çok tesirlidir. Peygamberimizi yukarıdaki hadislerinde dil ile yapılan cihada teşvik etmektedir.

Peygamberimizin "Müşrikleri hicvet" buyurduğu Hassan bin Sabit (r.a.) Arapların en büyük şâirlerindendi. Medineli idi. Hazreç kabilesine mensuptu. Hicret esnasında, 60 yaşında iken Müslüman olmuştu. Müslüman olduktan sonra şiirdeki üslubunu değiştirdi. Sahabîler arasında "Resûlullahın şâiri" diye anılıyordu.

O tarihlerde şiir, kılıçtan daha tesirliydi. Bir defasında müşrikler şiirleriyle Peygamberimize dil uzatmışlardı. Hassan bin Sabit (r.a.) Resûlullaha (s.a.v.) geldi ve "Yâ Resûlullah, işte ben size dilimle yardım etmeye hazırım. Onları hicvederek haklarından gelirim" dedi. İzin verilmesi üzerine de onları hicvetti. Bir şiirinde Peygamberimiz hakkında şöyle diyordu:

"Resûlullahın pâk alnı karanlık içerisinde görüldüğü zaman ortalığa nur saçan, karanlığı gideren lamba gibi görünür."

Peygamberimiz onun şiiriyle yaptığı müdafaalardan memnun olur, zaman zaman kendisine şöyle derdi:

"Ey Hassan, Allah'ın Resulü nâmına cevap ver. Yâ Rab, onu Cebrail ile kuvvetlendir."

Hassan bin Sâbit'i dili ile yaptığı hizmetten dolayı sadece Peygamberimiz değil, Yüce Allah da methediyordu. O, Abdullah bin Revaha (r.a.), Ka'b bin Mâlik (r.a.) gibi şâirler Kur'ân'da şöyle övülüyordu:

"Şâirlere gelince, onlara da sapıklar uyar. Görmez misin ki, onlar her türlü övgü ve yergiye ölçüsüzce dalarlar ve yapmadıkları şeyleri överler? Ancak iman eden, güzel işler yapan, Allah'ı çokça zikreden ve zulme uğradıktan sonra kendilerini müdafaa edenler bunun dışındadır. O zâlimler ise nasıl bir akıbete yuvarlanacaklarını yakında bileceklerdir."[346].

Hassan bin Sabit, 120 yaşında vefat etti. [347]

Cennet Elbiseleri

81. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Bir bedevi gelerek Resûlullaha şöyle dedi: "Ya Resûlallah! Cennette elbiselerimizi bizler kendi ellerimizle mi dokuyacağız?" Bu suâl üzerine oradakiler güldüler. Resûlullah (s.a.v.),

"Niçin gülüyorsunuz? Câhil olan bir âlime suâl sorulabilir" buyurdu.

Sonra o zâtın suâlini şöyle cevaplandırdı:

"Hayır ey Arabî. Fakat oradaki elbiseler Cennet meyvelerinin arasından çıkar."[348].

Namaz Ateşi Söndürür

82. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"İşlediğiniz günahın ateşiyle yandıkça yanarsınız. Sabah namazını kıldığınızda o ateşi söndürür. Sonra işlediğiniz günahların ateşiyle yandıkça yanarsınız. Öğle namazını kıldığınızda bu namaz o ateşi söndürür. Sonra işlediğiniz günahların ateşiyle yandıkça yanarsınız. İkindi namazını

kıldığınızda bu namaz o ateşi söndürür. Sonra işlediğiniz günahların ateşiyle yandıkça yanarsınız. Akşam namazını kıldığınızda bu namaz o ateşi söndürür. Sonra işlediğiniz günahların ateşiyle yandıkça yanarsınız. Yatsı namazını kıldığınızda bu namaz o ateşi söndürür, günahlarınızı affettirir. Sonra uyursunuz, artık uyanıncaya kadar size günah yazılmaz."[349].

Kişinin Kavmini Savunması

83. Âmir, babası Sa'd bin Ebî Vakkas'tan (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.), "Ey Allah'ın Resulü, kişi hak yolundaki kavmini savunur, arkadaşlarını müdafaa eder, onun sevaptaki hissesi diğerleri gibi olur mu?" diye sordum.

"Annen seni kaybetsin (Bu şeyden gafletine şaşarım) ey İbni Ümmü Sa'd! Siz zayıflarınızdan başka bir vesile ile mi rızıklanıp yardıma mazhar oluyorsunuz?" buyurdu.[350]

İzah

Bâzı kimseler vardır ki, çok arzu etmelerine rağmen güzel olan şeyleri yapamazlar. Ama bunlar kendilerinin yapamadıkları güzel hizmetleri yapanları takdir ederler, onları severler, gerektiği zaman onları müdafaa ederler. Bunlar niyetleriyle ve bu hareketleriyle o iyiliği yapan kimselerin sevaplarını kazanabilirler.

İşte yukarıdaki hadiste zayıflıkları sebebiyle arzu ettikleri hizmetleri yapamayanların, o hizmetleri yapanlara destek olmaları övülmekte, hizmete

koşuşturanların onların duaları sebebiyle yardım gördüğüne, rızıklandığına dikkat çekilmektedir.[351]

Âmâlığın Mükâfatı

84. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah kimin gözünü alır da, o kimse sevabını Allah'tan bekleyerek bu musibete sabrederse, o göze Cehennem ateşi göstermemek Allah üzerine vacip olur." ***[352]***

İzah

Buharideki rivayet şöyledir:

"Kulumun iki sevgili uzvunu [göz nurlarını] giderirsem, o da ona sabrederse, iki gözüne karşılık ona Cenneti veririm."

Başka bir rivayette ise sabredildiği takdirde bir gözün kaybedilmesine de aynı mükâfatın verileceği açıklanmıştır.[353]

Bediüzzaman da, konuyla ilgili olarak şöyle bir açıklama yapar:

"Ey gözüne perde gelen hasta! Eğer ehl-i imanın gözüne gelen perdenin altında nasıl bir nur ve manevî bir göz olduğunu bilsen, 'Yüz bin şükür Rabb-i Rahîmime' dersin...."

"Bir mü'minin gözüne perde çekilse ve gözü kapalı kabre girse, derecesine göre ehl-i kuburdan [kabir ehlinden] daha ziyâde o âlem-i nuru temaşa edebilir. Bu dünyada nasıl çok şeyleri biz görüyoruz, kor olan mü'minler göremiyorlar; kabirde o körler, iman ile gitmiş ise, o derece ehl-i kuburdan ziyâde [fazla] görür. En uzak gösteren dürbünlerle bakar

nevinden, kabrinde derecesine göre, Cennet bağlarını sinema gibi görüp temaşa [seyr] ederler.

"İşte böyle gayet nurlu ve toprak altında iken göklerin üstündeki cenneti görecek ve seyredecek bir gözü, bu gözündeki perde altındaki şükür ile, sabır ile bulabilirsin. İşte o perdeyi senin gözünden kaldıracak, o göz ile seni baktıracak göz hekimi, Kur'ân-ı Hakimdir."[354]

Rekabet Edilecek İki Nimet

85. Yezid bin Ahtes (r.a.) rivayet ediyor:

"İki şeyin dışında aranızda rekabete yer yoktur. Bunlardan birincisi Allah'ın Kur'ân'ı öğrettiği kimsedir. O kimse gece ve gündüz onun gereğini yerine getirir. Kendisine verilen Kur'ân nimeti ile ilgili daha başka yükümlülüklerinin olup olmadığını araştırır. Başkası onun hakkında şöyle der:

"Allah buna verdiğini bana da verseydi, ben de onun gibi yapardım."

*Diğeri de Allah'ın mal verdiği kimsedir. O kimse kendisine verilen malı gece gündüz Allah yolunda harcar. Buna gıpta eden ötekinin dediğini söyler."**[355]***

İzah

Tercümesini yaptığımız Mu'cemü's-Sagir'de "Kur'ân" ifâdesi bulunmamaktadır. Bunu metne biz ilâve ettik. Çünkü bu kelime olmadan verilen şeyin mâhiyeti belli olmamaktadır. Kanaatimize göre bu kelime metinden sehven düşmüştür. Nitekim Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat isimli

hadis kitabında aynı râvi ismiyle bu hadisi rivayet etmiştir. Oradaki metinde "Kur'ân" ifâdesi yer almaktadır.

Aynı hadis Buhârî'de de rivayet edilir. Burada hadisin baş kısmı, *"İki kimse gıpta edilmeye değer"* şeklindedir.

Buhârî'de yer alan başka bir rivayet ise şöyledir:

"İki şeye gıpta edilir: Bunlar: Allah'ın kendisine ihsan ettiği mal ve mülkü Allah yolunda harcayan kimse ve Allah'ın kendisine ilim ve hikmet verdiği kimse ki, o bununla hem kendisi amel eder, hem de onu başkalarına öğretir."[356]

Cimrilikten Kurtaran Üç Şey

86. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Şu üç şeyi yapan cimrilikten kurtulmuş demektir:

1. *Malının zekâtını gönül hoşluğu ile veren.*

2. *Misafire yemek yediren.*

3. *Felâkete uğrayanlara maddî yardımda bulunan."*[357]

Vebadan Ölmek Şehitliktir

87. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlulullah (s.a.v.),

"Ümmetimin yok olması, ta'n ve taun sebebiyledir" buyurdu.

Dinleyenler, "Ya Resûlullah, ta'nı biliyoruz. Taun nedir?" dediler.

Resûlullah (s.a.v.)

"Düşmanınız olan cinnin sizi yaralamaşıdır. Bu her ikisinde de şehadet vardır"1 buyurdu.[358]

İzah

Müsned'de bu hadisi Ebû Musa el-Eş'ârî (r.a.) ve Âişe (r.a.) rivayet etmiştir. Hz. Âişe'nin rivayetinde taun hastalığına yakalanın bulunduğu yeri terk etmeden ölürse şehid olacağı bildirilmiştir. Bulunduğu yerden başka yere gidenin savaştan kaçan kimse gibi günahkar olduğu bildirilmiştir.

Hadiste geçen "ta'n" muharebe meydanında yara alıp ölmektir. Taunun karşılığı veba hastalığıdır. Peygamberimiz taunu cinnin yaralaması olarak tarif etmiştir. Bilindiği gibi hastalıklara sebep olan mikroplardır. Cinin kelime mânâsı da görünmeyen şey demektir. Dolayısıyla Peygamberimiz bir mucize olarak taunu bir cins mikrobun yol açtığı hastalık olarak tarif etmiş olmaktadır.

Hadiste nazara verilen bir diğer husus da savaşta yaralanarak ölenin de, vebaya yakalanıp ölenin de şehid olduğudur. Savaşta yaralanarak ölen gerçek mânâda şehid, vebadan ölen de manevî olarak şehiddir. Defnedilirken böylelerine şehid muamelesi yapılmaz. Bunlar âhirette şehid muamelesi görürler.

Dinimiz sıhhatin korunmasına çok ehemmiyet verir. Veba bulaşıcı bir hastalık olduğundan, Peygamberimiz onun başkalarına bulaşmasını istememektedir. Peygamberimizin bu emri, günümüz tabiriyle karantina uygulamasıdır.[359]

Ticâretin Tehlikeleri

88. Ebû Garaza (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey tücarlar topluluğu, alışverişinize yemin ve boş söz bulaştırırsınız. Sadaka vererek kazancınıza karıştırdığınız kirleri temizleyin." ***[360]***

İzah

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak hususunda iddiaya kuvvet vermek; bir haberi, bir iddiayı kuvvetlendirmek için Allah adını anmak, iddiaya Cenâb-ı Hakkı şahit tutmak demektir. "Vallahi şu fiyata aldım," "Vallahi şu kadar verdiler vermedim," "Vallahi doğru söylüyorum" ifâdeleri birer yemindir. Olur olmaz şeye yemin etmek, bilhassa yalan yere yemin etmek, insanı büyük bir mes'uliyete sokar. Bunun için her Müslümanın bu meselede hassas olması gerekir. Ticâretle uğraştıkları için yemin etmekle karşı karşıya kalan kimselerin ise daha da dikkatli olmaları gerekir. Nitekim dinimizde alış veriş ve yemin üzerinde hassasiyetle durulmuş, ticâretle uğraşan kimseler ikaz edilmiştir. Meselâ,

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir para karşılığında satanlar var ya! İşte onların âhirette hiçbir nasibi yoktur" ***[361]***

âyet-i kerimesi bir tüccarın Müslümanlardan birini, sattığı malı almaya teşvik için satış fiyatı üzerinde satın aldığına dâir yemin etmesi üzerine nazil olmuştur.[362]

İzah ettiğimiz hadis de Peygamberimizin tüccarlara bu konudaki bir ikazıdır. Konuyla ilgili daha bir çok hadis vardır. Resûlullah (s.a.v.) başka

bir hadislerinde şöyle buyurur:

*"Alış verişte çok yemin etmekten sakının. Çünkü yemin malı sattırsa da, sonra bereketini yok eder."***[363]**.

Peygamberimiz bir hadislerinde de kıyamet gününde Allah'ın üç grup insanla konuşmayacağını bildirmiştir. Bunlardan birisinin de, bir mal satarken bu malı şu veya bu fiyata satın aldığına dâir yalan yere yemin eden kimse olduğunu bildirmiştir.[364]

Yalan yere yemin etmek aynı zamanda karşıdaki insanı aldatmak demektir. Peygamberimiz bunu da büyük bir hıyanet olarak vasıflandırmıştır.[365]

Sadece yalan yere yemin etmek değil, lüzumsuz yere yemin etmek de tehlikelidir. İzah ettiğimiz hadis bunu da yasaklar.[366]

"İçtihad Et"

89. Ukbe bin Âmir el-Cühenî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) geldim. Yanında dâvâlaşan iki kişi vardı. Bana,

"Bunlar arasında hüküm ver" buyurdu. Ben,

"Annem babam sana feda olsun. Buna sen benden daha lâyıksın" dedim.

"Aralarında hüküm ver" buyurdu.

"Ne ile hüküm vereyim?" dedim. Şöyle buyurdu:

*"İctihad et. Eğer isabet edersen on sevap kazanırsın. İsabet edemezsen bir sevap kazanırsın."***[367]**.

İzah

Peygamberimizin dâvâlılar arasında hüküm vermesini istediği Ukbe bin Âmir (r.a.) Medineli bir Müslümandı. Hicretten hemen sonra Müslüman olmuş, kendilerini ilme adayan Suffe Ashabının arasına katılmıştı.

Peygamberimiz Hz. Ukbe'ye zaman zaman nasihatta bulurdu. Meselâ bir defasında onun bir suâli üzerine şöyle buyurmuştu:

"Senin halini sormayanın halini sor. Sana birşey vermeyene vermeye bak. Sana haksızlık edeni de affet."[368]

Âlim Sahabîlerden birisi olan Ukbe (r.a.) bir çok hadis rivayet etti. Rivayet ettiği hadisler Buhari ve Müslim'de, yer alır. Ahmed bin Hanbel de, Müsned'de onun rivayet etmiş olduğu 169 hadise yer vermiştir.

Hicretin 58. yılında da vefat eden Ukbe (r.a.), Hicretin 52. yılında, Hz. Muâviye devrinde İstanbul'un fethi için hazırlanan orduya da katıldı. Allah kendisinden razı olsun.

Hadis, aynı zamanda Peygamberimizin (s.a.v.) Ashabını yetiştirme tarzını da göstermektedir.[369]

Allah Dinini Günahkâr Kimse İle De Kuvvetlendirir

90. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak Allah bu dini, İslâmdan nasibi olmayan kavimle [kavimlerle] kuvvetlendirir."[370]

İzah

Müslim'de yer alan Ebû Hüreyre (r.a.) kanalıyla gelen rivayet şöyledir:

Resûlullah ile birlikte Hüneyn savaşında bulunduk. Müslüman ismi ile çağrılan birisi için Resûlullah (s.a.v.),

"Bu adam Cehennemliktir" buyurdu.

Savaş başladığında o kimse şiddetle savaştı ve yaralandı. Biraz sonra "Ey Allah'ın Resulü, sizin kendisi için 'Cehennemliktir" dediğiniz adam bu gün şiddetli bir şekilde düşmanla çarpıştı ve öldü" dediler.

Resûlullah yine,

"Cehenneme gitti" buyurdu.

Müslümanlardan bâzılarının şüpheye düşmelerine çok az kalmıştı. O sırada adamın ölmediği, fakat ağır şekilde yaralandığı söylendi. Akşam olunca adam yaralarının acısına dayanamayarak kendini öldürdü. Bunu Peygamberimize haber verdiler. Resûlullah (s.a.v.),

"Allahü ekber. Şehadet ederim ki, ben Allah'ın Resulüyüm" buyurdu.

Sonra da Bilal'e şöyle seslenmesini emretti:

"Müslümandan başkası Cennete giremez. Şüphesiz Allah bu dini günahkar bir adamla da kuvvetlendirir."[371]

Evet, Allah'ın hikmetine binaen dinini günahkâr, hatta dinsiz kimseler vesilesi ile de kuvvetlendirir. O kimsenin niyeti İslama hizmet düşüncesi olmadığından onu Cehenneme atar. Müslümanların böyle kimseleri iyi tanımaları, "İslama hizmet ediyor" diye onu sevmemeleri gerekir.[372]

Kişi Sevdiğiyle Beraberdir.

91. Abdurrahman bin Saffan rivayet ediyor:

Babam Safvan Resûlullaha (Medine'ye) hicret etti ve ona biat etti. Resûlullah (s.a.v.) elini uzattı, onun elini okşadı. Safvan, "Ben seni seviyorum yâ Resûlallah" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Kişi sevdiğiyle beraberdir" buyurdu.

34 ve 38 numaralı hadislere ve izahına bakınız.[373]

Telbiye

92. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (a.s.m.) şöyle telbiye getiriyordu:

"Lebbeyk. Allâhümme lebbeyk. Lebbeyk lâ şerike leke lebbeyk. İnnel-hamde ve'n-ni'mete leke ve'1-mülk lâ şerîke lek (Buyur Allah'ım, ben Senin emrine ve fermanına sözüm ve özümle tekrar tekrar icabet ettim. Emrine boyun eğdim. Rabbim, Senin dâvetine icabet etmek benim boynumun borcudur. Senin benzerin ve hiçbir ortağın yoktur. Rabbim, bütün varlığımla Sana yöneldim. Şüphesiz hamd da, nimet de yalnız Sana mahsustur. Mülk de Senindir. Hiçbir şekilde Senin benzerin ve ortağın yoktur.)"[374]

İzah

Hac ibâdeti ile ilgili bir tâbir olan telbiye, yukarıdaki sözleri söylemektir. Haccın farzlarından olan ihram, Hanefî mezhebine göre ancak yukarıdaki cümleyi söylemekle gerçekleşir. Hacca giden bir kimse niyet etse, fakat telbiye getirmese, ihrama girmiş sayılmaz. Şafiî, Mâliki ve Hanbelî mezheplerine göre ise ihram için telbiye şart değildir.

Hacda ihramlı iken kişinin farz namazlarından sonra, seher vakitlerinde ve her fırsatta telbiye söylemesi sünnettir.[375]

Allah Kimlerin İşlerini İstikamet Üzere Devam Ettirir?

93. Semüre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:

"Namazı dosdoğru kılın, zekât verin, haccedin, umre yapın, doğru ve dürüst olun ki, Allah da işlerinizi istikâmet üzere devam ettirsin."[376].

Peygamberimizin Hayası

94. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın avretini asla görmedim.[377]

İzah

"Resûlullahın avretini asla görmedim" diyen Peygamberimizin (s.a.v.) hanımı Hz. Âişe'dir. Aslında dinimize göre eşler birbirlerinin avret yerlerini rahatlıkla görebilirler. Buna rağmen, Resûlullahın eşi onun avretini görmediğini söylemektedir. Bu, Peygamberimizin hayasını ifâde etmektedir.[378]

Sadakanın Ve Affetmenin Sevabı

95. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

"Hiçbir mal sadakadan dolayı eksilmemiştir. Bir kul kendisine yapılan bir haksızlığı affederse Allah bununla ancak onun izzetini artırır; affedin ki

*Allah da sizi aziz kılsın. Bir kimse kendisine bir dilencilik kapısı açarsa, Allah da ona mutlaka bir yoksulluk kapısı açar."**[379]***

İzah

Hadisin birinci cümlesinde sadakanın malı eksiltmediğine dikkat çekiliyor. Zekât da buna dâhildir. Sadakanın malı eksiltmemesi, Allah'ın ona bereket vermesi, ondan zararı uzaklaştırması, mal azalmış görünse de verilen sevap ile âhirette çoğalacağı gibi mânâlar anlaşılabilir.

İkinci cümlede affetmenin kişinin izzetini artıracağı açıklanmaktadır. Gerçekten de affeden bir kul, insanların gözünde büyük görünür, şerefi artar, herkes ona izzet ve" ikramda bulunur. Bu cümleden ayrıca affeden kulun âhirette izzet ve şerefinin büyük olacağı mânâsı da anlaşılır.

Hadisin son kısmında da dilencilik yapan kimseyi Allah'ın fakirlikten kurtarmayacağı bildirilmektedir. İhtiyaç olmadığı halde dilenmenin mes'uliyeti ile ilgili de pekçok hadis vardır.[380]

İçki Haramdır

96. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Her sarhoşluk veren şey haramdır. Ve her hamr haramdır." ***[381]***

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında şu ilâve vardır:

"Kim dünyada içki içer ve tevbe etmeden onun tiryakisi olduğu halde ölürse, ahiretin şarabından içemez."

Dinimiz, kişinin kendisine, ailesine ve topluma zararlı olan herşeyi yasaklamıştır. Zina, kumar, rüşvet bunlardan bâzılarıdır. İşte Yüce dinimizce haram kılınan zararlı alışkanlıklardan birisi de içkidir. Yüce Allah Kur'ân'da içkinin haramlığı ile ilgili olarak şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar ve kısmet çekilen zarlar hep şeytanın işinden birer pisliktir; ondan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.

"Şüphesiz şeytan içki ve kumarla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vaz geçtiniz, değil mi?"[382].

Bâzı kimseler Kur'ân-ı Kerimde içilmesi yasaklanan içkinin üzüm şarabı olduğunu söyleyerek kendilerine fetva çıkarmak isterler. Kütüb-i Sittenin tamamında ve Kütüb-i Sitte dışında birçok hadis kitabında yer alan izahını yaptığımız hadis, bu düşüncenin ne kadar yanlış olduğunu ortaya koymaktadır. Hadiste geçen "hamr," dinen yasaklanan içki demektir. Peygamberimiz bu hadislerinde açıkça sarhoşluk veren her şeyin, bira, votka cin tonik gibi, ismi ne olursa olsun haram kılındığını bildirmiştir.

Bir başka hadislerinde de,

"Hamr, aklı örten (sarhoşluk veren) her şeydir"[383].

buyurarak zaman ve tekniğe parelel olarak başka şeylerden üretilen bütün sarhoş edicilerin haram olduğunu bildirmiştir.

İçki içmek isteyen, fakat vicdanen de haram işlemiş olmanın sıkıntısından kurtulamayan bâzı kimseler de "Ben sarhoş olmayacak kadar içiyorum" bahanesine sığınmaya çalışırlar. Oysa bu da doğru değildir. Çünkü Peygamberimiz, bir hadislerinde,

"Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır"[384].

buyurarak, bu hususu da açık kapı bırakmayacak kadar kesin bir ifâde ile bildirmiştir.

İçkiyi haram olduğunu kabul ederek içen kimse dinimizce büyük günah sayılan bir haramı işlemiş olur. Böyle biri hadiste de ifâde edildiği gibi sarhoşluk vermeyen "Cennet şarabından içemez." Yani günahının cezasını çekmedikçe Cennete giremez.

Ancak içkiyi haram olmadığını söyleyerek içenler dinden çıkmış olurlar. Böyleleri ebedî olarak Cehennemde kalırlar.

518 numaralı hadise de bakınız.[385]

Peygamberimiz Karnını Ne İle Doyuruyordu

97. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Sirke ne güzel katıktır."[386].

İzah

Aynı hadisi Hz. Âişe ve Câbir bin Abdullah da (r.a.) rivayet etmiştir. İbni Mâce'âe Ümmü Sa'd'dan rivayet edilen şöyle bir hadis de vardır:

Ben Âişe'nin yanında iken Resûlullah geldi ve,

"Yiyecek bir şey var mı?" diye sordu.

Âişe, "Ekmek, kuru hurma ve sirke var" cevabını verdi.

Resûlullah,

"Sirke ne güzel katıktır. Allah'ım, sirkeyi bereketlendir. Çünkü sirke benden önceki peygamberlerin katığı idi. İçinde sirke bulunan bir ev

fakirleşmez" buyurdu.

652 numaralı hadise de bakınız.[387]

Amene'r-Resûlü'nün Fazileti

98. Nu'man bin Beşir el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Allah bir kitap yazdı. O, Arşın yanındadır. Ondan iki âyet indirip Bakara Sûresini o iki âyetle mühürledi. Bu iki âyetin okunduğu yere üç gece şeytan yaklaşamaz."[388]

İzah

Hadiste faziletine dikkat çekilen âyetler, Bakara Sûresinin son iki âyeti olan ve "Âmene'r-Rasûlü" diye bilinen âyetlerdir. Bu âyetler, Peygamberimize mîraca çıkarıldığı gece bir mîraç hediyesi olarak verilmiştir. Bakara Sûresinin son iki âyetinin faziletini bildiren daha başka hadisler de vardır. Meselâ bunlardan birisi şu mealdedir:

"Bakara Sûresinin sonunda iki âyet vardır. Her kim bunları bir gece okursa, Cenâb-ı Hakkın koruması ve himâyesi için kendisine yeter."[389]

Yeminin Bozulması Gereken Yer Var Mı?

99. Ebû Musa el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir şey hususunda yemin eder de yemin ettiği şeyin aksinin daha hayırlı olduğunu görürse, yemininden vaz geçsin, keffâret versin ve yemin ettiği husustan daha hayırlı olanı yapsın."[390]

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak hususunda iddiaya kuvvet vermek; bir haberi, bir iddiayı kuvvetlendirmek için Allah adını anmak demektir. "Vallahi bu işi yaptım," veya "Yapmadım," "Vallahi doğru söylüyorum" ifâdeleri birer yemindir.

Bir Müslümanın ister sözüne kuvvet vermek, isterse muhatabını inandırmak için olsun yemin etmesinde bir mahzur yoktur. Nitekim Cenâb-ı Hak da Kur'ân'ın bir çok yerinde yemin etmiştir. Muselâ bunlardan birisi şu mealdedir:

"Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, Biz, onların yerine daha hayırlılarını getirmeye kadiriz. Hiç kimse bize mâni olamaz."[391].

Peygamberimiz de bir çok defa bir şey söyleyeceği zaman sözüne,

"Muhammed'in hayatı kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki," "Kalbleri değiştiren Allah'a yemin ederim ki," diyerek başlamıştır.

Yeminin çeşitleri vardır. Tafsilatı Hanefî ve Şâfıîlere Göre Büyük İslâm İlmihali isimli eserimizin 670-674. sayfalarına havale ederek burada hadiste dikkat çekilen hususları açıklayacağız.

Yemin, farzın terkine, Müslümanların menfaatinin kaybolmasına veya bir musibetin gelmesine sebep olacaksa ona uyulmaz. Meselâ namaz kılmamaya, Ramazan'da oruç tutmamaya, birisini öldürmeye, borcunu ödememeye, anne veya babasıyla konuşmamaya yemin eden kimse, yeminin bozar, keffâretini verir. Ayrıca affetmesi ve bağışlaması için Allah'a niyazda bulunur. Çünkü Yüce Allah Müslümanları böyle şeylere yemin etmekten men eder ve şöyle buyurur:

"Allah adına ettiğiniz yeminleri iyilik yapmaya, günahtan sakınmaya ve insanların arasını düzeltmeye mâni kılmayın. Allah her şeyi hakkıyla işitir, hakkıyla bilir."[392].

İşte Peygamberimiz (s.a.v.) izahını yaptığımız hadislerin de buna dikkat çekmekte, kişi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yemin etmişse, sonradan da yapmamaya yemin ettiği şeyi yapmanın, yapmaya yemin ettiği şeyi de yapmamanın daha hayırlı olduğunu anlarsa, bu durumda "Ben yemin ettim" diye doğru olmayan bir şeyi yapmayı değil, yemini bozup aksini yapmayı, yemin için de keffâret vermeyi tavsiye etmektedir.

Yemin keffâreti, on fakiri sabah akşam doyurmak veya on fakire orta halli birer elbise almaktır. Buna gücü yetmeyen Hanefîlere göre peş peş olmak şartıyla üç gün oruç tutar. Şâfiîlere göre ise oruçların peş peşe tutulması şart değildir.[393]

Zâlime Karşı Hakkı Söylemek

100. Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor;

Peygamber (s.a.v.) orta cemrenin yanında iken "Hangi amel daha faziletlidir?" diye soruldu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Zâlim sultana karşı hak söz söylemek" buyurdu.[394]

İzah

İbni Mâce'de Peygamberimizin (s.a.v.) yukarıdaki sözü "Hangi cihad efdâldir?" sorusuna karşı söylediği rivayeti vardır. Bir başka rivayette de suâli soran kimseye bir müddet cevap vermediği, sonra, "Soruyu soran nerede?" buyurduğu, suâl soran ortaya, çıkınca da yukarıdaki sözü söylediği bildirilir.

Hadiste geçen "cemre" ifâdesi, hacda şeytanın taşlandığı yere denir. Şeytanın taşlandığı üç cemre vardır. Bunlar, büyük cemre, orta cemre ve küçük cemrelerdir.

Zâlim bir sultana karşı hak bir sözü söylemenin en faziletli amel veya en faziletli cihad olmasının sebebi açıktır. Cihada çıkan birisi, savaştan dönmeme endişesini taşımakla beraber, dönebilme ümidini de taşır. Nitekim savaşta herkes ölmez, bir çok kişi geriye döner. Ama dilediği kimseyi sorgusuz sualsiz öldürebilen, en azından ağır şekilde cezalandıran zâlim bîr idareciye karşı hakkı söyleyebilmek, gerçekten zordur. Zor olduğu için de en faziletli bir ameldir, en faziletli bir cihaddır.[395]

Yolculukta Namaz

101. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile Ebû Bekir ve Ömer ile yolculuk yaptım.

Onların dört rekâtlı farz namazları iki rekâttan fazla kıldığını görmedim.

Yolculukta namazların ikişer rekât olarak kılındığı hususunu daha önce izah etmiştik.[396]

Kuşluk Namazı

102. Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor:

*"Evvâbin namazı, deve yavrusunun ayağı kumdan yanmaya başladığı andan itibaren kılınır."**[397]***.

İzah

Aslında burada dikkat çekilen namaz evvâbîn namazı değil, kuşluk namazının vaktidir. O zaman için vakitleri tesbitte saat olmadığı için, Peygamberimiz bu namazın vaktini Arapların bildiği bir şeyle tespit etmiştir. O da "deve yavrusunun ayağının kumda yanmaya başladığı andır." Bu da güneş doğduktan kırk beş elli dakika sonra demektir. Oysa evvâbin namazı, akşam namazından sonra kılınır.

Hadiste bildirilen vakitte , iki, dört, sekiz veya on iki rekât namaz kılmak sünnettir. Evvâbin namazına "duhâ" diğer bir ifâdeyle kuşluk namazı da denir. Kuşluk namazını bazan iki, bazan dört, bazan on iki rekât olarak kılan Sevgili Peygamberimiz, bu namazı teşvik için şöyle buyurmuştur:

"Kim kuşluk namazını on iki rekât kılarsa, Allah onun için Cennette altından bir köşk bina eder."[398]

Başka bir hadis de şu mealdedir:

"Kim kuşluk namazının iki rekâtine devam ederse, deniz köpüğü kadar da olsa günahları bağışlanır."[399]

Fakat bu müjdeler, farz namazlarının yanı sıra kuşluk namazını kılanlar içindir. Bir kimse farz namazları kılmasa, her gün kuşluk kılsa da hadislerin müjdesine kavuşamaz. Çünkü bu namaz nafiledir. Böyle namazların bin rekâtı, iki rekât farz namazın faziletine kavuşamaz.

452, 618 numaralı hadise de bakınız.[400]

Peygamberimizin Bâzı İsimleri

103. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben Ahmed'im, Muhammed'im, Hâşir'im, Mukeffâ'yım ' ve Hâtem'im."[401]

İzah

Peygamberimizin (s.a.v.) pekçok ismi vardır. Bu hadiste Peygamberimiz isimlerinden beşini saymaktadır. Bunlar:

1. Ahmed: Övülmeye en layık olan.

2. Muhammed: Herkesçe övülen.

3. Haşir: Herkesten önce haşrolacak olan. Tirmizî ve Muvatta'da Peygamberimiz bu ismini "İnsanlar benim peşim sıra haşrolunacaklar" şeklinde açıklamıştır.

4. Mukaffa: Kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan.

5. Hâtem: Peygamberlik kapısı kendisiyle mühürlenen, kapatılan.

Zikrettiğimiz üç kaynakta bunlarla beraber Peygamberimizin bir kaç ismi daha zikredilir. Bunlar:

6. Âkib: Peygamberlerin sonuncusu.

7. Mâhî: Peygamberimiz bu ismini, "Allah benimle küfrü silecektir" şeklinde açıklamıştır.

8. Tevbe Peygamberi: Peygamberimizin günahtan tevbeyi getirdiğini ifâde eder.

9. Rahmet Peygamberi: Resûlullahın insanların birbirlerine acımalarını getirdiği mânâsına gelir.

Kadı İyaz Şifâ-i Şerifte, İbni Kayyım el-Cevzî, Zâdü'l-Meâd'da ve daha pekçok kitapda Peygamberimizin bütün isimleri sayılmaktadır.

150 Nolu hadise de bakınız.[402]

Suçlunun Affedilmesine Aracı Olmak

104. Urve bin Zübeyr rivayet ediyor:

Zübeyr bir hırsızla karşılaştı. Hırsızı yakalayanlardan onu affetmelerini istedi. Onlar, "Kadıya teslim edelim de orada aracı ol" dediler. Zübeyr şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kadıya teslim edildikten sonra suçluya affedilmesi için aracılık edene de, kendisine aracılık edilene de Allah lanet eder" buyurdu.[403]

İzah

Hadis, hırsızlık, zina, kısas gibi Cenâb-ı Hakkın tayin ettiği cezalar için, mesele hâkime intikal ettikten sonra suçlunun affedilmesi hususunda aracılık yapmanın caiz olmadığını ifâde etmektedir. Bu, bütün âlimlerin ittifakıyla haramdır. Ancak mesele hâkime intikal etmeden aracı olmak ise caizdir. Zaten Zübeyir bin Avvam da (r.a.) henüz mesele hâkime intikal etmeden aracı olmuştur. Onların "Biz hâkime teslim edelim de öyle aracı ol" demeleri üzerine de Resûlullahın bunu yasakladığını bildirmiştir.

Nitekim günümüzde de bâzı suçlar mahkemeye intikal ettikten sonra dâvâlı davasından vazgeçse de mahkeme suçluyu bırakmaz. Çünkü o artık kamu dâvası olmuştur.

Müslim'de rivayet edilen şu hadis de konuya açıklık getirmektedir:

Manzum kabilesinden bir kadın hırsızlık yapmıştı. Ve mesele Peygamberimize intikal etmişti. Bu durum Kureyşlileri üzdü. "Durumu Resûlullah ile (s.a.v.) kim konuşabilir? Buna kim cesâret edebilir? Bunu ancak Resûlullahın çok sevdiği Üsame yapabilir" dediler. Üsâme Resûlullaha (s.a.v.) gittiğinde Ondan şu cevabı aldı:

"Allah'ın suçluya tatbikini istediği bir ceza hakkında aracı mı oluyorsun?"

Resûlullah daha sonra şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey insanlar! Sizden öncekileri Allah ancak şunun için helak etti: Onlar aralarında şerefli biri hırsızlık ettiğinde onu bırakırlar, zayıf biri çalarsa, onu cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtima dahi hırsızlık etse, mutlaka onun da elini keserdim." **[404]**

İlmi Gizlemek

105. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir âlime birşey sorar da o âlim bildiğini gizlerse, Kıyamet gününde ateşten bir gemle gemlenir." **[405]**

İbni Mâce'de yer alan başka bir rivayet, *"Kim insanların dinî işlerinde faydalı olan bir ilmi gizlerse..."* şeklinde gelmiştir.[406]

Oruca Başlama Tarihi Nasıl Tespit Edilir?

106. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ramazan hilâlini gördüğünüzde oruca başlayınız. Şevval hilalini gördüğünüzde iftar ediniz (bayram yapınız). Hava bulutlu olursa orucu otuza tamamlayınız."[407]

İzah

Yüce Rabbimiz Kur'ân'da şöyle buyurur:

"Güneşi bir ışık, ayı bir nur yapan, vaktinizi ve hesabı bilesiniz diye aya menziller takdir eden Odur."[408]

Başka bir âyette de *"Güneş ve ay şaşmaz bir hesap üzere hareket eder"* [409] buyurmuştur.

İşte ay ve güneş şaşmaz bir ölçü ile hareket ettiği içindir ki, namaz vakitleri, oruca başlama tarihi, iftar vakti, ay ve güneşin hareketlerine göre tespit edilmektedir. Yukarıdaki hadiste de bu gerçeğe dikkat çekilir. Peygamberimiz zamanında astronomi ilmi günümüzde olduğu gibi gelişmediğinden gerek namaz vakitleri, gerek Ramazan ve Kurban bayramı günleri, gerekse Ramazan ayının başlaması hilâl çıplak gözle görerek tespit ediliyordu.

Günümüzde ise ayın hareketleri modern âletlerle çok yakından takip edilerek bir yıl sonraki takvimler önceden hazırlanabilmektedir. Namaz vakitleri, Ramazan ayının başlangıç tarihi, imsak ve iftar vakitleri, bayram günleri bu takvimlerde belirtilmektedir. Bugün Müslümanlar takvimlere bakarak namaz kılmakta, sahur yemekte, iftar etmekte, oruca başlamakta ve bayram yapmaktadırlar.

Konu hakkında geniş bilgi için Hanefî ve Şâfiîlere Göre Oruç Zekât isimli eserimizin 33-40. sayfalarına bakınız.[410]

Namazın Dindeki Yeri

107. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kendisine güvenilmeyenin imanı eksiktir. Abdest olmayanın namazı olmaz. Namaz kılmayanın dini sağlam değildir. Namazın dindeki yeri, başın vücuttaki yeri gibidir."[411]

Afiyet En Büyük Nimettir

108. Kays bin Ebî Hâzim rivayet ediyor:

Ebû Bekir Sıddîk'dan (r.a.) duydum. O, minber üzerinde şöyle diyordu:

Resûlullah (s.a.v.) benim şu makamımda önceki sene şöyle buyurdu:

"Hiç kimseye kuvvetli imandan sonra afiyet gibi bir şey verilmemiştir. Ve biz Allah'tan dünyada ve âhirette afiyet istiyoruz. Dikkat edin! Doğruluk ve iyilik Cennettedir. Dikkat edin, kötülük ve günah Cehennemdedir."[412]

İman Ahlâkından Olan Üç Şey

109. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç şey iman ahlâkındandır:

***1.** Kızdığı zaman kızgınlığı kendisini bâtıla sevketmeyen,*

***2.** Hoşlandığında hoşnutluğu kendini hakdan çıkarmayan,*

***3.** Gücü yettiğinde hakkı olmayan şeye el uzatmayan kimselerin ahlâkı."*[413]

İhlâs Ve Kâfirûn Sûrelerinin Fazileti

110. Sa'd bin Mâlik rivayet ediyor:

"Kim ihlâs sûresini okursa Kur'ân'ın üçte birini okumuş olur. Kim de Kâfirûn Sûresini okursa, Kur'ân'ın dörtte birini okumuş olur."[414]

İzah

Bu ve benzeri hadislerde geçen faziletler ilk bakışta mübalağa gibi görülebilir. Çünkü Kur'ân'ın içerisinde bu sûreler de yer almaktadır. Dolayısıyla bu sûreler kendilerinin de yer aldığı bütün Kur'ân ile mukayese edilmiş oluyor. Bediüzzamah Sözler isimli eserinde bu meseleyi özetle şöyle izah eder:

Kur'ân'ın herbir harfinin bir sevabı vardır. Allah'ın bir ihsanı olarak o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş. Âyete'1-Kürsî harflerine yedi yüz, İhlâs Sûresi harflerine bin beş yüz, Berat gecesinde ve makbul vakitlerde okunan âyetlere on bin, Kadir gecesinde okunan âyetlere otuz bin sevap verir. Bu haliyle Kur'ân-ı Kerimin sevabını tartmak mümkün değildir. Belki gerçek sevabıyla bâzı surelerle ölçülebilir.

Mesela bin tane mısır ekilmiş bir tarla farzedelim. Bâzı tanelerin yedi sünbül verdiğini farzetsek, her bir sünbülde de yüzer adet mısır tanesi varsa, bu durumda sünbül veren yedi tane mısır bütün tarlanın üçte ikisine denk

geliyor demektir. Bunun gibi bir tane on sünbül verse, her sünbülde iki yüz tane olsa, bu durumda bir tek tane, tarlaya ekilen tanelerin iki misli kadar olmuş olur. Bunu daha fazla devam ettirebiliriz.

İşte Kur'ân-ı Hakimi nûrânî, mukaddes, semavî bir tarla olarak düşünüyoruz. Kur'ân'ın her bir harfi asıl sevabıyla birer habbe hükmündedir. Diğer sûrelerin sünbülleri nazara alınmadığında, Yasin, İhlâs, Fatiha, Kâfirûn, Zilzal sûreleri bütün Kur'ân'la tartılabilir. Meselâ Kur'ân'ın 300620 harfi vardır. İhlâs Sûresinin harfleri ise Besmele ile birlikte 69'dur. Hadiste İhlâs Sûresi Kur'ân'ın üçte birine denktir denildiğine göre, İhlâs Sûresinin her bir harfine 1452 sevap düşer. Çeşitli hadislerde ifâde edilen diğer sûreler de bu şekilde hesaplanabilir.[415]

111. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim günahlardan sakınmak şartıyla sabah namazından sonra on iki defa İhlas Sûresini okursa, Kur'ân'ı dört defa okumuş gibi sevap kazanır. Ve yeryüzü halkının en faziletlisi olur."**[416]***

Peygamberimize Selâm Veren Taş

112. Câbir bin Semre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben, Peygamber olarak gönderilmeden önce bana selâm veren bir taş biliyorum."[417]

İzah

Müslim'de *"Ben onu şimdi de biliyorum"* ilâvesi vardır.

Taşlar cansız varlıklardır. Konuşamazlar. Ancak bu, genel olarak böyledir. Her şeyin yaratıcısı olan Cenâb-ı Hak dilediği zaman taşlara konuşma kabiliyeti verebilir. Zaten Kur'ân'da bildirildiğine göre bâzı taşların yuvarlanmalarının sebebi Allah korkusundan kaynaklanmaktadır.[418] Yine Kur'ân'da bildirildiğine göre, herşey Allah'ı teşbih eder.[419] "Şey" ifâdesine taşlar da dâhildir.

Ancak biz onların teşbihlerini anlayamayız. Ama Cenâb-ı Hak taşa konuşma emrini verdiğinde taşların dile gelmemesi için hiçbir sebep yoktur. Yine Kur'ân'da bildirildiğine göre Yüce Allah kıyamet gününde insanların derilerine, ellerine konuşma kabiliyeti verecektir.[420]

İşte Resûlullah henüz Peygamber olmadan önce, Allah'ın emriyle bâzı taşlar ona selâm veriyordu. Peygamber olduktan sonra da bir mucize olarak birçok taş ona selâm vermeye, onun emrini dinlemeye devam etti. Konu ile ilgili pekçok hadis vardır. Burada bunlara girmeyeceğiz.[421]

Suretleri Değişecek Olanlar

113. Abdullah bin Abbas (r.a) rivayet ediyor:

"Bu ümmetten bir grup, yeme içme ve eğlenmek için bir araya geldikleri gecenin sabahında maymun ve domuza çevrilmiş olarak kalkarlar."[422]

İzah

"Çevrilmiş olarak" şeklinde tercüme ittiğimiz ifâde, hadisin metninde "mesh" kelimesi ile geçer. Mesh, insanın suretinin değişmesi, hayvan suretine sokulması demektir. Hadiste, gayri meşru eğlence için bir araya gelen bir topluluğun maymun ve domuza çevrilmiş olarak sabahlayacaklarına dikkat çekiliyor. Bu değişiklik iki şekilde olur:

Birincisi, mesh-i sûrî, yani insanın maddeten şekil ve suretinin değişmesidir. Eski ümmetlerde Allah'a isyan eden bâzı insanlar bu cezaya çarptırılmışlar, domuz, maymun veya fare şekline çevrilmişlerdir. Bunlar daha sonra helak olmuş, tamamen ölmüşlerdir.[423]

Bir de manevî mesh vardır. Burada manevî bir değişiklik söz konusudur. İman nimetinden mahrum olan, kimseden utanıp sıkılmadan günah işleyen kimseler, maddeten insan şeklinde olsalar da, manevî yönden hayvana benzerler. Bunlar, davranış, ahlâk ve karakter bakımından insandan çok hayvanı hatırlatırlar. Günahkar insanları bunlara misâl olarak vermek mümkün olduğu gibi, hiç çekinmeden beşikteki çocuklara, ihtiyarlara, kadınlara makinalı ile ateş açan anarşistleri de, suretleri manen değişmiş, insan cesedinde canavar ruhu taşıyan insanlara misâl olarak verebiliriz.

Bediüzzaman, Kur'ân'ın yerine geçirilmeye çalışılan, maneviyattan sıyrılmış Batı medeniyetinin esaslarını kabul eden kişileri anlatırken, manevî meshe şöyle güzel bir misâl verir:

"Bu medenîlerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir."[424]

Başkasının Evine İzinsiz Olarak Bakmak

114. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Başkasının evine izinsiz olarak bakanın gözünü çıkarsalar helâldir." ***[425]***

İzah

Müsned'de bu hadis biraz daha uzun olarak şöyle rivayet edilmiştir:

"Herhangi bir kişi kendisine izin verilmeden önce bir evin kapı veya penceresindeki örtüyü kaldırarak bakarsa, yapması helâl olmayan bir iş işlemiş olur. O anda ev içinden birisi gözünü patlatırsa ceza görmez.

"Bir kimse de örtü bulunmayan bir kapının önünden geçer de ev sahiplerinin görülmesi uygun olmayan yönlerine gözü çarparsa, ona âni bakışı için hiçbir günah yoktur. Suç ev halkınındır." '} Müslim'deki rivayetlerin birisi ise şöyledir:

"Bir adam izinsiz olarak senin evine baksa da, ufak bir taş atarak gözünü çıkarsan, günaha girmiş olmazsın."

Buhârî'deki rivayet ise şöyledir:

"Resûlullahın (s.a.v.) evinin bir penceresinden adamın birisi içeriye baktı. O sırada Resûlullah (s.a.v.) bir tarakla başını tarıyordu. Adamın içeri baktığını görünce şöyle buyurdu:

"Eğer senin böyle haremgaha baktığını önceden bilseydim, şu demiri gözünü saplardım. Çünkü izin isteme göz için emredilmiştir."

Peygamberimiz başka bir hadislerinde de Allah'ın izinsiz başkasının evine göz atmayı çirkin gördüğünü bildirmiştir.[426]

Duada Kesin Bir İfâde Kullanılmalı

115. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz, "Allah'ım, dilersen beni bağışla" demesin. İsteğini kesin olarak istesin. Çünkü Allah'ı zorlayacak yoktur."[427]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında *"Allah'ım, dilersen merhamet et demesin"* ilâvesi vardır.

Hadiste geçen "Dilersen" ifâdesi, Allah bağışlamaya zorlanabilir gibi yanlış mânâya yol açabilir.

Diğer taraftan, duâ edenin "Aslında ihtiyacım yok, dilersen kabul et" gibi bir mânâda da anlaşılabilir. Bu sebeple Peygamberimiz duada kesin ifâde kullanılmasını istemiştir.[428]

Sahabîlerin Sünnete Düşkünlüğü

116. Abis bin Rebia rivayet ediyor:

"Ömer bin Hattab'i gördüm. Hacerü'l-Esved'in karşısında durmuş şöyle diyordu: "Allah'a yemin ederim ki, ben senin bana ne fayda ne de zarar vermeye gücü yetmeyen bir taş olduğunu biliyorum. Eğer Resûlullahın (s.a.v.) seni öptüğünü görmeseydim ben de öpmezdim."[429]

Namazda Sağa Sola Bakmak

117. Abdullah bin Selâm (r.a.) rivayet ediyor:

"Namazda sağa sola bakmayınız. Çünkü böyle yapanın namazı yoktur."[430].

İzah

Hadisin zikrettiğimiz kaynaklardaki rivayeti ise şöyledir:

"Allah namazda yüzünü sağa sola çevirmediği müddetçe rahmet ve bağışlamasıyla kula yönelmeye devam eder. Kul yüzünü sağa sola çevirince, Allah da rahmet ve bağışlamasını ondan çevirir."

Kişi namazda iken başını sağa ve sola çevirmemelidir. Çünkü namazından mükemmel sevabı ancak böyle alabilir. Diğer taraftan, Allah'ın rahmet, mağfiret ve ihsan nazarları böyle bir kula çevrilidir. Eğer bir kimse namazda iken her hangi bir mecburiyet olmadan sağa sola bakınırsa Allah da o kula rahmet nazarıyla bakmaktan vaz geçer. Yani namazın sevabını o kul için azaltır. Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Birisi şöyledir:

"Kul namazda sağa sola baktığında Allah kendisine şöyle seslenir: "Ey Âdemoğlu, nereye bakıyorsun? Ben senin için baktığın şeylerden daha hayırlıyım."[431].

Peygamberimiz namazda başını sağa sola çeviren kimsenin durumunu soran Hz. Âişe'ye de, "O kulun namazından şeytanın bir hırsızlığıdır" cevabını vermiştir.[432]

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de namazda sağa sola bakmayı yasaklamıştır.

Namazda sağa sola bakınmak mekruh olduğu gibi, yukarı bakınmak da mekruhtur. Mescide geldiğinde bir kaç kişinin başlarını semâya diktiğini gören Peygamberimiz (s.a.v.),

"Böyle yapanlar gözlerini havaya dikmeye kesinlikle son vermelidir. Veya onların gözleri bir daha kendilerine dönmeyecektir" buyurmuştur.[433]

Namazda sağa sola bakınmak, gözleri tavana dikmek, namazda bulunması gereken huşua da mânidir. Oysa namazda huşu kurtuluş sebebidir. Zira Yüce Allah bir âyet-i kerimede şöyle buyurmuştur:

"Mü'minler kurtuluşa ermiş, umduklarına kavuşmuşlardır."

"Onlar namazlarını Allah'tan korkarak, hürmet ve tevazu içinde ve tâdil-i erkân ile kılarlar."[434]

Hadisde geçen *"Böyle yapanın namazı yoktur"* ifâdesi, "Sevabı az olur" mânâsındadır. Yoksa "Namaz kılmamış olur" mânâsında değildir.[435]

Bir Gün Güneş Batıdan Doğacak

118. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Rabbinin bir kısım âyetleri geldiği gün"[436] âyetiyle ilgili olarak

"Güneşin batıdan doğması" buyurdu.[437]

İzah

Kıyametin büyük alâmetlerinden birisi de güneşin batıdan doğmasıdır. Peygamberimiz kıyametin on büyük alâmetini sayarken bunlardan birisinin de güneşin batıdan doğması olduğunu bildirmiştir.[438]

Güneşin batıdan doğmasını, Batı dünyasının Müslüman olmasıyla te'vil edenler varsa da, biz bu tev'ile katılmıyoruz ve böyle bir tev'ilin âyet

ve hadislere zıt olduğunu düşünüyoruz. Güneşin batıdan doğması ile, artık imtihan meydanı kapanacaktır. Güneş batıdan doğduktan sonra getirilen iman ve yapılan tevbe kabul edilmeyecektir. Çünkü artık kıyametin en açık alâmeti ortaya çıkmış, insanın ihtiyarı elinden alınmıştır. Nitekim izahını yaptığımız hadiste Peygamberimize sorulan âyetin tamamında bu gerçek şöyle açıklanır:

"Onlar ancak kendilerine azap melekleri gelsin, yahut mekândan ve zamandan münezzeh olan Rabbin bizzat gelsin, yahut Rabbinin bir kısım âyetleri geliversin diye bekliyorlar. Rabbinin bir kısım âyetlerinin geldiği gün ise, daha önce iman etmemiş kimsenin o gün iman etmesi veya imanın gereği olarak bir hayır işlememiş kimsenin o gün işleyeceği hayır, ona bir fayda vermeyecektir. De ki: Siz bekleyedurun; muhakkak biz de bekliyoruz." [439].

Peygamberimiz de bu alâmet çıktıktan sonra iman etmenin hiçbir fayda vermeyeceğini şöyle açıklamıştır:

"Güneş battığı yerden doğmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Güneş batıdan doğduğu zaman da, artık bütün insanlar iman edecektir. Ancak, daha önce iman etmemiş kimsenin o gün iman etmesi veya imanın gereği olarak bir hayır işlememiş kimsenin o gün işleyeceği hayır, ona bir fayda vermeyecektir."[440].

Tevbe kapısının güneş batıdan doğuncaya kadar devam edeceğini ifâde eden daha başka hadisler de vardır. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Güneş batıdan doğuncaya kadar tevbe kapısı devamlı açık tutulacaktır."[441].

Evet, güneşin batıdan doğması artık kıyametin kopacağına, Kur'ân'ın ve Peygamberimizin gerçeği açıkladığına ap açık bir delil olacağı için, imtihan bitecek, o günden sonra inananın imanı, tevbe edenin tevbesi kabul edilmeyecektir. Kıyametle ilgili hadisleri te'vil eden ve Deccal, Mehdi, Dabbetü'1-arz gibi kıyamet alâmetlerini açıklayan hadislerin teşbih ifâde ettiğini söyleyen Bediüzzaman, güneşin batıdan doğmasının ise zahirî mânâsında olduğunu söyler. Bununla ilgili olarak meâlen şöyle der:

Güneşin batıdan doğması ise, açık bir kıyamet alâmetidir. Ve ap açık bir delil olduğu için, aklın ihtiyarı ile bağlı olan tevbe kapısını kapayan semavî bir hâdise olduğundan tefsiri ve mânâsı açıktır, te'vile ihtiyacı yoktur. Yalnız bu kadar var ki:

"Allahu a'lem, güneşin batıdan doğmasının görünen sebebi, dünyanın kafasının aklı hükmünde olan Kur'ân onun başından çıkmasıyla zemin divâne olup—Allah'ın izni ile başını başka gezegene çarpmasıyla hareketinden geri dönüp—doğudan batıya olan seyahatini Allah'ın dilemesiyle batıdan doğuya değiştirmekle, güneş batıdan doğmaya başlar. Evet, dünyayı güneşile, ferşi arşa kuvvetli bağlayan Allah'ın sağlam ipi olan Kur'ân'ın çekip gücü kopsa; dünya gezegeninin ipi çözülür, başı boş serseri olup aksiyle ve intizamsız hareketinden güneş batıdan çıkar. Hem çarpışma neticesinde emr-i ilâhî ile kıyamet kopar diye bir te'vili vardır.[442]

Konu hakkında geniş bilgi için Kıyamet Alâmetleri isimli eserimizin 257-260. sayfalarına bakılabilir.[443]

Hz. Ali'nin Fazileti

119. Umeyre bin Sa'd rivayet ediyor:

Minberin üzerinde Ali'yi (r.a.) gördüm. Resûlullahın (s.a.v.) arkadaşlarına, "Resûlullahın (s.a.v.) Gadir Hum günündeki sözlerini kim işitti. Buna kim şahitlik edecek?" diye sordu.

Ebû Hüreyre, Ebû Saîd ve Enes'in de içinde bulunduğu on iki kişi ayağa kalktı. Onlar Resûlullahın (s.a.v.),

"Ben kimin mevlâsı [efendisi, dostu] isem, Ali de onun mevlâsıdır. Allah'ım, ona dost olana dost ol, düşman olana da düşman ol" buyurduğuna şahitlik ettiler.[444]

İzah

Peygamberimiz Veda Haccından bir müddet önce Hz. Ali'yi Yemen'e vazifeli olarak göndermişti. Hz. Ali Veda Haccında Peygamberimizle buluşacaktı. Yolda gelirlerken Hz. Ali ile kafilede bulunanlar arasında bir huzursuzluk oldu. Hz. Ali haklıydı. Fakat onu Peygamberimize şikâyet ettiler. Resûlullah onlara,

"Ey insanlar, Ali'yi şikâyet etmeyiniz. Vallahi o Allah yolunda şikâyet edilmez"[445]. dedi.

Hac dönüşünde Mekke ile Medine arasında bulunan Gadîr Hum mevkiine gelinince de orada mola verdi. Orada bir müddet istirahat edip öğle namazını kıldıktan sonra, Sahabîlere hitaben şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey insanlar! Haberiniz olsun ki, ben de ancak bir insanım. Çok sürmez Yüce Rabbimin elçisi [Azrail] bana gelecek, ben de onun dâvetine icabet edeceğim. Ben size kıymeti ve mes'uliyeti ağır iki emânet bırakıyorum. Birincisi Yüce Allah'ın Kitabıdır ki, onun içinde hidâyet ve nur

vardır. Cenâb-ı Hakkın Kitabına sımsıkı sarılınız. İkincisi de Ehl-i Beytimdir. Ehl-i Beytime muamele hususunda size Allah'ı hatırlatırım. Ehl-i Beytime muamele hususunda size Allah'ı hatırlatırım. Ehl-i Beytime muamele hususunda size Allah'ı hatırlatırım."[446]

Efendimiz daha sonra oradakilere,

"Sizin velîniz kimdir?" diye sordu.

Oradakiler, "Bizim velîmiz Allah ve Resulüdür" cevabını verdiler.

Peygamberimiz,

"Ey insanlar, benim mü'minlere öz nefislerinden daha sevimli olduğumu biliyorsunuz değil mi?" buyurdu.

"Evet" dediler. Peygamberimiz suâlini tekrarladı, yine aynı cevabı aldı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Ali'nin elinden tuttu izahını yaptığımız hadisi söyledi.[447]

Câferîler, Peygamberimizin yukarıdaki sözlerini "orada Hz. Ali'yi kendisinden sonra halife olarak tayin ettiği" şeklinde yorumlarlar. Bu yoruma katılmak mümkün değildir. Bilgi için Tarihte ve Günümüzde Caferilik isimli eserimizin 227-237. sayfalarına bakılabilir.[448]

Allah'ın Gazabından Emin Olunmamalıdır

120. Yahya bin İbni Kesîr rivayet ediyor:

"Kim "Ben âlimim" derse, o câhildir. Kim "Ben câhilim" derse, o câhildir. Kim, "Ben Cennetteyim" derse, o Cehennemdedir. Kim "Ben Cehennemdeyim" derse, o Cehennemdedir."[449]

İzah

Âlim sıfatı, kolay kazanılacak bir sıfat değildir. Çünkü âlim sayılabilmek için kişinin Kur'ân, hadis, fıkıh, İslâm tarihi gibi birçok ilmi bilmesi gerekir. Bütün bu ilimleri öğrenip âlim sıfatını kazanabilmek ise kolay değildir. Bu ilimleri öğrenmeden kişinin kendisini âlim ilan etmesi, onun cahilliğini gösteren bir husustur. Çünkü gerçek mânâda âlim olan ilmin sonu olmadığını, ne kadar bilirse bilsin bilmedikleri binlerce hususun câhili olduğunu bilir ve kendisini âlim ilân etmez.

Kişinin "Ben âlimim" demesi, gurura kapılması açısından da tehlikelidir. Gerçek mânâda âlim olan ilmi ile gurura kapılmaz. O ilmi kendisine Allah'ın ihsan ettiğini bilir. Ona şükürden geri durmaz. Allah'ın ihsan ettiği ilimle gururlanmaz.

Bununla beraber, gerçekten âlim olan birisinin Allah'ın bir ihsanını inkar etmemek için "Allah bana ilim ihsan etti" demesinde bir mahzur bulunmamaktadır.

Bu arada gerçekten ilimle dopdolu oldukları halde tevâzuun-dan veya ne kadar bilgili olursa olsun "Kişi bilmediklerinin câhilidir" gerçeğini düşünerek kişi câhil olduğunu söyleyebilir. Böyleleri "Ben câhilim" dediği için câhil sayılmazlar.

Hadiste üzerinde durulan diğer mühim bir husus Müslümanın "havf ve recâ" günümüz ifadesiyle korku ile ümit arasında olması gerektiğine dikkat çekilmesidir. Dinimize göre kişinin Allah'ın gazabından emin olması da, rahmetinden ümit kesmesi de doğru değildir. Dolayısıyla dikkat çekildiği gibi, Allah'ın gazabından emin olan, "Ben Cennetteyim" diyen bu sözünün cezasını çekinceye kadar Cehenneme atılır. Kişinin ibâdetleri kendisine daha önce verilen nimetleri dahi karşılamaya yetmez. Cennet ise Allah'ın

fazlındandır. Dolayısıyla "Ben Cenneteyim" demesi Allah'ın irâdesini devre dışı bırakmak demektir.

Kişinin Allah'ın gazabından emin olması doğru olmadığı gibi, Onun rahmetinden ümit kesmesi de doğru değildir. Bir âyette bununla ilgili olarak şöyle buyurulur:

"De ki: Ey günahta aşırı giderek nefislerine zulmetmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Muhakkak ki Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki, O çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir." ***[450]***.

Bir başka âyette de, Allah'ın rahmetinden ancak Onun âyetlerini ve Ona kavuşmayı inkar edenlerin ümitlerini keseceklerine dikkat çekilir.[451]

Diğer taraftan, kişi Allah'a güzel zan beslemekle mükelleftir. Bir kul Allah'ın kendisine rahmetle muamele edip günahlarını bağışlayacağını ümit ederse, Allah onu affeder, bağışlar. Kul, Allah'ın kendisine azapla muamele edeceğini zannederse, ona da öyle muamele eder. Yüce Allah, bir âyet-i kerimede kulun Kendisi hakkındaki yanlış zannının onu helake götüreceğine işaretle şöyle buyurmaktadır:

"Rabbiniz hakkındaki bu yanlış zannınızdır ki, sizi helake düşürdü ve hüsrana uğrayanlardan oldunuz." ***[452]***.

Konuyla ilgili bir kudsî hadiste de şöyle buyurulur:

"Ben, kulumun Bana olan zannı yanındayım, yani kulumun Bana zannı nasılsa ona öyle muamele ederim." ***[453]***.

Böyle olunca, kişinin "Ben Cehennemdeyim" demesi, Allah'a güzel zan değil, kötü zan beslemesi demektir. Dolayısıyla Allah'ın kendisini Cehenneme atacağına inandığı için, Allah da onu Cehenneme atar.

Ancak mü'min bir kul, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemekle birlikte, bu rahmete güvenerek Allah'ın haram kıldığı şeylere de girmemelidir.

Konu hakkındaki tafsilatı Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimizin 107-110. sayfalarına havale ederek, burada konu hakkında Hz. Ömer'in güzel bir sözünü nakletmek istiyoruz:

"Semâdan bir seslenici, 'Ey insanlar, bir kulum hariç hepiniz Cennete girin' diye seslense, o bir kulun ben olacağımdan korkuyorum.

"Eğer, 'Ey insanlar, bir kulum hâriç hepiniz Cehenneme girin' diye seslense, Cehenneme girmeyecek olan o bir kulun ben olacağımı umuyorum."[454]

Peygamberimizin Ehl-i Beytine Duası

121. Şehr bin Havşeb rivayet ediyor:

Hz. Hüseyin şehid edildiğinde taziye için Ümmü Seleme'nin (r.a.) yanına geldim. O bana Hüseyin (r.a.) ile ilgili olarak şu hatırasını anlattı:

"Resûlullah (s.a.v.) içeri girdi, bizim bir yaygımızın üzerine oturdu. Fâtıma (r.a.) oturması için başka bir şey verdi. Resûlullah Fâtıma'ya, 'Bana Hasan'ı Hüseyin'i ve amcanın oğlu Ali'yi çağır' buyurdu. Onlar yanında toplanınca da şöyle buyurdu:

"Allah'ım, bunlar has yakınlarını ve Ehl-i Beytimdir. Onların günahlarını gider ve onları tertemiz kıl."[455].

İzah

Buna benzer başka rivayetler de vardır. Mesela Müslim'de Hz. Aişe'den şöyle bir hadis rivayet edilir:

"Peygamber (s.a.v,) bir sabah, üzerinde siyah kıldan yapılmış ve üzeri nakışlı bir elbise olduğu halde çıktı. O esnada Ali'nin oğlu Hasan geldi. Peygamber (s.a.v.) onu elbisesinin içine aldı. Sonra Hüseyin geldi. Onu da elbisesinin içine aldı. Fâtıma geldi. Onu da elbiseninin içine aldı. Ali geldi, onu da elbisesinin içine alıp sardı. Sonra da şu âyeti okudu:

"Ey Peygamber ailesi, Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor." ***[456]***.

Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Aynı hâdise farklı kanallardan gelmiş de olabilir, hâdise birkaç defa tekrarlanmış da olabilir. Doğrusunu Allah bilir.[457]

Faiz Haramdır

122. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Altının altınla, gümüşün gümüşle, buğdayın buğdayla, arpanın arpayla, kuru hurmanın kuru hurmayla, üzümün üzümle satışı eşit olarak yapılır. Tuzun tuzla satışı peşin olarak yapılır. Kim artırır ve kim artırılmasını isterse o faizdir." ***[458]***.

İzah

Müslimdeki rivayette *"Alanla veren bu hususta eşittir"* ilâvesi vardır.

Büyük günahlardan birisi de faizdir. Yüce Allah bir âyet-i kelimede faizin kesin olarak haram kılındığını şöyle açıklar:

"Faiz yiyen kimseler, kıyamet gününde kabirlerinden, şeytan çarpmış kimsenin kalkışı gibi kalkarlar. Bunun sebebi, onların 'Alış veriş de faiz gibidir' demeleridir. Halbuki Allah alış verişi helâl, faizi haram kıldı."[459]

Faizin haramlığı ile ilgili birçok hadis de vardır. Bunlardan ikisinin meali şöyledir:

"Mîraca çıkarıldığım gece, karınları odalar gibi büyük olan bir kavim gördüm. Karınlarında dışarıdan görülen yılanlar vardı. 'Ey Cebrail, bunlar kim?' diye sordum. 'Faiz yiyenler1 cevabını verdi.[460]

"Aralarında faizin yaygınlaştığı hiçbir topluluk yoktur ki, fakirliğe maruz kalmasın. Aralarında rüşvet yaygınlaşan hiçbir topluluk yoktur ki, korkuya maruz kalmasın."[461]

Peygamberimiz izah ettiğimiz hadislerinde de altı maddeyi sayıyor ve bu altı maddenin kendileriyle, mesela buğdayın buğdayla satışının eşit olarak yapılması gerektiğini, aynı cins olan şeylerden birisinin fazla olması durumunda yapılan işlemin faiz olacağını ifâde ediyor.

Hanefî, Şafiî, Mâlikî ve Hanbelî mezhebi âlimleri, bu hadiste sayılanlara kıyas ederek bu altı maddenin dışında kalan maddelerden alman fazlalığın da faiz olduğunu ifâde ederler. Bu dört mezhebe göre faiz, akit yapan taraflardan birisine her hangi bir mal karşılığı olmaksızın verilmesi şart koşulan fazlalıktır. Cinsi ve miktarı aynı olan iki mal birbiri ile değiştirilirken taraflardan birisinin fazla vermesi faiz olur. Bu tarifi göre bir milyon lirayı bir milyon bir lira ile değiştirmek, bir milyon borç verip verilen paradan fazlasını almak faizdir.[462]

Dolayısıyla "Bu altı maddenin dışındaki şeylerde faiz geçerli değildir" denilemez. Çünkü o zamanda alış veriş para ile değil, hadiste sayılan maddelerle yapılıyordu. Zaten hadiste, "Bu altı maddenin dışındaki maddelerden alman fazlalık faiz olmaz" şeklinde bir ibare de bulunmamaktadır.

Gerek bu konunun gerekse faizin haramlığı, haram kılınmasının hikmetleri ile ilgili tafsilatlı bilgiyi Faiz Ticâret isimli eserimizde bulabilirsiniz.[463]

Tevbe Üzere Ölmek

123. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Mü'min, kulluk elbisesi günahlarla yıprandığında onu tevbeyle yamayandır. Bahtiyar, tevbesi üzerine ölendir."[464]

İzah

Tevbe ile ilgili olarak 55 numaralı hadisin izahında açıklama yapmıştık. Burada konu üzerinde kısaca duracağız:

Hadiste kulluk bir elbiseye benzetiliyor. Ve bu elbisenin günahlarla yıpranacağına dikkat çekiliyor. Kulluk elbisesi günahlarla yıprandığında mü'minin onu tevbeyle yamaması gerektiği nazara veriliyor. Ayrıca sadece tevbe ile yetinmeyip o tevbe üzere ölmek gerektiği, yani tevbe edilen günaha bir daha dönmemek icab ettiği ifâde ediliyor. Peygamberimiz bunu yapan mü'minleri bahtiyar olarak vasıflandırıyor.[465]

Yahudilerin İhanetinin Cezası

124. Eşlem el-Ensârî rivayet ediyor:

Resûlullah beni Kurayza Yahudileri esirlerinin başına tayin etti. Ben onların çocuklarının avret yerlerine bakıyordum. Buluğa ermişse boynunu vuruyordum. Buluğa ermemişse Müslümanlara ganimet olarak kalıyordu. [466]

İzah

Yahudiler tarih boyunca kendi peygamberlerine eziyet etmişler, hattâ onlardan bâzılarını şehid etmişler, bâzılarını da öldürmeye teşebbüs etmişlerdir. Bunun içindir ki, Kur'ân'da lanetlenmişlerdir.

Yahudiler Peygamberimizi de öldürme teşebbüsünde bulunmuşlar, ona eziyet etmişlerdi. Onu en kritik zamanda arkadan vurmuşlardı.

İşte yukarıdaki hadiste bu hainlikleri sebebiyle onlara verilen ceza haber verilmektedir. Konu özetle şöyle gerçekleşmiştir:

Peygamberimizin Medine'deki diğer Yahudi kavimleriyle olduğu gibi, Kurayzaoğulları Yahudileriyle de antlaşması vardı. Medine'yi müşterek düşmana karşı koruyacaklardı. Buna rağmen onlar birkaç defa Resûlullah ile yaptıkları anlaşmayı bozdular. En kötüsü Resûlullahın can düşmanlarıyla birlik oldular. Mekke müşriklerine mektup yazarak "Siz gelin, biz Müslümanları Medine'de arkalarından vuracağız" dediler.

Nihayet müşrikler Kurayzaoğullarının sözlerine de güvenerek Medine üzerine büyük bir ordu ile saldırıya geçtiler. Bu arada Kurayzaoğulları Yahudileriyle aralarında şu üç maddelik anlaşmayı yaptılar:

1. Savaş sona erinceye kadar Kurayzaoğulları on gün müşriklerin safında Müslümanlara karşı savaşacaklardı.

2. Müşrikler için silah temin edeceklerdi.

3. Müşriklerin ihtiyaçlarını karşılamak için karargahları yanına pazar kuracaklardı.

Evet, Yahudiler Peygamberimizi ve Müslümanları en nazik ve en tehlikeli bir anda, ölüm kalım savaşında yardımsız ve yalnız bırakıyorlardı. Müşterek vatanlarını daha önce söz verdikleri halde düşmana karşı korumuyorlardı. Bununla da kalmayarak ellerine geçen fırsatı değerlendirmek istiyor, Müslümanları arkalarından vurma planları yapıyorlardı. Böylece ahitlerini ikinci defa bozmuş oluyorlardı. Onların bu hali şu âyet-i kerimelerle bildiriliyor:

"Sen kendileriyle antlaşma yaptığın halde, onlar her defasında pervasızca ahidlerini bozarlar. Harp meydanında yakaladığında onları darma dağın et ki, arkalarından onlara destek verenlere ibret olsun—belki böylece akıllarını başlarına alırlar."[467]

Kurayzaoğulları tarihe Hendek Savaşı olarak geçen bu savaşta müşriklerle yaptıkları bu anlaşmaya sâdık kaldılar. Peygamberimiz ve Sahabîler bir yanında kalabalık müşrik ordusuyla savaşırlarken, diğer taraftan Medine'de bıraktıkları kadınlarından ve çocuklarından endişe ettiler. Çünkü Kurayzaoğulları Yahudileri Medine'de idiler. Bu da Kur'ân'da şöyle haber verilir:

"O vakit düşman orduları size hem yukarıdan, hem de aşağıdan saldırmışlardı. Öyle ki, onların dehşetinden gözler yılmış, yürekler ağıza gelmişti."[468]

Hz. Ebû Bekir de bu korku ile ilgili olarak şöyle diyor:

"Medine'deki çoluk çocuğumuz hakkında Kurayzaoğulları Yahudilerinden duyduğumuz korku, müşriklerden ve onlann müttefiklerinden duyduğumuz korkudan çok daha fazlaydı. Zaman zaman dağın tepesine çıkıp Medine evlerine bakardım. Onları sükûnet içerisinde görünce, Allah'a şükr ve hamd ederdim."

Nihayet Allah Müslümanlara müşriklere karşı zafer ihsan etti, müşrikler mağlup bir vaziyette Mekke'ye dönmek zorunda kaldılar.

Peygamberimiz cepheden henüz yeni dönmüş, banyo yapıp koku sürünmüştü ki, başında beyaz sarığıyla Cebrail (a.s.) geldi. At üzerindeydi, Peygamberimize sitem etti, "Ey Allah'ın Resulü! Sen silahını bıraktın mı? Vallahi biz daha silahlarımızı çıkarmadık. Allah seni affetsin. Kalk silahını kuşan onların üzerine yürü" dedi.

Peygamberimiz "Kimin üzerine?" diye sorunca da, Cebrail (a.s.) eliyle Kurayzaoğullarının bulunduğu yeri gösterdi ve "İşte oraya" dedi. Sonra da meleklerle birlikte oraya gitti. Peygamberimiz de derhal ordusuna emir verdi ve hedef olarak Kurayzaoğullarının yurdunu gösterdi. Kısa bir kuşatmadan sonra Yahudiler şartsız teslim olmayı, Sa'd bin Muâz'ın (r.a.) vereceği hükmü kabul edeceklerini bildirdiler.

Sa'd da Peygamberimizin emriyle iki toplum arasında hüküm vermeyi kabul etti. Yahudilere silahlarını teslim ederek teslim olmalarını söyledi. Onlar denileni yaptılar. Sonra da hükmünü şöyle verdi:

"Ben onların hakkında buluğ çağına eren erkeklerin öldürülmesine, mallarının Müslümanların arasında taksim edilmesine, kadınlarla çocukların esir edilmesine hükmettim."

Bu hüküm Peygamberimizi çok sevindirdi, bunu şöyle açıkladı:

"Sen onlar hakkında Allah'ın yedi kat gök üstünde Levh-i Mahfuzdaki hükmüne uygun hüküm verdin. Allah'a yemin ederim ki, Allah da bana senin bu hükmün gibi emir vermişti. Senin bu hükmünle Allah, melekler ve mü'minler razı oldular."

Sa'd bin Muaz'ın (r.a.) bu hükmü Tevrat'ın hükmüne de uygundu. Tevrat'ın böyle durumlarla ilgili hükmü şöyle idi:

"Bir şehre savaş için yaklaştığında onları sulha davel edesin, eğer senin sulh şartını kabul eder sana kapılarını açarlarsa, içinde bulunan kavmin hepsi sana haraç verip hizmet etsinler. Eğer sulha yanaşmayıp savaşırlarsa, onları muhasara edesin. Allah'ın Rab onları sana teslim ettikte erkeklerin tamamını kılıçtan geçiresin. Kadınları, çocukları ve hayvanları ve bütün ganimeti, yani o şehirde bulunan malların tamamını yağma edip Allah'ın Rabbin sana verdiği düşmanlarının ganimetini yiyesin."[469]

Bu hüküm kendi şeriatlarında da geçerli olduğu için Yahudiler itiraz edemediler, hükme razı oldular. Zaten Sa'd bin Muaz da (r.a.) Tevrat'ı çok iyi bilen biri idi. Hükmü, Tevrat'ta olduğunu bilerek verdi.

Sonra hüküm infaz edildi. İşte izahını yaptığımız hadisin râvîsi, Resûlullahın kendisini Kurayza Yahudileri esirlerinin başına tayin ettiğini, çocuklarının avret yerlerine bakarak buluğa ermiş olanın boynunu vurduğunu, buluğa ermemişse Müslümanlara ganimet olarak kaldığını haber vermektedir. Bu husus Kur'ân'da şöyle haber verilir:

"Kitap ehlinden olup da o kâfirlere arka çıkanları Allah kalelerinden indirip yüreklerine korku saldı ki, siz onlardan bir kısmını öldürüp bir kısmını da esir alıyordunuz."[470]

Konu hakkında tafsilatlı bilgiyi Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimizin 203-214. sayfalarına havale ediyoruz. [471]

Resûlullahın Ve Ashabının Çektiği Sıkıntı

125. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Ebû Bekir (r.a.) günün sıcak bir saatinde dışarı çıktı. Onun çıktığını gören Ömer de (r.a.) çıktı, Ebû Bekir ile karşılaştı. "Ey Ebû Bekir, bu vakitte dışarı çıkmana sebep nedir?1' diye sordu.

Ebû Bekir, "Allah'a yemin ederim ki, şiddetli açlık sebebiyle dışarı çıktım" dedi.

Ömer, "Allah'a yemin ederim ki, ben de bu sebepten dışarı çıktım" karşılığını verdi. Onlar böyle konuşurlarken Resûlullah (s.a.v.) yanlarına geldi ve,

"Bu vakitte dışarı çıkmanızın sebebi nedir?" buyurdu.

Onlar, "Allah'a yemin ederiz ki, biz şiddetli açlık sebebiyle dışarı çıktık" cevabını verdiler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Nefsim kudreti elinde olan Allah'a yemin olsun ki, ben de ancak bu sebeple dışarı çıktım. Geliniz" buyurdu. Beraberce Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evine geldiler. Ebû Eyyûb Resûlullah için yiyecek veya süt hazırladığını daha önce söylemişti. Resûlullah o gün gecikmiş, zamanında gelememişti. Ebû Eyyub de onu ailesine yedirmiş ve sonra da hurma bahçesine çalışmaya gitmişti. Resûlullah ile arkadaşları kapıya geldiklerinde hanımı çıktı ve "Ey Allah'ın Peygamberi ve beraberindekiler, merhaba, hoş geldiniz" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Ebû Eyyûb nerede?" diye sordu.

Kadın, "Hemen gelir. Bu vakitte gelmenizin sebebi nedir, ey Allah'ın peygamberi?' dedi.

Resûlullah (s.a.v.) geri döndü, tam o sırada bahçesinde çalışan Ebû Eyyub onu gördü, koşarak gelip Resûlullaha yetişti ve:

"Merhaba, hoş geldiniz ey Allah'ın Peygamberi ve yanındakiler! Ey Allah'ın Resulü, bu vakitte sen gelmezdin?" dedi. Onu geri eve getirdi. Sonra da hemen gitti, bir hurma dalı kesip geldi. [Daim üzerinde yaş ve kum hurmalar olduğu gibi, yeni olgunlaşmakta olanları da vardı].

Resûlullah (s.a.v.),

"Bundan ne istedin, bize kuru hurmalardan toplasaydın?" buyurdu.

"Ya Resûlallah, hem kurusundan, hem yaşından, hem de yeni olgunlaşmışından yemenizi istedim. Size bunun yanında hayvan da keseceğim" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Eğer kesersen sağılanlarından kesme" buyurdu.

Ebû Eyyûb bir kuzu veya oğlak alıp kesti. Hanımını da, "Sen ekmek pişir; ben de yemek yapacağım. Sen daha iyi ekmek pişirirsin" dedi. Kendisi de oğlağın yarısını pişirdi, yarısını da kızarttı. Yemek pişince getirip Resûlullah ve Ashabının önlerine koydu. Resûlullah (s.a.v.) oğlaktan bir parça aldı, bir ekmeğin üzerine koydu ve Ebû Eyyûb'a vererek:

"Ey Ebû Eyyûb, bunu Fâtıma'ya götür. Çünkü o da günlerden beri böyle bir şey bulamadı" buyurdu. Ebû Eyyûb da onu Fâtıma'ya götürdü. Hepsi yiyip doyduktan sonra Resûlullah (s.a.v.),

"Ekmek, et, kuru ve yaş hurmalar" dedi ve gözleri yaşardı. Şöyle buyurdu:

"Bunlar kıyamet günü hesaba çekileceğiniz nimetlerdendir."

Bu durum yanındakilere ağır gelince şöyle devam etti:

"Böyle birşey bulduğunuzda 'Bismillah ve bereketillah (Allah'ın ismi ve bereketi ile)' diyerek elinizi uzatınız. Doyduğunuzda da 'Bizi doyuran, içiren ve bize nimet ihsan edip lütufta bulunan Allah'a hamdolsun' deyiniz. Böyle yaparsanız nimetin şükrünü edâ etmiş olursunuz."

Resûlullah (s.a.v.) kendisine bir iyilik yapana mutlaka karşılığını vermek isterdi. Ebû Eyyûb'a,

"Yarın bize gel" buyurdu.

O bunu duymayınca Ömer (r.a.) "Resûlullah yarın kendisine gelmeni istiyor" dedi.

Ertesi gün Ebû Eyyûb kendisine geldiğinde Resûlullah (s.a.v.) ona bir hizmetçi verdi ve "Ey Ebû Eyyûb, bunun hakkında sana iyilik tavsiye ederim. Çünkü biz yanımızda bulunduğu müddetçe ondan ancak iyilik gördük" buyurdu.

Ebû Eyyûb onu eve getirdiğinde, "Resûlullahın tavsiyesi sebebiyle onu hürriyetine kavuşturmaktan daha hayırlı bir şey bilmiyorum" dedi ve onu azâd etti.[472]

İdarecilerin İki Çeşit Yardımcıları Vardır

126. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Her peygamberin ve her idarecinin iki çeşit yardımcıları, yakınları olur. Bunlardan bir kısmı onlara doğru ve hayırlı yolu gösterir ve ona teşvik

eder. Diğer kısmı da onlara yanlış yolu gösterir ve ona teşvik ederler. Her kim şerri, yanlışı gösteren yardımcılardan korunursa kurtulur."[473]

Yalan Söylemenin Caiz Olduğu Yerler

127. Ümmü Külsüm bint-i Ukbe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın üç şey dışında hiçbir şeyin yalana ruhsat vermeyeceğini söylediğini duydum. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyururdu:

"Onları yalan saymam. Bu hususlar şunlardır:

***1.** İki kişinin arasını düzeltmek için söylenilen gerçek dışı söz,*

***2.** Savaşta düşmanı yanıltmak için söylenen gerçek dışı söz,*

***3.** Kadının kocasının gönlünü, erkeğin hanımının gönlünü yapmak için söylediği gerçek dışı söz.*[474]

İzah

Esma bint-i Yezid'den (r.a.) rivayet edilen Tirmizi'deki hadisin baş tarafı şöyledir:

"Ey insanlar! Pervanenin ateşe atılması gibi sizi yalanın peşine düşmeye sevkeden şey nedir? Oysa üç yer hâriç yalanın her çeşidi Ademoğluna haramdır. Bunlar:..."

Diğer kaynaklarda ise Ümmü Külsüm bint-i Ukbe'den (r.a.) hadisin sadece bir kısmı rivayet edilir. O da şudur:

"İki kişinin arasını düzelten, hayır söyleyip hayır tebliğ eden kimse yalancı değildir."

Bu hadisleri, bu durumlarda doğru olmayan şeyleri söylemenin yalan olmadığı mânâsında anlamak yanlış olur. Ne maksatla söylenirse söylensin, yalan yalandır. Fakat sayılan durumlarda söylenilen yalandan dolayı bir mes'uliyet yoktur.

Diğer bir husus, bu hadisleri izah eden âlimler, burada yalana ancak "tevriye" ve "îham" yoluyla söylenmesi durumunda ruhsat verildiğini ifâde ederler. Çünkü tevriye ve îham yoluyla söylenilen söz yalan sayılmaz. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde,

"Tevriyeli ve kinâî ifadelerle yalandan kurtulup rahatlanılabilir"[475] buyurmuşlardır.

Tevriye, bîr kaç mânâsı olan bir kelimeyi kullanan kimsenin en uzak mânâyı kastederek söylemesidir. İhâm ise, iki mânâsı olan bir kelimenin en uzak kullanılan mânâsını kastederek söylemektir. Meselâ savaş esnasında düşman askerlerine "Kumandanınız öldü" denilirken, bununla düşmanın daha önceki kumandanlarından birisinin kastedilmesi gibi. Veya birbirine dargın olan iki kişinin arasını bulmak için birisine gidip, "O senin için her zaman duâ ediyor" demek ve bununla onun "Allah'ım, bütün Müslümanları affet" şeklindeki duasını kastetmek gibi. Erkeğin huzursuzluk çıkmasından korktuğu bir şey hakkında hanımına bir vaadde bulunması, fakat bu sözü verirken, "Allah izin verirse" diye bir kayda niyet etmesi de böyledir. Bu durumlarda kişi yalan söylememiş olur. Şu hadis bunu ifâde eder:

Bir adam Resûlullaha "Ey Allah'ın Resulü, ben hanımıma yalan söyleyeyim mi?" diye sordu.

Resûlullah,

"Yalanda hayır yoktur" buyurdu.

Adam, "Vaadde bulunmama, lehinde söz söylememe ne dersiniz?" diye tekrar sordu.

Resûlullah,

"Bunda sana bir günah yok" buyurdu.[476]

Burada yalan değil, vaad söz konusudur. Bir kimse hanımına yerine getirmemeyi düşündüğü bir şeyi vaad edebilir. Bu vaadin yerine getirilme imkanı da olduğu için bu tamamen yalan söyleme demek olmaz.

*"Savaş hileden ibarettir"**[477]*.

hadisi de savaşta düşmanın moralini bozmak, kalplerine korku salmak için silah ve sayı bakımından olduğundan fazla bir rakam söylemenin kişiyi mes'ul etmeyeceğini ifâde eder. Peygamberimizin şu tatbikatı da bunu gösterir:

Peygamberimiz Hendek Savaşında Nuaym bin Mes'ud'u (r.a.) müşriklerle Yahudileri birbirlerine düşürmek için görevlendirmişti. Nuaym, "Yâ Resûlallah, gerektiğinde doğru olmayan şeyler söyleyebilir miyim?" diye sordu. Peygamberimiz,

"İstediğini söyleyebilirsin" buyurdu.

Bu ruhsatı alan Nuaym doğru olmayan şeyler söyleyerek Müslümanlara karşı ittifak etmiş olan müşriklerle Yahudilerin arasını açtı, onları birbirine düşürdü. Kuşatmanın kalkmasına vesile oldu.

Buna göre İslâmın ve Müslümanların zarara düşebilecekleri durumlarda konuşmak gerektiğinde kinâî ifâdeler kullanılabilir. Doğru söyleyeceğim diye İslama ve Müslümanlara zarar vermek doğru olmaz.

Bâzı âlimler, Peygamberimizin hadislerini sayılan üç yerde ancak kinayeli ifâdelerle yalan söylenebileceği şeklinde izah ederlerken, bâzı âlimler de bu hadislere kıyas ederek, gerektiğinde maslahata binaen yalan

söylemenin caiz olduğuna fetva vermişlerdi. Öyle ki zaman içerisinde yalan söylemenin caiz olduğu yer sayısı kırka, elliye kadar çıkmıştır.

Maslahata binâen fetva vermeyi bir prensip olarak kabul eden Bediüzzaman, maslahata göre fetva vermenin su-i istimale müsait olduğuna dikkat çeker.[478] Bununla ilgili olarak 35 yaşında Şam âlimlerinin ısrarı üzerine Emevî Câmii'nde büyük bir kalabalığa karşı yaptığı konuşmanın bir yerinde şöyle demiştir:

"Ey bu câmi-i Emevideki kardeşlerim! Ve kırk elli sene sonra âlem-i İslâm mescid-i kebirindeki dörtyüz milyon ehl-i iman olan ihvanımız! Necat [kurtuluş] yalnız sıdkla, doğrulukla olur. 'Urvetü'l-vüskâ' sıdktır. Yani, en muhkem [sağlam] ve onunla bağlanacak zincir doğruluktur.

"Amma maslahat için kizb [yalan söylemek] ise, zaman onu neshetmiş. Maslahat ve zaruret için bâzı âlim 'muvakkat' fetvâsı vermişler. Bu zamanda o fetva verilmez. Çünki, o kadar su-i istimal edilmiş ki [kötüye kullanılmış] yüz zararı içinde bir menfaati olabilir. Onun için hüküm maslahata bina edilmez.

"Meselâ, seferde namazı kasretmenin [yolculukta dört rekâtlı farz namazı iki rekât olarak kılmanın] sebebi meşakkattir. Fakat illet olamaz. Çünki muayyen [belirli] bir haddi yok. Su-i istimale düşebilir. Belki illet yalnız sefer olabilir.

"Aynen öyle de, maslahat dahi yalan söylemeye illet olamaz. Çünki muayyen bir haddi yok, su-i istimale müsait bir bataklıktır. Hükm-ü fetva ona bina edilmez. Öyle ise 'imme's-sıdk ve imme's-sükût [ya doğru söylemeli, yahut susmalı]. Yani yol ikidir, üç değildir. Ya doğru, ya yalan, ya sükût değildir."[479]

Burada "zamanın neshettiği" yani hükmünü ortadan kaldırdığı ifâde edilen şey, hadiste ifâde edilen yalan söylemenin kişiyi mes'ul etmeyeceği üç yer değil, hadise kıyas edilerek ve geçici olarak verilen "maslahata binâen bâzı durumlarda da yalan söylenebilir" fetvasıdır. Bunun sebebi de maslahatın bir sınır altına alınamaması ve istismar edilmesidir. Günümüzde hadisten hareketle "Maslahata binaen yalan söylenebilir" şeklindeki bir fetvanın bir faydası olacaksa, doksan dokuz zararı olur. Dolayısıyla, günümüzde "maslahat," eskiden verilen o fetvayı terketmektedir. Bir Müslüman günümüzde ya doğru söyleyecektir veya "doğru söylemenin doğru olmadığı" yerlerde de susacaktır. Çünkü insan yalan söylemeye bir alışırsa daha önünü alamaz.[480]

Resûlullahın İbâdet Hayatı

128. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) geceleyin ayakları yarılmaya kadar kıyamda dururdu.

Hz. Aişe, "Allah geçmiş ve gelecek günahlarınızı bağışladığı halde niçin böyle yapıyorsunuz?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurdu.[481]

İzah

Peygamberimiz her hususta ümmetine güzel bir örnek olmuştur. Yüce Allah bu gerçeği bir âyette şöyle bildirir:

"Allah'ın Resulünde sizin için güzel bir örnek vardır."[482].

İşte onun ümmetine örnek olduğu hususlardan birisi de ibâdet hayatıydı. Hadiste de ifâde edildiği gibi, Allah onun gelmiş ve gelecek bütün kusurlarını bağışladığı halde, o sırf Yaratıcısına şükretmiş bir kul ve ümmetine rehber olabilmek için ibâdet hayatında da herkesi geride bırakmıştır. Farz ve vaciplerden başka gecenin çoğu kısmını namaz kılarak geçirmiş, bu namazlarında da ayakları şişinceye kadar kıyamda durmuş, görenlerin "Acaba ruhunumu teslim etti?" diyebileceği kadar uzun müddet secdede durmuştur.

O, sadece namazda değil, oruçta da erişilmez bir makama yerleşmiştir. Her ayın üç gününde, Pazartesi ve Perşembe günlerinde, Aşure gününde oruç tuttuğu gibi, Receb, Şaban ve Şevval aylarının birçok günlerini de oruçlu geçirmiştir.

Allah'ın Resulü, zikir ve duada da yüce bir makama sahipti. Burada konunun tafsilatına girmeyeceğiz.

Biraz da hadisde geçen "günah" tabiri üzerinde duralım. Bilindiği gibi Peygamberler günah işlemezler. Onlar için "zelle" söz konusudur. Daha iyi olanı terk etmek aslında günah olmamakla beraber, peygamberler için günah sayılmıştır. Meselâ Hz. Âdem'in yasak ağacın meyvesinden yemesi, Hz. Yunus'un Allah'ın emrini beklemeden kavmini terk etmesi, Peygamberimizin müşrikleri imana davet ederken yanına gelen âmâdan yüz çevirmesi birer "zelle"dir. Bunları bildiğimiz mânâda günah olarak düşünmemek gerekir.

Hadiste dikkat çekilmesi gereken bir husus da Hz. Âişe'nin suâline Peygamberimizin verdiği cevaptır. Hz. Âişe, çok ibâdetin bağışlanmak için olduğunu zannederek suâl sormuş, Peygamberimiz ise çok ibâdetin verilen

nimetlerin şükrünü edâ etmek için olduğunu nazara vermiştir. İnsan bir ömür boyu ibâdet etse, yine de kendisine verilen nimetlerin şükrünü edâ etmiş olmaz. Bu sebeple kişi yaptığı ibâdetleri çok görmemelidir.

796 numaralı hadise de bakınız.[483]

Dünyada Ayıbı Örtülenin Âhirette De Örtülür

129. Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah dünyada bir kulun ayıplarını örterse, kıyamet gününde onu o sebeple ayıplamaz."[484]

31 numaralı hadise ve izahına bakınız. [485]

Köleye İftiranın Cezası

130. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim kölesine zina iftirasında bulunursa, kıyamet gününde ona had (ceza) uygulanır."[486]

İzah

Verdiğimiz kaynaklarda, *"Allah o kimseye iftira cezası uygular"* şeklindedir.

Bu hadis dinimizin insana verdiği değeri ortaya koyar. Şerefine dil uzatılan köle de olsa, bir insandır. Başkasının şerefine dil uzatanın cezalandırılması ise kanun koyucunun hassasiyetle üzerinde durması gereken bir husustur.

Zina iftirasında bulunmanın cezası, seksen deynek vurmaktır. Böyle biri âhirette bir daha aynı suçla cezalandırılmaz. Âlimlerin çoğunluğuna göre ise köleye yapılan iftira için dünyada had, yani şer'î ceza uygulanmaz. Ama Peygamberimiz böylelerinin cezasını âhirette verileceğini bildirmiştir. Âhirette verilen ceza ise dünyada verilenden çok şiddetlidir.[487]

Resûlullahın Hendek Savaşında Duası

131. Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hendek Savaşı gününde şöyle duâ etti:

"Kitabı indiren, bulutları yürüten, hesapları çarçabuk gören, orduları bozguna uğratan Allah'ım! Onları da bozguna uğrat ve darmadağın et." ***[488]***

İzah

Mekke müşrikleri Medine'deki Yahudi kabilelerinin de desteğini alarak Müslümanlara son darbeyi vurmak üzere büyük bir ordu hazırlayarak Medine üzerine yürümüşlerdi. Resûlullah (s.a.v.) Sahabîleriyle yaptığı istişare sonucunda Medine'nin etrafına hendek kazarak düşman kuvvetlerinin geçmesini önlemeyi kararlaştırdı. Hazırlıklar tamamlanınca 3000 kişilik ordusuyla hendek önünde düşmanı karşılamaya çıktı.

124 numaralı hadiste de izzah ettiğimiz gibi, Müslümanlar bir taraftan müşrik ordusuna karşı çıkarken, bir yandan da Medine'de bıraktıkları ailelerinden endişe içerisindeydiler. Çünkü Yahudi kabilelerinden

Kurayzaoğulları Peygamberimizle olan antlaşmalarını bozmuşlar, müşriklerle işbirliği yapmayı kararlaştırmışlardı.

Müslümanlar bu savaşta gerçekten çok zor anlar yaşadılar. Fakat Allah'a olan inançlarında en ufak bir tereddüt göstermediler. Düşman kuşatmasının bir ayı doldurduğu ve artık sıkıntının had safhaya vardığı bir sırada Peygamberimiz ayağa kalktı, ellerini kaldırdı, müşrikler aleyhine yukarıdaki duayı yaptı. Hemen ardından Cebrail (a.s.) gelerek Resûlullaha Allah'ın duasını kabul ettiğini, müşrikleri bir rüzgarla bozguna uğratacağını müjdeledi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) iki dizi üzerine çöktü ve Allah'a hamd etti. Sonra da durumu Ashabına müjdeledi.

Bir Cumartesi gecesinde Allah'ın va'di gerçekleşti. Müşriklerin bulunduğu tarafta şiddetli bir rüzgar esmeye başladı. Müşriklerin gözleri toz toprakla doldu. Çadırları, eşyaları havaya uçuştu. Ateşler, ışıklar söndü, develer, atlar birbirine karıştı. Bu arada Müslümanların tekbir sesleri de kulaklarında çınlayınca kalplerine büyük bir korku düştü. Çok geçmeden de kuşatmayı kaldırarak gerisin geriye Mekke'ye dönmek zorunda kaldılar. Bu durum Kur'ân'da şöyle haber verilir:

"Ey iman edenler! Hatırlayın Allah'ın size olan nimetini ki, düşman orduları size saldırdığında, Biz onların üzerine bir rüzgar ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. O zaman Allah sizin yaptıklarınızı görüyordu."[489].

Namaz Kılanın Önünden Geçmek

132. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Siyah köpek, kadın ve eşeğin namaz kılanın önünden geçmesi namazı keser" buyurdu.

Abdullah bin Sâmit "Ey Ebû Zer, siyah köpeğin kırmızı köpekten veya sarı köpekten farkı nedir ki?" diye sordu.

Ebû Zer (r.a.) "Ey kardeşimin oğlu, senin bana sorduğunu ben de Resûlullaha (s.a.v.) sordum,

'Siyah köpek şeytandır' buyurdu" cevabını verdi.[490]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda, "Namaz kılanın önünde bir sütre olmadığı takdirde" kaydı vardır.

Dolayısıyla namaz kılanın önüne bir sütre koyarsa önünden geçen bu sayılan şeyler namazı kesmez, yani bozmaz.

Sayılan şeylerin namazı bozup bozmayacağı hususu, âlimler arasında tartışmalıdır. Çoğunluğa göre bu şeyler namazı bozmaz. Çünkü aksini ifâde eden hadisler vardır. Meselâ bu hadislerden birisi şöyledir:

"Namazı önünden geçen hiçbir şey bozmaz."[491]

Eşeğin namazı bozmadığı ile ilgili olarak İbni Abbas (r.a.) şöyle bir hadis rivayet eder:

"Ben Resûlullah Mina (veya Arafat'ta) namaz kıldırırken bir merkeb üzerinde geldim, safın, birinin önünden geçtim. Sonra ondan indim, onu otlamaya bıraktım ve cemaatla beraber namaza durdum."[492]

Namazı hiçbir şeyin bozmayacağını ifâde eden, eşek geçtiği halde namazın bozulmadığını bildiren hadislerden başka, kadın geçtiği halde de

namazın bozulmadığını ifâde eden hadisler de vardır. Meselâ Hz. Âişe, kendisi Resûlullahın önünde uzandığı halde onun namaz kıldığını bildirmiştir.[493]

Bir defasında da Peygamberimiz namaz kılarken önünden geçmek isteyen erkeklere mâni olmuş, fakat Zeyneb bint-i Ümmi Seleme'ye[494] (r.a.) engel olamamıştı. Namaz bittikten sonra,

"Kadınlar muhalefet etme hususunda erkeklere galiptir" buyurdu.[495]

Bütün bu hadisleri göz önünde bulunduran âlimler izahını yaptığımız hadisde geçen "namazı bozar" ifâdesini, "Namazdaki huşu ve huzuru bozar ve sevabını azaltır" şeklinde açıklamışlardır.

Hadiste kadınların hayvanlarla beraber zikredilmesi, onun kıymetini düşürmez. Çünkü makam farklıdır. Nitekim Hüccetullahi'l-Baliğa'da bununla ilgili olarak şöyle denilir:

"Namaz Allah'a yalvarış ve yakarıştır. Bu yakarışın huzur ve huşu içerisinde olması gerekir. Kadınlarla bir arada olmak ve onlara yaklaşmak, onlarla sohbet etmek ve hatta onlara bakmak, namazda bulunması gereken huzur ve huşûya engeldir."[496]

Abdest Esnasında Söylenecek Söz

133. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Ebû Hüreyre, abdest aldığın zaman "Allah'ın ismiyle, Allah'a hamd olsun" de. Eğer abdestini bozmama konusunda kendini tutabilirsen o abdestini bozuncaya kadar sana sevap yazılır."[497]

Hayber Yahudilerinin Cezalandırılması

334. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hayber'i toprak ve hurma mahsulünün yarısı karşılığında yerlilerinin elinde bıraktı.[498]

İzah

124 numaralı hadiste Resûlullahın Medine ve civarında bulunan Yahudilerle Medine'yi müşterek düşmanlarına karşı korumak üzere antlaşma yaptığını, Kurayzaoğulları Yahudilerinin bu antlaşmayı bozduğunu, bununla da kalmayarak müşriklere yardım ederek Müslümanları arkadan vurduğunu, Resûlullahın da Allah'ın emri ile onları cezalandırdığını ifâde etmiştik.

Medine'de bulunan ve Resûlullah ile yaptıkları antlaşmayı bozan Yahudi kabilelerinden birisi de Hayber Yahudileri idi. Hayber, Yahudilerin adetâ bir kalesi hüviyetindeydi ve tehlike gün geçtikçe artıyordu. Hayber Yahudileri, Mekke müşriklerine bir heyet göndererek şöyle bir teklifte bulunmuşlardı:

"Muhammed'in işini bitirinceye kadar biz de sizin yanınızda bulunacak, sizinle birlikte iş birliği yapacağız. Muhammed'e düşmanlık ve onunla çarpışmak hususunda sizinle antlaşma yapalım."

Bu teklif müşriklerin çok hoşuna gitmiş, hemen bir antlaşma yapmışlardı. Aynı heyet oradan da Gatafan kabilesine gitmişler, onları da peygamberimize karşı savaşmak hususunda kışkırtmışlardı. Karşılığında Hayber'in bir yıllık hurma mahsulünü vermeyi teklif etmişlerdi. Sonra da

çevredeki bütün Arap kabilelerine uğramışlar ve hepsini Peygamberimize karşı kışkırtmışlardı. İşte bütün bu gayretler neticesinde müşrikler 131 numaralı hadisin izahında yer verdiğimiz gibi, on bin kişilik bir ordu ile Mekke üzerine yürümüşlerdi.

Peygamberimiz Hendek Savaşında müşrik ordusunu hezimete uğratır uğratmaz onlara yardım eden, Müslümanlara ihanette bulunan diğer bir Yahudi kavmi olan Kurayzaoğullarını cezalandırmıştı. 124 numaralı hadisin izahına bakınız.) Bu durum Hayber Yahudilerini fazlasıyla korkuttu. Sıranın kendilerine geldiğini çok iyi biliyorlardı. Bir araya geldiler, durum değerlendirmesi yaptılar. İçlerinden Sellâm bin Mişkem şöyle bir teklif sundu:

"O bizim üzerimize yürümeden biz bütün Hayber Yahudileriyle onun üzerine yürüyelim. Teyma, Fedek ve Vadilkurâ Yahudilerini de yanımıza alalım. Yurdunun ortasında onunla eski ve şimdiki hıncımızla savaşalım."

Hayber Yahudileri bu teklifi yerinde buldular, "İşte yerinde olan görüş budur" dediler.

Peygamberimiz onların bütün bu faaliyetlerinden haberdardı. Onları cezalandırmayı istiyordu. Fakat Hayber Yahudileri Kureyşlilerle bir antlaşma yapmışlardı. Bu antlaşmaya göre Peygamberimiz Hayber Yahudilerinin üzerine yürüdüğünde Mekke müşrikleri Medine üzerine baskın düzenleyeceklerdi. Mekke müşrikleri üzerine gittiğinde de Hayber Yahudileri Medine'ye baskın düzenleyeceklerdi. Bütün bunlar Hayber'de toplanan Yahudilerin gün geçtikçe Medine'de kurulan İslâm devleti için ne büyük bir tehlike teşkil ettiğini açıkça gösteriyordu. Bunun için Peygamberimiz müşrikler tarafını garantiye almadan Hayber üzerine yürümeyi uygun bulmuyordu.

Nihayet Yüce Rabbimiz bunu Resulüne nasib etti. Peygamberimiz Hudeybiye'de müşriklerle bir antlaşma yaptı. Bu antlaşmanın bir maddesinde on yıl müddetle Müslümanlarla müşriklerin birbirlerine saldırmayacakları şartı vardı. Takip ettiği ince siyâsetle böylece müşrik tehlikesini bertaraf eden Peygamberimiz Hayber Yahudilerini rahatlıkla cezalandırabilirdi.

Bu arada Üseyr isimli bir Yahudi Gatafanları Müslümanlara karşı savaşmaya ikna etmiş ve onları Hayber kalelerine yerleştirmişti. Yaptığı konuşmada Yahudileri Peygamberimize karşı iyice kışkırtmış, onları Medine üzerine hücuma hazırlamıştı.

Peygamberimiz Hayber Yahudilerini kışkırtan Üseyr'e kendisini Hayber'e vali yapmayı, böylece kan dökülmesini durdurmayı teklif etti. Üseyr başlangıçta buna taraftar göründü ise de sonradan reddetti.

Bundan sonra yapılacak tek şey kalmıştı: İslâm devleti için gün geçtikçe büyük bir tehlike olmaya devam eden Hayber Yahudilerini cezalandırmak. Peygamberimiz Sahabîlere savaş için hazırlanmalarını emretti. Hazırlıklar tamamlanınca da Hayber üzerine yürüdü. Kendilerini güçlü kuvvetli gören Yahudiler korkularından kalelerine sığındılar, dışarı çıkmadılar. Neticede Yahudilerin son kalesi olan Hayber Sahabîler tarafından fethedildi. Peygamberimiz Hayber Yahudilerini sürgün etmek istiyordu. Yahudiler ziraati iyi bildiklerini, izin verilirse topraklarında kalıp işletmek istediklerini bildirdiler. Haybere yerleştireceği kimse olmadığından Peygamberimiz (s.a.v.) bu teklifi kabul etti. Yahudileri elde edecekleri mahsulün yarısını vermek şartıyla Hayber'de bıraktı.[499]

İşte izah ettiğimiz hadis bunu ifâde eder. 380 umarak hadise de bakınız.[500]

İyilik Ehli

135. Ebû Musa el-Eş'afî (r.a.) rivayet ediyor:

"Dünyada iyilik ehli âhirette de iyilik ehlidir. Dünyada kötülük ehli âhirette de kötülük ehlidir." [501].

Kulun Anne Karnında Kaderinin Yazılması

136. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ki o doğru söyleyen ve yalan çıkarılmayandır, bize şöyle buyurdu:

"Biriniz anne karnında kırk gün bekledikten sonra alaka olur, kırk gün sonra mudga olur. Kırk gün sonra melek gelir itaatli bir kul mu, isyankar bir kul mu, erkek mi kız mı olacağını yazar." [502].

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda bu hadis şöyledir:

"Şüphesiz Yüce Allah anne rahminde bir meleği vekil tayin etmiştir. O melek şöyle der: 'Ya Rabbi nutfe oldu. Ya Rabbi alaka oldu. Ya Rabbi, mudga oldu. Allah Teâlâ yaratılışını gerçekleştirmek istediğinde melek, 'Ya Rabbi, itaatkâr mı, âsi midir? Erkek midir, kız mıdır? Rızkı ne olacak? Ömrü ne kadardır?' bunlar böylece anne rahminde iken yazılır."

Müslim'deki bir başka rivayet de şöyledir:

"Nutfenin rahme düşmesinden sonra kırk iki gün geçti mi, Allah ona bir melek gönderir, o melek vasıtasıyla nutfeyi şekillendirir; işitmesini, görmesini, derisini, etini, kemiğini yaratır. Sonra melek sorar:

"Ey Rabbim! Bu erkek mi, dişi mi?" Rabbin dilediğine hükmeder, melek de yazar. Sonra sorar:

"Ey Rabbim! Eceli nedir?" Rabbin dilediğine hükmeder, melek de yazar. Tekrar sorar:

"Ey Rabbim! Rızkı nedir?" Rabbin dilediğine hükmeder, melek de yazar. Sonra melek elinde yazdığı sayfa olduğu halde çıkar. Artık buna ne birşey ilâve eder, ne de eksiltir."

Meleğin rahme gelmesi kırk, kırk iki, kırk üç ve kırk beş gibi değişik rivayetlerle de gelmiştir.

Hadiste kırk güne kadar olan dönem nutfe safhası olarak vasıflandırılır, sonra alaka, sonra da mudga olacağına dikkat çekilir. İnsanın bu safhalardan geçerek yaratıldığı Kur'ân'da da zikredilir. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:

"Biz insanı sağlam ve korunmuş olan anne rahmine bir damla su olarak yerleştirdik.

"Sonra o su damlasını alaka olarak yarattık. O alakayı mudga olarak yarattık. Kemiklere de et giydirdik."[503].

Günümüz tıb ilmi de âyet ve hadislerde geçen bu yaratılış safhalarını tasdik etmektedir. Meselâ Prof. Dr. Alpaslan özyazıcı, Hücreden İnsana isimli eserinde kırk günlük nutfe safhasını resimlerle ve ilmî ifâdelerle anlattıktan sonra şöyle der:

"Buraya kadar anlattığımız ilk 40 gün, hadiste nutfe safhası olarak ifâde edilmiştir. Bu zamana kadar ekser organların ilk emareleri

belirdiğinden, Peygamberimizin (s.a.v.) buyurduğu "derlenip toparlanır" tâbiri gerçekle tam bir uyum arz etmektedir."[504]

İzahını yaptığımız hadiste nutfenin kırk gün sonra alaka olacağı ifâde ediliyor. Hadiste ve zikrettiğimiz âyette geçen "alaka"ya genel olarak "kan pıhtısı" mânâsı verilmiştir. Oysa bu mânâ yeterli değildir. Çünkü alaka kelimesi lügat itibarıyla asmak, asılmak, takılmak gibi mânâlara gelir. Böyle olunca bu kelimeyi "rahmin cidarına asılması" şeklinde anlamamız mümkündür. Bu, tıpkı toprağa atılan tohumun uygun şartlarda çimlenip kök atarak toprağa tutunmasına benzer. Meni de kırk gün sonra Allah'ın izniyle kök atıp asılması, yerleşmesi halidir. Bu tarif günümüz tıb ilmine de uygundur.

Günümüzde tıbbî yönden insan yaratılışını anlatan kitaplarda bu safha özetle şöyledir:

Nutfe safhasından alaka safhasına geçen cenin 42, 43 günlük iken 1,5 santimetre boyunda, yani işaret parmağımızın ucu kadar bir büyüklüktedir. Uzuvları yavaş yavaş gelişmeye başlar. 45-50 günlük iken 2 santim, 55 günlük iken 2,5 santim, 60 günlük iken 3 santim boyuna ulaşır. Bu safhada cenin artık insanı andırır bir hale gelir. 60-75 günlük iken cinsiyet belirir, 8 haftalık iken boyu dört santim, ağırlığı ise 4,6 gramdır.[505]

Hadiste nutfenin alaka devresinden kırk gün sonra, "mudga" devresine geçtiği ifâde edilir. Ki âyette de nutfeye önce alaka, sonra mudga denilmiştir. Mudga, "bir çiğnemlik et" mânâsına gelir. Hadiste bildirildiğine göre mudga safhası da kırk gün sürer. Günümüz tıb ilmi de bu safhanın 14 haftanın sonuna kadar sürdüğünü ifâde eder.[506] Bu da hadiste belirtilen zamana yakındır.

Günümüz tıb ilminde çocuğun anne rahminde geçirdiği safhalar ilk üç haftalık iken "zigot," bundan dördüncü ayın başına kadar olan periyodda "embriyon," dördüncü aydan sonraki yavru ise "fötus" olarak isimlendirilir. [507]

Meleğin doğacak olan çocuğun "itaatli bir kul mu, isyankar bir kul mu, erkek mi kız mı, rızkı ne kadar, ömrü ne kadar" diye sorup yazması meselesine gelince:

Hadislerde meleğin sorduğu hususlardan bâzıları tamamen Cenâb-ı Hakkın irâdesine bağlıdır. Doğacak çocuğun erkek veya kız olması, kaç yıl yaşayacağı böyledir. Bunları Allah takdir eder. Ve takdirinden dolayı kulunu mes'ul tutmaz. Yani erkek yarattığı bir kuluna, "Sen niçin erkek doğdun?" diye sormayacağı gibi, altmış yıl ömür takdir ettiği birisine de "Sen niçin altmış yıl yaşadın?" diye sormaz. Bunun için de meleğin "Erkek midir, kız mıdır? Ömrü ne kadardır?" şeklindeki sorusunu tamamen Kendi iradesiyle takdir eder. "Erkek olsun, ömrü altmış yıl olsun" gibi emir olarak söyler.

İkinci gruptakiler ise ihtiyarîdir. Allah kulunun cüz'i irâdesini Kendi küllî irâdesi için basit bir şart yapmıştır. Buradaki yazısı ise, İmam-ı A'zam'ın da ifâde ettiği gibi emir, hüküm değil, vasf şeklindedir.[508] Yani Cenâb-ı Hak iradî fiilleri "Şöyle şöyle olacak" şeklinde yazmıştır. Yoksa, "Şöyle şöyle olsun" şeklinde yazmamıştır. Meselâ meleğin "Yâ Rabbi, itaatkâr mı, âsi midir?" sorusuna Allah "itaatkâr veya isyankar olsun" diye emir şeklinde değil de "İtaatkar olacak, isyankâr olacak" gibi vasıf, yani bilgi verme şeklinde cevap verir. Çünkü Allah'ın bu soruya emir şeklinde cevap vermesi, kulun ihtiyarını kaldırır. Onun "itaatkâr olsun" dediği insanlar ister istemez itaatkâr, "isyankâr olsun" diye emrettiği kullar da ister

istemez isyankâr olur. Bu durumda da iyilere mükâfaat, kötülere ceza vermek düşünülemez.

Rızkın önceden yazılmasını ise şöyle izah edebiliriz:

Rızık iki kısımdır. Birisi yaşamak için gerekli olan zarurî rızıktır ve Cenâb-ı Hakkın taahhüdü altındadır.

İkinci kısım ise mecazî rızıktır. Çalışmaya ve kazanmaya bağlıdır. Çalışkan bir insan gayreti neticesinde rızkının daha fazla takdir edilmesine sebep olabilir.

Ancak bu her zaman çok çalışan insan kesin olarak çok kazanır demek değildir. Yüce Allah ekseriyetle çalışana fazla mal vermekle beraber; yine de verip vermemek Onun irâdesine bağlıdır. İsterse verir, isterse vermez. Bazan da verir, bir musibetle tekrar alır.

Hadiste rızkın takdir edilmesini bu esaslar içerisinde anlamak gerekir. Yüce Allah yarattığı kulunun daha anne rahminde iken ne derece çalışıp çalışmayacağını bildiği için, onun rızkını bu bilgisine göre takdir etmiştir. Dolayısıyla "Madem rızık anne rahminde takdir edildiğine göre çalışmanın ne mânâsı var" denilemez. Rabbîmîz kâinata koyduğu kanun gereği, çalışana ekseriyetle fazla verir. Hattâ bunun için onun itaatkar veya isyankar olmasına bakmaz. Gayretine, çalışmasına bakar. Nitekim bir âyet-i kerimede,

"İnsan için çalıştığından başkası yoktur"[509]. buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir.

Kader hakkında geniş bilgi için Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Kadere İman isimli eserimize bakabilirsiniz.[510]

Selâm Allah'ın İsimlerindendir

137. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Selâm, Allah'ın isimlerinden biridir. Allah onu, bizim dinimizde olanlara bir selam; zimmetimizde olanlar için de eman ve güvence işareti olarak yeryüzüne indirdi."[511]

İzah

Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat'tu buna benzer şöyle bir hadis rivayet eder:

*"Selâm Allah'ın isimleri*ndendir. Onu aranızda yayınız."[512]

Bir âyet-i kerimede,

"En güzel isimler Allah'ındır. Allah'tan bu isimlerle isteyiniz"[513] buyurulur.

Bu âyet, Cenâb-ı Hakkın bir çok isimlerinin bulunduğuna işaret eder. Her birisi güzel ve yüce mânâlar ifâde eden bu isimlere, "En güzel isimler" mânâsına "Esmâü'l-Hüsnâ" denir.

Yukarıdaki hadiste Selâm'ın Allah'ın bir ismi olduğu nazara verilmektedir. Selâm, her türlü kusur, acizlik, noksanlık ve başkalarının kendisine kusur, noksan ve zarar vermesinden sonsuz derecede uzak ve emin bulunan, yaratıklarına huzur ve emniyet bahşeden mânâsına gelir.

Hadiste selâmın mü'minler arasında "Selâmü'n aleyküm (Allah'ın selâmı üzerine olsun)" "Ve aleyküm selâm (Sizin de üzerinize olsun)" şeklinde selamlaşma ifâdesi; zimmîler için de bir emniyet olarak indirildiği nazara verilmektedir.

Peygamberimiz "zimmetimizde olanlar" ifadesiyle, zimmîleri kast etmiştir. Zimmî, İslâm ülkesinde yaşayan, kendilerine güvence verilen gayr-i müslimlerdir. Böylelerini öldürmek büyük günahlardandır.[514]

"Bana Kur'ân Oku"

138. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana,

"Bana Kur'ân oku" buyurdu.

"Kur'ân sana indirildiği halde ben mi sana okuyacağım?" dedim.

"Evet, onu başkasından dinlemeyi seviyorum" buyurdu.

Nisa Sûresini okumaya başladım.

"Kıyamet gününde her ümmetten peygamberleri o ümmet üzerine bir şahit ve seni de bunlar ve bütün insanlar üzerine bir şahit olarak getirdiğimiz zaman onların hali nasıl olacak?"[515] âyetine geldiğimde gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Durdum.

"Dilediğini iste, dileğin yerine getirilecek" buyurdu.[516]

"Ben Sizden Ücret İstemiyorum"

139. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Kureyş'ten hiçbir kabile yoktur ki, Resûlullahın onlardan bir annesi bulunmasın. Hatta onun Hüzeyl kabilesinden de bir annesi vardır. Bunun içindir ki, Cenâb-ı Hak,

"De ki: Ben sizden bir ücret istemiyorum"[517]. *Ancak benimle olan akrabalık haklarınızı korumanızı, bana hıyanet etmemenizi, beni yalanlamamanızı, bana eziyet etmemenizi istiyorum."* [518].

İzah

Kureyş kabilesinin hepsi birbirine akraba idi. Kadınlarının çoğu Resûlullahın ya anne tarafından veya baba tarafından yakını oluyordu. Hadiste bu yakınlık "anne" olarak ifâde edilmiştir.

Bu akrabalık sebebiyledir ki, Allah onlardan Resulüne olan akrabalık haklarını yerine getirmelerini istemiş şöyle buyurmuştur:

"De ki: Sizi davet ettiğim şeye karşılık size olan yakınlığımdan dolayı beni sevmenizden ve akrabalık haklarını yerine getirmenizden başka bir ücret istemiyorum."[519].

Şa'bi yukarıdaki hadisi şöyle rivayet eder:

"İnsanlar bu âyet hakkında bize çok sordular. Biz de bu âyeti Abdullah bin Abbas'a sorduk. İbni Abbas (r.a.) "Bu âyet şu mânâya gelir" dedi:

"Allah'ın Resulü (s.a.v.), Kureyş'in nesebinin merkezini teşkil eder. Kureyş'in her boyu, mutlaka ona dayanır. İşte bu sebeple Cenâb-ı Hak,

"De ki: Sizi davet ettiğim şeye karşılık, size olan yakınlığımdan dolayı, beni sevmenizden, bana sempati duymanızdan başka herhangi bir ücret istemiyorum."

Buyurdu ki, bu şu mânâya gelir:

"Siz, benim kavmimsiniz. Sözlerimi dinlemeye ve bana itaat etmeye daha layıksınız. Dolayısıyla eğer siz bana itaat etmezseniz, hiç olmazsa akrabalık hakkını gözetin, bana eziyet etmeyin ve bana karşı çıkmayın." ***[520]***.

Resûlullahtan Bir Hatıra

140. Câbirbin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) benden bir deve satın aldı ve Medine'ye kadar devenin sırtını (ona binmeyi) bana tahsis etti.[521]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda bu hadis değişik rivayetlerle geniş olarak yer alır. Bu rivayetleri birleştirdiğimizde hadis şöyledir:

"Resûlullah ile bir gazada bulundum. Altımda nerede ise yürüyemez bir halde kendisiyle su taşıdığım hasta bir devem vardı. Resûlullah (s.a.v.) bana yetişti ve,

"Devene ne oldu?" buyurdu.

"Hastadır" dedim.

Resûlullah (s.a.v.) hayvanı sürdü ve ona duâ etti. Akabinde hayvan bütün develeri geçmeye başladı. Resûlullahın sözünü işiteyim diye dizginini

çekiyor, fakat onu durduramıyordum. Resûlullah biraz sonra bana yetişti ve,

"Deveni nasıl buluyorsun?" diye sordu.

"Afiyette görüyorum. Ona senin bereketin ulaştı" dedim.

"Onu bana satar mısın?" buyurdu.

Ben utandım. Çünkü ondan başka su taşıyacak devemiz yoktu. Fakat yine de "Evet" dedim. "Bir adamın bende bir altın alacağı var. Bu para karşılığında deve senin olsun" dedim. Ve Medine'ye varıncaya kadar binmem şartıyla deveyi kendilerine sattım.

Resûlullah Bilal'e,

"Ona bir altın ver. Biraz da fazla ver" buyurdu.

Bunun üzerine Bilal bana bir altın ve bir kırat para verdi.

Medine'ye vardığımızda deveyi kendilerine getirdim. Arkamdan bana şu haberi gönderdi:

"Acaba deveni alayım diye sana fiyat kırdım mı dersin? Para da, deve de senin olsun."

Câbir (r.a.) fakir bir Sahabî idi. Böylece Resûlullah kendisine ihsanda bulunmuş oldu. Câbir, Resûlullahın verdiği bir altın ile borcunu Ödediğini, fazlalık parayı da bereket umarak uzun müddet sakladığını, Harra Savaşında onu Şamlıların aldığını bildirmiştir.

Hadislerde devenin ücreti ile ilgili farklı rivayetler vardır.

Böyle bir satışın caiz olup olmadığı ile ilgili âlimler arasında farklı görüşler vardır. Biz bunun tafsilatına girmeyeceğiz. Hadisi fıkhı bir hükme kaynak olarak değil, Resûlullahtan bir hatıra olarak zikrettik.[522]

Ölümü Temenni Etmemek

141. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz asla ölümü temenni etmesin. Şayet ölümü istetecek bir durumla karşı karşıya kalırsa o zaman şöyle desin:

"Allah'ım, benim için yaşamak hayırlı olduğu müddetçe beni yaşat; ölüm hayırlı olduğu zaman da ruhumu al."[523].

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda "başına gelen bir sıkıntıdan dolayı ölümü temeni etmesin" ifâdesi vardır.

Yüce Allah insanı bu dünyaya mükemmel bir lezzet almak için göndermemiştir. İnsan için hayat zorluklarla, sıkıntılarla doludur. Kişi zengindir, fakat yine tam huzuru elde edemez. Bir yakını vefat eder, bütün servetini de verse onu geri getiremez. Bu da onun hayatını etkiler.

Bizler bu dünyada hayatın bu zorluklarını göğüslemekle mükeflefiz. Ehl-i iman için bu zorlukları göğüslemek kolaydır. Çünkü, kadere teslim olmuş, Allah'ın kendisi için takdir ettiğine razı olmuştur. Kadere gerçek mânâda iman eden ise sıkıntıdan, kederden kurtulur.

İnanmayan, ya da inancı zayıf olan bâzı insanlar vardır ki, bu zorluklara tahammül edemezler, kurtulmak için ölümü temenni ederler. Hattâ böylelerinden bir kısmı sadece ölümü temenni etmekle de kalmaz, sıkıntıdan kurtulmak için intihar gibi dinimizce haram olan bir suçu işler.

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde dünyevî bir sıkıntı ile karşılaşıldığında ölümü temenni etmemek gerektiğini ifâde etmektedir. İslâm âlimleri bu hadisten ölümü temenni etmenin mekruh olduğu hükmünü çıkarmışlardır.

Peygamberimizin ölümü temenni etmeyi yasaklamasının sebebini de şu hadisten öğreniyoruz:

"Hiçbiriniz ölümü temennî etmesin. Eğer o kimse iyilikle meşgul biri ise, umulur ki, iyiliği ve sevabı artar. Eğer kötü bir kimse ise belki günahlarından tevbe eder de azaptan kurtulur."[524]

Peygamberimizin bu tavsiyeleri sebebiyledir ki, Sahabîler en zor anlarında dahi ölümü temennî etmemişlerdir. Hz. Habbab kanıma yedi yerinden akrep soktuğu halde şöyle demiştir:

"Resûlullah bizi ölümü istemekten menetmemiş olsaydı, elbette ölümü temennî ederdim."[525] Ancak ölümü temennî etmenin mekruh olmadığı durumların olduğunu da burada ifâde edelim. Meselâ sâlih zatlar, dünyanın sıkıntılarından bir an önce kurtulup Allah'a, başta Peygamberimiz olmak üzere sevdikleri kimselere kavuşmak için ölümü temennî etmişlerdir. Bunun birçok misâli vardır. En güzel misâl ise Hz. Yusuf'dur (a.s.). O, bütün sıkıntılarından kurtulduktan, hayatının en güzel anını yaşamaya başladığı bir zamanda Yüce Allah'tan ruhunu almasını istemişti.[526]

Kur'ân'da bildirdiğine göre Hz. Meryem de Allah'ın kudretiyle Hz. İsa'yı babasız olarak dünyaya getirince bunun sıkıntısından,

"Ne olurdu, bundan evvel ölüp de unutulup gitseydim"[527] diyerek ölümü temennî etmiştir.

Yaşlanan, eskisi gibi her yere yetişemeyen, Müslümanların işlerini takip edemeyip bir haksızlık yapmaktan endişelen Hz. Ömer de ölümü temennî etmiş, şöyle duâ etmişti:

"Ey Rabbim, ihtiyarlıyorum, kuvvetten düşüyorum, artık benim ruhumu al."

Yanlış ve üzücü hareketlerde bulunanlar da yaptıkları hadiseden çok önceleri ölmüş olmayı temennî etmişlerdir. Bunun da birçok misâli vardır.

Kaynaklarda bildirildiğine göre dinin elden gitmesinden korkulduğu, yaşamanın kişinin dinine zarar vereceği durumlarda da kişi ölümü temennî edebilir.[528]

Bediüzzaman da, "Eğer benden sonra dünyada kalan kardeşlerimin teellümlerini düşünmeseydim 'Ya Rab! Canımı al' diyecektim" demiştir. [529]

Geniş bilgi için Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimizin 77-83. sayfalarına bakılabilir. [530] .

Zikrin Fazileti

142. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kul, zikirden başka, Allah'ın azabından kendisini daha fazla kurtaracak bir amel işleyemez" buyurdu.

"Allah yolunda cihad da mı?" denildi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah yolunda cihad da. Ancak kılıcın kırılıncaya kadar dövüşmen hariç" buyurdu.[531]

"Hak Geldi Bâtıl Zail Oldu"

143. İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Mekke'nin fethi günü Kabe'ye girdi. O sırada Kabe'nin etrafında kurşunla yere pekiştirilmiş 360 tane put vardı. Asasıyla onlara dürtüyor ve,

"Hak geldi, bâtıl yok oldu. Muhakkak ki, bâtıl yok olucudur" [532] diyordu.

Par yüz üstü yere yuvarlanıyordu. [533]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklardaki rivayetlerde Resûlullahın (s.a.v.),

"Artık hak geldi; bundan sonra bâtıl ne bir şeyi ortaya çıkarabilir, ne de geri getirebilir"[534] âyetini de okuduğu bildirilir.

Çeşitli rivayetlerde putların daha dokunmadan, sadece işaret etmesiyle düştüğü de kayıtlıdır.

Peygamberimiz, Hicretin 8 yılında, gizlice terk etmek zorunda kaldığı Mekke'yi kansız bir şekilde fethetmişti. Orada yaptığı ilk işlerden birisi, tevhid evi olarak inşâ edilen Kabe'yi ve çevresini putlardan temizlemek olmuştu. Hadis bunu ifâde etmektedir.[535]

Namazda Fatiha Okumak

144. Ubade bin Samit (r.a.) rivayet ediyor:

"Fatiha okumayanın namazı yoktur."[536]

İzah

Bu hadis mezhep âlimleri arasında farklı anlaşılmıştır. Hanefî mezhebi âlimleri bu hadisi, "Fâtihasız kılınan namaz tam değildir" şeklinde anlarlar. Bunun için de kıraatin Fatiha Sûresine hasredilmeşini ve peşinden başka bir sûre okunmasını vacip olarak görürler. Ayrıca şu hadisi de görüşlerine delil olarak zikrederler:

*"Her kim namaz kılar da onda Fatiha okumazsa, o namaz eksiktir, o namaz eksiktir, o namaz eksiktir, tamam değildir."***[537]**.

Bu hadisi *"Fatiha okunmayan her namaz eksiktir"***[538]**. şekliyle Taberânî de rivayet etmiştir.

Bu mezhebe göre namazda Fâtiha'yı okumak vacip olduğundan, kasten terk edilmesi durumunda namaz sahih olmakla beraber, günah işlenilmiş olunur. Hatâ ile terk edildiğinde de sehiv secdesi yapmak gerekir.

Diğer üç mezhep âlimleri ise yukarıdaki hadisi "Namazda Fatiha okumayanın namazı sahih değildir" şeklinde anlamışlardır. Dolayısıyla bu mezheplere göre namazda Fatiha okumak farzdır. Fatiha terk edildiğinde namaz sahih olmaz, yeniden kılmak gerekir. Mâlikîlere göre dört rekâtlı bir namazın üç rekâtında Fatiha okunmuşsa, dördüncü rekâtında okunmamış olması, namazın sıhhatine zarar vermez.[539]

Bahtiyar İnsan

145. Sevban (r.a.) rivayet ediyor:

*"Diline sahip olana, boş vakitlerini evinde geçirene ve günahlarına ağlayana ne mutlu."***[540]**.

İzah

Hadisin Tirmizi'deki rivayetinde Ukbe bin Âmir (r.a.) Resûlullaha (s.a.v.) "Ya Resûlallah, kurtuluş nedir?" sorusuna Peygamberimiz şu cevabı vermiştir:

"Diline hakim ol, evin sana dar gelmesin ve hatâların için ağla!"

Müsned'deki rivayette *"helal olduğunu bildiğin şeyi al, bilmediğin şeyi bırak"* ifâdesi de vardır.

Dili koruma ile ilgili daha bir çok hadis vardır. Peygamberimiz bir hadislerinde diline sahip olan için Cennete kefil olacağını ifâde etmiş, başka bir hadislerinde "En çok korkmam gereken şey nedir?" diye soran bir Sahabîye kendi dilini tutarak "İşte bu!" cevabını vermiştir. Başka bir hadis de şu mealdedir:

"İnsanoğlu sabahladığında, bütün uzuvları dile yalvararak şöyle derler:

"Bizim hakkımızda Allah'tan kork; çünkü biz ancak seninle kâimiz, doğru olursan doğru oluruz, eğri olursan eğri oluruz."[541]

Hadisde dikkat çekilen bir diğer husus da boş vakitlerini evinde geçirenlerin övülmesidir. Peygamberimiz bu hadislerinde huzur ve saadeti dışarıda değil, evde aramayı tavsiye ediyor. Evin kişiye dar gelmemesini, kendisini sıcak aile yuvasının dışına atmamasını istiyor. Bu tavsiye kadınlar için de geçerlidir. Onlarda huzur ve saadeti dışarıda değil, evlerinde, çoluk çocuklarıyla, eviyle meşguliyette aramalıdırlar.

Hadiste son olarak günahlar için ağlanması tavsiye ediliyor. Bir insan günahları için ağlayabiliyorsa, affın yolunu bulmuş demektir. Çünkü ağlamak pişmanlığı ifâde eder. Pişmanlık da bir çeşit tevbedir.

Diğer taraftan, önceden işlediği günahlara pişman olan bir insan, yeni günahlar peşine düşmez, günaha girmemek için dikkatli davranır.[542]

Cennet Hayatı

146. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennet ehline şöyle seslenilir:

"Siz dâima sağlıklı kalacak, asla hastalanmayacaksınız. Ebedî olarak yaşayacak, asla ölmeyeceksiniz. Asla üzülmeden zevk ve safa içerisinde yaşayacaksınız. Sürekli genç kalacak, asla ihtiyarlamayacaksınız."[543].

İhtiyacı Allah'a Arz Etmek

147. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim acıkır veya fakir düşer de bunu insanlardan saklar, derdini Allah'a arz ederse, onun için mutlaka helâlinden bir senelik geçimi için kapı açmak Allah üzerine bir haktır."[544].

İhramlı İken Vefat Eden

148. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Veda haccında bir adam ihramlı iken devesi onu yere çaldı, adam derhal öldü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Onu su ve sidr ile yıkayınız ve ihram elbisesi ile kefenleyiniz. Yüzüne ve başına bez sarmayınız. Ona güzel koku yaklaştırmayınız. Şüphesiz o

kıyamet gününde telbiye söyleyerek diriltilecektir."[545]

İzah

Hadiste ölünün yıkanması istenilen sidr, yaprakları kurutulup toz haline getirildikten sonra sabun tozu gibi banyoda kullanılan bir ağacın ismidir.

Telbiye de, "Lebbeyk. Allâhümme lebbeyk. Lâ şerike leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete ve'1-mülk. Lâ şerike leke" cümleleridir.

Peygamberimiz (s.a.v.) başka bir hadislerinde herkesin öldüğü hal üzere diriltileceğini bildirmiştir.[546] İzahını yaptığımız hadisin son kısmında da Peygamberimiz ihramlı iken vefat eden kimsenin kıyamet gününde telbiye getirerek diriltileceğini haber vererek aynı gerçeğe dikkat çekmiştir. [547]

Peygamberimizin Gaybî Bir Haberi

149. Ebû Said el-Hudri (r.a.) rivayet ediyor:

"Kendilerine sığınıp yardım isteyenlere yardım ettikleri, hükümlerinde âdil davrandıkları, paylaştırdıklarında adaletle hareket ettikleri müddetçe bu halifelik işi Kureyş'in elinden çıkmaz. Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti böyle yapmadıklarında üzerlerine olsun."[548]

İzah

Kureyş kabilesi, Peygamberimizin mensup olduğu kabiledir. Resûlullahın vefatından sonra halife bu kabileden seçilmiş, uzun bir zaman

böyle devam etmiştir. Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle Allah'ın bildirmesiyle istikbaldeki bir hadiseyi haber vermiş, zamanla onun bu mucizesi gerçekleşmiştir. Çünkü Kureyş zaman içerisinde zulme sapmış, adaleti elden bırakmış, böyle olunca da zulümle bir müddet daha hilâfet işi üzerlerinde kalmış, fakat sonradan Resûlullahın haber verdiği gibi ellerinden çıkmıştır. 296 numaralı hadise ve izahına da bakınız. [549]

Resûlullahın İsimleri

150. Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bize bâzı isimlerini saydı. Bunlardan bir kısmını hatırımızda tuttuk. Şöyle buyurdu:

"Ben Muhammed'im, Ahmed'im, Mukaffa'yım, rahmet peygamberiyim, savaş peygamberiyim."[550]

İzah

103 numaralı hadiste Peygamberimizin isimleri ile ilgili açıklama yapmıştık. Tafsilatı oraya havale ederek burada onun rahmet peygamberi ismi üzerinde duracağız.

Cenâb-ı Allah Peygamberimiz için,

"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"[551] buyurmuştur.

Peygamberimiz hem dünya için, hem de âhiret için rahmettir. Çünkü ona tâbi olanlar hem dünya saadetini, hem de âhiret saadetini kazanırlar.

Resûlullah kâfirler için de rahmettir. Çünkü daha önceki ümmetler peygamberlerine isyan ettiklerinde şiddetli rüzgar, yağmur ve ses ile helak edilmişlerdir. Oysa Allah Peygamberimiz hürmetine kâfirlere dünyada böyle bir ceza vermemiş, onların cezalarını âhirete tehir etmiştir.[552]

Cihada Denk Bir Amel

151. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Cihad etmek istiyorum, fakat gücüm yetmiyor" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Annen veya baban hayatta mı?" diye sordu.

Adam, "Annem hayatta" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Ona iyilik ederek Allah'ın huzuruna mazeretli olarak çık. Bunu yaparsan ve annen senden razı olursa hem hac, hem umre, hem de cihad etmiş olursun. Allah'tan kork ve annene iyilik yap."[553]

En'âm Sûresinin Fazileti

152. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"En'âm Sûresinin tamamı bir defada yetmiş bin melek tarafından uğurlanarak indi. Melekler yüksek sesle tesbih ve hamd ediyorlardı."[554]

İzah

Hadiste faziletine dikkat çekilen En'âm Sûresi, altı veya üç âyeti dışında Mekke'de nazil olmuştur. 165 âyettir. İfâde edildiği gibi, En'âm Sûresi hepsi birden bir defada inmiştir.

Sûrede iman esasları, bilhassa Allah'ın varlık ve birliği, peygamberlik müessesesi, öldükten sonra diriliş konuları, kesin ve parlak delillerle, veciz bir üslûpla beyan buyurulmaktadır. Allah'ın nimetleri zikredilirken, insanlar için yarattığı ehlî hayvanlara da bilhassa dikkat çekilmiş ve bu nimetin ehemmiyet ve büyüklüğüne bir işaret olarak sûreye de "ehlî hayvanlar" mânâsına gelen En'âm ismi verilmiştir. Sûrenin faziletini bildiren daha başka hadisler de vardır. Bir hadiste Peygamberimizin En'âm Sûresi nazil olduğunda tesbih ettiğini ve sûreyi ufuğu kaplayacak kadar meleğin uğurladığını bildirmiştir.[555] Bir başka hadis de şöyledir:

"Kur'ân'da En'am Sûresinden başka hiçbir uzun sûrenin bana tümü birden inmedi. Şeytanlar bu sûre için toplandıkları kadar hiçbir sûre için toplanmamışlardı. Bu sûre bana Ceberâil'in emrinde elli bin melek olduğu halde gönderildi. Bunu kuşatmışlar, bir düğün debdebesiyle getirdiler. Havuza su kor gibi göğsümde kararlaştırdılar. Allah Teâlâ bununla bana ve size öyle bir ikramda bulundu ki, artık bundan sonra ebedî olarak saptırmaz. Bunda müşriklerin bütün delillerinin iptali ve Allah'ın bozulması mümkün olmayan bir vaadi vardır."[556].

Bu sûrenin iki âyeti şu mealdedir:

"De ki: Gökleri ve yeri yaratan, rızık veren ve rızka muhtaç olmayan Allah'tan başkasını mı rab edineyim? De ki: Bana Müslümanların ilki olmam emredildi ve 'Sakın Allah'a ortak koşanlardan olma' buyuruldu.

"De ki: Rabbime isyan edersem, o büyük günün azabından korkarım." [557].

Allah Yumuşaklığı Sever

153. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah yumuşaktır ve yumuşaklığı sever. Yumuşaklık karşılığında verdiğini sertlik karşılığında vermez."[558]

Malını Korurken Öldürülen Şehittir

154. Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Kişinin malını korurken öldürülmesi kendisi için şehâdettir."[559]

İzah

Müsned'de yer alan hadislerin birinde malını korurken öldürülenin Cennette olduğu bildirilir. Başka bir rivayette de Resûlullah şöyle buyurmuştur:

"Malını korumak üzere öldürülen şehiddir, ailesini korumak üzere öldürülen şehiddir, dinini korumak üzere öldürülen şehiddir, canını korumak için öldürülen şehiddir."

Peygamberimiz bu hadisiyle meşru olan nefis müdafaasını göstermekte ve buna teşvik etmektedir. Kişinin malını müdafaa ederken öldürülmesi mümkün olduğu gibi, bu esnada karşıdakini öldürmesi de mümkündür. Bu durumda ne olacak? Bunu da hadisin Müslim'deki rivayetinden öğreniyoruz:

Bir adam Resûlullaha gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, bir yabancı malımı zorla almak isterse ne yapayım?" diye sordu. Sonra da Resûlullah ile aralarında şu konuşma geçti:

"Malını ona verme."

"Beni öldürmeye kalkarsa ne yapayım?"

"Sen de onu öldürmeye çalış?"

"Ya o beni öldürürse?"

"Sen şehid olursun."

"Ya ben onu öldürürsem?"

"O Cehenneme gider."

Tâbi kişi karşı taraftakini hemen öldürme yoluna gitmeyecektir. Bu son çâredir. Ondan önce saldırganı uzaklaştırmak için başka şeyler yapacaktır. Nitekim Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat'da şöyle bir hadis rivayet eder:

Bir zât, "Ey Allah'ın Resulü, bir yabancı malımı zorla almak isterse ne yapayım?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah'ın ismini ver" buyurdu.

Suâli soran, "Söz anlamazsa?" diye sordu, Resûlullah yine,

"Allah'ın adını ver" buyurdu.

Suâli soran, "Söz anlamazlarsa?" deyince Resûlullah şöyle buyurdu:

"O zaman onunla çarpış. Şayet öldürülürsen Cennettesin, öldürürsen o ateştedir."[560].

Evet, malını korurken öldürülen kimse manevî olarak şehiddir. Fakat defin noktasında şehid muamelesi görmez. Yıkanır, kefenlenir.

Şayet o saldırganı öldürürse, İslâm âlimlerine göre kendisine kısas uygulanmaz.[561]

Zulüm, Faiz Ve Haramdan Sakınmak

155. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim temsil ettiği bâtıl ile bir hakkı ortadan kaldırmak isteyen zâlime yardım ederse, Allah ve Resulünün koruyuculuğundan mahrum kalır.

Kim bir dirhem faiz parası yerse, 33 defa zina etmiş gibi günah kazanır.

Kim de vücudunu haramdan beslerse, ateş ona daha layıktır."[562].

İzah

Ebû Dâvud, İbni Mâce ve Müsned'de hadisin baş tarafına benzer şöyle bir rivayet vardır:

"Kim zulmen yapılan bir düşmanlığa yardım ederse, bundan vaz geçinceye kadar Allah'ın gazabına hedef olmaya devam eder."[563].

Zâlime yardım etmekten sakındıran bir başka hadis de şu mealdedir:

"Kim bir zâlime yardım ederse, Allah o zâlimi kendisine musallat eder."[564].

İzahını yaptığımız hadisde ise temsil ettiği bâtıl ile hakkı ortadan kaldırmak için zâlime yardım edenin Allah ve Resulünün koruyuculuğundan mahrum kalacakları ifâde edilmektedir. Böyleleri sadece Allah ve Resulünün koruyuculuğundan mahrum kalmazlar, aynı zamanda

onların düşmanlığını da kazanırlar. Düşmanı Allah ve Resulü olanların ise kıyamet gününde artık hiçbir koruyucuları olmaz.

Hadisin ikinci bölümünde bir dirhem faiz parası yiyenlerin 33 defa zina etme günahı kazanacakları ifâde edilmektedir. Gerek fâiz, gerekse zina büyük günahlardandır. Burada faiz yemenin zinadan daha dehşetli gösterilmesi, zinanın günahını azaltmaz. 3Çünkü Kur'ân, faizi şiddetle reddettiği gibi, fuhşu da reddeder.

Meselâ bu âyetlerden bir kaçının meali şöyledir:

"Zinaya yaklaşmayın; şüphesiz ki o pek çirkin bir şeydir ve pek kötü bir yoldur."[565].

"Rahman'ın makbul kulları, zina etmezler."[566].

"Fuhşun açığına da, gizlisine de yaklaşmayın."[567].

"Allah fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar."[568].

Haya Dini Öğrenmeye Mâni Olmamalı

156. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Ümmü Süleym geldi ve "Ey Allah'ın Resulü, Allah gerçeği açıklamaktan haya etmez. Erkeğin rüyasında gördüğünü kadın da görürse gusletmesi gerekir mi?" diye sordu. Ben güldüm ve "Hiç kadın ihtilam olur mu?" dedim. Resulullah (s.a.v.),

"Eğer kadın ihtilam olmazsa çocuk annesine niçin benziyor?" buyurdu.[569]

İzah

Bilhassa kadınlar için çok güzel ve mühim bir haslet olan utanma duygusu, dinî meseleleri öğrenme hususunda hoş karşılanmaz. Yani haya duygusu dinî meseleleri öğrenmeye mâni değildir. Hayaya çok önem veren dinimiz, mü'minin dini ve dünyası ile ilgili bilgileri elde etmek için öğrenmeyi, sormayı "ayıp" ve "utanılacak" bir işten saymak şöyle dursun, her vesile ile buna teşvik etmiştir. Hayanın dini öğrenmeye mâni olmaması gerektiğinin en güzel misâlini Sahabî kadınlarda görüyoruz. Onlar kendileri ile alâkalı meseleleri ya bizzat, ya da Peygamberimizin (s.a.v.) mübarek hanımları vasıtasıyla Peygamberimize soruyorlar ve öğreniyorlardı. Yukarıdaki hadis bunlardan sadece birisidir. Enes bin Mâlik'in (r.a.) annesi olan Ümmü Süleym (r.a.) mahrem bir meseleyi rahatlıkla Peygamberimize sorabilmiştir.

Hz. Âişe de suâl soran kadınları, "Ensar kadınları ne iyi kadınlardır; hayaları dinlerini öğrenmeye mâni olmuyor"[570] sözleriyle övmüştür. Peygamberimiz izah ettiğimiz hadisin başka bir rivayetinde de erkeğin menisinin koyu beyaz, kadının menisinin ise berrak ve sarı olduğuna dikkat çekmiştir.

Havle'nin (r.a.) sorusu üzerine de kadının rüyasında gördüğü şeyden dolayı meni akmadıkça gusül gerekmediğini, bunun erkeklerde de böyle olduğunu bildirmiştir.[571]

Kadının ihtilam olmaktan dolayı gusletmesinin farz olması için meninin haznenin dışına çıkması şarttır.[572]

Akika Kurbanı Kesmek Sünnettir

157. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kimin bir çocuğu doğarsa onun için akîka kurbanı olarak deve, sığır veya koyun kessin."[573].

İzah

Yeni doğan çocuğun başındaki tüyüne "akîka" denir. Böyle bir çocuk için Cenabı Hakka bir şükür olmak üzere kesilen hayvana da "akîka kurbanı" denir.

Akîka kurbanı, çocuğun doğduğu günden ergenlik çağına erişinceye kadar kesilebilir. Fakat yedinci günü kesilmesi daha faziletlidir. Çocuğun doğumunun yedinci gününde adı konur, saçı kesilir. Kesilen saç ağırlığınca altın veya gümüşün sadaka olarak verilmesi ve kurbanın aynı günde kesilmesi sünnettir. Peygamberimiz torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için akîka kurbanı kesmiştir. Akîka kurbanı kesen sevap kazanır, kesmeyen ise bir günaha girmiş olmaz.

Kurban kesilebilme şartlarını taşıyan hayvanlar, akîka kurbanı olarak da kesilebilir. Kız çocukları için de akîka kurbanı kesmek mümkündür.[574]

Akîka kurbanı kesilirken "Bismillâhî Allâhü ekber. Allahım bu Senin rızân için kesilen filan kimsenin akîka kurbanıdır" denilir.

Akîka kurbanının etinden sahibi yiyebilir, başkalarına ikram edebilir, sadaka olarak dağıtabilir. [575]

Haya

158. İmran bin Husayn rivayet ediyor:

"Haya bütünüyle hayırlıdır."

(7 numaralı hadisin izahına bakınız.) [576]

Peygamberimizin Bağışlanma Dilemesi

159. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak ki, ben her gün yüz defa Allah'tan bağışlanma diler ve Ona tevbe ederim."[577].

İzah

Başka bir rivayet "yetmiş defa" şeklinde gelmiştir. Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında hadisin başında, *"Bazan kalbimi bir bulut kaplar"* ilâvesi vardır.

Abdullah bin Ömer de (r.a.) Peygamberimizin nasıl istiğfar ettiğini şöyle rivayet eder: "Biz Resûlullahın bir oturuşta yüz defa 'Rabbiğfirlî ve tüb aleyye. İnneke ente't-tevvâbü'r-Rahîm (Rabbim beni bağışla. Tevbemi kabul et. Şüphesiz Sen tevbeleri kabul edensin, merhametlisin)' dediğini saydık.[578]

Bilindiği gibi, peygamberler büyük veya küçük günah işlemezler. Böyle olunca Peygamberimizin tevbe etmesinin başka sebepleri vardır. Bunları şöyle sayabiliriz:

1. Peygamberimiz Allah'ın,

"Ona istiğfar et. Çünkü O tevbeleri kabul edendir"[579].

"Şüphesiz Allah çok tevbe edenleri sever"[580]. gibi emrine tâbi olarak tevbe etmiştir.

2. Ümmetini tevbe ve istiğfara teşvik ve onlara bunu öğretmek için tevbe etmiştir.

3. Peygamberimiz sürekli olarak bir halden bir hale yükselir, devamlı olarak derece elde ederdi. Evvelki hali sonraki haline nisbetle bir günah gibi olurdu. Resûlullah tevbe ederek, önceki halini sanki yaşamamış duruma getirirdi.

4. İstiğfar ve tevbe bir ibâdettir. Peygamberimiz de ibâdet düşüncesiyle Allah'a tevbe ve istiğfar etmiştir.

5. Peygamberimiz Yüce Allah'a şanına uygun kullukta bulunamadığı için çok çok tevbe istiğfar etmiştir.

6. Peygamberimizin tevbe ve istiğfarının bir sebebi de ümmetinin bağışlanması içindir.

Hadisin baş tarafında yer alan "Bazan kalbimi bir bulut kaplar" ifâdesine gelince:

Peygamberimiz bu sözüyle, kalbine insan olarak kaçınmanın mümkün olmadığı dalgınlık, yeme içme ve diğer beşerî düşüncelerin geldiğini ifâde etmektedir. Bu, kalbi kaplayan örtü gibidir. İşte Peygamberimiz bu örtüyü kaldırmak için istiğfar etmiş, bağışlanma dilemiştir.

Günahsız olan Resûlullah gibi bir peygamber günde yüz defa tevbe istiğfar ederse, günahkar olan bizlerin tevbe istiğfara ne kadar sarılmamız gerektiği düşünülsün.[581]

Resûlullaha Nasıl Salât Getirilir?

160. Ka'b bin Ucre (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam: "Yâ Resûlallah! Sana nasıl selâm vereceğimizi biliyoruz. Fakat nasıl salat getireceğimizi bize bildir" dedi.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Şöyle deyiniz. 'Allahümme salli ala... (Allah'ım, İbrahim'e salât ettiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed'in âline de salât et. Şüphesiz Sen kullarının hamdlerine bol sevapla karşılık veren, dilleriyle övülen Hamîd ve sonsuz şeref ve büyüklük sahibi Mecîdsin.

"Allah'ım, İbrahim'e bereketini indirdiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed'in âline de bereketini indir. Şüphesiz Sen kullarının hamdlerine bol sevapla karşılık veren, dilleriyle övülen Hamîd ve sonsuz şeref ve büyüklük sahibi Mecîdsin."[582].

İzah

Yukarıdaki suâli Resûlullaha Beşir bin Sa'd (r.a.) sormuştu. Buna sebep de Resûlullaha (s.a.v.) nazil olan şu âyetti:

"Peygambere Allah rahmet eder, melekler de duâ eder. Ey iman edenler, siz de ona teslimiyetle salât ve selâm getirin."[583].

Beşir bin Sa'd (r.a.) bu âyette Allah'ın emrini işitince, emredilen salâtın nasıl getirileceğini sormuştu. Peygamberimiz bir müddet susmuş, sonra da yukarıdaki cevabı vermişti.

Peygamberimiz daha birçok hadislerinde ümmetini kendisine salat getirmeye teşvik etmiştir. Bunlardan birisi şu mealdedir:

"Bir topluluk Allah'ı zikretmeden ve resulüne salavat getirmeden dağılırsa, muhakkak o toplantı onlar için hasarettir."[584].

Resûlullah bir hadislerinde de yanında ismi anıldığı halde kendisine salavat getirmeyenleri insanların en cimrisi olarak vasıflandırmıştır.[585]

466 ve 617 numaralı hadis ve izahına da bakınız.[586]

İmanla Kabre Girmek

161. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim ölüm ânında "Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır" derse, ebedî olarak Cehennem ateşinde kalmaz.**[587]***.

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklardaki ölmeden önce son sözü "Lâilâhe ilallallah" olanın Cennete gireceği şeklindedir.

Bediüzzaman, Asây-ı Mûsâ isimli eserinde şöyle der:

"Herkesin iman mukabilinde bu zemin yüzü kadar bağlar ve kasırlar [saraylar] ile müzeyyen [süslenmiş] ve bakî ve daimî bir tarla ve mülkü kazanmak veya kaybetmek dâvası başına açılmış. Eğer iman vesikasını sağlam elde etmezse kaybedecek. Ve bu asırda maddiyyunluk taunuyla çoklar o dâvasını kaybediyor. Hattâ bir ehl-i keşif ve tahkik bir yerde kırk vefiyattan [ölümden] yalnız bir kaç tanesinin kazandığını sekeratta [Ölüm ânında] müşahede etmiş; ötekiler kaybetmişler. Acaba bu kaybettiği dâvanın yerini bütün dünya saltanatı o adama verilse doldurabilir mi?"[588]

Evet bir insanın dünyada en büyük sermayesi ve en tükenmez hazinesi imanıdır. En mühim meselesi de onu kazanıp kaybetme düşüncesidir.

Bunun için imanın elde edilmesi ne kadar mühimse, muhafazası da o derece ehemmiyet taşımaktadır. Çünkü ebedî saadetin kazanılması, son nefesin imanlı olarak verilmesine bağlıdır. Bir mü'min hayatı boyunca ibâdet etse de, ömrünün sonuna doğru veya ölüm ânında—Allah korusun—imanını kaybedecek olsa ne kadar büyük bir felâkete düştüğü tasavvur edilemez. Bazan de bunun tersi olur. Ömrünün çoğu imansız olarak geçtiği halde, hayatının sonuna doğru hidâyet nasip olup kurtulan insan da az değildir, peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde eder:

"Biriniz Cennet ehlinin amelini işler, nihayet Cennet ile kendisi arasında bir arşınlık veya iki arşınlık mesafe kalınca Cehennem ehlinin işini yapmaya başlar, Cehenneme girer.

"Biriniz de Cehennem ehlinin amelini işler, nihayet kendisi ile Cehennem arasında bir arşınlık veya iki arşınlık mesafe kalınca Cennet ehlinin işini yapar, Cennete girer."[589]

Hadiste geçen "arşın" ifâdesi, insanın ölüm anın yaklaştığından kinayedir.

İşte Peygamberimiz izahını yaptığımız hadislerinde de ölüm ânında "Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah en büyüktür. Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır" derse, ebedî olarak Cehennem atesinde kalmayacağını bildirmiştir. Çünkü bu söz onun imanla kabre girdiğine işarettir.

Dolayısıyla günahkar da olsa Cehennemde kâfirler gibi ebedî olarak orada kalmayacak, cezasını çektikten sonra cennete girecektir. Yüce Allah, bu bu cümleyi ihlasla söyleyen kullarının günahlarını bağışlayıp onları Cehenneme hiç uğratmadan, direk Cennete de koyabilir.

İmanla kabre giren birinin eğer sevabı günahından fazla veya eşit ise, Cehenneme hiç girmeden doğrudan Cennete girecektir.[590]

Ammar'ın Fazileti

162. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Ammar Resûlullahın yanına girmek için izin istedi. Resûlullah ona,

"Temiz ve temizlenmiş Ammar'a merhaba" buyurdu.[591]

İzah

Tirmizi'de bu hadis şöyledir:

"Ammar Resûlullahın yanına girmek için izin istedi. Resûlullah,

'Ona müsaade edin, girsin' buyurdu.

O girince de,

"Temiz ve temizlenmiş Ammar'a merhaba" buyurdu.

Ammar bin Yâsir (r.a.) İslâmın ilk kadın şehidi Sümeyye (r.a.) ile yine İslâmın ilk erkek şehidi Yasir'in (r.a.) oğlu idi.

Annesi ve babasıyla beraber kendisi de müşriklerin çok ağır işkencelerine maruz kalmıştı. Sonunda dayanamamış, ağır işkencelerden kurtulabilmek için dili ile Lat ve Uzza putlarının "Muhammed'in dininden" iyi olduğunu söylemişti. Müşriklerin elinden kurtulur kurtulmaz doğruca Peygamberimizin (s.a.v.) huzuruna çıktı ve "Helak oldum, imanımı inkar ettim, yâ Resûlallah" dedi.

Resûlullah,

"Kalbin nasıl?" diye sorarak kalbinin dilini tasdik edip etmediğini sordu.

Ammar (r.a.) "Kalbim imanla doludur" cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.),

"Ammar tepeden tırnağa imanla doludur" diyerek onun endişesinin yersiz olduğunu ifâde buyurdu. Bir müddet sonra da kalbi imanla dolu olduğu halde inkara zorlanan kimselere bir mes'uliyet olmadığının açıklandığı Nahl Sûresinin 106. âyeti nazil oldu. Hadiste geçen "temiz ve temizlenmiş" ifâdesi bu hadiseye işaret etmektedir.

Ammar (r.a.) Allah ve Resulü uğrunda Mekke'den Medine'ye hicret etmiş, Peygamberimiz ile birlikte Bedir ve Hendek savaşlarına katıldı.

Peygamberimiz Hz. Ammar'i çok severdi.

"Ammar'a düşman olan Allah'a düşmana olur. Ona kin besleyen ve onu kızdıran Allah'ı kızdırmış olur," "Cennet Ali, Ammar, Selman ve Bilal'i şiddetle arzu etmektedir" gibi sözleriyle bu sevgisini açığa vurmuştur.

Ammar (r.a.) Peygamberimizden sonra yalancı peygamber Müselylimetü'l-Kezzab ile yapılan Yemâme Savaşına katıldı. Bu savaşta büyük kahramanlıklar gösterdi. Hicretin 37. yılında yapılan Sıffîn Savaşında Hz. Ali'nin (r.a.) safında yerini aldı ve bu savaşta şehid oldu.

367 numaralı hadise de bakınız.[592]

Cerir Bin Abdullah'ın (r.a.) Fazileti

163. Cerir bin Abdullah el-Becelî rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Müslüman olduğum günden beri beni yanına girmekten men etmedi. Beni gördüğü zaman da mutlaka tebessüm etmiştir. [593]

İzah

Hicretin 10. yılıydı. Peygamberimiz Ashabıyla sohbet ediyordu. Bir ara,

"Sizin yanınıza şu kapıdan Yemenli hayırlı biri gelecek. Onun yüzünde melik ve melek alâmeti vardır" buyurdu. Ashab pür dikkat haber verilen zâtı beklemeye başladı. Resûlullahın haber verdiği bu zât, Cerir bin Abdullah'dı (r.a.).

Resûlullahın haber vermesinden bir müddet sonra beraberinde 150 kişilik bir grupla gelen Cerir, Müslüman olarak Peygamberimize bîat etti. [594]

Hz. Cerir'in Resûlullahın yanında ayrı bir yeri vardı. Nitekim izah ettiğimiz hadis bunu gösterir. Hadiste de ifâde edildiği gibi, Müslüman olduğu günden beri onu yanına girmekten men etmemiş, onu her gördüğünde mutlaka gülümsemiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Cerir'i zaman zaman mühim vazifeler için de görevlendirmiştir. Meselâ bir defasında onu Zülhalasa putunu yıkmak için vazifelendirmişti.[595] Veda Haccından sonra da İslama davet için onu Yemen'e gönderdi.[596] Peygamberimiz (s.a.v.), Hz. Cerir'e ticârette aldatmamasını, herkese doğruyu söylemesini ve insanlara nasihatta bulunmasını tavsiye etmişti. Hz. Cerir hayatı boyunca bu tavsiyeye uygun hareket etti. Ticâret yaptığında sattığı malın bütün kusurlarını müşteriye söylerdi. "İşte mal, işte fiyatı, işte kusurları. İster al, ister alma" derdi. "Sen bu şekilde birşey kazanamazsın" diyenlere, "Biz Resûlultan böyle söz verdik, kazanalım, kazanmayalım; verdiğimiz sözden dönmeyiz" cevabını verirdi.

Hicretin 51. yılında vefat eden Hz. Cerir birçok da hadis rivâyet etmiştir. Müsned'de onun rivayet ettiği 109 hadise yer verilmiştir.

546 numaralı hadise de bakınız. [597]

Erkeğin Hanımının Yeğenini Nikahlaması

164. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir kadın halasının ve teyzesinin üzerine nikâh edilmez."[598]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında hadis şöyledir:

"Kadın halasının üstüne, hala da erkek kardeşinin kızı (yeğeni) üstüne; kadın teyzesinin üstüne, teyze de kız kardeşinin kızı üstüne nikâhlanamaz."

Dinimiz, bâzı kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Bunlar anne, anne anne, kız kardeş gibi kan bağı ile haram kılınanlar; süt kardeş, süt anne gibi süt emme yoluyla haram kılınanlar; bir de eşin kız kardeşi, halası, teyzesi gibi, evlilik yolu ile haram kılınan kadınlardır. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde bir kadının üzerine onun kız veya erkek kardeşinin kızlarıyla yani eşin yeğeniyle evlenilmesinin haram olduğunu bildirmiştir.

Kan bağı ve süt emme yolu ile olan haramlık süreklidir. Bu kadınlarla elvenmek hiçbir zaman caiz olmaz. Ancak evlilik yolu ile haram kılınan kadınlarla evlenmenin haram kılınması geçicidir. Nikâhın devamı şartına

bağlıdır. Ölüm veya boşanma sebebiyle nikâh son bulursa, kişi hanımının yeğenleriyle, hala veya teyzesiyle evlenebilir.

Ancak erkek şayet hanımını boşadı ise, bu durumda hanımının yeğenleriyle, kız kardeşiyle (baldiziyla) veya hala ve teyzesiyle evlenebilmesi için boşadığı kadının başka bir erkekle evlenebilmesi için beklemesi gereken müddet demek olan "iddef'in bitmesini beklemesi gerekir. Eşinin ölmesi durumunda ise beklemesi gerekmez.

Kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlar için Hanefî ve Şâfıîlere Göre Evlilik Aile isimli eserimize bakılabilir.[599]

Azaları Sağlam Olanlar Âhirette Sakatlara İmrenecek

165. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Dünyada iken azaları sağ ve salim olanlar, Kıyamet günü musibetzedelere verilen sevabın çokluğunu gördüklerinde, dünyada iken derilerinin keskin âletlerle parça parça kesilmiş olmasını arzu edeceklerdir."[600]

İzah

İnsan, herşeyin hikmetini anlayamadığı için çoğu zaman huzursuz olur. Meselâ, âmâ, sağır, dilsiz veya herhangi bir uzvu eksik birini görse ona acır. Bir müddet kendisini onun tesirinden kurtaramaz. Oysa Cenâb-ı Hak kullarına karşı herkesten daha şefkatli, herkesten daha merhametlidir. Dolayısıyla, bir kulunu göz, kulak, dil veya el nimetinden mahrum ettiyse, hakikî mânâda bu, o kul için bir musibet değil, nimettir. Şikâyeti değil,

şükrü ve sabrı gerektirir. Çünkü, Allah bununla kulunu imtihan etmektedir. Eğer o kul sabrederek imtihanı kazanırsa, âhirette dünyada iken sağlam olanları imrendirecek bir makam kazanacaktır.

İşte yukarıdaki hadislerinde de Peygamberimiz, mahşer gününde Cenâb-ı Hakkın musibetzedelere verdiği nimetlerin büyüklüğünü gören insanların, dünyada iken daha büyük musibetlere maruz kalmayı arzu edeceklerini bildirmektedir.[601]

Süt Amcası Kadına Mahremdir

166. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam yanıma girmek için izin istedi ve "Ben senin süt amcanım" dedi. Resûlullah geldiğinde durumu ona haber verdim.

"Ona izin ver, çünkü o senin süt amcandır" buyurdu.[602]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında Hz. Âişe'nin Eflah (r.a.) isimli o şahsa izin vermediği, onun "Ben senin amcanım" demesi üzerine onunla aralarında kan bağı olmadığını bildiği için şaşırdığı, durumu Resûlullah öğrendiğinde "O senin amcandır" buyurduğu kayıtlıdır.

164 Numaralı hadisin izahında da zikrettiğimiz gibi, dinimiz bâzı kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Bunu Peygamberimizin,

"Neseben haram olanlar, süt ile de haramdır"[603] hadisinden öğreniyoruz.

Yani neseben kişinin kızı, halaları, teyzeleri, erkek ve kız kardeşlerinden yeğenleri haram olduğu gibi; süt kızları, süt halaları, süt teyzeleri, süt erkek ve süt kız kardeşinden yeğenleri de haramdır. Kendileri ile evlenilmesi haram olan erkeklere karşı kadınların mahremiyeti yabancı erkeklerden farklıdır. Evlenilmesi haram olan erkeklerle başbaşa bulunabilirler, arzu ederlerse başları, kolları açık olarak onların yanında kalabilirler.

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde Hz. Aişe'den süt amcasını yanına girmesine izin vermesini istemiştir. Çünkü süt amca ile evlilik haramdır. Dolayısıyla bir kadın süt amcasıyla baş başa kalabilir.[604]

Yetime Haksızlık Yapmamak

167. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.), "Ya Resûlullah, ben hangi gerekçe ile yanımdaki yetimi dövebilirim?" dedim.

Şöyle buyurdu:

"Kendi malını korumak için onun malını riske atmaksızın ve onun malından kendine kazanç sağlamaksızın, çocuğunu hangi sebeple dövüyorsan, onu da o sebeple dövebilirsin." ***[605]***

İzah

Suâli soran yanındaki yetimi hangi gerekçe ile dövebileceğini sorduğu halde, Resûlullah ona sadece suâlinin cevabını vermekle yetinmemiş, kendisini mühim bir konuda ikaz da etmiştir. O da yetimin malını riske

atmamak ve onun malından kendine kazanç sağlamamaktır. Çünkü yetimin malını yemek büyük günahlardandır. Yüce Allah bir âyet-i kerimede yetimlerin mallarını korumayı emrederek şöyle buyurmuştur:

"Sana bir de yetimlerden soruyorlar. De ki: Onların durumunu düzeltmek, himaye altına almak mallarını korumak hayırlıdır. Eğer onlarla karışır, bir arada yaşarsanız, zâten onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah ıslah edenle ifsat edeni birbirinden ayırır; kimin hangi niyetle yetimin malına yaklaştığını bilir."[606]

Âyetten de anlaşılabileceği üzere, yetimin malına onun nâmına yaklaşmakta bir mahzur yoktur. Zâten Peygamberimiz bir hadislerinde yetimin malını çalıştırmayı emretmektedir.[607]

Yetimin malı onlar namına çalıştırılmalıdır, ancak izah ettiğimiz hadisten de anlaşılacağı üzere, bu yapılırken onların malı riske atılmamalı, yetimin malından şahsî kazanç temin edilmemelidir. Ayette de dikkat çekildiği gibi, yetimin malına hangi niyetle yaklaşıldığını Allah'ın bildiği unutulmamalıdır.

Kişinin koruması altındaki yetim yetişkin çağa geldiğinde de, malı çalıştırılmışsa karı ile, yoksa olduğu gibi kendisine teslim edilmelidir. Rabbimiz bu hususta da kullarını şöyle ikaz eder:

"Yetişkin çağa geldiklerinde yetimlere mallarını verin. Helâli harama değiştirmeyin. Onların malını kendi malınıza katmak suretiyle de yemeyin. Şüphesiz o pek büyük bir günahtır."[608]

Cemaattan Ayrılmamak

168. Câbir bin Semure (r.a.) rivayet ediyor:

Ömer (r.a.) Câbiye'de[609] bize şöyle bir konuşma yaptı:

"Ey insanlar! Resûlullahın bize okuduğu bir hutbenin benzerini size okumak için kalkmış bulunuyorum. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu:

"Sahabîlerime hürmet edin. Sonra onların ardından gelenlere, sonra onların ardından gelenlere. Sonra yalan yaygınlaşır. Öyle ki kişi şahitlik etmesi istenmediği halde şahitlik edecek, yemin etmesi istenmediği halde yemin edecek."

"Her kim Cennetin en güzel yerini arzuluyorsa cemaattan ayrılmasın. Çünkü şeytan tek kişi ile beraberdir. Birlik içindeki iki kişiden daha uzaktır."

"Dikkat edin, biriniz bir kadınla başbaşa kalmasın. Çünkü üçüncüleri şeytandır.

"Dikkat edin, kimin iyilikleri kendisini sevindiriyor, kötülükleri de üzüyorsa, o kimse mü'mindir."[610]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında hadisin baş tarafı şöyledir:

"Ümmetimin en hayırlıları benim Sahabîlerimdir; sonra onlan: takip edenler, daha sonra onlan takip edenlerdir.

"Ondan sonra öyle insanlar gelecek ki, istenmeden şahitliğe koşacaklar, hıyanet edecek, güvenilmeyecekler, adakta bulunacaklar, fakat adaklarını yerine getirmeyecekler ve aralarında haram yiyerek şişmanlayanlar çıkacak."

Tirmizi'de de cemaatla ilgili olarak aynca şöyle bir rivayet vardır:

"Allah benim ümmetimi sapıklık üzere bir araya getirmeyecektir. Allah'ın yardım eli cemaatin üzerindedir. Her kim cemaattan ayrılırsa, Cehenneme ayrılmış olur."[611]

Hz. Ali'nin Ve Çocuklarının Fazileti

169. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Vefat hastalığına yakalandığında Abbas Resûlullahı (s.a.v.) ziyarete geldi. Onu kaldırdı ve seririn üzerine oturttu. Resûlullah (s.a.v.),

"Allah seni yüceltsin ey amca" buyurdu.

Abbas, "Bu Ali, girmek için izin istiyor" dedi. Peygamber (s.a.v.),

"Girsin" buyurdu.

Ali, yanında Hasan ve Hüseyin olduğu halde içeri girdi. Abbas, "Bunlar senin çocukların ey Allah'ın Resulü" dedi. Resûlullah (a.s.m.),

"Onlar senin de çocukların ey amca" buyurdu.

Abbas, "Ben onları seviyorum" dedi. Peygamber (s.a.v.),

"Sen onları sevdiğin gibi Allah da seni sevsin" buyurdu.[612]

Deniz Gazasının Fazileti

170. İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Allah yolunda bir defa deniz savaşma çıkarsa kimin kendi yolunda savaştığını Allah daha iyi bilir. Allah'a karşı her türlü itaatini yapmış, Cenneti olanca gücüyle talep etmiş, Cehennemden de olanca gücüyle kaçmış olur."[613]

İzah

Dinimizde cihad farzdır. Birçok âyette cihadın farziyetine dikkat çekilir. Meselâ bu âyetlerden birisi şöyledir:

"Hoşunuza gitmese de, size zor gelse de, cihad üzerinize farz kılındı. Belki sevmediğiniz şey hakkınızda hayırlıdır. Bazan da sevdiğiniz birşey sizin için şer olur. Allah herşeyi bilir, siz bilemezsiniz."[614]

Peygamberimiz de birçok hadislerinde bizleri cihada davet etmiştir. Meselâ bir hadislerinde şöyle buyurur:

*"Allah'a ortak koşan inançsız kimselerle mallarınız, canlarınız ve dillerinizle cihad edin."**[615]***

Cihada katılmak farz olduğu gibi, büyük sevap sebebidir de. Bir âyette bu sevap şöyle bildirilir:

"İman eden, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenler, Allah katında en yüksek derecededirler. Onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendisidir."[616]

Resûlullah da çeşitli hadislerinde cihada katılmanın sevabı üzerinde durmuştur. İşte yukarıdaki hadis de bunlardan birisidir. Ancak bu hadisde denizde yapılan cihadın faziletine dikkat çekilmiş, kişi Allah rızası için böyle bir cihada katılırsa, Allah'a karşı her türlü itaatini yapmış, Cenneti olanca gücüyle talep etmiş, Cehennemden de olanca gücüyle kaçmış olacağını bildirmiştir.[617]

Gece Namazı Kılmak

171. Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir adam geceleyin uyanır, hanımını da uyandırır da abdest alarak iki rekât namaz kılarlarsa, Allah'ı çok zikreden erkeklerle kadınlardan yazılırlar."[618]

İzah

Hadiste ifâde edilen gece namazı, çok faziletli bir namazdır. Gece namazının fazîleti Kur'ân'da şöyle bildirilir:

"Hiç o kâfir, âhiretten sakınarak ve Rabbinin rahmetini ümit ederek gece vakti kalkıp secdede ve ayakta ibâdet eden kimse gibi olur mu?"[619]

Peygamberimizin de gece namazının faziletini bildiren pekçok hadisleri vardır. İşte yukarıdaki hadis bunlardan birisidir. Hadiste dikkat çekilen Allah'ı çok zikreden erkek ve kadınlar için çok büyük mükâfat vardır. Bunu şu âyetten öğreniyoruz:

*"Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar için Allah, mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."**[620]***

Hadiste ifâde edilen sevabın kazanılması için erkeğin kadını uyandırması şart değildir. Kadın uyanıp eşini uyandırırsa yine aynı sevabı kazanırlar.

Nitekim bir başka hadiste şöyle buyurulur:

"Geceleyin uyuduktan sonra kalkıp namaz kılan, eşini de uyandırıp namaz kılmasına vesîle olan adama Allah rahmet etsin. Eğer eşi kalkmamazlık ederse, yüzüne [birazcık] su serpsin."

"Geceleyin uyuduktan sonra kalkıp namaz kılan, eşini de uyandırıp namaz kılmasına vesîle olan kadına da Allah rahmet etsin. Eğer eşi

kalkmamazlık ederse, yüzüne [birazcık] su serpsin."[621]

Gece namazı kılmak çok faziletli olmakla birlikte, farz değildir. Dolayısıyla eşler bu hususta birbirlerini zorlama yoluna gitmemelidirler. [622]

Cennet Kadınları

172. Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennet ehli, hanımlarıyla cinsî münâsebette bulunduklarında kadınların bekâretleri geri iade edilir."[623]

İzah

Yüce Allah, kendisine iman eden, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınan kulları için rahmet ve keremine lâyık ebedî bir ziyâfetgâh hazırlamıştır. "Cennet" diye isimlendirilen bu ziyâfetgâhın bir saatlik hayatı, bin senelik mes'ud, sıkıntısız huzurlu bir dünya hayatından çok çok üstündür. Kullarına karşı son derece Rahîm ve Kerîm olan Yüce Rabbimiz, burada onlar için gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, akıl ve hayale gelmeyen nimetler hazırlamıştır. Bir âyette buna işaretle,

"Orada canların çekeceği, gözlerin zevk alacağı herşey vardır."[624] buyurulmuştur.

İşte bütün maddî ve manevî lezzetlerin bulunduğu Cennet nimetlerinden birisi de, hurilerdir. Bir âyet-i kerimede bu gerçek şöyle ifâde edilir:

"İman eden ve güzel işler yapanları müjdele: Altlarından ırmaklar akan cennetler onlarındır....Orada onlar için tertemiz kadınlar vardı."[625]

Bir çok âyet ve hadiste de gerek hurilerin, gerekse Cennet ehli olan dünya kadınlarının vasıfları anlatılmaktadır. Bir âyette Cennet ehli olan dünya kadınları için şöyle buyurulur:

"Dünya kadınlarını Ashab-ı Yemin için Biz orada yeni bir yaratılışla yaratmış ve kocalarına düşkün bakireler yapmışızdır."[626]

İşte izahını yaptığımız hadiste de Peygamberimiz bu bekâretin sürekli olacağı Cennet ehli erkeklerin, hanımlarıyla cinsî münâsebette bulundukdan sonra Allah'ın kadınları tekrar bakire kılacağı bildirilmiştir. Nitekim yukarıdaki âyeti,

"Onları bakire kılacağız. Kocaları her geldiğinde, onları bakire bulurlar"

şeklinde tefsir edenler olmuştur. Cennet kudret yeri olduğu için, bu akıldan uzak değildir.[627]

Mestler Üzerine Meshetmek

173. Saffan bin Usal (r.a.) rivayet ediyor:

Peygamberimiz (s.a.v.) ile beraber yolculukta idik. Bize mestler üzerine üç gün üç gece, yolcu olmadığımız zaman da bir gün bir gece mesh etmemizi emretti.[628]

İzah

Mest, ayakları topukları ile birlikte kaplayan, 5 kilometre yol yürümeye dayanıklı olan, içine kolayca su geçirmeyen, bağsız olarak ayakta durabilen, deri ve keçe gibi maddelerden yapılan ayakkabıdır.

Peygamberimiz mest giymiş, abdest alırken üzerine mesh etmiştir.[629] Birçok Sahabî bunu rivayet etmiştir.[630] Peygamberimiz kendisi mest üzerine mesh ettiği gibi, ümmetine de mestler üzerine mesh etmeleri için ruhsat vermiştir. Bunun içindir ki, birçok Sahabî mestler üzerine mesh etmiştir.

İşte yukarıdaki hadiste de ayağa giyilen mestlerin kullanılış müddetini ifâde etmektedir. Bu da yolcular için üç gün, yani 72 saat, yolcu olmayanlar için bir gün, yani 24 saattir. Mestin müddeti, mesti ayağa giydikten sonra, abdest bozulduğu andan itibaren başlar.

Tafsilat için Hanefî ve Şâfiilere Göre Temizlik Gusül Abdest ve Büyük İslâm İlmihali isimli eserimize bakılabilir.[631]

Anne Hakkı

174. Büreyd (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha geldi ve şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Resulü, ben şiddetli bir sıcakta annemi boynumda iki fersah mesafeye taşıdım. Öyle ki eğer ben o sıcağın altına bir parça et koysaydım, muhakkak pişerdi. Bununla annemin hakkını ödemiş oldum mu?"

Resûlullah (s.a.v.),

"Belki bununla birtek doğum sancısının hakkını ödemiş olabilirsin" buyurdu.[632]

İzah

Dinimiz, anne baba hakkına çok büyük değer verir. Bu konu birçok âyet ve hadisle pekiştirilmiştir. Meselâ bu âyetlerden birisi şudur:

"Rabbin şunu da emretti: Ondan başkasına ibâdet etmeyin. Anne ve babaya da iyilikte bulunun. Onlardan birisi veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişecek olursa, onlara sakın 'Öf bile deme, onları azarlama, onlara güzel söz söyle. Onlara merhamet ve tevazuu kanadını ger ve de ki: 'Ey Rabbim, nasıl onlar beni küçükken besleyip büyüttülerse, Sen de onlara öylece merhamet et."[633]

Peygamberimiz de bu hadislerinde anne hakkının büyüklüğüne dikkat çekmiştir. Suâli sorana,

"Belki bununla birtek doğum sancısının hakkını ödemiş olabilirsin"

buyurarak annenin çocuğu üzerinde ne büyük hak sahibi olduğunu ifâde etmiştir. Konuyu bir âyet meali ile tamamlayalım:

"Biz insana, anne ve babasına iyilik etmesini emrettik. Annesi onu zaaftan zaafa düşerek taşıdı. Sütten kesilmesi de iki yıl sürdü. 'Bana, annene ve babana şükret; dönüşün ancak Banadır' dedik"[634]

Hz. Aişe'nin Fazileti

175. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Âişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir."[635]

İzah

Hadiste faziletine dikkat çekilen Hz. Âişe, Hz. Ebû Bekir'in kızıdır. Hz. Hatice'nin vefatından sonra, Allah'ın emri ile Peygamberimiz onunla evlenmişti.[636]

Hz. Âişe, vefatına kadar dokuz yıl boyunca Peygamberimizle beraber oldu. Peygamberimiz onun odasında, onun yanında vefat etti.

Hz. Aişe, dinî meseleleri anlamak ve hafızasında tutmak hususunda gayretliydi. Sık sık Peygamberimize sorular sorar, her an ondan birşeyler öğrenirdi. Bunun için de Resûlullahın sevgisine mazhar olmuştu. Öyle ki Resûlullah hanımları içerisinde en çok onu seviyordu.

Münafıklar Hz. Âişe'ye iftarada bulundular. Allah, kıyamete kadar okunacak kitabında onu temize çıkardı, Hz. Âişe'nin masum olduğunu açıkladı.[637]

Hz. Âişe, Cebrail'in Peygamberimiz aracılığı ile kendisine selâm vereceği kadar faziletli birisiydi.[638]

Hadisteki benzetmede zikredilen tirid, o devrin en değerli yemeklerinden idi. Kolay hazırlanan, rahat yenen, besleyici, lezzetli ve doyurucu bir yemedi.

Peygamberimiz, Hz. Âişe'yi güzel huyluluk, tatlı dillilik, güzel konuşma, zekâ, kaabiliyet, ilmî üstünlük ve sevimlilik yönünü tiridin diğer yemeklere üstünlüğüne benzetmiştir.

Müslüman kadınlara örnek olabilecek güzel bir hayat yaşayan Hz. Âişe Validemiz, ayni zamanda âlim bir hanımdı. Yine Alim Sahabîlerden Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) onun ilmine şu sözlerle dikkat çeker:

"Biz Peygamberin (s.a.v.) Ashabı, bir hadisi anlayamadığımızda Hz. Âişe'ye sorardık. O da muhakkak o hadis hakkında bize doyurucu bilgi verirdi.[639]

Hz. Âişe, ençok hadis rivayet eden Sahabîler arasında 2210 hadisle dördüncü sırayı alır. Elinizdeki kitapta da onun rivayet ettiği çok sayıda hadis mevcuttur. O, aynı zamanda fıkıh ve tefsir ilmini de iyi biliyordu.

Birçok talebe de yetiştiren Hz. Âişe, Hicrî, 58, Milâdî 678 yılında vefata etti. Onun hakkında tafsilatlı bilgiyi Mü'minlerin Annesi Hz. Âişe isimli eserimizde bulabilirsiniz.[640]

Mekruh Olan Bir Tıraş Şekli

176. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) kan aldırma dışında sadece başın ense kısmını tıraş etmekten men etti.[641]

İzah

Müslim'de İbni Ömer'den (r.a.) gelen rivâyet şöyledir:

"Resûlullah yarım tıraşı men etti."

İbni Ömer'e (r.a.) "Yarım tıraş nedir?" diye sorulması üzerine de, "Başın bir kısmını tıraş edip bir kısmını bırakmaktır" cevabını vermiştir.

Hadisteki yasaklama haramlık değil, mekruhluk ifâde eder. Âlimler, tedavi maksadı dışında başın bir kısmını tıraş edip bulut parçaları gibi bir kısmını bırakmanın mekruh olduğunda ittifak içindedirler. Bunun hikmeti olarak yaratılışı çirkinleştirmek ve o devirde Yahudilerin tıraş şekli olması gösterilmiştir. Ense tıraşı olmak veya saçı azaltmak yarım tıraş demek değildir.[642]

Cuma Günü Gusletmek

177. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bize Cuma günü yıkanmamızı emretti.

524, 794 numaralı hadislere bakınız.[643]

Peygamberimiz Rahmet Olarak Gönderilmiştir

178. Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben bahşedilmiş bir rahmet ve bir lütuf olarak gönderildim."

150 numaralı hadise ve izahına bakınız.[644]

Sabahın Erken Saatlerinde Bereket Vardır

179. Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ım, ümmetim için sabahın erken saatlerini bereketli kıl."[645]

İzah

Hadis, Müsned'de Hz. Ali tarafından, İbni Mâce ve Ebû Dâvud'da. ise Sahr el-Gâmidî (r.a.) tarafından rivayet edilir. Hadisi daha pekçok Sahabî rivayet etmiştir. Bunlardan Sahr (r.a.) sözlerine şöyle devam eder:

"Peygamberimiz herhangi bir yere bir birlik göndermek istediğinde sabahleyin erkenden gönderirdi.

Ebû Dâvud'da, bildirildiğine göre, hadisin râvisi Sahr (r.a.) ticâretle uğraşıyordu. Ticâret mallarını günün ilk vaktinde gönderdiği için zengin oldu.

Peygamberimiz, izahını yaptığımız hadislerinde sabahın erken saatleri için ki, bu güneş doğmadan öncedir, ümmetine bereketli kılması için Allah'a duâ etmiştir. Hadisteki duâ, erken saatlerde yapılan yolculuk, ticâret, ders çalışma, ilimle meşgul olma ve ibâdet için geçerlidir. Sabah saatlerinde yapılan bu şeyler, Peygamberimizin yukarıdaki duası hürmetine bereketli kılınmıştır.

Hz. Fâtıma da sabahleyin erken kalkmanın rızkın bereketlenmesine sebep olduğuyla ilgili olarak şöyle bir hadis rivayet eder:

"Ben sabahleyin yatıyordum. Resülullah bana uğradı, ayağıyla dokundu ve şöyle buyurdu:

"Kızım kalk, Rabbinin rızık taksiminde hazır bulun, gafillerden olma. Çünkü Allah Teâlâ, halkın rızkını fecrin doğmasıyla güneşin doğması arasında taksim eder."[646]

Secde Nasıl Yapılır?

180. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resülullah secde ederken koltuklarının beyazlığı görülünceye kadar kollarını yanından uzaklaştırırdı.[647]

İzah

Hadisin başka rivayetlerinde, *"Kollarının altından bir kuzu geçmek istese geçebileceği"* ifâde edilir.

Hadiste, namazın farzlarından olan secdede kolların durumunun nasıl olacağı öğretilmektedir. Hadis, kolların yere yayılmayıp böğürlerden ayrı tutulması gerektiği bildirilir. Peygamberimiz bir hadislerinde de,

*"Secdede hiçbiriniz köpeğin yayması gibi kollarını yaymasın"****[648]*** buyurmuştur.

Ancak kollar yana açılırken, yandakiler rahatsız edilmemelidir.

Kadınlar için durum farklıdır. Kadınlar secde esnasında kollarını yere yayarlar, dirseklerini yanlarına yapıştırırlar.[649]

Allah'ın Rahmeti

181. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha bir esir kafilesi[650] getirildi. Kafileden bir kadın sağa sola koşuşturuyordu. Derken bir çocuk buldu, onu aldı, kucakladı ve emzirdi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Şu kadının çocuğunu ateşe atabileceğini düşünebiliyor musunuz?" diye sordu.

Biz, "Hayır vallahi atmamaya gücü yettiği müddetçe onu ateşe atmaz" cevabını verdik.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah kullarına karşı bu kadının çocuğuna olan merhametinden daha fazla merhametlidir" buyurdu.[651]

İzah

Allah'ın güzel isimlerinden birisi de Rahman'dır. Rahman, rahmeti bütün varlıkları kuşatan demektir. Bu ismin neticesi olan rahmet, bütün kâinatı kuşatmıştır. Evet, hadiste de dikkat çekildiği gibi, Allah yaratıklarına karşı son derece merhametlidir. Onun rahmetini iyi anlayabilmek için bir hadis nakledelim:

"Allah'ın yüz rahmeti vardır. Bu yüz rahmetin birini de yeryüzüne indirmiştir. İşte bu rahmetle yaratıklar birbirine karşı merhamet eder. Hattâ bu rahmetle vahşî hayvanlar bile yavrularına şefkatle davranırlar."[652]

İşte, bir annenin rahatını, istirahatini yavrusuna feda etmesi; aç bir arslanın, zayıf bir yavrusunu kendi nefsine tercih ederek elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna vermesi; korkak tavuğun yavrusunu himaye için köpeğe, arslana saldırması; incir ağacının kendi çamur yiyerek yavrusu olan meyvelerine hâlis süt vermesi, bu rahmet sebebiyledir. Bediüzzaman da Cenâb-ı Hakkın ne derece geniş rahmet sahibi olduğunu bir cümle ile akıllara şöyle yaklaştırır:

"Bütün validelerin [annelerin] şefkatleri ancak bir lema-i tecellî-i rahmettir [Allah'ın rahmet tecellîlerinden bir parıltıdır]."[653]

İnsan olsun, hayvan olsun, bütün annelerin yavrularına olan şefkatini şöyle bir hayal edelim. Sonra da, milyarlarca annenin şefkatinin, Cenâb-ı Hakkın rahmetinin sonsuz tecellîsinden sadece bir parıltı olduğunu düşünelim. Böylece Rabbimizin rahmetinin sonsuzluğunu, genişliğini daha iyi anlarız.

Allah'ın rahmetinin dünyada tecellî eden kısmı olan yüzde biri bu kadar olursa, yüzde doksan dokuzu acaba ne kadardır? Ve nerede tecellî edecektir? Bunu da hadisin devamından öğreniyoruz:

"Allah yüz rahmetin doksan dokuzunu, Kıyamet gününde mü'min kullarına merhametle muamele etmek için tehir eder."[654]

Çocuğu Namaza Alıştırmak

182. Abdullah bin Habib babasından rivayet ediyor:

*"Çocuk sağını solundan ayırmaya başladığında ona namaz kılmasını emredin."***[655]**

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis şöyledir:

"Yedi yaşma girince çocuğa namaz kılmayı emredin. On yaşına girdiklerinde kılmazlarsa hafifçe dövün."

Ebû Dâvud'da hadis aynı metinle de kayıtlıdır.

Dinimize göre bir insanın Allah'ın emir ve yasaklarına muhatab olabilmesi için kişinin buluğ, diğer bir ifâdeyle ergenlik çağına gelmiş olması gerekir. Ergenlik yaşı her insanda değişir. Umumî olarak erkek

çocukları 12-15, kız çocukları ise 9-15 yaşları arasında ergenlik çağına girerler.

Her ne kadar buluğ çağı yukarıda zikrettiğimiz gibi ise de, namaz ve oruç gibi ibâdetlerin çocuğa daha küçük yaşlarda öğretilmesi uygun olur. Nitekim izahını yaptığımız hadislerinde Peygamberimiz bunu tavsiye etmektedir.

Buna göre sağını solundan ayırt etmeye başlayan, diğer rivayete göre ise yedi yaşındaki çocuğa namazla ilgili bilgiler verilir, namazın nasıl kılınacağı, farzları, vacipleri, sünnetleri, namazda okunacak sûre ve dualar öğretilir. Namaz kılmaya alıştırılır. On yaşına geldiğinde ise namazın ehemmiyeti anlatılır. Namazın bir yaratılış borcu olduğu söylenir. Zorla değil, sevdirerek ve ikna ederek namaz kılması temin edilir. Anne ve babanın namaz kılarak örnek olması bunun teminini kolaylaştırır. Buluğ alâmetleri görülünce de çocuğun farz olan ibâdetleri artık aralıksız olarak yapması istenir.[656]

Bir Toprak Parçasını Gasp Etmek

183. Amr bin Nüfeyl (r.a.) rivayet ediyor:

"Her kim haksız olarak başkasının bir karış arazisini alırsa, kıyamet gününde orası yedi kat yerin dibine kadar o kimsenin boynuna dolandırılır." ***[657]***

İzah

Buhârî'de ayrıca şöyle bir rivayet daha vardır:

"Kim araziden haksız olarak bir karışlık yer alırsa, kıyamet günü o yer ile yedi kat yere batırılır."

Müsneddekı rivayet ise şöyledir:

"Kıyamet gününde Allah katında hıyanetin en büyüğü, arazileri veya evleri birbirine komşu olan iki kişiden birisinin kendi hissesine kattığı bir arşın topraktır. Bunu aldığında o yer kıyamet günü yedi kat yerin altına kadar alınır ve boynuna geçirilir."

Kıyamet gününde Allah'ın günahlarını örttükleri dışında herkesin günahı, işlediği günah cinsinden teşhir edilecektir.[658] İzahını yaptığımız hadiste de Peygamberimiz, bir arazi parçasını gasp eden kimsenin o toprak parçası boynunda olduğu halde mahşer yerinde bekletileceği, mahşer halkına teşhir edileceğini bildirmiştir.

Hadis, "günahını yüklenmiş olarak" mânâsına da gelebilir. Nitekim şu âyet bu mânâyı destekler mâhiyettedir.

"Biz her insanın amelini kendi boynuna doladık. Kıyamet gününde de onun için bir kitap çıkarırız ki, açılmış olarak gelip kendisini bulur."[659]

Resûlullahı Rüyada Görmek

184. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim rüyasında beni görürse o kimse gerçekten beni görmüştür. Çünkü şeytan benim ve Kabe'nin suretinde görünemez."[660]

İzah

İbni Mâce'deki rivayette "Kabe" ifâdesi yoktur. Resûlullah (s.a.v.) bir hadislerinde görülen rüyaların üç çeşit olduğunu bildirmiştir. Bunlar:

1. Allah tarafından, sevindirici ve güzel rüyalar.

2. Kişinin uyanık iken meşgul olduğu şeyleri gece rüyasında görmesi.

3. Şeytânı rü'ya. İnsanoğlunu üzmek için şeytan tarafından kalbe sokulan korkular.[661]

Bir kimse, şayet rüyasında Peygamberimizi görürse, bu rüyâ sâdık rüyadır, doğru rüyadır. Şeytânı bir rüya değildir. Çünkü Cenâb-ı Hak bâtılın hakka karışmaması için şeytana Peygamberimizin suretine girebilme gücü vermemiştir.

Dolayısıyla bir kimse gerek hadislerde açıklanan şekil ve suretinde olsun, gerekse kendi suretinden başka bir surette görsün, rüyası gerçektir.[662]

Bıyıkları Kısaltmak

185. Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor:

"Bıyıklarını kısaltmayan bizden değildir."[663]

İzah

Peygamberimiz çeşitli hadislerinde de bıyıkları kısaltmanın fıtrattan, yani uymamız emredilen eski peygamberlerin sünnetinden olduğunu bildirmiştir.[664]

Müşrikler bıyıklarını ağızlarına girecek şekilde uzatıyorlardı. Resûlullah (s.a.v.) bir hadislerinde de bizlerden onlara muhalefeti etmemizi istemiştir.

Bıyıkların nasıl kesileceği hususunda âlimler arasında çeşitli görüşler vardır. İmam Mâlik, "Dudakların uçları görülecek şekilde bıyıklardan alınır" der.[665]

Hadiste geçen, "Bizden değildir" ifâdesi, "Bizim sünnetimizle amel edenlerden değildir" mânâsındadır. Yoksa "Kâfirlerdendir" demek değildir.[666]

Peygamberlere Emredilen Üç Şey

186. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Biz peygamberler topluluğu üç şeyi emrettik:

***1.** İftarı acele yapmak.*

2. *Sahuru geciktirmek,*

3. *Namazda sağ eli sol elin üzerine koymak."****[667]***

İzah

Hadiste peygamberlerin üç sünnetine dikkat çekiliyor. Bunlardan birincisi, iftarda acele etmek. Bununla ilgili daha birçok hadis yardır. Meselâ bunlardan birisi şu mealdedir:

"İnsanlar iftarda acele ettikleri müddetçe hayır ile yaşarlar. İftar etmekte acele ediniz. Çünkü Yahudiler iftarlarını geciktirirler."[668]

Hadiste geçen, *"İnsanlar iftarda acele ettikleri müddetçe hayır ile yaşarlar"* ifâdesi şöyle izah edilir:

"Müslümanlar Peygamberimizin (a.s.m.) sünnetine bağlı kalarak ve İslâmiyetin getirmiş olduğu sabit kanunları kendi kafalarına göre değiştirmeyip olduğu gibi muhafaza ettikleri müddetçe hayır ile yaşarlar ve düşmanlarını yenerler. İslâmî prensiplere zıt hareket ettikleri zaman bu muhalefetleri şer içine düşeceklerine alâmet olur."[669]

İftarın acele yapılmasının peygamberlerin sünneti olduğunu bildiren ve bunu tavsiye eden sevgili Peygamberimizin kendisi de böyle hareket etmiştir.[670]

İftarda acele etmek sünnet olmakla beraber, şayet akşam namazı kılınmadıysa sofrada fazla oyalanıp namazı geciktirmek çok yanlış bir harekettir. Çünkü Peygamberimiz ve sahabîler iftarı akşam namazından önce yapıyorlardı ama, namazı geciktirmiyorlardı. Dolayısıyla iftarı namazdan önceye almakla bir sünnet işlenirken, namazı çok geciktirmekle başka bir sünnete zıt hareket edilmemelidir. Şayet sofrada fazla kalınacaksa

bir kaç lokma ile iftar edilip, namaz kılınmalı, sonradan sofraya oturulmalıdır.

Hadiste geçmiş peygamberlerin sünnetlerinden sayılan ikinci husus, sahuru geç yapmaktır. Sahuru vakti içerisinde geciktirmek, kişinin ertesi günkü orucu daha dinç olarak tutmasına sebep olur. Ancak sahuru geciktirmek, orucu tehlikeye düşürecek derecede olmamalıdır. Yani imsak sınırı aşılmamalıdır.

Hadiste dikkat çekilen üçüncü sünnet, namazda sağ eli sol elin üzerine koymaktır. Bu hadis, namaza başlama tekbirinden sonra ellerin bağlanacağını gösterir. Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Meselâ Vâil bin Hucr (r.a.), "Resûlullah (s.a.v.) tekbirden sonra sağ eli ile sol elini tutardı"[671] şeklinde bir hadis rivayet eder. Hz. Ali'den de konu ile ilgili şöyle bir hadis rivayet edilir:

*"Namaz kılarken, göbeğin altında sağ eli sol elin üzerine koymak namazın sünnetlerindendir."***[672]**

Ehl-i sünnetin üç mezhebi Hanefî, Şafiî ve Hanbelîler bu hadisleri delil getirerek kıyam anında sağ el ile sol elin tutulacağına hükmetmişlerdir.

Malikîler ise iftitah tekbirinden sonra ellerin yana salınacağı görüşündedirler.[673]

Peygamberimizden Mü'minlere Tavsiyeler

187. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Akrabalık bağlarını kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize kin beslemeyin. Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz. Bir Müslümanın

Müslüman kardeşi ile üç günden fazla küskün durması helal olmaz."[674]

İzah

Hadiste kardeşlik ruhunu pekiştiren önemli tavsiyelerde bulunuluyor. Biz bunlardan küs durmayı biraz izah edeceğiz:

Hanefî'lere göre üç gün dargın durmak haramdır. Üç günden az dargın durmak ise doğru değildir.

Şâfiîlere göre de bir Müslümanla üç günden fazla küs durmak haramdır. Üç gün dargın bulunmakta dinen bir günah söz konusu değildir. Zira insanın yaratılışında.öfke ve kötü huyluluk vardır.

Bâzı kimseler üç gün dargınlığın dünyaya âit işler için olduğunu, âhiretle ilgili bir hususta üç günden fazla dargın durmanın caiz olduğunu söylerler.

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Bir Müslümana kardeşini üç geceden fazla terk etmesi helâl değildir. İkisi karşılaşır; biri yüz çevirir, diğeri de yüz çevirir. Bunların hayırlısı ilk selâm verendir."[675]

Merhametli Olmak

188. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Siz yerdekilere merhamet edin ki, göktekiler de size merhamet etsin." [676]

Müsned'deki rivayet, *"Merhamet ediniz ki, size de merhamet edilsin"* şeklindedir.[677]

İnsanların Arasını Düzeltmek İçin Yalan Söylemek

189. Ümmü Gülsüm bint-i Ukbe (r.a.) rivayet ediyor:

"Hayrı konuşarak ve hayrı geliştirerek insanların arasını düzelten yalancı değildir."

127 numaralı hadise ve izahına bakınız. [678]

Oruçlunun Hanımını Kucaklaması

190. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) oruçlu iken beni kucaklardı. Hanginiz nefsinize Resûlullah (s.a.v.) kadar sahipsiniz?[679]

İzah

Hadiste Resûlullahın oruçlu iken Hz. Âişe'ye sarıldığı, onu kucakladığı bildiriliyor. Ancak onun nefsine herkesten daha çok hâkim olduğuna dikkat çekiliyor. Yani "Resûlullah hanımına sarılmakla işi orucu bozacak şekle getirmekten uzaktı. Sizin ise buna gücünüz yetmez" denilmek isteniyor.

Dolayısıyla nefsine hâkim olabilen, hanımına yaklaştığında işi oruç bozmaya götürmeyecek olanların onlara sarılmalarında, kucaklamalarında bir mahzur bulunmamaktadır. Ama bu hususta nefsine güvenemeyenler, bundan uzak durmalıdırlar.[680]

Kadir Gecesi Ne Zamandır?

191. Câbir bin Semüre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kadir gecesini Ramazanın 27. gecesinde arayın."[681]

İzah

Hadiste dikkat çekilen Kadir Gecesi, kandiller içerisinde müstesna bir yere sahiptir. "Gecelerin sultanı" olarak isimlendirilir. Bu geceye kıymet kazandıran en mühim hadise, onda Kur'ân'ın indirilmiş olmasıdır. Kâinatın sahibi olan Rabbimiz, bu müstesna gecenin kıymet ve ehemmiyetini, Sevgili Peygamberimizin şahsında bütün Müslümanlara şöyle haber verir:

"Biz Kur'ân'ı Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu bilir misin? Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır. Melekler ve Cebrail o gecede herbir iş için Rablerinin izniyle yeryüzüne iner. Tanyeri ağarıncaya kadar o gecede selâmet vardır."[682]

Peygamberimiz de bir hadislerinde Kadir gecesinin faziletini şöyle ifâde etmiştir:

*"Allah Kadir gecesini ümmetime hediye etmiş, ondan önce kimselere vermemiştir."**[683]***

Hadiste Kadir gecesini Ramazan'ın 27. gecesinde aramamız istenmektedir. Çünkü Kadir gecesinin vakti kesin olarak bilinmemektedir. Yüce Rabbimiz şu imtihan meydanında çok mühim şeyleri gizlemiştir. Bu cümleden olarak insanın ecelini ömrü içinde, kâinatın eceli hükmünde olan kıyameti kâinatın ömründe, duanın kabul vaktini Cuma gününde, makbul veli kullarını insanlar içerisinde, İsm-i A'zamını Esmâü'l-Hüsnâsında

gizlemiştir. İşte Yüce Rabbimizin bir hikmete binâen sakladığı bu şeylerden birisi de Kadir gecesidir. Rabbimiz, Kadir gecesini Ramazan ayı içinde gizlemiştir.[684]

Peygamberimiz bir hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Uykuda bana Kadir gecesinin tüm alâmetleri gösterildi. Sonra unutturuldu. Sizler Kadir gecesini Ramazan'ın son on gününün tek gecelerinde arayınız."[685]

İşte izahını yaptığımız hadislerinde de Resûlullah (s.a.v.) Kadir gecesinin Ramazan'ın 27. gecesi olabileceğim ifâde etmiştir.

Bediüzzaman da çeşitli mektubunda Kadir gecesinin zamanına dikkat çekmiştir. Meselâ bununla ilgili olarak şöyle der:

"Seksen küsur sene kıymetinde bulunan ve Ramazan-ı şerifin mecmuunda gizlenen"[686] "Âlem-i İslâmda Leyle-i Kadir telakkî edilen bu Ramazan-ı şerifin yirmi yedinci gecesinde"[687] "Yarın gece Leyle-i Kadir olma ihtimali çok kuvvetli olmasından bir kısım müçtehidler o geceye Leyle-i Kadri tahsis etmişler. Hakikî olmasa da, madem ümmet o geceye o nazarla bakıyor. înşaallah hakikî hükmünde kabule mazhar olur."[688]

Bediüzzaman başka bir mektubunda da meâlen şöyle der: Hadis-i şerifin sırrıyla Ramazan-ı Şerifin ikinci yarısında, hususan son on gününde, hususan tek gecelerde, hususan yirmi yedisinde; seksen küsur sene bir ibâdet ömrünü kazandırabilen Leyle-i Kadrin ihyâsına."[689]

Niçin Gizlenmiş?

Bediüzzaman, bâzı şeylerin bazı şeyler içinde gizlenmesinin hikmetinin o şeyin diğer fertlerini de kıymetlendirmek için olduğunu söyler. Bu gibi şeyler açıklandıkça, diğer şeylerin değerden düştüğünü ifâde eder.[690] Kadir gecesi bilinmediğinden, Allah'ın sevgili kulları Ramazan'ın her gününü Kadir gecesi olabilir düşüncesiyle geçirmeye gayret göstermişlerdir. Nitekim pekçok velî zatlar gibi Bediüzzaman da Kadir gecesini bir gün öncesi ve bir gün sonrasıyla ihya etmiştir.[691]

Allah'ı Tesbih Etmenin Fazileti

192. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim "Sübhanallahi ve bihamdihi (Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ve Ona hamd ederim)" derse Cennette onun için bir hurma ağacı dikilir."[692].

İzah

Pek çok hadislerde mü'minler hamde zikre teşvik edilirler. Bu hadiste de kim "Sübhanallahi ve bihamdihi" derse, Cennette onun için hurma ağacı dikileceği bildirilerek, mü'minler bu iki tesbih kelimesini söylemeye teşvik edilmişlerdir. Bediüzzaman da bu hadisin izahı sadedinde meâlen şöyle der:

Dünyada yediğin meyveden sonra söylediğin "Elhamdülillah" kelimesi, Cennet meyvesi olarak şekillendirilip orada sana takdim edilir. Burada meyve yersin, orada "Elhamdülillah" yersin. Nimette ve yemek içinde onun sana Cenâb-ı Hakkın bir ihsanı ve bir iltifatı olduğunu gördüğünden, o lezzetli manevî şükür Cennette gayet lezzetli bir yemek

suretinde sana verileceği hadisin ve Kur'ân'ın bildirmesiyle, hikmet ve rahmetin bir gereği olarak sabittir.[693]

Cennete İlk Çağrılacak Olanlar

193. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennete girmek için ilk çağrılacak olanlar bollukta da, darlıkta da Allah'a çokça hamd edenlerdir."[694]

İzah

Herşeyin bir ilki vardır. Mahşer yerinde de birçok ilk vardır. Meselâ kabrinden ilk kalkacak olan, ilk hesabı sorulacak ibâdet, ilk hesabı sorulacak nimet, ilk hesaplaşma bu ilklerden sadece bir kaçıdır. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de Cennete ilk çağıralacak olanları bildirmiş ve bunların "bollukta ve darlıkta Allah'a çokça hamdedenler" olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bir âyette Yüce Allah, takva sahiplerinden bahsederken, onları *"Bollukta ve darlıkta bağışta bulunanlar"1* şeklinde tarif eder. Bollukta bağışta bulunmak nisbeten kolaydır. Fakat darlık ânında da bağışta bulunmak gerçekten zordur. Bunun içindir ki, Yüce Allah böylelerini takva sahipleri olarak vasıflandırmıştır.

İşte bu âyetle izahını yaptığımız hadis arasında bir benzerlik vardır. Bollukda bağışta bulunmak nisbeten kolay olduğu gibi; bolluk ânında Allah'a hamd etmek de nisbeten kolaydır. Yapılabilir. Fakat darlıkta da

hamd etmek gerçekten zordur. Zaten zor olduğu içindir ki, bunu başarabilenler, Cennete girmek üzere ilk olarak çağrılacaklardır.[695]

Cennete Girmede Kavimlerini Geçenler

194. Ebû Ümâme el-Bahilî (r.a.) rivayet ediyor:

"Resûlullahı şöyle derken işittim:

"Cennete girmede ben Arapların öncüsü oldum. Süheyb Rumların öncüsü oldu. Bilal Habeşlilerin öncüsü oldu. Selman da İranlıların öncüsü oldu."[696]

İzah

Peygamberimiz Arapların ilk Müslümanı, Süheyb Rumların;

Bilal, Habeşlilerin, Selman da İranlıların ilk Müslümanı olduğu için hadiste bunların Cennete girmede kendi milletlerininin öncüsü olduklarını ifâde ediyor.

Hadiste geçen Sahabîler hakkında tafsilatlı bilgiyi Sahabîler Ansiklopedisi İsimli eserimize havale ederek burada özet bilgi vermek istiyoruz:

Selman, Selmân-ı Fârisi ismiyle şöhret bulan büyük Sahabîlerdendir. Aslen İranlıdır. Mecûsî bir ailenin çocuğu olduğu halde yollara düşerek hakkı aramış, Hıristiyan olmuş, hakkı bulmaya olan düşkünlüğü onu köle olmaya kadar götürmüş, efendilerinin tarlalarında çalışırken Resûlullahın Medine'ye hicret ettiğini duyunca hemen ona koşmuş ve İslâmiyetle

şereflenmiştir. Peygamberimiz kendisini kölelikten kurtarmış ve "ehl-i beyti" arasında saymıştır.

Peygamberimizin çok sevdiği Hz. Selman, bir çok defalar onun iltifatına mazhar olmuş, ilminden feyiz almış ve âlim Sahabîler arasına katılmıştır. Peygamberimizin ona en büyük müjdelerinden birisi, *"Cennet üç kişinin hasretini çeker: Ali, Ammar bin Yâsir ve Selmân'dır"*[697] hadisi olmuştur.

Hz. Selman, Peygamberimizin vefatından sonra fetih ordularında kumandanlık yaptı. Hz. Ömer kendisini Medâin'e vali tayin etti.

Süheyb, Süheyb bin Sinan isimli Sahabîdir. Kendisi ilk Müslümanlardandır. O da hadisde Cennetlik oldukları haber verilen arkadaşları Selman (r.a.) ve Bilal (r.a.) gibi bir köle idi. Fakat o azâd edilmişti. Hamisiz olduğu için müşriklerin çok ağır işkencelerine mâruz kaldı.

Hz. Süheyb azad edildikten sonra çok çalışıp bir miktar mal edinmişti. Medine'ye hicret ederken müşrikler önünü kestiler ve şöyle dediler: "Sen Mekke'ye bir köle olarak geldin. Fakirdin. Bizim sayemizde zengin oldun. Burada kazandığın serveti beraberinde götürmek istiyorsun. Buna razı olamayız."

Süheyb şu cevabı verdi:

"Sizin gözünüz Mekke'deki servetimdedir. İlân ediyorum, ne kadar malım varsa hepsi sizin olsun. Çekilin yolumdan."

Bu teklif müşrikleri sevindirdi. Onu serbest bıraktılar. Medine'ye hicret eden Hz. Süheyb bunu Resûlullaha haber verdiğinde ondan şu müjdeyi aldı:

"Ey Ebû Yahya, sen bu alış verişten kârlı çıktın."

Hz. Süheyb, Hicretin 38. yılında vefat etti.

Bilal ise, Bilâl-i Habeşî ismiyle ve "Müezzinlerin efendisi" unvanıyla anılan Sahabîdir. İlk Müslümanlardandır. Köle olduğu için azılı müşrik Ümeyye bin Halef tarafından çok ağır işkencelere maruz bırakıldı. Fakat o inancı uğrunda bütün bu işkencelere katlandı, inancından asla taviz vermedi. Bunun dünyevî karşılığı olarak da Allah Hz. Ebû Bekir'in vasıtasıyla onu kölelikten kurtardı. Hz. Bilal Peygamberimizin sevgisini kazanmış bir Sahabî idi. Onun müezzini olarak şöhret buldu. 407 numaralı hadise de bakınız.[698]

İslâm Garip Olarak Başladı, Yine Garip Hale Gelecek

195. Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Muhakkak İslâm garib olarak başladı, yine garib hale gelecektir. O gariplere müjdeler olsun" buyurdu.

"O garipler kimdir, ey Allah'ın Resulü?" denildi.

Resûlullah (s.a.v.),

"İnsanların bozulduğu zamanda bo-zulmayip başkalarını ıslaha çalışanlardır" buyurdu.[699]

İzah

Bâzıları bu hadisde geçen "seyeûd" fiilini "seyesîr" mânâsına nakıs fiil olarak telâkkî etmişler ve neticenin kötü olacağı mânâsını çıkarmışlardır.

Bunun için İslâmın neticesinin iyi olmayacağı sanılarak ümitsizliğe düşülmüştür. Oysa "yeûd" fiilinde "yeniden başlama" mânâsı da vardır. Doğru olan da "yeûd" kelimesine bu mânâyı vermektir. Bu mânâ İslâm kültürüne de uygundur. Nitekim Peygamberimiz en zor şartlarda dahi mü'minlefi istikbalde yapacakları fetihlerle müjdelemiş, İslâmiyetin yer yüzüne hâkim olacağını bildirmiştir. Dolayısıyla ümmetini ümitsizliğe düşürmek Peygamberimizin yapmayacağı birşeydir.

Alimler, bu hadisin gayesinin neticenin kötü olacağını bildirerek korkutmak değil, müjdelemek olduğunu söylerler. Meselâ bunlardan Elmalılı Hamdi Yazır, Neml Sûresinin 93. âyetinin tefsirinde *"İslâmiyetin istikbâli gece değil, gündüzdür; sönük değil, parlaktır. Ara sıra basan gece zulmetleri onu dinlendirip tekrar uyandırmak içindir" d*

edikten sonra yukarıdaki hadis-i şerifi zikreder ve özet olarak şöyle der:

Birçok kimseler bu hadisi hep mü'minleri korkutmak için söylemişler, onları ümitsizliğe ve bedbinliğe sokmuşlardır. Bu hadis,

"İslâm garip olarak zuhur etti, ileride garip olarak zuhur edecek" manasınadır. Hadiste geçen "fetübâ (ne mutlu)" kelimesi, geleceğin karanlık olacağını söyleyerek korkutmak için değil, müjde içindir. Çünkü hadisde geçen "garipler" İslâm'ı ilk yayan bahtiyar kimseler gibidir.[700]

İslâmı ilk yayan bahtiyar kimselere niçin "garib" deniliyordu?

Şirkin, putperestliğin ve her türlü ahlâksızlığın yaygın olduğu Cahiliyye devrinde Peygamberimizin Allah'ın birliği inancıyla ortaya çıkıp müşriklerin inandıkları sayısız ilâhları "bir"e indirmesi onlar tarafından "garip" karşılanmıştı.

Müşrikler Peygamberimize îman eden kimselerin işkenceyi, hattâ ölümü dahi göze alarak sarsılmaz bir imanla ona bağlanmalarını da "garip" karşılamışlardı. O insanların Allah ve Resulü uğrunda, mallarını, mülklerini, ailelerini bırakarak Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmeleri de "garip" di. Kısacası müşriklere göre İslâmiyet de, Müslümanlar da "garip"di. Bu insanlar müşriklerin nazarında gariptiler fakat Allah'ın nazarında bahtiyardılar. Rabbimiz bunu bir âyet-i kerimede şöyle bildirir:

"O Peygambere îman eden, ona hürmet eden, düşmanlarına karşı ona yardımda bulunan ve onunla indirilmiş olan nura [Kur'ân'a] uyanlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir."[701]

Evet, Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'ın bildirmesiyle asırlar sonrasını görmüş, İslâmiyetin ve Müslümanların İslâmiyetin ilk yıllarında olduğu gibi "garip" karşılanacaklarını, imanları uğrunda sıkıntı çekeceklerini bildirmiştir. "Ne mutlu o gariplere" buyurarak da bu "garipliğe" razı olanları, Allah ve Resulü uğrunda sıkıntı çekenleri müjdelemiştir.

Nitekim tarihin pekçok devirlerinde mü'minler "garip" karşılanmışlar, sıkıntı çekmişler, zindanlara atılmışlardır. Ülkemizde de Cumhuriyet devrinden sonra Allah'a îman eden, Ona ibâdet eden ve bu noktada taviz vermeyen mü'minler "garip" karşılanmış, eziyete tâbi tutulmuş, öldürülmüş, zindanlara atılmış, mesleklerinden olmuşlardır.

20. yüzyılın son yıllarında dahi insanlar İslâmiyeti savundukları için hapsedilmediler mi? Kız talebeler başlarını örttükleri için okuldan atılmadılar mı?

İşte, Peygamberimiz bu hadisleriyle İslâmiyet uğrunda çile çekenleri bir yönüyle Sahabîlere benzetmekte, sabretmelerini isteyerek "Ne mutlu o gariplere" ifadesiyle istikbalin böylelerin olduğunu müjdelemektedir.

Asrımızın en büyük "garip"lerinden birisi de en zor şartlarda dahi İslâmiyetin geleceğinin parlak olduğunu, istikbalde İslâmiyetin hükmedeceğini müjdeleyen Bediüzzaman'dır. Bediüzzaman Said Nursî, Allah, Peygamber ve Kur'ân dediği için memleketinden, talebelerinden koparılmış, çeşitli yerlere sürgüne gönderilmiş, zindanlara atılmış, defalarca zehirlenmiştir. Fakat bu hadisi düşünerek Allah'a şükretmiştir. Garipliğini ve bu hadisin kendisine nasıl tesellî verdiğini özetle nakletmek istiyoruz:

"Sizleri ziyâde müteessir etmemek için, gurbetimdeki firkatimin ziyâde elîm kısmını tayyedip [atlayıp] bir kısmını sizlere hikâye edeceğim....

"İhtiyarlık sırrıyla, hemen ekseriyet-i mutlaka ile, akran ve ahbabım ve akaribimden yalnız ve garip kaldım. Onlar beni bırakıp âlem-i berzaha gittiklerinden neş'et eden hazin bir gurbeti hissettim (...) Ve şu gurbet içinde bir daire-i gurbet daha açıldı ki, vatanımdan ve akaribimden ayrı düşüp, yalnız kaldığımdan tevellüd eden firkatli bir gurbeti hissettim....

"Birden fesübhânallah dedim; bu gurbetlere ve karanlıklara nasıl dayanılır düşündüm....

Birden nûr-u iman, feyz-i Kur'ân, lütf-u Rahman [iman nuru, Kur'ân'ın feyzi, Rahman olan Allah'ın lütfü] imdada yetiştiler. O beş karanlıklı gurbetleri, beş nûrânî ünsiyet dairesine çevirdiler. Lisânım: 'Vekil olarak Allah yeter.'O ne güzel vekildir.' söyledi. Kalbim,

'Allah bana yeter. Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ben Ona tevekkül ettim. Yüce Arşın Rabbi de Odur" âyetini[702] okudu. (...)

"Meşhur Hikem-i Atâiyyenin şu fıkrası: 'Cenâb-ı Hakkı bulan, neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden, neyi kazanır?' Yâni: 'Onu bulan herşeyi bulur. Onu bulmayan hiçbir şeyi bulmaz, bulsa da başına belâ bulur.' Ne derece âlî bir hakikat olduğunu gördüm ve 'Tûbâ il'1-kurabâ [Ne mutlu o gariplere]1 hadisinin sırrını anladım, şükrettim."[703]

Evet, bu hadis bâzılarının anladığı gibi bir ümitsizlik değil, bir müjdedir. İstikbalda İslâmın ufkunun bir müddet kararacağı, İslâmiyetin ilk yıllarında olduğu gibi Müslümanların sıkıntalara maruz kalacağı, fakat zaferin İslâmın olacağı haber verilerek Müslümanlardan bu sıkıntı ânında sabırlı olmaları istenmektedir. Bu sabrın neticesinde büyük bir mükâfat olduğu müjdelenmektedir. O karanlık devri yaşadık. Artık aydınlık ve nurlu devirler biz Müslümanları bekliyor. "Ümitvar olunuz, istikbalde en yüksek gür sada İslâmın olacaktır" müjdesinin aydınlığı ufkumuzda doğmak üzere. "Kışda gelenler" bizim "baharımıza" zemin hazırladılar. Allah onlardan razı olsun. Onları ve bizleri "garipler" kervanına dahil etsin.[704]

Cihada Gitmek Ve Anne Babanın İzni

196. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Düşman evinin kapısında bile olsa, anne babanın izni olmaksızın savaşa gitme."[705]

İzah

Umumî seferberlik ilân edilmesi veya kişinin asker olması gibi, üzerine farz olan bir cihada çıkması için anne ve babasından izin alması

gerekmez. Ancak farz olmadığı halde, sadece sevap kazanmak düşüncesiyle savaşa çıkmak isteyen kimsenin anne ve babasından izin alması gerekir.

Bu konuda izahını yaptığımız hadisten başka daha birçok hadis vardır. Bir defasında bir zât Resûlullaha gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, ben cihada çıkabilir miyim?" diye sormuştu.

Peygamberimiz (s.a.v.),

"Senin annen baban var mı?" buyurdu.

O zât, "Evet" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Öyle ise onların hizmetinde bulunarak cihad et."[706]

Bir defasında aynı soruyu soran birisine Peygamberimiz,

"*Annen ve baban sana izin verdiler mi?"* diye sormuş, o kimse "Hayır" cevabını verince de şöyle buyurmuştur:

"Git onlardan izin iste. Eğer izin verirlerse cihada katıl, yoksa onlara hizmet et."[707]

Farz olmadığı halde sevap kazanmak düşüncesiyle anne ve babasından izin almadan savaşa çıkan birisi günahkâr olur. Taberâni'nin rivayet ettiği ve ileride tamamının tercüme edeceğimiz bir hadisde, anne ve babasının izni olmadan cihada çıkan ve şehid olan kimsenin mahlukat arasında hesap bitinceye kadar bekletileceği, Cennete sokulmayacağı bildirilmiştir.[708]

Ancak sevap kazanılmak üzere cihada çıkmak için izin almak, Müslüman olan anne ve baba içindir. Şayet kişinin anne ve babası Müslüman değilse, onların iznini alması şart değildir.[709]

Yolculuk Dönüşünde Namaz Kılmak

197. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) yolculuktan döndüğünde iki rekât namaz kılardı. [710]

Sehiv Secdesi

198. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bize öğle veya ikindi namazlarından birini kıldırdı. İki rekattan sonra selâm verdi. Bu arada "Namazmı kısaldı yoksa?" diyerek mescidden çıkanlar oldu. Cemaat içerisinde Ebû Bekir ve Ömer de vardı. Fakat onlar Resûlullahabirşey söylemekten çekindiler. Acelesi olanlar çıkıp gittiler. Resûlullah bir elini diğerinin üzerine gelecek şekilde mescidin tahtasının üzerine koydu. Bu esnada Zülyedeyn [iki elli] Bu ismi ona Resûlullah vermişti isimli biri kalktı, "Yâ Resulallah, unuttun mu yoksa namaz mı kısaldı?" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Unutmadım, namaz da kısaltılmadı" buyurdu. Sonra da oradakilere sordu.

Onlar, "Zülyedeyn doğru söylüyor" dediler.

Resûlullah geri döndü, normal rekâtları gibi veya daha uzunca iki rekât daha namaz kıldırdı. Sonra iki defa secde yaptı."[711]

İzah

Konuyla ilgili bir başka hadis de şöyledir:

"Şüphesiz namazla ilgili yeni birşey olursa onu size haber veririm. Ama ben ancak bir beşerim, sizin gibi ben de unuturum. Birşey unuttuğum zaman bana hatırlatınız."[712]

Bu hadisten Resûlullahın yerinden ayrıldıktan, hattâ konuştuktan sonra namazını tamamladığını öğreniyoruz. Mezhep âlimlerinin konu ile ilgili görüşleri şöyledir:

İmam Şafiî'ye göre böyle birinin namaza devam etmesi sahihtir.

İmam-ı A'zam ve talebelerine göre, İmam yanlışlıkla iki rekâtta selâm verirse, cami içerisinde hatırladığında ve konuşmadığında namazının kalan rekâtlarını tamamlayabilir. Camiden çıktıktan ve konuştuktan sonra namazı yeni baştan kılması gerekir. Hanefî mezhebi âlimlerine göre izahını yaptığımız hadisde konuştuktan sonra namaz kılmak ilk zamanlara mahsus bir ruhsat idi, sonradan bu hüküm değişti.

İmam Mâlik göre ise abdest bozulmadıkça ne kadar ara verilirse verilsin, kalan rekâtları kılmak caizdir.[713]

Gusülden Sonra Abdest Almak

199. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

*"Gusülden sonra abdest alan bizden değildir."**[714]***

İzah

Guslün kendisi bir abdestir. Bir insan guslettikten sonra abdesti bozacak birşey olmadığı müddetçe, gusülle abdestli olarak yapılması

gereken bütün ibâdetleri yapabilir; namaz kılabilir, Kur'ân okuyabilir. Dolayısıyla gusül abdestinden sonra yeniden abdest almaya gerek yoktur.

Hadiste geçen "Bizden değildir" ifâdesi, "Bizim sünnetimize uygun hareket etmiş olmaz" mânâsındadır. Nitekim Hz. Aişe'nîn rivayet ettiği şu hadis, Resûlullahın gusülden sonra abdest almadığını açıklar:

"Resûlullah (s.a.v.) gusleder, sabah namazının sünnetini ve farzını kılardı. Onun guslettikten sonra abdesti yenilediğini hatırlamıyorum."1

Gusülden sonra abdest almak sünnet olmamakla beraber, güsle başlarken abdest almak sünnettir.[715]

Zemzem

200. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Zemzemden bahsetti. Zemzemin mübarek bir su olduğunu, lezzetli bir gıda ve hastalığa şifâ olduğunu bildirdi.[716]

İzah

Hadiste dikkat çekilen Zemzem, hacıların Mekke'den getirdikleri hemen herkesin bildiği bir sudur. Hadiste de ifâde edildiği gibi lezzetli ve şifalıdır.

Zemzem, Hz. İbrahim zamanında onun hanımı Hacer validemizle oğlu İsmail'in (a.s.) zor durumda kalması sebebiyle Cebrail'in (a.s.) ayağını yere vurması ile çıkmıştır. Tafsilat için Hanefi ve Şâfiîlere Göre Büyük İslâm İlmihali isimli eserimizin 598. sayfasına bakılabilir.[717]

Çok Ziyaret Etmek Sevgiyi Azaltır

201. Habib bin Mesleme rivayet ediyor:

"Az az ziyaret et ki sevgin artsın."[718]

İzah

Hadiste az ziyaretin sevgiyi artıracağına dikkat çekiliyor. Çünkü sık sık yapılan ziyaretler günlük hayatta da yaşadığımız gibi, ünsiyet peydah ettirir. Bir tanıdığımıza ilk gittiğimizde onun bize gösterdiği alaka ile sonraki günlerde yaptığımız sık sık ziyaretler esnasında gösterdiği alaka hiçbir zaman bir olmuyor.

Ancak hadiste geçen "az ziyaret" ziyareti bütün bütün azaltmak demek değildir. Bunun ortasını bulmak gerekir. Ayrıca eğer bir kimsenin ne kadar sık ziyaret edilse bundan memnun kaldığı bilinir, anlaşılırsa ve bu ziyaretlerle o kimseye manen faydalı olunuyorsa, böylelerini fazla ziyaret etmek hadisin sınırlamasına dâhil değildir. Çünkü mü'minler arasındaki irtibat çok mühimdir.[719]

İmamlık Ve Müezzinliğin Mesuliyeti

202. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"İmam namazda cemaatin kefili, müezzin de mutemetidir. Allah'ım, imamları hakda sebat ettir, müezzinleri de bağışla."[720]

İzah

İmamlık yüce ve kudsî bir meslek olmakla beraber, mes'uliyetlidir de. Yukarıdaki hadisde, imamın namaz esnasında cemaatin mes'uliyetini yüklendiğine dikkat çekilmektedir. Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"İmam kefildir. Eğer namazı iyi kıldırırsa sevap hem onadır, hem cemaatedir. Şayet kötü kıldırırsa, vebali kendinedir, cemaate birşey yoktur." [721]

Hadisde müezzinlerin de mutemeti olduğu ifâde edilmektedir. Bilhassa saat ve takvimlerin olmadığı zamanlarda müezzinler namaz vakitlerini, imsak ve iftar vakitlerini ilân ediyorlardı. Müslümanlar onların okudukları ezan ile namaz kılıyor, oruç açıyorlardı. Hadiste geçen mutemet kelimesi bunu ifâde etmektedir.

Hadisin son kısmında ise Peygamberimiz ağır bir mes'uliyet yüklenmiş olan imam ve müezzinlere duâ etmektedir.[722]

Kabir Azabı

203. Halid bin Urfata (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.),

"Karın ağrısından ölen kabrinde azap görmez" buyurduğunu işittim" diyor.[723]

İzah

Kabir azabı, inkarcı ve günahkâr kulların kabre konuldukları andan itibaren Kıyamete kadar maruz kalacakları azaptır. Gerek âyet-i kerimelerde, gerekse hadis-i şeriflerde kabir azabının olacağı açıkça anlatılmıştır. Muselâ Tekâsür Sûresinde kabir azabına şöyle işaret edilir:

"Çokluğunuzla övünmek, kabre girinceye kadar sizi oyaladı. Heyhat! Kabre girdikten sonra bileceksiniz. Sonra Kıyamette bileceksiniz."[724]

Peygamberimiz de birçok hadislerinde kabir azabını haber vermiştir. Meselâ bir hadislerinde kabirdekilere sabah akşam her gün Cehennemdeki yerlerinin gösterileceğini bildirmiştir.[725] Zaman zaman Ashabına kabir azabından Allah'a sığınmalarını tavsiye etmiştir.[726]

Peygamberler, Allah'ın sevgili kulları ve sevabı günahından fazla olan mü'minler kabirlerinde azaba çarptırılmazlar. Çeşitli hadislerde Allah yolunda şehid olanların, nöbet tutarken ölenlerin, Tebareke Sûresini devamlı olarak okuyanların, kelime-i tevhidi çok söyleyenlerin kabir azabından kurtulacakları bildirilmiştir. Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de karın ağrısından ölenlerin kabir azabına çarptırılmayacaklarını bildirmiştir.

Bununla beraber, böylelerine azap verip vermemek Allah'ın, dilemesine bağlıdır. Fakat Allah'ın rahmetinin böyle kullarına kabir azabı çektirmeyeceği kuvvetle ümit edilir.

Kabir azabı hakkında tafsilatlı bilgiyi Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimizin 313-326. sayfasına bakılabilir.[727]

Aklin Ehemmiyeti

204. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kişi namaz, zekât, hac, umre ve cihad ehlinden olur, hattâ neyde hayır var diye hayrın miktarlarını dahi araştırır. Fakat Kıyamet gününde aklını kullanması ölçüsünde mükâfat görür."

Hadisleri Nakletmek

205. Ebû Kırsafa rivayet ediyor:

"Benim sözümü işitip anlayan ve ezberleyen ve onu kenin Allah yüzünü disinden daha âlim birisine ulaştıran kimse ağartsın. Üç meziyet vardır ki, kişi onlara sahip olduğunda kalbi kin beslemez. Bunlar:

***1.** Ameli tam bir ihlasla sırf Allah rızâsı için işlemek.*

***2.** İdarecilere hayır tavsiyesinde bulunmak.*

***3.** Ve İslâm cemaatinden ayrılmamak.*[728]

İzah

İbni Mâce'de yer alan Zeyd bin Sâbit'in (r.a.) rivayetinde hadisin baş tarafı şöyledir:

"Benim sözümü işitip de başkasına tebliğ eden kişinin Allah yüzünü ağartsın. Çünkü fıkıh kaynağı olan nice hadisleri ezberleyen adamlar fıkıhçı değillerdir [o hadisi anlayamazlar]. Ve fıkıhçı olan nice hadis râvileri kendilerinden daha kuvvetli fıkıhçılara hadisleri iletebilirler."

Aynı yerde İbni Mes'ud'dan da (r.a.) şöyle bir hadis rivayet edilir:

"Bizden bir hadis işiterek onu tebliğ edenin Allah yüzünü ağartsın. Çünkü kendisine hadis tebliğ edilen nice insanlar, anlama ve gereği ile amel

etme bakımından hadisi işitenden daha kuvvetli olabilirler."

Resûlullah bu konuşmayı Minâ'da yaptı.[729]

Resûlullahın bu sözleri günümüz için de geçerlidir. Çünkü hadisi bizzat Resûlullahtan işitme kaydı yoktur. Hadiste geçen "Benim sözümü işitip anlayan..." ifâdesi kimden olursa olsun hadisi işiten veya bir kitaptan okuyan kimseleri de içine alır.[730]

Hayvanlara Merhamet Etmek

206. Muaviye bin Kurre babasından rivayet ediyor:

"Yâ Resûlallah, ben koyun kesiyorum ama ona acıyorum" dedim.

Resûlullah,

"Koyuna acırsan, Allah da sana merhamet eder" buyurdu. [731]

İzah

Rabbimiz, insanı yeryüzüne halife olarak yaratmış, rahmetinin eseri olarak diğer varlıkları onun emrine ve hizmetine vermiştir. Güneş, ay, hava, yağmur, bitkiler, denizler, hayvanlar, hâsılı herşey insana hizmet eder. Rabbimiz bâzı âyetlerde hayvanları, içindekilerle beraber denizi insanın hizmetine verdiğini kudretine bir delil olarak zikreder ve şöyle buyurur:

"Ehil hayvanları da O yarattı. Onlarda sizin için giyinip korunacak ve istifade edeceğiniz şeyler vardır; üstelik etlerinden de yersiniz."[732]

Bir âyet ise şu mealdedir:

"O Allah ki, sizin için ehlî hayvanlar yarattı. Onların kimine biner, kiminin de etinden yersiniz."[733].

Görüldüğü gibi, hayvanlar insanların emrine verilmiştir. Dolayısıyla eti yenen hayvanları kesip yemekde dinen hiç bir mahzur bulunmamaktadır. Hadis, kesim işini yaparken onlara merhametli davranmak gerektiğini ikaz eder. Meselâ kesim yerine götürürken iyi davranılmalı, hayvanın karşısında bıçak bilenilmemelidir. Peygamberimiz (s.a.v.) kesmek üzere yatırdığı koyunun karşısında bıçağını bileyen bir Sahabîye şöyle buyurmuştur:

"Karşısında bıçağı bileyerek koyunu iki defa mı öldürmek istiyorsun? Bıçağını koyunu yatırmadan önce bilesene!"[734]

"Tevbe Nerede?"

207. Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:

"Yâ Resûlallah, dilim beni yaktı" dedim. Resûlullah,

"Tevbe, istiğfar ile aran nasıl? Muhakkak ben günde yüz defa Allah'tan bağışlanma diliyor ve Ona tevbe ediyorum" buyurdu.

Peygamberimizin bağışlanma dilemesi ile ilgili olarak 159 numaralı hadisin izahına bakınız.[735]

İmamdan Önce Hareket Etmek

208. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Cemaatla namaz kıldığında başını imamdan önce kaldıran kimse [kıyamet gününde] Allah'ın başını eşek başına döndürmesinden korkmuyor mu?"[736]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında hadis şöyledir:

"Biriniz rükû ve secdede başını imamdan önce kaldırdığı zaman Cenâb-ı Hakkın [kıyamet gününde] başını eşek başına veya suretini eşek suretine çevirerek dirilteceğinden korkmaz mı?"

İmama uyan kimse, tekbir alırken, rükûa eğilirken, secdeye giderken, rükûdan ve secdeden doğrulurken hep imamdan sonraya kalmalıdır. İmamdan önce hareket edenin namazı âlimlerin ekseriyetine göre sahih olsa da, kendisi günahkâr olur. Bir hadislerinde,

"Benden önce rükû ve secdeye gideni görmeyeyim"

buyuran[737] Peygamberimiz, yukarıdaki hadislerinde de imamdan önce hareket edenleri tehdit etmiştir. Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Meselâ bunlardan biri şu mealdedir:

"Başını imamdan önce kaldırıp indiren kimsenin alnı şeytanın elindedir."[738].

Belâya Sabretmek Mi, Afiyete Şükretmek Mi Daha Sevimli?

209. Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

Resülullah (s.a.v.) beladan ve sabrettiği takdirde belâya maruz kalana Allah'ın hazırladığı bol sevaptan; afiyetten ve şükrettiği takdirde Allah'ın

afiyet içerisinde olana hazırladığı bol mükâfattan bahsetti.

Ben, "Ey Allah'ın Resulü, afiyete mazhar olup şükretmek, musibete maruz kalıp sabretmekten bana sevimli geliyor" dedim.

Bunun üzerine Resülullah (s.a.v.),

"Resûlullah da senin gibi afiyeti seviyor" buyurdu.[739]

Kur'ân'ı Unutmamak İçin Tekrarlamak

210. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Kur'ân'ı sık sık tekrar etmek suretiyle hatırda tutunuz. Çünkü o garip kuşun vatanına uçmasından daha hızlı bir şekilde insanların hafızasından uzaklaşır."[740]

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis şu şekildedir:

"Devenin bağından kurtulup uzaklaşmasından daha hızlı bir şekilde insanların hafızasından uzaklaşır."[741]

Namazda Selâmdan Sonra Ne Denilir?

211. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) namazda selâm verdikten sonra "Allâhümme ente's-selâmü ve min ke's-selâm. Tebârekte yâ ze'1-celâli ve'1-ikram (Allah'ım, Sen her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Selâmsın. Her türlü emniyet ve selâmet Sendendir. Sen noksanlardan münezzehsin. Ey sonsuz büyüklük ve ikram sahibi Allah'ım)" deyinceye kadar otururdu.[742]

İslâmiyet Selâmettir

212. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Bekr bin Vâil'e şöyle yazdı:

"Allah'ın Resulü Muhammed'den Bekr bin Vâile. Müslüman ol ki, selâmette olasın."[743]

Kurban Ne Zaman Kesilir?

213. Berâbin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir kimsenin bayram namazı kılınmadan önce kurban kesmesini yasakladı.[744]

İzah

İbni Mâce'deki rivayet şöyledir:

Uveymir bin Eşkar (r.a.) kurbanını bayram namazından önce kesmiş, sonra durumu Resûlullaha arzetmişti. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Tekrar kurban kes."

Müslim'deki rivayet ise şöyledir:

"Kim kurbanını namazdan önce kesti ise onun yerine bir başkasını kessin. Kim kesmediyse besmele ile kessin."

Hadislerde kurban'ın namazdan önce kesilmesi yasaklanmaktadır. Kurban bayram namazından sonra kesilebileceği gibi, bayramın üçüncü

günü, güneş batıncaya kadar da kesilebilir.

Şâfiîlere göre ise kurban kesmenin son vakti bayramın dördüncü günü, güneşin batışına kadardır.

Kurban, bayram namazından önce kesilemeyeceği gibi, açıkladığımız vakitten sonra da Kurban bayramı için kurban olarak kesilemez. Bu durumda duruyorsa hayvanın kendisini, yoksa bedelini sadaka olarak vermek gerekir.[745]

İhramdan Önce Koku Sürünmek

214. Mü'minlerin annesi Aişe (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) ihrama girmeden önce koku süründü.[746]

İzah

İhram, haccın farzlarındandır. Hac veya umreye veya her ikisine birden niyetlenerek aslında helâl olan fiil ve davranışları, belirli bir vakit için kişinin kendisine haram kılması demektir. Meselâ saç ve sakal tıraşı olmak aslında helâl olduğu halde ihramlıya haramdır.

İşte ihramlıya haram olan hareketlerden birisi de koku sürünmektir. Ancak ihrama girmeden önce koku sürünmek, hadisten de anlaşılacağı üzere ihramın sünnetlerindendir.[747]

Mü'min Olarak Ölebilmek

215. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Ademoğlu muhtelif tabakalar üzeredir. Bir kısmı mü'min olarak doğar, mü'min olarak yaşar ve mü'min olarak ölür. Bir kısmı kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Bir kısmı da kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, mü'min olarak ölür."[748]

İzah

Hadisde insanların çeşitli tabakalarda olduğu nazara veriliyor ve bunlardan misâl olarak bir kaçı üzerinde duruluyor. Taberânî Mu'cemü'l-Evsat'ta hadisi *"Bir kısmı mü'min olarak doğar, mü'min olarak yaşar, kâfir olarak ölür"* ilâvesiyle rivayet etmiştir.

Hadiste geçen "Kâfir olarak doğar" ifâdeleri, "Kâfir bir anne babadan doğar" mânâsındadır. Çünkü başka bir hadiste her çocuğun İslâm fıtratı üzere doğduğu bildirilmiştir.

Hadisde, kişinin kâfir veya mü'min olarak doğması; mü'min veya kâfir olarak yaşamasından ziyade akıbetin önemli olduğunu, nasıl doğar ve nasıl yaşarsa yaşasın ancak mü'min olarak öldüğü takdirde kurtulacağı nazara verilmektedir.[749]

Resûlullahın Ashabıyla İlgilenmesi

216. Mü'minleri annesi Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah sohbetine gelip giden birini göremez oldu.

"Filanı niçin göremiyorum?" diye sordu.

"O hasta" dediler.

"Kalkınız, onu ziyaret edelim" buyurdu.

Yanına girdiklerinde o ağladı. Resûlullah (s.a.v.) kendisine şöyle buyurdu:

"Ağlama! Cebrail (a.s.) bana humma hastalığının ümmetimin Cehennem hissesinden olduğunu haber verdi."[750]

İzah

Hadis, Resûlullahın Ashabıyla yakından ilgilendiğini gösteriyor. Ayrıca ateşli hastalıkların mü'minin Cehennemdeki hissesinden olduğu, bu dünyada böyle hastalıklara yakalanan mü'minlerin buna sabrettikleri takdirde Cehennemde azaba çarptırılmayacaklarmı nazara veriyor.[751]

Resûlullahın Bir Duası

217. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ım, acizlikten ve tenbellikten Sana sığınırım. Kalp katılığından, gafletten, başkasına yük olmaktan, zilletten ve miskinlikten Sana sığınıyorum. Günahkarlıktan, hakka ters düşmekten, iki yüzlülükten, işitsinler ve görsünler diye amel işlemekten Sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, alaca hastalığından, cüzzamdan ve kötü hastalıklardan Sana sığınırım."[752]

Amr Bin Cemuh'un (r.a.) Fazileti

218. Ka'b bin Mâlik babasından rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ey Seleme oğulları, efendiniz kimdir?" diye sordu.

Onlar, "Biz kendisini cimri olarak görmemize rağmen yine de efendimiz Ced bin Kays'tır" dediler.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Cimrilikten daha kötü bir hastalık var mıdır? Hayır, bundan böyle efendiniz dalgalı saçlı Amr bin Cemuh'tur."[753]

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde cimriliği kötü bir hastalık olarak vasıflandırmış, cimri olan birisinin efendi olamayacağını bildirmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) bununla ilgili olarak bir hadislerinde de, *"Efendi cimri olamaz"* şeklindedir.[754]

Peygamberimizin cimrinin efendi olamayacağını bildirmesinin bir hikmeti de cimriliğin sirayet edeceğidir. Bir kavmin efendisi cimri olursa, bu, diğer insanlara da sirayet eder.

Hadiste Peygamberimizin Selemeoğullarına efendi olarak tayin ettiği Amr bin Cemuh (r.a.) Medineli idi ve Selemeoğullarının reisi idi. Amr, cömertliği ile meşhur bir Sahabî idi. Zaten Resûlullahın onu kavmine efendi tayin etmesine sebep olan vasfı da buydu.

Amr bin Cemuh'un (r.a.) bir ayağı sakattı. Bu sebeple Resûlullah onun Bedir Savaşına katılmasına izin vermedi. Fakat Amr Uhud Savaşına katıldı ve bu savaşta iki oğluyla birlikte şehid düştü. Peygamberimiz bunun haber alınca,

"Amr ve oğulları şimdi Cennete ayak basmıştır" buyurdu.[755]

Her Takva Sahibi Ehl-i Beyttendir

219. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha Ehl-i Beytin kimler olduğu soruldu.

Resûlullah,

"Her takva sahibi" buyurdu ve

"Onun dostları emir ve yasaklarına karşı gelmekten sakınanlardır" âyetini okudu.[756]

İzah

Peygamberimizin (s.a.v.) hanımları, çocukları ve özellikle Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve bunların neslinden gelenlere Ehl-i Beyt denir. Peygamberimiz (s.a.v.), bâzı hadislerinde, Hz. Selman gibi Sahabîlere,

"Sen benim ehl-i beytimdensin"

buyurarak bu halkayı genişletmiştir. Bu hadislerinde de ehl-i beyt halkasını daha da genişletirken, Ehl-i Beyte ayrıcalık kazandıran özelliğe de dikkat çekmiştir. O özellik takvadır. Takva ise Allah'tan layıkıyla korkmak, Ona hakkıyla kulluk etmek, emirlerini gönül hoşluğu ile yerine getirmek, haramlardan sakınmaktır. Böyle davrananlar manevî ehl-i beytten sayılır.[757]

Altın Ve Gümüş Kap Kullanmak

220. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Altın ve gümüş kaplardan birşey içenler muhakkak karınlarına Cehennem ateşi doldurur."[758]

İzah

Altın ve gümüş kaplardan dünyada kâfirler yer ve içerler. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde, *"Bu kaplar dünyada onların, âhirette ise sizindir"* buyurmuştur.

Müslim'de, geçen bir hadiste de,

"Dünyada gümüş kaptan bir şey içen, âhirette içmez" buyurmuştur. [759]

Altın zînet takmak kadına helâl olmakla beraber, altın ve gümüş kaplardan bir şey yiyip içmek kadın erkek her Müslümana yasaklanmıştır. [760]

Allah'ın Yardım Edeceği Ve Yardımını Keseceği Kimseler

221. İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah kendisine samimiyetle bağlanan kişiye bütün zorluklarında yardım eder, ummadığı yerden onu rızıklandırır. Âhireti unutup dünyaya dalan kişiyi de dünyaya bırakır, yardımını keser."[761]

Ramazan Ayının Fazileti

222. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Ramazan'ın ilk gecesinde semâ kapıları açılır ve son gecesine kadar bir daha kapanmaz."[762]

İzah

Ramazan ayında semâ kapılarının açılmasından maksat, "rahmet kapılarının açılması'dır. Çünkü Peygamberimizin mübarek lisanında "ayların efendisi" şeklinde ifâdesini bulan[763] Ramazan, rahmet ayıdır, mağfiret ve bağışlanma ayıdır. Cehennemden kurtuluş ayıdır. Bu ayın kıymetini hakkıyla bilen kullar, Cehennemden kurtulurlar.

Ramazan ayında Cehennemin kapıları kapatılır, hiçbir kapısı açılmaz. Cennet kapıları ise sonuna kadar açılır, hiçbir kapısı kapanmaz.

Ramazan âyının fazileti hakkında Üç Aylar ve Mübarek Günler isimli eserimizin 14-24. sayfalarına bakılabilir.[764]

Kadınların Cihada Katılması

223. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resülullaha "Ey Allah'ın Resulü, seninle beraber cihada çıkmak istiyorum" dedim.

"Ey Ümmü Seleme, kadınlar üzerine cihad farz kılınmadı" buyurdu.

"Yaralıları, göz ağrılarını tedavi ederim, su veririm" dedim.

"O zaman gel" buyurdu.[765]

İzah

Dinimize göre kadınlar ihtiyaç olduğunda savaşa katılıp geri hizmetlerde bulunabilirler. Hadis bunu ifâde etmektedir. Peygamberimiz zamanında bizzat savaşa katılıp müşriklerle cihad eden kadın Sahabîler de olmuştur. Meselâ asıl ismi Nesîbe Hatun olan Ümmü Ümâre (r.a.), Ümmü Süleym (r.a.), Peygamberimizin halası Safiyye (r.a.) bu kadınlardan bir kaçıdır.

Peygamberimizden sonra da Esma bint-i Yezid (r.a.) ve Resûlullahın süt teyzesi Ümmü Haram da (r.a.) savaşa katılmışlardır. Tafsilat için Hanımlara Fetvalar isimli eserimizin 320-326. sayfalarına bakılabilir.[766]

Cünübün Bir Şey Yiyip İçmesi

224. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) cünüp olduğunda, namaz abdesti gibi abdest almadan bir şey yemezdi.[767]

İzah

Cünüp oları bir mü'min maddî bakımdan pis ve necis sayılmaz; uğursuz kabul edilmez. Cünüp birisinin birşey yiyip içmesi için gusletmesi daha güzel olmakla beraber, şart değildir. Cünübün birşey yemeden önce abdest alması, en azından elini ağzını yıkaması ise sünnettir.[768]

Resûlullahın Şemaili

225. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ne uzun, ne de kısa boyluydu. Orta boyluydu. Ne esmer, ne de çok beyazdı. Buğday tenli idi. Saçı ne çok kıvırcık, ne de düzdü. Onun saçı dalgalıydı.

Kırk yaşında peygamber olarak gönderildi. On yıl Mekke'de, on yıl da Medine'de ikâmet etti. Altmış yaşında vefat etti. Vefat ettiğinde saçında ve sakalında yirmi tane beyaz kıl yoktu.[769]

İzah

Peygamberimizin vücut yapısı yürürken ve konuşurken davranışları başka hadislerde de nazara verilir. Meselâ uzunca bir hadiste Resûlullah şöyle tarif edilir:

"Resûl-ü Ekrem (s.a.v.) zâtında büyüktü. İnsanların gözünde ve gönlünde de büyüktü. Yüzü ayın ondördü gibi parlardı. Ne fazla uzun, ne de kısaydı, orta boyluydu. Kafası büyükçe idi. Saçı taralı, dalgaları düzgündü. Kolayca iki tarafa ayrılırdı. Uzattığında kulak memelerini geçmezdi. Buğday tenliydi. Geniş alınlıydı. Yay kaşlıydı. Kaşları gür olmakla birlikte birbirine girmiş değildi. İki kaşı ortasında bir damar vardı. Öfkelendiğinde hafifçe kabarırdı. Burnunun ucu hafif kalkıktı. Yüzünden nur saçılırdı. İyice dikkat etmeyen onu kalkık burunlu sanırdı. Gür sakallıydı. Yanakları düzgündü. Ağzı büyükçe idi. Dişleri inci gibi parlardı ve bitişik değildi. Göğsü hafif kıllıydı. Zarif boyunluydu ve gümüş rengindeydi. Vücut yapısı ahenkliydi. İri yapılıydı. Azaları uyumluydu. Göğsü ile karnı aynı hizadaydı. Göğsü ve omuzları genişçeydi. Kemikleri kalıncaydı. Vücudu nurluydu. Göğsünden göbeğine doğru kıldan ince bir hat uzanırdı. Bunun dışında memeleri ve karnında kıl yoktu. Kolları, omuzları ve göğsünün üst

kısmı kılla kaplıydı. Kolları uzuncaydı. Avuçları genişçeydi. Parmakları düzgündü. El ve ayak parmaklan hafifçe kalın ve uzuncaydı. Düztaban değildi. Ayaklarının üzerinde eğrilik yoktu ve yıkandığında üzerinde su durmazdı. Yürüdüğünde ayaklarını yerde sürümez, adımlarını kaldırarak atardı. Yürürken hafifçe öne meylederdi. Mütevâzi yürürdü. Adımlarını genişçe atardı. Yüksekten inermişcesine yürürdü. Sağa ve sola baktığında bütün vücuduyla birlikte dönerdi. Önüne bakardı. Yere bakışı göğe bakışından fazlaydı. Bakışının büyük bir kısmı tefekküre yönelikti. Sahabîlerini arkadan takip ederdi. Karşılaştıklarına selâm verirdi."1

İzahını yaptığımız hadiste Hz. Enes'in "Resûlullah Mekke'de on sene kaldı" şeklindeki ifâdesi yuvarlak olarak söylenmiştir. Peygamberimiz Mekke'de on değil, on üç sene kalmıştır.[770]

Allah Az Sadakaya Çok Sevap Verir[771]

226. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah sadakayı ancak helâl olandan kabul eder. Sağ eliyle onu kabul eder, sonra bir adamın tayını ve deve yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür. Hattâ bir lokma Uhud Dağı kadar olur."[772]

Tirmizî'de, şu ilâve vardır:

"Bunun Allahu Teâlânın kitabından delili, 'Onlar bilmezler mi ki Allah kullarının tevbesini ve sadakasını kabul eder'[773] ve 'Allah faizin bereketini giderip onu mahveder; sadakası verilen malı ise artırır'[774] âyetleridir."[775]

Namazda Safları Düzgün Tutmak

227. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah, (s.a.v.),

"Namaz için saf tutarken birbirinize yaklaşın. Boşluk bırakmayın. Şeytan "evlâdi'l-hazef' gibi aranızda dolaşır" buyurdu.

Sahabîler, "evlâdi'l-hazef nedir?" diye sordular.

Resûlullah (s.a.v.),

"Yemen'de bulunan siyah koyun" buyurdu.[776]

İzah

Cemaatle namaz kılarken safları düzgün ve sık tutmak, cemaatle namazda aranan mühim hususlardan birisidir. Âlimlerin çoğunluğuna göre, cemaatla namazın sünnetlerindendîr. Safların düzgünlüğü, birinci ve onu takip eden saflarda namaz kılmanın fazileti ve sevabı hakkında pekçok hadis vardır. Yukarıdaki hadis de safları düzgün tutma ile ilgili hadislerden sadece birisidir. Konu ile ilgili bir başka hadis ise şu mealdedir:

*"Saflarınızı düzgün tutun. Çünkü safları düzgün tutmak namazın güzelliğindendir."***[777]**.

Peygamberimiz bir hadislerinde de saflarda omuzları aynı hizaya getirmeyi, aralardaki boşlukları doldurmayı istemiştir.[778]

356 numaralı hadisin izahına ve Ezan Cami Namaz isimli eserimizin 325-333. sayfalarına da bakınız. [779]

Büyüklenene Allah Gazap Eder

228. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah buyuruyor ki: 'Kuvvet ve üstünlük benim gömleğim, büyüklük kaftanımdır. Kim onları Benimle paylaşmaya kalkarsa ona azap ederim." [780]

İzah

Ebû Dâvud'dakî rivayet şöyledir;

"Allah azze vecelle buyuruyor ki: 'Büyüklük benim gömleğim, yücelik de kaftanımdır. Bunlardan birisi hakkında Benimle münakaşaya girişen olursa, onu Cehenneme atarım."

Hadiste Allah'ın büyüklük ve yüceliği gömlek ve kaftana benzetmesi, bu iki giyeceğin insanın vücudunu tamamen sarıp ona bir güzellik vermesi sebebiyledir. Büyüklük ve yücelik Allah'a en layık ve lüzumlu sıfat olduğu için bu benzetme yapılmıştır.[781]

Cenaze İçin Ayağa Kalkmak

229. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) önünden geçen cenaze için ancak Yahudi olduğundan dolayı ayağa kalktı.

Başka bir rivayet şöyledir:

Çünkü o bir Yahudi cenazesi idi. Kötü kokusu yüzünden kalktı.[782]

İzah

Cenaze için ayağa kalkılıp kalkılmayacağı hususunda iki görüş vardır. Bâzılarına göre cenaze için ayağa kalkılır. Bunlar bâzı hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Biriniz bir cenaze gördüğünde, onun peşisira gitmek istemezse, cenaze ilerleyinceye kadar veya cenaze yere indirilinceye kadar ayakta dursun."[783]

Cenaze için ayağa kalkmak ölüye tazim için değil, ölümün dehşet ve korkunçluğunu, ölümü yaratanı, cenaze ile birlikte olan melekleri tazim içindir. Nitekim Peygamberimiz yanından bir cenaze geçerken şöyle buyurmuştur:

*"Ayağa kalkınız. Çünkü ölümde korku ve dehşet vardır."**[784]*.

Âlimlerden bir kısmı bu hadisleri delil göstererek cenaze için ayağa kalkmak gerektiğini söylerlerken, bir kısmı da Peygamberimizin bu tatbikatının ilk zamanlara ait olduğunu, sonradan bunu terkettiğini söylerler. Bunların da hadislerden delilleri vardır. Bunlardan birisi şu mealdedir:

Hz. Ali diyor ki: "Resûlullah (s.a.v.) bir cenaze geçtiğinde ayağa kalktı, biz de kalktık. Sonraları ayağa kalkmayı terkedip oturdu, biz de ayağa kalkmayı terkedip oturduk."[785]

Yine Hz. Ali'nin rivayet ettiği bir başka hadis ise şu mealdedir:

"Resûlullah cenaze için sadece bir defa ayağa kalktı. Bu ayağa kalkma keyfiyeti ehl-i kitaba benzemeyi mucip oluyordu. Bu sebeple Cenâb-ı Hak tarafından yasaklandı. Bundan sonra Resûlullah cenaze geçerken ayağa kalkmadı."[786]

İşte izahını yaptığımız hadiste de Resûlullahın (s.a.v.) önünden geçen cenaze için ancak Yahudi olduğundan dolayı ayağa kalktığı, bunun

sebebinin de cenazenin (maddî veya manevî) kötü kokusu olduğu nazara veriliyor.

Netice: İmâm-ı A'zam, İmam Mâlik ve İmam Şafiî, cenaze için ayağa kalkmakla ilgili hadislerin ilk zamanlara âit olduğu, sonraları ise hükmünün kaldırıldığı fikrindedirler. İmam Şafiî, "Bence cenaze geçerken oturmak, ayağa kalkmaktan daha güzeldir. Çünkü Resûlullahın son fiili böyle olmuştur" der. Buna göre cenaze için ayağa kalkmak mekruhtur.[787]

Namazdan Çalmak Nasıl Olur?

230. Abdullah bin Mugaffel (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Hırsızların en yamanı, namazından çalan kişidir" buyurdu.

"İnsan namazdan nasıl çalar?" dediler.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Rükû ve secdelerini tam yapmaz. İnsanların en cimrisi de selâm vermede cimrilik yapan kimsedir."[788]

İzah

Hadis, namazda tâdil-i erkânının ehemmiyetine dikkat çekmektedir. Tâdil-i erkân, kıyamda iken dimdik, rükûda iken dümdüz durmak, rükûdan kalktıktan sonra secdeye gitmeden belini iyice doğrultmak ve "sübhanallah" diyecek kadar öylece beklemek, iki secde arasında da "sübhanallah" diyecek kadar oturmaktır.

Zaten İlâhî bir hediye olan namazın zevkine varmak, bütün rükünlerini eksiksiz yapmak, aceleye getirmemekle mümkündür.

Tâdil-i erkân, İmam Ebû Yusuf ve İmam Şafiî'ye göre farzdır. Bu imamlara göre tâdil-i erkâna riâyet edilmeden kılınan namazı yeniden kılmak gerekir.

İmam-ı A'zam ve diğer talebesi İmam Muhammed'e göre ise tâdil-i erkân farz değil, vaciptir. Vacibin terki durumunda sehiv (yanılma) secdesi yapmak gerekir.

Tafsilat için Ezan Cami Namaz, ve Büyük İslâm İlmihali isimli eserlerimize bakılabilir.[789]

Cennete Ancak Mü'min Olanlar Girer

231. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahı şöyle buyururken işittim:

"Cennete ancak mü'min olanlar girer. Şüphesiz Allah bu dini günahkâr birinin eliyle de kuvvetlendirir."

90 numaralı hadisin izahına bakınız.[790]

Gece Çok Uyku Kıyamet Gününde İnsanı Fakir Bırakır

232. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Süleyman'ın (a.s.) annesi ona şöyle dedi: "Gece çok uyuma. Çünkü çok uyku [gece ibâdet etmemek] insanı kıyamet günü fakir bırakır."[791]

Bir Malı Haksız Olarak Ele Geçirmek İçin Yemin Etmek

233. Abdullah bin Me'sud (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim haksız yere bir malı elde etmek için bile bile kuvvetli bir şekilde yemin ederse, Allah'ın huzuruna Allah kendisine gazap etmiş olarak çıkar." [792]

İzah

Müslim'deki rivayet şöyledir:

Eş'as bin Kays (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adamla aramızda Yemen'de münakaşalı bir yer vardı. Onu Resûlullaha (s.a.v.) dâva ettim.

"Delilin var mı?" diye sordu.

"Hayır" dedim.

"O halde hasmının yemin etmesi gerekir" buyurdu.

"Yemin istenildiğinde, o yemin etmekten çekinmez" dedim.

Şöyle buyurdu:

"Her kim yalancı olduğu halde yemin ederek bir Müslümanın malını elinden alırsa, Allah'ın gazabına uğrayarak İlâhî huzura çıkar."

Müslim deki bir başka rivayet ise şöyledir:

Resûlullah,

"Her kim yemini ile bir Müslümanın hakkını elinden alırsa, o kimseye Allah Cehennemi vacip kılmış, Cenneti de haram etmiş demektir" buyurdu.

Bir zât, "Pek az bir şey olsada mı yâ Resûlullah?" dedi. Resûlullah,

"Misvak ağacından bir çubuk dahi olsa" buyurdu.[793]

Hadiste geçen "Bir Müslümanın hakkını elinden alırsa" ifâdesi, "Gayr-i müslimin hakkını elinden alanın" tehditin dışında kaldığı mânâsında anlaşılmamalıdır.[794]

Kızıl Denizi Geçerken Mûsâ (a.s.) Nasıl Duâ Etti?

234. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Musa'nın (a.s.) İsrâiloğullarını denizden [Kızıl Denizinden] geçerirken okuduğu duayı size öğreteyim mi?" buyurdu.

"Evet, yâ Resûlallah" dedik.

"Allah'ım, her türlü övgü Sana mahsustur, sıkıntılar Sana arzedilir. Yardım Senden istenir. Güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah'tandır' deyiniz."

Abdullah bin Mes'ud (r.a.), "Bu duayı Resûlullahtan işittiğim andan beri terk etmedim" der.[795]

İzah

Yüce Allah Hz. Musa'yı (a.s.) ve kardeşi Harun'u (a.s.) ilâhlık dâvasında bulunan Firavun'u ve ona imân eden halkını kendisine imâna davet için peygamber olarak görevlendirmişti. Hz. Mûsâ Firavun'u ve kavmini Allah'a imana çağırdı ise de onlardan çok az kimse iman etti. Bunun üzerine Mûsâ (a.s.) Allah'ın emri ile kendisine iman eden İsrâiloğullarını yanına alarak geceleyin Mısır'ı terk etti.

Sabahleyin durumun farkına varan Firavun büyük bir ordu hazırlayarak onların peşine düştü. Çok geçmeden de yetiştiler. O arada Mûsâ (a.s.) ve beraberindekiler Kızıl Deniz önlerine gelmişlerdi. Durum çok kritikti. Önlerinde deniz, arkalarında ise canlarına kast eden Firavun ve ordusu vardı.

Mûsâ (a.s.) hiç telaşlanmadan Allah'ın emri üzerine elindeki asasını denize vurdu. Bir mucize olarak denizden İsrâiloğullarının kabileleri sayısınca on iki adet yol açıldı. İsrâiloğulları o yollardan karşıya geçtiler. Bunun gören Firavun ve ordusu da atlarını denize sürdüler, ancak onlar

geçerken Allah denizin açılan kanatlarını birleştirdi ve onları denizde boğdu.

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde Hz. Musa'nın Kızıl Denizi geçerken okuduğu duayı ümmetine haber vermektedir. Konunun tafsilatı için Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimize bakılabilir.[796]

Resûlullahın Ordu Kumandanlarına Tavsiyeleri

234. Büreyde bin Husayb (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) savaş için bir ordu gönderdiğinde ordu kumandanına şu emri verirdi:

"Allah'ın yolunda, Allah'ın ismiyle sefere çıkınız. Allah'ı inkar edenlerle çarpışınız.

Ganimet mallarına ihanet etmeyiniz.

Verdiğiniz söze vefasızlık etmeyiniz.

Küçük çocukları, kadınları ve ihtiyarları öldürmeyiniz.

Bir köy veya kale halkını kuşattığınız zaman onlara Allah ve Resulü adına eman vermeyiniz. Onlara kendiniz ve babanız adına eman veriniz. Çünkü sizin kendi ahdinizi ve babanızın ahdini bozmanız, Allah ve Resulünün ahdini bozmanızdan sizin için daha ehvendir."[797]

Allah'tan Nasıl İstekte Bulunulmalı?

236. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir istekte bulunduğunda o isteğinin verilmesi seni sevindirirse şöyle de:

Yüce ve büyük olan, tek olan, ortağı olmayan Allah'tan başka ilâh yoktur. Hakîm ve Kerîm olan, tek olan, ortağı olmayan Allah'tan başka ilâh yoktur. Kendisinden başka ilah olmayan, hayat ve hilim sahibi olan Allah'ın ismiyle başlarım. Büyük Arşın sahibi olan Allah'ın sânı ne yücedir. Alemlerin Rabbine hamd olsun."

"Onlar kendilerine vaad edilen azabı gördükleri gün, dünyada günün bir kısmından fazla kalmadıklarını sanırlar. Bu bir tebliğdir. Yoldan çıkmış bir topluluktan başkası helak edilir mi hiç?"[798]. "O günü gördüklerinde sanırlar ki, dünyada ancak bir akşam yahut kuşluk vakti kalmışlardır."[799].

"Allah'ım, Senden Cennetine girmeme sebep olacak bağışlaman için gerekli olan amelleri yapmâyı, bütün iyi ameleleri başarmayı istiyorum.

Allah'ım, benim için bağışlamadığın günah bırakma. Kurtuluş vermediğin sıkıntı bırakma. Ödenmeyen borç bırakma. Dünya ve âhiret için istediğim şeylerden yerine getirmediğin bir şey bırakma. Bunu rahmetinle yap ey merhametlilerin en merhametlisi!"

Başka bir rivayette abdest alıp, iki rekât namaz kıldıktan, hamd ve salavâttan sonra bu duanın yapılması tavsiye edilir.[800]

Allah'ın Bir Va'di

237. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah bana ümmetimden dört bin kişiyi Cennete koyacağını vaad etti" buyurdu.

Ebû Bekir, "Bizim için artır yâ Resûlallah" dedi. Ömer, "Bu sana yeter ey Ebû Bekir" dedi.

Ebû Bekir, "Bırak beni ey Ömer. Hepimizi Cennete koymasının sana ne zararı var" dedi.

Ömer, "Eğer Allah dilese idi toptan da Cennete koyardı" dedi.

Resûlullah,

"Ömer doğru söyledi" buyurdu. [801]

Resûlullah Kendiliğinden Gaybı Bilmez

238. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir düğünlerinde Ensar kadınlarına uğradı. Onlar şarkı söylüyorlardı. Hz. Âişe'ye hitaben, "Senin eşin meclislerde bulunur ve yarın ne olacağını bilir" dediler. Resûlullah şöyle buyurdu:

"Yarın ne olacağını ancak Allah bilir." [802]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda yer alan rivayet "İçimizde yarın ne olacağını bilen bir peygamber var" dediler şeklindedir.

Peygamberimizin de ifâde ettiği gibi, Allah'tan başka hiç kimse yarın ne olacağını bilemez. Peygamberler, hattâ Peygamberimiz de buna dâhildir. Bu husus Kur'ân'da da açıkça bildirilmiştir. Meselâ yüce Allah önceki peygamberlerin haberlerini Resûlullaha vahyettikten sonra şöyle buyurur:

"Bunlar gaybdan haberlerdir ki, sana vahyederiz. Daha önce bunu ne sen biliyordun, ne de kavmin."[803]

Cuma Namazına Erken Gitmenin Fazileti

239. Semûre bin Cündüb (r.a.) rivayet ediyor:

"Cuma namazına gidiniz. İmama yakın durunuz. Kişi Cennet ehlinden iken, eğer Cuma namazına gitmeyi geciktirirse, Cennete girmesi de geciktirilmiş olur."[804]

İzah

Ebû Dâvud'da, yine Semûre (r.a.) tarafından rivayet edilen hadisin baş tarafı, "Zikri [hutbeyi] dinleyiniz" şeklinde gelmiştir.

Beyhaki'de ise hadis her iki şekliyle yer alır. Cuma namazına erken gelmenin faziletini bildiren bir başka hadis şu mealdedir:

"Cuma gününde her mescidin bütün kapılarında melekler bulunur. İlk önce gelenleri yazarlar. İmam minbere oturduğu zaman sayfalarını dürerler de hutbeyi dinlemeye gelirler. Sevap olarak önce gelenlere bir deve kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir inek kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir koç kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir tavuk sadaka vermiş gibi, ondan sonra gelene de bir yumurta sadaka vermiş gibi sevap yazarlar."[805]

Cuma günü melekler camilerin kapılarına oturup gelenleri yazarlarken, şeytanlar da çarşı ve pazarları dolaşırlar. Mü'minlere bâzı işlerini hatırlatarak onları Cuma namazına gitmekten alıkoymaya çalışırlar.[806]

Cemaatla Kılınan Namazın Sevabı

240. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Cemaatla kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan 25 derece daha fazla sevaptır."[807]

İzah

Konu ile ilgili başka bir rivayet şöyledir:

"Cemaatla kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha üstündür."[808]

Peygamberimiz her fırsatta ümmetini cemaatla namaz kılmaya teşvik etmiştir. Bütün bu hadisleri göz önünde bulunduran Hanefilerden Tahavî ve Kerhî ile Şafiî âlimleri, cemaatla namaz kılmanın farz-ı kifâye olduğuna hükmetmişlerdir. Buna göre Müslümanlardan bir grubun cemaatla namaz kılmalarıyla diğerlerinden mes'uliyet kalkar. Ancak bir yerde hiç kimse cemaatla namaz kılmazsa, bu durumda ora halkının tamamı günahkâr olur.

Hanefî, Mâliki ve Şâfiilerin çoğunluğuna göre ise cemaatla namaz farz değil, sünnet-i müekkededir. Onlar hadislerin farziyet ifâde etmeyeceğine hükmetmişlerdir.

Cemaatla namaz kılmanın sevabının bu iki hadisten birisinde yirmi yedi, birisinde yirmi beş olarak gösterilmesinin sebebi hususunda, âlimler çeşitli izahkırda bulunmuşlardır. Bütün bu izahları zikreden İbni Hacer, izahlar arasında yer alan "Yirmi yedi derece sevap kıraati açıktan okunan sabah, akşam ve yatsı namazlarına; yirmi beş derece sevap da kıraati gizli

olan öğle ve ikindi namazlarına mahsustur" şeklindeki görüşü, "en uygun görüş" olarak kabul eder. İbni Hacer, daha sonra cemaatla kılınan namazlarda yirmi beş derece sevabı, her birini hadislerden çıkardığı cemaata devamdaki yirmi beş ayrı fazileti sayar. Sonra da kıraati açıktan olan namazlar için iki ayrı fazîlet daha ilâve eder. Bunlardan birkaçı şunlardır:

1. Namazı cemaatle kılma niyetiyle müezzinin dâvetine uymak,

2. Vaktin evvelinde erkenden camiye gitmek.

3. Cemaati beklemek.

4. İmamın başlangıç tekbirine yetişmek.

5. Allah huzurunda düzgün saf tutmak.

Diğer faziletler ve konunun tafsilatı için Ezan Cami Namaz isimli eserimizin 301-307. sayfalarına bakılabilir.

"Cemaatle kılınan namazlarda büyük bir sır vardır," diyen Bediüzzaman da, cemaatla namaz kılmanın sevabının bu derece fazla olması ile ilgili olarak, cemaattaki kimselerin birbirlerinin sevabına ortak olduğuna, cemaatle kılınan namazlarda bir kişinin aldığı sevabın diğerine de aynen yazıldığına, böylece cemaatın fertlerinin birbirleriyle manen yardımlaştıklarına dikkat çeker. Şunları söyler:

"Mü'minler, ibâdetlerinde, dualarında birbirlerine dayanarak cemaatle kıldıkları namaz ve sâir ibâdetlerinde büyük bir sır vardır ki, her fert, kendi ibâdetlerinden kazandığı miktarda, pek fazla bir sevap cemaatten kazanıyor. Her bir fert ötekilere duacı olur, şefaatçi olur, tezkiyeci olur; bilhassa Peygambere (a.s.m.). Ve keza, her bir fert, arkadaşlarının saadetlerinin zevk

alır ve Hallâk-i kâinata ubudiyet etmeye [kâinatın Yaratıcısına ibâdet etmeye] ve saadet-i ebediyeye namzet olur.'[809]

Cemaatla namazın feyiz ve bereketinden istifade edebilmek için imamdan başka bir kişinin bile kâfi olduğu da unutulmamalıdır.[810]

Ahiretteki Hesaplaşma

241. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim bir din kardeşine her hangi bir haksızlıkta bulunmuşsa, dinar ve dirhemin bulunmayacağı kıyamet gününden önce o kimse ile helalleşsin. Çünkü bu zulmü yapanın, eğer iyilik ve ibâdeti varsa, zulüm yaptığı miktarda sevaplarından alınır. Eğer yoksa, zulmettiği kimsenin günahlarından alınıp ona yükletilir."**[811]***

İzah

İnsanların dirildikten sonra toplanacakları mahşer yerindeki manzaralardan birisi de hesaplaşmadır, yani birbirlerindeki hakların alınmasıdır. Yukarıdaki hadiste bu gerçek açıklanmıştır. Konuyla ilgili bir başka hadis de şu mealdedir:

Bir defasında Peygamberimiz Sahabîlerine,

"Müflis kimdir, bilinirisiniz?" diye sordu.

Sahabîler, "Bize göre müflis, parası ve malı olmayan kimsedir" dediler. Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

"Ümmetimden asıl müflis şudur: Kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtıyla gelir; ama ona buna sövmüş, iftira etmiş, şunun bunun malını

yemiş, onu bunu dövmüştür. Sonra onun iyiliklerinden bir kısmı şuna, bir kısmı diğerine verilir. Eğer kul haklarının tamamı ödenmeden, iyilikleri ile sevapları tükenirse, alacaklıların günahları alınıp onun üzerine yüklenir. Sonra da Cehenneme atılır." [812]

Resûlullah Çirkin İsimleri Değiştirirdi

242. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) çirkin bir isim işitse onu değiştirirdi. Bir defasında "afre=çorak" diye isimlendirilmiş bir yere uğradı. Orasını "hadıra=yeşil" diye isimlendirdi.[813]

Söylenildiğinde Allah'ın Affedeceği Sözler

243. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana,

"Söylediğinde Allah'ın seni affedeceği bâzı sözler öğreteyim mi? Bu sözleri söylediğinde bağışlanacağına ben kefil oluyorum. Şöyle de: "Halîm ve Kerîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka ilah yoktur. Büyük Arşın Rabbi olan Allah bütün noksan sıfatlardan uzaktır. Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun."[814]

Hz. Ebû Bekir Ve Hz. Ömer'in Fazileti

244. Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Yerdeki insanlar gökteki parlak yıldızları aradaki uzaklık sebebiyle güçlükle görebildikleri gibi, Cennette yüksek derecelere kavuşanları da kendilerinden aşağı derecelerde olanlar aradaki derece farkı sebebiyle zorlukla görebilirler. Ebû Bekir ve Ömer de o yüce derecelere kavuşanlardandır. Ebû Bekir ve Ömer bu derecelere ehildirler."[815]

"Ebû Bekir ve Ömer bu derecelere ehildirler" diye tercüme ettiğimiz "en'amâ" ifâdesi, "Hem daha da yüksektedirler" şeklinde de tercüme edilebilir.[816]

Peygamberimizin Ensara Duası

245. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"Allah'ım, Ensarı, Ensarın hanımlarını, çocuklarını ve çocuklarının çocuklarını bağışla.[817]

İzah

Medineli Müslümanlar Ensar diye isimlendirilmişlerdi. Bu ismi almalarının sebebi, inançları uğrunda Mekke'den Medine'ye hicret eden Sahabîlere (Muhacirlere) yardım etmeleriydi. Zaten Ensar, "Yardım edenler" mânasına geliyordu. Onlar bu faziletleri sebebiyle kıyamete kadar okunacak bir kitap olan Kur'ân'da Âlemlerin yaratıcısı olan Allah'ın övgüsüne mazhar oldular. Yüce Allah onlan şöyle övdü:

"İman edip de hicret eden ve Allah yolunda cihad eden kimselerle [Muhacirler], onları barındıran ve onlara yardım eden kimseler [Ensar] ise gerçek mü'minlerin tâ kendileridir. Onlar için günahlarından bağışlanma ve Cennette tükenmez bir rızık vardır."[818]

Şu âyet de Allah'ın rızâsını kazandıklarını bildiriyor:

"İslâmda önceliği olan Muhacirler ve Ensar ile onları güzellikle takip ederek örnek alarak ve onları hayırla yâd edenlere gelince; Allah onlardan razıdır, onlar da Allah'tan razıdırlar. Allah onlara içinde ebedî olarak kalmak üzere, altlarından ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur."[819]

Duaya Karşılık Verilecek Vakit

246. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) "Gecenin hangi vaktinde yapılan duaya daha karşılık verilir?" diye soruldu.

Resûlullah,

"Gece yarısı" buyurdu.[820]

Vesvese

247. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adamın Resûlullaha (s.a.v.) gelerek "Ya Resûlullah, içimde öyle düşünceler geçiyor ki, eğer onları söylesem amelim boşa gider" dediğini duydum.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bu vesvese ancak mü'mine gelir" buyurdu.[821]

İzah

Müslim'deki rivayet şöyledir:

Ashabından olanları Resûlullaha gelerek şöyle dediler:

"Gönüllerimizden öyle şeyler geçiyor ki, bizler onları söylemeyi bile büyük bir suç sayıyoruz." .

Resûlullah (s.a.v.),

"Gerçekten böyle bir, şey hissettiniz mi?" diye sordu.

"Evet" dediler. Şöyle buyurdu:

"İşte açık açık iman budur."

Ebû Dâvud'daki rivayet ise şöyledir:

"Ey Allah'ın Resulü" denildi. "Bazan içimizde öylesine çirkin bir şeyin ârız olduğunu görüyoruz ki, bunu söylemektense o şeyin bir kor parçası olup bizi yakması bize daha sevimli geliyor."

Resûlullah bu söze karşılık olarak şöyle buyurdu:

"Allâhü ekber, Allâhü ekber! Şeytanın hilesini vesveseye çeviren Allah'a hamd olsun!"

Evet, Yüce Rabbimiz, kalbe iradesiz olarak gelen ve kul tarafından tasdik edilmeyen, kabul görmeyen vesveselerden dolayı onu hesaba çekmeyecektir. Peygamberimiz bir başka hadislerinde dili ile söylemedikçe ve gereği ile amel etmedikçe mü'minlerin kalplerinden geçen şeylerden dolayı hesaba çekilmeyeceklerini şöyle bildirmiştir:

"Dilleriyle söylemedikçe ve fiilen yapmadıkça, Allah ümmetimin kalbinden geçirdiği şeyleri onlar için bağışlamıştır."[822]

İradesiz olarak kalbe gelen ve tasdik edilmeyen düşüncelerden dolayı mü'min hesaba çekilmeyeceği gibi, bu, onun imanına da bir zarar vermez. Bediüzzaman kişinin kalbinden geçirdiği vesveselerin onun imanına bir zarar vermeyeceğini meâlen şöyle açıklar:

Nasıl ki, aynadaki yılanın sureti ısırmaz, ateşin görüntüsü yakmaz, necasetin görüntüsü kirletmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında, küfriyatm, şirkin akisleri, dalâletin gölgeleri ve çirkin sözlerin hayal edilmesi itikadı bozmaz, imanı değiştirmez. Çünkü, "Sövmeyi hayal etmek sövmek olmadığı gibi, küfrü hayal etmek de küfür değildir, dalâleti düşünmek de dalâlet değildir.[823]

Küfrü hayal etmenin küfür olmadığı hususunda tafsilatlı bilgiyi Bediüzzamarıın Görüşleri Işığında Kadere İman isimli eserimizin 198-202. sayfalarında bulabilirsiniz.

Bu izahtan sonra biraz da hadisin son kısmında geçen *"Bu vesvese ancak mü'mîne gelir"* ifâdesi üzerinde duralım.

Şeytan ancak aldatamadığı, hakimiyet kuramadığı kimselere vesvese verir, böylece onun temiz ve sağlam imanına zarar vermeye çalışır. Kâfire ise istediğini yaptırdığından ona vesvese vermek için gelmez. Aliyyül Kârî, bu gerçeği, "Boş eve hırsız girmez" şeklinde ifâde etmiştir.

Bediüzzaman da, vesvesenin mü'minlere bir belâ olarak arız olmasının hikmeti hakkında meâlen şöyle der:

Aşırıya kaçmamak, hem galebe çalmamak şartıyla vesvese uyanıklığa sebeptir, araştırmaya davet eder, ciddiyete sebep olur, lâkaydlığı attırır. Onun için mutlak hikmet sahibi olan Yüce Allah, şu imtihan dünyasında, şu

müsabaka meydanında, bize teşvik kamçısı olması için vesveseyi şeytanın eline vermiş, beşerin başına vuruyor. Şayet vesvese fazla incitse, rahmet ve hikmet sahibi olan Yüce Allah'a şikâyet etmeli, "Rahmetinden kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım (Eûzü billahi mine'ş-şeytânirrâcîm)" demeli. [824]

İşte Peygamberimizin "Bu vesvese ancak mü'mine gelir" buyurmasının mânâsı budur. Kur'ân'ın bâzı âyetlerine baktığımızda Resûlullahın da zaman zaman vesveseye maruz kalabildiğini görüyoruz. Nitekim şu âyette Yüce Allah onu ikaz etmiştir:

"Eğer sana indirdiğimiz kitapta anlatılan bu kıssalar hakkında bir şüphen varsa, sana indirilenden evvel indirilmiş kitapları okuyanlara sor. Andolsun ki sana Rabbinden hak olan kitap gelmiştir; sakın şüphe edenlerden olma."[825]

Müslim'de yer alan hadiste Peygamberimiz (s.a.v.),

"İşte açık açık iman budur"

buyurarak takdir ettiği şey, Sahabîlerin kalplerinden geçen kötü düşüncelere inanmak şöyle dursun, onu söylemekten dahi çekinmeleridir. Yoksa vesvese açık iman demek değildir. Vesvese şeytanın bir tuzağıdır.

Kul böyle vesveselere maruz kaldığında telaşlanmadan imanı kuvvetlendiren âyetlerden okumalıdır.[826]

Zemzem Ayakta Mı, Oturularak Mı İçilir?

248. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Ben Resûlullahın zemzemi ayakta içtiğini gördüm."[827]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis Abdullah bin Abbas'tan (r.a.) rivayet edilir ve şöyledir:

"Resûlullaha (s.a.v.) zemzem sundum, onu ayakta iken içti."

Bu hadislerde Resûlullahın (s.a.v.) zemzemi ayakta içtiği bildirilmektedir. Oysa o bir hadislerinde ayakta su içmeyi yasaklamıştır. [828]

Bu sebeple hadis âlimleri bu farklı iki rivayeti birleştirirler. Meselâ İmam Nevevî bu iki farklı rivayet için şöyle der:

"Ayakta su içmeyle ilgili hadislerdeki yasaklık tenzîhen mekruhluk içindir. Ayakta su içmesi ise ayakta su içmenin caiz olduğunu göstermek içindir."

İmam Suyûtî de Resûlullahın (s.a.v.) zemzemi ayakta içmesinin sebebini şöyle açıklar:

"Resûlullahın zemzemi ayakta içmesi, ayakta su içmenin câizliğini açıklama mânâsındadır. Şöyle de denebilir: Kalabalık sebebiyle Peygamberimiz oturacak yer bulamadığı veya zemzem kuyusunun çevresi ıslak olduğu için ayakta içmiştir."

Netice, Hanefî âlimleri, Abdullah bin Abbas'ın (r.a.) rivayet ettiği hadise dayanarak zemzemi ayakta içmenin sünnet olduğuna hükmetmişlerdir. İzahını yaptığımız Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği hadis de Resûlullahın ayakta zemzem içtiğini ifâde etmektedir.

Şâfiîler ise ayakta su içmekle ilgili hadisleri tenzihen mekruhluk şeklinde yorumlarlar, bu hadisi de ayakta su içmenin câizliğine yorumlarlar.

Böyle olunca zemzem içen kimse ayakta içebileceği gibi, oturarak da içebilir. Serbesttir.[829]

Cuma Günü Cemaatı Rahatsız Etmemek

249. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir Cuma gününde,

"Ey Müslümanlar, muhakkak ki bu, Allah'ın size bayram kıldığı bir gündür. Bu günde yıkanınız ve misvaklanınız" buyurdu.[830]

İzah

Cuma günü birçok insan camide toplanır. İnsanların bir araya toplandıkları yerlerde ise birbirlerini rahatsız etmeleri kaçınılmazdır. İşte Resûlullah (s.a.v.) çeşitli hadislerinde ümmetine toplu bulundukları zamanlarda birbirlerini rahatsız etmemeleri için tavsiyelerde bulunmuştur. Meselâ soğan ve sarımsak yiyenlerin bu bitkilerin kokusu ağızlarında kaldığı müddetçe cemaate gelmemelerini istemiştir.

İşte bu hadislerinde de yine birbirlerine rahatsızlık vermemeleri için Cuma namazına giderken banyo yapmalarını, dişlerini misvaklamalarını, yani fırçalamalarını istemiştir.[831]

Ölümden Sonra İnsanın Başına Neler Gelecek?

250. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Eğer insan ölümden sonra başına gelecekleri bilseydi, birşey yemez ve birşey içmezdi. Sadece göğsünü döverek ağlardı."[832]

İzah

Bâzı gafil kimseler ölen biri hakkında "ebedî istirahatgâhına çekildi" derler. Oysa insan kabre girip rahatla yatamaz.[833] Aslında kabre konan biri kabir kapısıyla yeni bir hayat yolculuğuna çıkmaktadır. Bediüzzaman'ın dediği gibi, insan, ruhlar âleminden, anne rahminden, çocukluktan, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden, sırattan geçen uzun bir imtihan yolculuğundadır.[834]

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde, insanın ölümden sonraki olan bu yolculuğunda başına çok büyük hadiselerin geleceğini haber veriyor. Nedir bunlar?

Kişi eğer günahkârsa kabirde çeşitli şekillerde azap görecektir. Cesedi kabirde çürürken ruhu Cehennemde azaba çarptırılacaktır.

Kıyamet koptuğunda kabrinde bunun dehşetini hissedecektir. Diriliş için sûra üflendiğinde şaşkın şaşkın kabrinden kalkacak, sonra dehşetli bir şekilde mahşer yerine sevkedilecektir.

Mahşer yerinde Allah'a arz için uzun bir müddet bekleyecek, bu bekleme esnasında gerek sıcaktan, gerekse sıkıntıdan boynuna kadar tere gömülecektir.

Sonra hesap için Allah'a arzedilecek, Cenâb-ı Hak onunla konuşacak, kendisini verdiği nimetlerden, emir ve yasaklarını yerine getirip getirmediğinden hesaba çekecektir.

Sonra amel defterleri açılacak, küçük büyük bütün günahlarını o defterinde yazılmış olarak bulacaktır.

Ardından Allah ağzına mühür vurarak derisini, el ve ayaklarını konuşturacak, onlara aleyhine şahitlik yaptıracaktır. Ayrıca günah işlediği yerler işlediği günahları teker teker sayıp ortaya serecektir.

Eğer Allah'ın affına mazhar olmazsa gizli veya açıktan işlediği bütün günahları mahşer halkına teşhir edilecektir.

Sonra mizana gidilecek, ameller tartılacak, kişinin merak ve heyecandan gözleri yerinden çıkacak gibi olacaktır. Üzerinde kul hakkı var ise sevapları alınıp hak sahiplerine verilecek, bu yetmezse hak sahibinin günahları sırtına yüklenecektir.

Sonra da Cehennem üzerine kumları kıldan ince, kılıçtan keskin olan sırat köprüsüne sürülecek, alev alev yanan ateşlerin üzerinden karşıya geçmesi istenecektir.

Bütün bu zorluklardan kurtulamadığında da sırat köprüsünün üzerinden Cehenneme yuvarlanacak, orada dehşetli bir azaba çarptırılacaktır.

Eğer insan bütün bunları düşünecek olsa, Peygamberimizin de (s.a.v.) ifâde ettiği gibi birşey yemez, içmez ve devamlı olarak göğsünü döverdi.

İnsan oğlunun ölümle başlayan bu yolculuğu için Ölüm Cenaze Kabir ile Ölümden Sonra Diriliş isimli eserlerimize bakılabilir.[835]

Kişi İsmini Bilmediği Birine Nasıl Seslenmeli?

251. Yezid bin Câriye babasından rivayet ediyor: Resûlullahın (s.a.v.) yanında bulunduğumda, birisinin ismini bilemezse,

"Ey Abdullah [Allah'ın kulunun] oğlu" derdi. [836]

İki Büyük Emânet

252. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Size birincisi ikincisinden daha büyük olan iki ağır emânet bırakıyorum. Biri semâdan yere uzanmış olan Allah'ın kitabı Kur'ân, diğeri de ailem, Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi Havzın başında yanıma varıncaya kadar birbirinden ayrılmaz."[837]

İzah

Tirmizîdeki rivayetin son kısmı şöyledir:

"...Bu ikisine yapışanlar tâ Kevser havuzunun başında bana gelinceye kadar asla doğru yoldan ayrılmayacaklardır. Sakın, sakın! Size bıraktığım bu iki emânet hususunda, bana nasıl olur da sırt çevirirsiniz?"

Hadisin diğer rivayetinde, bırakılan ikinci emânet, "sünnet" olarak zikredilir.

Peygamberimizin bu hadislerinde Kur'ân ile beraber Ehl-i Beytini bizlere emânet olarak bırakması, sadece akrabalık bağarından kaynaklanmıyordu. Ehl-i Beytine dikkat çekmesinin çok daha mühim sebepleri vardı.

Bediüzzaman bu hikmetleri şöyle açıklar. (Meâlen alıyoruz):

Resûlullah bu hadisiyle Ehl-i Beytine dikkat çekiyor. Çünkü, sünnet-i seniyyenin kaynağı, koruyucusu ve her cihetle ona sahip çıkmakla mükellef olan Ehl-i Beyttir.

İşte bu sır içindir ki, ümmetinin Kitap ve sünnete tâbi olmalarını istemiştir. Demek Ehl-i Beytten peygamberlik vazifesi gereği muradı, sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyyeye tâbi olmayı terk eden, hakikî Ehl-i Beytten olmadığı gibi, Ehl-i Beyte hakikî dost da olamaz.

Hem ümmetini Ehl-i Beyt etrafında toplamak isteme arzusunun sırrı şudur ki: Zaman geçtikçe Ehl-i Beytin çok çoğalacağını, Allah'ın bi id irmesiyle bilmiş ve İslâmiyetin zayıflayacağını anlamış. O halde, gayet kuvvetli ve dayanışma içerisinde olan çok bir topluluk lâzım ki, İslâm âleminin manevî yükselmesine kaynak ve merkez olabilsin. Allah'ın izni ile düşünmüş ve ümmetinin Ehl-i Beyt etrafında toplanmasını arzu etmiş.

Evet, Ehl-i Beyt mensupları, inanç ve iman hususunda başkalarından çok ileri olmasa da, yine teslim olma, sahip çıkma ve taraftarlıkta çok ileridedirler. Çünkü İslâmiyete fıtraten, neslen ve soy itibarıyla taraftardırlar. Soydan gelen taraftarlık, zayıf ve şansız, hattâ haksız da olsa bırakılmaz. Nerede kaldı ki, gayet kuvvetli, gayet hakikatli, gayet şanlı bütün dedelerinin bağlandığı, şeref kazandığı, canlarını feda ettikleri bir hakikate taraftarlık, ne kadar esaslı ve fıtrî olduğunu bilbedâhe hisseden bir zât, hiç taraftarlığı bırakır mı? Ehl-i Beyt, işte bu şiddetli tarafgirlik ve fıtrî İslâmiyet cihetiyle İslâm dini lehinde küçük bir delili kuvvetli bir burhan gibi kabul eder. Çünkü fıtrî taraftardır. Başkası ise, kuvvetli bir delil gördükten sonra ancak taraftar olur, sahip çıkar.[838]

Diğer taraftan, Peygamberimiz (s.a.v.) bu nurlu nesilden gelecek Şâh-ı Geylânî, Câfer-i Sâdık, Zeynelâbidîn gibi zâtları görmüş, onların İslâmiyete

yapacakları büyük hizmetleri hissetmiş, bunun için de ümmetinden Ehl-i Beytini sevmesini ve etrafında toplanmasını istemişti. Resûlullahın Ehl-i Beytini sevmesinde, bunu ümmetinden de istemesinde, elbette bu zâtların mühim hisseleri vardı.[839]

Namaz Önce İki Rekât Olarak Farz Kılındı

254. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Namaz iki rekat olarak farz kılındı. Sonra yolcu olmayan için artırıldı, yolcu olan için aynen bırakıldı."[840]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, namaz ikişer rekât olarak farz kılınmıştı. Müsned'deki rivayette akşam namazının bundan istisna olduğu, bu namazın üç rekât olarak farz kılındığı bildirilir. Bir rivayette namazın hicretten sonra dört rekâta çıkarıldığı ifâde edilir. Yine Müsned'de yer alan rivayette, Hz. Âişe kıraatinin uzunluğu sebebiyle sabah namazının yine iki rekât olarak bırakıldığını bildirir.[841]

Cünübün Orucu

254. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ihtilam olmaksızın cünüp olarak sabahlar, sonra gusleder ve orucuna devam ederdi.[842]

İzah

Kişinin cünüp olarak sabahlaması orucuna bir zarar vermez. Hadisten de anlaşılacağı gibi, Peygamberimiz hanımıyla cinsî münâsebette bulunduktan sonra cünüp olarak sabahlamış, namazdan önce gusletmiş, orucunu tutmuştur. Ancak güneş doğmadan önce gusletmek gerekir. Gusledilmerliğinde sabah namazı geçeceğinden, haram işlenilmiş olunur.

Burada Resûlullahın cünüp olarak sabahladıkları zamanlarda abdest alarak yattığını da hatırlatalım.[843]

Âdet Ve Nifas Halindeki Kadının Haccı

255. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor;

"Lohusa olan ve âdet gören kadın yıkanır, ihrama girer, hac vazifelerinin tamamını yapar, ancak temizleninceye kadar Kabe'yi tavaf edemez."[844]

İzah

Âdet ve nifas halindeki kadının Kur'ân okuması, camiye girmesi, namaz kılması, oruç tutması haram olduğu gibi, Kabe'yi tavaf etmesi de haramdır. Bu tavaf, ister haccın farzlarından sayılan ziyaret tavafı, isterse değişik zamanlarda yapılan nafile tavaflar olsun fark etmez. Çünkü Kabe mü'minlerin kıblesi, yeryüzünün ilk mescidi, İslâmın en mühim rükünlerinden birisi olan haccın farzının yerine getirildiği mukaddes bîr yerdir. Bu sebeple buraya hayız ve nifas gibi manevî kirlilik halinde girmek

caiz değildir. İzahını yaptığımız hadis bunu ifâde eder. Konu ile iglili bir başka hadis ise şu mealdedir:

Biz hac için Resûlullah ile beraber yola çıktık. Şerife veya buraya yakın bir yere vardığımızda ben âdet gördüm. 'Hac vazifemi yapamayacağım' diye ağlamaya başladım. Resûlullah beni ağlarken görünce yanıma geldi.

"Neyin var, âdet mi gördün yoksa?" diye sordu.

"Evet"dedim.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Bu hal Allah'ın Âdem'in (a.s.) kızlarına yazdığı, takdir buyurduğu bir şeydir. Bu sebeple sen hac vazifelerinin hepsini yerine getir, yapmaya çalış. Fakat âdet halin geçinceye kadar Kabe'yi tavaf etme."[845]

Evet, hacda iken âdet gören kadınlar Arafat'ta, Müzdelife'de vakfe yapabilir, Mina'da şeytan taşlayabilir, fakat temizleninceye kadar Kabe'yi tavaf edemezler. Temizlendikten sonra Kabe'yi tavaf ederler, ardından da sa'y yaparlar. Tafsilatı için Hanımlara Fetvalar isimli eserimizin 160, 161. sayfalarına bakılabilir.[846]

Mut'a Nikahı

256. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) kadınlarla mut'a nikahı yapmayı yasakladı.[847]

İzah

İslâmiyetten önce Câhiliyye Devri Araplarınca yaygın olan mut'a nikâhı, belirli bir vakit için kıyılan nikâhtır. Bu nikâhta bir erkek, meselâ bir aylığına, bir seneliğine gibi belirli bir vakit için bir kadınla anlaşır, onunla beraber olur. Bu vakit bittiğinde boşamaya bile gerek kalmadan kendiliğinden birbirinden ayrılırlar. Mut'a nikâhının bir başka şeklinde ise, "Şu kadar beraber olmak üzere" gibi bir vakit konuşulmaz, nikâh, "Erkeğin kadınla yaşamak istediği müddetçe" şeklinde bir kayda bağlanır.

Bu evlilikte gaye bir yuva kurmak, neslin devamını temin etmek, bir ömür boyu beraber yaşamak değil, belirli bir vakit için şehvet duygusunu tatmin etmektir. Mut'a nikahıyla evlenenler birbirine mirasçı olamazlar.

İşte bunun içindir ki, dinimizde Câhiliyye Devrinin bu şekli tedricî bir şekilde haram kılındı. Hadis, bu yasağı ifade eder. Konu ile ilgili bir başka hadis ise şöyledir:

"Ey insanlar! Ben mut'a nikahıyla evlenmek için sizlere izin vermiştim. İyi biliniz ki, Allah geçici nikâhla kadınlardan faydalanmayı kıyamet gününe kadar haram kılınmıştır. Artık kimin yanında mut'a nikahıyla evlendiği kadınlardan varsa onu derhal bıraksın."[848]

Konunun tafsilatı için Hanefî ve Şâfiîlere Göre Evlilik ve Aile isimli eserimize bakınız.[849]

Ayrılırken Selâm Vermek

257. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz bir topluluğa geldiğinde selâm versin, oradan kalkıp ayrılınca da selâm versin. Şüphesiz bu selâmlardan birincisi ikincisinden daha hak

değildir."[850]

Namaz Kılmayan Kâfir Olur Mu?

258. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
"Kul ile küfür arasında sadece namazın terki vardır."[851]

İzah

Ehl-i Sünnet âlimlerine göre farziyetini inkâr etmediği müddetçe namaz kılmayan birisi kâfir olmaz.

Ancak namazı terketmek büyük günahlardandır. Her bir günah içerisinde küfre gidecek bir yol olduğu unutulmamalıdır. Namaz gibi dinin direği olan bir ibâdeti terk eden birisi, diğer ibâdetlerinde de tenbellik gösterir. Böyle birisinin vazifesini yapmamaktan gelen korku ile Allah'ı, Cennet ve Cehennemi inkâr etmesi çok kolaydır. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde namazı terkeden birisinin zamanla küfre düşebileceğine dikkat çekmiştir. Evet, bir Müslümanı küfürden alıkoyan şey namaz kılmasıdır. Namazı kılmadığında artık o kimse ile şirk ve küfür arasındaki mâni kalkmış olur.

Hadisten maksat, sûreten küfür ve kâfirlere benzemek de olabilir. Çünkü namaz kılan bir mü'min bununla kâfirden ayırt edilir. Namaz kılmayan mü'min ile kâfir arasında görünüşte bir fark bulunmamaktadır.[852]

Ehl-i Beytin Fazileti

259. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor"

âyeti, beş kişi hakkında nazil oldu. Bunlar: Resûlullah (s.a.v.), Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'dir.[853]

Fidye Karşılığı Esirleri Serbest Bırakmak

260. Yezid bin Nu'man babasından rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.), Bedir esirlerinin her birisini 4000 dirhem fidye karşılığında serbest bıraktı.[854]

İzah

Peygamberimiz Mekke'de dâvasını açıkladığında müşriklerin büyük bir tepkisiyle karşılaştı. Müşrikler hem ona eziyet ettiler, hem de kendisine inananlara çok ağır işkence yaptılar. Nihâyetinde Resûlullah (s.a.v.) Allah'ın emri üzerine kendisine iman edenlerle Medine'ye hicret etti.

Müşrikler İslâm nurunu söndürmek üzere büyük bir ordu ile Medine üzerine saldırıya geçtiler. Böylece Müslümanlarla müşrikler arasında ilk savaş yapılmış oldu. Bu, Bedir Savaşı olarak tarihe geçti. Bedir Savaşında kalabalık müşrik ordusu, bir avuç inanmış Müslüman ordusu karşısında büyük bir bozguna uğradılar. Ebû Cehil, Ümeyye bin Halef gibi müşriklerin ileri gelenlerinde çoğu öldürüldü. Ayrıca pekçok da esir alındı.

Peygamberimiz (s.a.v.) bu esirleri, hadiste de bildirildiğine1 göre 4000 dirhem fidye karşılığında serbest bıraktı. Okuma yazma bilen müşrikleri de Müslüman çocuklara okuma yazma öğretmeleri karşılığında hürriyetlerine kavuşturdu.[855]

Kur'ân Öğrenmenin Ve Öğretmenin Fazileti

261. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğreteninizdir."[856]

İlim Öğrenmenin Fazileti

262. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim ilim öğrenmek için yola çıkarsa, o, dönünceye kadar Allah yolundadır."[857]

İzah

Bilhassa Peygamberimiz zamanında ve hemen sonraki asırlarda ilmin öğrenilmesi, yayılması, ilim için seyahata çıkılması son derece sıkıntılı ve yol emniyeti olmadığından tehlikeli idi. İlim öğrenmek ve bunu öğretmek pahasına böylesine sıkıntılı ve tehlikeli bir işi insanlara yaptırabilmek, elbette büyük teşvikleri gerektirirdi. İşte bunun içindir ki, Peygamberimiz gerek bu hadislerinde, gerekse pekçok hadislerinde ilim için yolculuk yapmanın fazîletine diklcat çekerek ümmetini buna teşvik etmiştir. Konu ile ilgili uzunca bir hadisin bir kısmı şöyledir:

"Kim ilim öğrenmek maksadıyla yola koyulursa, Allah o kimseye Cennet yolunu kolaylaştırır. Melekler ilim öğrenen kimselerden memnuniyetleri sebebiyle kanatlarını yerlere sererek onları kuşatırlar..." [858]

Bu teşvikler sayesindedir ki, Sahabîler, Tabiîn ve Tebeî Tabiîn, ilim öğrenmek için, hattâ sadece bir hadis Öğrenebilmek için günlerce yol gitmişlerdir. Bunun neticesinde ise tefsir, hadis, fıkıh, tarih gibi ilimlerin temeli atılmış, böylece onların başlattığı bu ilim mirası bizlere kadar ulaşabilmiştir. Allah hepsinden razı olsun.[859]

Mü'minler Bir Vücut Gibidir

263. Nu'man bin Beşîr (r.a.) rivayet ediyor:

"Birbirlerini sevme hususunda mü'minlerin misâli, bir vücudun misâli gibidir. Vücudun bir uzvu rahatsız olsa, diğer uzuvlar da uykusuzluk ve ateşle ona ortak olurlar.

*Cesette bir et parçası vardır. O iyi ve selâmette olunca vücudun diğer azaları da iyi ve selâmette olur. O bozuk olunca, vücudun diğer azaları da bozuk olur."***[860]**

İzah

Buhârî ve Müslim'de, "Birbirine merhamette, birbirine şefkatte" ilâvesi vardır. Konuyla ilgili bir, başka hadis ise şu mealdedir:

"Mü'minin mü'mine bağlılığı, parçaları birbirine kuvvet ve destek veren binalar gibidir."

Resûlullah (s.a.v.) bu sözünü kuvvetlendirmek için işaret parmaklarını birbirine geçirmişti.[861]

Başka bir hadis de şu mealdedir:

"Kim sabahleyin kalktığında Müslümanların sıkıntılarını kalbinde hissetmezse, onlardan değildir." ***[862]***

Hadisin ikinci kısmı ile ilgili başka bir hadis de şu mealdedir:

"Kalb, hükümdarıdır. Askerleri vardır. Hükümdar düzgün olunca askerler de düzgün olur. O bozulunca askerleri de bozulur."[863]

Tahiyyetü 'l-Mescid Namazı

264. Ebû Katade (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılsın." [864]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, ister ziyaret için, ister öğrenmek veya öğretmek maksadıyla olsun, herhangi bir mescide giren kimsenin iki rekât namaz kılması sünnettir. Bu iki rekât namazla Allah'ın evine gereken saygı gösterilmiş olur. Bu hürmet ilk bakışta mescide yapılmış olsa da, esas itibarıyla Cenâb-ı Hakkadır.

Tâhiyyetü'l-mescid namazı kılmak için şu şartlar gerekir:

1. Kerahet vakti veya nafile namaz kılmanın mekruh olduğu vakit olmaması. Meselâ sabah namazını veya ikindi namazını kıldıktan sonra nafile namaz kılmak mekruh olduğundan, bu vakitlerde camiye giren kimse, tahiyyetü'l-mescid namazı kılamaz.

Şâfiîlere göre kerahet vakitlerinde tahiyyetü'l-mescid namazı kılmak mekruh değildir.

2. Cemaatle namaza başlanmamış olmak.

Aynı mescide birkaç defa girilecek olsa, Hanefî mezhebine göre tahiyyatü'l-mescid namazını bir defa kılmak yeterlidir.

Şâfiîlere göre ise her giriş için tahiyyetü'l-mescid namazı kılmak sünnettir.

Bir mescide herhangi bir namazı kılmak, farzı kılmak veya cemaatle namaz kılmak niyetiyle ile girilirse, kılınan namaz tahiyyetü'l-mescid namazı yerine de geçer. Tafsilat için Ezan Cami Namaz isimli eserimizin 507-508. sayfalarına bakılabilir.[865]

Sıcakta Namazı Tehir Etmek

265. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Sıcaklık şiddetlendiğinde namazı hava biraz serinleyince kılın. Çünkü şiddetli sıcaklık Cehennemin kızışmasındandır."[866]

İzah

Hadiste geçen "serinleyince kılın" ifâdesi vücub ifâde eden emir değildir. "Beklense daha iyidir" mânâsındadır.

Peygamberimizin bu tavsiyesi, Arabistan sıcaklığı içindir. Sahabîler, bu emri verdiği zaman Resûlullahın alın ve avuçlarının yerin sıcaklığından yandığını bildirmişlerdir. Günümüzde sıcak sebebiyle öğle namazını tehir etmeyi gerektirecek bir durum yoktur. Zaten camiler ve camilerin sergisi, sıcağa karşı koruyucudur.[867]

Peygamberimizin Yağmur Duası

266. Ebû Lübâbe bin Abdülmünzir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah,

"Allah'ım, yağmur ver" diye duâ ederek yağmur istedi.

Ebû Lübâbe, "Yâ Resûlallah, ambarda hurma var" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Yâ Rabbi, Ebû Lübâbe elbisesiz olarak kalkıp ambarın deliklerini elbisesiyle tıkamaya mecbur kalıncaya kadar yağmur ver" buyurdu.

Havada hiç bulut görülmüyordu. Hemen yağmur yağdı.

Sahabîler etrafına toplanarak Ebû Lübâbe'ye şöyle dediler:

"Ey Ebû Lübâbe, sen Resûlullahın söylediği gibi, elbisesiz olarak kalkıp ambarının deliklerini elbiselerinle tıkayıncaya kadar bu yağmur kesilmez."

Bunun üzerine Ebû Lübâbe öyle yaptı da, bundan sonra yağmur kesildi, semânın yüzü açıldı.[868]

İzah

Peygamberimizin hususiyetlerinden birisi de duasının Allah katında kabul edilmesiydi. Onun duasının kabul edilmesiyle ilgili pekçok misâl vardır. Bu hadis de Resûlullahın yaptığı yağmur duasının nasıl hemen kabul edildiğini göstermektedir.

Hadiste bahsi geçen Ebû Lübâbe (r.a.), Ensardandır. Hicretten önce Müslüman olmuştu. İkinci Akabe Bîatına katılan 75 Sahabîden birisidir. Peygamberimizin emri üzerine Medine'de kaldığından Bedir Savaşına katılamadı. Fakat Uhud ve Hendek savaşlarında büyük kahramanlıklar gösterdi. Ebû Lübâbe (r.a.) Hz. Ali'nin halifeliği döneminde vefat etti. Onun hayatı hakkında tafsilatlı bilgi için Sahabîler Ansiklopedisi isimli eserimize bakabilirsiniz.[869]

Resûlullahın Hz. Safiyye İle Evliliği

267. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Safiyye'yi hürriyetine kavuşturdu ve bunu onun için mehir saydı.[870]

İzah

134 numaralı hadisin izahında Peygamberimizin (s.a.v.) Hayberli Yahudilerle savaştığını, onları yendiğini ifâde etmiştik.

Bu savaşda birçok esir alınmıştı. Bu esirlerden birisi de asıl ismi Zeyneb olan Hz. Safiyye idi. Hz. Safiyye, Yahudi kabilelerinden olan Benî Nadir'in reisi Huyey bin Ahtab'ın kızıydı. Hz. Harun'un neslindendi. Hayber

Yahudilerinin reislerinden Rebî bin Hukayk'ın oğlu Kinâne ile evliydi. Kocası Hayber Savaşında öldürülmüştü.

Mücâhitler Medine'ye dönerlerken Peygamberimiz Hz. Bilal'den Safiyye'yi getirmesini istedi. Bilal onu getirdiğinde İslâmiyeti anlattı ve şöyle bir teklifte bulundu:

"Eğer Müslüman olursan seni kendime eş olarak alacağım. Şayet dininde kalmayı tercih edersen seni serbest bırakacağım. Böylece kavminin yanına dönebileceksin."

Safiyye bu teklifi kabul etti ve Peygamberimizle nikahlandı. Resûlullah (s.a.v.) hürriyetine kavuşturmayı ona mehir saydı.[871]

Hz. Safiyye hakkında tafsilat için Hanım Sahabîler isimli eserimize bakılabilir.[872]

İlk Kaldırılacak Şey

268. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

"İnsanlardan ilk kaldırılacak şey emânettir. Sona kalacak olan da namazdır. Nice namaz kılanlar vardır ki, kendilerinde hayır yoktur."[873]

Elbisede Peygamberimizin Tavsiye Ettiği Renk

269. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Elbiselerinizin en hayırlısı beyaz olanıdır. Dirilerinize onu giydirin, ölülerinizi de onunla kefenleyin."[874]

Hadis, zikrettiğimiz kaynaklarda,

"Size beyaz elbiseyi tavsiye ederim..." "Çünkü beyaz daha temiz, daha hoştur" şeklinde de gelmiştir.[875]

İnsandaki Hırs

270. Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ademoğlunun iki vadi dolusu malı olsa, üçüncüsünü de ister. Ademoğlunun ihtiraslı nefsini ancak toprak doldurur. Şu kadar var ki, tevbe edenin tevbesini Allah kabul eder." [876]

İzah

İnsanın yaratılışında mevcut duygulardan biri de mal ve menfaat hırsıdır. Genelde insan zengin olup iyi imkanlar içinde yaşamayı ister. Bu, mal sevgisinin en düşük haddidir. Aynı arzunun sönmeyen bir hırs haline gelip insanın içini kavurması da sıklıkla görülen bir hadisedir. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde insandaki bu hırsa dikkat çeker. Resûlullah (s.a.v.) başka bir hadislerinde de insanoğlu ihtiyarladıkça hayat hırsıyla birlikte mal hırsının da şiddetlendiğini bildirmiştir.[877]

İnsandaki bu hırs, kendisini her türlü zulüm ve haksızlığa sevk edebilir. Gözünü para hırsı bürümüş insanların yapmayacağı kötülük yoktur. Bunlar hak hukuk dinlemeden başkalarının haklarını zalimane gasbederler. Başkalarının elindekine göz dikerler. Daha fazla kazanmak için sağa sola saldırırlar. Kazanmak uğruna gençleri uyuşturucunun, kumarın, terörün içine atmaktan çekinmezler. Günümüz dünyasında şahit olduğumuz

ürkütücü manzara, insanın çok kazanma hırsından kaynaklanan insafsız mücâdelenin tabiî bir neticesi değil midir?

Her hususta olduğu gibi, hırs rızık kazanma yolunda da ziyana sebeptir. Çünkü bu dünya hikmet yeridir. Cenâb-ı Hakkın kâinata koyduğu kanunlardan biri de varlıkların meydana gelmesindeki hikmet mertebeleridir. Meselâ bir elmanın meydana gelmesi için fidan dikmek, o fidanı sulamak, bakmak ve ondan sonra fidanın elma verme zamanını beklemek gerekir.

Bunun gibi, her işin neticesi böyle merhalelerden geçtikten sonra gerçekleşir. Fakat zaman zaman insanlar bu hikmet kanununu unutur. Birkaç basamağı atlayarak en üst basamağa çıkmak ister. Meselâ elinde fazla imkanı olmayan biri, çok zengin olmak ister, hırs sebebiyle hiçbir işte tatmin olmaz, sık sık iş değiştirir, daldan dala atlar. Neticede ise zengin olmadığı gibi elindeki sermayeyi de kaybeder. Halbuki hırs göstermese, kaabiliyetli olduğu bir işte sebat etse, basamakları sabırla teker teker çıksa, zengin olabilir.

Hırsın bu zararı içindir ki, Bediüzzaman, "Mü'minde hırs sebeb-i hasârettir ve sefalettir"[878] der.

"Âdemoğlunun ihtiraslı nefsini ancak toprak doldurur" cümlesi, insanoğlunun ölünceye kadar dünya malı için hırs göstereceğini ifâde eder.

Hadiste, insanların çoğunluğunun böyle olduğu nazara verilir. Yoksa aşırı ihtirastan uzak duran, takva sahibi mü'minler de vardır.

Hadisin son kısmı, böyle hırslı kimselere bundan vaz geçerek tevbe etmelerini hatırlatmaktadır. Bu kısım aynı zamanda ne kadar zor da olsa, hırslı olmaktan vaz geçilebileceğini de ifâde eder.

Hırsla ve hırsın zıttı olan kanaatla ilgili tafsilatlı bilgi için Faiz Ticâret isimli eserimize bakılabilir.[879]

Ehl-i Beyt Nuh'un (a.s.) Gemisi Gibidir

271. Ebû Zerr (r.a.) rivayet ediyor:

Resülullahın (s.a.v.) şöyle dediğini işittim:

"Ehl-i Beytimin misâli Nuh kavmi arasında Nuh'un gemisine benzer. O gemiye binen kurtuldu, ona muhalefet eden helak oldu. Ve Ehl-i Beytimin misâli İsrâiloğullarının Hıtta isimli kapısına da benzer."[880]

İzah

253 numaralı hadisi izah ederken Peygamberimizin Kur'ân ile beraber Ehl-i Beytini bizlere emânet olarak bırakmasının sadece akrabalık bağlarından kaynaklanmadığını, Ehl-i Beytine dikkat çekmesinin çok daha mühim sebepleri olduğunu nazara vermiştik. Ve bunun en büyük sebeplerinden birisinin Ehl-i Beytin sünnet-i seniyyenin kaynağı, koruyucusu ve her cihetle ona sahip çıkmakla mükellef olduğunu ifâde etmiştik. Gerçekten de Ehl-i Beyt, nurânî bir ağaç hükmüne geçmiş, başta Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere onların çocukları, Zeynelabidîn, Muhammed Bakır, Câfer-i Sâdık, Abdulkadir Geylânî ve asrımızda da Bediüzzaman Said Nursî gibi Ehl-i Beyt mensupları İslâmiyeti maddî ve manevî tehlikelere karşı korumuşlardır.

Bu hadis de Ehl-i Beytin doğru İslâmiyeti bilme ve yaşama noktasını nazara vermektedir. Ehl-i Beyt, bu yönüyle Nuh'un (a.s.) gemisine ve

İsrâiloğullarının "Hıtta" isimli kapısına benzetilmektedir.

Bilindiği gibi, Nuh (a.s.), kendisine iman edenleri Allah'ın emri üzerine yaptığı gemisine almış, bu gemi dağlar gibi dalgalar arasında yol alarak içindekileri sâhil-i selâmete çıkarmış, ona binemeyenler ise helak olmuşlardır.

Hadiste Ehl-i Beytin ikinci olarak benzetildiği "Hıtta Kapısı" ise kısaca şudur:

235 numaralı hadisi izah ederken açıkladığımız gibi, Yüce Allah Hz. Mûsâ'yı ve ona iman edenleri Firavun'un zulmünden kurtarmıştı. Kafile uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Eriha şehrine ulaşmıştı. Burada zâlim bir topluluk oturuyordu. İsrâiloğullarının çölden kurtulup buraya yerleşmeleri onlarla savaşmalarına bağlıydı. Eğer bunu yaparlarsa biraz külfet çekseler de rahata kavuşacaklardı.

Yüce Allah Musa'ya (a.s.) İsrâiloğulları ile beraber bu şehre girmelerini emretti.

"Şu beldede yerleşin ve dilediğiniz yerden bol bol yiyin. Kapısından da secde ederek girin" buyurmuştu.[881]

İşte bu âyette secde edilerek girilmesi istenilen kapı, İsrâiloğullarını huzur ve selâmete kavuşturacak olan kapı idi. Yani hadiste Ehl-i Beytin benzetildiği "Hıtta Kapısı" idi. Fakat İsrâiloğulları kendilerine verilen nimetlere nankörlük ettiler. Peygamberlerine isyan ettiler, Allah'ın bu emrini yerine getirmediler. Allah da onları cezalandırdı. Hadisenin tafsilatı için Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimizin 98-102. sayfalarına bakınız.[882]

Müslümanları Aldatan Ateştedir

272. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Müslümanların bir işini üzerine alır da onları aldatırsa, ateştedir."[883]

Zikrin Fazileti

273. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim "Lâilâhe illalllah=Allah'tan başka ilâh yoktur" derse, kendisine azap dokunduktan sonra da olsa bu ona ömrünün bir kısmında fayda verir." [884]

Ölümünden Sonra Kişiye Fayda Temin Eden Şeyler Nelerdir?

274. Abdullah bin Ebî Katâde babasından rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"Kişi ölümünden sonra kendisine duâ eden sâlih evlattan, sevabı kendisine ulaşan varlığı devam eden ve istifade edilen bir eserden, kendisinden sonra amel edilen ilimden daha hayırlı birşey bırakmamıştır." [885]

İzah

Bir ölü kabre konulur konulmaz amelleriyle baş başadır. Dünyadaki yaşayışına göre ya mükâfat veya ceza görür.

Bir de günah cihetiyle ölen mü'mini sevap cihetinde yaşatan ameller vardır. Mü'min bir kul öldüğünde artık günah işlemeyeceğinden günah defteri kapanır. Fakat bâzı ameller vardır ki, bunu işleyen kimseler ölmüş olmalarına rağmen devamlı olarak sevap kazanırlar.

İşte Peygamberimiz (s.a.v.) yukarıdaki hadislerinde bu amelleri saymaktadır. Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis,

"Kişi öldüğünde şu üç şeyden gelenler hariç ameli kesilir...." şeklinde gelmiştir.

Sevgili Peygamberimiz bir başka hadislerinde Allah yolunda hizmet ederken ölenlerin de amel defterlerinin kapanmayacağını bildirmiştir.[886]

Bu ameller ölüye vefatından sonra da fayda temin edip amel defterindeki sevap hanesini yükselttiği gibi; kötü bir çığır açan kimseye açtığı o kötü çığırda günah işlenmeye devam edildiği müddetçe günah yazılır. Peygamberimiz bununla ilgili olarak da şöyle buyurmuştur:

"Her insan öldürüldüğünde onun günahından Âdem'in oğlu Kabil'e bir hisse yazılır. Çünkü öldürmeyi ilk başlatan o olmuştur."[887]

Öyle ise her mü'min günah cihetiyle ölüp, sevap cihetiyle yaşayabilmenin yollarını araştırmalı; sayılan amellere sahip olmaya gayret göstermelidir.[888]

Hâmile Ve Emzikli Kadın Oruç Tutmayabilir

275. Enes bin Mâîik (r.a.) rivayet ediyor:

"Sıhhatine zarar gelmesinden korkan hâmile kadın ile, çocuğuna zarar gelmesinden korkan emzikli kadının oruç tutmama izni vardır."[889]

İzah

Bütün ibâdetlerde olduğu gibi, oruçta da dinimizin getirdiği bâzı kolaylıklar ve ruhsatlar vardır. Bâzı kimselere durumlarına göre oruç tutmama ruhsatı verilmiştir. Bunlardan bâzıları yolcular, hastalar, âdet ve nifaz halindeki kadınlardır.

Peygamberimiz bu hadislerinde de hâmile ve emzikli kadınlara da oruç tutmama hususunda ruhsat verildiğini bildirmektedir. Hamile veya emzikli kadın oruç tuttuğu takdirde kendisinin veya çocuğunun halsiz düşeceğinden, hastalanacağından endişe ederse, oruç tutmayabilir. Tutamadığı oruçları sonradan kaza eder. Fakat fazla rahatsızlık duymayan hâmile kadının mecbur olmamakla beraber oruç tutması uygun olur. Çocuğu mama veya benzeri bir şeyle doyurabilen emzikli kadın da orucunu tutarsa daha iyi olur. Zaten ruhsat çocuğa zarar gelme endişe için verilmiştir.[890]

A'lâ Bin Hadramî'nin (r.a.) Fazileti

276. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Resûlullah (s.a.v.) A'la bin Hadremî'yi Bahreyn'e göndermişti. Ben de onunla beraber gittim. Kendisinde birbirinden garip üç hadise gördüm. Deniz kıyısına vardığımız zaman bize:

"Besmele çekin ve kendinizi denize bırakın" dedi. Besmele çekerek kendimizi suya bıraktık. Denizin öbür kıyısına geçtiğimiz halde ayakkabılarımızın altı bile ıslanmadı.

Döndüğümüz zaman da bir çölde yürürken suyumuz kalmadı. Susuzluktan ona yakındık. "İki rekât namaz kılın" dedi. Sonra dua etti. O esnada kalkan gibi bir bulut göründü ve oluklarının ağzını açtı. Kana kana su içtik ve hayvanlarımızı da suladık.

"Yolda vefat etti, onu gömdük. Fakat bir müddet sonra canavarlar çıkarıp onu yemesin diye endişe ederek kabrini kazdığımızda onu orada bulamadık."[891]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, Resûlullah A'la bin Hadramî'yi elçi olarak Bahreyn'e göndermiş, Ebû Hüreyre'yi de (r.a.) kendisine yol arkadaşı olarak vermişti.

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) Hz. A'lâ'da gördüğünü söylediği üç hal, Bahreyn yolculuğunda olmamıştır. Bunlar onunla olan daha sonraki beraberliklerinde meydana gelmiş kerametlerdir. Çünkü Hz. A'la Peygamberimizden çok sonraları vefat etmiş bir Sahabîdir. Hz. Ömer Alâ bin Hadramî'yi de bu birliğe kumandan tayin ederek onu fetihle vazifelendirmiş, ayrıca bir mektup yazarak kendisine şu hatırlatmada bulunmuştur:

"Cenâb-ı Hak, insanları ve bu varlığı hangi gaye ile yarattığını bize bildirmiştir. Sen de ne için yaratılmış isen o şeye çalış ve başka şeylerden vazgeç. Çünkü dünya geçicidir, âhiret ise ebedîdir. Dünyanın geçici lezzetleri seni ebedî olan âhiret lezzetlerini görmekten alıkoymasın. Allah'ın yasak kıldığı şeyleri işlemekten sakın. İstediği kimseye ilim ve hikmetiyle

üstünlük veren Cenâb-ı Haktır. Allah bizi de, seni de kendisine itaat etmeye ve azabından kurtulmaya muvaffak eylesin."[892]

Bahreyn'e ulaşan Hz. A'la, Peygamberimizin mektubunu hükümdara takdim etti. Hükümdar mektubu okuduktan sonra da hatip bir Sahabî olan Hz. A'la onu şu sözlerle İslâmiyete davet etti:

"Ey Münzir! Şüphesiz sen dünya işlerinde büyük bir akla sahipsin. Bak, iyi düşün! Hiç yalan söylemeyen bir kimseyi tasdik etmemek, verdiği sözden hiç caymayan kimseye itimad etmemek, inanmamak sana yakışır mı? İşte böyle olan o ümmî Peygamberdir ki, vallahi aklı başında olan hiç kimse, hiçbir zaman onun emrettiği bir şeyin yasaklanması; onun yasakladığı şeyin de aslında emredilmesi gerektiğini söyleyemez."

Gerek Resülullahın mektubunun, gerekse Hz. A'lâ'nın sözlerinden etkilenen hükümdar Münzir, biraz düşündükten sonra Müslüman olmaya karar verdi ve bunu şu sözlerle ilân etti:

"Elimdeki saltanata baktım; onu, âhiret dışında, sadece dünyaya yarayacak şekilde buldum. Sizin dininize baktım; onun dünyayı da, âhireti de birlikte mütalaa ettiğini gördüm. Kendisinde dünyada rahat bir şekilde yaşama ve âhirette de ebedî bir hayat bulunan böyle bir dini kabul etmeme ne mâni var?"[893]

Bundan sonra A'lâ bin Hadramî (r.a.) bir mektup yazarak bu durumu Resülullaha (s.a.v.) müjdeledi.

Bu haberi alan Peygamberimiz çok sevindi ve Hz. Bahreyn'e vali olarak tayin etti.[894]

Oruçlunun Sürme Çekmesi

277. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah oruçlu iken sürme sürmüştür. [895]

İzah

Araplar gözlerine sürme çekerlerdi. Fakat bu, günümüzde kadınların gözlerine çektikleri sürmeden farklıydı. Resûlullah ve Sahabîler bahsi geçen sürmeyi süslenmek için değil, tedâvî maksadıyla kullanırlardı. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde sürmenin bu özelliğini şöyle bildirmiştir:

"Sürmelerinizin en iyisi ismid denilenidir. Çünkü o gözü temizler, görmeyi artırır, kirpikleri gürleştirir."

Başka bir hadiste de Peygamberimizin bir sürmeliği olduğu, her gece gözüne üçer defa sürme çektiği bildirilir.[896]

Peygamberimizin sürmeyi yatarken kullanması da bunun süslenme maksadıyla olmadığını gösteren bir başka husustur.

Türbüştî, hadiste geçen ismidle ilgili olarak şöyle der:

"Bu, madenî bir taştır. Gözdeki yaşı ve yaraları emer, gözün sıhhatini korur, bilhassa yaşlılarda ve çocuklarda gözün damarlarını kuvvetlendirir." [897]

Borç Vermenin Fazileti

278. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
"Her borç bir sadakadır."[898]

İzah

Müşterek hayatın vaz geçilmez unsurlarından biri olan borçlanma, insanın en küçük ihtiyaçlarını dahi tanzim eden Kur'ân ve sünnette elbetteki ihmal edilmemiştir. Cemiyet hayatının huzur ve ahenk içerisinde devam etmesi için faizi haram kılan Rabbimiz, yine aynı hikmete binâen zekât, sadaka gibi, karşılıksız borç vermek gibi müesseseleri emretmiştir. Kur'ân-ı Kerimde ehemmiyetine işaret edilerek mü'minlerin ihtiyaç sahiplerine karşılıksız borç para vermeleri şöyle teşvik edilir:

"Sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allah rızâsı için bağışta bulunmak suretiyle Allah'a güzel bir borç verenlere bunların karşılığını Allah kat kat verecektir. Onlar için pek değerli bir mükâfat da vardır."[899]

Karşılıksız olarak, sırf Allah rızâsı için, feragat ve kardeşlik duyguları içerisinde verilen borca "karz-ı hasen" "güzel borç" denilmesi, güçsüzleri sömürme ve onların sırtından para kazanma esâsına dayalı faizin kötü bir borç olduğunu ifâde eder. Zaten karz-ı hasen, faize alternatiftir.

Peygamberimiz de pekçok hadislerinde mü'minin bir sıkıntısını gidermenin ebedî saadete vesile olduğunu açıklamıştır. İşte yukarıdaki hadislerinde de borcu bir sadaka olarak değerlendirmiş, ümmetini borç vermeye teşvik etmiştir.

Resûlullah (s.a.v.) bir başka hadislerinde de borç isteyenin mutlaka ihtiyacından dolayı istemiş olacağından dolayı karz-ı hasenin sadaka vermekten daha sevap olduğunu ifâde etmiştir.[900]

Burada dinimizin ne zarara uğrama, ne de zarara uğratma şeklindeki bir prensibinden de bahsetmek isteriz. Dinimizde bir yandan borç vermeyi tavsiye ederken, diğer taraftan da borçluya borcunu iyilikle ve zamanında ödemesi tavsiyesinde bulunulmuştur. İmkânı olduğu halde borcu ödememek zulüm olarak telâkki edilmek suretiyle denge temin edilmiş, borç verenin hakkı ve hukuku korunmuştur.

*"En seçkinleriniz, borcunu en güzel şekilde ödeyendir"**[901]**.*

müjdesiyle de borcu zamanında ödemenin faziletine dikkat çekilmiştir.

Konu ile ilgili geniş bilgi için Faiz Ticâret isimli eserimizin 33-47. sayfalarına bakılabilir.[902]

Allah'ın İsmine Hürmet

279. Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) rivayet ediyor:

"Üzeri yazılı hiçbir kağıt yoktur ki, yere atılsın da, Allah meleklerini gönderip onu onların kanatları altına almasın. Bu durum Allah'ın velî kullarından birini göndermesine kadar devam eder. O kul kağıdı alır, kaldırır. Melekler onu kuşatırlar.

*Kim Allah'ın isimlerinden birisinin yazılı olduğu bir kağıdı yerden kaldırırsa, Allah da onun ismini illiyyîne yükseltir. Ve anne babası kâfir de olsa onlardan azap hafiletilir."**[903]**.*

Fitnelerden Uzak Kalmak

280. Muhammed bin Mesleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Ey Muhammed [bin Mesleme], insanların dünya için birbirleri ile çarpıştıklarını gördüğün zaman kılıcını al ve kırılıncaya kadar Harem'de en büyük bir kaya parçasına vur. Sonra hatâ ile öldürülünceye veya takdir edilmiş bir ölüm gelinceye kadar evinde otur."

Muhammed bin Mesleme diyor ki: "Ben Resûlullahm bana emrettiğini aynen yaptım."[904]

İzah

Hadiste ismi geçen Muhammed bin Mesleme (r.a.) Resûlullahın sevdiği bir Sahabe idi. Peygamberimiz kendisine zaman zaman mühim görevler verirdi. Burada da ona tavsiyede bulunuyor. Muhammed bin Mesleme de (r.a.) bu tavsiyeyi aynen yerine getirdiğini ifâde ediyor.

Hz. Ömer devrinde de pek mühim hizmetlerde bulunan bu büyük Sahabî, Hz. Osman devrindeki fitnelere karışmadığı gibi, Hz. Ali ile birlikte yatıştırıcı rol oynadı.[905]

Resûlullahın Hususiyetleri

281. Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) çok zikreder, lüzumsuz konuşmaz, namazı uzatır, hutbeyi kısaltır, ihtiyaçlarını görmek üzere, dul kadınlarla ve fakirlerle

beraber yürümekten çekinmezdi.[906] Fakir ve kimsesizlerin ihtiyaçlarını görürdü.[907]

Cehenneme Karşı Kalkan

282. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah yanımıza geldi ve,

"Kalkanınızı alın" buyurdu.

Biz, "Gelen bir düşman sebebiyle mi?" dedik. Şöyle buyurdu:

"Cehenneme karşı kalkanınızı alın. 'Sübhanallah, elhamdülillah, lâilâhe illallah ve Allâhü ekber' deyin. Çünkü bunlar, kıyamet günü söyleyenin önünden, ardından yürümek ve onu korumak üzere gelirler. Bunlar, Kur'ân'ın belirttiği 'Baki kalan sâlih ameller'dir."[908]

İzah

Kur'ân'da, "Baki kalan sâlih ameller"in fazileti şöyle bildirilir:

"Doğru yolu kabul edenlerin Allah hidâyetini artırır. Baki kalan salih ameller ise, Rabbinin katında mükâfat bakımından da daha hayırlıdır, akıbetçe de daha hayırlıdır."[909]

Kimler Cennet Kokusunu Duyamaz?

283. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Cennetin kokusu beş yüz yıllık mesafeden duyulur. Yaptığı iyiliği başa kakan, içki müptelası, anne ve babasına karşı gelen kimse, buna rağmen Cennetin kokusunu duyamaz."****[910]***.

İzah

Bu hadiste mahşer yerinde Cennetin kokusunun beş yüz yıllık mesafeden duyulabileceği bildiriliyor. Başka bir hadiste bu mesafenin bin yıl olduğu bildirilir.[911]

Buna rağmen bâzı kimseler Cennetin kokusunu duyamayacaklardır. Yukarıdaki hadisde mahşer yerinde bu kokuyu duyamayacaklardan üç grup sayılıyor. Başka hadislerde de Cennetin kokusunu duyamayacak olan başka kimseler sayılıyor. Bunlardan bâzıları şunlar:

1. Lüzumsuz olarak kocasından boşanma isteğinde bulunan kadın,[912]

2. Müslümanların işini üzerine alıp kendisini gözetip koruduğu gibi onları korumayan idareci.[913]

3. İslâm ülkesinde yaşayan, Allah ve Resulünün zimmetinde olan gayr-i müslimleri öldürenler,[914]

4. Peygamberimiz adına yalan söyleyenler,

5. Kendilerini miras ve başka menfaatler için babalarından başkasına nispet edenler,

6. Âhiret ameliyle dünyalık isteyenler.[915]

7. Tesettüre dikkat etmeyen kadınlar.[916]

Cehennemde Bir Araya Gelmeyecek Olanlar

284. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Birisi diğerine zarar vermek suretiyle iki kişi Cehennemde bir araya gelmez. Bir Müslüman bir kâfiri öldürmüş, sonra da Müslümanlara istikameti gösteriyor. Kendisi de ifrat ve tefritten sakınarak yaşıyor.

Mü'minin Allah yolunda maruz kaldığı tozla Cehennem ateşi birleşmez.

Mü'minin kalbinde iman ile hased birleşmez."[917]

İzah

Hadis, kâfiri öldüren, Müslümanlara istikameti gösteren, kendisi de istikamet üzere yaşayan bir mü'minin Cehenneme girmeyeceğini veya eğer cezayı hak etti ise en azından öldürdüğü kâfirle aynı yerde olmayacağını ifâde ediyor.

Bâzıları bu rivayetin herhangi bir râvi tarafından değiştirilmiş olabileceğini söylerler. Onlara göre hadisin doğru rivayeti şöyledir:

"Bir kâfir bir mü'mini öldürür de sonra da hidayeti bulursa...."

Hadisin ikinci kısmında Allah yolunda gayret gösteren bir mü'minin Cehenneme girmeyeceği nazara veriliyor.

Son kısımda da mü'minin kalbinde iman ile hasedin birleşmeyeceği bildiriliyor. Yani mü'min hasetçi olmaz. Diğer bir ifâdeyle, hased mü'minin sıfatı değildir. Çünkü hased İslâmiyetin yasakladığı çirkin huylardandır. [918]

Canlı Hayvanı Hedef Yapmak

285. Said bin Cübeyr (r.a.) rivayet ediyor:

İbni Ömer ile yürüyordum. Bir topluluğa rast geldik. Bir kuşu dikmişler hedef alıyorlardı. İbni Ömer şöyle dedi:

"Böyle yapana Allah lanet etmiştir. Ben Resûlullahın (s.a.v.) canlı bir hayvanı hedef tahtası olarak kullanmayı yasakladığını işittim."[919]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis, "Hiçbir canlıyı hedef edinmeyin" şeklinde gelmiştir.

Hadisin başka bir rivayette atıcıların kuşun sahibine boşa attıkları her ok karşılığında para verdikleri kayıtlıdır.[920]

Peygamberimizin Damadı: Hz. Osman

286. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah bana kızımı Osman ile evlendirmemi vahyetti."[921]

İzah

Hz, Osman ilk Müslümanlardandı. Peygamberimizin çok sevdiği birisiydi. Bu sevgi sebebiyledir ki, Resulüllah Allah'ın vahyi üzerine Kızı Hz. Rukiyye'yi ona nikahladı.

Bedir Savaşı esnasında Hz. Rukiyye vefat etti. Peygamberimiz yine Allah'ın emri gereği diğer kızı Ümmü Gülsüm'ü de (r.a.) ona nikahladı. Bundan sonra Hz. Osman "Zinnûreyn" yani "iki nur sahibi" olarak anıldı.

Hicretin 9. yılında Hz. Ümmü Gülsüm de vefat etti. Resûlullah (s.a.v.),

"Şayet on tane daha kızım olsaydı hepsini teker teker Osman'a nikâhlardım" buyurarak onu teselli etti.

Peygamberimizin yukarıdaki hadiste,

"Allah kızımı Osman ile evlendirmemi vahyetti" buyurulması, Hz. Osman'ın Allah katındaki faziletini gösterir.[922]

Hüreym Bin Fâtih'in (r.a.) Fazileti

287. Hüreym bin Fâtik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah benim hakkımda,

"Hüreym ne iyi bir genç! Saçını kısaltsa, elbiselerini de yere sürünmekten kurtarsa" buyurdu.

Saçımın uzunluğu kulaklarımı geçmez. Elbisem de topuklarımdan aşağıya geçmez.[923]

İzah

Hüreym (r.a.) Irak tarafında iken, karanlığın iyice bastığı bir zamanda gaybdan şöyle bir ses işitmişti:

"Vah! Vah! Allah sana acısın, Allah'a sığın. O İzzet ve Celâl sahibidir. Beka ve şeref Onundur."[924]

Hüreym Medine'ye döndüğünde, Resûlullahın da aynı şeyleri söylediğini duyarak Müslüman oldu. Bedir Savaşına katıldı.

Hz. Hüreym, Resûlullahın kendisinde gördüğü gurur ve kibir alâmeti olan iki şeyi ikaz etmesi üzerine, "Çok doğru söylüyorsun yâ Resûlullah"

diyerek hemen gitmiş, saçını ve elbisesini kısaltmıştır. Kendisinin bildirdiğine göre bir daha eski haline asla dönmemiştir.

Hüreym (r.a.) Hz. Muâviye zamanında vefat etti. Allah kendisinden razı olsun.[925]

Teyemmüm Kolaylığı

288. Selman el-Fârisî (r.a.) rivayet ediyor:

"Toprağa meshedin [teyemmüm edin]. Şüphesiz o size karşı iyilikseverdir."[926]

İzah

Hadiste emredilen teyemmüm, bir çeşit manevî temizliktir. Su bulunmadığında veya kullanılmasına imkan olmadığı zamanlarda, temiz olan toprak veya toprak cinsinden bir şey ile manevî pislikten temizlenmek maksadıyla yüzü ve dirseklere kadar elleri meshetmektir.

Teyemmüm,

"Su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin. Yüzünüzü ve ellerinizi o toprakla meshedin"

ifadesiyle Kur'ân'da da emredilir. Ve âyetin devamında

"Allah size güçlük çıkarmak istemez" buyurularak teyemmümün bir kolaylık olduğu nazara verilir.[927]

Bu kolaylık sadece Peygamberimizin ümmetine verilmiştir.[928]

Toprağın insana karşı "iyiliksever" olması mecazdır. İnsanın topraktan yaratıldığı, toprağın insana düşek olması insanın yine ona döneceği hususu

hatırlatılmaktadır.[929]

Yasin Sûresinin Fazileti

289. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim gündüz veya gece Yâsîn Sûresini Allah'ın rızâsını gözeterek okursa, günahları bağışlanır."[930]

İzah

Hadiste faziletine dikkat çekilen Yâsîn Sûresi, Mekke'de nazil olmuştur. 83 âyettir. Bu sûrenin faziletini bildiren pekçok hadis vardır. Bu hadislerden birinde herşeyin bir kalbinin bulunduğu, Kur'ân'ın kalbinin de Yâsîn Sûresi olduğu bildirilmiştir.[931]

Kur'ân'ın bütün sûre ve âyetlerinin etrafında döndüğü dört temel esas vardır. Bunlar: (1) Allah'ın varlık ve birliğinin ispatı, (2) peygamberlik müessesesinin ispatı ve Peygamberimizin peygamberliğinin hakkaniyeti, (3) öldükten sonra dirilme gerçeğinin zihinlere nakşedilmesi (4) ve adalet. Yâsîn Sûresine baktığımızda Kur'ân'ın bu dört esasını kendinde topladığını, bilhassa tevhid ve haşir, yani öldükten sonra dirilme delillerine ağırlık verdiğini görürüz.[932]

Allah Peygamberimizi Koruyordu

292. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Amcası Abbas Resûlullahı koruyanlardandı.

"Ey Resul, Rabbinden Sana indirileni insanlara bildir. Bunu yapmazsan elçiliğini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan korur" [933]âyeti nazil olduğunda, Resûlullah korumayı kaldırdı.[934]

İzah

Tirmizî ve Müstedrek'te "Ey insanlar, artık gidebilirsiniz. Çünkü Allah beni korumayı deruhte etti" ziyâdesi vardır.

Gerçekten de Allah pekçok defalar Habibini düşmanlardan korumuştur. Bunun pekçok misâlinden iki misâl zikredeceğiz.

Zâtü'r-rika gazvesi esnasında Resûlullah bir ağacın gölgesi altına çekilmişti. Kılıcını üstüne astı. Sinsice yaklaşan bir müşrik kılıcını alarak kınından çıkardı ve Resûlullaha "Benden korkuyor musun?" dedi. Resûlullah (s.a.v.),

"Hayır" dedi.

Müşrik, "Peki şimdi seni elimden kim kurtaracak?" diye sordu. Peygamber Efendimiz,

"Allah kurtaracak. Bırak kılıcı" dedi.

Müşrik o anda neye uğradığını şaşırdı. Elindeki kılıcı derhal bıraktı. [935]

Tebbet Sûresi nâzil olup bu sûrede Ebû Lehep ve hanımı Ümmü Cemil Cehennemle tehdit edilince Ümmü Cemil buna çok kızdı. Eline koca bir taş alarak, "Bunu Muhammed'in kafasına vuracağım" dedi. Sonra da Peygamberimizi aramaya çıktı.

Resûlullah (s.a.v.) o sırada Hz. Ebû Bekir ile birlikte Kabe'nin yanında oturuyordu. Ebû Bekir (r.a.) onu elinde taş ile geldiğini görünce,

Peygamberimize bir zarar vermesinden korktu, "Yâ Resûlallah," dedi. "Bu Ümmü Cemil'dir. Eziyet edici biridir. Sana doğru geliyor. Sana bir zararı dokunmadan kalkıp gitsen" dedi.

Resûlullah,

"O beni göremez" buyurdu. Gerçekten de Cenâb-ı Hak Sevgili Habibini onun gözünden gizledi. Ümmü Cemil Hz. Ebû Bekir'i gördü, ona "Ey Ebû Bekir, arkadaşın nerede?" diye sordu. Fakat onunla beraber oturan Peygamber Efendimizi göremedi. Sonra da çekip gitti.

Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) Peygamberimize döndü ve "Ey Allah'ın Resulü, o seni göremedi mi?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Evet, beni görmedi. Allah onun gözlerini aldı, beni göremez hale getirdi" buyurdu.[936]

Söz Vermenin Ehemmiyeti

291. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Söz borçtur."[937]

İzah

İslâm doğruluk dinidir. Ya yalancılıktan, ya ihmalkârlıktan doğan sözünde durmama huyu, şuurlu Müslümana yakışmayan bir davranıştır. Gerek âyet-i kerimelerde, gerekse hadis-i şeriflerde bu mesele üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Meselâ Kur'ân-ı kerimde, "sözünü yerine getirme" ve "anlaşmalara sâdık kalma" gerçek iyilikler arasında sayılmıştır.[938]

Mü'minûn Sûresinde de Müslümanın sözünde durması gerektiği şöyle ikaz edilir:

"O mü'minler ki, Allah'a ve kullara karşı olan emânet ve mes'uliyetlerini yerine getirirler ve sözlerinde dururlar."[939]

Kur'ân'da sözünde durmak ısrarla emredilirken ve gerçek iyilikler arasında sayılırken konu üzerinde doğruluk rehberi Resûlullah da (s.a.v.) hassasiyetle durmuştur. İzahını yaptığımız hadiste, "sözün bir borç" olduğunu bildirirken, bir hadislerinde de sözünde durmama vasfını iki yüzlü münafıklara yakıştırır ve bunun münafıkların vasfı olduğunu bildirir.[940]

Evet, insanın birine söz vermesi ve vaadde bulunması, sahibi için artık bir mes'uliyettir. Çünkü verilen sözle veya yapılan anlaşma ile karşı tarafa maddî veya manevî birşeyler bekler duruma gelmiştir. Söz yerine getirilmediğinde onların maddî ve manevî zarara, en azından hayal kırıklığına uğraması söz konusudur. Bunun içindir ki, İsrâ Sûresinde,

"Verdiğiniz sözü yerine getirin. Çünkü verilen söz mes'uliyet gerektirir"

buyrularak meselenin ehemmiyetine dikkat çekilmiştir.[941]

Ancak kişi meşru mazeretlere binâen sözünü yerine getirememiş olabilir. Sözünü yerine getirmek hususunda gayret gösterdiği halde buna muvaffak olamayan kimse için bir mes'uliyet yoktur. Peygamberimiz bununla ilgili olarak da şöyle buyurur:

"Birisi bir mü'min kardeşine söz verir, fakat zarurî bir sebepten dolayı yerine getirmezse, bunda bir mes'uliyet yoktur."[942]

Namaz Kılanan Önünden Geçmek

292. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Namaz kılan birinin önünden geçen kimse bunun ne kadar günah olacağını bilseydi, bir yıl ayakta durması onun önünden geçmek için attığı adımdan daha iyi olurdu."[943]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda, hadis şöyledir:

"Namaz kılanın önünden geçen kimse, ne kadar günah işlediğini bilseydi kırk beklemeyi bundan daha hayırlı bulurdu."

Hadiste geçen "kırk bekleme" ile kırk gün mü, ay mı, sene mi?" kast edildiği bilinmemektedir.

İbni Mâce'nin bir rivayetinde de hadis "yüz sene yerinde durması" şeklinde gelmiştir.

Konu ile ilgili bir başka hadis ise şu mealdedir:

"Namaz kılanın önünden geçen kimse ne derece günah işlediğini bilmiş olsaydı, uyluğunun kırılmasına razı olur da onun önünden geçmezdi."[944]

İşte bütün bu hadisleri göz önünde bulunduruna Hanefî ve Mâliki mezhebi âlimlerine göre namaz kılanın önünden geçmek haramdır. Dolayısı ile namaz kılanın önünden kasdî olarak geçen kimse günahkâr olur.

Namaz kılanın önünden geçmenin günah olmasının sebebi, namaz kılanın huşûunu bozduğu içindir. Ayrıca, günah, kasdî olan geçişler içindir. Sütre gerisinden geçmekte, geçilecek başka bir yer yoksa ve önde boş saf varken safı doldurmak için geçmekte de bir günah yoktur.

Kasdî olarak namaz kılanın önünden geçen kimse günahkâr olacağı gibi, herkesin gelip geçtiği yerde önüne bir sütre koymadan namaza duran kimse de günahkâr olur.

Şafiî mezhebine göre ise namaz kılanın önünden geçmek ne haram, ne de mekruhtur. Fakat namaz kılanın önünden geçmemek uygun olur.

Hanbelîlere göre de, başka bir yerden geçmek mümkün olduğu halde namaz kılanın önünden geçmek mekruhtur. Başka geçilecek yer yoksa mekruh değildir.

Şafiî ve Hanbelîlere göre halkın gelip geçeceği yerde namaza durmak mekruhtur. Önünden geçen olsun, olmasın fark etmez.[945]

Resûlullah Cuma Günü Özel Olarak Giyinirdi

293. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) Cuma günlerinde giyindiği iki elbisesi vardı. Cumadan sonra onları katlar ertesi Cuma'ya kadar kaldırırdı.[946]

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) Cuma gününe ayrı bir ehemmiyet verirdi. Çeşitli hadislerinde ümmetine o gün gusletmelerini istemişti. Bu hadiste de onun Cuma günü için giyimine de özel bir itina gösterdiğini, sadece Cuma günü giymek üzere elbisesi bulunduğunu öğreniyoruz. Bu elbiselerden birisinin cübbe, diğerinin de hırka olduğu bildirilir. Bu da aslında tek kat elbise demektir.

Onun Cuma günü giymek için özel elbise ayırması, fazla elbisesi olmasından kaynaklanmıyordu. Çünkü Resûlullahın başka günlerde giymek için sadece bir takım elbisesi vardı.[947]

Devlet Başkanlarının Kureyş'ten Olması

294. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"İmamlar [devlet başkanları] Kureyştendir. Onların iyileri iyilerine kötüleri de kötülerine idarecilik ederler.

Her şeyin bir hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını veriniz. Başınıza burnu kesik Habeşli bir köle de idareci tayin edilse, Müslümanlığınız ile boynunuzun vurulması arasında tercih yapma zorunda bırakılmadıkça söz dinleyin ve ona itaat edin. Biriniz Müslümanlığı ile boynunun vurulması arasında tercih etme durumunda bırakılırsa, boynunu uzatsın anası ağlayasıca! Çünkü İslâm gittikten sonra ne din kalır, ne âhiret."[948].

İzah

Hadisin birinci kısmında imamların Kureyş'ten olduğu bildirilir. Burdaki imamet hilâfet, yani devlet başkanlığıdır. Bu husus âlimler arasında ihtilaflı bir konudur.

İmam-ı A'zam, İmam Şafiî, Eş'ârî, Mâturidî, Bakıllânî, Abdulkâhir Bağdadî, Gazâlî, Nesefî, Şehristânî, İbni Teymiye gibi bâzı âlimler, hilâfet hakkının Kureyşlilerin olduğunu savunurlar. Bu âlimler, gerek izahını

yaptığımız hadisi, gerekse konu ile ilgili başka hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler. Bununla ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"İnsanlardan iki kişi kaldığı müddetçe hilâfet, Kureyş'de devam edecektir."[949].

Bu âlimler çeşitli hadisleri görüşlerine delil gösterdikleri gibi, Peygamberimizin vefatından sonra yapılan halife seçiminde Hz. Ebû Bekir'in "İmamlar Kureyş'tendir" sözünü ve buna kimsenin itiraz etmemesini de delil olarak zikrederler.

Gerek dört halifenin, gerek Emevî halifelerinin, gerekse Abbasî halifelerinin Kureyş kabilesinden olmaları da, zikre değer bir husustur.

Alimlerin çoğunluğu hilâfetin Kureyş kabilesinin hakkı olduğunu söyleseler de, böyle bir hakkın olmadığını savunan veya bunu bir zamanla sınırlayan âlimler de vardır.

Ubeydullah bin Mes'ud el-Buhârî, (ö. 1346.) "Zamanımızda Kureyşlilik şartı düşmüştür" der. Kadı İci de Mevakıf 'da neseb unsurunu üstünlük ölçüsü olarak tanımadığını yazar.

Hilâfetin Kureyşliliğinin şarta bağlı olduğunu söyleyenden biri de İbni Haldun'dur. Bu zât, Kureyş'in kuvvetli bir kabile olduğunu, bütün Arap kabilelerinin Kureyşi dinlediğini, Kureyşten başka bir kabileden seçilecek halifeye bütün Arapların itaat etmelerinin zor olduğunu izah ettikten sonra, netice olarak şöyle der:

"Sonraki yıllarda iki devlette de (Emevîler ve Abbâsilerde) hilâfet çözüldü ve Arapların asabiyeti tümüyle parçalanıp darmadağın oldu. Şimdi, Kureyş'ten olmanın şart koşulmasının, onların sahip bulundukları asabiyet ve galibiyet nedeniyle, anlaşmazlıkların önlenmesi için olduğu sabit olduğuna göre; Şâriî'nin de hükümleri özel olarak belirli bir nesle, bir çağa

ve bir ümmete vermeyeceğini bildiğimize göre; bu şartın ancak yeterlilik dolayısıyla koşulmuş olabileceğini öğrenmiş bulunuyoruz. Biz de bunu böylece ele alıp Kureyşli olmaktan maksadın ne olacağını öğrenebilmek için, kapsamlı illeti (sebebi) araştırmaya koyulduk. İşte bu illet de; asabiyetin varlığıdır.'"[950]

İbni Haldun'un konu hakkındaki görüşlerine genişçe yer veren Abdülkadir Udeh, bu görüşü şöyle yorumlar:

"Geçen açıklamalardan anlaşılıyor ki, İbni Haldun'a göre, imametin Kureyş'e ait görülmesinin nedeni, Kureyş'in güçlü ve kalabalık olmasıdır. Ona göre, Kureyş'in gücünün kaybolması ve çoğunluğunu yitirmesiyle bu hakkı da ortadan kalkar. Bunun anlamı, onun Kureyşli olmayı, kuvvet ve çoğunlukla yorumlaması demektir. [Yani arkası kuvvetli ve çoğunluğa sahip olan her hangi kavimden birisi, şayet şartların] taşıyorsa halife olabilir.] [951]

Nitekim Hz. Ebû Bekir'in halife seçiminde "Bütün Araplar halifelik işinde Kureyş kabilesinden başkasına razı olmazlar" sözü de, İbni Haldun'un görüşüne kuvvet vermektedir. Çünkü bu söz, Arapların ancak Kureyş kabilesinden birisine itaat edip onun idareciliğini tanıyacaklarını ifâde eder.

Hilâfetin Kureyşlilere âitliğinin her zaman için geçerli bir hüküm olmadığını savunan âlimlerden birisi de Dr. Tâhâ Hüseyin'dir. Bu zat da meseleye farklı bir açıdan yaklaşır. Ona göre Hz. Ebû Bekir halife seçiminde Ensara: "İmamlar Kureyş'tendir" derken hiçbir sınırlama olmaksızın İmametin Kureyş'e âit olduğunu kastetmemiştir. Gerek Hz. Ebû Bekir, gerekse orada bulunan Muhacirlerden Hz. Ömer ve Hz. Ebû Ubeyde bin Cerrah bununla başkalarından önce Müslüman olan Muhacirleri

kastediyor ve onları düşünüyorlardı. Çünkü Muhacirler canlarıyla, mallarıyla, fakirlik ve sıkıntı zamanlarında Mekke'de dâvasını yayması için Resûlullaha destek olmuşlardı. Hz. Ebû Bekir Ensara: "İmamlar Kureyştendir" derken Kureyş'in bu mümtaz kesimini kastediyordu. Bu kesim ki herkesten önce Müslüman olmuş, hem Mekke'de, hem de Medine'de Peygamberimizle birlikte cihad etmişlerdi.

Abdülkadir Udeh, Dr. Tâhâ Hüseyin'in bu görüşüne yer verdikten sonra bu sözleri şöyle yorumlar:

"Dr. Tâhâ Hüseyin'in bu söylediklerinin anlamı şudur: Kureyş'in bu mümtaz kesiminin, İslama en önce giren, fitne zamanlarında Mekke'de, güçlü olunduğu zaman da Medine'de Hz. Peygamberle cihad eden kesiminin ortadan kalkmasıyla, böyle bir şartın gereği ve yeri yoktur."[952]

İbni Haldun ve Tâhâ Hüseyin'in dikkat çektiği, Udeh'in buna katıldığı gibi, "Hilâfetin Kureyşliliğinin" ilk Müslümanlar için geçerli olduğunu kabul etmemize bir engel yoktur. Ayrıca konuyu böyle anlamamıza sebep olan hadisler de vardır. Bunlara biraz sonra yer vereceğiz. Burada sadece birini nakletmek istiyoruz:

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde,

"Benden sonra hilâfet ancak otuz sene devam edecektir. Ondan sonra padişahlık devri başlar" buyurmuştur. Hadisin diğer bir rivayetinde,

"Otuz seneden sonra Allah mülkünü, o kullarının idaresini dilediği kimseye verir" buyurulmuştur. Peygamberimiz "İmamlar Kureyş'tendir" derken, hilâfetin sona erme zamanına kadar olan imamları kastetmiş olabilir. Toplam olarak otuz yıl hilâfette bulunan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Hz. Hasan Kureyş'tendi.5

İbni Haldun'a ve Dr. Tâhâ Hüseyin'in yorumlarına katılan Udeh, kendisi de mühim bir noktaya dikkat çeker ve şöyle der:

"Daha önce anmış olduğumuz hadislerin tümünün anlamı birdir. Şu anlamda ki, hepsi imameti Kureyş'e âit olarak göstermişlerdir. Fakat onların bir kısmında kabule değer bir takım ziyâdelikler bulunmaktadır. Bu ziyâdelikler, devlet yöneticiliğinin kayıtsız şartsız Kureyş'e âit olmadığını, bu işin onlara ancak Allah'a itaat ettikleri ve emri üzerinde dosdoğru yürüdükleri zamana âit olacağını, Ona isyan etmeleri halinde ise imametteki haklarının düşeceğini kesin olarak ortaya koymaktadır.[953]

"İki kişi kalmış olsa bile devlet yöneticiliği Kureyş arasındadır"

hadisi, "İmamlar Kureyş'tendir" hadisi gibi mutlak olarak bize kadar gelmiştir. Ancak bu iki hadîs de, diğer hadislerde sözü edilen, Allah'a itaat etmeleri ve Onun emirlerini uygulamaları ile kayıtlıdır. Kureyş'in imametteki haklarının düşmesinin anlamı da, Kureyş'ten asla imam olmayacağı anlamında değildir. Bu, imametin Kureyş'in tekelinde olmayacağı demektir. Buna göre imamın Kureyşli olması da, olmaması da caizdir."

Abdülkadir Udeh'in konu ile ilgili dikkat çektiği bir diğer husus da, "Kureyşliler size karşı doğru oldukları müddetçe sizler de onlara karşı dosdoğru olun" hadisiyle, "Kureyş'i öne geçirin, onun önüne geçmeyin" mealindeki hadislerden başka konu ile ilgili diğer bütün hadislerin "haber sîgasıyla" gelmiş olmasıdır. Bu iki hadis ise "emir sîgasıyla" gelmiştir. Haber sîgasıyla gelen hadisler hüküm değildir. Sadece Kureyş'in gelecekteki durumunu haber vermekte ve onların karşılaşacakları şeyleri bildirmektedir. Udeh, haber sîgasıyla gelen hadislerin ifâde ettikleri toplu mânâyı şöyle toparlar:

"İnsanlardan iki kişi kalmış olsa bile, Allah'a itaat ettikleri sürece, imamet onların arasında olacaktır. Allah'a âsi oldukları takdirde ise, Allah onların üzerine onları bu işten uzaklaştıracak kimseleri musallat eder. Emir sîgasıyla buyurulmuş diğer iki hadise gelince; bunlar, Allah'ın emirleri üzerinde dosdoğru kaldıkları sürece, ümmetin Kureyş'e karşı takınması gereken tavrı ortaya koymak için söylenmiştir."[954]

Udeh'in haber sigasıyla, yani Allah'ın bildirmesi ile istikbalde olacak hadiseleri haber verme kabilinden olduğunu söylediği hadislerden bâzıları şunlardır:

"İmamlar [devlet başkanları Kureyştendir. Sizin üzerinizde benim hakkım vardır. Onların da benim gibi sizin üzerinizde hakları vardır. Ancak bu hak, kendilerinden merhamet istendiği zaman merhamet ettikleri, söz verdiklerinde yerine getirdikleri, hükümlerinde âdil oldukları, müddetçe vardır. Eğer aralarında böyle yapmayanlar olursa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üzerine olsun."[955]

Taberânî'nin rivayet ettiği metnin son kısmı şöyledir:

"...Paylaştırdıklarında adaletle hareket ettikleri müddetçe, devlet yöneticiliği Kureyş'in içindedir."

"Ey Kureyşliler! Allah'a âsi olmadığınız sürece devlet yönetiminin ehli sizlersiniz. Ona isyan edecek olursanız—elindeki değneği göstererek—bu değneğin kabuğunun soyulması gibi, Allah sizi bundan uzaklaştıracak kimseleri musallat eder."

Râvi, Peygamberimizin değneğin kabuğunu soyduğunu bildirir.[956]

"Şu hilâfet Kureyşin elinde bulunacaktır. Onlar dinî vecibelerini yerine getirdikleri müddetçe, hiçkimse onlara düşmanlık edemeyecektir. Ne zaman

ki dine bağlılıktan ayrılırlar, o zaman Allah Kureyş'i yüz üstü sürçtürür, rezil eder."[957]

"Devlet reisleri adaletle hükmettikleri takdirde Kureyş'tendir. Onlar anlaşma yaptıklarında gereğini yerine getirirler, yardımları istendiğinde bunu esirgemezler."[958]

Görüldüğü gibi bu hadisler gaybî haberler çeşidindendir. Peygamberimiz burada sayılan şartları yerine getirdikleri müddetçe hilâfetin Kureyş'in elinde devam edeceğini, aksi takdirde Allah'ın bu nimetini onlardan alacağını, üzerlerine başkalarını musallat edeceğini bildirmiştir.

Zikrettiğimiz hadislerin birinde geçen,

"Ona isyan edecek olursanız—elindeki değneği göstererek—bu değneğin kabuğunun soyulması gibi, Allah sizi bundan uzaklaştıracak kimseleri musallat eder"

tehdidi aynen gerçekleşmiştir. Abbasîler devrinin sonraki yıllarında halifeler "kabuğu soyulan ağaca" benzemişlerdir. Halifeler çocuk gibi bâzı basit şeylerle oyalanmışlar, işleri başkaları yürütmüştür.

Burada iki hadis üzerinde daha durmak istiyoruz. Bunlar:

"Kureyş sizin için istikamet üzere oldukça, siz de onlar için istikametli olun. Onlar istikametli olmazlarsa kılıçlarınızı omuzlarınıza koyup çoğunu helak edin. Bunu yapmazsanız çok çalışıp az kazanan bedbaht çiftçiler olun."[959]

"Bu iş [hilâfet] Himyerîlerin elinde idi. Allah onlardan alıp Kureyş'e verdi. Tekrar onlara dönecektir."[960]

İbni Hacer son hadisle ilgili olarak meâlen şöyle bir değerlendirmede bulunur:

Hadiste de haber verildiği gibi, Allah Himyerîlerin elinden alarak hilâfet vazifesini Kureyşlilere verdi. Fakat onlar bu nimete olan liyakatlarını kaybettiklerinde Deylemliler galip geldiler. Kureyşlileri sıkıştırdılar. Bundan sonra halifenin yetkisinde sadece hutbe okumak kaldı. Zorbalar memleketi aralarında paylaştılar. Sonunda hilâfet Kureyşlilerin elinden çıktı. Bâzı yerlerde halifenin kuru bir adı kaldı.[961]

İmamların Kureyş'ten olmaları hadisinin zamanla kayıtlı olduğunu görüşünde olan âlimlerden birisi de, Mevdûdî'dir. Mevdudî, Ebû Hanife'nin "İmamlar Kureyşten olmalıdır" görüşünü naklettikten sonra şöyle der:

"Hemen ilâve edelim ki, bu fikir ve rey, İslâmî hilâfetin, Şeriat gereğince, yalnız has bir kabilenin kanunî hakkı olduğu mânâsına gelmez. Bu düşüncenin gerçek sebebi, o devre ait olan şartlardır. Zira bütün Müslümanları bir araya getirebilmek için halifenin Kureyş'ten olması fikri, bu hususta tek çare olarak düşünülmekteydi." Mevdudî daha sonra İbni Haldun'un konu ile ilgili görüşüne yer verir. İbni Hacer'in Fethü'l-Bâri' isimli eserinden nakille "Hilâfet hususunda, Kureyşliler için de bâzı şart ve vasıflar aranacaktır" der ve bundan şu neticeyi çıkarır:

"Kureyş'in sahip olması icab eden bu şart ve vasıflar ortadan kalkınca, hilâfetin, Kureyşten olmayan birinin elinde bulunması imkânı dâima mevcut demektir."[962]

İmamette Kureyşliliğin şarta bağlı olduğunu savunanlardan birisi de Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'tır. Delili de, Hz. Ömer'in yerine birisini tayin etmeleri söylendiğinde, "Şayet Ebû Hüzeyfe'nin kölesi Salim hayatta olsaydı, Onu halife tayin ederdim" sözüdür. Salim (r.a.) Kureyş'ten değildi. Dolayısıyla Hz. Ömer Kureyş'in dışında başka bir kabileye mensup birisinin halife olabileceğini caiz görmektedir. Hamidullah sonra şöyle der:

"Acaba Hz. Ömer (r.a.) bu sözü söylerken, Hz. Peygamberin (s.a.v.)'in, 'İmamlar Kureyş'tendir' hadis-i şerifini biliyor veya hatırlıyor muydu? Şayet bu hadisi biliyor idiyse, niçin böyle bir söz kullandı? Bunu bilmiyoruz. Muhtemelen, Hz. Ömer (r.a.), bunu biliyordu. Ve buna rağmen Hz. Huzeyfe'nin kölesinin hilâfete lâyık olduğunu düşünüyordu."

"Hz. Peygamber (s.a.v.), 'İmamlar Kureyş'tendir' sözünü o günkü şartlar muvacehesinde söylemiştir. Çünkü o biliyordu ki, Araplar ancak Kureyş'ten olan birini kabul ederler."[963]

Bediüzzaman da asrımızda hilâfetin bir şahıs meselesi olmayıp İslâm âleminin katılımıyla teşkil edilecek bir meclisle bu otoritenin deruhte edileceğini savunur. Onun bu konudaki görüşleri ile ilgili tafsilatlı bilgiyi Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Hilâfet isimli eserimizin 404-414. sayfalarında bulabilirsiniz.

Bu izahlardan sonra sanırız mesele netleşmiştir. Biz de ikinci görüşü tercih ediyoruz. Yani Peygamberimiz "İmamlar Kureyş'tendir" sözünü o şartlar için söylemiştir. Hakikaten bu hadis o zaman için büyük bir fitneyi önlemiş, Müslümanları en kuvvetli kavim etrafında birleştirmiştir. Fakat sonraları Kureyş bu lütfa liyakatını kaybetmiş, naklettiğimiz hadislerde de dikkat çekildiği gibi, Yüce Allah da onlardan bu nimeti almıştır. İslâmiyetin hilâfet müessesesi hiçbir şahsın, hiçbir sülâlenin, hiçbir kavmin ve hiçbir milletin tekelinde değildir. Zaten "Hilâfet Kureyş'in hakkıdır" diyen âlimler de hilâfeti zorla ele geçiren kimsenin, hangi kabileden olursa olsun, hilâfetinin caiz olduğunu söylemişler, çelişkiyi de zaruretle izah etmişlerdir.[964]

Günümüzde hangi milletten olursa olsun, isterse dahi olsun, bir kişinin iki milyarı aşan Müslümanları idare etmesi ve bunda nin üzerinde

anlaşabilecekleri bir şahıs bulmak imkansızdır. Faraza bulunsa bile onun hilâfeti sembolik olmaktan öteye geçemez. Artık Müslümanların halifesi bir şahıs değil, meşveret-i şer'iyyenin hâkim olduğu ve bütün İslâm âleminin temsilcilerinin bulunduğu bir meclis olmalıdır.

Hadisin ikinci bölümünde geçen, *"Her hak sahibine hakkını veriniz"* ifâdesi "Allah'ın farz kıldığı haklarını" mânâsındadır. Meselâ idareciye itaat farzdır. Bu bir âyette şöyle emredilir:

"Ey iman edenler! Allah'a, Resulüne ve sizden olan idarecilere itaat ediniz." ***[965]***.

Âyetteki "sizden" tabiri, itaatte ölçüyü koymakta, idarecinin Allah ve Resulü yolunda olması gerektiğini belirtmektedir. Diğer taraftan, bu itaat her hususuda kesin itaat değildir. İdareciye itaat edilmeyecek durumlar da vardır. Bunu şu hadisten öğreniyoruz;

"Müslüman bir kimse, hoşuna gitsin, gitmesin, bütün işlerde günah olmadıkça, idarecinin emirlerini dinlemek ve itaat etmek mecburiyetindedir. Eğer idareci günah olan bir hususu emrederse, o zaman onu dinlemek ve itaat etmek gerekmez."[966]

Bununla ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"İdarecide açık bir inkâr görür ve bunu da Allah'ın kitabından bir delile dayandırıra" sanız, o zaman itaat etmek söz konusu olmaz."[967]

İdarecinin burnunun kesik olması, renginin başka olması, bu itaate mâni değildir. Nitekim izahını yaptığımız hadiste "burnu kesik Habeşli bir köle" ifâdesi geçmektedir. Hadisin bu kısmı diğer hadis kitaplarında da şu ifâdelerle rivayet edilir:

"Size idareci kılınan kişi isterse başı siyah bir üzüm tanesine, benzeyen Habeşli bir köle olsun, aranızda Allah'ın kitabını uyguladıkça

emirlerine kulak veriniz, onlara itaat ediniz."[968]

Peygamberimizin Ümmetini İkazı

296. Ebû Bekrete (r.a.) rivayet ediyor:

"Benden sonra dönüp birbirinizin boynunu vuran kâfirler olmayın." [969]

İzah

Hadis, "Benden sonra küfre dönüp de birbirinizin boynunu vurmayın" şeklinde de tercüme edilmiştir.

Peygamberimiz bu sözlerini Veda Haccı esnasında yaptığı bir konuşmanın sonunda söylemiştir. Bu konuşmanın Buhârî'de geçen şekliyle tamamı şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ey ahali! Hangi ayı daha çok hürmete değer biliyorsunuz?" buyurdu.

Sahabîler, "Şu içinde bulunduğumuz ay değil mi?" dediler.

Peygamberimiz (s.a.v.),

"Peki hangi bölgeyi daha çok hürmete değer biliyor sunuz?" buyurdu.

Onlar, "Şu şehrimiz değil mi?" dediler.

Resûlullah,

"Hangi günü daha çok hürmete değer biliyorsunuz?" diye sordu.

Sahabîler, "Şu içinde bulunduğumuz gün değil mi?" dediler. Bundan sonra Resûlullah sözlerine şöyle devam etti:

"Öyle ise şunu kesin olarak bilin ki, Allah Teâlâ meşru bir sebep dışında, canlarınızı, mallarınızı ve ırzlarınızı bu şehriniz ve bu ayınızdaki gününüz gibi mukaddes ve dokunulmaz kılmıştır."

Resûlullah sonra da,

"Dikkat edin! Tebliğ ettim mi?" diye sordu.

Onlar "Evet" cevabını verdiler. Bu sözünü iki defa daha tekrarladı. Sonra da,

"Sakın ha, benden sonra tekrar küfre dönüp de birbirinizin boynunu vurmaya kalkmayın!" buyurdu.

Müslim'deki rivayet ise şöyledir:

"Vah size, yahut vah sizin halinize! Benden sonra dönüp birbirinizin boynunu vuran kâfirler olmayın."

Hadiste geçen "küfür" ile ilgili olarak âlimler çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Bu açıklamaların sayısı sekizi bulur. Bunlardan bize göre mânâya en yakın olanları şunlardır:

1. Birbirinizi vurmanız neticede sizi küfre götürür.

2. Birbirinizi vurmanız kâfirlerin işi gibi çirkin bir iştir.

3. Benden sonra küfre geri dönmeyin. Müslüman kalmakta devam edin.

4. Benden sonra hakkı örtbas etmeyin, hakkı gizlemeyin. Hadisin mânâsı şu da olabilir:

"Benden sonra Müslüman olmadan önceki bedevîlik hayatınıza dönüp de birbirinizin boynunu vurmaya kalkmayın."[970]

Allah Yumuşaklığı Sever

297. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Allah Teâlâ kullarına karşı lütufkârdır, yumuşaklıkla muamele eder. Ve her işte yumuşak davranılmasını sever."[971]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda, *"Sert ve kaba davranışlar karşılığında vermediği lütuf ve iyiliği, yumuşak söz ve davranış için verir"* ilâvesi vardır.

Yumuşak davranmakla ilgili daha pekçok hadis vardır. Bunlardan ikisinin meali şöyledir:

"Yumuşak muamele kimde bulunursa onu güzelleştirir. Rıfk, yumuşaklık kimden sökülüp alınırsa onu da çirkinleştirir."[972]

"Yumuşak huylu ve yumuşak sözlü olma nimetine mazhar olan kimse, büyük bir hayra mazhar olmuş; bundan mahrum olan da, büyük bir hayırdan mahrum kalmış demektir.'[973]

İdarecilere Dalkavukluk Yapmamak

298. Ka'b bin Ucre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Ka'b bin Ucre! Benden sonra bâzı idreciler gelecektir. (Resûlullah onları zulüm ve kötülükle niteledi.) Kim onların yanına gider, yalanlarını doğrular ve haksız işlerinde onlara yardımcı olursa o benden değildir, ben de ondan değilim. O kimse kıyamet günü Havzın başında yanıma varamayacaktır.

Kim onların yanına gitmez, haksızlıklarında onlara yardımcı olmaz ve yalanlarını tasdik etmezse o bendendir, ben de ondanım. O, Havuz başında benimle buluşacaktır.

Ey Ka'b bin Ucre, haramla beslenen bir et Cennete girmemeyi hak eder. Böyle bir vücut ateşe daha layıktır."[974]

Zikrettiğimiz kaynaklarda,

"Ey Ka'b bin Ucre, namaz delildir, oruç [Cehenneme karşı] sağlam bir kalkandır. Sadaka da tıpkı suyun ateşi söndürdüğü gibi hatâları söndürür, yok eder" ilâvesi vardır.[975]

Başkasının Yerine Haccetmek

299. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) geldi ve "Ey Allah'ın Resulü! Benim babam yaşlı biridir. Haccetmeye gücü yetmez. Onun yerine haccedebilir miyim?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Ne dersin, babanın borcu olsa öder miydin?" buyurdu.

O zât, "Evet, öderdim" cevabını verdi. Bunun üzerine Resülullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Borcu ödenmeye en layık olan Allah'tır. Babanın yerine haccet."[976]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında "Babam (veya annem) kendine hac farz olduğu halde vefat etti" şeklindedir.

Dinimize göre ibâdetler üç gruba ayrılır

1. Bedenle yapılanlar: Namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'ân okumak gibi.

2. Mal ile yapılanlar: Zekât, fitre, sadaka, kurban gibi.

3. Hem mal, hem de beden ile yapılanlar: Hac ibâdeti gibi.

Namaz, oruç gibi birinci gruba giren ibâdetlerde vekillik caiz değildir. Bir kimse kendi yerine başkasına namaz kıldıramaz, oruç tutturamaz, Kur'ân okutamaz.

Zekât sadaka gibi ikinci gruba giren ibâdetlerde vekâlet caizdir.

Hac gibi hem mâlî, hem de bedenî ibâdetlerde vekâletin caiz olması için ölüm, devamlı hastalık, yaşlılık, kadın için mahreminin bulunmaması gibi bir engelin olması gerekir.

Hacda vekâletin caiz olduğu ile ilgili birçok hadis vardır. İşte yukarıdaki hadis bunlardan birisidir.[977]

İyiliği Tamamlamak

300. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"İyiliği tamamlamak ona başlamaktan daha faziletlidir." [978]

Peygamberimiz Haricîleri Lânetlemişti

301. Hz. Ali rivayet ediyor:

Muhammed (s.a.v.) ailesinden ilim sahipleri ve Ebû Bekir'in kızı Âişe Züssedye denilen Esved'in arkadaşlarının Resûlullahın (s.a.v.) lisanıyla

lanetlendiğini biliyorlardı. Bunu Âişe'ye sorarak tahkik ettiler.[979]

İzah

Hadisin Mu'cemü'l-Evsat'taki rivayeti şöyledir: "Nehrevan ehlinin Muhammed'in (s.a.v.) lisanıyla lanetlendiğini Ebû Bekir'in kızı Âişe biliyordu."

Hz. Ali ile Hz. Muâviye arasında Sıffîn Savaşı yapılmış, bu savaş esnasında yenilmek üzere olan Muaviye taraftarları mızraklarına Kur'ân sayfaları geçirerek Hz. Ali taraftarlarını savaşı bırakmaya zorlamışlardı. Hz. Ali bunun bir harp hîlesi olduğunu, savaşa devam edilmesi gerektiğini söyledi ise de, bir grup "Biz Kur'ân'a karşı savaşmayız" diyerek ona karşı çıktılar. Netice iki grup arasındaki mücâdele hakeme havale edildi.

Ordular birbirinden ayrılıp herkes kendi bölgesine dönerlerken Hz. Ali'yi savaşı bırakmaya zorlayanlar yeniden savaşa dönülmesini istediler. Ayrıca ona hakem kabul etmekle kâfir olduğunu, dolayısıyla tevbe etmesi gerektiğini, tevbe etmez ise kendisiyle beraber bulunmayacaklarını söylediler. Hz. Ali her ne kadar bunlara nasihatta bulundu ise de sözünü dinletemedi. Bunlar kısa zamanda kalabalık bir grup oluşturdular ve 12 000 kişilik bir kuvvetle Küfe yakınlarındaki Harura'da konakladılar. Şebes bin Rebryi de kendilerine kumandan seçtiler.

İtaattan çıktıkları için bunlara "Haricîler" denildi. Hz. Ali Abdullah bin Abbas'ı (r.a.) bu topluluğa gönderdi. Onları yeniden itaate çağırdı. Kendisi de gitti. Fakat netice alamadı.

Haricîler gün geçtikçe azgınlaştılar. Hz. Ali taraftarlarına saldırdılar. Böylece büyük bir tehlike oluşturdular. Haricîler aralarında anlaşarak savaş

için Nehrevan'da toplanmaya karar verdiler.

Aslında Peygamberimiz Haricîlere çok önceden ümmetine haber vermişti. Hz. Ali, Haricîlerle savaşmak üzere hazırladığı ordusuna bunu şöyle bildirdi:

"Ey Müslümanlar, Resûlullahın şöyle buyurduğunu işittim:

"Ümmetimden öyle bir topluluk çıkacak ki, Kur'ân okuyacaklar, öyle ki sizin okuyuşunuz onların okuyuşu yanında hiçbir şey değildir. Namazınız da onların namazı yanında hiçbir şey değildir. Orucunuz dahi onların orucuna nispeten hiçbir şey sayılmaz. Onlar Kur'ân okuyacaklar, onu kendilerinin lehinde zannedecekler, halbuki aleyhlerine olacak. Namazları köprücük kemiklerinden aşağıya geçmeyecek. İslâmdan, okun avı delip geçtikleri gibi çıkacaklar." (...)

"Vallahi ben onların bu kavim olduğunu kuvvetle ümit ediyorum. Çünkü onlar, dökülmesi haram olan kanı döktüler, halkın yaylımındaki hayvanlarını gaspettiler. Allah'ın ismiyle onların üzerine yürüyün."[980]

İşte Hz. Ali izahını yaptığımız hadiste de Haricîlerin Resûlullahın (s.a.v.) lisanıyla lanetlendiklerini, bunu Hz. Aişe'nin de bildiğini, arzu eden Âişe Validemizden bunu tahkik edebileceğini haber veriyor. Hadiste bir de "Züssedye" ismi geçiyor.

Asıl ismi Esved olan Züssedye, Peygamberimizin "dinden çıkacak olanlara" alâmet olarak tarif ettiği adamın ismidir. Resûlullah (s.a.v.) dinden çıkacak olanların arasında bulunan birisinin alâmetlerini saymıştır. Hz. Ali de yukarıda yer verdiğimiz konuşmasının bir yerinde bununla ilgili olarak şöyle demiştir:

"Bu kötü kavmin alâmeti şudur: İçlerinde bir adam bulunacak. O adamın pazusu olup kolu bulunmayacak. Pazusunun ucunda meme ucu gibi

bir çıkıntı bulunacak. Üzerinde de beyaz kıllar olacak."

Hicretin 37. yılında Hz. Ali ordusu Nehrevan'da Haricîleri büyük bir bozguna uğrattı. Hz. Ali adamlarına Peygamberimizin dinden çıkan kavme alâmet olarak tarif ettiği adamı bulmalarını emretti. Aradılar, fakat bulamadılar. Hz. Ali, "Hayır, vallahi o bunların içinde olacak. Ben yalan söylemedim, yalanlanmam da" dedi. Sonra kendisi de o adamı aramaya çıktı. Nihâyet onu ölüler arasında buldu. Kolunda aynen kalın memesine benzeyen bir etin saraktığını, meme ucu üzerinde beyaz kılların olduğunu gördü. Bu et parçası çekilip uzatıldığında eli hizasına varacak kadar uzuyor, bırakıldığında eski halini alıyordu. Hz. Ali o adamı hakkaniyetine delil olarak gösterdi. Böylece Peygamberimizin bir mucizesi daha çıkmıştı. Hz. Ali tekbir getirdi, "Allahü ekber! Ben yalan söylemedim" dedi.

Haricîler hakkında tafsilat için Dört Halife Devri isimli eserimizin 337-388. sayfalarına ve Mezhepler Nasıl Ortaya Çıktı? isimli eserimizin "Haricîler" bahsine bakınız.[981]

Ramazan Ayında Cehennemlikler Azâd Edilir

302. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak ki Allah Ramazan'ın her gecesinde bazı kullarını Cehennemden azâd eder. Ancak Ramazan'da oruç tutmayıp içki içenler bundan hâriçtir."[982].

Zikrin Fazileti

303. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billah (Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır)" cümlesini çok söyleyin. Muhakkak o doksan dokuz çeşit sıkıntıyı defeder. Bunların en küçüğü, üzüntü ve fakirliktir."[983]

İzah

Tirmizide, *"Allah'tan kurtuluş yine Ona yönelmek iledir"* ilâvesi vardır.

Bediüzzaman, "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah" cümlesinin insanın yokluktan çıkıp atom vaziyetinden mü'min bir kul oluncaya kadar geçirdiği bütün tavır ve hallerine baktığı kanaatindedir. Bu hallerden bâzıları şunlardır:

1. Yokluktan çıkıp var olabilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

2. Yok olmayıp baki kalabilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

3. Zararlı şeyleri def edip faydalı olan şeyleri celbedebilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

4. Musibetten uzak olup istenilen şeylere nail olabilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

5. Allah'a isyan yoluna girmeyip itaat üzere devam edebilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

6. Azaba maruz kalmayıp nimete mazhar olabilmek için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

7. Karanlığa düşmeyip nur ile nurlanmak için gerekli olan güç ve kuvvet Allah'tandır.

Evet, bu mânâları tefekkür ederek söylenecek olan "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah" cümlesinin insana çok şeyler kazandıracağı açıktır.[984]

Bir İnsanın Hidâyetine Sebep Olmak

304. Ukbe bin Âmir el-Cühenî (r.a.) rivayet ediyor:

"Birinin Müslüman olmasına vasıta olan kimseye Cennet vacip olur." [985]

Helak Eden Üç Şey

305. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetimin helaki şu üç şeydedir:

***1.** Kaderi yalanlamak,*

***2.** Irkçılık davası gütmek,*

3.** Tahkik etmeksizin dinî konuları nakletmek."* ***[986]

İzah

Hadiste ümmetin helak sebeplerinden birisi, kaderi yalanlamak olarak gösteriliyor. Kaderiyye hakkında 75, 433 numaralı hadislerde açıklama yapmıştık. Oraya bakılabilir.

Ümmetin helak sebeplerinden ikincisi, ırkçılıktır. Irkçılık Câhiliyye devri âdetlerindendi. Irkçılık sebebiyle Araplar arasında çok kanlı savaşlar yapıldı. İslâmiyet tebliğ edildiğinde ırkçılıkla şiddetli bir mücâdeleye girişti. Irkçılık dâvası gütmek gerek âyetlerle, gerekse hadislerle yasaklandı. Bu konudaki tafsilatı Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Milliyetçilik isimli eserimize havale ederek burada ırkçılığın ümmetin helak sebeplerinden olması üzerinde durmak istiyoruz:

Din, ırklarına bakmaksızın Müslümanları birleştirir, bütünleştirir, kaynaştırır. Allah, din, peygamber, kitap, kıble gibi her biri mühim bir birlik unsuru olan bağların yerini ırkçılık düşüncesi aldığında ise, birbirine bağlayan ip koptuğunda tesbih tanelerinin parçalanıp dağılması gibi, birlik ve beraberlik bozulur, dağılır.

Dinin ırkları birleştirici ligi, maalesef, İslâm dünyasında ilk defa Emevîler devrinde göz ardı edilmiş, din bağı yerine ırkçılık konulmuştur. Emevîler, bu hareketlerinin cezasını da tarih sahnesinden silinerek çekmişlerdir.

Cumhuriyet döneminde körüklenen ırkçılık hareketlerine karşı çıkan Bediüzzaman, İslâmiyetin ırkçılığı reddettiğini açıkladıktan sonra ırkçılığın zararına işâreten Emevîleri misâl vermiş şöyle demişti:

"Acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? [o tarihteki Müslümanların sayısı üçyüz elli milyondu] Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırsın! Evet, menfî milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş!

"Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmı küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler."

[987]

Bediüzzaman, aynı eserinin başka bir yerinde de Emevîlerin İslâm devletini Arap milliyetçiliği üzerine istinad ettirdiklerine, ırkçılık bağlarını İslâmî bağlardan öne geçirdiklerine dikkat çeker. Bunun neticesinde de ırkçılık sebebiyle diğer milletleri rencide ederek ürküttüklerini, ırkçılık sebebiyle ırktaşlarını kayırarak zulmettiklerini söyler.[988]

Gerçekten de Ömer bin Abdülaziz gibi bir iki halife devri hariç tutulursa, Emevîler Devrinde Müslümanların kardeş, insanların eşit olduğu prensibi unutulmuş, Arapların siyasî ve hukukî baskısı son haddine varmıştı. Emevîler, Arapların dışındaki Müslümanları kendilerine eşit saymıyorlar, kendilerini diğer ırklara mensup bütün Müslümanlardan üstün tutuyorlardı. Hatta onları köle gözü ile görüyorlardı. Bir Arap Türkün veya İranlının arkasında namaz kılmıyor, onlardan bir kadınla evlenmiyordu. Vali, hâkim ve imam tayin edilmek istendiğinde görevlendirilecek şahsın Arap olup olmadığı hususu iyice araştırılıyordu. Onların bu tutumları diğer ırklara mensup Müslümanlar arasında büyük bir tepkiye sebep oldu. Onlarda da ırkçılığı netice verdi. Böylece İslâm dünyasında "Şuubiye hareketi," yani Arapların kendileri dışındaki kavimlere üstünlük kurma çabalarına karşı çıkan hareketler başladı. Böylece Emevîler hem âlem-i İslâmi küstürdüler, pekçok zulüm yaptılar, hem de haşmetli devletlerinin tarih sahnesinden silinmesine sebep oldular.

Osmanlı Devletiyle İslâm birliği yeniden kuruldu. "Müslümanlar kardeştir" prensibi yeniden yaşanır oldu. İslâm dünyasındaki Müslümanlar asırlarca kardeşçe yaşadılar. Birbirlerinin yardımına koştular, sevinçleriyle sevindiler, üzüntüleriyle üzüldüler.

Ne acıdır ki, 1900 yılların başlarında bilhassa Avrupa'nın telkiniyle "ırkçılık" yeniden gündeme geldi. O yıllarda başlayan ırkçılık akımı neticesinde İslâm dünyası yeniden bölündü, parçalandı, sömürge hâline geldi. Osmanlının son yıllarında iktidarı ele geçiren İttihad ve Terakki Fırkasının 1908'den sonra devleti kurtarma çaresi olarak gördüğü ırkçı politikalar, zararlı ve parçalayıcı neticeleri de beraberinde getirdi. Batının tahriki ile Hıristiyan unsurların da Osmanlı Devletine karşı vaziyet almalarını netice verdi. Devletin ırkçılığa yönelmesiyle uyanan bağımsızlık arzuları, bir yandan Osmanlı Devletinin parçalanmasını hazırladı, bir yandan da ayrılan toplulukların sömürgeleşmesine yol açtı. Bediüzzaman, bununla ilgili olarak da şöyle der:

"Hem bizde iptida-i hürriyette [Meşrutiyetin ilân edildiği yıllarda]—Bâbil kulesinin harabiyeti zamanında 'tebelbül-ü akvam' tabir edilen 'teşâub-u akvam' ve o teşâub sebebiyle dağılmaları gibi—menfî milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pekçok 'kulüpler' nâmında sebeb-i tefrika-i kulüp, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiye kadar, ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfî milliyetin zararını gösterdi."[989]

Bediüzzaman burada ırkçılık hareketlerini güzel bir benzetme ile "tebelbül-ü akvam"a benzetiyor. Tevrat'ta bildirildiğine göre, Hz. Nuh'un oğulları gökyüzüne ulaşmak için büyük bir kule yaptırmışlardı. Yüce Allah bu kulede çalışmakta olan insanların dillerini değiştirdi ve onları birbirlerini anlamaz hale getirdi. Yetmiş iki dil burada meydana geldi. O kule de tamamlanamadı.[990]

Bediüzzaman, ırkçılık hareketlerini Bâbil Kulesine benzetmekle, daha önce kardeş olan, birbirlerini anlayan insanların, ırkçılık sebebiyle

birbirlerini anlayamaz hale geldiklerine dikkat çekmektedir. Bâbil Kulesinde diller ayrıldığı gibi, ırkçılık hareketleriyle de milletlerin birbirlerinden ayrıldıklarını nazara vermektedir. Ki, o tarihlerde Araplar, Kürtler, Ermeniler ve Rumlar pekçok kulüpler kurarak ayrılık çıkarmışlardı. Fakat buna İttihad ve Terakki fırkasının "Türkçülük" yapması sebep olmuştu. Bu ırkçılık neticesinde de Fas, Tunus, Arnavutluk gibi pekçok İslâm ülkesi ecnebilerin esareti altına girmişti.

Bediüzzaman, Peygamberimizin pekçok hadislerinde Kıyametin büyük alâmetlerinden birisi olarak haber verdiği Deccal'in, ırkçılığı kullanacağını da ifâde eder. Ve Türkleri Deccal'in bu tesirli silahına karşı dikkatli olmaya çağırır. Şualar isimli eserinde Deccal'le ilgili bir hadisi izah ederken şöyle der:

"Garipdir, hem çok gariptir. Yediyüz sene müddetinde İslâmiyetin ve Kur'ân'ın elinde şerefşiar, bârika asâ [şerefli, şimşek gibi parlayan] bir elmas kılınç olan Türk milletini ve Türkçülüğü, muvakkaten [geçici olarak] İslâmiyetin bir kısım şeâirine [alâmetlerine] karşı istimal etmeye [kullanmaya] çalışır. Fakat muvaffak olmaz, geri çekilir. 'Kahraman ordu, dizginini onun elinden kurtarıyor' diye rivayetlerden [hadislerden] anlaşılıyor."[991]

Aslında Deccal'in ırkçılığı İslâm birliğini parçalamak için kullanması dahi onun ne derece zararlı bir cereyan olmasını göstermesi bakımından kâfidir.

Bu konudaki tafsilatı da yine İslâm ve Milliyetçilik isimli eserimizin 78-93. sayfalarında bulabilirsiniz.

Hadiste ümmetin helâket sebebi olarak sayılan üçüncü husus, "tahkik etmeksizin dinî konuları nakletmek" gösteriliyor. Kulaktan dolma, çoğu

İslama zıt bilgileri tahkik etmeden, doğruluğunu araştırmadan nakletmenin zararı izaha yer bırakmayacak kadar açıktır. Bu yaygınlaştığında gerçek İslâmiyetin, doğru İslâmiyetin yerini yalan yanlış bilgiler alacaktır. Böylece doğru İslâmiyetten uzaklaşan Müslümanlar artık helak olmuş demektir. Bu, Peygamberimizin gaybî bir haberi olması yanı sıra, böylelerine bir ikazıdır da, Müslümanların helâkına sebep olan kimse elbette âhirette acı bir azaba çarptırılır. Böyle olunca, kulaktan dolma bilgileri araştırmadan orada burada nakledenler bu alışkanlıklarını terk etmelidirler.[992]

Şigar Nikahı

306. Übey bin Ka'b (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Sigar yoktur" buyurdu.

"Ey Allah'ın Resulü, şigar nedir?" dediler.

"İki kadının karşılıklı mehirsiz olarak nikahlanmasıdır" buyurdu.

20 Numaralı hadisin izahına bakınız.[993]

Anne Karnında İken Kaderin Yazılması

307. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Nutfe rahimde yerleştikten kırk gün sonra alaka olur, kırk gün geçtikten sonra mudka olur, kırk gün geçtikten sonra kemik olur. Kırk gün geçtikten sonra da Allah kemiğe et giydirir. Sonra melek sorar:

"Ey Rabbim, erkek mi, yoksa kız mı olacak?" Allah takdir eder, melek yazar. Sonra, "Ey Rabbim, itaatkar mı, isyankar mı olacak?" diye sorar. Allah takdir eder, melek yazar. Sonra "Ey Rabbim, ömrü, rızkı ve ameli ne kadar olacak?" der. Allah takdir eder, melek yazar."

136 Numaralı hadisin izahına bakınız.[994]

Peygamberimizin Hz. Fâtıma'ya Öğrettiği Dua

308. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Güneş doğuncaya kadar mescidde Resûlullah ile beraberdik. Resûlullah çıktı, ben de ardından çıktım. *"Muhammed'in kızı Fâtıma'nın evine gidelim"* buyurdu.

Onunla birlikte eve girdik. Fâtıma uyuyordu.

"Ey Fâtima, bu vakitte halâ neden uyuyorsun?" buyurdu.

O, "Gece ateşim vardı, halâ devam ediyor" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Sana öğrettiğim dua ne oldu?" diye sordu.

Fatıma, "Unuttum," cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.), şöyle de:

*"Ey Hayy ve Kayyûm olan Allah, rahmetinle medet diliyorum. Benim işlerimi düzene koy. Göz açıp kapayıncaya kadar beni nefsimin ve başka hiçbir insanın eline bırakma."****[995]***

Kadınların Camiye Gitmesi

309. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

Eğer Resûlullah kadınların bizim gördüğümüz bu günkü halini görse idi, İsrâiloğullarının kadınları mescide gitmekten alıkonduğu gibi, o da kadınların mescide gitmelerini yasaklardı.[996]

İzah

Hadis, Mu'cemü'l-Evsat'da, "Kendisinden sonra kadınların neler ihdas ettiğini görse idi" şeklindedir.

Camide cemaatle namaz kılmak, gerek Peygamberimiz tarafından gerekse âlimler tarafından teşvik edilmiştir. Hatta Hanefi mezhebine göre cemaatle namaz vacip derecesinde sünnet-i müekkededir. Fakat cemaatle namazın, camiye devamın teşvik edilmesi erkekler içindir, kadınlar için böyle bir teşvik yoktur. Yüce Allah erkeklerin cemaatla kıldıkları namaza daha çok sevap yazarken, kadınların evlerinin bir köşesinde tek başlarına kıldıkları namaza daha çok sevap yazmaktadır. Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde eder:

"Kadının evinin içinde kıldığı namaz, evinin avlusunda kıldığı namazdan daha sevaplıdır. Evinin avlusunda kıldığı namaz mescitte kıldığı namazdan daha sevaptır. Evleri onlar için daha hayırlıdır."[997]

Bununla beraber Peygamberimiz kadınların camiye gitmelerini bütün bütün yasaklamamış, kadınlar daha az sevabı çok sevaba tercih ederlerse, erkeklere onların camiye gitmelerine müsaade etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Bununla ilgili bir hadis şu mealdedir:

"Hanımlarınız mescitlere gitmek için sizden izin istediklerinde onları mescidlere gitmekten menetmeyiniz."

Nitekim Peygamberimiz hayatta iken kadınlar camiye devam etmişler, erkeklerin arkasında namaz kılmışlardır.

Fakat Peygamberimizin vefatından bir müddet sonra, kadınların giyim kuşamda aşırı gitmeleri sebebiyle Sahabîler hanımlarını mescidlere göndermemişlerdir. Öyle ki, hanımların giyim kuşamlarında gösterdikleri aşırılıklar Hz. Âişe'nin yukarıdaki sözü söylemesine sebep olmuştur.

Hz. Aişe'nin bu sözünden hareketle âlimlerin ekseriyeti kadınların camiye gitmelerinin mekruh olduğunu söylemişlerdir.[998]

Bizim kanaatimize göre, kadının camiye gitmediği gibi sokağa da çıkmadığı, evinde oturduğu günlerin şartlarına göre verilmiş bir fetvayı, günümüzde de devam ettirmek uygun değildir. Çünkü günümüzde kadınlar eskisi gibi evlerinde oturmuyorlar, alışverişe çıkıyorlar, eş dost ziyaretine gidiyorlar. Böyle iken kadının tesettüre ve İslâmiyetin vakar ve ciddiyetine uymak şartıyla camiye gitmelerinin mekruh olduğunu söylemek doğru değildir. Âlimler o fetvayı verdiklerinde kadınlar beylerinden İslâmî bilgileri öğreniyorlardı. Günümüzde ise erkekler maalesef bu vazifelerini yapamıyorlar, zaten çoğunluk itibarıyla kendileri de dînî bilgiden mahrumlar. Böyle olunca kadınların tesettüre uymak, hissedilen koku sürünmemek, gidip gelirken vakar ve ciddiyetlerini korumak, cami içerisinde yüksek sesle konuşmamak şartıyla, bilhassa namaz öncesinde vaaz ve nasihat yapılan teravih namazı

için camiye gitmelerinde dînen hiç bir mahzur yoktur. Bunu demekle gerçi sonraki âlimlerin kendi şartlarında verdikleri fetvalara ters düşüyoruz, fakat Peygamberimizin Asr-ı Saadette verdiği fetvaya dönmüş oluyoruz. Bizce bu konuda bilhassa günümüzde Peygamberimizin verdiği ruhsatın esas alınması kadınları rahatlatacaktır. Çünkü âlimlerin "Kadınların camiye

gitmeleri mekruhtur" şeklindeki fetvaları bilindiği halde, Türkiye'nin hemen her yerinde kadınlar teravih namazı için camiye gitmektedirler. Kaldı ki hemen her yerde kadınların namaz kılacağı yer, çoğu yerde giriş kapısı dahi erkeklerden ayrılmıştır. Bütün bunlar göz önünde bulundurulunca, âlimlerin kendi devir ve şartlarınde içtihad ederek verdikleri fetvayı değişen günümüz şartlarında da vermenin, Peygamberimizin ruhsatını yok saymanın Kıyamete kadar geçerli olacak İslâmiyetin ruhuna uymayacağı kanaatindeyiz. Madem kadınların evlerinde kıldıkları namazın daha hayırlı olduğuna dikkat çeken Sevgili Peygamberimiz, buna rağmen camiye gitmek için izin isteyen kadınlara bu iznin verilmesini tavsiye ediyor, öyle ise günümüz şartlarında âlimlerin içtihadı olan "Kadınların camiye gitmelerinin mekruh olduğu fetvasını" bırakarak, Peygamberimizin ruhsatına dönülmesinin daha doğru olacağını düşünüyoruz.

Hz. Âişe'nin "Eğer Resûlullah kadınların bu günkü halini görse idi" şeklindeki sözünü de bir tepki ifâdesi olarak değerendiriyoruz. Çünkü Resûlullahın bu hükmü dinin bir hükmüdür. O kendiliğinden dinî hüküm koymaz. Ona vahyedilmiş, o da sadece bunu tebliğ etmiştir. Resûlullaha (s.a.v.) kadınların camiye gitme ruhsatını vahyeden de o günü de, bugünü de çok iyi biliyordu. Ve kıyamete kadar kadınların ne gibi değişikliğe uğrayacaklarını da biliyordu.

Evet, Sahabîlerden Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın, kendi oğluyla arasında geçen bir konuşma ile konuyu bağlayalım:

Bir defasında Abdullah bin Ömer (r.a.), "Peygamber (s.a.v.),

"Gece kadınların camiye gitmelerine izin verin" buyurdu" demişti.

Oğlu, kadınların giyim kuşamlarını ve laubaliliklerini düşünerek "Vallahi izin vermeyiz" dedi.

Abdullah bin Ömer (r.a.) oğluna çıkıştı ve şöyle dedi:

"Allah senin hayrını versin. Ben 'Resûlullah buyurdu' diyorum. Sen, 'İzin vermeyeceğiz' diyorsun."[999]

Hz. Abdullan bu sözle Resûlullahın müsaadesine olan bağlılığını ifâde etmişti.[1000]

Peygamberimiz Kimlere Şefaat Edecek

310. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Şefaatim kıyamet gününde ümmetimin büyük günah işleyenleri için olacaktır." ***[1001]***

İzah

Hadisin Tirmizi'deki rivayetinde, *"Büyük günah ehli olmayanın şefaate ne ihtiyacı var?"* ilâvesi vardır.

Şefaat, mahşer gününde Allah'ın izin vermesiyle Allah'ın emirlerini yerine getiren mü'minlerin daha yüksek derecelere yükselmesi, bâzı günahkarların affedilmesi için başta Peygamberimiz olmak üzere diğer peygamberlerin ve sâlih kulların Allah'tan istekte bulunmaları, Ona duâ etmeleridir. Konu ile ilgili pekçok âyet vardır. Meselâ bu âyetlerden birisi şudur:

"İzin verdiğinden başka hiç kimsenin şefaati Onun huzurunda bir fayda vermez. Nihayet kalplerinden korku giderilince, şefaat bekleyenler şefaat edeceklere 'Rabbiniz ne buyurdu?' diye sorarlar; onlar da 'Hakkı buyurdu ve şefaat izni verdi' derler." ***[1002]***

Şefaat hakkında birçok da hadis vardır. Peygamberimiz bu hadislerinde ümmetinden büyük günah işleyenlere şefaat edeceğini , bildirmiştir. Ancak Resûlullahın şefaati sadece büyük günah, işleyenlere mahsus değildir. Nitekim bir hadiste,

"İnşaallah ümmetimden Allah'a şirk koşmamış olarak vefat eden herkes benim bu şefaatime nail olacaktır" buyurularak bu gerçek ifâde edilmiştir.[1003]

Fıkh-ı Ekber Şerhi'nde de bu konu ile ilgili olarak şöyle denilin

"Şefaat yalnız büyük günah işleyenlere mahsus değildir. Hz. Peygamber (a.s.) bütün ümmetin bütün sıkıntılarını gidericidir ve rahmet peygamberidir. Hz. Peygamberin çeşitli şekillerde şefaat edeceği sabittir."[1004]

Evet, Peygamberimiz çeşitli hadislerinde Sahabîlerine dil uzatanlara, zâlim ve katı yürekli idarecilere, dinde aşırılığa kaçan ve zorlama teville dinden çıkan kimsenin dışında herkese şefaat edeceğini bildirmiştir.[1005]

Yine çeşitli hadislerinde Ehl-i Beytini sevenlere,[1006] kendisine çok salavat getirenlere, başkalarına ulaştırmak üzere kırk hadis ezberleyip onunla amel edenlere[1007], gönülden "Lâilâhe illallah" diyenlere[1008] şefaat edeceğini de bildirmiştir. Ayrıca Cennet ehlinin derecesini yükseltmek için de şefaat edecektir.

Tafsilat için Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 275-282. sayfalarına bakılabilir. [1009]

Allah Rızâsı İçin Oruç Tutmak

311. Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Allah yolunda bir gün oruç tutarsa, Allah onunla Cehennem arasında gökle yer arası kadar bir hendek meydana getirir."[1010]

Her Yetkili, Yetkisinde Bulunanlardan Sorumludur

312. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Hepiniz çobansınız ve hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz. İdareci emri altındaki insanların çobanıdır ve onlardan mes'uldür. Kişi ehlinin çobanıdır; hanımından ve eli altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının haklarının çobanıdır; evinden ve çocuklarından mes'uldür. Köle efendisinin çobanıdır ve onun malından mes'uldür. Hepiniz çobansınız ve güttüklerinizden sorumlusunuz. Öyle ise Mahşer gününde çekileceğiniz sorgu için cevap hazırlayın."

Sahabîler, "Yâ Resûlallah, cevâbı nedir?" diye sordular. Resûlullah (s.a.v.),

"Salih ameller işlemek" buyurdu.[1011]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadisin bir kısmı yer alır. Ancak şöyle bir ilâve de vardır:

"Kişi babasının malının çobanıdır, o da sürüsünden mes'uldür."

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) şu rivayeti bu hadisi tamamlar:

"Her çoban kıyamet günü hesaba çekilecektir: Sürüsüne Allah'ın emrini tatbik etti mi, yoksa etmedi mi? diye. "[1012]

Çoban diye tercüme ettiğimiz kelime, hadiste "koruması için bir şeyler emânet edilmiş güvenilir kimse" mânâsında kullanılmıştır.

İdarecinin çobanlığı râîyetini görüp gözetmek, adaletli olmak, Allah'ın hükümlerini uygulamaktır. Erkeğin çobanlığı ailesinin haklarına riâyet etmek, onlara yedirmek, giydirmek Allah'ın emrettiği sorumlulukları yerine getirmektir. Kadının çobanlığı, beyinin namusunu, malını korumak, evin, çocukların işlerini yapmaktır. Hizmetçinin çobanlığı eli altındaki şeyleri korumak, vazifesini layıkıyla yapmaktır.

Bâzıları hadiste geçen "Hepiniz çobansınız, hepiniz sürünüzden mes'ulsünüz" şeklindeki umumî ifâdenin bekârları da çobanlar arasına dâhil ettiğine dikkat çekmişlerdir. Bununla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yaparlar:

"Böyle birisi de azaları üzerinde çobandır, fiil, söz ve itikat nevinden emredileni yapmaları, yasaklananları da terk etmeleri meselesinde insanın azaları, kuvveleri, hisleri kişinin sürüsü hükmündedir."[1013]

Sıratta Fayda Temin Eden Bir Amel

313. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Her kim Müslüman kardeşinin bir iyiliğe ulaşması konusunda bir yetkiliye aracılık ederse, veya zorluğu kolaylaştırmasında ona yardımcı olursa, Allah kıyamet günü ayakların kaydığı anda, sırattan geçerken ona yardım eder."[1014]

İzah

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"İhtiyacını ilgili yere ulaştıramayan kimsenin ihtiyacını ulaştırın. Kim bunu yaparsa, Allah kıyamet günü ayaklarını sırat köprüsünde sabit kılar."

Mu'cemü'l-Evsat'da, da hem Hz. Âişe'nin rivayet ettiği hadis, hem de Ebu'd-Derdâ'nın (r.a.) rivayet ettiği başka bir hadis kayıtlıdır. Ebu'd-Derdâ (r.a.) kanalıyla gelen hadis

"Allah böylelerini Cennette yüce derecelere yükseltir" şeklindedir.

Toplum içerisinde bâzı kimseler vardır ki, ihtiyaçlarını gerekli makamlara ulaştırmaktan âcizdirler. Böyle olunca da hakları zayi olur. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde ümmetinin ağzı laf yapabilen fertlerine bir görev yüklemekte, gerek konuşmayı beceremediğinden, gerekse medenî cesareti olmadığından ihtiyaçlarını ilgili makamlara ulaştıramayanlara yardımcı olmalarım istemektedir. Bunun karşılığında ise büyük bir mükâfaat müjdesi vermektedir ki o da mahşer gününde Cehennem üzerine kurulacak olan kıldan ince, kılıçtan keskin olan sırat köprüsünde ayaklarının kaymayacağı müjdesidir.[1015]

Zekât Vermeyenler Şiddetli Hesaba Çekilecek

314. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz Allah Müslüman zenginlere mallarından fakirlere yetecek miktarda zekât vermelerini farz kıldı. Fakirler aç ve açık kaldıkları zaman sırf zenginlerin yaptıkları hatâlardan dolayı zor duruma düşeceklerdir. Dikkat edin! Allah onları çok şiddetli olarak hesaba çekecek, sonra elem verici bir azaba çarptıracaktır."

Konuyla ilgili başka hadis için 479 numaralı hadise bakınız.[1016]

İnsanlara Teşekkür Etmenin Ehemmiyeti

315. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanında iken çoğu zaman bana şöyle derdi:

"Ey Âişe, beyitlerini ne yaptın?"

Ben, "Onlar çok var. Hangilerini istiyorsun ey Allah'ın Resulü?" derdim.

O,

"Şükür hakkındakini" buyururdu.

Ben, "Evet. Annem ve babam sana feda olsun. Şâir şöyle diyor" derdim.

"İyilik yaptığın kişi sana ya karşılığını verecek veya seni övecektir.

"Yaptığına karşılık seni öven, mükâfat vermiş gibi olur. .

"Asil kişi ile dostluk ve iyilik bağı kurmak istediğin zaman,

"Az bir kuvvet o dostluk bağını koparmaya yetmez."

Resûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyururdu:

"Ey Âişe, kıyamet günü Allah mahlukâtı mahşerde topladığında kullarından birisinin kendisine iyilik ettiği bir kuluna 'Ona teşekkür ettin mi?' diye sorar.

O kul şöyle der:

"Evet yâ Rabbi! O iyiliğin Senden olduğunu bildim ve Sana şükrettim."

Allah şöyle buyurur:

"Kendi eliyle Sana iyilik ettiğim kimseye teşekkür etmedikçe Bana da şükretmiş olmazsın."[1017]

En Faziletli Amel

316. İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha, "Hangi amel daha faziletlidir?" diye sordum.

"Vaktinde kılınan namaz, anne babaya iyilik etmek ve Allah yolunda cihad etmektir" buyurdu.[1018]

İzah

Müslim'deki rivayet, "Amellerin hangisi Cennete daha yakındır?" şeklindedir.

Peygamberimiz (s.a.v.) "Hangi amel efdaldir" şeklindeki suâllere çok değişik cevaplar vermiştir. Meselâ yukarıdaki hadiste faziletli ameller, "vaktinde kılınan namaz, anne babaya iyilik ve Allah yolunda cihad etmek" olarak sayılır.

Başka bir hadiste,

"Amellerin en faziletlisi, mü'min kardeşini sevindirmen, onun borcunu ödemen, ekmek de olsa yemek yedirmendir" buyurulmuştur.[1019]

Bir başka hadiste,

"Amellerin en faziletlisi tek olan Allah'a inanmak, sonra ganimet malından çalmadan cihad etmek, sonra da kabul edilen hacdır" buyurulmuştur.[1020]

Bir hadisde en faziletli amelin helâl kazanç,[1021] bir başka hadiste de "Allah'ı bilmek" yani mârifetullah olduğu bildirilmiştir.[1022]

Bir başka hadiste de,

"Amellerin en üstünü Allah için sevmek ve Allah için düşmanlık beslemektir" buyurulmuştur.[1023]

Görüldüğü gibi, Peygamberimiz "en faziletli amel" ile ilgili olarak değişik cevaplar vermiştir. İslâm âlimleri bunun sebeplerini çeşitli açıdan izah etmişlerdir. Bunlar:

1. Soru sahiplerinin durumundaki farklılıktır. Resûlullah (s.a.v.) suâl soranın durumuna, ihtiyacı olan veya haline uygun gelen şeyle cevap vermiştir. Meselâ böyle bir suâli soran erkeğe "cihad" derken, aynı suâli soran kadına, "hac" cevabını vermiştir.

2. Soru vaktinin farklı olması: Bâzı vakitlerde, o vaktin şartlarına uygun olarak bir amel diğerine nazaran daha faziletlidir. Nitekim İslâmiyetin ilk vakitlerinde cihad en faziletli amel olmuştur. Çünkü dinin yaşaması buna bağlı idi. Yine birçok âyet ve hadislerde namazın sadakadan üstün olduğu açıklandığı halde, darlık ve maddî sıkıntı zamanlarında sadakanın daha fazîletli olduğu belirtilmiştir.

3. Hadislerde geçen "daha fazîletli" kelimesi ile belirli bir şey kastedilmemiş, mutlak fazîletlilik kastedilmiştir. Bu açıklamaya göre cevap, "en fazîletli amellerden biri de..." mânâsındadır. Buna göre "en fazîletli amel nedir?" şeklindeki bir suâle, "vaktinde kılınan namaz fazîletli amellerdendir" denilmiştir.

Amellerin en fazîletlisi "namaz"; "inançla ilgili amellerin en fazîletlisi" ise imandır.[1024]

Resûlullahın Hoş Görüsü

317. Mikdad bin Esved (r.a.) şöyle dedi:

Medine'ye hicret ettiğimizde Resûlullah (s.a.v.) bizleri onar kişilik gruplara ayırdı. Ben Resûlullahın içinde bulunduğu grupla beraberdim. Bir keçinin sütünü hepimiz ortaklaşa içiyorduk. Resûlullahın payını ayırırdık. Bir gece çok acıkmıştım, kalkıp Resûlullahın hissesini de içtim. Resûlullah (s.a.v.) geldi. Ben sütü içtikten sonra uyuyamadım. Kendisine süt ayırdığımız kaba baktı, içinde birşey bulamadı. Ben, "Ya Resûlallah, keçiyi senin için keseyim mi?" dedim.

"Hayır" cevabını verdi.[1025]

İzah

Bu hadisenin devamı şöyledir:

Arkadaşlarım kendi paylarına düşen sütü içmiş ve uyumuşlardı. Beni uyku tutmuyordu. Üzerimdeki örtü de kısaydı. Başıma çektiğimde ayaklarım açılıyor, ayaklarıma çektiğimde başım açılıyordu. Sonra Peygamber (s.a.v.) âdeti olduğu üzere geldi, namazını kıldı. Süt kabına baktı ve birşey göremedi. Ellerini kaldırınca ben korktum ve "Şimdi bana beddua edecek, mahvolacağım!" diye düşündüm. Fakat Resûlullahın söylediklerini duyunca rahatladım. Resûlullah (s.a.v.),

"Allah'ım, beni doyuranı doyur, beni susuzluktan kurtaranı susuz bırakma" diyordu.

Örtümü yanıma aldım. Keçilerin olduğu yere gittim. Hangisi Peygambere (s.a.v.) ikram etmek için daha elverişli diye bakıyordum, sonra

Resülullahın devamlı içinde yemek yediği bir kabı aldım ve sütle doldurdum. Sağdığım sütü Resûlullaha (s.a.v.) getirdim. İçti ve kabı bana verdi. Kabda kalan sütten ben de içtim ve ona verdim. Tekrar içti ve bana uzattı. Gülmeye başladım. Resûlullaha (s.a.v.) yaptığım şeyi anlattım. Bana,

"Bu, Allah'ın sana olan bir rahmetiymiş. Keşke arkadaşlarını uyandırsaydın, onlar da içseydi" buyurdu.[1026]

Resûlullah Vitir Namazında Hangi Sûreleri Okurdu ?

318. Âli (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) vitir namazının üç rekatında dokuz sûre okurdu. Birinci rekâtta Tekâsür, Kadr ve Zilzal sûrelerini; ikinci rekâtta Asr, Nasr ve Kevser sûrelerini; üçüncü rekatta ise Kafirûn, Tebbet ve İhlas sûrelerini okurdu.[1027]

İzah

Hz. Âişe'nin rivayet ettiği ve Taberânînin Mu'cemü's-Sagir'inde de yer alan bir hadiste ise Resûlullah vitir namazında şu sûreleri okurdu:

"Resûlullah vitir namazının birinci rekatında A'la, ikinci rekatta Kâfirûn, üçüncü rekâtta ise İhlâs, Felâk ve Nâs sûrelerini okurdu."[1028]

Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Fakat âlimler arasında vitr namazında okunması sünnet olan sûreler hakkında bir ittifak söz konusu değildir.[1029]

İlim Kaldırılacak

319. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah kullarından birden bire ilmi çekip almaz. Fakat âlimlerin ruhunu almakla ilmi kaldırır. Öyleki hiçbir âlim bırakmayınca insanlar câhil liderler edinirler. Onlara soru sorulduğunda bilgisizce fetva verirler. Böylece hem kendileri haktan sapar, hem de insanları saptırırlar."[1030]

İzah

Hadis, bizlere birçok mânâları ders vermektedir. Bunlar:

1. Peygamberimiz (s.a.v.) bu hadislerinde farklı bir üslupla ümmetini ilim öğrenmeye teşvik etmektedir. O da şudur:

"Âlimlerin ruhunu almak suretiyle ilmin kaldırılması, Allah'ın kudreti dahilindedir. Öyle ise böyle bir tehlikeyi her an göz önünde bulundurarak ilmi talep edin, âlimlerin yetişmesi için gayret gösterin."

Gerçekten de bu hadis, Müslümanları ilim öğrenme, onu koruma noktasında gayrete getirmiştir. Meselâ Emevî halifelerinden Ömer bin Abdülaziz Medine valisi Ebû Bekir bin Hazm'a bir mektup yazarak hadislerin tedvîn edilmesini, yani yazı ile kayıt altına alınmasını, toplanmasını emretmiştir:

"Bak, Resûlullahın (s.a.v.) hadîsinden ne varsa yaz. Çünkü ben ilmin kaybolmasından ve âlimlerin gitmesinden korkuyorum. Resûlullahın (s.a.v.) hadisinden başka bir şey kabul etme. Âlimler ilmi yaysınlar, ilim için umuma açık yerlerde ilim meclisleri kursunlar. Tâ bilmeyenler de böylece öğrensin. Çünkü ilim gizli kalmazsa helak olmaz."[1031]

2. Hadiste, câhillerin iş başına getirilmesi kötüleniyor, hoş karşılanmıyor. Âlimlerin lider edinilmesi isteniyor.

3. İlimsiz fetva vermeye girişenler kötüleniyor.

4. Hadis, ilmin kaldırılabileğini haber veriyor. Nitekim Resûlullah Veda Haccında,

"İlim kaldırılmadan evvel onu alın"

buyurmuş, bir Sahabînin, "İlim nasıl kaldırılır?" diye sorması üzerine de şu cevabı vermiştir:

"Dikkat edin! İlmin kaldırılması, onun taşıyıcıları olan âlimlerin ölmesi demektir."[1032]

Peygamberimiz çeşitli hadislerinde de ilmin âhirzamanda kaldırılacağını bildirmiş, ilmin kaldırılıp cehaletin yaygınlaşmasını kıyamet alâmetlerinden saymıştır.[1033]

Muhacir Kimdir?

320. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Müslüman, Müslümanların elinden ve dilinden selâmette olduğu kimsedir. Muhacir, Allah'ın yasakladığı şeylerden hicret edendir."[1034]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklardaki rivayet şöyledir:

Resûlullah'a (s.a.v.) "Hangi Müslüman daha faziletlidir?" diye soruldu.

"Müslümanların elinden ve dilinden selâmette olduğu kimse" buyurdu.

"Hangi hicret daha üstündür?" diye soruldu.

"Allah'ın kendisine haram kıldığı şeyleri terk edenin hicreti" buyurdu.

Müşriklerin işkenceleri dayanılmaz bir hal alınca, Müslümanlardan bir grup Peygamberimizin izni ile Habeşistan'a hicret etmişti. Sonra da hemen bütün Müslümanlar Medine'ye hicret ettiler. Bunlara "Muhacir" denildi. Kur'ân'da birkaç âyette bu Muhacirlerin fazîleti nazara verilir. Bu âyetlerden birisi şu mealdedir:

"İslâm'da önceliği olan Muhacirler ve Ensar ile onları güzellikle takip ederek örnek alanlar ve onları hayırla yâd edenlere gelince; Allah onlardan razıdır, onlar da Allah'tan razıdırlar. Allah onlara içinde ebedî kalmak üzere, altlarından ırmaklqr akan Cennetler hazırlamıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur."[1035]

Hicret, mü'minlerin hayatında sadece belli bir tarih hadisesi olarak kalmamıştır. Her an ümmetini düşünen, onların saadetleriyle alakadar olan Sevgili Peygamberimiz, gelecek asırdaki Müslümanların da hicret fazîletinden hisse alabilmesi için hicreti bir mefhum olarak değerlendirmiştir. Hatta günahlardan sakınmayı en faziletli hicret olarak zikretmiştir. Bununla ilgili bir çok hadis vardır. İşte izahını yaptığımız hadis bunlardan birisidir.

Günümüzde çalıştığı iş yerinde inancını yaşamasına müsaade edilmeyen bir Müslümanın inancını rahatça yaşayabileceği yeni bir iş bulması da bir hicrettir.

Evet, hicretten bugüne tam bin dört yüz küsur sene geçti. Bu zaman içerisinde zulmetten nura, dalâletten hidâyete, şirkten tevhide, günahtan sevaba, sebeplere bağlanıp ona yönelmekten Allah'ın yüce kudretine hicret edip iltica eden milyarlarca Müslüman muhacir dünyamızı şereflendirdi. Bundan sonra da hicret kervanı Kıyamete kadar bir çığ gibi akıp gidecektir. Ne mutlu Allah yolunda hicret edenlere![1036]

Ölülerin Ardından Konuşmak

321. İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Ölülerinizin güzel yönlerini anlatın. Kötülüklerini söylemeyiniz." [1037]

İsrâiliyât

322. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Benden bir âyet de olsa nakledin. İsrâiloğullarının bilgilerinden rivayet etmenizde bir mahzur yoktur. Kim benim adıma yalan uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın."[1038]

İzah

İslâmiyetin ilk yıllarında fitne ve fesada sebep olabilir düşüncesiyle Yahudi ve Hıristiyanların kitaplarında yer alan rivayetleri nakletmek yasaklanmıştı. Dinî esaslar, emir ve yasaklar sağlam bir şekilde açıklanınca bu yasak kaldırıldı.[1039] İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle İsrâiloğullarının ibret almaya değer kıssalarını nakletmekte bir mahzur olmadığını bildirir. Resûlullah (s.a.v.) İsrâiloğullarının başından geçen birçok ibretli kıssayı Sahabîlere anlatmıştır. Bunlar hadis kitaplarında kayıtlıdır.

Ancak üzülerek ifâde edelim ki, Resûlullahın bu izninin sınırları zaman içerisinde çok genişletilmiş, hiçbir süzgeçten geçirilmeden, hikmet

ve Cenâb-ı Hakkın kâinata koyduğu adetullah denilen kanunlara göre incelenmeden İsrailoğullarından gerçekle alakası olmayan birçok kıssa İslâmiyete karıştırılmıştır.

Bu, ya İbni Abbas (r.a.) gibi Sahabîlerin Kur'ân'da ve hadislerde tafsilat bulamadığı konulan Ka'bu'l-Ahbar, Abdullah bin Selâm (r.a.), Vehb bin Münebbih gibi sonradan Müslüman olan ehl-i kitap mensuplarına sormalarıyla; ya da ehl-i kitaptan olan birçok kimsenin Müslüman olduktan sonra senelerdir haşir neşir olduklan bu bilgileri anlatmalarıyla gerçekleşmiştir.

Meselâ Kur'ân'da tafsilat verilmeyen Hz. Adem'in meyvesini yediği yasak ağacın ismi, Hz. Havva'yı kandıran hayvanın yılan olduğu, Allah yılanı yerde süründürmek ve toprak yedirmekle cezalandırdığı; Hz. Havva'yı da sancı ile çocuk doğurmakla cezalandırdığı gibi hususlar Tevrat'tan[1040] tefsir kitaplarımıza geçebilmiştir.

Yine Kur'ân'da tafsilatı olmayan Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı doğurma keyfiyeti, semadan inen yemek çeşitleri, Hz. İsa'nın kör, topal ve cüzzamlıları iyileştirmesi, ölüyü diriltmesi ile ilgili tafsilatlar İncil'den tefsir kitaplarımıza girebilmiştir.[1041]

Aynı şekilde dünyanın yaratılışı, hesap ve mizan gibi konularda ve daha bir çok hususlarda İsrâiloğullarının yalan yanlış bilgileri İslâmî kitaplara karıştı. Başlangıçta bunlar sadece birer hikâye olarak okundu ve öyle değerlendirildiyse de, sonraki yıllarda dinî bir hüküm şeklini aldı. Yahudi ve Hıristiyanların kitaplarından veya anlattıkları hikayelerden İslâmiyete karışan bu bilgileri "İsrâiliyat" denilir.

İslâmiyete İsrâiliyat karıştırıldığını Bediüzzaman da söyler. O, İslâmiyete, hadislere İsrâiliyat karıştığını söyler.[1042] Lut ve Dâvud (a.s.)

kıssalarına Tevrat ve İncil'den bâzı ilâveler yapıldığını ifâde eder.[1043] Ve "İslâmiyeti hikâyelerden, İsrâiliyattan ve soğuk taassubtan kurtarmak gerekir" der.[1044]

Altın Ve İpek Erkeklere Haramdır

323. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bir elinde altın, diğer elinde ipek olduğu halde yanımıza geldi ve şöyle buyurdu:

"Bu ikisi ümmetimin erkeklerine haram, kadınlarına ise helâldir." [1045]

İzah

Hadis, altın ve ipeğin Müslüman erkeklere haram kılındığını ifâde ediyor. Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Meselâ bu hadislerden birinde Resûlullah ipeği kast ederek, "Bunu ancak âhirette nasibi olmayanlar giyerler" buyurmuştur.[1046]

Bunların haram kılınış hikmeti hakkında çeşitli şeyler söylenmiştir. Bâzıları israf olduğu için, bâzıları kibir sebebi olduğu için, bâzıları da kadınlara benzettiği için haram kılındığını söylerler. Hikmeti ne olursa olsun, haram kılmış sebebi Allah'ın yasağıdır. Bu hikmetler olmasa da altın ve ipek erkeklere haramdır.

Dünyada Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak ipek giymeyen kimselerin âhirette Cennete lâyık ipekler giyeceklerdir. Nitekim Müslim'de konu ile ilgili şöyle bir hadis vardır:

"Her kim dünyada ipek giyerse, âhirette onu giymez."[1047].

Aynı durum altın için de geçerlidir.[1048]

İdareci Emri Altındakiler Hakkında İyi Niyet Beslemeli

324. Ma'kil bin yesar (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir idareci ümmetimin idaresini üzerine alır da kendi şahsına iyi niyet besleyip gayret gösterdiği kadar onlar için de iyi niyet besleyip gayret göstermezse, Allah kıyamet günü onu yüz üstü Cehenneme atar."[1049]

Alışverişin Ve Dünürlüğün Arasına Girmemek

325. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Alıcı olmadığınız halde fiyatları kızıştırmak için alıcı ile satıcının arasına girmeyin. Biriniz kardeşinizin aldığı birşeye talip olmasın. Şehirli köylü adına satış yapmasın. Din kardeşinizin evlenmeye talip olduğu bir kadınla o vaz geçmedikçe evlenmeye talip olmayın. Kadın onun tabağını ters çevirmek için boşanmasını istemesin."[1050]

İzah

Bu hadisin cümleleri, zikrettiğimiz kaynaklarda ayrı ayrı birer hadis olarak yer alır. Tâberânî tamamını bir hadis olarak rivayet etmiştir. Hadis, ticâret ve evlilik hususunda mühim noktaları ders verir. Bunlar:

1. Kişinin alıcı olmadığı malın fiyatını artırması:

Bâzı zamanlar alıcı olmadıkları halde bâzı insanlar bir alış veriş meclisine gelip müşterinin incelediği mal için, "Çok kaliteli imiş," "Çok ucuz," "Ben bunu şu fiyata alabilirim" gibi sözler söylerler. Böylece malı inceleyen kişiyi o malı almaya karşı tahrik ederler ve onun pazarlık gücünü kırarlar.

Böyleleri bazan satıcı ile anlaşmalı olarak çalışırlar. Bu durum müşteriyi aldatmaya sebep olacağından Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde bunu yasaklamaktadır.

2. Başkasının aldığı mala talip olmak:

Zaman zaman buna da şahit oluruz. Alıcı ve satıcı anlaştığı, satış bittiği halde birisi gelir satılan o mala müşteri olur. Daha fazla fiyat teklif

ederek alış verişi bozmak ister. Peygamberimiz bu davranışı da yasaklamıştır.

3. Şehirlinin köylü adına satış yapması:

Hadiste yasaklanan üçüncü husus, şehirlinin köylü adına satış yapmasıdır. Bu şöyle olur:

Tüccar (simsar) piyasayı bilmeyen üreticiyi şehir girişinde karşılayarak onun malını ucuz fiyata alır. Böylece malını daha iyi bir fiyatla satacak olan üretici zarara uğrar.

Bu, üreticinin aleyhine olduğu gibi, tüketicinin de aleyhinedir. Çünkü direk üreticiden alsa, aldığı şeyi daha ucuza mal edecektir. Oysa aynı malı aracıdan daha pahalıya alarak zarara uğramaktadır.

Hadisin bu kısmı hakkında âlimler arasında bir ittifak söz konusu değildir. Çokları bu hadisin tüccarın insanların ihtiyaç duyduğu bir malı üreticiden alıp, bir müddet beklettikten sonra onu daha yüksek fiyata satarak "vurgun" vurmasını yasakladığını söylerler.

4. Birinin talip olduğu bir kadına o vaz geçmedikçe talip olmak:

Âdetlerimizde güzel bir uygulama vardır. Her hangi bir erkek bir kıza talip olursa, bu talebi bilen birisi, kızın ailesi menfi cevap verinceye kadar o kıza talip olmaz. Bununla beraber çok az da olsa bunun aksine hareket eden aileler de yok değildir. Henüz ilk istekliye red cevabı verilmeden istekte bulunanlar da vardır. Hattâ böyleleri kendilerinden önce talip olan kimseyi çeşitli vesilelerle kötülemekten de geri durmazlar. İşte evlilik ve aile meselelerini en ince ayrıntılarına kadar düzenleyen dinimiz, izahını yaptığımız hadisle böyle çirkin bir hareketi yasaklamıştır.

5. Kadının kendisiyle evlenmek için erkeğe hanımı boşaltması:

Bazı kadınlar, zengin bir erkeğin servetinden istifade etmek, onda bulunan nimetlere kendisi sahip olmak düşüncesiyle veya yakışıklı bir erkeğe sahip olma arzusuyla ondan hanımını bırakarak kendisiyle evlenmesini ister.

Böyle kadınlar evlenmek istediği erkeğin hanımına yaklaşarak dost perdesi altında ona kocasını kötüler, iftira atar, çeşitli hilelerle kadının kocasından boşamaya razı eder. Sonra da o erkekle kendisi evlenir. İşte Peygamberimiz (a.s) yukarıdaki hadislerinde bunu yasaklamaktadır. Hadisin başka bir rivayeti şöyledir:

"Bir kadın diğer bir hanım kardeşinin tabağını ters çevirmek için, onun boşanmasını istemesin. Kadın ancak kendisini isteyen erkekle evlensin. Onun nasibi ancak Allah'ın kendisi için taktir ettiğidir."[1051]

Müslümanlara Eziyet Etmek

326. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah aramızda hutbe okurken, onun yakınına oturuncaya kadar insanların omuzlarından atlaya atlaya ilerleyen bir adam geldi. Hz. Peygamber namazını bitirince adama:

"Ey filan, niçin bizimle birlikte Cuma'ya gelmedin?" diye sordu. Adam:

"Yâ Resûlallah, senin görelebileceğin bir yere oturmayı istedim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Seni insanların omuzlarına basar ve onlara eziyet ederken gördüm. Kim bir Müslümana eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden

de Allah'a eziyet etmiş demektir."

İzah

Bilindiği üzere, Cuma günleri camiler çok kalabalık olmaktadır. Bu sebeple, cemaattan ilk gelenler ileriye oturup saf düzeni almalıdırlar. Ancak çoğu zaman böyle yapılmamaktadır. İlk gelenler arka taraflara oturmakta, ön saflarda boşluk kalmakta, sonradan gelenler de ister istemez onların aralarından boş yerlere gitmektedirler.

Cuma ve bayram günlerinde cemaatin omuzundan atlaya atlaya ileriye gitmek, Şâfiîlere ve Mâlikîlere göre haramdır. Bunlar izahını yaptığımız hadisi ve buna benzer başka hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler.

Bu iki mezhep cemaatin omuzuna basa basa ilerlemeyi haram sayarken, Hanefî mezhebine göre böyle bir hareket iki şarta bağlı olarak caizdir. Bunlar:

1. İnsanlara eziyet etmemek,

2. İmamın hutbeye başlamamış olması.

Bize göre de insanlara eziyet etmemek gerekir. Ancak günümüzde ne kadar çok da olsa, camiler bilhassa Cuma günleri ihtiyaca cevap verememektedir. Dolayısıyla önce gelenler ön saflara yerleşmediğinde, sonradan gelenler yer bulamamaktadır. Böyle olunca, önde boş yer varsa, bir ihtiyaç sebebiyle oralara gitmekte bir mahzur olduğu söylenemez. Ancak öne geçmek gibi bir gurur sebebiyle böyle bir harekette bulunmak, elbetteki haramdır.[1052]

Kadının Bereketlisi

327. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Kadının dünürlüğünün kolay ve mehrinin kolay ödenebilir olması, onun bereketli oluşundandır." ***[1053]***

İzah

Öyle kız babaları vardır ki, kızına talip olmak, dünür gitmek "cesaret" işidir. Kızını isteyene şiddetli tepki gösterir. Bu da kıza talip olanların cesaretini kırar, azarlanmaktan, hattâ kovulmaktan korkarlar. Oysa bir kız babasına gidip evlenmek için kızma talip olmaktan daha tâbi birşey yoktur. Bu, Allah ve Resulünün emridir. Kimse kimsenin kızını zorla alacak değildir. Bu sebeple, kız babaların kızlarını vermeseler dahi onu istemeye gelenlere karşı nâzik olmalıdırlar. Peygamberimiz izah ettiğimiz hadiste "istenmesinin kolay olması" derken, bunu nazara vermektedir.

Hadisin ikinci kısmında da "kadının bereketli oluşunun" ikinci sebebi olarak "mehrinin kolay ödenebilir" olması zikrediliyor.

Peygamberimizin bu tavsiyesine günümüzde her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. Çünkü İslâmiyete karşı savaş açanlar, milletimizi yıkmak isteyenler maddiyatı teşvik ederek, lüzumsuz şeyleri lüzumlu imiş gibi göstererek ve İslâmiyette yeri olmayan başlık parası gibi engeller çıkararak evliliği maddî bir külfet haline getirmek, böylece de nikâh yolunu kapamaya çalışmak istiyorlar. İslâmi şuurdan uzak olan Müslümanlar da bu noktada böylelerine yardımcı oluyorlar. Öyle ki günümüzde evlilik, fakir veya orta halli aileler için nerede ise imkansız bîr hal almıştır. Maddî imkansızlık sebebiyle evlenemeyen gençlerin sayısı bir hayli fazladır.

Evlenemeyen bu gençler kuvvetli bir imana sahip değillerse, fıtratlarındaki şehvet hissini gayr-i meşru yollardan tatmin etme hususunda hiçbir engel tanımazlar. İşte dinimiz bunun önünü almak için evliliğin kolaylaştırılmasını istemekte, en kolay ödenebilen mehri hayırlı mehir olarak vasıflandırmaktadır.

Hadiste geçen mehir, İslâm hukukunda, nikâh sebebiyle kadının erkekten almaya hak kazandığı para veya mala denir. Evlenen erkeğin evlendiği kadına mehir vermesi farzdır. Bununla ilgili olarak bir âyet-i kerimede şöyle buyurulur:

*"Evlendiğiniz kadınlara mehirlerini gönül hoşluğu ile verin"***[1054]**.

Dinimizde mehrin miktarı tespit edilmemiştir. Az olması evliliği kolaşlaştırır. Fakat bu, imkanı olanın da mehri az vermesi mânâsında anlaşılmamalıdır. Herkes kendi imkanı nispetinde "kolay olanı" vermelidir. [1055]

Semâ Kapısının Açılacağı Vakitler

328. Abdullah bin Ömer (r.a.) babasından rivayet ediyor:

"Şu beş durumda semâ kapıları açılır ve dualar kabul edilir:

1. *Kur'ân okunurken,*

2. *İslâm ordusu düşman ordusuyla karşılaştığı zaman.*

3. *Yağmur yağdığında.*

4. *Zulme uğrayan dua ettiğinde.*

5. *Ezan okunduğunda."***[1056]**.

İzah

Duanın kabul şartlarından birisi de belli vakitlerde duâ etmektir. Peygamberimiz bu hadislerinde duaların kabul edileceği beş vakit üzerinde durur. Bu vakitlerde yapılacak duaların kabul edileceğini bildirir.

Evet, şartlarını yerine getirerek ihlasla yapılan duaların kabul edileceği Cenâb-ı Hakkın rahmetinden ümit edilir. Fakat her duâ aynen kabul edilmez. Bu durum, mütehassıs bir doktorun hastasının her istediği ilacı ona vermemesine benzer. Hasta kendisi için hangi ilacın faydalı olduğunu bilmediği için devamlı ister: "Şunu da ver, bunu da ver" der. Fakat doktor her zaman hastanın durumuna göre ilaç yazar. İstediği ilaç faydalı ise aynını veya ondan daha iyisini verir. Zararlı ise reçeteye hiç yazmaz.

İşte Cenâb-ı Hak da kulunun her istediğini aynen vermez. Çünkü insan istediği şeyin kendisi için hayırlı olup olmadığını bilmez. Kullarına karşı son derece merhametli olan Yüce Rabbimiz, bunu bildiği için, kulunun her istediğini bazan vermez. Bazan da kulunun duasını ebedî hayat için kabul eder. O halde şayet duada istenilen şey verilmezse, "İstiyorum ama verilmiyor" denilmemelidir. "Belki daha iyi bir şekilde kabul edilmiştir" diyerek, rahmet hazinesinin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin kaynağı olan duaya daha sıkı sarılmalı, hiçbir zaman onu elden bırakmamalıdır. İhlasla Dergâh-ı İlâhîye yönelinmelidir.[1057]

Mükemmel Oruç

329. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim yalan söylemeyi bırakmazsa, Allah'ın onun yeme ve içmeyi terketmesine ihtiyacı yoktur."[1058]

İzah

Hadisin zikrettiğimiz kaynaklardan bâzılarında yer alan rivayeti şöyledir:

"Oruç tutan kimse yalan söylemeyi, câhilce davranmayı ve bununla amel etmeyi bırakmazsa yeme ve içmeyi terk etmesine Allah bir değer vermez."

Oruç, dar mânâda imsaktan iftar vaktine kadar, Allah rızâsı için yiyip içmeyi bırakmak, cinsî münâsebetten uzak durmak olarak tarif edilir. Bunu yapan bir Müslüman oruç mükellefiyetini yerine getirmiş olur.

Geniş mânâda ise, oruç bütün azâ ve duygulara kendilerine mahsus ibâdet ettirmek, bunlan da Ramazan'dan nasiplendirmektir. Ramazan'da mide ile birlikte göz, kulak, dil, kalp, hayal ve diğer azalar da oruç tutmalıdır. Meselâ dilin orucu gıybetten ve çirkin sözlerden uzak durmak, duâ, zikir ve salavatla meşgul olmaktır. Gözün orucu harama bakmamak, kâinatı ibret nazarıyla seyretmektir. Kulağın orucu lüzumsuz şeyleri işitmemek, bunun yerine hak sözleri işitmek, Kur'ân dinlemektir. Hayal ve fikir gibi duyguların orucu ise, çirkin şeylerle meşgul olmayıp güzel şeyleri düşünmektir. Bediüzzaman, bununla ilgili olarak meâlen şöyle der:

Orucun en mükemmeli, mide gibi bütün duygulara; göz, kulak, kalp, hayal, fikir gibi azâ ve duygulara dahi bir nevi oruç tutturmaktır. Yani haram olan şeylerden, boş ve lüzumsuz olan şeylerden çekmek ve her birisine mahsus kulluğa sevk etmektir. Meselâ dilini yalandan, gıybetten ve galiz tabirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak ve o lisanı Kur'ân okumak,

zikir, tesbih, salavat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek gibi, diğer azalara da bir nevi oruç tutturmaktır.[1059]

İşte bu ölçülere dikkat edildiği zaman orucun gerçek lezzeti anlaşılır, dünyada iken Cennet havası tadılır. Ancak böyle yapıldığı zaman oruçtan tam manasıyla istifade edilir ve Peygamberimizin şu müjdesine dâhil olunur:

"Kim Ramazan ayında oruç tutar, Allah'ın emirlerine uyup yasaklarından sakınarak orucun hakkına riâyet eder, korunması gerekenlerden de korunursa, önceki günahlarından arınmış olur."[1060]

Diğer azalara oruç tutturulmadığı zaman sadece oruç borcundan kurtulunmuş, fakat bu rahmet ve kurtuluş ayından lâyıkıyla feyiz alınmamış olur. İşte izahını yaptığımız hadislerinde Peygamberimiz bu gerçeği ifâde eder. Konuyla ilgili olarak bir başka hadiste ise şöyle buyurur:

"Öyle oruç tutanlar vardır ki, tuttukları oruçla görecekleri fayda, aç ve susuz kalmaktır." ***[1061]***

Oruçlu biri kendisi diğer azalarına da oruç tutturmaya gayret gösterdiği halde, başkası kendisine sataşırsa ne yapacaktır? Bu suâlin cevabını da yine Peygamberimizden öğrenelim:

"Biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin sözler söylemesin, câhilce davranışlarda bulunmasın. Şayet bir başkası kendisine sataşır veya döğüşmeye kalkarsa, 'Ben oruçluyum, ben oruçluyum' diyerek ondan uzak dursun."[1062]

Peygamberimizin Bir Mucizesi

330. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Sahabîleriyle beraber çıktığı bir seferde namaz vakti geldiğinde Sahabîler abdest alacak su bulamadılar. "Yâ Resûlallah, abdest almak için su bulamadık" dediler. Topluluktan bir adam gitti ve bir bardak su ile geri geldi. Resûlullah (s.a.v.) o su ile abdest aldı parmaklarını bardağın içerisine soktu. Onların hepsi o su ile abdest aldılar ve ondan içtiler. O sırada yaklaşık olarak yetmiş kişi idik.[1063]

İzah

Peygamberlerin ortak hususiyetlerinden birisi de dâvalarını ispat için mucize göstermeleridir. Her peygamber az çok mucize göstermiştir. Peygamberimiz ise en çok mucize gösteren peygamberdir. Onun gösterdiği mucizeler diğer peygamberler gibi bir kaç çeşit değil, birçok çeşittir. Onun en büyük mucizesi Kur'ân'dır. Bundan başka sayısı binleri bulan mucize göstermiştir. Bir parmağının işaretiyle ayın ikiye bölünmesi, miraca çıkması, Allah'ın bildirmesiyle istikbalde olacak bâzı şeyleri haber vermesi ve bunların aynen gerçekleşmesi, yemeğin bereketlenmesi, suyun bereketlenmesi, hayvanların konuşması, ağaçların emrini dinlemesi, duası ile çeşitli hastalıkları iyi etmesi bu mucizelerden bir kaçıdır.

İşte yukarıdaki hadiste de Peygamberimizin bir başka mucizesi haber verilmektedir. O da parmaklarından su akmasıdır. Hadiste de ifâde edildiği gibi, Resûlullahın parmaklarından on musluklu çeşme gibi su akmıştır. Hem bu bir defaya mahsus da değildir. Aynı durum çeşitli defalar tekrarlanmıştır.[1064]

Emânete Riâyet

331. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Sana bir şey emânet edene emânetini ver. Sana hıyanet edene hıyanet etme."[1065]

İzah

Hadisin birinci kısmı, emânete ihanet edilmeyeceğini kesin bir üslupla ortaya koyar.

İkinci kısımda ise Peygamberimiz hıyanet edene dahi hıyanetle karşılık verilmemesini ister. Çünkü hıyanete hıyanetle karşılık veren kimsenin kendisi de hâin olmuş olur. Hıyanete hıyanetle karşılık vermeyen kimse ise onu hiyânetiyle baş başa bırakarak sevap kazanacağı gibi, Cenâb-ı Hakkın şu buyruğuna uygun hareket etmiş olacağından da sevap kazanır:

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver; bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir."[1066]

İmam Şafiî'nin de içinde bulunduğu bâzı âlimlere göre ise, kişi kendisinin emânetine hıyanet eden birisinden gasbedilen malı kadarını almasının hıyanet olmadığını, fazlasını almanın hıyanet olduğunu savunurlar.[1067]

Hz. Aişe'nin Resûlullahı Kıskanması

332. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Bir gece Resûlullahı (s.a.v.) yatağında bulamadım. Kendi kendime, "Muhakkak cariyesi Mâriye'nin yanına gitmiştir" dedim. Kalktım, odayı yokladım, onu namaz kılarken buldum. Gusledip etmediğini anlamak için elimi saçında gezdirdim. Namazını bitirdiğinde,

"Şeytanın mı yakaladı ey Âişe?" dedi.

"Benim şeytanım mı var?" dedim.

"Evet. bütün Ademoğullarının şeytanı vardır" buyurdu.

"Senin de şeytanın var mı?" dedim.

"Evet, ancak ona karşı Allah bana yardım etti de onun şerrinden ve fitnesinden selamette kaldım" buyurdu. [1068]

İzah

Hadisin birinci kısmı, Hz. Aişe'nin Resûlullahı kumalarından kıskandığını ifâde ediyor. Nitekim zikrettiğimiz kaynaklarda Resûlullahın, "Kıskandın mı?" yoksa diye sorduğu, Aişe'nin de (r.a.), "Evet, benim gibi biri senin gibi birini kıskanmaz da ne yapar?" dediği kayıtlıdır.

Hadiste geçen "selime" kelimesini iki şekilde okumak mümkündür. Kelime "esleme" şeklinde okunduğunda "O Müslüman oldu" dîye tercüme edilir. "Eslemü" şeklinde okunduğunda ise "Allah bana ona karşı yardım etti, onun şerrinden ve fitnesinden selâmette kaldım" şeklinde mânâ verilir. Her iki okuyuş şeklini de savunan âlimler vardır. Meselâ Kadı İyaz birinci şeklî tercih eder ve "Ümmet Resûlullahın (a.s.m.) günahlardan korunmasında icma etmiştir. O, cisminde ve konuşmasında şeytanın şerrinden korunmaya mazhar olmuştur" der. Hattâbî ise ikinci şekli tercih

edenlerdendir. Biz de tercümemizde ikinci şekli tercih ettik. Zaten birinci şekli tercih eden Kadı İyaz'ın açıklaması, hadisi ikinci şekliyle anlamaya da kuvvet vermektedir.[1069]

İki Vakit Namaz Arasında Boş Söz Söylememek

333. Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

*"Aralarında boş söz söylemeksizin bir vakit namazının ardından diğer vaktin namazını kılmanın sevabı İlliyyûnde yazılır."**[1070]***

İzah

Hadisin Ebû Dâvud'daki rivayeti şöyledir:

"Abdest alarak farz bir namazı kılmak için evinden çıkan kimsenin sevabı, ihrama girip hacc eden kimsenin sevabı gibidir. Bir kimse kuşluk namazı kılmak için bulunduğu yerden çıkar da bu çıkışındaki yorulmanın sebebi sadece kuşluk namazı olursa, o kişinin sevabı umre yapan kimsenin sevabı gibidir. Aralarında boş söz söylemeksizin bir vakit namazının ardından diğer vaktin namazını kılmanın sevabı illiyyînde yazılır."

Farz bir namazı kılmak için evinden çıkan kimse hac yapmış gibi sevap kazandığı gibi, iş yerinden, bağ veya bahçesinden çıkan kimse de aynı sevabı kazanır.

Ancak hadisi "böyle yapan herkes bu sevabı kazanır" şeklinde değil, "İhlasla böyle davranan bâzı kimseler böyle sevap kazanabilir" şeklinde anlamak gerekir.

Ayrıca hâcc yapmış gibi sevap kazanmak, kendisine hac farz olan kimseden bu farziyetin düşmesine sebep olmaz.

Hadiste geçen "illiyyûn," iyi kulların isimlerinin yazıldığı divanın ismidir. Bu divanla ilgili olarak Kur'ân'da şöyle buyuralur:

"İhlas ile kulluk edenler İlliyyûn'da kayıtlıdır.

"İlliyyûn'un ne olduğunu bilir misin?

"O ap açık yazılmış bir kitaptır.

"Ona yüksek derecedeki melekler şahittir.[1071]

Günahkarlar ise Siccîn'de kayıtlıdır."[1072]

Namazları Başlarından Yukarıya Geçmeyecek Olan İki Kişi

334. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"İki kimsenin kıldığı namaz başlarından yukarı geçmez. Bunlardan biri, geri dönünceye kadar efendisinden kaçan köledir. Diğeri de isyanından vaz geçip tövbe edinceye kadar kocasına isyan eden kadındır."[1073]

Cuma Namazının Ehemmiyeti

335. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Andolsun bir adama insanlara Cuma namazını kıldırması için emir vermeyi, sonra da cemaata gelmeyenlerin evlerini yakmayı arzu ettim." [1074]

İzah

Hadis, zikrettiğimiz kaynaklarda, "cemaatle namaza iştirak etmeyenlerin" şeklinde gelmiştir. Taberânî'nin rivayet ettiği hadiste ise "Cuma namazına gelmeyenlerin" şeklindedir.

Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat'ta hadisi bu şekilde rivayet etmiştir.[1075]

Göz Değmesi Ve Dua İle Tedavi

336. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) yanımıza girdi. Yanımızda hasta bir çocuk vardı.

"Bunun nesi var?" buyurdu.

"Nazar değdiğini sanıyoruz" dedik.

"Nazara karşı ona niçin okumuyorsunuz?" buyurdu.[1076]

İzah

Peygamberimiz çeşitli hadislerinde nazar değmesinin hak olduğunu bildirmiş,[1077] yani göz değmesinin inkarı mümkün olmayan bir hâdise olduğunu nazara vermiştir. Hadisin devamında da değiştirmesi mümkün olmayan kaderi değiştirecek bir şey olsaydı, göz değmesinin kaderi değiştirebilecek güçte olduğunu bildirmiştir.

Bunun içindir ki, çeşitli dualar okuyarak nazardan Allah'a sığınmıştır. Felak ve Nas sûreleri nazil olunca da bu iki sûreyi okumuştur.[1078] İhlâs, Fatiha've Âyete'l-Kürsînin de okunacağı gelen rivayet arasındadır.

Peygamberimiz bir hadislerinde de güzel bir şeye bakarken şöyle söylemek gerektiğini bildirerek karşı tarafı zarardan korumayı

hedeflemiştir:

"Kim hoşuna giden bir şey görürse 'Mâşaallah lâ kuvvete illâ billah (Allah diledi, kuvvet sadece Allah'tandır)' derse, nazarı zarar vermez." [1079]

Fakire Verilen Sadakadan Yemek

337. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Berîre'ye sadaka olarak et verildi. Resûlullahın ailesi onu kaldırdı, Resûlullaha etsiz yemek takdim edildi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Sizde et görmemiş miydim?" buyurdu.

"O Berîre'ye sadaka olarak verilmişti" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bu Berîre için sadaka, bizim için ise hediyedir" buyurdu.[1080]

İzah

Zengine zekât helâl olmamakla birlikte, zengin birisi bir fakire verilen zekâttan yiyebilir.

"Zengine zekât helâl değildir"

buyuran peygamberimiz, fakire verilen sadakanın ikram veya hediye edilmesi durumunda zenginin onun almasının caiz olduğunu bildirmiştir. [1081]

Yukaradıki hadiste geçen, *"Bu Berîre için sadaka, bizim için ise hadiyedir"* ifâdesi de, Berîre'ye sadaka olarak verilen etin artık onun malı

olduğunu, vasfının değiştiğini, kendileri için bir sadaka değil, Berîre'nin bir ikramı olduğunu ifâde etmiştir. Bilindiği gibi Peygamberimizin sadaka yemesi helâl değildi.[1082]

Çeşitli Hükümler

338. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Fazla sevap için şu üç mescidin dışındaki yerleri ziyaret için yolculuk yapılmaz. Bunlar benim şu mescidim [Mescid-i Nebevi], Mescidü'l-Haram ve Mescidi'l-Aksâdır."

"Bir kadın yanında kocası veya bir mahremi bulunmadan iki günlük mesafeye yolculuk yapmasın."

"Senenin iki gününde oruç tutulmaz. Bunlar: Ramazan Bayramı günü ve Kurban Bayramı günüdür."

*"İki namazdan sonra namaz kılınmaz. Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar, ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar."***[1083]**

İzah

Hadisin birinci kısmı Buhari, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî'de Müsned'de, yer alır.[1084] Hadisin bu kısmı bu üç mescidden başka mescidlere ibâdet maksadıyla yolculuk yapılmayacağını ifâde eder.

Hadiste sayılan üç mescid, fazîlet bakımından diğerlerinden üstündür. Meselâ Mescid-i Nebevi takva üzerine kurulan mesciddir. Mescid-i Haram Müslümanların kıblesi ve haccettikleri yerdir. Mescid-i Aksa da önceki ümmetlerin kıblesidir. Ve başlangıçta Müslümanların da kıblesi olmuştur.

Peygamberimiz çeşitli hadislerinde de bu mescidlerde kılınan namazların faziletine dikkat çekmiştir. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Benim şu mescidimde kılınan namaz Mescid-i Haramın dışındaki mescidlerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haramda kılınan bir namaz ise kendisinin dışında kılınan yüzbin namazdan daha faziletlidir."[1085]

Hadisin ikinci kısmında bir kadının mahremi olmadan iki günlük mesafeye yolculuk yapamayacağı ifâde edilmektedir. Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Bu hadislerde zaman değişiktir. Yukarıdaki hadiste "iki gün" denilirken başka hadislerde "üç gün" denilir.[1086] Şu hadiste ise "bir gün," şeklinde gelmiştir:

"Allah'a ve âhiret gününe inanan bir kadına, bir günlük mesafeye yanında bir mahremi olmadıkça gitmesi helâl değildir."[1087]

Hadislerdeki farklılık, çeşitli şahısların, farklı zamanlarda Resûlullaha yönelttikleri suâllere cevap olmasından kaynaklanmaktadır. Sanki Resûlullaha (s.a.v.),

"Kadın yanında mahremi olmadan üç günlük bir mesafeye gidebilir mi?" diye sorulmuş, o da (s.a.v.) *"Hayır gidemez"* cevabını vermiştir.

Başka bir Sahabî, "Kadın yanında mahremi olmadan iki günlük bir mesafeye gidebilir mi?" diye sormuş, o da (s.a.v.),

"Hayır gidemez" cevabını vermiştir.

Bir başkası, "Kadın yanında mahremi olmadan bir günlük bir mesafeye gidebilir mi?" demiş, o da (s.a.v.),

"Hayır gidemez" buyurmuştur.

Dolayısıyla bu rivayetler kadının yalnız yolculuk yapabileceği en az mesafeyi bildirmezler. Yani bu hadislerden hareketle "Kadının bir günden az mesafeye yolculuk yapabileceği" hükmü çıkmaz. Nitekim bir hadiste "Kadın ancak kocası veya mahremi ile seyahat edebilir"[1088] buyurarak kadınların yolculuk yapma yasaklarının mutlak olduğu ifâde edilmiştir.

Bu izahlardan sonra hadisin fıkhı yönüne geçelim:

Hanefîler bu mesafeler içerisinden üç günü esas almışlar ve bir kadının kâfir ülkesinden hicretin dışında, yanında mahremi bulunmadan bu mesafede bir yolculuğa çıkmasının caiz olmadığını söylemişlerdir.

Şâfiîler ve Mâlikîlere göre bir kadın yol emniyeti veya güvenilir kadınlar bulunduğunda, hac ve umreye yanında mahremi olmadan gidebilir.

Âlimlerin çoğunluğuna göre sefer mesafe olarak hesap edilmiştir. Buna göre sefer mesafesi 90 kilometrelik yoldur. Bir kadın yanında mahremi bulunmadan 90 kilometrelik bir yola çıkamaz.

Bununla beraber, Elmalılı Hamdi Yazır, bâzı âlimlerin görüşlerine dayanarak seferi mesafe olarak değil de ortalama hızla giden bir vasıta ile zaman olarak izah etmektedir.[1089] Buna (göre otobüsle onsekiz saatlik yolun altında kalan mesafeler sefer sayılmaz ve kadın bu mesafenin altındaki bir yolculuğa mahremsiz olarak çıkabilir.

Bâzı âlimler ise hadiste ifâde edilen yasağın genç ve erkeklerin ilgisini çeken kadınlar için olduğunu, kendilerine arzu duyulmayacak kadar yaşlı olan kadınların mahremsiz olarak yolculuğa çıkabileceklerini söylerler.[1090]

Ayrıca, "Kadının yalnız yolculuğa çıkmasının haram olmasının sebebi emniyettir. Her ne şekilde olursa olsun, bu emniyet temin edildiğinde kadın mahremsiz olarak da yolculuk yapabilir" diyenler de vardır.[1091]

Aslında günümüzde inancını büyük ölçüde yaşayan pekçok kadın, Türkiye içerisinde yalnız yolculuk yapmaktadır. Ve bu bizim kanatimize göre bir zaruret halini almıştır. Çünkü çoğu aileler kadını mahremi olan bir erkekle gönderebilecek maddî imkâna sahip değillerdir. Yine Türkiyenin her yerinde üniversitelerde okuyan kız talebeleri vardır. Bunlar senede iki veya üç defa memleketlerine gidip gelmektedir. Bu kızların her zaman mahremleriyle birlikte gidip gelmelerinin dar gelirli olan ailelere bir yük getireceği ise açıktır. Ayrıca bunların yanı sıra gidilmesi birkaç gün alır ve herkes bu vakti bulamayabilir. Mademki, yol emniyeti olduğunda kadınların mahremsiz olarak yolculuk yapabileceklerini söyleyen; sefer mesâfesini on sekiz saat olarak alan âlimler vardır. Öyle ise günümüz şartlarını nazara alarak, zarurî durumlarda kadının bu görüşlere istinaden şehirlerarası otubüslerde yolculuk yapabileceklerini söyleyebiliriz.

İzahını yaptığımız hadiste Ramazan ve Kurban bayramı günlerinde oruç tutulmayacağı; sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar, ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar nafile namaz kılınmayacağı da ifâde ediliyor. Bu konuları 56, 78 ve 437 numaralı hadislerde izah ettiğimizden oralara havale ediyoruz.[1092]

Saçları Boyamak

339. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girdiğinde Ebû Kuhâfe'yi yanına getirdiler. Saçı ve sakalı kar gibi beyazlaşmıştı. Resûlullah (s.a.v.),

"Bunun saç ve sakalının rengini değiştirin. Fakat siyah renkten sakının" buyurdu.[1093]

İzah

Saçları boyama ve boyamama ile ilgili de rivayetler gelmiştir. İzahını yaptığımız hadis boyamayı tavsiye etmektedir. Başka bir hadis de şu mealdedir:

*"Yahudi ve Hıristiyanlar saçlarını boyamazlar. Siz onlara muhalefet edin."****[1094]***

Ancak gerek boyamayla, gerekse boyamama hakkındaki hadisler vücup ifâde etmez. Bunun içindir ki konu âlimler arasında ihtilaflıdır. Âlimlerin konu ile ilgili görüşlerini şöyle özetleyebiliriz:

Saç ve sakalın boyanması ile ilgili gelen haberler yaşlılar içindir. Nitekim izahını yaptığımız hadiste ismi zikredilen Ebû Kuhafe, Hz. Ebû Bekir'in babasıdır. O Resûlullaha getirildiğinde çok yaşlı idi. Mekke'nin Fethi gününde Hz. Ebû Bekir gözleri görmeyen babasının kollarına girerek Müslüman olması için Resûlullaha getirmişti. Peygamberimiz onu görünce duygulanmış ve,

"İhtiyarı evinde bıraksaydın, buraya kadar yormasaydın da, onun yanına ben gitseydim olmaz mıydı?" buyurmuştu. Ebû Bekir de (r.a.), "Ya Resûlallah, senin ona yürümenden, onun sana kadar gelmesi daha uygundur" cevabını vermişti.[1095]

Hadyslurde saç ve sakalı boyamakla ilgili yasak da henüz yeni ağarmaya başlayanlar içindir.

Bir yerde saç boyama âdeti varsa, buna uymamak dikkat çekeceğinden şöhrete sebep olur. Bu ise mekruhtur. Boyama âdetinin olmadığı bir yerde de dikkat çekeceğinden boyamak mekruhtur.

Bir kimsenin ağaran saçı güzel bir manzara arzediyorsa boyamamak; çirkin bir manzara arzediyorsa boyamak daha güzeldir.

Âlimlerin bâzılarına göre saç ve sakalı siyaha boyamak mekruhtur. [1096]

Hasta Ziyareti Ne Zaman Yapılmalı?

340. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) hastalığın üzerinden üç gün geçmeden hiçbir hastayı ziyaret etmezdi.[1097]

İzah

Yüce dinimizin Müslümanlar arasında kardeşliği kuvvetlendirici pekçok emir ve tavsiyeler vardır. Meselâ cemaatla namaz, Cuma namazı, bayram namazları, selâmlaşmak, hediyeleşmek bunlardan sadece bir kaçıdır. İşte Müslümanlar arasında kardeşliği pekiştirici dinimizin mühim tavsiyelerinden birisi de hasta ziyâretidir. Sevgili Peygamberimiz pekçok hadislerinde mü'minin mü'min üzerinde olan haklarından birisinin de hastalandığında ziyârete gitmek olduğuna dikkat çekmiştir.[1098]

Yine pekçok hadislerinde hasta ziyaretinin fazîletine dikkat çekmiştir. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Sabahleyin bir hastayı ziyaret eden kimseyle birlikte yetmiş bin melek vardır. Bu melekler akşama kadar o ziyaretçi için Allah'tan af dilerler. Geceleyin bir hastayı ziyaret eden kimseyle birlikte yetmiş bin melek vardır. Bu melekler sabaha kadar o ziyaretçi için Allah'tan af dilerler. O kimse için ayrıca Cennette bir bahçe vardır."[1099]

Yukarıdaki hadisten de hasta ziyaretinin ne zaman yapılacağını öğreniyoruz. Basit rahatsızlıklar sebebiyle bir iki gün yatılabilir. Bunlar ziyaret ve ilgi isteyen rahatsızlıklar değildir. Üç günden fazla yatan biri ise gerçekten hastadır. Peygamberimizin bir hastayı üçüncü gününden sonra ziyaret etmesinin hikmeti bu olabilir.[1100]

Kıyamet Şerli İnsanların Başına Kopacak

341. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Zaman, gittikçe zorlaşacak. İnsanların cimriliği, mala olan hırsı gittikçe artacak. Kıyamet de ancak şerli insanların başına kopacaktır."[1101]

İzah

Hadis, İbni Mâce'de "Zaman, gittikçe zorlaşacak" ifâdesi yerine "İş gittikçe güçleşecek, dünya [gerçek Müslümanlara] gittikçe sırt çevirecek" cümlesi ile rivayet edilmiştir.

Hadiste geçen "Kıyamet ancak şerli insanların başına kopacak" ifâdesi üzerinde durmak istiyoruz:

Sevgili Peygamberimiz başka bir hadislerinde de,

"Yeryüzünde Allah Allah denildikçe kıyamet kopmayacaktır" buyurmuşlardır.[1102]

Aşağıda mealini vereceğimiz başka bir hadis, izahını yaptığımız hadisin bir yönünü açıklar. Peygamberimiz, Hz. Âişe'nin rivayet ettiği bir hadislerinde buyuruyorlar ki:

"Lât ve Uzza putlarına tekrar tapılmadıkça Kıyamet kopmaz. "

Bunun üzerine ben de [Hz. Âişe] 'Şurası muhakkak ki, Allah,

"O, Peygamberini hidâyet ve hak din ile gönderdi ki, bütün dinlere galip gelsin. Müşriklerin hoşuna gitmese de"[1103]

mealindeki âyeti indirdiği zaman artık bunun tamam olduğunu zannediyordum' dedim.

"Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyurdu:

"Bu, Allah'ın dilediği zamana kadar böyle devam edecektir. Sonra Allah hoş bir rüzgar gönderecek ve kalbinde hardal tanesi kadar imanı bulunan herkesin ruhunu bu rüzgarla alacak. Geride, kendilerinde zerre kadar hayır ve iyilik bulunmayan kimseler kalacak. İşte o zaman, onlar da atalarının dinine döneceklerdir."[1104]

Buhâri'nin kıyamet alâmetleri başlığı altında yer verdiği şu hadis de kıyametten önce iyi kulların ruhlarının alınıp, kıyametin kâfir ve isyancıların başına kopacağını ifâde eder:

"Bu ümmetin ilk önce salih olanları birbiri ardı sıra Allah'ın divânına gidecekler, geriye de arpanın veya hurmanın kapçıkları gibi, ıskartaları kalacaktır. Allah onlara hiçbir kıymet vermeyecektir."[1105]

Kıyamet alâmetleri ile ilgili pekçok hadisi tevil eden Bediüzzaman, izahını yaptığımız hadisin de bir yorumunu yapmıştır. Şualar isimli eserinde "Gaybı ancak Allah bilir" dedikten sonra şöyle der:

"Bunun birte'vili şu olmak gerektir ki, 'Allah! Allah! Allah! deyip zikreden tekyeler, zikirhâneler, medreseler kapanacak ve ezan ve kamet gibi şeairde ismullah [Allah'ın ismi] yerine başka isim konulacak' demektir. Yoksa, umum insanlar küfr-ü mutlaka düşecekler demek değildir. Çünki, Allah'ı inkâr etmek, kâinatı inkâr etmek kadar akıldan uzaktır. Umum değil, belki ekser [çoğunlukta] insanlarda dahi vukuunu akıl kabul etmez. Kâfirler Allah'ı inkâr etmiyorlar, yalnız sıfatında hatâ ediyorlar.

"Diğer bir te'vili şudur ki: Kıyamet kopmasının dehşetini görmemek için, mü'minlerin ruhları bir parça evvel kabzedilir [kıyametten biraz önce alınır]. Kıyamet kâfirlerin başlarında patlar."[1106]

Bediüzzaman, Sözler isimli eserinde de dünyada Allah'ın emrini dinleyen ve Ona itaat eden insanlar bulunmasının dünyanın devamı için bir garanti sebebi olduğunu, Allah'a itaat eden insanların olmamasının dünya sarayının harap edilme sebebi olacağını ifâde eder.[1107] Yüce Allah kıyametten önce itaatkâr kullarının ruhlarını alınca artık dünyanın uzun müddet varlığını devam etmesinin bir mânâsı kalmayacaktır. Dolayısıyla kıyamet kopacaktır. Konuyu bir hadisle bitirelim:

*"Kıyamete çok yakın bir zamanda bir rüzgar eser. O anda her mü'minin ruhunu alır."***[1108]**.

Nafile Orucu Bozan Kazâ Eder Mi?

342. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Aişe ile Hafsa'nın yanına girdi. Onlar oruçlu idiler. Sonra çıktı, biraz sonra tekrar döndü. Onlar birşeyler yiyorlardı.

"Siz oruçlu değil miydiniz?" buyurdu.

"Evet, ama, bize şu yemek hediye edildi, hoşumuza gitti, ondan yedik" dediler. Resûlullah,

"Yerine bir gün oruç tutun" buyurdu.[1109]

İzah

Ebû Dâvud'dâ Hz. Âişe'den rivayet edilen hadis şöyledir: Hafsa ile ben oruçlu idik. Bize bir yemek getirildi ve ondan yedik. Sonra Peygamber (s.a.v.) geldi. Ona, "Orucumuzu bozduk" dedik. O,

"Size bir günah yok. Ama başka bir gün kaza ediniz" buyurdu.

İmam A'zam ve İmam Mâlik'e göre nafile oruca başlayan kimsenin orucunu tamamlaması gerekir. Böyle birisinin özürsüz yere orucunu bozması caiz değildir. Bunlar,

"Amellerinizi bozmayın"

âyetine dayanırlar. Bunlara göre özürsüz olarak nafile orucunu bozan kimse günahkâr olur. Ayrıca orucunu kaza etmesi gerekir. Hanefîler yukarıda zikrettiğimiz hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler.

Mâlikîlere göre böyle birisi mes'ul olmakla birlikte orucunu kaza etmesi gerekmez.

İmam Şafiî ve Ahmed bin Hanbel'e göre, nafile orucu bozan birisi mes'ul olmayacağı gibi, onu kaza etmesi de gerekmez. Bu âlimler de şu hadisi görüşlerine delil olarak zikrederler:

Mekke fethedildiği gün peygamberimize (s.a.v.) bir kabda içecek getirilmişti, Resûlullah onu içti ve Ümmü Mâni'ye (r.a.) verdi. Bu hanım oruçlu idi. Fakat Peygamberimizin (s.a.v.) ikramını geri çevirmemek için

onu içti. Sonra da Resûlullaha, "Ben oruçlu idim. Orucumu bozdum. Benim için bağışlanma dile" dedi.

Peygamberimiz,

"Kaza orucu mu tutuyordun?" buyurdu.

Onun "Hayır" demesi üzerine de,

"Eğer nafile ise ziyanı yok" buyurdu.[1110]

Allah Verdiği Nimetleri Kulunun Üzerinde Görmeyi Sever

343. Ebû Ahvas babasının şöyle dediğini nakleder:

Resûlullaha üstü başı pejmürde ve toz içerisinde olan bedevî kılığında biri geldi. Resûlullah ona,

"Ne malın yar?" diye sordu.

Adam, "Allah bana her nimetten vermiş" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah nimet verdiği kulunun üzerinde o nimeti görmeyi sever."[1111]

İzah

Konu ile ilgili bir hadis şu mealdedir:

"Allah sana bir mal verdiğinde Allah'ın sana olan nimet ve kereminin izleri sende görülsün."

Harama ve israfa girmemek şartıyla Allah'ın ihsan ettiği nimetlerden istifade edilmelidir. Bu, yeme içme için böyle olduğu gibi, giyim kuşam için de böyledir. Bir Müslüman giyim kuşamına dikkat etmelidir.

Ancak bunu yaparken giyim kuşamın "esiri" de olunmamalıdır. Çünkü iyi giyinme tehlikelidir. Kişi güzel giyinip bununla gurura kapılırsa, elbisesi ile "çalım satarsa," fakir fukarayı hor görürse, Allah'ı gazaplandırmış olur. Allah'ın gururlananları sevmeyeceğini de unutmamak gerekir.

Evet, bu hadislerinde Allah'ın verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmesini isteyen Peygamberimiz, pekçok hadislerinde de gurur elbisesinden ümmetini sakındırmıştır. Meselâ bununla ilgili bir hadis şu mealdedir:

"Yerde sürünecek kadar uzun elbise giymekten sakın. Çünkü bu kibir alâmetidir. Allah ise kibri sevmez."

Araplar arasında elbisenin yerde sürünmesi kibir alâmeti idi. Kısa da olsa kibir için giyilen her elbise, bu hadisin şümulüne dâhildir.[1112]

Tebâreke Sûresinin Fazileti

344. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kur'ân'da sadece otuz âyetten ibaret bir sûre vardır ki okuyanını Cennete girdirinceye kadar savunur. O sûre, Tebâreke [Mülk] Süresidir." [1113]

İzah

Tebâreke Sûresi, Peygamberimizin de ifâde ettiği gibi 30 âyettir. İman esaslarını ve tevhid delillerini içen alır. Sûre, herşeyin mülkünün, idare ve tasarrufunun Allah'a âit olduğunu açıklayarak başladığı için Mülk Sûresi adını almıştır.

Tebâreke Sûresinin faziletini haber veren daha pekçok hadis vardır. Bunlardan bâzıları şu mealdedir:

"Tebâreke Sûresi var ya, işte onu okumak kabir azabına engeldir." ***[1114]***

"Kur'ân'da 30 âyetten ibaret olan bir sûre bir adama şefaat etti ve neticede o adamın günahları bağışlandı. Bu sûre, Tebâreke Süresidir." ***[1115]***

"Resülullah Tebâreke Sûresini okumadan uyumazdı."[1116]

Mülk Sûresinin ilk dört âyeti şu mealdedir:

"Sânı ne yücedir Onun ki mülk elindedir. O herşeye kadirdir."

"Hanginiz daha güzel işler yapacaksınız diye sizi imtihan etmek için ölümü de, hayatı da o yarattı. Onun kudreti her şeye galiptir ve O çok bağışlayıcıdır."

"Yedi göğü birbiriyle ahenk içinde O yarattı. Rahman'ın yarattığında nizamsızlıktan eser göremezsin. Haydi çevir gözünü: En küçük bir kusur görüyor musun?

"Sonra tekrar tekrar gözünü çevir. Kusur bulamaz, hor ve hakir sana döner, o göz bitkindir artık." ***[1117]***

Hâkimliğin Mes'uliyeti

345. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim hâkim olursa, bıçaksız olarak boğazlanmış demektir."[1118]

İzah

Resülullah (s.a.v.) bu hadislerinde hâkimlik mesleğinin zorluğuna ve mes'uliyetine dikkat çekmektedir. Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Meselâ bunlardan birisi şu mealdedir:

"Hâkim üçtür. Biri Cennetlik, ikisi Cehennemliktir. Cennetlik olan, hakkı bilip öyle hükmedendir. Hakkı bildiği halde hükmünde bile bile adaletsiz davranan ise Cehennemdedir. İnsanlar arasında cahilane hükmeden hâkimler de Cehennemliktir."[1119]

Hadiste geçen "bıçaksız olarak boğazlanmak" manevî boğazlanmaktır. Bununla bedenin değil, dinin helak olduğu nazara verilir. Hadiste hâkimlikten sakınmaya teşvik vardır.[1120]

Allah'ın Kitabına Uygun Olmayan Şart

346. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ın kitabına uygun olmayan her şart bâtıldır. Yüz defa şart kılınmış da olsa bu böyledir."[1121]

İzah

Verdiğimiz kaynaklarda hadisin baş tarafında şu ilâve vardır:

"Bâzı insanlara ne oluyor ki, alışverişlerinde Allah'ın kitabında olmayan şartlar ileri sürüyorlar?"

Son kısımda ise "Allah'ın şartı daha doğru, daha sağlamdır" ziyâdesi vardır.

Peygamberimizin bu sözleri söylemesinin sebebi, bir kölenin azadı esnasında İslama uygun olmayan şartların ileri sürülmesidir. Ancak hadis

umumîdir. Hadiste yer alan *"Allah'ın kitabında olmayan şartlar ileri sürüyorlar"* ifâdesi, Kur'ân'da yer almayan mânâsında değildir. Çünkü Peygamberimizin bu sözü söylemesine sebep olan şey Kur'anın bir hükmünün çiğnenmesi değil, Resûlullahın koyduğu bir hükmün çiğnenmesidir. Peygamberimiz, Allah'ın vahyetmesi ile Kur'ân'ın dışında olarak kendi koyduğu hükümleri de "Allah'ın kitabında" ifadesiyle tâbir etmiştir. Çünkü,

"Peygamber size ne emretmişse onu alın," ***[1122]*** ve

"Allah ve Resulüne itaat edin" ***[1123]***

gibi âyetlerle kendisine bu yetkiyi veren de Kur'ân'dır.

Hadisle ilgili dikkat çekilmesi gereken bir husus da, hükmü çiğneyenler belli kimseler olduğu halde, Resûlullahın bunu onların yüzüne vurmayıp, "Bâzı insanlara ne oluyor ki..." gibi umumî bir ifâde kullanmasıdır. Bu da tebliğle vazifeli kimselerin takip etmesi gereken mühim bir sünnettir. [1124]

Allah'tan Haya Etmek

347. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ,

"Allah'tan hakkıyla haya edin" buyurdu.

Dinleyenler, "Yâ Resûlallah, elhamdülillah biz Allah'tan haya ediyoruz" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:"Allah'tan hakkıyla haya eden kimse başını ve baştaki maddi ve manevî duyuları, karnı ve içindeki organları haramdan korur. Ölümü ve

çürümeyi hatırlar. Âhireti isteyen dünya hayatının süsünü terk eder. Kim bunları yaparsa, Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur."[1125]

İzah

Bir Müslümanın insanlardan haya etmesi gerektiği gibi, Allah'tan da layıkı ile haya etmesi icap eder. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'tan layıkıyla haya etmenin nasıl olacağını bizlere bildirmektedir.

Bediüzzaman da, Allah'a karşı hayanın sünnet-i seniyye dâiresinde hayat sürmekle mümkün olduğunu ifâde etmiştir.[1126]

Kâfirin Kabir Suâli

348. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

"Kâfir kabre konduğunda kendisine, "Rabbin kimdir?" diye sorulur. O, "Bilmiyorum" der. Kişi o anda sağır, kör ve dilsizdir. Sonra ona bir tokmakla vurulur. Eğer onunla dağa vurulsa idi dağ toz toprak haline gelirdi. Onun sesini insanlar ve cinlerden başka herşey işitir."

Hz. Berâ daha sonra şöyle dedi:

Resûlullahın şu âyeti okuduğunu işittim:

"Allah, iman edenleri dünya hayatında da, âhirette de, o sağlam kelime-i tevhid ile sabit kılar. İrâdelerini inkâr yolunda kullanarak zulmedenleri de Allah sapıklığa düşürür. Böylece Allah dilediğini yapar." [1127]

İzah

Hadis, kabir suâliyle ilgilidir ve kâfirin durumunu haber verir. Ölümle ruh bedeni terketmekte, kabre sadece ruhsuz ceset konulmaktadır. Acaba kabir suâline sadece ceset mi muhatab olmaktadır? Sadece ruh mu muhatabtır? Yoksa her ikisi birden mi suâle muhatab olacaktır? Bu konuda çeşitli görüşler vardır. Biz bu görüşler içerisinde şunu tercih ediyoruz:

Ölü, suâli anlayacak, cevap vermeye güç yetirecek, azabın acısını, nimetin zevkini duyabilecek şekilde diriltilecektir. Ancak bu hayat yemeyi, içmeyi gerektirecek şekilde tam bir hayat değil de, kabir ahvalini anlayabilecek bir hayattır. Ölü sorgulama esnasında bir çeşit hayata mazhar olur.

Kabir suâliyle vazifeli melekler, Münker ve Nekir isimli meleklerdir. Bu melekler çok heybetli, çok korkunçtur. Ancak mümin kullar Allah'ın yardımıyla onların heybetlerinden korkmayacaklardır. Bunun böyle olacağı ile ilgili pekçok hadis vardır.

Münker ve Nekir meleklerinin ölüye suâl sormak için gelmeleri ölüye verilen "telkin"den hemen sonradır.

İzahını yaptığımız hadisin râvisi Berâ bin Âzib'den (r.a.) kabir suâliyle ilgili daha tafsilatlı bir hadis rivayet edilmiştir.

Hadiste Peygamberimizin,

"Allah, iman edenleri dünya hayatında da, âhirette de, o sağlam kelime-i tevhid ile sabit kılar. İrâdelerini inkâr yolunda kullanarak zulmedenleri de Allah sapıklığa düşürür. Böylece Allah dilediğini yapar"

âyetini okuduğu bildiriliyor. İzahını yaptığımız hadis bu âyetin *"İrâdelerini inkâr yolunda kullanarak zulmedenleri de Allah sapıklığa düşürür. Böylece Allah dilediğini yapar"* kısmıyla ilgili. Acaba âyetin *"Allah, iman edenleri dünya hayatında da, âhirette de, o sağlam kelime-i tevhid ile sabit kılar"* kısmı hakkında Peygamberimizin bir açıklaması var mı?

Bu açıklamayı da Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği bir hadisten öğreniyoruz. Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) yukarıdaki âyeti okuduktan sonra şöyle buyurduğunu bildirir:

"Bu ona [mü'mine] kabirde, 'Rabbin kim? Dinin ne? Peygamberin kim?' diye sorulup da onun, 'Rabbim Allah, dinim İslâm, peygamberim de Muhammed'dir (s.a.v.). Bize Allah katından açık deliller getirdi. Ben de ona iman ettim ve onu tasdik ettim' dediği zamandır."

Kabir suâliyle ilgili tafsilatlı bilgi için Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimizin 297-308. sayfalarına bakılabilir.[1128]

Kur'ân Hakkında Bilgisizce Tartışmak

349. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kur'ân konusunda tartışmak küfürdür."[1129]

İzah

Kur'ân konusunda tartışmanın küfür olması, bilgisizce yapılan, Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olduğu hususunda şüpheye düşülerek yapılan ve Kur'ân'ın bâzı âyetlerini diğer bâzı âyetleriyle yalanlamaya kalkışmak için yapılan tartışmanın küfür olduğunu ifâde eder. Yoksa haram helal gibi hükümlerin ortaya çıkması, ince mânâların açıklanması, hayat düsturlarının keşfi gibi müsbet maksatlar için ilim ehlinin yapacağı tartışmalar küfür değil, aksine faydalıdır. Bu çerçevedeki tartışmalar Sahabîler devrinden beri yapıl agelmiştir.[1130]

Resûlullaha Namaz Kıldıran Sahabî

350. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'in arkasında namaz kıldı.[1131]

İzah

Peygamberimizin vefatı yaklaşıp, hastalığı ağırlaştığında Hz. Ebû Bekir'i Müslümanlara imam tayin etti. Hz. Ebû Bekir 17 vakit namaz kıldırdı. Hatta bir sabah namazında Peygamberimize namaz kıldırma şerefine dahi nail oldu. İşte yukarıdaki hadîs bunu haber verir. Hadise şöyle olmuştu:

Peygamberimiz bir sabah vaktinde üzerinde bir hafiflik hissetmiş, mescide geçmişti. O sırada Hz. Ebû Bekir mü'minlere sabah namazının ikinci rekatını kıldırıyordu. Hemen ona uydu, oturarak namaz kıldı. Hz. Ebû Bekir selâm verdikten sonra da yetimeşediği rekâtı tek başına kıldı.[1132] Ardından şöyle buyurdu:

*"Ümmetinden birisi kendisine imamlık yapmadıkça âhirete alınmış bir peygamber yoktur!"**[1133]**.

Peygamberimizin Üç Tavsiyesi

351. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Dostum, Ebu'l-Kâsım (s.a.v.) bana şu üç şeyi tavsiye etti.

1. *Her aydan üç gün oruç tutmak,*

2. *Cuma günleri banyo yapmak,*

3. *Uyumadan önce vitir namazı kılmak.**[1134]**.

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis "Cuma günü banyo yapmak" yerine "iki rekât Duhâ namazı kılmak" şeklinde gelmiştir.

Yine yer verdiğimiz kaynaklarda Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullahın kendisine yaptığı bu tavsiyeyi "mukim iken ve yolculukta," "ölünceye kadar," "yaşadığı müddetçe," "inşallah ebediyyen" ihmal etmediğini bildirmiştir.

Hadiste her aydan üç gün oruç tutmakla, her ayın on üç, on dört ve on beşinci günlerinde oruç tutmak kastedilmiş olabilir. Çünkü bu günlerde oruç tutmak sünnettir. Ayrıca ayın başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç gün de kast edilmiş olabilir.[1135]

Ezan Emandır

351. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir köy veya şehirde müezzin ezan okuduğunda, Allah o gün orayı azabından emin kılar."[1136]

İzah

Zulümler, isyanlar, azgınlık ve taşkınlıklar belâ ve musibetleri davet ettiği gibi hayırlar, ibâdetler, dualar da belâ ve musibetlere set olurlar. İşte bu setlerin en önemlilerinden biri de ezandır. Evet, İslâmiyetin bir şeâiri oları ezan, musibetlere karşı bir kalkandır. Hadiste de ifâde edildiği gibi, Cenâb-ı Hak, ezan okunan bir beldeyi azaptan emin kılar.[1137]

Dilenmek Kimler İçin Helâldir?

352. Kabîsa bin Muharık (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) geldim ve "Ey Allah'ın Resulü, ben kavmimin bir diyet borcunu üstlendim. Bu hususta bana yardımcı olun" dedim.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bilakis ey Kabîsa, o diyet borcunu sen değil biz üstlenmiş olalım. Bekle, sadaka gelince sana verelim" buyurdu.

Sonra şöyle devam etti:

"Ey Kabîsa, dilenmek ancak şu üç kişiden birine helâl olur:

1. *Bir kimse kavminden birinin diyetini üstlenirse onu ödemek için dilenebilir. Ödedikten sonra artık dilenmesi helâl olmaz.*

2. *Malı kendisine yetmeyen, musibete uğrayan kişi de normal olarak yaşayacak kadar veya ihtiyacını karşılayıncaya kadar yardım isteyebilir.*

3. *Fakir olan birisi, kabilesinden üç akıllı kişi "Bu kimse fakirdir" derlerse, normal olarak yaşayacak veya ihtiyacını karşılayacak kadar yardım isteyebilir.*

"Ey Kabîsa, bu üç hal dışında dilenmek haramdır. Yapan, haram yemiş olur."[1138]

İzah

Kabîsa, kabilesi ile başka bir kabile arasında sulhu temin etmek için araya girmiş ve kavminin ödemesi gereken diyeti üstlenmişti. Onun sulhu temin için yaptığı bu fedakârlık için Resûlullah ona "Bilakis ey Kabîsa, o diyet borcunu sen değil biz üstlenmiş olalım" diyerek ona iltifat etmiştir.

Hadis, dilenmenin sayılan haller dışında caiz olmadığını ifâde etmektedir. Dilenmeyi yasaklayan daha pek çok hadis vardır. Bunlardan bir

kaçı şu mealdedir:

"Dilenmeler tırmalanmalardır. Kişi onlarla yüzünde iz yapar. Dileyen yüzünü korur, dileyen de korumaz."[1139]

"Dilenmeye devam eden yüzünde bir parça et kalmamış halde Rabbine kavuşur."[1140]

"Kim ihtiyacını karşılayacak bir mala sahip olduğu halde dilenirse, kıyamet günü mahşer yerine, istediği şey suratında bir tırmalama, soyulma veya ısırma yarası olarak gelir."[1141]

Cennet Allah'ın Lütfudur

353. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir iyilik yapmayı düşünür, sonra yapmazsa, Allah ona bir sevap yazılır. Eğer düşündüğü iyiliği yaparsa, ona yediyüz yedi misline kadar sevap yazılır. Kim bir kötülüğü düşünür de yapmazsa ona günah yazılmaz. Şayet düşündüğü kötülüğü yaparsa bir günah yazar veya Allah Azze ve Celle onu siler."[1142]

İzah

Hadisin başka rivayetlerinde baş tarafında,

"Şüphesiz sizin Rabbiniz Rahimdir," "Şüphesiz Allah iyilikleri de kötülükleri de takdir etmiş, sonra bunları açıklamıştır"

gibi ilâveler vardır. Son kısmında da,

"Allah'a karşı günah işlemeye hırslı olandan başka hiç kimse helak olmaz" ziyâdesi vardır.

Ayrıca hadisin bâzı rivayetlerinde,

"Kul bir kötülüğü yapmak ister de bundan vaz geçerse bunu onun için bir sevap olarak" yazar ifâdesi de vardır.

Hadis, Allah'ın geniş rahmetini ve kulların Cennete ancak bu rahmet sebebiyle girebileceklerini ifâde etmektedir. Zira Allah'ın iyilikler için ya bir sevap vermesi veya hiç sevap vermemesi; kötülükler için de kat kat günah yazması gerekirken Yüce Allah rahmeti gereği tam tersini yapmaktadır. "İyilikler için hiç sevap vermemesi gerekirken" dedik, çünkü insanın yaptığı her iyilik bir ibâdettir, şükürdür, kulun Rabbine karşı bir minnettarlık nümûnesidir. Daha önce ihsan edilen sayısız nimetlerin neticesi ve fiyatıdır, verilecek bir mükâfata sebep değildir. Kaldı ki, bütün ibâdetler Cenneti kazandırmak şöyle dursun, nimetlerin şükrünü edaya kâfi gelmez.

İşte bunun içindir ki, Yüce Allah mü'min kullarına rahmetiyle muamele ediyor. Onların küçük bir iyiliğine kat kat sevap yazıyor. Kötülüğü düşünüp yapmayana sevap veriyor.

Hadiste Allah'ın iyiliğe "on mislinden yedi yüz misline" kadar sevap, kötülük için de sadece "misli kadar" günah yazılacağı ifâde ediliyor. Bu durum Kur'ân ile de sabittir. Bir âyette şöyle buyurulur:

"Kim Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse, kendisine on kat sevap vardır. Kim bir kötülükle gelirse, o da ancak o kötülüğün misliyle cezalandırılır; onlar haksızlığa uğratılmazlar"[1143]

Bir âyette ise mallarını Allah yolunda harcayanlar, yedi yüz misli ve daha fazla mükâfatla müjdelenmiştir.[1144]

Hadisle ilgili olarak, "Kul kötülüğü düşünür de yapmazsa haydi ona günah yazmasın, fakat niçin sevap yazıyor?" diye bir suâl hatıra gelebilir. Böyle bir kul için sevap yazılmasının sebebi, kulun harama girmeyi terk

etmesidir. Çünkü harama girmemek farzdır. Dolayısıyla kötülüğü düşünse dahi gereği ile amel etmeyen kimse bir farz işlemiş olmaktadır.

Ancak hadisin *"Kim kötü bir iş yapmak ister de yapmazsa, Allah o kimseye tam bir sevap yazar"* kısmıyla ilgili olarak bir hususa dikkat çekmek isteriz:

Burada hatıra getirilen günahın işlenmemesine karşılık sevap kazanılacağının belirtilmesi, bu safhada düşünülen bir günahı işlememenin ne kadar güç olduğuna işarettir. Dolayısıyla hadisin mesajını iyi anlamalı, "kötülüğü düşünüp yapmamanın kişiye sevap kazandıracağı" hususu kişiyi aldatmamalıdır. Çünkü böyle kimselerin düşündükleri yapmak için şeytanın daha kuvvetli vesvesesine maruz kalacakları şüphesizdir. Böyle kuvvetli vesvese altında kalan insanın her zaman irâdesine hâkim olması ve düşündüğü günahı işlememek için gayret göstermesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla, "Nasılsa bu günahı işlemeyeceğim. Bu düşüncemi fiiliyata dökmeyeceğim" diye yapılması günah olan davranışları düşünmek zihnen de olsa kişiyi kötülüklerle haşir neşir olmaya sevkeder, kalbini lekeler. [1145]

Safların Tertibi Nasıl Olmalı?

354. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanında namaz kıldım. Aişe (r.a.) arkamızda bizimle beraber namaz kıldı. Ben Resûlullahın (s.a.v.) yanında idim.[1146]

İzah

Safları düzgün tutmanın ehemmiyet ve fazileti hakkında bilgiyi 228 numaralı hadise ve izahına havale ediyoruz.

Hadiste, cemaattan birisinin kadın olması durumunda safın nasıl teşkil edileceği nazara veriliyor. Bu durumda erkek imamın sağına, kadın da imamın arkasına durur. İmamdan başka iki erkek bir kadın varsa, erkekler imamın arkasına, kadın da erkeklerin arkasında yer alır.[1147]

Bir Yeri Ağrıyanın Yapacağı Dua

355. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Birinizin bir yeri ağrıdığında elini ağrıyan yerin üzerine koysun sonra da şöyle desin: "Allah'ın adıyla ve yardımıyla. Hissettiğim şu ağrının şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım."

Hadisin başka bir rivayetinde Peygamberimiz,

"Sonra elini kaldır ve bunu sayısı tek olmak şartıyla tekrar tekrar yap" tavsiyesinde bulunmuştur.[1148]

Duhâ (Kuşluk) Namazı

356. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"Kim on iki rekât duhâ (kuşluk) namazı kılarsa, Allah Cennette onun için altından bir saray bina eder."[1149]

102 Numaralı hadisin izahına bakınız.[1150]

İlmi Kendisine Fayda Vermeyen Âlim

357. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kıyamet günü insanlardan azabı en şiddetli olan ilmi kendisine fayda vermeyen âlimdir."[1151]

İzah

Gerek Kur'ân'da, gerekse hadislerde Müslümanlar sık sık ilme teşvik edilir. Kişinin ilim öğrenmesi çok sevaplı bir ibâdet olmakla beraber, bir kulun kullukla ilgili olarak öğrendiği ilimden istifade etmemesi de hiç hoş karşılanmamıştır. Yüce Allah,

*"İnsanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz?"****[1152]*** buyurarak bunun doğru bir şey olmadığını bildirmiştir.

Böylelerini "Kendi kendini helak eden âlim"[1153] diye isimlendiren Peygamberimiz de, hadislerinde bu kimseleri "insanları aydınlatıp kendisini yakan lambaya"[1154]; böyle bir ilmi de "kullanılmayan hazineye" benzetmiştir.[1155] Bir hadislerinde ise

"Bildiği halde uygulamayana yazıklar olsun" buyurmuştur.[1156]

Pek çok hadislerinde de böylelerinin mahşerdeki ve âhiretteki durumlarım nazara vermiştir. Meselâ bir hadislerinde ilmiyle amel etmeyen âlimin Cehennem'de olduğunu bildirmiştir.[1157] İşte yukarıdaki hadislerinde de bunların "Kıyamet günü insanların en şiddetli azap göreni" olacaklarını bildirmiştir.

Birçok hadislerinde de bu azabın keyfiyetini haber vermiştir. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Kıyamet günü bâzı kimseler getirilip Cehenneme atılır. Orada bağırsakları çıkarılan adam, eşeğin değirmenin çevresinde döndüğü gibi bağırsağının etrafında döndürülür. Cehennemlikler onun etrafında toplanıp, 'Ey filan, sana ne oldu böyle? Sen dünyada iken iyiliği tavsiye edip, kötülükten sakındırmaz miydin?' derler.

"O da, 'Evet,' der. 'Ben iyilikleri tavsiye ederdim, fakat kendim yapmazdım. Kötülüklerden sakındırdım, fakat kendim uymazdım' diye cevap verir."[1158]

Hacet Duası

358. Osman bin Hüneyf (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam vardı. Bir ihtiyaç sebebiyle Osman bin Affan'a (r.a.) gidip gelirdi. Ancak Osman (r.a.) o adama iltifat etmez ve ihtiyacına bakmazdı. O kimse Osman bin Hüneyf'e [hadisin râvisine] rastladı ve ona bu durumdan yakındı. Osman bin Hüneyf ona şöyle dedi:

"İbriği getir, bir abdest al, sonra da mescide git, orada iki rekat namaz kıl. Sonra da şöyle dua et: 'Allah'ım, rahmet peygamberi, Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (s.a.v.) vesile ederek Senden istiyor ve Sana yöneliyorum. Ey Muhammed, seni vesile ederek Rabbine [Rabbime] Celle ve Azze'ye yöneliyorum ki, ihtiyacımı yerine getirsin.'

"Bu duanın ardından ihtiyacın ne ise onu söyle. Sonra da bana gel, birlikte Osman bin Affaan'a (r.a.) gidelim."

Sonra birbirinden ayrıldılar. O zât Osman bin Hüneyf in (r.a.) dediğini yaptı ve Osman bin Affan'ın (r.a.) kapısına gitti. Kendisini kapıcı karşıladı,

elinden tuttu, Osman bin Affan'ın (r.a.) yanına götürdü. Osman (r.a.) onunla beraber bir minderin üzerine oturdu ve "İhtiyacın nedir?" diye sordu. Adam ihtiyacım söyledi, o da ihtiyacını karşıladı. Sonra da, "Senin bana gelip giderken bir ihtiyacını söylediğini ancak şimdi hatırlayabildim. Her ne ihtiyacın olursa bize gel" dedi.

O zat oradan ayrıldı, Osman bin Hüneyf ile karşılaştı. Ona, "Allah seni mükâfatlandırsın. Sen ona benim hakkımda konuşuncaya kadar bana iltifat etmedi ve ihtiyacıma bakmadı" dedi.

Osman bin Hüneyf (r.a.), "Vallahi ben ona senin hakkında hiçbir şey söylemedim. Ancak ben Resûlullahın huzurunda iken şöyle bir olaya şahit olmuştum:

Resûlullaha (s.a.v.) âmâ bir adam geldi ve halinden yakındı.

Peygamber (s.a.v.) ona,

"Sabretmez misin?" buyurdu.

Adam, "Ya Resûlallah, bana yardımcı olacak kimse yoktur. Gözümün görmemesi bana zor geliyor" dedi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Git abdest al. Sonra iki rekât namaz kıl, ardından şu duaları [yukarıdaki duayı] oku."

Adam bizden ayrıldı. Sohbet uzadığından biz henüz dağılmamıştık. O kimse gözünde hiçbir âmâlık yokmuş gibi bizim yanımıza geldi.[1159]

İzah

Yukarıda zikrettiğimiz kaynakda, Osman bin Hüneyf in (r.a.) âma ile ilgili olarak rivayet ettiği hadis yer alır. Bu rivayet şöyledir:

"Gözü âmâ veya az gören bir adam Peygambere (s.a.v.) gelerek, 'Benim için Allah'a duâ et de bana afiyet versin' dedi.

"Resûlullah (s.a.v.) 'Dilersen bu hastalığın mükâfaatını âhirette görürsün, bu senin için daha hayırlıdır. Dilersen duâ ederim' buyurdu.

"Adam, 'Duâ et' dedi.

"Resûlullah (s.a.v.) adama güzelce abdest almasını, iki rekât namaz kılmasını ve şu duayı okumasını emretti."

Bu rivayette izahını yaptığımız hadisteki duanın sonunda, "Allah'ım, Muhammed'i (s.a.v.) benim hakkımda şefaatçi kıl" ilâvesi vardır.

Gerek yukarıdaki hadiste, gerekse başka hadislerinde, Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'tan veya bir insandan ihtiyacı olan birinin iki rekât namaz kıldıktan sonra ihtiyacını Allah'a arz etmesini istemiştir.[1160]

Daha başka hacet duaları da vardır. Arzu eden okuyucularımız Hanefî ve Şâfiilere Göre Büyük İslâm İlmihali veya Ezan Cami Namaz isimli eserlerimizin Hacet namazı konusuna bakabilirler.[1161]

Kalplerin Cilası

359. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz kalpler tıpkı demir gibi paslanır. Onların cilası istiğfardır." [1162]

İzah

Peygamberimiz pekçok hadislerinde olduğu gibi, bu hadislerinde de ümmetini günahlara karşı hassasiyeti korumaya davet etmektedir. Aksi takdirde, tevbe ve istiğfarla temizlenmeyen günahların birike birike kalbi kaplayacağını bildirmiştir.

Evet, günahlar bütün kalbi kaplayabilir. Bu gerçek Kur'ân'da da açıklanmıştır. Yüce Allah bir âyet-i kerimede,

"Doğrusu onların kazandıkları günahlar birike birike kalplerini kaplayıp karartmıştır"[1163]. buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir.

Peygamberimiz bu âyeti şöyle açıklar:

"Mü'min bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta belirir. Eğer günahtan el çeker, Allah'tan günahının bağışlanmasını dilerse, kalbi o siyah noktadan temizlenir. Eğer günaha devam ederse, o siyahlık da artar. İşte Kur'ân'da geçen, 'Doğrusu onların kazandıkları günahlar birike birike kalplerini kaplayıp karartmıştır' âyetindeki rayn [pas] budur."[1164]

Hadisle ilgili olarak üzerinde durulması gereken mühim bir husus da, burada kastedilen kalbten maksadın maddî hayatımızın devamını temin eden et parçası olmayıp, manevî hayatımızın zenbereği olan duygu

olduğudur. Bediüzzaman bununla ilgili olarak şu açıklamayı yapar. Meâlen alıyoruz:

Kalpten maksat çam kozalağı gibi bîr et parçası değildir. Ancak bir latîfe-i Rabbaniyedir ki; his ve duyguların mazharı, dimağdaki fikirlerin yansıdığı yerdir. Binâenaleyh, o latîfe-i Rabbaniyeyi içine alan o et parçasına kalb tâbirinden şöyle bir incelik çıkıyor: O latîfe-i Rabbaniyenin insanın maneviyatına yaptığı hizmet, maddî kalbin cesede yaptığı hizmet gibidir. Evet, nasıl ki bedenin her tarafına kan pompalayan o et parçası, bir hayat makinasıdır ve maddî hayat onun işlemesiyle devam eder, durduğu zaman ceset ölür. Bunun gibi, o latîfe-i Rabbaniye amelleri, halleri ve manevî hayatın bütününü hakîki bir hayat nuru ile canlandırır, ışıklandırır, iman nurunun sönmesiyle, mâhiyeti ölü gibi bir heykelden ibaret kalır." [1165]

Dilenmek Kimler İçin Caizdir?

360. Mücâhid rivayet ediyor:

Bir adam Hasan ve Hüseyin'e (r.a.) geldi. Onlardan bir şey dilendi. Onlar, "Dilencilik ancak şu üç durumda caiz olur: (1) Gerçekten muhtaç olmak, (2) akrabasından birinin diyetini üstlenmek ve (3) ağır borç altına girmek" dediler ve ona verdiler.

Adam daha sonra Abdullah bin Ömer'e gitti, Abdullah niçin dilendiği sormadan ona verdi. Adam kendisine şöyle dedi:

"Amcanın oğullarına gittim, onlar bana niçin dilendiğimi sordular, sen ise sormadın."

Abdullah bin Ömer adama, "Resûlullahın (s.a.v.) çocukları (torunları) şüphesiz ilimle doludurlar" dedi.[1166]

Peygamberimiz Ümmeti İçin Nelerden Korkuyordu?

361. Ebû Berzeti'l-Eslemî (r.a.) rivayet ediyor:

"Sizin hakkınızda korktuklarım arasında bilhassa şunlar vardır: Haram yemeniz, zina etmeniz, hevâ ve heveslerin sizi tehlikelere düşürmesi." [1167]

Akibetin Önemi

362. Urs bin Ümeyre el-Kindî (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz kişi ömrünün bir kısmında Cehennem ehlinin amelini işler. Sonra Cennet ehlinin yollarından bir yol önüne çıkar. Ölünceye kadar gereğince amel eder. İşte kendisi için takdir edilmiş âkibet odur.

Şüphesiz kişi ömrünün bir kısmında Cennet ehlinin amelini işler. Sonra Cehennem ehlinin yollarından bir yol önüne çıkar. Ölünceye kadar gereğince amel eder. İşte kendisi için takdir edilmiş âkibet odur."[1168]

Peygamberimizin Bir Mucizesi

363. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Ben Ukbe bin Ebî Muayt âlisinin koyunlarını güdüyordum. Nebî ile (s.a.v.) Ebû Bekir (r.a.) geldi.

"Ey çocuk, yanında süt var mı?" diye sordu.

"Var ama veremem. Bu koyunlar bana emânettir" dedim. Peygamber (s.a.v.)

"Hiç teke görmemiş bir keçi var mı?" dedi.

"Evet" dedim ve istenilen keçiyi getirdim. Resûlullah (s.a.v.)

"Selâm" dedi.

Keçinin memelerinde hiç süt yoktu. Peygamber (s.a.v.) onun meme yerlerini mesnetti, birdenbire memeleri süt ile doldu. Ben içi oyuk bir taş parçası getirdim. Onun içine sütü sağdı. Sonra Ebû Bekir'e içirdi, ardından bana içirdi. Resûlullah (s.a.v.) memelere,

"Eski haline dön!"

buyurunca memeler eski sütsüz haline döndü. Bunu Resûlullahtan (s.a.v.) görünce "Yâ Resûlallah, bana [birşeyler] öğret" dedim. Başımı mesh etti ve,

"Allah öğrenmek istediğin şeyi sana mübarek kılsın. Şüphesiz sen öğretilmiş bir gençsin [olacaksın]" buyurdu. Ben Müslüman oldum. Resûlullaha geldim. Biz onun yanında iken Mürselat Sûresi indi. Ben ağzından daha taze iken o sûreyi öğrendim. [Sonraki günlerde] Resûlullahtan yetmiş sûre öğrendim. Kur'ân'ın diğer sûrelerini de onun Ashabından öğrendim.[1169]

İzah

Hadiste geçen çoban, hadisi rivayet eden Abdullah bin Mes'ut'tur (r.a.). Hz. Abdullah, Müslüman olduktan sonra bütün tehlikeyi göze alarak Mekke'de müşriklerin suratına karşı açıktan açığa Kur'ân okuyan Şahabıdır.

Onun bu cesareti karşısında müşrikler önce şaşırmış, sonra da üzerine çullanarak kendisini fena şekilde dövmüşlerdi.

Abdullah bin Mes'ud, önce Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret ederek Allah yolunda iki defa hicret etme faziletini kazandı.

Hz. Abdullah, Resûlullaha çok yakın bir Sahabî idi. Hatta bu yakınlık sebebiyle bâzıları onun Ehl-i Beytten olduğunu dâhi zannediyordu.

Hz. Abdullah güzel Kur'ân okurdu. Bir defasında Resûlullah ondan Kur'ân okumasını istemiş ve dinlemişti. Bu konu için 138 numaralı hadise bakılabilir.[1170]

Resûlullahın Abdest Alma Şekli

364. Muâviye bin Abdullah babasından rivayet ediyor:

Osman bin Affan'ı (r.a.) abdest alırken gördüm.

"Üç defa ağzına su verip çalkaladı, üç defa burnuna su verdi. Üç defa yüzünü yıkadı. Üçer defa ellerini yıkadı, sonra bir defa başına mesh etti. Üçer defa ayaklarını yıkadı sonra da şöyle dedi: "Resûlullahı böyle abdest alırken gördüm."[1171]

Peygamberimizin Gaybî Bir Haberi

365. Osman bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:

"Ammar'ı âsi bir topluluk öldürecek."[1172]

İzah

Tirmizî'deki rivayet şöyledir:

"Müjde sana ey Ammar! Asi bir topluluk tarafından şehid edileceksin."

Hadiste azgın bir topluluk tarafından şehid edileceği haber verilen Ammar bin Yâsir (r.a.) hakkında 162 numaralı hadiste bilgi vermiştik. Burada Resûllulahın (s.a.v.) Ammar (r.a.) hakkındaki gaybî haberi üzerinde duracağız.

Medine'ye hicretten kısa bir zaman sonraydı. Mescid-i Nebevi inşâ ediliyordu. Hz. Ammar'ın çalışma şevkini gören Sahabîler ona daha fazla kerpiç yüklemeye başladılar. Ammar (r.a.) bir ara Peygamberimizin yanından geçerken, "Yâ Resûlallah, beni öldürecekler, taşınmayacak kadar ağır şeyleri bana yüklüyorlar" dedi.

Peygamberimiz eli ile onun sırtındaki toz ve toprağı silkeledikten sonra şöyle buyurdu:

"Vah Sümeyye'nin oğlu! Seni onlar değil, azgın bir topluluk öldürecek. Ammar onları Cennete ve Allah'a çağırır, onlar ise onu Cehenneme çağırırlar."

Bunun üzerine Hz. Ammar, "Fitnelerden Allah'a sığınırım" dedi. [1173]

Peygamberimizin bu mucizesi Hicretin 37. senesinde aynen gerçekleşti. Hz. Alî'nin saffında yer alan Hz. Ammar, Sıffîn savaşında şehid edildi. Ali (r.a.) onun şehid edilmesini kendisinin haklı olmasına delil gösterdi. Muâviye "Ammar'ı biz değil, buraya getirenler öldürdü" diye tevil etti. Muâviye safında yer alan Amr bin Âs da, "Azgın olanlar sadece Ammar'ın katilleridir, hepimiz değil" dedi.[1174]

Hasta Ziyaretçisinin Ve Hastanın Kazancı

366. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kim bir hastayı ziyaret ederse, Allah'ın rahmetine dalmış olur. Yanında oturduğunda rahmete gömülür" buyurdu.

Ben Resûlullahın bu sözünü duyunca, "Ya Resûlallah, bu hasta ziyaretçisi içindir. Hasta için ne var?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

"Bir kul üç gün hasta olursa, annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından kurtulmuş olur."[1175]

Günahın Ardından Pişmanlık Duymak

367. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Pişmanlık duyanı bekleyen tevbe, kendini beğenmişi bekleyen ise azaptır."[1176]

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde pişmanlığın kişiyi tevbeye götüreceğine, kişinin kendini beğendiğinden tevbeye yanaşmamasımn da onu azaba maruz bırakacağını bildirmiştir.

Gerçekten de işlediği bir günahtan pişmanlık duyan kimse başka günahlara girme hususunda hassas olacağı gibi, o pişmanlığı kendisini eninde sonunda tevbeye götürür. Zaten pişmanlığın kendisi de bir tevbedir. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde pişmanlığın tevbe olduğunu bildirmiş,[1177] başka bir hadislerinde de pişmanlığın günaha keffâret olduğuna dikkat çekmiştir.[1178]

İnsanın kaybedeceği hiçbir şey olmamasına rağmen, şeytanın hilesine kapılıp tevbe etmeyi gururuna yedirememesi de kendisini azaba götürür. Günahın hemen ardından pişman olarak tevbe edenle, tevbe etmeyenin akibeti bir âyette şöyle nazara verilir:

"Allah katında makbul olan tevbe o kimsenin tevbesidir ki, onlar cahillik edip kötülük işlerler de, çok geçmeden pişman olup tevbe ederler. İşte onların tevbesini Allah kabul eder. Allah her şeyi hakkıyla bilir ve her işini hikmetle yapar."

Bir sonraki âyette de ölüp gelip çattığında tevbe eden veya tevbe etmeden ölen kimseler için acı bir azap hazırlandığı haber verilir.[1179]

Resûlullahın Cerir Bin Abdullah'a Bir Şartı

368. Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) bîat ettim, yanından ayrılırken beni çağırdı ve "Bütün Müslümanların hayır ve iyiliğini üzere bîat etmedikçe senin bîatını kabul etmem" buyurdu. Ben de Resûlullahın istediği şekilde ona bîat ettim.

Hadiste ismi geçen Hz. Cerir hakkında 163 numaralı hadisin izahına bakınız.[1180]

İstihare Duası

369. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi bize istihareyi öğretirdi. Ve şöyle buyururdu:

"Biriniz birşey yapmak istediğinde şöyle desin:

"Allah'ım, hakkımda hayırlı olanı Sen bildiğin için hayırlı olanı Senden istiyorum. Kudretinden yardım dileyerek hayırlısına gücümün yetmesini Senden diliyorum. Senin büyük ihsanını niyaz ediyorum. Hiç şüphesiz herşeye gücün yeter; ben ise güçsüzüm. Sen herşeyi bilirsin; ben bilmem. Sen sizli olanları bile çok iyi bilirsin.

"Allah'ım, istediğim bu şey, Senin ilminde benim dinim, dünyam ve geleceğim hakkında hayırlı ise bunu bana takdir et. Eğer ondan başkası hayırlı ise hayırlı olan her nerede ise benim için kolaylaştır. Şer nerede ise benden uzaklaştır. Ve beni ihsanınla razı eyle."[1181]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda bu duayı yapmadan önce "iki rekât namaz kılsın" ilâvesi vardır.

Hadiste, "Kur'ân'dan bir sûre öğretir gibi bize istihareyi öğretti" denilmesi, istiharenin ehemmiyetine gösterir.

İstihare, lügat mânâsı itibarıyla Allah'tan hayır dilemektir. Yani yapılacak bir işin iyi mi, kötü mü olduğunu, yahut o işi hemen mi, yoksa bir müddet sonra mı yapmanın daha iyi netice vereceğini anlamaya çalışmak ve kalbin o meseleye yatışmasını Allah'tan dilemek ve istemektir.

İstihare, zor durumlarda mü'minler için ruhî bir kuvvettir. Bir işte tereddütte kalan bir mü'min, Cenâb-ı Hakka yönelir. Teşebbüs edeceği iş, seçeceği hayat arkadaşı dini, dünyası ve âhireti için hayırlı ise gönlünde bu işe karşı bir ferahlık uyandırmasını, bu işi yapabilmesi için kuvvet ve kudret vermesini; şayet dini, dünyası ve âhireti hakkında şer ise kendisinden çevirmesini Cenâb-ı Haktan niyaz eder. İşini Allah'a bırakıp tevekkül ettiğinden, gönlünde bir hafiflik duyar. Neticesine de rıza gösterir.

İzahını yaptığımız hadisin diğer kaynaklarındaki rivayetinde, duadan önce iki rekât namaz kılmak tavsiye edilmiştir. Bu namazın birinci rekâtında Fâtiha'dan sonra Kâfirûn Sûresi, ikinci rekâtta ise Fâtiha'dan sonra İhlas Sûresinin okunması istenmiştir. Namaz kılmadan sadece duâ ile yetinmek de mümkündür.

Kişi istihare yaptıktan sonra gönlü hangi tarafa meylederse onu yapmalı, önceki peşin hüküm ve kanaatleri bırakmalıdır.

İstihareye rağmen bir temayül ve gönül yatışması görülmediği takdirde, istihareyi tekrarlamak uygun olur. Peygamberimiz bununla ilgili

olarak Hz. Enes'e şu tavsiyede bulunmuştur:

"Ey Enes, bir işi yapmak istediğinde o iş hakkında yedi defaya kadar yeniden istihare et. Sonra kalbinden geçen duyguya bak. Çünkü hayır kalbine doğan o duygudadır."[1182]

Peygamberimizin Ümmetine Şefkati

370. Câbirbin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bize Ramazan ayının gecesinde sekiz rekat namaz kıldırdı. Vitir namazı da kıldı. Ertesi akşam Resûlullahın (s.a.v.) çıkıp bize yine namaz kıldırması ümidiyle mescitte toplandık. Fakat sabah oluncaya kadar orada bekledik ve çıktık. Yeniden girdiğimizde, "Ya Resûlallah, biz bu gece mescidde toplandık ve senin bize namaz kıldırmanı ümit ettik" dedik. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu namazın üzerinize farz kılınmasından korktum."[1183]

İzah

Çeşitli kaynaklarda Hz. Âişe'den (r.a.) buna benzer şöyle bir hadis rivayet edilir:

Resûlullah (s.a.v.) bir gece mescidde namaz kılmış, cemaat da ona uymuş. Ertesi gece yine mescidde namaz kılınca cemaat çoğalmış, üçüncü gece cemaat yine toplanmış, Resûlullah onların yanına çıkmamış. Sabah olunca da şöyle buyurmuştur:

"Yaptığınızı gördüm. Aslında beni sizin yanınıza çıkmaktan alıkoyan herhangi bir engel yoktu. Yalnız bu namazın size farz kılınmasından korktum."[1184]

Bu hadisin başka rivayetlerinde Resûlullahın mescide çıkıp kendilerine namaz kıldırması için Sahabîlerin seslerini yükselttikleri, kapıya taş attıkları bildirilir.[1185]

Bu hadis, Peygamberimizin ümmetine olan şefkatini göstermektedir.

Hadiste Peygamberimizin kıldığı bildirilen namaz, teravih namazıdır. Teravih namazı, Ramazan ayında, yatsı namazından sonra kılınır. Kadın erkek herkese sünnet-i müekkededir. Orucun değil, Ramazan'ın sünnetidir. Bunun için bir mazeret sebebiyle oruç tutamayanlar için de teravih namazı kılmak sünnettir. Resûlullah (s.a.v.) bir hadislerinde teravih namazının fazîleti ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kim hak olduğunu kabul ve tasdik ederek ve ihlasla Ramazan gecelerini ihya ederse, [teravih namazını kılarsa], geçmiş [küçük] günahları bağışlanır."[1186]

Açıklanması gereken bir husus da, izahını yaptığımız hadiste Peygamberimizin teravih namazını sekiz rekat olarak kıldığının bildirilmesidir. Abdullah bin Abbas'ın (r.a.) bildirdiği bir hadiste ise Resûlullahın teravih namazını yirmi rekat olarak kıldığı bildirilir.

Birçok Sahabînin rivayetine göre Hz. Ömer devrinde teravih namazı yirmi rekât olarak kılınmıştır. Yine Hz. Osman ve Hz. Ali dönemlerinde de teravih namazı yirmi rekat olarak kılınmıştır.

Bununla beraber bâzı kimseler teravih namazının sekiz rekat olarak kılınması gerektiğini söylerler. Aslında teravih namazını sekiz rekat olarak kılanların yanlış yaptığı söylenemez. Fakat mübarek Ramazan'ın şerefli gecelerinde şevk ve heyecanla edâ edilen teravih namazı, yirmi rekat olarak ümmetin kabulüne mazhar olmuştur. Diğer taraftan Resûlullahın şu hadisini de nazardan uzak tutmayalım:

*"Ey Ashabım, benim sünnetime; benden sonra da Hülefâ-i Râşidînin sünnetine tâbi olunuz."***[1187]**

Teravih namazını bugün niçin cemaatla kılıyoruz?

Peygamberimiz ümmete farz olur endişesiyle teravih namazını cemaatla kılmayı bırakmıştı. Resûlullah hayatta bulunduğu müddetçe bu namaz ferdî olarak kılındı. Hz. Ebû Bekir'in halifeliği müddetince ve Hz. Ömer'in halifeliğinin ilk yıllarında da böyle devam etti.

Bir Ramazan geceseydi. Hz. Ömer teravih namazı kılmak için mescide geldiğinde herkesin ferdî olarak namaz kıldığını gördü, üzüldü. Resûlullah (s.a.v.) "Farz olur da güç yetiremezler" endişesiyle ümmete olan şefkati sebebiyle öyle davranmıştı. Artık Peygamberimiz vefat ettiğine göre, bu namazın farz kılınması düşünülemezdi. "Öyle zannediyorum ki, bunları bir imam arkasında toplarsam daha güzel olacak" dedi. Ertesi gün Übeyy bin Ka'b'ı (r.a.) imam tayin etti ve teravih namazının cemaatla kılınmasını emretti. Bundan sonra Müslümanlar teravih namazını artık büyük bir vecd ve huşu içinde kılmaya başladılar. Hz. Ömer bundan dolayı sevincini şöyle ifâde etti:

"Şu teravih namazının cemaatla kılınması her bakımdan ne güzel bid'ad oldu."

Hz. Ömer bu sözüyle, "Dinin aslında bulunmadığı halde sonradan konulmuş bir ibâdet şeklini kast etmemiştir. O, "bid'at"ı "âdet" mânâsında kullanmıştır.

Hz. Ali de bundan dolayı hissiyatını şu sözlerle ifâde etti:

"Ömer nasıl mescidlerimizi teravih namazıyla nurlandırıp şereflendirdi ise, Allah da Ömer'in kabrini nurlandırsın."

Peygamberimiz bir hadislerinde,

"Ey Ashabım, benim sünnetime; benden sonra da Hülefâ-i Râşidînin sünnetine tâbi olunuz"3 buyurmuştu. İşte bizler bugün Peygamberimizin bu emrine uyarak teravih namazını cemaatla kılıyoruz.[1188]

---

[1] Tirmizî, İlim: 7.

[2] Mecmaü'z-Zevâid, 1:148.

[3] Zehebî, el-Cerh ve't-Ta'til, 1:8.

[4] Müsned, 4:209 (17361.) Diğer misaller için elinizdeki kitabın 35. sayfasına bakınız.

[5] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/5-7.

[6] Zehebî, Tezkiretü'l-Huffaz, 3:912, 913; Mu'cemü's-Sagîr, 1:4; Mu'cemü'l-Evsat, 1:9, 10.

[7] Zehebî, Tezkire, 3:912; Mu'cemü'l-Evsat, 1:10-11.

[8] Bediüzzaman, Mektûbat, s. 116.

[9] Zehebî, Tezkire. 3:912.

[10] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/8-10.

[11] Kettanî, Hadis Literatürü (er-Risâletü'l-Mustadrefe) s. 280.

[12] A. Dihlevi. Bustan, s. 77.

[13] Hadis Literatürü (er-Risâletu'l-Musfadrefe), s. 281.

[14] Zehebî, Tezkire, 3:913.

[15] Mu'cemü'l-Kebir, 25:359, 16. dipnot.

[16] Zehebî, Tezkire, 3:912.

[17] İsmail Lütfi Çakan, Hadis Edebiyatı, s. 43; er-Risâle, s. 283.

[18] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/10-11.

[19] Bakara: 2/187.

[20] Al-i İmran: 3/31.

[21] Nisa: 4/59.

[22] Nisa: 4/65.

[23] Haşr: 59/7.

[24] Necm: 53/3-4.

[25] Tebrizî, Mişkâtü'l-Mesabih, 1:57 (163); Ebû Dâvud, Sünne: 5.

[26] Muvatta, Kader: 3.

[27] Mektubat, s. 25.

[28] Muhakemât, s. 19.

[29] A.g.e.,s. 22.

[30] Sünen-i Dârimî Tercümesi, 1:21 (Teokrasi İslâmla Yok Edilmiştir, s. 13'den naklen.)

[31] Sünen-i Dârimî Tercümesi, 1:21 (Mevlânâ Mevdudî'nin Sünnet Müdafaası, s. 79'dan naklen.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/12-15.

[32] et-Tergîb ve't-Terhîb, 1:97 (62); Kenzü'l-Ummal 1:184.

[33] Al-i İmran: 3/31.

[34] Ahzab: 33/31.

[35] Ahzab: 33/21. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/15-16.

[36] Kalem: 68/4.

[37] Lem'alar, s. 48.

[38] Tirmizî, Menâkıb: 32.

[39] Lem'alar, s. 50.

[40] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/17-19.

[41] Müslim, Selâm: 15.

[42] Müslim, Hacc: 251; Buhârî, Hacc: 57.

[43] Müslim, Sayd, 56; Dârimî, Mukaddime: 40.

[44] Müsned, 4:563 (19705.)

[45] Müsned, 4:554 (19641)

[46] Lem'alar, s.51.

[47] Mektubat, s. 371.

[48] Şualar, s. 108-11. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/19-22.

[49] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/23.

[50] Al-i İmran: 3/110.

[51] Bakara: 2/143.

[52] Tevbe: 9/100.

[53] Tirmizî, Menakıb: 59; El-İsâbe, 1:10.

[54] Müsned, 5:245.

[55] Keşfü'l-Hafâ,1: 132.

[56] Müslim, Fezâil: 221.

[57] Müslim, Fezâil: 221; Tirmizî, Menakıb: 57.

[58] İbni Mâce, Mukaddime: 4 (30-35.)

[59] Bediüzzaman, Mektûbat, s. 121.

[60] Bediüzzaman, Mektubat, S. 120. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/23-26.

[61] Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis, s. 39.

[62] İbni Mâce, Mukaddime: 4 (36.)

[63] Buharî, İlim: 38, Enbiya: 50; Müslim, Zühd: 72; Tirmizi, Fiten: 70.

[64] Hâtib el-Bağdâdî, el-Kifaye, s. 171.

[65] Müslim, Mukaddime: 2(1)

[66] Dârimî, Sünen, Mukaddime: 28.

[67] el-Kifâye, s. 178.

[68] Dr. Abdülkadir Şener, Kıyas, İstihsan, İstıslah, s. 42, İ'lâmü'l-Muvakkin, 2:229 naklen. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/26-28.

[69] Müsned, 4:561(19690)

[70] Buhâri, Fezâilü'l-Kur'ân: 36; Menakıb: 25; Müslim, Zekât: 154; Ebû Dâvud, Sünnet: 131: Nesâî, Tahrim: 26.

[71] Müslim, Mukaddime: 4 (7)

[72] Hatib el-Bağdadî, El-Kifaye,s. 173, 176.

[73] Tecrid-iSarih Tercümesi, 1 :22 (Mukaddime) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/28-31.

[74] Bakara: 2/159.

[75] Buhari, İlim: 42: Müsned, 2:362 (7687.).

[76] Müsned, 2:361 (7687.)

[77] Müsned, 2:361 (7687.)

[78] Üsdü'l-Gabe, 5:317; Tabakat, 3:329.

[79] Mektubat.,s. 132.

[80] Mektubat, s. 119.

[81] Bediüzzaman, Sözler, s. 457. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/31-34.

[82] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/34.

[83] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/34-35.

[84] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/35-37.

[85] Dârimî, Mukaddime: 38; Camiü's-Sugîr; 2:545; Keşfü'l-Hâfâ, 1:796.

[86] Suyutî, Tedribü'r-Râvi, s. 358.

[87] Bediüzzaman, Mektübat, s. 95.

[88] Hatib el-Bağdâdî, El-Kıfâye, s. 23,24. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/37-40.

[89] Mektubat, s. 117.

[90] Prof. Dr. Talal Koçyiğit, Hadis Usûlü, s. 50-54.

[91] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/40-43.

[92] Câmiü's-Sagîr, 1:558.

[93] Câmiü's-Sagîr., 1:382

[94] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/43-44.

[95] Müslim, Zühd: 72; Müsned, 3:16(11071.); Dârimî, İlim: 42 (456.)

[96] Tirmizî, İlim: 11.

[97] Ebû Dâvud, İlim: 3; Dârimî, İlim: 43 (490.); Müstedrek, 1:186-187 (357-359.)

[98] Buhârî, İlim: 39; Tirmizî, İlim: 12, Menâkıb: 47; Dârimî, İlim: 43 (489)

[99] Dârimî, İlim: 43 (491,492.); Müstedrek, 1:188 (362.)

[100] Dârimî, İlim: 43 (505.)

[101] Dârimî, İlim: 43 (506. 507.)

[102] Dârimî, İlim: 43 (497,503); Müstedrek. 1:188 (360.)

[103] Buhârî, İlim: 39.

[104] Zehebî, Tezkiretü'l-Huffâz, 1:5.

[105] Hatib el-Bağdadî, Takyîdü'l-İlim, s. 86.

[106] Halib el-Bağdadî, Takyîdü'l-İlim. s. 49.

[107] Dârimi, İlim: 43 (475.)

[108] Muhammed Hamidullah, Muhtasar Hadis Tarihi, s. 53,54.

[109] es-Sünne Kable't-Tedvin, s. 373.

[110] İbni Sa'd, Tabakât. 7:448.

[111] Buhârî, İlim: 34; Dârimî, İlim: 43 (494.)41. Mektubat, s. 95.

[112] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/44-51.

[113] Mektûbat, s. 119.

[114] A.g.e.,s. 129.

[115] A.g.e.,s. 120.

[116] Bediüzzaman,Sözler, s. 315. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/51-52.

[117] Neseî, Kiyâmü'l-Leyl: 16; Tirmizî, Fitne: İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/55.

[118] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/55.

[119] Tirmizi, Daavât: İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/56.

[120] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/56.

[121] İbni Mâce, Zühd: 35; Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, 1:128. Ebû Dâvud, Fiten: 7; Müsned, 5:555, (19623) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/56-57.

[122] Mu'cemul-Evsât, 2:523 (1900)

[123] Müslim, Tevbe: 50.

[124] En'am: 6/164.

[125] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, 6:304. (18926) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/57-59.

[126] Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, 3:141, (2290) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/59-60.

[127] İbni Mâce, Tahare: 4; Muvatta, Tahare: 36; Müsned, 5:363, (22432.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/60.

[128] Hûd: 11/112.

[129] Fussilet: 41/30.

[130] Muslim, İman: 62.

[131] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/60-62.

[132] Ebû Davud, Cihad: 2; Müslim, İman: 64, 65; Tirmîzî, Kıyame: 52; Nesaî, îman: 9, 11. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/62.

[133] İbni Mâce, Zühd: 17. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/62-63.

[134] Tirmizî, Birr: 47; İbni Mâce, Zühd: 17.

[135] Câmiü's-Sagîr, 6:240, (9095)

[136] Buhârî, Enbiya: 4; Ebû Dâvud, Edeb: 6.

[137] Tirmizî, Birr: 78.

[138] İbni Mâce, Zühd: 17.

[139] Tirmizî, Kıyamet: 25.

[140] Bediüzzaman Said Nursî, Lem'alar, s. 52.

[141] Buhari, Edeb: 77; Menâkıb: 23; Müslim, Fedâilü'n-Nebî: 67.

[142] Ahzab: 33/53.

[143] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/63-64.

[144] Mu'cemü'l-Evsat, 2:8, (1155); İbni Mâce, Cihad: 14. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/64-65.

[145] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/65.

[146] İbni Mâce, Nikâh: 22; Buhâri, Libas: 62, Megâzî: 56, Nikâh: 113; Müslim, Selâm: 32; Tirmizî, Edeb: 34; Ebû Dâvud, Libas: 27; Edeb: 61; Muvatta, Vasiyyet: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/66.

[147] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/66-67.

[148] Buhârî, Büyü: 15; İbni Mâce, Ticâret: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/67.

[149] Sa'd: 38/26.

[150] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/67-68.

[151] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/68.

[152] Tekasür: 102/8.

[153] Müslim, İmâre; 16.

[154] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/68-69.

[155] Buhârî, Bedü'1-Halk: 145; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 71. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/69.

[156] Cûmiü's-Sagîr, 3:432.

[157] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 74; Tirmizî, Menâkıb: 62.

[158] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/69-70.

[159] İbni Mâce, İkâme: 103; Müslim, Müsâfirîn: 63, 64; Dârimî, Salat: 149; Ebû Dâvud, Tatavvu: 5; Tirmizî, Salat: 312; Müsned, 2:437, (8354.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme

ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/70-71.

[160] İbni Mâce, İkâmet: 103; Müslim, Müsafirîn: Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, 2:273.

[161] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/71-72.

[162] İbni Mâce, Mukaddime: 17(224). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/72.

[163] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/72-73.

[164] Buhari, Cihad: 157; Müslim, Cihad: 17, 18; Ebû Dâvud, Cihad: 92; İbni Mâce, Cihad: 28; Tirmizî, Cihad: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/73.

[165] Buhârî, Cihad: 103; Ebû Dâvud, Cihad: 92; Müslim, Tevbe: 54.

[166] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/73-74.

[167] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/74.

[168] Müslim, Müsâkat: 133-135. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/74-75.

[169] İbni Mûce, Şufa: 2.

[170] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/75-76.

[171] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/76.

[172] A'raf: 7/57.

[173] Yunus: 10/22.

[174] Ahkâf: 46/24.

[175] Zâriyat: 51/41.

[176] Al-i İmran: 3/117.

[177] İsrâ: 17/68- 69.

[178] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/76-77.

[179] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/77-78.

[180] Buhari, Büyü: 82; Müslim, Büyü: 105; Neşet, Muzam'a: 45; Muvatta: Büyü: 23-25; Ebû Dâvud, Büyü: 18. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/78.

[181] Buhârî, Nikâh: 28; Müslim, Nikâh: 57; Ebû Dâvud, Nikâh: 15.

[182] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/78-79.

[183] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/80.

[184] Üsdü'l-Gâbe, 1:358. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/80-81.

[185] İbni Mâce, Fiten: 14. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/81.

[186] Müslim, Müsâkat: 107.

[187] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/81-82.

[188] İbni Mâce, Rehine: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/82-83.

[189] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/83.

[190] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/84.

[191] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/84.

[192] Hacc: 22/77.

[193] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/84.

[194] Mu'cemü'l-Evsat, 1:154, (193); Buhârî, Ezan: 155. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/85.

[195] Mu'cemü'l-Evsat, 9:302, (8658.)

[196] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/85.

[197] Mu'cemü'l-Evsat, 5:138, (4264.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/86.

[198] Nisa: 4/93.

[199] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/86-87.

[200] Tirmizî, Libas: 11. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/87.

[201] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/87.

[202] Tirmizî, Kıyamet: 9. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/88.

[203] Mü'min: 40/59.

[204] Lokman: 31/34.

[205] Necm: 53/57.

[206] Meâric: 70/6-7.

[207] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/88-89.

[208] İbni Mâce, Hudûd: 33. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/89.

[209] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/89-90.

[210] Buhari, Libas: 39; Müslim, Libas: 67; Ebû Dâvud, Libas: 41; Tirmizî, Libas: 37; tbni Mâce, Libas: 78. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/91.

[211] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/91-92.

[212] Buhârî, Bedü'1-Halk: 8; Tefsir, Secde Sûresi; Müslim, Cennet: 2; Tirmizî, Tefsir (3195). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/92.

[213] Nisa: 4/69.

[214] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/92-93.

[215] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/93.

[216] Tirmizî, Fitne: 24.

[217] Nahl: 16/77.

[218] Sözler, s. 318.

[219] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/94-95.

[220] İbni Mâce, Salât: 7; Dârimî, Salat: 17; Müstedrek, 1:303. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/95.

[221] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/95.

[222] 95.

[223] Câmiü's-Sagîr, 3:194

[224] Tirmizî, Ahkâm: 9; Ebû Dâvud, Akdiye: 4; İbni Mâce, Ahkâm: 2.

[225] Câmiü's-Sagîr, 3:165.

[226] Müsned, 4:279, (17789.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/95-96.

[227] Buhârî, Edeb: 96; Müslim, Birr: 161-165; Tirmizi, Zühd: 50; Ebû Dâvud, Edeb: 122. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/96.

[228] Sözler, s. 460.

[229] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/97-98.

[230] Buhari, Savm: 20; Müslim, Siyam: 45; Müsned, 3:55; (11387) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/99.

[231] İbni Mâce, Siyam: 22.

[232] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/99.

[233] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/99-100.

[234] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/100.

[235] Buhârî, Rikak: 2. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/100.

[236] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/101.

[237] Buhârî, Edeb: 33; Müslim, Zekât: 52; Ebû Dâvud, Edeb: 68; Tirmizî, Birr: 45. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/101.

[238] Buhari, Cihad: 72, 128, Sulh: 33; Müslim, Müsâfirîn: 84, Zekât: 56.

[239] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/101-102.

[240] Buhari, Cihad: 103; Dârimî, Siyer: 2; Ebû Dâvud, Cihadı 455; Müsned, 3:595 (15762) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/102.

[241] Avnu'l -Ma'bud, 7:265.

[242] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/102-103.

[243] Buhârî, Salat: 65; Müslim, Mesâcid: 25; Tirmizi Salat: 237; İbni Mâce, Mesâcid: 1; Nesaî, Mesâcid: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/103.

[244] Tevbe: 9/18.

[245] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/103-104.

[246] Buhari, İlim: 38, Cenâiz: 34; Ebû Dâvud, İlim: 4; Müslim, Mukaddime: 1; Tirmizî, İlim: 8. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/104.

[247] Nisa: 4/50.

[248] Yûnus: 10/60.

[249] Müslim, Mukaddime: 4; Tirmizî, İlim: 9; Buhârî, Cenâiz: 34.

[250] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/104-105.

[251] Mu'cemü'l-Evsat,4:89, (3125.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/105-106.

[252] Mu'cemü'l-Evsat, 3:111, (2228) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/106.

[253] Darekutnî, 4:90; Buhari, İlim: 28, Lukata: 2, 3, 4, Edeb: 75; Ebû Dâvud, Lukata: 1; Muvatta, Akdiye: 46; Tirmizi, Ahkâm: 35. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/106-107.

[254] Buhârî, Talak: 22.

[255] Ebû Dâvud, Lukata: 1.

[256] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/107-108.

[257] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/108.

[258] Nisa: 4/101.

[259] Müslim, Salâti'l-Misâfir:4; İbni Mâce, İkame:73; Ebû Dâvud, Sefer 1.

[260] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/108-110.

[261] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/110.

[262] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/110.

[263] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/110-111.

[264] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/111.

[265] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/111-112.

[266] İbni Mâce, Nikâh: 21. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/112.

[267] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/112-113.

[268] Buhârî, Ezan: 52; Müslim, Salat: 198; Ebû Dâvud, Salât: 75. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/113.

[269] İbni Mace, İkame: 41.

[270] Buhari, Ezan: 53; Müslim, Salât: 114

[271] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/113-114.

[272] Müsned, 1:470, (3567); İbni Mâce, Zühd: 30. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/114.

[273] Nisa: 4/106.

[274] Zümer: 39/53.

[275] Âl-i İmran: 15/16, Nahl: 16/47, Tevbe: 9/70, Nisa: 4/110.

[276] Nisa: 4/23- 306, Ahzab: 33/50- 59; Mümtehine: 60/12.

[277] Tirmizî, Kıyâme: 49; İbni Mâce, Zühd: 30.

[278] Tirmizî, Daavât: 99; İbni Mâce, Zühd: 30.

[279] Müslim, Tevbe: 31.

[280] İbni Mâce, Zühd: 30.

[281] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/114-116.

[282] İbni Mâce, Siyam: 35; Ebû Dâvud, Siyam: 50; Tirmizî, Savm: 59; Müslim, Siyam: 144. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/117.

[283] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/117.

[284] Tirmizî, Cennet: 13; İbni Mâce, Zühd; 34. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/117-118.

[285] Müslim, İman: 242, 243; Buhârî, Büyü: 102; Mezâlim: 131, Enbiyâ: 49; Ebû Dâvud, Melâhim: 14; Tirmizî, Fiten: 54; Müsned, 2:315, 541, (7264; 9296) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/118.

[286] Zuhruf: 43/61.

[287] Müslim, Fiten: 39.

[288] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/118-119.

[289] bni Mâce, Eşribe: 7; Müslim, Müsakât: 71-74; Mu'cemü'l-Evsat, 1:432(774) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/119.

[290] En'âm: 6/146.

[291] Mâide: 5/78.

[292] Nisa: 4/156-157.

[293] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/120-121.

[294] Buhari, Bedü'1-Halk: 6; Fezâilü'l-Kur'ân: 4; Tirmizî, Kıraat: 11; Müsned, 1:271,(2716) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/121.

[295] Ebû Dâvud, Vitr: 22; Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân: 5, Tevhid: 37;. Müslim, Müsâfirîn: 264, 270, 272; Tirmizî, Kur'ân: 9; Muvatta.

[296] Tirmizî, Kıraat: 11.

[297] Buhari, Bedü'1-Halk: 6; Fezâilü'l-Kur'ân: 4.

[298] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/121-123.

[299] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/123.

[300] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/123.

[301] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/124.

[302] Buhari, Ezan: 133, 134; Müslim, Salât: 226-231; Ebû Dâvud, Salât: 1515; Tirmizi Salat: 203; Nesai, İftitah: 130, Tatbik: 40, 43; Mâce, İkâme: 19. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/124.

[303] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/124-125.

[304] Mu'cemü'l-Evsat, 2:33û (1507.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/125.

[305] Müslim, Selâm: 69.

[306] İbni Mâce, Tib: 1.

[307] Tirmizî, Tıb: 21.

[308] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/126-128.

[309] Müslim, Lukata: 18. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/128-129.

[310] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/129.

[311] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/129-130.

[312] Ebû Dâvud, Salat: 190, 191; Müslim, Mesâcid: 88; Tirmizi Salat: 291; İbni Mâce, İkâme: 132; Nesai Sehv: 24; Muvatta. Salat: 62. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/130.

[313] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/131-132.

[314] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 211-213. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/132.

[315] Camiü's Sagir, 3:483.İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/132.

[316] Bakara: 2/178.

[317] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/132-133.

[318] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/133.

[319] İbniMâce, Tahâre: 1. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/134.

[320] Mu'cemü'l-Evsat, 8:290, (7591) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/134.

[321] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/134-135.

[322] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/135.

[323] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/135.

[324] Tirmizî, Edeb: 6; Mecmaü'l-Evsat, 2:505, (1870)

[325] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/136.

[326] İbni Mâce, Sadaka: 11. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/136-137.

[327] Nisa: 4/4.

[328] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/137.

[329] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/138.

[330] Suyutî, Câmiü's-Sagîr, 1:203.

[331] Hudeybiye, Mekke'ye yakın bir köydür. Peygamberimiz müşriklerle Hudeyebiye Sulhunu burada imzalamış, Kur'ân'da katılanların methedildiği "Rıdvan Biati" burada gerçekleşmiştir.

[332] Buhari, Ezan: 152; Müslim, İman: 125.

[333] Vakıa: 56/82.

[334] Tirmizî, Tefsir (Vakıa Sûresinin tefsiri)

[335] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, (17574); Müslim, İman: 126

[336] et-Tabsîr, s. 13, 38.

[337] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/138-140.

[338] Buhârî, Bedü’l Vahy: 31; İbni Mâce, Nikâh: 42; Müslim, Eymân: 43, 44. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/140-141.

[339] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/141.

[340] Ebû Dâvud, Cihad: 82; Müslim, Cihad: 3, 24, 25. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/141-142.

[341] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/142.

[342] İbni Mâce, İkâmetü's-Salat: 147; Buhari, Mevakit: 30, 31; Müslim, Salati'l-Müsâfirîn: 288, 292; Ebû Dâvud, Tatavvu: 10. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/142.

[343] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/142-143.

[344] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/143-144.

[345] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 153, Bedü'1-Halk: 6. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/144.

[346] Şuârâ: 26/225-227.

[347] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/144-145.

[348] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/145-146.

[349] Mu'cemü'l-Evsat, 3: 119, (2245) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/146.

[350] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/147.

[351] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/147.

[352] Buhari, Merdâ: 27. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/147-148.

[353] Metâlibü'l-Aliye, 2:342.

[354] Lem'alar, s. 214. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/148.

[355] Mu'cemü'l-Evsat, 3:142, (2292); Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân; 14. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/149.

[356] Buharı, İlim: 15. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/149-150.

[357] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/150.

[358] Müsned, 4:560, (19688), 6:290, (26172, 26173). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/150-151.

[359] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/150-151.

[360] Ebâ Dâvud, Büyü': 1; Tirmizî, Büyü': 4; İbni Mâce, Ticâret: 3-Nesâî, Eymân: 22, 23; Mu'cemü'l-Evsat, 2:135, (1254); Müsned, 4:9, (16115)'. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/151-152.

[361] Âl-i İmran: 3/77.

[362] Buhari, Tefsîrü'l-Kur'ân: 8.

[363] Müslim, Müsakât: 132; İbni Mâce, Ticâret; 30.

[364] Buhârî, Müsakât: 132; İbni Mâce, Ticâret: 30.

[365] Ebû Dâvud, Efeb: 11

[366] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/152-153.

[367] Câmiü'l-Evsat, 2:350, (1606) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/153.

[368] Müsned, 4:203, (17303)

[369] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/154.

[370] Müslim, İmân: 178; Buhari, Cihad: 182, Meğazî: 38. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/154.

[371] Hadisin son kısmı, Mu'cemü's-Sagîr'de de rivayet edilmiştir. 232 nolu hadise bakınız

[372] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/155.

[373] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/155-156.

[374] Buhari, Hac: 26; Tirmizî, Hac: 13; Müslim, Hac; 19, 22; Ebû Dâvud, Menâsik: 26; Nesâî, Menâsik: 54; Muvatta, Hac: 28; Dârimî, Menâsik: 13; Müsned, 1:376, (2753). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/156.

[375] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/157.

[376] Câmiü'l Evsat, 3:33, (2055) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/157.

[377] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/157.

[378] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/158.

[379] Müslim, Birr: 69; Tirmizî, Birr: 82; Mu'cemü'l-Evsat, 3:141, (2291) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/158.

[380] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/158-159.

[381] İbni Mâce, Eşribe: 9; Buharı, Eşribe: 1; Müslim, Eşribe: 73; Muvatta, Eşribe: 11; Ebû Dâvud, Eşribe: 5; Tirmizî, Eşribe: 1; Nesâî, Eşribe: 22; Müsned, (4645, 4646.) İmam Taberâni,

Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/159.

[382] Mâide: 5/90-91.

[383] Buhârî, Eşribe: 2, 5; Müslim, Tefsir: 32; Ebû Dâvud, Eşribe: 1; Tirmizî, Eşribe: 8.

[384] İbni Mâca, Eşribe, Eşribe: 10.

[385] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/159-160.

[386] İbni Mâce, Et'ime: 33. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/161.

[387] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/161.

[388] Tirmizî, Fezâilü'I-Kur'ân: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/161-162.

[389] Buhari, Fezâil-l Kur'ân: 10; Müslim, Salatü'l-Müsâfirîn: 255; Tirmizî, Fezâil-i Kur'ân: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/162.

[390] Müslim, Eyman: 12; Tirmizî, Eyman: 6; Muvatta, Eyman: 11

[391] Meâric: 70/40-41.

[392] Bakara: 2/224.

[393] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/162-164.

[394] İbni Mâce, Fiten: 20. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/164.

[395] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/164-165.

[396] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/165.

[397] Müslim, Müsâfirîn: 43. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/165.

[398] Tirmizî, Salât: 346.

[399] Buhârî, Sulh: 11; Müslim, Müsâfirin: 84; Tirmizî, Salât: 346.

[400] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/166.

[401] Müslim, Fezâil: 124-126. Tirmizî, Edeb:67; Muvaîtta Esmâü'n- Nebiy: 1. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/166-167.

[402] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/167.

[403] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/168.

[404] Müslim, Hudüd: 8. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/168-169.

[405] İbni Mâce, Mukaddime: 24 (264) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/169.

[406] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/169.

[407] İbni Mâce, Sıyâm: 7; Mu'cemü'l-Evsat, 3:153, (2312.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/169-170.

[408] Yunus: 10/5.

[409] Rahman: 55/5.

[410] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/170.

[411] Mecmâü'l-Evsat, 3:154, (2313.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/171.

[412] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/171-172.

[413] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/172.

[414] Tirmizi Sevâbü'l-Kur'ân: 10; Mu'cemü'l-Evsat, 3:33, (2056.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/172.

[415] Bediüzzaman, Sözler. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/173-174.

[416] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/174.

[417] Müslim, Fezâil: 2.

[418] Bakara: 2/74.

[419] İsrâ: 17/44.

[420] Fussilet: 41/21

[421] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/174-175.

[422] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/175.

[423] Bakara: 2/65; Buhari, Bedü'l-Halk: 14.

[424] Bediüzzaman, Sûnühat, s. 44. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/175-176.

[425] Müslim, Âdâb: 43, 44; Ebû Dâvud, Edeb: 128; Müsned, 2:546, (9333,) 5:232, (21561); Buhari, İsti'zan: 11. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/176.

[426] Câmiu's-Sagîr, 2:250. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/177.

[427] Buhârî, Daavât: 21; Müslim, Zikir: 9; İbni Mâce, Duâ: 8; Tirmizî, Daavât: 77; Müsned, 2:611, (9950); Câmiü'l-Evsat, 3:25, (2038.); Muvatta, Kur'ân: 78; Ebû Dâvud, Vitr: 23. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/177-178.

[428] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/178.

[429] Müslim, Hac: 248-251; Buhârî, Hac: 50; Ebû Dâvud. Menasik: 46; Tirmizî, Hacc: 26; Nesat, Menâsik: 147; İbni Mâce, Menâsik: 27; Muvatta: Hacc: 135. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/178.

[430] Ebû Dâvud, Salât: 160; Nesâî, Sehv: 10; Dârimî, Salat: 134; Müstedrek, 1:361; Mu'cemü'l-Evsat, 3:27,(2042.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/179.

[431] Suyutî, Câmiü'l-Kebir, 6:241, (18461.)

[432] Buhârî, Ezan: 93; Ebû Dâvud, Salat: 160; Tirmizî, Cuma: 59.

[433] Buhari, Ezan: 92; Müslim, Salat: 117; İbni Mâce, İkâme: 68.

[434] Mü'minûn: 23/1-2.

[435] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/179-180.

[436] En'am: 6/158.

[437] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/180.

[438] Müslim, Fiten: 39; İbni Mâce, Fiten: 28; Tirmizî, Fiten: 21.

[439] En'am: 6/158

[440] Müslim, İman: 248; İbni Mâce, Fiten: 32

[441] İbni Mâce, Fiten: 32.

[442] Şualar, s. 496, 497.

[443] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/181-182.

[444] İbni Mâce, Mukaddime: 15; Tirmizî, Menâkıb: 20; Müsned, 4:399, (19227); Mu'cemü'l-Evsat, 3:134, (2275.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/183.

[445] İbni Hişam, Sîre, 4:274; Halebî, İnsânü'l-Uyûn, 3:340.

[446] Müsned, 4:397, (19214.)

[447] Müsned, 4:399, (19227.)

[448] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/183-184.

[449] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/185.

[450] Zümer: 39/53.

[451] Ankebut: 29/23.

[452] Fussilet: 41/23.

[453] Buhârî, Tevhid: 35.

[454] Hilyetü'l-Evliya, 1:53. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/185-187.

[455] Tirmizî, Fezâilü's-Sahabe: 61. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/187-188.

[456] Ahzâb: 33/33.

[457] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/188-189.

[458] Buhari, Büyü: 78; Müslim, Musakat: 81, Ebû Dâvud, Büyü: 13. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/189.

[459] Bakara: 2/275.

[460] İbni Mâce, Ticâret: 58.

[461] Fethü'r-Rabbani, 15:70.

[462] El-Mezâhibü'l-Erbaa, 2:246.

[463] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/189-190.

[464] Mecmâü'l-Evsat, 2:510. (1877); Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid, (10:201) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/191.

[465] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/191.

[466] Mu'cumü'l-Evsat, 2:351 (1608.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/191-192.

[467] Enfal: 8/56-57.

[468] Ahzab: 33/10.

[469] Tevrat, Tesniye, 2:10-14.

[470] Ahzab: 33/26.

[471] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/192-195.

[472] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/195-200.

[473] Buhari, Ahkam: 42; Nesâî, Beyat: 32; Câmiül'l-Evsat, 3:463. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/200-201.

[474] Tirmizi, Birr: 26; Buhari, Sulh: 2; Müslim, Birr: 101; Ebû Dâvud, Edeb: 58. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/200-201.

[475] Buhâri, Edeb: 116.

[476] Muvatta, Kelâm: 18.

[477] Buhâri, Cihad: 103; Ebu Dâvud, Cihad: 92.

[478] İsârâti’l-İ'caz, s. 91.

[479] Hutbe-i Şâmiye, s. 43-44.

[480] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/201-204.

[481] İbni Mâce, İkâmetü's-Salat: 200; Buhari, Küsuf: 56. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/204-205.

[482] Ahzab: 33/4.

[483] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/205-206.

[484] Mecmâü'l-Evsat, 7:163, (6299.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/206.

[485] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/206.

[486] Buhari, Hudûd, 45; Müslim, Eyman: 37; Tirmizî, Birr: 30; Ebû Dâvud, Edeb: 133. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/207.

[487] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/207.

[488] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/207-208.

[489] Ahzâb: 33/9. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/208-209.

[490] Müslim, Salat: 265; İbni Mâce, İkâme: 38; Ebû Dâvud, Salat: 109; Nesât, Kıble: 7; Müsned, 5:194. (21316); Dârimî, Salat: 128. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/209.

[491] Müslim, Salât: 254-256; Ebu Dâvud, Salat: 109; Buhari, Salat: 90; Nesâî, Kıble: 7; İbni Mâce, İkâme: 38; Muvatta, Sefer: 38; Dârimî, Salat: 129.

[492] Müslim, Salât: 258-259; Ebu Dâvud, Salat: 114; Buhârî, Salat: 90; Nesâî, Kasâme: 48; İbni Mâce, İkâme: 39.

[493] Müslim, Salât: 267-269; Ebu Dâvud, Salat: 112; Buhârî, Salal: 22; Nesâî, Taharet: 119; İbni Mâce, İkâme: 40; Müsned, 6:37, (24081.)

[494] Resûlullahın hanımı Ümmü Seleme'nin önceki beyinden olan kızı.

[495] İbni Mâce, İkâme:38.

[496] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/209-211.

[497] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/211.

[498] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/211.

[499] İbni Hişam, Sîre, 3:225, 230, 231, 257, 266, 332, 351, 352, 371; İbni Sa'd, Tabakat, 2:92.

[500] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/212-214.

[501] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/214.

[502] Buhârî, Hayız: 17; Kader: 1; Müslim, Kader: 1-5; Ebû Dâvud, Sünnet: 17; Tirmizî, Kader: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/214-215.

[503] Mü'minûn: 23/13, 14.

[504] Prof. Dr. Alpaslan Özyazıcı, Hücreden İnsana, s. 33.

[505] Hücreden İnsana, s. 34-47; Dr. Bahri Dayioğlu, Yaratılış Mucizesi, 79.

[506] Hücreden İnsana, s. 46.

[507] Yaratılış Mucizesi, s. 65.

[508] Fıkh-ı Ekber Şerh-i Aliyyü'l-Kârî, s. 114.

[509] Necm: 53/40.

[510] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/215-219.

[511] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/219.

[512] Mu'cemü'l-Evsat, 4:27, (3032.)

[513] A'raf: 7/180.

[514] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/219-220.

[515] Nisa: 4/41.

[516] Buhari, Fezâilü'l-Kur'ân: 32, 33; Mu'cemü'l-Evsat, 2:353 (16107); Tirmizî, Tefsir 5:237 (3024) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/220-221.

[517] Şûra: 42/23.

[518] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/221-222.

[519] Bu âyete başka mânâlar da verilmiştir. Ancak buraya uygun olan mânâ bu şekildedir.

[520] Fahreddin er-Râzi. Mefâtihü'l-Gayb (Tefsîr-i Kebir Tercümesi), 19:447. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/222.

[521] Buhâri, Cihad: 49, 113, Vekâlet: 8; Mesâcid: 59, Büyü: 34; İstikraz: 1, 7, Mezâlim: 26, Hibe: 23; Müslim, Müsâkat: 109-117; İmârat: 181; Tinnizl Büyü: 30; Nesâî, Büyü: 77; Ebû Dâvud, Ticâret: 71; İbni Mâce, Ticâret: 29. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/223.

[522] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/223-224.

[523] Buhâri, Daavât: 30; Müslim, Zikir: 4; İbni Mâce, Zühd: 31. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/224.

[524] Buhari, Temennî: 6.

[525] Buhari, Daavât: 30.

[526] Yusuf: 12/101.

[527] Meryem: 19/103.

[528] Muvatta, Kur'ân: 40.

[529] Tarihçe-i Hayat, s. 197.

[530] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/225-227.

[531] Mu'cemü'l-Evsat, 3:156, (2317.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/227.

[532] İsrâ: 17/81.

[533] Müslim, Cihad: 87; Buhâri, Megâzî: 50; Tirmizî, Tefsirü'l-Kur'ân: 18. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/227-228.

[534] Sebe: 34/49.

[535] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/228.

[536] Buhari, Ezan: 95; Müslim, Salât: 34, 38; Tirmizî, Mevâkit: 69, 115; Ebû Dâvud, Salât: 131. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/228.

[537] Müslim, Salât: 38, 41; Tirmizî, Salât: 116.

[538] Taberânî, Mu'cemu's-Sagîr, 1:93

[539] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/228-229.

[540] Tirmizî, Zühd: 60; Müsned, 2:280, (6983); 4:216, (17420.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/229.

[541] Tirmizî, Zühd: 60.

[542] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/230.

[543] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/231.

[544] Mu'cemü'l-Evsat, 3:184, (2379.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/231.

[545] İbni Mâce, Menâsik: 89. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/232.

[546] Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, 6:457.

[547] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/232.

[548] Müslim, Cennet: 83; Müsned, 3:420, (14527.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/233.

[549] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/233.

[550] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/233-234.

[551] Enbiya: 21/107.

[552] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/234.

[553] Mu'cemü'l-Evsat, 3:435. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/234-235.

[554] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/235.

[555] İbni Kesîr, Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm, 2:126; Mu'cemü'l-Evsat, 7:228.

[556] Suyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr, 3:244.

[557] En'âm: 6/14-15. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/235-236.

[558] Müslim, Birr: 77; Ebû Dâvud, Edeb: 10; İbni Mâce, Edeb: 9;Buhari, Edeb: 35. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/236.

[559] İbni Mâce, Hudûd: 21; Tirmizî, Diyat: 22; Ebû Dâvud, Sünnet: 32; Nesâi, Tahrîm: 22; Müstedrek, 3:741, (6697); Müsned, 1:232, 235, (1627, 1651), 2:294 (7081.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/237.

[560] Mu'cemü'l-Evsat, 2:364.

[561] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/237-238.

[562] Mu'cemü'l-Evsat, 3:451, (2968.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/238-239.

[563] Ebû Dâvud, Akdiye: 14; İbni Mâce, Ahkâm: 6.

[564] Câmiü's-Sagîr, 6:72.

[565] İsrâ: 17/32.

[566] Furkan: 25/68

[567] En'âm: 6/151.

[568] Nahl: 16/90. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/239-240.

[569] Müslim, Hayız: 29-32; İbni Mâce, Taharet: 107. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/240.

[570] İbni Mâce, Taharet: 124.

[571] Müsned, 6:458, (27302.)

[572] Fetevây-ı Hindiyye Tercümesi, 1:56. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/241.

[573] Buhari, Akîka: 2; Tirmizî, Edâhî: 16; İbni Mâce, Zebâih: 1; Ebû Dâvud, Dahâyâ: 20; Nesâî, Akîka: 1; Darimî, Edâhî, 9; Müsned, 4:26. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/241-242.

[574] İbni Mâce, Zebâih: 1; Ebû Dâvud, Dahâyâ: 20; Nesâî, Akîka: I, 3, 4.

[575] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/242.

[576] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/242-243.

[577] İbni Mâce, Edeb: 57; Müslim, Zikir: 41; Ebû Dâvud, Vitr: 62; Buhari, Daavât: 3. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/243.

[578] Tirmizî, Daavât: 38.

[579] Nasr: 110/3.

[580] Bakara: 2/222.

[581] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/243-244.

[582] Müslim, Salât: 65; Mu'cemü'l-Evsat, 3:457, (2979.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/244-245.

[583] Ahzâb: 33/56.

[584] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, 6:254, (18557.)

[585] Tirmizî, Daavât: 100.

[586] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/245-246.

[587] Tirmizî, Cenâiz: 7; Ebû Dâvud, Cenâiz: 16; Mu'cemü'l-Evsat, 3:458, (2982.)

[588] Asây-ı Musa, s. 20.

[589] Buhari, Kader: 1.

[590] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/246-248.

[591] Tirmizî, Menâkıb: Hadis No:3799. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/248.

[592] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/248-249.

[593] Buhari, Menâkıbu'l-Ensâr: 21; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 134. Tirmizî, Menâkıb, Hadis no; 3822; Müsned, 4:488, (19130.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/249-250.

[594] Tabakat, 1:347.

[595] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 137; Müsned, 4:489, (19136.)

[596] Müsned, 4:493, (19173.)

[597] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/250-251.

[598] Müslim, Nikah: 35, 38; İbni Mâce, Nikah: 31; Nesâî, Nikah: 47, , 48; Tirmizî, Nikah: 30; Ebû Dâvud, Nikâh: 12; Dârimî, Nikâh: 8. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/251.

[599] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/251-252.

[600] Tirmizî, Zühd: 58. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/252.

[601] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/252-253.

[602] Buhârî, Nikâh: 117; Müslim, Rada: 4-10; Ebû Dâvud, Nikâh: 7; Tirmizî, Rada: 2; Nesâî, Nikâh: 52; İbni Mâce, Nikah: 38; Muvatta, Rada: 2; Dârimî, Nikâh: 48; Müsned, 6:221, (25608.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/253.

[603] Buhari, Nikâh: 20; Müslim, Rada: 1, 2; Tirmizî, Roda: 1; İbni Mâce, Nikâh: 34; Ebû Dâvud, Nikâh: 6.

[604] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/253-254.

[605] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/254-255.

[606] Bakara: 2/220.

[607] Taberânî, Mu'cemü'l-Evsat, 5:89 (4164).

[608] Nisa: 4/2. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/255.

[609] Câbiye, Dımaşk'ta bir köy ismidir. Hz. Ömer Suriye'nin fethi esnasında buraya gelmiş ve Resûlullahın yukarıdaki sözlerini aynen tekrarlamıştır

[610] Buhâri, Fezâilü's-Sahabe: 1; Tirmizî, Fiten: 45; Müslim, Selâm: 19-22, Fezâilü's-Sahabe: 214; Ebû Dâvud, Sünnet: 9. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/256-257.

[611] Tirmizî, Fiten: 45. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/257.

[612] Mu'cemü'l-Evsat, 3:460. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/257-258.

[613] Mucemü'l-Evsat, 3:461 (2988) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/258-259.

[614] Bakara: 2/216.

[615] Ebû Dâvud, Cihad: 18.

[616] Tevbe: 9/20.

[617] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/259.

[618] İbni Mâce, İkâmeti's-Salât: 175. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/260.

[619] Zümer: 39/9.

[620] Ahzâb: 33/35.

[621] İbni Mâce, İkâme: 175.

[622] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/260-261.

[623] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/261.

[624] Zuhruf: 43/71.

[625] Bakara: 2/25.

[626] Vakıa: 56/36-37.

[627] Muhammed Ali es-Sabûnî, Safvetü'l-Tefâsîr, 3:309. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/261-262.

[628] Ebû Dâvud, Tahâre: 61; İbni Mâce, Tahâre: 86. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/262.

[629] Ebû Dâvud, Tahâre: 60; Tirmizî, Edeb: 55.

[630] Ebû Dâvud, Tahâre: 60

[631] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/263.

[632] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/263-264.

[633] İsrâ: 17/23-24.

[634] Lokman: 31/14. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/264.

[635] İbni Mâce, Et'ime: 14; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 89; Tirmizî, Menâkib: 63. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/265.

[636] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 79; Tirmizî, Menâkıb: 63.

[637] Nur: 24/10-21.

[638] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 90; Tirmizî, Menâkıb: 63.

[639] Tirmizî, Menâkıb: 63; Fethü'r-Rabbânî, 22:128.

[640] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/265-266.

[641] Müslim, Libâs: 72, 113. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/266.

[642] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/267.

[643] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/267.

[644] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/267.

[645] Tirmizi Büyu': 6; İbni Mâce, Ticâret: 41; Ebu Dâvud, Cihad: 78; Müsned, 1:190(1321). İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/268.

[646] Münzirî, et-Tergîb ve't-Terhib, 2:529-530. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/268-269.

[647] Ebû Dâvud, Salât: 153; İbni Mâce, İkâme: 19; Müslim, Salat: 237; Dârimî, Salât: 79; Nesâî, Tatbik: 52. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/269.

[648] İbni Mâce, İkâme: 21; Nesâî, İftitah: 89; Ebû Davud. Salât: 153; Tirmizî, Salât: 189.

[649] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/269.

[650] Bahsedilen esirler Hevazin kabilesinden getirilmişti.

[651] Buhari, Edeb: 18. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/270.

[652] Buhari, Edeb: 18; Müslim, Tevbe: 19; İbni Mâce, Zühd: 35.

[653] Sözler, s. 29.

[654] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/270-271.

[655] Tirmizî, Mevâkit: 182; Ebû Dâvud, Sahil: 26; Dârimi. Salât: 141; Müsned, 2:239 (6686) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/271-272.

[656] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/272.

[657] Buhari, Bedü'1-Halk: 1, Mezâlim: 13; Müslim, Müsâkâl: 142; Müsned, 4:193(17224) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/273.

[658] Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimize bakınız.

[659] İbni Mâce, Rü'ya: 2; Buhari, Ta'bir: 23. İsrâ: 17/13. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/273-274.

[660] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/274.

[661] İbni Mâce, Rü'ya: 3.

[662] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/274-275.

[663] Tirmizî, Edeb: 16; Nesâî, Taharet: 13; Müslim, Taharet; 2; Muvatta, Şa'ar: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/275.

[664] Buhârî, Libas: 63; Müslim, Taharet: 39; Tirmizî, Edeb: 14; Ebû Dâvud, Tereccül: 16; Nesâî, Zînet: 1.

[665] Muvatta, Şa'ar: 1.

[666] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/275.

[667] Muvatta, Kasru's-Salât: 15; Mecmâü'l-Evsat, 2:526 (1905) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/276.

[668] İbni Mâce, Siyam: 24; Buhari, Savm: 45; Müslim, Siyam

[669] Sünen-i İbni Mâce Tercümesi ve Şerhi, 4: 599.

[670] Müslim, Siyam: 50; Ebû Dâvud, Savm: 20.

[671] Buhari, Salât: 4; Müslim, Salât: 54; Ebû Dâvud, Salât: 114.

[672] Ebû Dâvud, Salat; 117

[673] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/276-277.

[674] Müslim, Birr ve's-Sıla: 23; Mu'cemü'l-Evsat, 4:41 (3053) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/278.

[675] Müslim, Birr ve's-Sıla: 25. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/278.

[676] Müsned, 2:220 (6538); Mu'cemü'l-Evsat, 4:42 (3055)

[677] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/279.

[678] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/279.

[679] Buhârî, Savm: 23; Müslim, Siyam: 65, 66; Ebû Dâvud, Tahare: 106. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/279-280.

[680] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/280.

[681] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/280.

[682] Kadr: 97.

[683] Câmiü's-Sagîr, 2:269.

[684] Bediüzzaman, Sözler, 309.

[685] İbni Mâce, Siyam: 56.

[686] Kastamonu Lahikası, s. 132, 201.

[687] Emirdağ Lahikası, 2:157.

[688] Şualar, s. 430.

[689] Emirdağ Lahikası, 2:21. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/280-282.

[690] Sünühat, s. 29.

[691] Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 136. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/282.

[692] İbniMâce, Edeb: 57; Müsned, 2:398 (7991) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/282-283.

[693] Sözler, s. 590. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/283.

[694] Mu'cemü'l-Evsat, 4:44 (3057) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/283.

[695] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/284.

[696] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/284.

[697] Tirmizî, Menâkib: 34.

[698] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/285-286.

[699] Müslim, İman: 232; İbni Mâce, Fiten: 15; Tirmizî, İman: 13. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/286-287.

[700] Hak Dini Kuran Dili, 5:3713, 3714.

[701] A'raf: 7/157.

[702] Tevbe: 9/129.

[703] Mektûbat, s. 22-24.

[704] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/287-290.

[705] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/290-291.

[706] Ebû Dâvud, Cihad: 31; Müslim, Birr: 5; Buhari, Cihad: 138; Tirmizî, Cihad: 2.

[707] Ebû Dâvud, Cihad: 32; Beyhakî, Sünen: 9:29; Hakim, Müstedrek, 1:114 (2501)

[708] Taberânî, Mucemüs-Sagir, 1:238 (465 numaralı hadise bakınız).

[709] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/291-292.

[710] Buhari, Megâzî: 79, Cihad: 198; Müslim, Tevbe: 53, Salatü'l-Müsâfirin: 74; Ebû Dâvud, Cihad: 166; Nesâî, Mesacid: 38. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/292.

[711] Ebû Dâvud, Salat: 189; Buhari, Salat: 88; Müslim, Mesâcid: 97, 99; Tirmizî, Mevakit: 175; İbni Mâce, İkâme: 134. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/293.

[712] Ebû Dâvud, Salat: 189.

[713] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/293-294.

[714] Mu'cemü'l-Evsat, 4:51 (3065) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/294.

[715] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/294-295.

[716] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/295.

[717] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/295.

[718] Mu'cemü'l-Evsat, 4:61, (3076) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/295-296.

[719] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/296.

[720] Tirmizî, Mevâkıt: 39. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/296.

[721] İbni Mâce, İkâme: 47.

[722] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/296-297.

[723] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/297.

[724] Tekâsür: 102/1-4.

[725] Buhârî, Cenâiz: 89.

[726] Müslim, Cennet: 17.

[727] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/297-298.

[728] İbni Mâce, Mukaddime: 18 (230); Menâsik: 76. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/299.

[729] İbni Mace, Mukaddime; 18.

[730] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/299-300.

[731] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/300.

[732] Nahl: 16/5.

[733] Mü'min: 40/79.

[734] Hakîm, Müstedrek, 4:257 (7563, 7570) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/300-301.

[735] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/301.

[736] Buhari, Ezan: 53; Müslim, Salat: 114, 115, 116, 119; Ebû Dâvud, Salat: 75. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/301-302.

[737] İbni Mâce, ikâme: 41.

[738] Muvatta, Salat: 57. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/302.

[739] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/302-303.

[740] Buhâri, Fezâilü'l-Kur'ân: 23; Müslim, Müsâfirîn: 228; Tirmizî, Kur'ân: 28.

[741] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/303.

[742] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/304.

[743] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/304-305.

[744] İbni Mâce, Edâhi: 12; Müslim, Edâhi: 1-3. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/304-305.

[745] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/305.

[746] Buhârî, Hacc: 18, Libas: 73, 89; Müslim, Hacc: 31, 33, 47; Muvatta, Hacc: 17; Ebû Dâvud, Menâsik; 11; Nesâî, Hacc: 41, 42. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/305.

[747] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/306.

[748] Mu'cemü'l-Evsat, 4:193, (3340) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/306.

[749] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/306-307.

[750] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/307.

[751] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/307-308.

[752] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/308.

[753] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/308-309.

[754] Câmiü's-Sagîr, 2:346.

[755] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/309.

[756] Enfal: 8/34. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/310.

[757] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/310.

[758] Müslim, Libas: 1, 2; Buhari, Libas: 25. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/310.

[759] Müslim, Libas: 3.

[760] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/311.

[761] Mu'cemü'l-Evsat, 4:216, (3383) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/311.

[762] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/311-312.

[763] Câmiü's-Sagir, 4: 122.

[764] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/312.

[765] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/312-313.

[766] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/313.

[767] Buhârî, Gusl: 27; Müslim, Hayız: 22: İbni Mâce, Tahare: 103; Muvatta, Tahare: 78; Ebû Dâvud, Tahare: 87, 88; Tirmizî, Cuma: 78. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/313.

[768] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/314.

[769] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/314.

[770] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/314-315.

[771] Câmiü's'Sagîr, 5:76

[772] Tirmizî, Zekât: 28 Türkçe. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/315-316.

[773] Tevbe: 9/104.

[774] Bakara: 2/276.

[775] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/316.

[776] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/316-317.

[777] İbni Mâce, İkâme: 50; Ebû Dâvud, Salât: 93.

[778] Ebû Dâvud, Salât: 93.

[779] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/317.

[780] Müslim, Birr: 136; Ebû Dâvud, Libas: 26. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/317.

[781] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/318.

[782] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/318.

[783] Buhari, Cenaiz: 165; İbni Mâce, Cenâiz: 35.

[784] Buhari, Cenâiz: 167: İbni Mâce, Cenâiz: 35.

[785] İbni Mâce, Cenâiz: 35.

[786] Fethü'v-Rabbânî, 8:35.

[787] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/318-319.

[788] Müsned, 3:70(11518) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/320.

[789] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/320-321.

[790] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/321.

[791] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/321.

[792] Müslim, İman: 220-224; Tirmizi, Büyü: 42. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/322.

[793] Müslim, İman: 18

[794] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/322-323.

[795] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/323.

[796] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/324.

[797] İbni Mâce, Cihad: 38; Müslim, Cihad: 3. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/324-325.

[798] Ahkaf: 46/35.

[799] Naziat: 79/46.

[800] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/325-327.

[801] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/327-328.

[802] İbni Mâce, Nikâh: 21; Buhari, Nikâh: 48, Megâzî: 12. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/328.

[803] Hud: 11/49. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/328.

[804] Ebû Dâvud, Salât: 224; Beyhakî, Sünen, 3:238. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/329.

[805] Buhari, Cuma: 4; Müslim, Cuma: 10.

[806] Ebû Dâvud, Salât: 202. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/329-330.

[807] Buhârî, Ezan: 30; Müslim, Salât: 272.

[808] Buhârî, Ezan: 30; Müslim, Salât: 272; Tirmizî, Salât: 161.

[809] Mesnevi'i Nuriye, s. 201.

[810] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/330-332.

[811] Buhârî, Mezâlim: 10. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/332.

[812] Müslim, Birr: 59; Tirmizî, Kıyâme: 2. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/332-333.

[813][813] Tirmizî, Edeb: 66. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/ İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/333.

[814] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/333-334.

[815] İbni Mâce, Mukaddime: 11 (96); Tirmizi Menâkıb: Türk 3900

[816] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/334.

[817] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/335.

[818] Enfal: 8/74.

[819] Tevbe: 9/100. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/335.

[820] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/336.

[821] Müslim, İman: 209; Ebû Dâvud, Edeb: 118; Mu'cemü'l-Evsat, 4:258 (3454.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/336.

[822] Müslim, İman: 201; İbni Mâce, Talâk: 15.

[823] Lem'alar, s. 78.

[824] Sözler, s. 252.

[825] Yunus: 10/94.

[826] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/336-339.

[827] Buhari, Hacc:76; Müslim, Eşribe: 117; İbni Mâce, Eşribe: 21; Nesâî, Menâsik: 166. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/339.

[828] Müslim, Eşribe: 112; Ebû Dâvud, Eşribe: 13.

[829] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/339-340.

[830] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/340.

[831] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/341.

[832] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/341.

[833] Sözler, s. 77.

[834] Sözler, s. 35.

[835] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/341-343.

[836] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/343.

[837] Tirmizî, Menâkıb: 32; Muvatta, Kader: 3. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/343-344.

[838] Lemalar, s. 27, 28.

[839] Lem'alar, s. 26. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/344-345.

[840] Buhâri, Salât: 1, Ezan: 5, Taksir: 5, Menâkıbu'l-Ensâr: 47; Müslim, Müsâfirîn: 1-3, 5; Tirmizî, Cuma: 41; Ebâ Dâvud, Salâtü's-Sefer: 1; Muvatta, Kasru's-Salât: 8; Nesâî, Salât: 3; Dârimî, Salat: 152, 179; Müsned, 6:301 (26272.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/345-346.

[841] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/346.

[842] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/346.

[843] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/346-347.

[844] Tirmizî, Hacc: 100. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/347.

[845] İbni Mâce, Menasik: 36.

[846] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/347-348.

[847] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/348.

[848] Müslim, Nikâh: 21, 25, 30; Buhârî, Megâzî: 38, Nikâh: 31; Tirmizî, Nikâh: 28; İbni Mâce, Nikâh: 44

[849] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/348-349.

[850] Müsned, 2:378 (7835.); Tirmizî, İsti'zan: 2848 (Türk) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/349.

[851] Müslim, İman: 134; İbni Mâce, İkâme: 77. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/349-350.

[852] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/350.

[853] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/350-351.

[854] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/351.

[855] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/351.

[856] Buhârî, Fezâil-i Kur'ân: 21; Ebû Dâvud, Vitr: 14; Tirmizî, Fezâil-i Kur'ân: 15; İbni Mâce, Mukaddime: 16 (213.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/352.

[857] İbni Mâce, Mukaddime: 17 (227); Tirmizî, İlim: 2.

[858] İbni Mâce, Mukaddime: 17 (223); Ebû Dâvud, İlim: 1.

[859] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/352-353.

[860] Buhârî, Edeb: 27, 36; Müslim, Birr: 66. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/353.

[861] Buhârî, Salât: 88; Müslim, Birr: 65; Tirmizi Birr: 18.

[862] Hakim, Müstedrek, 3:356 (7902.)

[863] Câmiü's-Sagîr, 4:538. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/353-354.

[864] Buhârî, Teheccüt: 25; Müslim, Müsâfirîn: 69, 70; Tirmizi, Mevâkît:118. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/354.

[865] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/354-355.

[866] Buhârî, Mevâkît: 9, Bedü'l-Halak: 10; Müslim, Mesâcid: 180; Ebû Dâvud, Salât: 4; Tirmizi Salât. 7; İbni Mâce, Salât: 4; Nesâî, Mevâkît: 5; Muvatta, Vükût: 28; Müsned, 2:351 (7597.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/355.

[867] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/356.

[868] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/356-357.

[869] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/357.

[870] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/357.

[871] Tabakât, 8: 120, 123.

[872] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/358.

[873] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/358.

[874] Ebû Dâvud, Tıb: 14, Libas: 13; Tirmizi Cenâiz: 18, Edeb: 46. Nesâî, Cenâiz: 38, Zînet: 97; İbni Mâce, Cenâiz: 12, Libas: 5; Müsned, 1:307(2218.)

[875] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/359.

[876] Müslim, Zekât: 116; İbni Mâce, Zühd: 28. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/359.

[877] Müslim, Zekât: 115.

[878] Bediüzzaman, Lem'alar, s. 126.

[879] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/360-361.

[880] Mu'cemü'l-Evsat 4:284 (3502.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/361-362.

[881] Bakara: 2/58.

[882] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/362-363.

[883] Mu'cemü'l-Evsat, 4:285 (3505.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/363.

[884] Mu'cemü'l-Evsat, 4:287, (3510.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/363-364.

[885] Müslim, Vasiyyet: 3, 14; Ebû Dâvud, Vesayâ: 14; Tirmizî, Ahkâm: 36; Müsned, 2:490 (8819.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/364.

[886] Ebû Dâvud, Cihad: 15; Tirmizî, Fedailü'l-Cihad: 2; Dârimî, Cihad: 32.

[887] Buhari, Enbiyâ: 1.

[888] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/364-365.

[889] Mu'cemü'l-Evsat, 4:290, (3514.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/365-366.

[890] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/366.

[891] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/366-367.

[892] Tabakât, 4:362.

[893] Halebî, İnsânü'l-Uyûn, 3:300.

[894] Tabakât, 1:276; 4:363. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/367-369.

[895] İbni Mâce, Sıyâm: 17. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/369.

[896] Tirmizî, Libas: 23; Tıbb: 9; Nesâî, Zînet: 28; İbni Mâce, Tıb: 25.

[897] İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Muhtasarı, 11:281. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/369.

[898] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/369-370.

[899] Hadid: 57/18.

[900] İbni Mâce, Sadaka: 19.

[901] Buhârî, İstikraz: 12; Müslim, Müsakât: 33.

[902] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/370-371.

[903] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/371-372.

[904] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/372.

[905] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/372-373.

[906] Araplar kadınlarla ve fakirlerle yürümeyi gururlarına yediremezlerdi.

[907] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/373.

[908] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/373-374.

[909] Meryem: 19/76. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/374.

[910] Mu'cemü'l-Evsat, 5:493 (4945.)

[911] Suyutî, Câmiü'I-Kebîr, Hadis No: 9486.

[912] Ebû Dâvud, Talak: 18; İbni Mâce, Talâk: 21.

[913] Suyutî, Câmiü's-Sagir; 3:147

[914] Camiü’l-Kebîr, Hadis No: 9041.

[915] Câmi’l-Kebîr. Hadis No: 10856, 12596.

[916] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/375.

[917] Müslim, İmâre: 131 (1. kısım için); Tirmizî, Cihad: 8 (2. kısım için) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/375-376.

[918] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/376.

[919] Müslim, Sayd: 58; Tirmizî, Sayd: 1; Nesâi, Dahâya: 41. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/377.

[920] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/377.

[921] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/377.

[922] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/377-378.

[923] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/378.

[924] Hilye, 1:363.

[925] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/378-379.

[926] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/379.

[927] Mâide: 5/6.

[928] Buhârî, Teyemmüm: 1; Müslim, Mesâcid; 3, 5, 8; Tirmizî, Siyer: 5; Ebû Dâvud, Tahâre: 121.

[929] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/379-380.

[930] Mu'cemü'l-Evsat, 4:304(3533.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/380.

[931] Tirmizî, Sevâbü'l-Kur'ân: 7; Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân: 21.

[932] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/380.

[933] Mâide: 5/67.

[934] Mu'cemü'l-Evsat, 4:305 (3534.); Tirmizî, Tefsir (Mâide Sûresi); Müstedrek, 3:343 (3221.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/381.

[935] Buhârî, Megazî: 31.

[936] Sîre, 1:381-382-; Tefsîr-l Kebîr, 32:172. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/381-382.

[937] Mu'cemü'l-Evsat, 4:308 (3537.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/382.

[938] Bakara: 2/177.

[939] Mü'minûn: 23/8.

[940] Müslim, İman: 106.

[941] İsrâ: 17/34.

[942] Ebû Dâvud, Edeb: 82. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/382-383.

[943] Buhari, Salât: 101; Müslim, Salât: 261; Tirmizî, Mevâkît: 134; Nesâî, Kıble; 8; Ebû Dâvud, Salât: 108; İbni Mâce, İkâme 37; Dârimî, Salât: 130; Muvatta, Sefer: 34, 35; Müsned, 4:169. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/384.

[944] el-Müttekî, Kenzu'l-Ummâl, 7:355 (19251.).

[945] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/384-385.

[946] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/385.

[947] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/386.

[948] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/386-387.

[949] Müslim, İmâre: 4; Buhârî, Bedü'I-Halk: 70.

[950] İbni Haldun, Mukaddime, s. 184, 185.

[951] Abdülkadir Udeh, islâm ve Siyâsî Durumumuz, s. 141.

[952] Abdülkadir Udeh, islâm ve Siyâsî Durumumuz, s. 141.

[953] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 9: 222.

[954] Abdulkadir Udeh, İslâm ve Siyâsî Durumumuz, s. 141, 142.

[955] Müsned, 3:163 (12292), 232 (12884.); Taberânî, Mu'cemü's-Sagîr.

[956] İslâm ve Siyâsî Durumumuz, s. 137.

[957] Buhari, Bedü'1-Halk: 70.

[958] Müslim, İmâre: 4; Beyhaki Sünen, 8:144.

[959] Mu'cemü's-Sagir, 1:80.

[960] Kenzü'I-Ümmal, 6:49 (14793.); Müsned, 6:128 (16804.)

[961] Kütüb-i Sitte Muhtasarı, 6:408.

[962] Mevdudî, Hilâfet ve Saltanat, s. 358-360.

[963] Muhammed Hamidullah, İslâm Müesseselerine Giriş, s. 129, 130.

[964] Ebû Yüsr Muhammed Pezdevî, Ehl-i Sünnet Akaidi, s. 276.

[965] Nisa: 4/59.

[966] Buhari, Ahkâm: 4, Cihad: 108; Müslim, İmâre: 38; Tirmizî, Cihad: 29; Ebû Dâvud, Cihad: 86.

[967] Buhârî, Ezan: 4, 5; Ahkâm: 4, 56; İbni Mâce, Cihad: 39.

[968] Buhârî, Fiten: 3: Müslim, İmâre: 42. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/387-395.

[969] Buhârî, İlim: 43; Hacc: 132; Megâzî: 77, Fiten: 8, Edeb: 43; Müslim, İman: 118, 120; Ebû Dâvud, Sünne: 16. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/396.

[970] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/396-397.

[971] Buhârî, Edeb: 35; Müslim, Birr: 77; Ebû Dâvud, Edeb: 10; İbniMâce, Edeb: 9; Tirmizî, İsti'zan: 12; Birr: 67. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/397.

[972] Müslim, Birr: 77,78; Ebû Dâvud, Edeb: 10.

[973] Tirmizî. Birr: 67. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/398.

[974] Tirmizî, Salat: 433; Nesâî, Beyat: 35, 36.

[975] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/398-399.

[976] Nesâî, Hacc: 7,9; Menâsik: II; Buhâri, Hacc:9; Müslim, Hacc 407. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/399-400.

[977] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/400.

[978] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/400-401.

[979] Mu'cemü'l-Evsat, 2:458 (1792.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/401.

[980] Müslim, Zekât: 156; İbni Mâce, Mukaddime: 12.

[981] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/401-403.

[982] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/404.

[983] Tirmizî, Daavât: 141; İbni Mâce, Edeb: 59. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/404.

[984] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/404-405.

[985] Bediüzzaman Saîd Nursî, Mesnevî-i Nuriye, s. 121. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/405.

[986] Mecmâü'l-Evsat, 4:336 (3579.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/406.

[987] Bediüzzaman, Mektûbat, s. 310, 311.

[988] Mektûbat, s. 58.

[989] Mektûbat, s. 311.

[990] Dinî, İlmî, Felsefi Yeni Ansiklopedi, 1:123.

[991] Bediüzzaman, Şualar, s. 501.

[992] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/406-410.

[993] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/410-411.

[994] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/411.

[995] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/412-413.

[996] Mu'cemü'l-Evsat, 7:416 (6809.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/413.

[997] Ebû Dâvud. Salat: 53.

[998] Mecmâü'l-Enhur, 1:109: Reddü'l-Muhtar, 1:380.

[999] Tirmizî, Salat: 400.

[1000] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/413-416.

[1001] Tirmizî, Kıyamet: 12; Ebû Dâvud, Sünnet: 23; İbni Mâce, Zühd: 37. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/416.

[1002] Sebe: 34/23.

[1003] Tirmizî, Daavât: 131; Müslim, İman: 334.

[1004] Fıkh-ı Ekber Şerhi, s. 232.

[1005] Câmiü's'Sagîr, 4:163, 208.

[1006] Câmiü's-Sagîr, 4:161.

[1007] Tirmizî, Salat: 362, Vitir: 22.

[1008] Câmiü's-Sagîr, 6:118.

[1009] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/416.

[1010] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/418.

[1011] Buhari, Ahkam: 1, Cuma: 11, İstikraz: 20, Itk: 17; Nikâh: 81, 90; Müslim, İmaret: 20; Tirmizî, Cihad: 27; Ebâ Dâvud, İmaret: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/418-419.

[1012] Mu'cemü'l-Evsat, 5:478 (4913.)

[1013] Külüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, 6:421. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/419-420.

[1014] Mu'cemü'l-Evsat, 223 (3401), 4:351 (3601.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/420.

[1015] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/420-421.

[1016] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/421.

[1017] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/422-423.

[1018] Müsned, 5:457 (23113); Ebû Dâvud, Salât: 9; Tirmizi, Salât: 127; Buhari, Mevâkit: 5; Müslim, İman 137. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/423.

[1019] Câmiü's-Sagîr, 2:25 (1236.)

[1020] Müsned, 2:341 (7498.)

[1021] Câmiü's-Sagîr, 2:26 (1238.)

[1022] Câmiü's-Sagîr, 2:27 (1240.)

[1023] Ebû Dâvud, Sünnet: 2.

[1024] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/423-425.

[1025] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/425.

[1026] İbnü'l-Kayyım el-Cevzî, Sıfatü's-Saffe, 1:221. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/426.

[1027] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/426-427.

[1028] Ebû Dâvud, Vitr: 4; Tirmizî, Salât: 340; Nesâî. Kıyâmü'1-Leyl: 47, ; İbni Mâce, İkâme: 115.

[1029] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/427.

[1030] Buharı, İlim: 34, İ'tisam: 7; Müslim, İlim: 13; Tirmizî, İlim; 5; İbni Mâce, Mukaddime: 8 (52.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/427-428.

[1031] Buharı, İlim: 34.

[1032] Müsned, 5:334 (22286.)

[1033] Müslim, İlim: 8, 9; Tirmizî, Fiten: 34; Buhârî, Fiten: 25; Müsned, 1:564 (4307.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/428-429.

[1034] Ebû Dâvud, Vitr: 12; İbni Mâce, Cihad: 15, Fiten: 2; Buhari, Rikak: 26; Dârimî, Salat: 135; Müsned, 2:253 (6789.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/429.

[1035] Tevbe: 9/100; Enfal: 8/74 ve Haşr: 59/8. âyetine de bakınız.

[1036] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/429-430.

[1037] Tirmizî, Cenâiz: 34; Ebû Dâvud, Edeb: 49. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/431.

[1038] Buhâri, Bedü'1-Halk: 66. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/431.

[1039] İbni Hacer, Fethü'l-Bârî, 6:320.

[1040] Tevrat, Tekvin, bâb: 2, 3.

[1041] İncil, Matta, bâb, 1; Markos, bâb: 2.

[1042] Muhakemat, s. 7, 16-18; Sözler, s. 308.

[1043] Muhakemat, s. 59.

[1044] Muhakemat, s. 131. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/431-433.

[1045] İbni Mâce, Libas: 19. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/433.

[1046] Ebû Dâvud, Salât: 213; Bıthârî, Cuma: 7; Müslim, Libas, 6, 9; Nesâî, Cuma: 11; İbni Mâce, Libas: 16; Muvaita, Lubs: 18.

[1047] Müslim, Libas: 11, 22.

[1048] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/433-434.

[1049] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/434.

[1050] Buhari, Büyü: 58, 64, 68, 70, Nikâh: 45; Müslim, Büyü: 11, 12, 18-21; Nikâh: 38, 39, 49, 52; Ebû Dâvud, Büyü: 46, Nikâh: 2, 16; Tirmizî, Büyü: 17, 18, 65, Nikâh: 38, Talak: 14; İbni Mâce, Ticâret: 14; Nesâî, Büyü: 18, 21, Nikâh: 20; Muvatta, Büyü: 45, 95, 96. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/434-435.

[1051] Müslim, Nikah: 38. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/435-437.

[1052] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/438-439.

[1053] Müsned, 6:90 (24469.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/439.

[1054] Nisa: 4/4.

[1055] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/439-440.

[1056] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/440-441.

[1057] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/441-442.

[1058] Buhari, Savm: 8; Ebû Dâvud, Savm: 25; İbni Mâce, Siyam: 21. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/442.

[1059] Mektûbat, s. 39.

[1060] Beyhakî, Sünen, 4:304.

[1061] İbni Mâce, Siyam; 21.

[1062] İbni Mâce, Siyam: 21. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/442-444.

[1063] Buhari, Vudu: 32. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/444.

[1064] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/444-445.

[1065] Ebû Dâvud, Büyü: 81; Tirmizi Büyü: 38. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/445.

[1066] Fussîlet: 41/34.

[1067] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/445-446.

[1068] Müslim, Münâfırûn: 70; Nesâî, İşretü'n-Nisâ: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/446-447.

[1069] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/447.

[1070] Ebû Dâvud, Salât: 48, Tatavvu: 12; Müsned, 5:331 (22269.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/447-448.

[1071] Mutaffîfin: 83/18-21.

[1072] Mutaffifîn: 83/7. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/448.

[1073] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/449.

[1074] Müslim, Mesâcid: 251, 252; İbni Mâce, Mesâcid: 17; Ebû Dâvud, Salat: 46; Tirmizî, Salat: 48; Müsned, 2:321 (7321.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/449.

[1075] Mucemaü'l-Evsat, 1: 272 (438.), 3:366 (2784.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/449-450.

[1076] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/450.

[1077] Müslim, Selâm: 42; Buhari, Tıb: 36; Ebû Dâvud, Tib: 15; Tirmizi Tıb: 19.

[1078] Tirmizî, Tıb: 16; İbni Mâce, Tıb; 33.

[1079] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/450-451.

[1080] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/451.

[1081] Ebû Dâvud, Zekât: 26.

[1082] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/451-452.

[1083] Müsned, 3:65 (11469.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/452.

[1084] Buhari, Küsuf: 88; Müslim, Hacc: 410; Ebû Dâvud, Menâsik: 94; Tirmizî, Salât: 126; Müsned, 6:10 (23845.)

[1085] İbni Mâce, İkâme: 195.

[1086] Müsned, 3:97 (11719.)

[1087] Buhârî, Taksirü's-Salât.: 4; Müslim, Hacc: 419; Muvatta, İsti'zan: 37; Ebû Dâvud, Menâsik: 2; Tirmizî, Rada: 15.

[1088] Müsned, 3:65 (11469.)

[1089] Hak Dini Kur'ân Dili, 10:235-255.

[1090] Azîmâbâdî, Avnu't-Mâbud, 5:153.

[1091] A.g.e., 5:150.

[1092] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/453-456.

[1093] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/456.

[1094] Buhârî, Libas: 67, Enbiyâ: 50; Müslim, Libas: 80; Ebû Dâvud, Tereccül: 18; Nesâî, Zînet: 14; Tirmizi, Libas: 20.

[1095] İsmail Mutlu, Sıddıkıt Ekber Hz. Ebû Bekir, s. 108.

[1096] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/456-457.

[1097] İbni Mâce, Cenaze: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/457.

[1098] Buhârî, Cenâiz: 2; Müslim, Libas: 3, Selam: 4; İbni Mace, Cenaiz: 1.

[1099] Tirmizî; Cenâiz: 2; Ebû Dâvud, Cenâiz: 3; İbni Mâce, Cenâiz: 2

[1100] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/458.

[1101] İbni Mâce, Fiten: 24. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/458-459.

[1102] Müslim, İman: 234; Tirmizî, Fiten: 35

[1103] Tevbe: 9/33.

[1104] Buharı, Fiten: 13; Müslim, Fiten: 52.

[1105] Buhari, Rikak: 9; Tectîd-i Sarih Tercümesi, 12:182.

[1106] Şualar, s. 490, 491.

[1107] Sözler, s. 110. eski

[1108] Suyutî, Câmiü's-Sagîr, 3:232. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/459-461.

[1109] Ebû Dâvud, Siyam: 73; Tirmizî, Savm: 35. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/461.

[1110] Ebû Dâvud, Siyam: 72. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/461-462.

[1111] Tirmizî, Edeb: 54; Dârimî, Libas; 14. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/462-463.

[1112] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/463-464.

[1113] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/464.

[1114] Câmiü's-Sagîr, 4:115; Tirmizî, Fezâilü Kur'ân: 9.

[1115] Tirmizî, Fezâilü Kur'ân: 9.

[1116] Tirmizî, Fezâilü Kur'ân: 9

[1117] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/464-465.

[1118] Ebû Dâvud, Akdiye: 1; Tirmizî, Ahkâm: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/465.

[1119] Ebû Dâvud, Akdiye: 2.

[1120] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/465-466.

[1121] Buhari, Zekât: 61, Büyü: 67, 73, Itk: 10, Mekâtib: 2, 3, 4, 5, Hibe: 7; Müslim, Itk: 5; Tirmizî, Büyü: 33, İbni Mâce, Itk: 3; Ebû Dâvud, Itk: 2; Muvatla, Itk: 17. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/466.

[1122] Haşir: 59/7.

[1123] Nisa: 4/59.

[1124] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/466-467.

[1125] Tirmizi, Kıyâme: 24. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/467-468.

[1126] Lem'alar, s. 52. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/468.

[1127] İbrahim: 14/27. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/468-469.

[1128] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/469-470.

[1129] Ebû Dâvud, Sünnet: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/470.

[1130] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/470-471.

[1131] Müsned, 6:180(25244.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/471.

[1132] Müsned, 6:180 (25245.); Tabakât, 2:223.

[1133] Müsned, 1:16 (78.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/471.

[1134] Buhârî, Teheccüt: 33; Müslim, Müsâfirîn: 85; Ebû Dâvud, Vitr: 7; Nesâî, Kıyâmu'1-Leyl: 28; Tirmizi, Savm: 54; Müsned, 2:350 (7581.); Darimi, Salat: 151; Savm: 38. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/472.

[1135] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/472.

[1136] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/473.

[1137] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/473.

[1138] Müslim, Zekât: 109; Ebû Dâvud, Zekât: 26; Nesâî, Zekât: 86; Dârimî, Zekât: 36. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/473-474.

[1139] Tirmizi Zekât: 38; Ebû Dâvud, Zekât: 26.

[1140] Buhari, Zekât: 52, Müslim, Zekât: 103.

[1141] Ebû Dâvud, Zekât: 23; Tirmizî, Zekât: 22; Mâce, Zekât: 26. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/475.

[1142] Buhârî, Rikak: 31; Müslim, İman: 206, 207, 208, Ebu Dâvud, Rikak: 70; Müsned, 1:346 (2518.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/475-476.

[1143] En'âm: 6/160.

[1144] Bakara: 2/261.

[1145] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/476-467.

[1146] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/478.

[1147] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/478.

[1148] Tirmizî, Daavat: 135. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/478-479.

[1149] Tirmizî, Salat: 346.

[1150] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/479.

[1151] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/479.

[1152] Bakara: 2/44.

[1153] Câmiü's-Sagîr, 4:385.

[1154] Câmiü's-Sagîr, 1:405; 5:508.

[1155] Câmiü's-Sagîr, 4:325.

[1156] Câmiü's-Sagîr, 6:370

[1157] Câmiü's-Sagîr, 4:372.

[1158] Müslim, Zühd: 57. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/480-481.

[1159] İbni Mâce, İkâme: 189. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/481-483.

[1160] Tirmizi Salât: 348; İbni Mâce, İkâme: 189.

[1161] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/483-484.

[1162] Mu'cemü'l-Evsat, 7:454. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/484.

[1163] Mutaffifîn: 83/53.

[1164] İbni Mâce, Zühd: 29.

[1165] Îşârâtü'l-İ'caz, s. 78. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/484-485.

[1166] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/486.

[1167] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/486-487.

[1168] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/487.

[1169] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/488-489.

[1170] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/489.

[1171] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/490.

[1172] Tirmizi, Menâkıb: 35; Müslim, Fiten: 72. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/490.

[1173] Buhârî, Salât: 63, Cihad: 17; İbni Sa'd Tabakât: 3:257; İbni Hişam, Sîre, 2:142; Halebî, İnsânü'l-Uyûn, 2:263.

[1174] el-Kâmil Tercümesi, 3:313, 315; Bediüzzaman, Mektûbat, 108. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/490-491.

[1175] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/491-492.

[1176] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/492.

[1177] Numaralı hadise bakınız.

[1178] İbni Mâce, Zühd: 30

[1179] Nisa: 4/17-18. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/492-493.

[1180] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/493-494.

[1181] Ebu Dâvud, Vitr: 31; Buhân, Daavât: 48, Teheccüt: 25, Tevhid: 10; İbni Mâce, İkâme: 188; Müsned, 3:437 (14689.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/494-495.

[1182] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, (27572.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/495-496.

[1183] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/496.

[1184] Buhari, Teheccüt: 5; Müslim, Müsâfirîn: 177; Nesâî, Kıyâmü'1-Leyl: 4; Muvatta, Ramazan: 1.

[1185] Müslim, Müsâfirîn: 214.

[1186] Buhari, Teravih: 1; Müslim, Müsâfirîn: 173; Tirmizî, Savm: I; Ebû Dâvud, Ramazan: 1; Nesâî, Kıyâmü'1-Leyl: 3; İbni Mâce, İkame: 173, Siyam: 2, 39; Dârimî, Savm: 54.

[1187] Ebû Dâvud, Sünnet: 4.

[1188] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 1/497-499.

Adam Öldüren Şiddetli Azaba Çarptırılacak

371. Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

"Cehennem ateşinin sıcaklığı yetmiş cüzdür. Altmış dokuz cüzü öldürmeyi emredenin, bir cüz'ü ise katil içindir."[1]

İzah

Hadiste, öldürmeye azmettirenin cezasının, katilin cezasından kat kat fazla olduğu nazara verilmektedir. Bunun böyle olmasının sebebi, asıl failin, yani gerçek katilin öldürmeye azmettiren olmasıdır. O, gerek para ve makam teklifiyle, gerekse karşı tarafın intikam duygusunu körükleyerek belkide hiç düşünmediği bir şeyi katile yaptırdığından, elbette cezası daha fazla olacaktır. Nitekim günümüz adalet sisteminde de azmettirene verilen ceza ile tetikçinin çarptırıldığı ceza bir değildir.[2]

Peygamberimizin Muâz'a Tavsiyesi

372. Muaz bin Cebel Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu (r.a.) rivayet ediyor:

"Ya Resûlallah bana nasihat et" dedim. Şöyle buyurdu:

"Nerede olursan ol Allah'tan kork. Kötülüğün arkasından iyilik yap ki onu silsin. İnsanlara da güzel ahlakla muamelede bulun."[3]

İzah

Peygamberimiz gerek Sahabîlerin nasihat istemesi üzerine, gerekse kendiliğinden onlara çok önemli tavsiyelerde bulunurdu. İşte Muâz bin Cebel de (r.a.) Resûlullahtan sık sık nasihat isteyen bir Sahabî idi. İzahını yaptığımız hadiste yine Peygamberimizden nasihat istediğinde, o, üç önemli hususu tavsiye ediyor. Bu tavsiye Hz. Muâz'ın şahsında bütün ümmete yapılmış bir tavsiyedir.

Peygamberimiz ümmetine,

"Nerede olursanız olun Allah'tan korkun" buyuruyor.

Bu, kişinin Allah'a kul olabilmesi, Onun emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçınması açısından çok mühimdir. Bulunduğu her yerde Allah'ın kendisini gözetleyip, gördüğünü bilen bir Müslüman, hiç kimse kendisini görmese dahi '"Allah beni görüyor, Onun melekleri benim her hareketimi kayıt altına alıyor. Bir gün gelecek bu kayıtlar karşıma çıkacak" diye düşünerek yapmak istediği kötülükten vaz geçer. Böylece kişi takva sahibi olur ve Allah'ın böyle kulları için hazırladığı mükâfata nail olur.

Hadiste ikinci olarak "kötülüğün arkasından iyilik yapmak" tavsiye ediliyor. O iyiliğin yapılan kötülüğü sileceği bildirilerek kişi iyilik yapmaya teşvik ediliyor. Bu tavsiye aynı zamanda bir âyettir. Çünkü Yüce Allah bununla ilgili olarak, "Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir. Bu, güzelce düşününenler için bir öğüttür."[4]

Âyet ve hadislerde yapılması istenen iyilikler namaz kılmak, oruç tutmak, sadaka vermek, tevbe istiğfar etmek gibi şeylerdir. Zaten yukarıdaki âyetin baş kısmı,

"Gündüzün iki vaktinde ve gecenin gündüze yakın kısımlarında namaz kıl. Şüphesiz...." şeklindedir. Diğer taraftan Peygamberimiz de pek çok hadislerinde abdest almanın ve namaz kılmanın günahlara keffâret olduğunu bildirmiştir.

İyiliğin kötülüğü silmesi iki şekilde anlaşılabilir. Birincisi, kişinin kalbinden günahın lekesinin silinmesi; ikincisi ise, kişinin amel defterine yazılan günah sayfasından o günahın silinmesidir. Eğer bir kötülük tevbe ile veya ardından hemen iyilik yapmakla, ki bu da bir çeşit tevbedir, silinmezse o günahlar birike birike kalbi tamamen karartabilir. Ayrıca "Herbir günah içerisinde küfre giden bir yolun olduğu" da unutulmamalıdır. Bu kısımla ilgili olarak 359 numaraları hadisin izahına bakılabilir.

Hadiste yapılan üçüncü tavsiye, "insanlarla da iyi geçinmektir." Bu da tatlı dil, güler yüz, affetme, kusurları görmeme, hatayı yüze vurmama, ayıbını yaymama, başarılarını yayma, iltifat etme, hediye verme gibi şeylerle yapılabilir. Ancak insanlarla iyi geçinme tavsiye edilmesi, kesinlikle yaltaklanmak, riyakarlık ve dalkavukluk yapmak şeklinde anlaşılmamalıdır. Karşıdaki insanın bir kusuru yanlışı varsa, bu uygun bir lisanla elbette kendisine söylenilmelidir. Diğer taraftan, münasebet içerisinde olunan biri yaptığı yanlış bir şeyi tasdik ettirmek için, "Böyle değil mi?" diye sorarsa, "Onu kırmayayım" diye "Evet" diyerek veya baş sallayarak dalkavukluğa girilmemelidir. Dinimiz yukarıda saydığımız tatlı dil, güler yüz, af gibi huyları överken, dalkavukluk, riyakarlık, yaltaklanmak gibi huyları yermiş, bunları çirkin huylar olarak vasıflandırmıştır.[5]

Allah'ın Kullarına Rahmeti

373. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Resûlullaha 'Siz içinizde olanı açıklasanız da, gizleseniz de Allah onu bilir ve onunla sizi hesaba çeker'[6] *âyeti nazil olduğunda bu Resûlullahın Ashabına güç geldi. Sonra 'O dilediğini bağışlar, dilediğine de hak ettiği şekilde azap verir'*[7] *ifâdesi nazil oldu. Bunun üzerine onlar sevindiler."*[8]

İzah

Bu hadiste,

"Siz içinizde olanı açıklasanız da, gizleseniz de Allah onu bilir ve onunla sizi hesaba çeker"

âyeti nazil olduğunda bunun Resûlullahın Ashabına güç geldiği, sonra,

"O dilediğini bağışlar, dilediğine de hak ettiği şekilde azap verir"

âyeti nazil olduğunda ise Ashabın rahatladığı ifâde ediliyor. Sonraki ifâdelerde Allah'ın dilediğini bağışlayacağı bildirilerek Sahabîler biraz olsun rahatlatılıyor.

Müstedrek'te yine İbni Abbas (r.a.) kanalıyla gelen, Müslim'de Ebû Hüreyre (r.a.) yolu ile gelen rivayette,

"Siz içinizde olanı açıklasanız da, gizleseniz de Allah onu bilir ve onunla sizi hesaba çeker. O dilediğini bağışlar, dilediğine de hak ettiği şekilde azap verir" âyetinde sonra Ashabın sıkıldığı, onları rahatlatlatmak için,

"Allah kimseyi gücünün yettiğinden fazlasıyla mükellef tutmaz. Herkesin kazandığı hayır kendi lehine, işlediği günah da kendi aleyhinedir" âyetinin nazil olduğu rivayet ediliyor.

Bu izahtan sonra Müslim'de Ebû Hüreyre (r.a.) yolu ile gelen hadisi de zikredelim:

"Siz içinizde olanı açıklasanız da, gizleseniz de Allah onu bilir ve onunla sizi hesaba çeker. O dilediğini bağışlar, dilediğine de hak ettiği şekilde azap verir"

âyeti nazil olduğunda bu Resûlullahın (s.a.v.) Ashabına[9] ağır geldi. Resûlullaha (s.a.v.) geldiler ve diz çöküp oturarak şöyle dediler:

"Ey Allah'ın Resulü, bize namaz, oruç, cihad ve sadaka gibi yapabileceğimiz işler emredildi, bunları yapıyoruz. Ancak Cenâb-ı Hak sana şu âyeti indirdi. Onu yerine getirmemiz mümkün değil"[10]

Resûlullah (s.a.v.) onlara,

"Siz de sizden önceki ümmetlerden Yahudi ve Hıristiyanlar gibi, 'Dinledik ama itaat etmiyoruz' mu demek istiyorsunuz? Hayır öyle değil siz, 'İşittik ve itaat ettik, ey Rabbimiz affını dileriz, dönüş Sanadır' deyin."

Cemaat bunu okuyunca dilleri ona yatıştı. Hemen arkasından Allah şu âyeti indirdi:

*"Peygamber, kendisine Rabbinden indirilen Kur'ân'ı tasdik edip ona iman etti. Mü'minler de onunla beraber iman ettiler. Onların hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. Onlar. 'Biz Allah'ın peygamberlerinden hiçbirini ayırmayız; birine inandığımız gibi hepsine de inanırız' diyerek iman getirdiler. Ve dediler ki: 'İşittik ve emrine uyduk. Affını ve mağfiretini dileriz, ey Rabbimiz! Varılacak yer Senin huzurundur.'**[11]***

Onlar bunu yapınca, Allah da şu âyetle[12] önceki âyetin hükmünü kaldırdı:

"Allah kimseyi gücünün yettiğinden fazlasıyla mükellef tutmaz. Herkesin kazandığı hayır kendi lehine, işlediği günah da kendi aleyhinedir. Ey Rabbimiz! Unutur veya hatâya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme. (Resülullah bu duayı söyleyince Allah Teâla, 'Tamam' buyurmuştur.) Ey Rabbimiz! Bizden evvelkilere yüklediğin gibi bize de ağır yükler yükleme. (Allah Teâla, 'Tamam' buyurdu.) Ey Rabbimiz! Bize güç yetiremeyeceğimiz şeyi de yükleme. (Allah Teâla, 'Tamam' buyurdu.) Günahlarımızı affet. Bizi bağışla. Bize merhamet et. Bizim dostumuz ve yardırmamız Sensin. Kâfirler güruhuna karşı Sen bize yardım et. (Allah Teâla, 'Tamam' buyurdu.)"

Müslim'deki hadisin bu son kısmı, izahını yaptığımız hadisin râvisi Abdullah bin Abbas (r.a.) tarafından da rivayet edilmiştir.[13] Biraz da "kalapten geçen şeyler" üzerinde duralım:

İnsandan meydana gelen ve dinî hükümlerin alanına giren şeyleri şöyle tasnif edebiliriz:

1. Dil ile söylenen sözler.

2. Vücudun tamamı veya el, ayak ve göz gibi bir organ ve vücudun bir kısmı ile işlenen fiiller.

3. Küfür, iman, riya, ihlas gibi kalple işlenen işler.

Söylenmesi ve işlenmesi günahı gerektiren bir şey dil ile söylenmedikçe; vücudun tamamı veya organları ile işlenmedikçe sadece kalpten geçmesi halinde günah sayılmaz. Meselâ bir kimsenin aleyhinde konuşmak ve sövmek kalpten geçse bile, dil ile söylemedikçe günah sayılmaz. Bunun gibi bir kimse hırsızlık yapmayı, kumar oynamayı, adam öldürmeyi kalbinden geçirse hırsızlık fiilini işlemedikçe, kumar

oynamadıkça ve adam öldürmedikçe bir günah kazanmış olmaz. Gerek zikrettiğimiz âyet, gerekse peygamberimizin şu hadisi bu gerçeği ifâde eder:

"Dilleriyle söylemedikçe ve fiilen yapmadıkça, Allah, ümmetimin kalbinden geçirdiği şeyleri onlar için bağışlamıştır." ***[14]***

Gönülden geçenden sorumlu tutulmamakla beraber, Yüce Allah kıyamet gününde kullarına kalplerinden geçen şeyleri bildirecek, fakat lütuf ve kereminden bunlardan sebebiyle onları hesaba çekmeyecektir.

Küfür, riya, hased gibi kalble işlenen fiillere gelince:

Kişi, küfür, riya ve hased gibi şeyleri kendi isteği ile hatırına getirir de bunları kalbinde kökleştirirse, böyle birisi günahkar olur. Âyet ve hadis, böylelerinin mes'ul olmadığına delil teşkil etmez. Küfür, riya, hased gibi kalble işlenen fiillerden günah kazanmak için kalben düşünmek kâfidir. Meselâ insanlara gösteriş için büyük bir hayır yapan kimse bunu dil ile söylemese de bunu kalben düşünmesi amelinin boşa çıkması için kâfidir. Gösteriş için cihad etmek, namaz kılmak da böyledir.

Fakat bir vesvese şeklinde insanın kalbinden geçen şeyler için bir günah kazanma söz konusu değildir. 247 numaralı hadisin izahına bakınız. [15]

Zina Cezası Ve Hikmetleri

374. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Bir kadın Resûlullaha (s.a.v.) geldi ve zina ettiğini itiraf etti. Kadın hâmile idi. Resûlullah ona ceza uygulamayı doğum yapıncaya kadar erteledi. Kadın doğum yaptıktan sonra vücudunun açılmaması için

elbisesinin bağlanmasını ve sonra taşlanarak öldürülmesini (recm edilmesini) emretti. Sonra da o kadının cenaze namazını kıldı. Oradakilerden birisi, "Kadın zina etti, sen de onu recmettin. Sonra da ona namaz mı kılıyorsun?" dedi. Resûlullah şöyle buyurdu:

"O kadın öyle bir tevbe etti ki, onun tevbesi Medine halkından yetmiş kişiye paylaştırılsaydı, hepsine yeterdi. Sen o kadının canını seve seve vermesinden daha üstün bir davranış görüyor musun?" ***[16]***.

İzah

Tirmizi'de Resulullahın kadının velîsine, *"Ona iyi muamele et. Doğum yaptığında da bana bildir"* ilâvesi vardır.

Yine "Kadın zina etti, sen de onu recmettin. Sonra da ona namaz mı kılıyorsun?" diyen kimsenin Hz. Ömer olduğu kayıtlıdır.

Hadisin Müslim'de geçen bir rivayetinde de kadının doğumdan sonra birşeyler yiyebilecek yaşa gelinceye kadar çocuğunu emzirdiği, sonra çocuğunun elinde bir ekmek parçası olduğu halde Resûlullaha gelip "İşte ey Allah'ın Resulü, onu sütten kestim. Ekmek yemeye de başladı" dediği ve recmedildiği yer alır.[17]

Kadından önce, onunla zina eden Mâiz bin Mâlik isimli Sahabî gelmiş, suçunu itiraf ederek recmedilmesini istemiş. Resûlullah da gerekli tahkikatı yaptıktan sonra onu recmetmiştir.[18]

Peygamberimiz (s.a.v.),

"Sen o kadının canını seve seve vermesinden daha üstün bir davranış görüyor musun?" sözüyle, kadının Allah'tan başka kimsenin görmediği bir

yerde günah işlediği halde, ölümü göze alarak suçunu itiraf etmesini nazara vermiştir.

Dinimiz, canı, malı, nesli korumayı emreder. Bu sebeple zinayı şiddetle haram kılmıştır. Bununla da kalınmamış, zina eden erkek ve kadına bizzat Allah tarafından bir ceza da takdir edilmiştir. Buna göre zina edenler bekârsalar yüz sopa vurulur. Evli iseler, taşlanarak öldürülürler. Zina edenlerin taşlanarak öldürülmesine recm denilir. Zina edenlerden biri evli, diğeri bekârsa, evli olan recmedilir, bekâra ise yüz sopa vurulur. Dinimizde mühim hikmetlere binâen emredilen recm, bâzılarının zannettikleri gibi hemen tatbik edilecek bir ceza değildir. Çünkü bir insanın hayatı söz konusudur. İnsan hayatının korunmasına son derece hassasiyet gösteren yüce dînimiz, bu konuda da hassastır. Zinanın sübutu ve recm cezasının tatbik edilmesi için gerekli olan şartları şöylece sıralayabiliriz:

1. Dört âdil şahit: Şahitlerin dördünün de bir arada bulunması şartı aranır. Bu dört şâhid dördü de kadınla erkeğin cinsî münâsebette bulunduklarını açıkça görmüş olmalıdır. Şahitlerden üçü, "Bu ikisini zina ederken gördük" deseler, dördüncü şahıs da "Ben bu ikisini yorgan altında gördüm" dese, Hanefi mezhebine göre ilk üç kişiye seksener deynek kazf, yani namuslu birine iftira atma cezası verilir. Görüldüğü gibi, zina suçunun şahitlerle ispat edilmesi son derece zordur.

2. Suçu işleyenlerin itirafı.

3. Bekâr bir kızın veya dul bir kadının hâmile kalması.

İslâmiyette temel felsefe, insanları cezalandırmak değil, çeşitli suçların önünü almak, suç işlenmeden önce önüne geçmektir. Bunun içindir ki, Peygamberimiz mahkeme esnasında şüpheli durumlarda zina ithamına mâruz kalan kişi lehine hüküm verilmesini tavsiye etmiştir.[19]

Sonsuz rahmet sahibi olan Yüce Allah'ın zina edenlere uygulanmasını emrettiği cezada hem toplum için, hem de şahıs için faydalar, hikmetler vardır. Herşeyden önce, suçluyu affetmek, merhametin yersiz kullanılmasıdır. Hukuku çiğnenen, namusu pâyimal olan kimselere karşı bir haksızlıktır. Unutmamak gerekir ki, kötülere iyilik, iyilere kötülük ve zulüm yapmak demektir. Bunun gibi, başka suçların da işlenmesine bir primdir. Başkasının namusunda gözü olanların ve bunu fiile çıkaranların toplumda serbestçe gezmeleri, namuslu toplum fertlerinin endişe etmesine sebep olur.

Diğer taraftan, namusu pâyimal olan genç kızların, kadınların ve ailelerin duruşma esnasında kendilerine hâkim olamayarak "Asın bu zâlimleri" diye bağırmaları da, recm cezasının fıtrata uygun olduğunu gösterir.

Recm cezasının tatbik edilmesinin topluma olan bir diğer faydası da İlâhî rahmetin celbine sebep olmasıdır. Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeğe şöyle dikkat çeker:

"Allah'ın koyduğu had cezalarından birisini dosdoğru tatbik etmek Allah'ın beldelerinde kırk gün yağmur vermesinden daha hayırlıdır."[20].

Recm cezasının tatbik edilmesi suçlu için de rahmettir. Çünkü bu ceza karşılığında günahları affedilmektedir. Nitekim Peygamberimiz, zina eden ve suçunu itiraf ettiği için recmedilen Mâiz hakkında,

"O öyle bir tevbe etti ki, bir millete paylaştırılsaydı, hepsine kâfi gelirdi" buyurmuştu.

Bununla ilgili bir başka nadide şu mealdedir:

"Allah'a ortak koşmayacağınıza, zina yapmayacağınıza, hırsızlık etmeyeceğinize Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı hiçbir cana kıymayacağınıza dair bana söz verin.

*"Kim bu günahlardan birini işler de cezasını dünyada görürse, bu ceza onun günahına keffâret olur. Bu suçlardan birisini işler de Allah bunu örterse, hesabı Allah'a kalmıştır. Dilerse affeder, dilerse cezalandırır."****[21]***

Tirmizi'de de aynı hadis bu suçları işleyip de cezasını dünyada iken çeken kimsenin âhirette ikinci bir cezaya çarptırılmayacağı şeklindedir.[22]

Rıdvan Biatı

375. Ata bin Ebi Rabah rivayet ediyor:

Abdullah bin Ömer'e, "Resûlullah (s.a.v.) ile beraber Rıdvan bîatında sen de bulundun mu?" diye sordum. "Evet" dedi. "Üzerinde ne vardı?" dedim. Şu cevabı verdi:

"Üzerinde pamuklu bir gömlek, içi astadı bir cübbe, bir de aba vardı. Kılıcını da kuşanmıştı.

Nu'man bin Mukarrin'i de Resûlullaha bîat yapılırken başına değmesin diye ağacın dallarını yukarıda tutarken gördüm."[23]

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) gördüğü bir rüya üzerine Hicretin 6. yılında Kabe'yi tavaf etmek için 1400 kişilik bir kafileyle Mekke'ye hareket etti. Müşrikler bunu haber alınca hem onların hareketlerini kontrol etmek, hem de Mekke'ye koymamaya kararlı olduklarını göstermek üzere 200 kişilik bir süvari birliği hazırladılar. Sonra da Resûlullaha elçi gönderdiler. Ardından Peygamberimiz de damadı Osman bin Affan'ı (r.a.) Mekke'ye elçi olarak gönderdi. Bir müddet sonra onun şehid edildiği haberini aldı.

Bunun üzerine gelen vahye uyarak Peygamberimiz (s.a.v.) ölmek, fakat geri dönmemek üzere müşriklerle çarpışmak için bütün Ashabından bîat istedi. Rıdvan Bîatı olarak tarihe geçen bu bîatta bulunanlar, Cenâb-ı Hakkın övgüsüne ve rızasına mazhar oldu. Yüce Allah bu Sahabîleri şöyle övdü:

"Ölünceye kadar sana bağlı kalacaklarına söz vererek sana bîat edenler Allah'a bîat etmişlerdir. Allah'ın kudret ve yardımı onların üzerindedir. Ahdini bozan kendi aleyhine bozmuş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirenlere ise Allah pek büyük bir mükâfat verecektir.

Şüphesiz Allah o ağacın altında sana bîat eden mü'minlerden razı oldu. Kalplerinde olanı bildi ve onlara huzur ve sükûnet ihsan etti. Onları yakın bir fetih ve elde edecekleri büyük bir ganimetle mükâfatlandırdı. Allah'ın kudreti herşeye galiptir ve Onun her işi hikmet iledir."[24]

İşte yukarıdaki hadiste bu bîat kastedilmektedir. Hadiste bîat devam ederken Nu'man bin Mukarrin'in de (r.a.) Resûlullaha değmemesi için ağaç dalını yukarı kaldırdığı bildiriliyor.

Rıdvan Bîatı müşriklerin kalbine korku salmıştı. Alıkoydukları Hz. Osman'ı serbest bıraktılar. Sonra da Peygamberimizle Hudeybiye Sulhunu imzaladılar.

Tafsilat için Dört Hatife Ahlâk ve Fazileti isimli eserimizin 76-79, 347-351. sayfalarına bakınız.[25]

Mâune Kuyusu Olayı

376. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Ensardan yetmiş kişi, geceleyin Medine'de kendilerine âit bir medresede toplanıp Kur'ân-ı Kerim öğrenmeye çalışırlardı. Sabah olduğunda kendisinde güç bulanlar, odun toplamak ve su çekmek gibi işlerle uğraşırlardı. Mâlî durumu yerinde olanlar da bir koyun keserek gövdesini olduğu gibi getirir Resûlullahın evinin dış duvarına asarlardı. Hübeyb (r.a.) şehid düştükten sonra Resûlullah bu yetmiş kişiyi bir vazifeye gönderdi. Dayım Haram bin Milhan da bu yetmiş kişinin içinde idi. Bunlar yolculuk esnasında Süleym oğulları kabilesinin bir oymağının yanından geçerlerken, oymak halkı onlara sataşmak istediler. Dayım birlik komutanına:

"Gidip onlara 'Biz sizin için gelmedik [Sizinle bir alıp veremediğimiz yok]1 dememe müsaade eder misin?" dedi.

Onlar "Konuşabilirsin" deyince de onların yanına gitti. Yanlarına vardığında içlerinden biri dayıma konuşma imkanı vermeden ona mızrak sapladı. Dayım karnında mızrağın soğukluğunu hissedince:

"Allahu ekber! Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki ben Cenneti kazandım" dedi ve şehid oldu.

Oymak halkı dayımdan sonra bu yetmiş kişinin hepsini kılıçtan geçirerek Resûlullaha durumu haber verecek tek bir kişiyi dahi sağ bırakmadılar. Resûlullah bu durumu haber alınca çok üzüldü. Onun hiç bir seriyye için bu derece üzüldüğünü görmedim.

"Resûlullah her sabah namazını kıldıktan sonra elini kaldırır, bu katliamı yapanlara beddua ederdi."[26]

İzah

Uhud Savaşından dört ay sonraydı. Necid bölgesinde oturan Âmiroğulları kabilesinin reisi Ebû Berâ, Peygamberimize gelerek kavmine İslâmiyeti anlatmaları için birkaç Sahabî görevlendirmesini istedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Necid ahâlisinin göndereceğim kimselerin başına bir felâket getirmelerinden korkarım" buyurdu.

Ebû Berâ, "Ben sana teminat veriyorum. Onları koruyacağım" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), Münzir bin Arar (r.a.) başkanlığında Haris bin Samme, Haram bin Milhan, Urve bin Esma, Nâfi bin Büdeyl, Âmir bin Füheyre'nin de (r.anhüm) içinde bulunduğu yetmiş kişilik (başka bir rivayete göre kırk) kişilik bir heyet gönderdi.

Bu heyet pusuya düşürülürek katledildi. İşte izahını yaptığımız hadis bunu haber vermektedir.

Haram bin Milhan (r.a,) karnında mızrağın soğukluğunu hissedince, söylediği "Allahu ekber! Kabe'nin Rabbine yemin olsun ki ben Cenneti kazandım" sözü, katili Cebbar bin Selmâ'nm İslâmla şereflenmesine sebep oldu.[27]

Hadisin râvisi, müşriklerin yetmiş kişiden hiç kimseyi sağ bırakmadıklarını bildiriyor. Hadisin başka rivayetlerinde onların Amr bin Ümeyye'yi (r.a.) serbest bıraktıkları bildirilir.[28]

Sahabîler şehid edilmeden önce Allah'a şöyle niyaz ettiler:

"İlâhî, burada Resulüne durumumuzu haber verecek Senden başkası yoktur. Selâmımızı ona Sen ulaştır. İlâhî, Resulün vasıtasıyla kavmimize haber ver ki, biz Rabbimize kavuştuk. Biz Rabbimizden hoşnud olduk, Rabbimiz de bizden hoşnud oldu."

Peygamberimiz (s.a.v.) o sırada Medine'de bulunuyordu. Cebrail (a.s.) geldi, onların selâmını ulaştırdı. Resûlullah onların durumunu Ashabına şöyle haber verdi:

"Kardeşleriniz müşriklerle karşılaştılar. Müşrikler onları kesip biçtiler, mızrakladılar. Onlar şehid olurken 'Ey Rabbimiz, Rabbimizden hoşnud olduğumuzu, Rabbimizin de bizden hoşnud olduğunu kavmimize Sen tebliğ et' dediklerini ben size haber veriyorum. Onlar için Allah'tan bağışlanma dileyin. Onlar bana selâm gönderdiler."

Hadisin râvisi, Enes'in de (r.a.) haber verdiğine göre Resûlullah her sabah namazını kıldıktan sonra bu katliamı yapanlara bir ay boyunca beddua etti. Bu beddua sebebiyle müşriklerin kuraklık ve kıtlığa maruz kaldıkları ve perişan oldukları bildirilir.[29]

Peygamberimizin Vefası

377. Temim bin Zeyd, babası Zeyd bin Hâle'den (r.a.) rivayet ediyor:

Zeyd bin Hâle (r.a.), Resûlullahın (s.a.v.) yanına girdi. Resûlullah (s.a.v.) uyuyordu. Hemen uyandı. Zeyd bin Hâle'yi bağrına bastı ve "Hâle imiş! Hâle! Hâle!" dedi.[30]

İzah

Zeyd bin Hâle (r.a.) Peygamberimizin hanımlarından Hz. Hatice'nin yakını oluyordu. Ebu'l-Kâsım, "Resûlullah Zeyd bin Hâle'nin (r.a.) Hz. Hatice'ye yakınlığı sebebiyle sevinmiş olmalıydı" diyerek Peygamberimizin Resûlullahın Hz. Zeyd bin Hâle'ye gösterdiği yakınlığın sebebini açıklar.

Gerçekten de Peygamberimiz çok sevdiği eşi Hatice Validemize olan sevgisini onun vefatından sonra da sürdürmüştür. Bunu, onun yakınlarına gösterdiği ilgi ve sevgiyle dışa da vururdu.[31]

"Harap Olup Gitti Hayber"

378. Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah Haybere sefer düzenlediğinde hayber halkı onu ve ordusunu görünce "Muhammed ve ordusu" diyerek kaçışmaya bağladılar. Bu arada Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allâhu ekber, harap oldu gitti Hayber!

"Biz bir kavmin yurduna baskın yapıp girdik mi, uyarılmış olan o kâfirlerin hali yaman olur!"[32].

134 Numaralı hadisin izahına bakınız.[33]

İbrahim (a.s.) Peygamberimizin Ümmetine Selâm Gönderdi

379. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Mîrac gecesinde Allah'ın dostu İbrahim'i (a.s.) gördüm. Bana şöyle dedi:

"Ey Muhammed! Ümmetine selâm söyle ve onlara bildir ki, Cennet, toprağı hoş ve temiz, suyu tatlı ve kendisi düz bir yerdir. Oraya bir şeyin ekimi ise, 'Sübhanallah, elhamdülillah, lâilâhe illallahü vallahü ekber ve Lâ havle velâ kuvvete illâ billah' söylemektir."[34].

İzah

Hadiste zikredilen mîraç, bir yükseliştir. Peygamberimizin ruh ve bedeniyle Rabbinin huzuruna yükseldiği büyük, mucizelerinden birisidir. Yüce Allah Miraçla, Sevgili Peygamberimizin üstünlüğünü, onun yanındaki makamını meleklere ve gök ehline göstermek istemiştir.

Resûlullah (s.a.v.) Miraçta Rabbini görmüş, Cenneti gezmiş, Cehennemi müşahade etmiştir.

Mîraç, peygamberliğin on ikinci yılında, hicretten on sekiz ay önce, Recep ayının 27. gecesinde gerçekleşmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) Mîraç esnasında kendisinden önceki peygamberlerle görüşmüş, onlarla sohbet etmiştir. Miracın anlatıldığı uzun bir hadiste birinci semâda Hz. Âdem, ikinci semâda Hz. İsâ ve Hz. Zekeriyya, üçüncü semâda Hz. Yusuf, dördüncü semâda Hz. İdris, beşinci semâda Hz. Harun, altıncı semâda Hz. Mûsâ, yedinci semâda ise Hz. İbrahim ile görüşmüştür.[35] İşte bu görüşmesinde Hz. İbrahim onunla ümmetine selâm göndermiş, onlara Cennete girmelerine vesile olacak şeyler tavsiye etmiştir.

Mîraç hakkında tafsilatlı bilgi için Üç Aylar ve Mübarek Günler isimli eserimizin 39-51. sayfalarına bakılabilir.[36]

Hicret Eden Kadınların İmtihan Edilmesi

380. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Peygamber! Mü'min kadınlar sana geldiğinde..."[37]

âyeti nazil olunca bu âyetin emri gereği Resûlullah Mekke'den Medine'ye hicret eden kadınları imtihan ediyordu.[38]

İzah

Peygamberimiz Hudeybiye'de müşriklerle bir anlaşma yapmıştı. Bu anlaşmanın bir maddesi de Müslüman olarak Medine'ye gelenlerin tekrar müşriklere iade edilmelerini gerektiriyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) anlaşmanın bu maddesine uyarak Müslüman olup Medine'ye gelenleri müşriklere geri iade etmişti.

Medine'ye gelenlerden birisi de Peygamberimizin halasının kızı Ümmü Gülsüm idi (r.a.). Ümmü Gülsüm (r.a.) aslında çok önceleri Müslüman olmuştu. Fakat babası izin vermediği için Medine'ye hicret edememişti. Tam yedi sene sonra bir fırsatını bularak Medine'ye hicret etti. Peygamberimizin hanımı Ümmü Seleme'nin (r.a.) evine misafir oldu. O sırada Resûlullah evde yoktu. Ümmü Seleme'ye (r.a.) geri iade edilmekten endişe duyduğu söyledi. "Kadınların hali erkekler gibi değildir" diye de ekledi.

Derken Resûlullah (s.a.v.) eve geldi, kendisine hoş geldin dedi. Ümmü Gülsüm (r.a.) heyecanla durumunu Resûlullaha (s.a.v.) arzetti. Şöyle dedi: "Ya Resûlallah, ben dinim uğrunda hicret ederek sizin yanınıza geldim. Beni koruyun, müşriklere geri çevirmeyin. Beni onlara verirseniz, işkence ederler. Dinimden döndürmeye çalışırlar. Ben nihayet bir kadınım. İşkenceye dayanamam. Bilirsin ki, kadınların hali zayıfların haline benzer."

Peygamber Efendimiz onu dinledikten sonra,

"Yüce Allah muhakkak kadınlar hakkında ahdi bozar, hükümsüz bırakır" buyurdu.

Nihayet izahını yaptığımız hadiste baş tarafına yer verdiğimiz âyeti kerime nazil olarak Peygamberimizden böyle kadınları imtihan etmesi istendi. Ayetin tamamı şöyle idi:

"Ey Peygamber! Mü'min kadınlar sana geldiğinde, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, doğurmadığı çocuğa yalan yere sahiplik iddiasında bulunmamak ve itaat etmeyi gerektiren bir hususta sana karşı gelmemek üzere bîat etmek isterlerse, onların bîatlanın kabul et ve onlar için Allah'tan af dile. Muhakkak ki Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir."

Vahiy tamam olunca Peygamberimiz onu Ümmü Gülsüm'e (r.a.) müjdeledi. Hz. Ümmü Gülsüm için bundan daha sevindirici bir haber olamazdı. Sevinçten ağladı.

Bu arada babası onun Medine'de olduğunu öğrenmişti. Oğulları Velid ile Ümâre'yi hemen Medine'ye yolladı. Bunlar Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Aramızdaki anlaşmaya göre Müslüman olanları bize iade edecektin. Bunu yerine getir. Kız kardeşimizi bize teslim et" dediler. Peygamberimiz (s.a.v.),

"Cenâb-ı Hak o şartın hükmünü kadınlar hakkında bozdu" buyurdu.

Onlar bir şey diyemediler, elleri boş olarak Mekke'ye döndüler.[39]

Abdullah Bin Abbas'ın (r.a.) Fazileti

381. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Ben Meymûne'nin evinde bulunuyordum. Resûlullah için bir abdest suyu bırakmıştım. Resûlullah *"Bunu kim bıraktı?"* diye sordu.

"Abdullah bin Abbas" denildi. Bunun üzerine omuzuma vurdu ve,

"Allah'ım, onu dinde ince anlayış sahibi kıl. Ona (Kur'ân'ın) te'vilini öğret" diye duâ etti.[40]

İzah

Meymune (r.a.) Peygamberimizin hanımı idi. Aynı zamanda hadisin râvisi Abdullah bin Abbas'ın (r.a.) teyzesi idi. Bu sebeple Hz. Abdullah sık sık onu ziyarete giderdi. Abdullah (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) bu duâ sayesinde ilimde çok yüksek bir mertebeye ulaştı. "Kur'ân tercümanı" "Hadis denizi" diye anıldı. Resûlullahın vefatından sonra Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in ilmî danışmanlığını yaptı. Hz. Ömer, kendisine gelen ilmî meseleleri ona havale ederek "Bunu ancak sen halledersin" derdi.

Hicretin 68. senesinde vefat eden Hz. Abdullah, 1668 hadis rivayet etti.[41]

Cihada Hazır Olmak

382. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim ok atmayı öğrenir de sonra unutursa, bu büyük nimete nankörlük etmiş olur."[42].

İzah

Müslim'deki rivayet şöyledir:

"Kim ok atmasını öğrenip, sonra da onu terk ederse bizden değildir. Yahut isyan etmiştir."

Bilindiği gibi, eskiden ok atmak, cihad için son derece önemli idi. Bunun içindir ki Peygamberimiz birçok hadislerinde ümmetini ok atmayı öğrenmeye teşvik etti. Bu cümleden olarak ok atmayı öğrendikten sonra bunu unutmanın büyük bir nimete karşı nankörlük demek olacağını nazara vererek, ümmetini öğrendikleri atıcılığı unutmamaya teşvik etti. "Atmanın" cihadda ne derece önemli olduğu da bir hadiste şöyle bildirilir:

"Onlar için gücünüz yettiğince kuvvet hazırlayın. Dikkat! Kuvvet atmaktır, kuvvet atmaktır, kuvvet atmaktır."[43].

Nafileleri Evde Kılmak

383. Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:

"Farz namazlar dışında, kişinin evinde kıldığı namazlar camide kıldığı namazlardan daha faziletlidir."[44].

İzah

Peygamberimiz bir kaç hadisinde sünnet namazları evde kılmaya teşvik etmiştir. Bir hadislerinde sünnet namazların evde kılınmasını nura benzeten ve sünnet namazları evde kılarak evleri nurlandırmayı tavsiye eden Sevgili Peygamberimiz, başka bir hadislerinde de bütün namazları camide kılarak evleri kabirlere çevirmemeyi, sünnet namazları evde kılmayı tavsiye etmiştir.[45] Abdullah bin Sa'd da (r.a.), Peygamberimize evde

namaz kılmanın mı, camide namaz kılmanın mı daha faziletli olduğunu sorduğunu ve şu cevabı aldığını rivayet ediyor:

"Evimi görmüyor musun, mescide ne kadar yakın? Şüphesiz farz namazların dışında evimde namaz kılmam, bana mescidde namaz kılmamdan daha sevimlidir."[46]

Demek ki, Peygamberimiz bir mü'minin evini kabirlere çevirmemesi ve nurlandırması hikmetine binâen, farz namazları camide kıldıktan sonra, sünnet namazları evde kılmayı tavsiye etmektedir.

Peygamberimizin kendisi de, sünnet namazları evinde kılmıştır.[47]

Resulullah (s.a.v.) bu hadislerinde de sünnet namazları evde kılmanın daha faziletli olduğuna dikkat çekmektedir.

Peygamberimiz zamanında Sahabîlerin pekçoğu bütün namazlarını camide cemaatle kılıyorlardı. Peygamberimiz onlardan sünnet namazlarının bir kısmını evlerinde kılmalarını istedi. Böylece Sahabîler farz namazları camide cemaatle, farz namazlara tâbi sünnet namazları da evlerinde kılmaya başladılar.

Ancak günümüzde bunun büyük ölçüde mümkün olmadığı açıktır. Zira kişi evinden çok uzak yerlerde namaz kılmakta, namazdan sonra o namaz vakti içerisinde çoğu zaman evine dönememektedir. Evlerine dönebilenlerin de evlerinde dünyevî meşgalelere dalıp namaz kılmayacakları, unutmayacakları söylenemez. Ayrıca sünnet namazları camide kılmamak, meselenin aslını bilmeyen kimseler tarafından su-i zanna da sebep olacak, kişinin farzı kılıp çıktığını görenler, kişi için "Sünnetleri kılmıyor" kanaatine sahip olacaklardır. Bu sebeple, günümüzde artık sünnetleri de camide kılmak gerekmektedir.

Bununla beraber, kişi sünnet namazları camide kılsa bile, evlerini de namazın feyiz ve bereketinden mahrum bırakmamalıdır. Hadisin ifadesiyle "kabirlere" çevirmemelidir. Evlerinde de varsa kaza namazı, yoksa nafile namazlar kılmalıdır.[48]

İnsan Dünyada Bir Yolcu Gibidir

384. Müstevrid bin Şeddad (r.a.) ResuIullahı (s.a.v.) şöyle buyururken işittiğini rivayet ediyor:

"Vallahi dünya bütünüyle âhirete nisbetle birinizin parmağını denize daldırması gibidir. O parmakları ile ne kadar su alabildiğine baksın."[49].

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde dünya hayatının âhirete nispetle çok kısa olduğunu nazara vermektedir.[50]

Kur'ân'ı Unutmanın Mes'uliyeti

385. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetime verilen sevaplar bana arz edildi. Bunlar arasında bir kimsenin temizlik düşüncesiyle camiden alıp attığı bir çöp için verilmiş olanı da vardı.

Yine ümmetimin işlediği günahlar da bana arzedildi. Bunlar arasında, bir kimsenin Allah'ın bir lütfü olarak öğrenip de sonradan unuttuğu bir âyet veya sûre sebebiyle kazandığından daha büyüğünü görmedim."[51].

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinin birinci kısmı ile Allah'ın Müslümanların küçük büyük bütün amellerini değerlendireceğini, hiç birini karşılıksız koymayacağını nazara vermektedir. Nitekim bir âyette bununla ilgili olarak,

"Kim zerre kadar bir iyilik yaparsa onun mükâfatını görür" buyurulmuştur.[52]

Bunun için bir Müslüman hiçbir iyiliği küçümsememelidir.

Bu, iyilik için böyle olduğu gibi, kötülük için de böyledir. Bu gerçek yukarıda zikrettiğimiz âyetin ardından şöyle bildirilir:

"Kim zerre kadar bir kötülük yaparsa onun cezasını görür."[53].

Resûlullah (s.a.v.) hadisin ikinci kısmında Müslümanların günahlarının da kendisine gösterildiğini, bunların en büyüğünün, öğrenilen sûre veya âyetin unutulması olduğunu bildirmiştir. Çünkü Kur'ân, şeriatın temelidir. Bu sebeple hafife alınıp değer vermeyerek, kasten ve ilgisiz kalınarak unutulması, büyük günahlardandır. Kasdî olmadan unutmak ise küçük günahların önde gelenlerindendir.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde de tenbellik ifâdesi olarak "Kur'ân'ı unuttum" demeyi kötü bir şey olarak saymıştır. Bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"İçinizden birisinin şu veya bu âyeti unuttum demesi kadar kötü birşey yoktur. Çünkü o unutmamış, unutturulmuştur. Kur'ân'ı Kerimi tekrarlamak suretiyle hafızanızda tutunuz. Çünkü Kur'ân, ezberleyenlerin

hafızalarından, develerin bağlarından boşanıp kaçtığından daha hızlı kaçar."[54].

Mizanda Ağır Basan Amel

386. Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

"Mizanın sevap kefesine konulan ameller içerisinde güzel ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur."[55].

Verdiğimiz kaynaklarda,

"Allah çirkin ve düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder" ilâvesi vardır.

Tirmizi'nin başka bir rivâyetinde ise,

"Güzel ahlâk sahibi, ahlâkı sayesinde, namaz ve oruç ehlinin derecesine ulaşır" ilâvesi yer alır.

Dinimizde güzel ahlâka çok büyük önem verilmiştir. Bir hadislerinde,

"Şüphesiz ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim"

buyuran Sevgili Peygamberimiz, "Ahlâkı en güzel olanı" olgun mü'min olarak vasıflandırmıştır. Peygamberimiz bir çok hadislerinde güzel ahlâkın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Sadece bununla da kalmamış, hangi davranışların güzel ahlâk olduğunu da çeşitli hadislerinde ifâde etmiştir. Ayrıca kendisi de en güzel ahlakı şahsında toplamış, bu yönü ile de bizleri ömek olmuştur.

İşte bu hadislerinde de mizanın sevap kefesine konulan ameller içerisinde güzel ahlaktan daha ağır basan bir şey olmadığını bildirmiştir.

Hadiste geçen "mîzan," mahşerde insanların yaptıkları işleri ölçüp tartmaya mahsus, kılı kırk yaran bir adalet ölçüsüdür. Böylece insanların iyilik ve kötülüklerinin miktarı anlaşılır. Konunun tafsilatı için Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 269-274. bakılabilir.[56]

Resûlullahın Hz. Hasan Ve Hz. Hüseyin'e Sevgisi

387. Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahı (s.a.v.) Hasan ve Hüseyin'i kucaklamış olarak gördüm. Şöyle diyordu:

"Bu ikisi benim ve Fâtıma'nın oğullarıdır. Allah'ım, benim onları sevdiğimi Sen biliyorsun."[57].

Kıbleye Dönerek Abdest Bozmak

388. Ebû Eyyub el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

"Küçük ve büyük abdest bozarken kıbleye dönmeyin."[58].

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda, *"Doğuya veya batıya yöneliniz"* ilâvesi vardır.

Tuvalet ihtiyacı giderilirken kıbleye dönülüp dönülmeyeceği ile ilgili olarak âlimler arasında farklı görüşler vardır. Ebû Eyyub el-Ensârî (r.a.) Mücâhid ve İmam'ı A'zam gibi bâzı âlimlere göre büyük ve küçük abdest bozulurken kıbleye dönmek caiz değildir. Bu âlimler gerek izahını

yaptığımız hadisi, gerekse daha başka hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler.

Abdullah bin Abbas (r.a.), Abdullah bin Ömer (r.a.), İmam Mâlik ve İmam Şafiî gibi âlimlere göre kırda abdest bozarken kıbleye dönmek haramdır. Fakat evlerde bulunan etrafı kapalı tuvaletlerde kıbleye doğru abdest bozmakta bir mahzur yoktur. Bu âlimler de çeşitli hadisleri görüşlerine delil olarak zikrederler.

Bu iki görüşten başka üçüncü bir görüşte olan başka âlimler de vardır. Bunlara göre de kırda olsun, evlerde olsun kıbleye karşı abdest bozmakta bir sakınca yoktur. Urve bin Zübeyr ve Rabîa bin Abdurrahman bu görüştedirler.

Dördüncü bir görüşe göre de kırda olsun, evde olsun kıbleye karşı abdest bozmak caiz değil, fakat kıbleye sırt çevirmek caizdir. Bu görüşler hakkında tafsilatlı bilgiyi Temizlik Gusül Abdest isimli 77-79. sayfalarına havale ederek burada kendi kanaatimizi ifâde edelim:

İster sahrada, isterse evde olsun, kıbleye karşı abdest bozmanın caiz olmadığını söyleyen âlimler de, caiz olduğunu söyleyen âlimler de vardır. Her iki görüşü savunanlar da Peygamberimizin sözünü veya fiilini görüşlerine delil getirmektedirler. Böyle olunca, Kâbeyi öne veya arkaya alarak büyük ve küçük abdest bozmak uygun değildir. Ancak böyle yapıldığında da Kabe'ye hürmetsizlik gibi bir kasıt taşınmadığından, bir mes'uliyet söz konusu olmaz. Bir insanın Kabe'ye hürmeten ona karşı küçük veya büyük abdest bozmamasında elbette sevap vardır. Sahrada olanların Kabe'ye karşı küçük büyük abdest bozmamaları; ev yaptıranların veya ev alanların da tuvaletlerinin yapımına dikkat etmeleri güzeldir. Ancak bir evin tuvaleti kıbleye karşı yapılmışsa, bir mecburiyet söz konusu olduğundan,

orada küçük veya büyük abdest bozmada da bir mahzur yoktur. Çünkü yukarıda da yer verdiğimiz gibi, Peygamberimizin böyle tatbikatı olmuştur. [59]

Kötü Ahlâk Tevbeye Engeldir

389. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Kötü ahlâk sahibi dışında her şeyin tevbesi vardır. Çünkü kötü huy sahibi, günahından tevbe etmeden ondan daha kötüsünü işler."

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Allah katında kötü huydan daha büyük günah yoktur. Çünkü kötü huy sahibi bir hatadan kurtulmadan, diğerini işler."[60]

Ümmetin Helaki

390. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetimin helaki, Kureyş'in sefihlerinden Ukaylime eliyle olacaktır."[61]

İzah

Buhari'de konu ile ilgili yine Ebu Hüreyre'den (r.a.) şöyle bir hadis rivayet edilir:

"Kureyş'ten bir kısım insanlar ileride Müslümanları ölüme sürükleyecekler."

Hadiste ümmeti helak edeceğine dikkat çekilen "ugaylime"den maksat, Mervanoğulları, Yezid Abdullah bin Ziyad ve Haccac gibi zalimlerdir. Bediüzzaman da izahını yaptığımız hadisi zikrederek, "Peygamber (a.s.m.) bununla Emeviyenin, Yezid ve Velid gibi şerir reislerinin fesadını haber vermiş" der.[62]

Muaviye'nin oğlu Yezid, saltanat hırsı ile Hz. Hüseyin (r.a.) gibi bir Peygamber torununu şehit ederek, gerçekten İslam ümmetini büyük bir helakete sürüklemiştir. Kerbela hadisesi ile başlayan olaylar İslam ümmeti arasında çok kanlı savaşlara sebep olmuş, ne acıdır ki, yüzbinlerce Müslüman bu savaşlarda ölmüştür. Bu olayların açtığı yara günümüzde dahi halâ kapanmamıştır.[63]

İmanın Tadını Aldıran Üç Şey

391. Abdullah bin Muâviye (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç şey vardır ki, kim onları yaparsa imanın tadını, lezzetini almış olur. Bunlar:

***1.** Sadece Allah'a kulluk etmek, Allah'tan başka ilâh olmadığını bilmek.*

***2.** Her yıl gönül hoşluğu ile zekât vermek. Zekâtı, yaşlı, uyuzlu, hasta, değersiz hayvanlardan değil, mallarının orta hallisinden vermek. Çünkü Cenâb-ı Allah zekâtınızı ne mallarınızın iyisinden vermenizi emretmiştir, ne de kötüsürden vermenize razı olmuştur.*

***3.** Nefsini tertemiz kılmak."*

Bir Sahabî, "Nefsi tezkiye etmek nasıldır?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Kişinin nerede olursa olsun, Allah'ın kendisi ile beraber olduğunu bilmesidir" buyurdu.[64]

İzah

Ebû Dâvud'da, hadisin bir kısmı geçmektedir. Hadiste geçen, "İmanın tadını almaktan" maksat, yaptığı ibâdetlerden lezzet almak, Allah ve Resulünün sevgisini kazanabilmek için sıkıntılara tahammül göstermek ve bunları dünya menfaatlarmdan üstün görmektir.

Kişiye imanın tadını, lezzetini aldıracak olan üç şeyden birincisi, sadece Allah'a kulluk etmektir. Sadece Allah'a kulluk eden birisinin de imanın tadını alacağı açıktır.

İmanın tadını aldıran ikinci husus, zekâtı gönül hoşluğu ile vermektir. Çünkü bir insanın kazandığı malı başkasına vermesi nefse ağır gelir. Bir kimsenin, emek vererek, ter dökerek elde ettiği bir malı başkasına vermesi zordur. Kişi eğer bunu Allah'ın bir emri olduğu için gönül hoşluğu ile verebiliyorsa, bu onun imanın tadını aldığının bir alametidir.

Hadiste zekâtın yaşlı, uyuzlu, hasta, değersiz hayvanlardan değil, malların orta hallisinden verilmesi gerektiğine de dikkat çekilmektedir.

Başka bir hadislerinde zekât memurlarına ısrarla Müslümanların mallarının iyisini almamalarını emretmiştir.[65] Peygamberimiz bir defasında da Übey bin Ka'b'ı (r.a.) zekât alması için birisine göndermişti. Übey bin Ka'b (r.a.) o zâta gitti, hayvanlarını toplamasını istedi. O kimse develerini toplayınca zekât olarak iki yaşına basmış bir deve vermesi

gerektiğini söyledi. O kimse, "Onun ne sütü var ne de taşımaya elverişli. Ama şu deve hem genç, hem de besili dişi bir devedir. Bunu al" dedi.

Übey bin Ka'b (r.a.), "Emrolmadığım şeyi almam. Resûlullah yakınımızda. Bana takdim ettiğin şeyi ona takdim etmeyi arzu ediyorsan bunu yap. O kabul ederse ben de ederim. Kabul etmezse ben de etmem."

O Sahabî vermek islediği deveyi de yanına aldı, beraberce Resûlullaha gittiler. Sahabî durumu ona izah etti. Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Vermen gereken deve, memurun istediğidir. Ama ondan daha iyisini vermek istiyorsan, Allah bunun sevabını sana verir. Biz de onu senden kabul ederiz."

O kimse, "İşte o budur yâ Resûlallah. Onu sana getirdim. Buyur al" dedi. Peygamberimiz onun alınmasını emretti ve o Sahabîye malının bereketlenmesi için duâ etti.[66]

Hayvanların iyisini zekât olarak vermek faziletli olduğu gibi, meyvenin de iyisini zekât olarak vermek gerekir. Bir hadislerinde âdi ve küçük hurmanın zekât olarak alınmasını yasaklayan Peygamberimiz, âdi hurmayı zekât olarak veren birisi için de,

"Bu kimse isteseydi, bundan daha iyisini zekât olarak verebilirdi. Bu zekâtın sahibi kıyamet günü âdi kuru hurma yiyecektir" buyurmuştur.[67]

Yüce Allah'ın bir âyet-i kerimede,

"Kendinizin ancak göz yumarak alabileceğiniz kötü ve haram şeylerle bağışta bulunmaya kalkışmayın"[68].

buyurarak mü'minlere zekâtlarını çürük, bozuk veya hastalıklı mallardan vermemeleri noktasında ikaz etmiştir.

İzahını yaptığımız hadiste imanın tadını aldıran üçüncü şeyin nefsi tezkiye etmek olduğu ifade edilmektedir. Nefsini tezkiye etmenin de kişinin

nerede olursa olsun, Allah'ın kendisi ile beraber olduğunu bilmesi olduğu haber verilmiştir. Devamlı Allah'ın huzurunda olduğunu bilen biri Allah'ın emirlerini karşı gelmekten sakınır. Allah'ın yapılmasını istediği şeyleri de gönül huzuru ile yapar.

Peygamberimiz (s.a.v.) imanın tadını aldıracak başka şeyler de saymıştır. Meselâ bir hadis şöyledir:

***1.** Allah ve Resulünün kişiye herşeyden daha sevimli olması,*

***2.** Sevdiğini sırf Allah rızâsı için sevmesi.*

***3.** Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra, tekrar küfre dönmekten ateşe atılacakmışcasına nefret etmesi.*[69]

Bir başka hadiste ise,

"Allah'ı Rab, İslâmı din, Muhammed'i Resul olarak kabul eden, İmanın tadını almıştır" buyurulmuştur.[70]

Bâzı Sahabîlerin Fazileti

392. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetim içerisinde ümmetime karşı en merhametlisi Ebû Bekir, Ümmetim içerisinde ümmetime karşı en şefkatlisi Ömer bin Hattab, ümmetimin en hayâlısı Osman, ümmetimin en güzel hüküm vereni Ali bin Ebî Talip, helal ve haramı en iyi bilen Muaz bin Cebel, o kıyamet gününde âlimlerin bir adım önünde gelir. Ümmetimin en güzel Kur'ân okuyanı Übeyy bin Ka'b, miras hukukunu en iyi bileni Zeyd bin Sâbit'tir. Uveymir'e, yanı Ebu'd-Derdâ'ya bunların hepsi verildi."[71]

Borçlunun Okuyacağı Dua

393. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor;

Resûlullah (a.s.v.) Muâz bin Cebel'e (r.a.) şöyle dedi:

"Üzerinde dağ kadar borç olsa dahi okuduğun zaman Allah'ın seni ondan kurtaracağı bir duayı sana öğretiyim mi? Ey Muâz! Şöyle de:

"Ey mülkün hakikî sahibi olan, âlemlerde dilediği gibi tasarruf eden Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Sen dilediğini aziz eder, yükseltir, dilediğini zelil kılar, alçaltırsın. Bütün hayır ve iyilik yalnız Senin kudretindedir. Senin herşeye gücün yeter.

"Dünyanın ve âhiretin Rahmanı! Dünyayı ve âhireti dilediğine verir, onları dilediğine de vermezsin. Bana merhamet et. Rahmetinle beni Senden başkasının rahmetine muhtaç etme."[72]

Dinde Güçlük, Tedavi Olmak Ve İnsana Verilen En Hayırlı Şey

394. Üsâme bin Şerîk (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanında idim. Bedevîler geldiler, sağından ve solundan sorular sormaya başladılar. "Yâ Resûlullah, şunu yapmamızda bize bir günah var mı? Şunu yapmamızda bize bir günah var mı?" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah dinde güçlüğü kaldırmıştır. Ancak Müslüman bir kimseye zulüm ve haksızlık eden kişi güçlüğe maruz kalır ve helak olur" buyurdu.

Onlar, "Şu hastalıktan tedavi olabilir miyiz?" diye sordular.

Resûlullah (s.a.v.),

"Ey Allah'ın kulları tedavi olunuz. Çünkü Allah ölüm dışında her hastalığın devasını da indirmiştir" buyurdu.

Onlar, "Ya Resûlullah, insana verilen en hayırlı şey nedir?" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Güzel ahlâk" cevabını verdi.[73]

İzah

Kur'an'da da,

"Allah dinde üzerinize büyük bir güçlük yüklemedi"

buyurularak dinin kolay olduğu ifâde edilmiştir.[74] Resûlullah (s.a.v.) bedevilerin birinci suallerine verdiği cevapta, Allah'ın dinde zorluğu kaldırdığını bildirerek bu gerçeği ifâde etmiştir. Peygamberimizin bu cevabından bedevilerin kendilerini sıkıntıya sokacak şeyler sorduklarını anlıyoruz. Peygamberimiz bir hadislerinde de "Din kolaylıktır" buyurarak ümmetini önemli bir noktada ikaz etmiş, onlardan dini kendi yanlış bilgileriyle zorlaştırmamalarını istemiştir.

Dinin kolaylık olduğunu ifade eden Sevgili Peygamberimiz, buna bir istisna getiriyor.

"Müslüman bir kimseye zulüm ve haksızlık eden kişi güçlüğe maruz kalır ve helak olur" buyuruyor. Müslümana zulüm ve haksızlık etmek ona hakaret etmek, dil uzatmak, gıybet etmek akrabalık ilişkilerini koparmak gibi hususlardır. Böyle yapanlar kıyamet gününde güçlüğe maruz kalacaklar, yaptıkları zulüm ve haksızlığın cezasını çekeceklerdir.

Bedevilerin, "Tedâvî olabilir miyiz?" sualleri üzerine de Resûlullah onları tedâvî olmaya teşvik etmiştir. Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Her derdin bir devası vardır. Eğer o derdin ilacı bulunursa, Allah'ın izniyle o hastalık iyileşir."[75].

Bir Sahabî Peygamberimize sordu: "Yâ Resûlallah, yapageldiğimiz tedavi ve tehlikelerden sakınmamız, Allah'ın kaderinden herhangi bir şeyi geri çevirir mi?"

Peygamberimiz,

"Tedavi de Allah'ın kaderindendir"[76]. buyurdu.

Resûlullah bu hadisiyle, kişinin hasta olması takdir edildiği gibi, tedavi olan birisinin tedavi olacağı da her şeyi aynı anda bilen ve gören Allah tarafından takdir edildiğine, tedavi sonunda iyi olan birisinin kaderin dışına çıkmadığına dikkat çekmektedir.

Evet, Yüce Allah'ın binlerce ismi vardır. Bunlardan birisi de "şifâ verici" mânâsına gelen "Şâfi'dir. Allah'ın "rızık verici" mânâsındaki "Rezzak" ismi acıkmayı gerektirdiği gibi, Şâfi ismi de hasta olmayı icab ettirir. Rabbimiz Rezzak ismiyle hayvan olsun, insan olsun rızka muhtaç olan mahlukatın imdadına koşarak onlara rızık yetiştirirken; Şâfi ismiyle de hayvan olsun, insan olsun, hastalık verdiği mahlukâtına şifâ ihsan eder.

Mahlukatına şifâ dağıtmayı hiçbir sebep olmadan doğrudan doğruya verebileceği gibi; bir ismi de Hakîm olduğundan, hikmeti gereği herşeyi bir sebebe bağladığı gibi, bir hastanın iyi olmasını da çoğu zaman tedavi şartına bağlamıştır. Dolayısıyla hastalığına uygun tedaviyi bulan bir insan genelde iyileşir. Genelde iyileşir diyoruz. Çünkü her tedavi olan hasta iyileşmeyebilir. Bir hastanın iyileşmesi, gerekli tedavi imkanının temin edilmesinin yanı sıra Allah'ın dilemesine, iyileşmesini takdir etmesine bağlıdır. Şayet Allah bir hastanın iyileşmesini takdir etmemişse, o hasta gerçekten hastalığına uygun olarak binler tedaviden de geçse, iyileşmesi

mümkün olmaz. Bunu, fiilen yaşadıkları için doktorlar daha iyi bilirler. Mesleğinde tecrübe sahibi olmuş hemen her doktorun, tıbbın bütün gereklerini yerine getirdikleri halde iyileştiremedikleri veya ölümden kurtaramadıkları hastaları mutlaka olmuştur. Evet, bir insanın eğer eceli gelmişse, tedavisi bilinen bir hastalıktan da olsa, dünyanın en gelişmiş hastanesinde, dünyanın en başarılı doktorları tarafından dahi kurtanlamaz. Diğer taraftan, eğer hastanın eceli gelmediyse, veya Allah onun iyileşmesini takdir ederse, dünyanın en başarılı doktorunun "Bu hasta iyileşmez. Bu hasta üç aya kalmaz vefat eder" dediği nice hasta, iyileşir, hatta öyle diyen doktorun vefatını görür. Hiç kimse bu hakikate itiraz edemez. Çünkü hemen herkesin tıbbın bütün imkanlarına karşı kurtarılamayan; veya sahalarında otoriter hekimlerin "Bu hasta kurtulmaz" dediği halde tam olarak sıhhatine kavuşan bir yakını olmuştur.

Evet, Cenâb-ı Hak yarattığı her dert için bir de derman yaratmıştır. Fakat insanları çalışmaya, araştırmaya, kâinata koyduğu âdetullah kanunlarını araştırmaya teşvik için bunu gizlemiştir. İnsana düşen araştırıp bu devaları bulmaktır. Hastalıkların devası maddî olabileceği gibi, manevî de olabilir. Hadis kitaplarında 'Tıb" başlığı altında bâzı hastalıkların maddi ve manevî ilaçlarına dikkat çekilmiştir. Ehil olanın hastaya okuması da hadislerde yer alan bir tedavi şeklidir. Tıbbın âciz kaldığı bâzı hastalıkların okuma sayesinde iyileştiği de bir gerçektir.

İnsan kaderinin nasıl yazıldığını önceden bilmediğinden, belki yakalandığı hastalıktan şifâ bulması, doktora gitmesine, sebeplere teşebbüs etmesine bağlıdır. İyileşmesi tedavi şartına bağlanan hasta, doktora giderse iyileşebilir. Gitmediği takdirde ise şartı yerine getirmediğinden hastalığı devam eder.

Dolayısıyla, tedaviden kaçma, "Doktor mu iyi edecek? Kaderimde varsa iyi olurum" düşüncesi İslama zıttır. Tedaviye karşı çıkmak, kaderi ve Cenâb-ı Hakkın Hakîm ismini anlamamak, kâinata koyduğu kanunlara karşı çıkmak demektir.

Hadisin son kısmında ise insana verilen en hayırlı şeyin güzel ahlâk olduğu nazara verilmektedir.[77]

Peygamberimiz Bid'at Ve Heva Ehlinden Uzaktır

395. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Aişe'ye şöyle buyurdu:

"Ey Âişe! "Dinlerini fırkalara ayıranlar ve çeşitli taraftarlara dönüşenler"[78]. âyetinde belirtilenler, bid'a ve bâtıl görüş sahipleridir. Onlar için tevbe yoktur. Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktırlar." [79].

İzah

Suyutî'nin, Câmiü'l-Kebîr isimli eserinde yer alan hadiste,

"Şüphesiz her günah için tevbe vardır, ancak heva ve bid'ad ehlinin tevbesi yoktur"[80]. ilâvesi vardır.

Bid'adın ne olduğunu da şu hadisten öğreniyoruz:

"Dinde her sonradan uydurulan şey bid'addır. Her bid'ad da sapıklıktır. Her sapıklık Cehennemliktir."[81].

Hadislerde bid'atçının tevbesinin kabul edilmeyeceği bildirilmektedir. Peygamberimiz bir başka hadislerinde,

"Allah bid'adını terkedinceye kadar hiçbir bid'atçının tevbesini kabul etmez"[82].

buyurarak tevbenin kabul edilmemesini bid'atını devam ettirme şartına bağlamıştır.

Sevgili Peygamberimiz bid'atçının sadece tevbesinin değil, amelinin de kabul edilmeyeceğini bildirmiştir.[83]

Bid'adçının bu derece şiddetle tehdit edilmesinin sebebi nedir?

Çünkü bid'ad, dinde olmayan bir şeyi dindenmiş gibi dine sokmak, İslâmiyete yeni hükümler koymak demektir. Bu sebeple dinimiz için son derece zararlıdır. Bunun içindir ki, Resûlullah (s.a.v.),

"Bir bid'atçi öldüğünde, Allah İslâmiyet için bir fetih gerçekleştirmiştir" buyurmuştur.[84]

Söz Taşımak

396. Huzeyfe bin Yemân (r.a.) rivayet ediyor:

"Katât Cennete giremez. Katât, söz taşıyandır."[85].

İzah

Dinimizin yasakladığı kötü ahlaklardan biri de insanların arasını açmak için laf getirip götürmedir. Yüce Allah Kur'ân'da Peygamberimizden (s.a.v.) "söz taşıyanlara iltifat etmemesini" istemiştir.[86] Peygamberimiz de,

"Bana kimse Ashabımın birinden canımı sıkacak bir şey getirmesin" [87]. buyurarak Sahabîlerini bu noktada ikaz etmiştir.

Söz taşıyanlar, gerek mahşer gününde, gerekse haşirden sonra Cehennemde büyük azaba çarptırılacaklardır. Nitekim bir hadiste insanlar arasında söz taşıyanların mahşer yerinde dilleri ağızlarından çıkmış olarak haşredilecekleri bildirilmiştir.[88] İzahını yaptığımız hadiste de söz taşıyanların Cennete girmeyecekleri bildirilmiştir. İnsanların arasını bozmak için söz taşıyanlar Cehennemde cezalarını çekinceye kadar, Cennete girmeyeceklerdir. Veya bunu helâl sayarlarsa ebedî olarak Cennete girmeyeceklerdir.

Söz taşımanın böyle şiddetle yasaklanmasının sebebi, söz taşımanın fertler arasındaki münasebeti bozacağı, cemiyetin huzuruna tesir edeceği, birlik ve beraberliği bozacağı içindir.

Dinimizde söz taşımak yasaklandığı gibi, kendisine söz getirilen kimseye de bir vazife yüklenilmişdir. Bunlar:

Söz taşıyanı, koğucuyu tasdik etmemek, Onu koğuculuktan men etmek, Ona Allah için kızmak,

Kendisinden laf getirilen kimseye su-i zanda bulunmamak, onun kendisi hakkında böyle şeyler söylemeyeceğini düşünmek.

Söylenilen şöz üzerinde durulması gereken bir şeyse onu tahkik etmek. Yüce Allah bununla ilgili olarak da şöyle buyurur:

*"Ey iman edenler! Eğer fâsıkın biri size bir haber getirirse onu araştırın. Yoksa cahillik edip bir topluluğa kötülük eder, sonra da yaptığınıza pişman olursunuz."***[89]**.

Başkalarına "Filan benim hakkımda şöyle söylemiş" diyerek koğucuya yasak ettiği şeyi kendisi yapmamak

Laf taşımakla ilgili olarak bir istisnaya yer verelim: Söz taşımanın hanımlığı, seri bir maslahat olmadığı zamanlar içindir. Seri bir maslahat

varsa, sözü gerekli yere ulaştırmak, müstehap, hatta bazan vaciptir. Meselâ bir kimse birisine bir haksızlık yapacaksa, bunu bilenin kendisine haksızlık yapılacak olan zâtı uyarması, haram kılınan söz taşımaya girmez.[90]

Cuma Namazının Bir Rekatına Yetişen Kimse

397. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Cuma namazının bir rekâtına yetişen Cuma namazına yetişmiş sayılır."[91]

İzah

Resûlullah (s.a.v.) bu hadisleriyle Cuma namazının bir rekâtına yetişen kimsenin Cuma namazına yetişmiş olacağını bildirmiştir. Buna göre Cuma namazının bir rekâtına yetişen kimse, bir rekât daha kılarak namazını tamamlar.

Şafiî, Mâliki ve Hanbelî mezhepleriyle, İmam-ı A'zam'ın talebelerinden İmam Muhammed'e göre, Cuma namazına teşehhütte yetişen kimse, Cuma namazına yetişmiş sayılmaz. Böyle birisi imama uyar, imam selâm verdikten sonra kalkar, dört rekât olarak öğlenin farzını kılar.

Hanefî mezhebine göre ise kişi imama teşehhütte de yetişse Cuma namazına yetişmiş sayılır. İmam selâm verdikten sonra kalkar, iki rekât namaz kılar.[92]

Ahir Zaman İdarecileri

398. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Âhirzamanda zâlim idareciler, fâsik (günahkâr) yardımcılar, hâin hâkimler, yalancı din âlimleri olacak. Sizden her kim o zamana ulaşırsa sakın onlar için haraç [gayri müslimlerden alınan vergi] memuru, taksimci ve polis olmasın."[93].

Mü'minin Allah Katındaki Değeri

399. Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Eğer gök ve yer ehlinin tamamı bir tek mü'mini öldürmek için bir araya gelse, Allah onların hepsini yüz üstü Cehenneme atar."****[94]***.

İzah

Hadis, mü'minin Allah katındaki değerini anlatmaktadır. Mü'min Allah indinde değerlidir, çünkü o, bedeni, sahip olduğu duygu ve kaabiliyetler itibarıyla Allah'ın bir sanat harikası olduğu gibi, kalbinin imana ayna, hal ve hareketlerinin de Alah'ın dininin uygulama alanı olması sebebiyle emsalsiz bir varlıktır. Bunun içindir ki onu haksız yere öldürmek büyük bir vahşettir, büyük bir cinayettir. Bu cinayeti işleyenler kim olursa olsun, isterse gök ve yer ehlinin tamamı olsun, Allah bunların tamamını yüz üstü Cehenneme atmaktan geri durmaz. Çünkü "Bir insanı haksız yere öldürmek, bütün insanları öldürmek gibidir."[95]

Bir mü'min Allah indinde çok kıymetli olduğu içindir ki, bu hakikati anlayanlar mü'minin hayatına çok büyük değer vermişlerdir. Hz. Ömer bu konudaki hassasiyetini şöyle ifâde eder:

"Hayatım kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer bir mü'mini kaybedeceksiniz dört bin silahşörle korunan bir şehri alma pahasına da olsa bu beni sevindirmez."[96]

Başka bir defasında da o günün imkansızlıkları içerisinde Kıbrısa sefer düzenlenmesi için kendisinden izin isteyenlere karşı şöyle demiştir:

"Vallahi, benim için bir tek Müslüman, Bizans'tan ve Bizans'ın içinde bulunan herşeyden çok daha değerli, çok daha sevimlidir. Sakın, sakın bana bu konuda bir daha bir şey sormayın."[97]

İçki İçmek

400. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim ölünceye kadar içki içerse, Allah ona Cennet şaraplarını haram kılar."****[98]***

İzah

İbni Mâce'deki bir rivayette, "tevbe etmeden ölürse" ilâvesi vardır. Bu hadis, dünyada içki içen bir kimsenin, tevbe etmeden ölürse, Cennete girse dahi Cennet şaraplarından içemeyeceğini bildirmektedir. Böyleleri günahlarının cezası olarak Cennetin en büyük nimetlerinden biri olan şaraptan mahrum bırakılacaklardır.

Kur'an'da, Cennete giren bir kimsenin arzu ettiği herşeyi orada bulacağı bildirildiğine göre bu mahrumiyet nasıl izah edilebilir?

Böyleleri ya Cennette şarabın varlığını hatırlamayacaklar veya hatırlasalar bile bunu içme arzusu duymayacaklardır.

Hadis, içki müptelasının Cennete girmeyeceğinden kinaye de olabilir. Nitekim bir hadiste, "İçki içmeye devam eden bir kimse Cennete girmeyecektir" buyurulmuştur.[99] Bu hadisler, böylelerinin imansız ölme tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını gösterir. Kişinin içki müptelası, olması

imansız Ölmesine sebep olabilir. Böyle olunca da ebediyyen Cennete giremez, dolayısıyla Cennet şarabını da içemez.

96 ve 518 numaralı hadislere de bakınız.[100]

Hz. Abbas (r.a.)

401. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Abbas konusunda hakkımı gözetiniz. Çünkü o baba tarafından büyüklerimin en son kalan yadigardır."[101].

İzah

Resülullahın (s.a.v.) "Bana bırakınız" buyurduğu Abbas (r.a.), Peygamberimizin amcasıdır. Hadiste de ifâde edildiği gibi, babalarından kalan tek yadigardır. Peygamberimiz bu sözü söylediğinde onun dışında amcalarından hiçbiri hayatta değildi.

Hz. Abbas, Müslüman olmadan önce de yeğenini sever, onu müşriklere karşı korurdu. Müslüman olmadığı halde, Peygamberimizin Medineli Müslümanlarla yaptığı Akabe Biatında da hazır bulunmuş, sevgili yeğenini onlara emanet etmişti. Kendi ifadesi ile istemediği halde müşriklerin safında katıldığı Bedir Savaşında esir edilmiş, bu esaret onun gerçek hürriyeti kazanmasına, yani İslâmla şereflenmesine sebep olmuştu. Peygamberimiz onu Mekke'den kendisine bilgi ulaştırması için orada görevlendirdi. Hz. Abbas bu vazifeyi başarı ile yaptı.

Peygamberimizin "Abbas'ı bana bırakınız" demesinin sebebi, insanların ona eziyet etmeleridir. Nitekim Tirmizî'de geçen şu hadis bunu

açıklar:

Bir gün Resülullahın amcası Abbas (r.a.) öfkeli bir halde yanına girdi. Resûlullah (s.a.v.),

"Niçin öfkelisin?" diye sordu.

Abbas (r.a.) şu cevabı verdi:

"Kureyş'in bizimle alıp veremediği nedir? Birbirleri ile karşılaştıklarında güler yüz gösterirler. Bizimle karşılaştıkları zaman ise suratlarından düşen bin parça."

Bu sözler Resûlullahı (s.a.v.) öfkelendirdi. Öyle ki öfkeden yüzü al al oldu ve şöyle buyurdu:

"Kim amcama eziyet verirse mutlaka bana eziyet vermiştir. Burası muhakkak ki, kişinin amcası babası yerindedir." **[102]**

Nesâî'de de yine Abbas (r.a.) ile ilgili olarak Abdullah bin Abbas'tan (r.a.) rivayet edilen şöyle bir hadis vardır:

Bir adam, Cahiliyye devrinde yaşamış bir atamıza sövmüştü. Babam Abbas (r.a.) ona bir tokat attı. Bunun üzerine adamın yakınları gelerek:

"O nasıl tokat attı ise biz de ona tokat atacağız" dediler ve silahlarını kuşandılar. Bu durum Resûlullaha (s.a.v.) ulaştı hemen minbere çıktı ve:

"Ey insanlar! Yeryüzü ahalisinden kim Allah katında en mükerremdir?" buyurdu.

Onlar, "Siz ey Allah'ın Resulü" dediler. Resûlullah şöyle buyurdu:

"Bilesiniz, Abbas bendendir, ben de ondanım! Ölülerimize sövmeyin, aksi halde dirilerimizi üzersiniz!"

Bunun üzerine halk gelip, "Ey Allah'ın Resulü, senin gadabından Allah'a sığınırız. Bizim için bağışlanma dileyin" dediler.[103]

Peygamberimizin bir çok dua ve iltifatına mazhar olan Hz. Abbas, Hicretin 32. senesinde, Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında, 88 yaşında vefat etti.[104]

Resûlullahın Hizmetçilerine İltifatı

402. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın, biri Habeşistanlı, diğeri de Kıptî (Mısırlı) olan iki azâdlı kölesi vardı. Bir gün söz dalaşına girdiler. Biri diğerine, "Ey Habeşî!" dedi. O da, "Ey Kıptî!" diye seslendi.

Resûlullah (s.a.v.), onlara,

"Birbirinize öyle demeyiniz. Siz Muhammed (s.a.v.) ailesinden iki adamsınız" buyurdu.[105]

Allah'ın Meleklerine Karşı Övündüğü Kimseler

403. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor;

"Allah Teâla Arefe akşamı Arafat'ta vakfe yapanlarla meleklere karşı iftihar eder ve "Şu saçları dağınık, toz toprak içerisinde bulunan kullarıma bakınız" buyurur."[106]

İzah

Arafat vakfesi, haccın farzlarındandır. Bir kimsenin hacı olabilmesi için Zilhicce'nin 9. günü, yani Kurban Bayramından bir gün önce Arafat'ta

kısa bir zaman için de olsa bulunması gerekir.

Arefe günü, dinimizce faziletli bir gündür. Gerek Kur'ân'da, gerekse hadislerde bu günün ehemmiyetine dikkat çekilmiştir. Meselâ bir âyette,

"Sayılı günlerde Allah'ı anın" buyurulmuştur.[107]

Ayette geçen sayılı günler, Arefe günüdür.

Peygamberimiz de gerek yukarıdaki hadislerinde, gerekse başka hadislerinde Arefe gününün faziletine dikkat çekmiştir. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Allah hiçbir günde Arefe günündeki kadar kullarını ateşten kurtarmaz. O gün Allah, rahmetiyle ve bağışlamasıyla kullarına yaklaşır, meleklere karşı onlarla iftihar eder ve 'Onlar ne istiyorlar' diye sorar."[108]

Arefe günü ve fazileti hakkında tafsilatlı bilgi için Üç Aylar ve Mübarek Günler isimli eserimize bakılabilir.[109]

Müslümana Yardım Etmek

404. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.):

"Zulüm de etse, zulme de uğrasa kardeşinize yardım ediniz" buyurdu.

"Yâ Resûlullah! Zulme uğradığında yardım edelim, fakat zulmederken nasıl yardım edeceğiz?" dedim.

"Zulmüne engel olarak. Bu senin ona yardımındır" buyurdu.[110]

İzah

Müslim'de bu hadis şöyle geçer:

"Kişi zâlim de olsa, mazlum da olsa din kardeşine yardım etsin. Zâlimse onu menetsin. Çünkü bu onun için bir yardımdır. Mazlum ise ona yardımda bulunsun."[111].

Bilal'in (r.a.) Fazileti

405. Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennete girdim, bir hışırtı duydum. Baktım ki o Bilal imiş."

194,439 ve 648 numaralı hadislere ve izahlarına bakınız.[112]

Mü'minin Vasfı

406. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ben mü'mine benzeyen ağacı çok iyi biliyorum" buyurdu.

Ben oradakilerin en küçükleri olduğum halde, (içimden) "O ağaç hurmadır" dedim. Sonra Resûlullah (s.a.v.),

"O hurmadır" buyurdu.[113]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis şöyledir: Resûlullah,

"Mü'min yaprağını hiç dökmeyen yeşil bir ağaca benzer" buyurdu.

dinleyenler, "Filan ağaç, falan ağaç" diye tahminde bulundular. (Fakat hangi ağaç olduğunu bilemediler.) Ben, "Hurma ağacıdır" demek istedim.

Sonra Resûlullah (s.a.v.), "O hurma ağacıdır" diyerek kendisi açıkladı.

Hadisin başka bir rivayeti ise şöyledir:

"Bana öyle bir ağaçtan haber verin ki, Müslümana benzesin. Yaprakları hiç dökülmesin ve her an meyve verip dursun. İşte o, hurma ağacıdır."

Peygamberimizin mühim hususiyetlerinden birisi de Sahabîlerine bir şeyler öğretirken, soru sorarak onların dikkatlerini toplaması, onların anlayışlarını denemesi, onları düşünmeye teşvik etmesidir, işte bu hadiste de aynı metodu kullanmıştır. Onlardan istediği cevabı alamayınca da cevabı kendisi vermiştir.

Hadiste üzerinde durulması gereken önemli bir husus da Resûlallahın (s.a.v.) öğretmek istenen şeyi misâlle öğretmesidir. Çünkü bu, öğretmede kalıcılığı sağlar.

Peygamberimizin (s.a.v.) bu hadislerinde mü'mini hurma ağacına benzetmesi de yerindedir. Bu benzetme, hurma ağacının faydasının çokluğu, meyvesinin güzelliği ve dayanıklılığı açısındandır. Evet, hurma ağacının gölgesinden, yapraklarından, dallarından, kökünden, odunundan, kabuklarından dahi istifade edilir. Hattâ çekirdeği bile hayvanlara yem olarak verilir. Meyvesinden de kısa bir zaman için değil, uzun bir zaman istifade edilir.

İşte mü'min de imanı, ibâdeti, güzel ahlâkı, zikri, sadakası ile böylesine faydalıdır.

Hadis, bir yönüyle öğretmenin metodunu gösterirken, bir başka yönüyle de öğrencinin adabını ders vermektedir. Abdullah bin Ömer (r.a.) Resûlullahın suâlinin cevabını bildiği halde utandığından suâlin cevabını vermemiştir.

Hadis bize, bazan yaşça küçük olan birisinin kendisinden daha büyük kimselerin bilmediği bir hususu bilebileceğini, dolayısıyla onlara değer vermek gerektiğini, şayet cevap verirlerse cesaretlerini kırıcı sözler söylememek icab ettiğini de ders verir.[114]

Resûlullahın Ashabını İdare Etmesi

407. Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:

Abdurrahman bin Avf, Resûlullaha (s.a.v.) Hâlid bin Velid'den şikâyetçi olduğunu bildirdi. Resûlullah (s.a.v.),

"Ey Hâlid, Bedir Savaşına katılanlardan birine ezâ verme. Eğer sen Uhud dağı kadar altını sadaka olarak dağıtsan, onun ameline yetişemezsin."

Bunun üzerine Hâlid bin Velid, "Onlar bana dil uzatıyor, ben de karşılık veriyorum" dedi.

Resûlullah (s.a.v.) Abdurrahman bin Avf a da şu ikazı yaptı:

"Hâlid'e eziyet etmeyin. Çünkü o Allah'ın kâfirler üzerine çektiği bir kılıçtır."[115]

İzah

Hadisten Resûlullahın farklı fıtratta olan Ashabını nasıl idare ettiğini görüyoruz. Abdurrahman bin Avf in (r.a.) fazîletine dikkat çekerek Hz. Hâlid'den ona dokunmamasını istemiştir. Sonra

da Hz. Hâlid'in faziletine dikkat çekerek Hz. Abdurrahman'dan da ona dokunmamasını istemiştir.

Hadiste ismi geçen Abdurrahman bin Avf (r.a.), toplu olarak Cennetle müjdelenen on Sahabîden birisidir. İlk Müslümanlardandır. Hem Habeşistan'a, hem de Medine'ye hicret etmekle iki hicret sevabı birden kazanmıştır.

Hadiste de ifâde edildiği gibi, Bedir Savaşına katılma fazîletine de sahiptir. Peygamberimiz kendisini çeşitli vazifelere göndermiştir. Meselâ bir defasında onu Dumetü'l-Cendel'de bulunan Kelb kabilesini İslama davet için görevlendirmiş, kendi elleriyle sarığını sarıp sancağı teslim etmişti.

Hz. Abdurrahman, servetini Allah yolunda harcayan zengin Sahabîlerdendi. Hicretin 21. senesinde, 72 yaşında iken vefat etti. Onun hayatı hakkında tafsilat için Sahabîler Ansiklopedisi isimli eserimize bakılabilir.

Biraz da Hz. Hâlid'in hayatı üzerinde duralım:

Hâlid, müşriklerin Müslümanlara karşı yaptıkları bütün savaşlarda ön safta katıldı. Hatta Allah'ın takdiri ile Uhud Savaşında Müslümanların mağlup olmasında onun tesiri fazladır.

Hâlid, Hudeybiye sulhünden sonra Müslüman oldu. Sonra da kahramanlıkları ve hizmetleriyle "Allah'ın kılına" unvanını aldı. Nitekim izahını yaptığımız hadiste Peygamberimiz onun bu ünvânına dikkat çekmiştir.

Hz. Hâlid, Müte Savaşında Resûlullahın tayin ettiği Zeyd bin Hârise'nin (r.a.), Cafer bin Ebî Tâlib'in (r.a.) ve Abdullah bin Revaha'nın (r.a) peş peşe şehid düşmesi üzerine kumandayı ele alarak askerî dehasıyla üç bin kişilik İslâm ordusunu yüz (başka bir rivayete göre iki yüz) bin kişilik Bizans ordusu karşısında bozgundan kurtarmış, hattâ Bizans ordusunu bozguna uğratmıştır. 15 numaralı hadisin izahına da bakınız.

Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Hâlid'i çok mühim vazifeler için görevlendirdi. Mesela Mekke'nin fethinden sonra onu Uzza putunu yıkmak üzere vazifelendirmişti.

Bütün ömrünü at sırtında ve cihat meydanlarında geçiren Hz. Hâlid, Hicretin 21. yılında vefat etti. Hz. Hâlid'in hayatı hakkında tafsilat için Sahabîler Ansiklopedisi isimli eserimize bakılabilir.[116]

Zengin Kadının Hacca Gitmesi

408. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.), evli ve zengin, fakat kocasının hacca gitmesine izin vermediği bir kadın hakkında şöyle buyurdu:

"Ancak kocasının izni ile gidebilir." [117]

Münafığın Misali

409. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Münafığın misâli, iki sürü arasında şaşkın şaşkın gidip gelen koyun gibidir. Bu sürüye geldiğinde onu boynuzlayıp dışlar, diğerine gittiğinde onu boynuzlayıp dışlar."[118]

İzah

Münafık, dışa karşı inanmış görünüp, kalben inanmayan, inkar eden kimselere denir.Yüce Allah, münafıklarla ilgili olarak şöyle buyurur:

"İnsanlardan bir kısmı da, mü'min olmadıkları halde, 'Allah'a ve âhiret gününe inandık' derler.

"Allah'ı ve mü'minleri güya aldatmaktadırlar. Halbuki onlar yalnız kendilerini aldatırlar da farkında bile olmazlar."

"İman edenlere rastladıklarında 'İnandık' derler. Şeytanlaşmış reisleri ve arkadaşlarıyla başbaşa kalınca da 'Aslında biz sizinle beraberiz. Onlarla sadece alay ediyoruz' derler."[119].

İzahını yaptığımız hadiste de Peygamberimiz (s.a.v.) münafığın dünyadaki durumunu nazara vermekte, mü'minlerin de, kâfirlerin de böylelerini dışladığını nazara vermektedir. Münafıkların âhiretteki yerini de şu âyetten öğreniyoruz:

"Şüphesiz münafıklar Cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Sen onlar için hiçbir yardımcı da bulamazsın."[120].

Gurur Sebebiyle Elbiseyi Sürümek

410. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim gurur sebebiyle elbisesini sürürse, Allah ona kıyamet gününde rahmet nazarıyla bakmaz."[121].

İzah

Dinimizin haram kıldığı çirkin huylardan birisi de gururdur. Kur'ân'da yer verildiğine göre Lokman (a.s.) oğluna şu tavsiyede bulunmuştur:

"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme; yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez."[122].

Hadislerde de gurur şiddetle reddedilmiş, bir hadiste kibirlenenlerin âhiretteki durumu şöyle bildirilmiştir:

Resûlullah,

"Kıyamet günü Allah Teâlâ bir kısım insanlan karınca suretinde diriltir de, diğer insanlar onlan ayakları ile çiğnerler" buyurdu.

"Bu karınca suretinde olanlar kimlerdir?" diye soruldu.

Peygamberimiz (s.a.v.),

"Dünyada iken büyüklenenler" cevabını verdi.[123]

Peygamberimiz bu hadislerinde de, elbiseyi gurur için yerde sürüklemenin haram olduğunu bildirmekte ve böylelerine Allah'ın kıyamet gününde rahmet nazarıyla bakmayacağını ifâde etmektedir. Elbisenin gurur dışında yerde sürünmesi ise, bu tehdite dahil değildir. Bunu da şu hadisten öğreniyoruz.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah elbisesini gururla sürüyene bakmaz" buyurdu.

Hz. Ebû Bekir, "Ey Allah'ın Resulü! Elbisem serbest durumda iken dikkat etmezsem sürünüyor" diye endişesini bildirdi.

Resûlullah,

"Sen bunu kibir için yapmıyorsun" cevabını verdi.[124]

Ancak âlimler, kibirlenmek için olmasa da elbisenin yerde sürünmesini mekruh saymışlardır.[125]

Güzel Şeylere Bakarken "Maşaallah" Demek

411. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah bir kula aile, mal ve çocuk gibi bir nimet verir, o da "Maşâallah, lâ kuvvete illâ billah Allah dilediğini yapar. Kuvvet ancak Allah'ın yardımıyladır" derse, o nimet hakkında ölüm dışında hiçbir afat görmez."

Resûlullah daha sonra,

"Ne olurdu, bahçene girdiğinde, 'Mâşaallah, Allah dilemiş de yaratmış! Kuvvet ve kudret Ancak Allah'ındır' deseydin!" âyetini okudu. [126]

İzah

Peygamberimiz pek çok hadislerinde nazara, yani göz değmesine karşı ümmetini ikaz etmiştir. Meselâ bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Nazardan Allah'a sığınınız. Çünkü nazar haktır."[127]

Peygamberimiz bir hadislerinde de şöyle buyurur:

"Biriniz kendi şahsında, malında veya Müslüman kardeşinde çok hoşuna giden bir şey gördüğünde, bereketi için dua etsin. Çünkü göz değmesi haktır."

Hadisin sonunda geçen "Ne olurdu, bahçene girdiğinde Maaşallah, Allah dilemiş de yaratmış! Kuvvet ve kudret ancak Allah'ındır' deseydin!" ayetinde kastedilen husus şudur:

İki kardeş vardı. Bunlardan biri mü’min diğeri ise inkarcı idi. Babalarından bu iki kardeşe miras kaldı. Mü’min olan kardeşi eline geçen mirası sadaka olarak dağıttı, kafir olan kardeş ise bağ bahçe satın aldı. Bir zaman sonra mü’min olan kardeş fakir düştü. Zengin olan kardeşinden

yardım istediysede o buna yanaşmadı. Hatta parasını sadaka olarak dağıttığı için onu azarladı. Mü’min kardeş, "Ben fakirliğin ve zenginliğin Allah’tan olduğunu görüyorum. Allah bana mal verirse ona hamd eder, imtihan ettiğinde de sabrederim." dedi. Kardeşine nasihatlarda bulundu. Onun gafletten uyanmasına çalıştı. İşte bu nasihatlardan biriside bahçesinin güzelliği gözlerini kamaştıran kardeşine "Ne olurdu bahçene girdiğinde, 'Maaşallah, allah dilemişte yaratmış! Kuvvet ve kudret ancak Allah’ındır’ deseydin!" tavsiyesidir. Nihatyet çok geçmeden kafir kardeşin gururlandığı bahçe yerin dibine geçti. Sonraki ayetlerde haber verildiğine göre "çardakları yere çöktü" Bahçe sahibi de "avuçlarını ovuştura laldı."[128]

Para Peşin Mal Veresiye Satış Yapmak

412. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde onlar yiyecekte ve hurmada selef yapıyorlardı. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kim bir malı önceden satarsa ölçü ve tartısını belirterek ve teslim vaktini tayin ederek satsın."[129]

İzah

Hadiste geçen "selef," "selem" de denilen bir alış veriş şeklidir. Buna göre bir kimse malı sonra teslim etmek şartıyla ücretini birkaç ay önceden peşin olarak alır. Böyle bir satış, hadisten de anlaşılacağı üzere, şartlarına uyulduğu takdirde caizdir. Bunun şartı da, malın cinsi, miktarı ve vasıflarının tespit edilmesi, ne zaman ve nerede teslim edileceğinin

açıklanması; buna karşılık alıcının da oradan ayrılmadan ücretini peşin olarak ödemesidir.

Meselâ çiftçinin miktar belirtmeden tarladaki mahsulü, ağaçtaki meyveyi satması, tarlanın veya ağacın peşin satılan mahsulü verip vermeyeceği belli olmadığından caiz değildir. Peygamberimiz böyle bir satışı yasaklamıştır.[130]

Fakat çiftçi, "Sana filan tarihte teslim etmek üzere iki ton iyi buğday satıyorum" dese, tüccar da bunu kabul etse ve bedelini peşin olarak verse, bu satış hadiste de ifâde edildiği gibi caizdir.[131]

Ölülere Sövmemek

413. Sahr (r.a.) rivayet ediyor:

"Ölülere sövmeyin. Çünkü bununla dirilere eziyet etmiş olursunuz." ***[132]***.

İzah

Konu ile ilgili bir başka hadis şöyledir:

"Ölülere sövmeyin, çünkü onlar sağ iken hayırdan ve serden gönderdiklerine kavuştular." ***[133]***.

Peygamberimiz iki hadislerinde de ölülere sövmemek gerektiğini bildirmiş ve bunun sebebini açıklamıştır. Bunlardan birincisi ölünün akrabalarına eziyet olmasıdır. Ölüye sövmekle hiçbir şey elde edilmemek bir yana, onun akrabaları bundan üzüleceğinden, ölenlere sövmemek gerekir.

Ölülere sövmemek gerektiğinin ikinci sebebi, şayet kötü birisi ise artık onun cezasını çekeceği yere gitmiş olmasıdır.[134]

Allah'ın Âlimlere Bir Lütfü

414. Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah kıyamet gününde âlimleri diriltir. Sonra onlara şöyle der:

"Ey âlimler topluluğu! Ben ilmimi size azap etmek için vermedim. Gidiniz, sizi bağışladım."[135].

İzah

Mahşer gününde Allah'ın diledikleri kimseler dışında herkes dehşet içerisinde olacaktır. O gün böyle bir hitaba muhatab olmak gerçekten çok büyük bir sevinç kaynağı, çok büyük bir müjdedir. Bununla ilgili bir başka müjde de şudur:

"Ümmetimin en hayırlıları âlimlerdir. Âlimlerin de en hayırlıları merhametli olanlardır. Dikkat edin! Allah, câhilin bir tek günahını affetmeden önce, âlimin kırk günahını affeder. İyi dinleyin! Merhametli âlim, kıyamet günü, nuru etrafı aydınlatacak şekilde gelir. Öyle kî, doğu ile batı arasındaki yaratıklar, onun parlak bir yıldız gibi aydınlatan ışığında yürür."[136].

Bir başka hadis ise şu mealdedir:

"Kıyamet gününde Allah Teâlâ kullarını ayırmak için hükmetmeye başladığı zaman âlimlere hitaben şöyle buyurur:

"Ben size ilmimi ve hilmimi sadece sizi bağışlamayı istediğim için verdim. Hatânız ne olursa olsun bence önemsizdir."[137]

Ancak hadiste ifâde edilen nimete mazhar olacak âlimler, bildikleri ile amel eden, ilimleri ile başkalarına faydalı olan ihlaslı âlimlerdir. Yoksa bildiklerini yaşamayan, ilmi gizleyen, ilim ile dünyalık peşinde koşan âlimler, mahşer yerinde büyük sıkıntılara maruz kalacaklardır. Bu konuda pekçok hadis rivayet edilmiştir. Meselâ böyle âlimlerin ağzından irin akacağı, dillerini sakız gibi çiğneyecekleri, ateşten bir gem vurulacağı bildirilmiştir. Yine hadislerde Allah'ın fazla malın hesabını soracağı gibi, fazla ilmin de hesabını soracağı ikazı yapılmıştır. Tafsilat için Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 147, 148, 242, 243. sayfalarına bakılabilir. [138]

Mü'mini Öldürmenin Mes'uliyeti

415. Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir mü'minin öldürülmesi, kıyamet gününde Allah indinde dünyanın yok olmasından daha büyüktür."

26 ve 371 numaralı hadislere bakınız.[139]

Namaz Ve Abdestin Fazileti

416. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir."[140]

Allah'ın En Çok Kızdığı İsim

417. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir adamın diğerine "Ey şahların şahı" diye seslendiğini işitti. "Meliklerin meliki mi?" diye bu ifâdeden duyduğu rahatsızlığı zikretti.[141]

İzah

Hadisin son kısmı Mu'cemü'l-Evsat'ta, "Meliklerin meliki Allah'tır" şeklindedir. Hadisin Buhârî ve Müslim'deki rivayeti ise şöyledir:

"Allah katında en kötü isim, Melikü'l-Emlâk'tır."

Müslim'de rivayet edilen bir başka hadis de Peygamberimiz kıyamet gününde Allah'ın en fazla bu ismi alanlara gazap edeceğini bildirmiş ve,

"Allah'tan başka Melik yoktur" buyurmuştur.[142]

Kula yakışan Abdullah, Abdurrahman gibi tevazu ve kulluk bildiren isimlerdir. "Memleketlerin, kıtaların sahibi ve hükümrânı" mânâsına gelen "Melikü'l-Emlâk" ise Allah'a mahsus bir sıfattır. Kendi sıfatını alanlara elbette Allah gazap eder.[143]

Açıktan Günah İşleyenleri Açıklamak Gıybet Değildir

418. Behz bin Hakim babasından, Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Açıktan günah işleyenleri ne zaman açıklayacaksınız? Onların vasıflarını anlatın ki insanlar onlardan sakınsınlar."[144]

İzah

Başka bir hadis şu mealdedir:

"Açıktan günah işleyenleri anlatmaktan niçin çekmiyorsunuz? İnsanlar onları ne zaman tanıyacak? Onun vasıflarını anlatın ki, insanlar onlardan sakınsınlar."[145]

Fenalıktan, açıktan günah işlemekten, yaptıkları günahları ballandıra ballandıra anlatmaktan sakınmayan insanlar bulaşıcı hastalık mikrobu taşıyan kimseler gibidirler. Eğer bunlara karşı tedbir alınmazsa, bu hastalığın topluma bulaşması kaçınılmaz olur. İşte hadiste bunlara karşı alınacak tedbirlerden birisi açıklanmaktadır. O da böylelerini insanlara tanıtmaktır.

Gıybeti son derece çirkin bulan ve yasaklayan dinimizde, "fâsık-ı mütecâhir" denilen böyle kimseler hakkında konuşmanın gıybet olmayacağı bildirilmiştir.[146]

Bayramlarda Tekbir Getirmek

419. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Bayramlarınızı tekbirlerle süsleyin."[147]

İzah

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Ramazan ve Kurban bayramlarını 'Lâilâhe ilallah, Allahü ekber, sübhanallah ve elhamdülillah'larla süsleyin."[148]

Bediüzzaman, bayramların tekbirlerle süslenilmesinin istenilmesindeki hikmeti meâlen şöyle açıklar:

Bayramlarda gaflet istila edip gayr-i meşru dâireye sapmamak için hadislerde Allah'ı zikretmeye ve şükre büyük teşvikler yapılmış. Tâ ki bayramlarda o sevinç nimetlerini şükre çevirip, o nimeti devam ettirsin ve artırsın. Çünkü şükür nimeti artırır ve gafleti kaçırır.[149]

Allah'ın Mahşerde Kullarıyla Konuşması

420. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Allah dünyada iken çok mal ve evlat verdiği iki kulunu diriltti. Sonra bunlardan biriyle aralarında şu konuşma geçti:

"Ey filan oğlu filan!"

"Buyur ey Rabbim! Emrini yerine getirmekten mutluluk duyacağım."

"Sana çok mal ve çocuk vermedim mi?"

"Evet, verdin Rabbim."

"Verdiğim şeyleri ne yaptın?"

"Fakirlik korkusuyla çocuğuma bıraktım."

"Senden sonra ne olduğunu bilseydin az güler, çok ağlardın. Korktuğun şeyi [fakirliği] onlara verdim."

Diğer kul ile de Allah arasında şu konuşma geçer:

"Ey filan oğlu filan!"

"Buyur ey Rabbim! Emrini yerine getirmekten mutluluk duyacağım."

"Sana çok mal ve çocuk vermedim mi?"

"Evet, verdin Rabbim."

"Verdiğim şeyleri ne yaptın?"

"Senin yolunda harcadım. Ölümümden sonra, çocuklarım hususunda Senin ihsanına güvendim."

"Senden sonra ne olduğunu bilseydin çok güler, az ağlardın. Güvendiğin şeyi [ihsanımı] çocuklarına verdim."[150]

İzah

Hadiste birinci kulun kendisine verilen serveti Allah yolunda harcamadığı, fakirlik korkusuyla yanında tuttuğu ve çocuklarına bıraktığı bildiriliyor. Allah da o kuluna korktuğunun başına geldiğini, kendisinden sonra çocuklarının fakir düştüğünü haber veriyor.

İkinci kişi ise Allah'ın verdiği serveti, yine Onun yolunda sarf eden tevekkül ehli bir kul. Servetini Allah yolunda harcamış, çocuklarını da Allah'a emânet etmiş. Yüce Allah onu da umduğuna kavuşturmuş, çocuklarına ihsanda bulunmuş.

Kur'ân'da Allah'ın tevekkül ehli sâlih kulların çocuklarına ihsanda bulunduğu ile ilgili bir kıssa vardır. Bu kıssa şöyledir:

Hz. Mûsâ Hızır (a.s.) ile bir yolculuğa çıkmıştı. Bir köye geldiklerinde halktan yiyecek istediler. O belde halkı kendilerini misafir etmekten kaçındılar. Sonra orada yıkılmak üzere olan bir duvara rastladılar. Hızır onu doğrultu verdi. Musa'nın (a.s.) sorması üzerine de bunu şöyle açıkladı:

"O duvar, şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Altında da onlara ait bir hazine vardı. Babaları ise sâlih bir kimse idi. Rabbin diledi ki, onlar yetişkin çağa gelince hazinelerini oradan çıkarsınlar. Bütün bunlar Rabbinden bir rahmet eseridir."[151]

Irkçılık Câhiliye Âdetidir

421. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Evs ve Hazreç Ensardan iki kabileydi. Câhiliyye devrinde aralarında düşmanlık vardı. Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde o düşmanlık gitti. Allah onların kalplerini birbirine ısındırdı. Bir defasında bu iki kabile mensupları bir mecliste otururlarken Hazreç'ten birisi okuduğu şiirle Evslileri hicvetti. Ardından Evsli birisi de okuduğu şiirle Hazreçlileri hicvetti. Bu hicivleşme karşılıklı olarak devam etti. Öyleki birbirlerine ağır laflar söylemeye başladılar. Silahlarına sarılarak vuruşmak için kalktılar. Bu durum Peygamberimize ulaştığında ve durum hakkında vahiy indiğinde Resûlullah (s.a.v.) süratli bir şekilde oraya geldi. Onları görünce kendilerine seslenerek hadise üzerine nazil olan âyetleri okudu:

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece korkun. Ve son nefesinize kadar hakda sebat edin de Müslümanlar olarak ölün." ***[152]***.

Ayet bittiğinde her iki taraf da silahlarını bırakarak yaşlı gözlerle birbirlerine sarıldılar.[153]

İzah

İslâmiyet, Câhiliyye devrinin pekçok çirkin âdeti gibi, ırkçılıkla da mücâdele etti. Dinimizin ırkçılıkla olan bu mücâdelesini

Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında İslâm ve Milliyetçilik isimli eserimize havale ederek, burada sadece bu hadisin açıklaması üzerinde durmak istiyoruz:

Peygamberimizin Medine'ye hicret ettiği ilk yıllardı. İslâmiyetten önce birbirleri ile kanlı bıçaklı olan Evs ve Hazreç kabileleri arasındaki düşmanlık, İslâmiyet sayesinde kardeşliğe dönüşmüştü. Bu iki kabile oturmuş, tatlı tatlı sohbet ediyorlardı. Bunların birbirleriyle kardeş olmasını hazmedemeyen Yahudi Şes bin Kays, onları tekrar eski günlerine dündürmek, parçalamak istedi. "Bu iki kabile birbirleriyle iyi geçindikleri müddetçe bizim burada rahat etmemiz mümkün değildir" dedi. Sonra da bir Yahudi gencine şu emri verdi:

"Kalk onların yanına git, birlikte otur. Sonra Buas Günü'nü hatırlat. Onların bu gün için söyledikleri şiirlerden oku."

Bu emri alan Yahudi genci gitti, iki kardeş kavmin sohbet meclisine oturdu. Bir fırsatını bulduğunda da Buas Günü'nü hatırlattı, şiirler okudu. Evs ve Hazrec kabileleri arasındaki kabile asabiyeti damarı hemen nüksetti. Geçmişte olduğu gibi birbirlerine karşı övünmeye, şiirler okumaya başladılar. Hatta Evs Kabilesinden Evs bin Kayziv (r.a.); Hazreç Kabilesinden de Cebbar bin Sahr (r.a.) "İsterseniz eski günlere dönebiliriz" diyerek birbirlerine meydan okudular. Neticede iki taraf da iyice sinirlendiler, "Haydi dönelim. Silah silah" diye bağırışmaya başladılar.

Bu durumu haber alan Peygamberimiz (a.s.m.), Muhacirlerden bâzılarını da yanına alarak oraya gitti ve şöyle buyurdu:

"Ey Müslüman cemaati! Allah! Allah! Yüce Allah sizi İslâmiyetle doğru yola çıkarıp şereflendirdikten, kalblerinizi birleştirdikten, sizleri küfür karanlığından kurtardıktan, Cahiliye devrine ait bütün kötü işlerden ilginizi kestikten sonra ve ben de aranızda bunları açıklayıp dururken, siz halâ cahiliye dâvasını mı güdüyorsunuz?"[154].

Peygamberimizin bu konuşması üzerine Sahabîler yaptıkları şeyin, şeytanın aldatmacası olduğunu anladılar. Silahlarını bırakarak yaşlı gözlerle birbirlerine sarıldılar ve birbirlerinden af dilediler.

Bu olay üzerine Yüce Allah şu âyetleri indirdi:

"Ey iman edenler! Eğer kendilerine daha önce kitap verilenlerden bir zümreye uyarsanız, onlar sizi imanınızdan çevirip yeniden kâfir yaparlar.

"Üzerinize Allah'ın âyetleri okunduğu ve aranızda Onun Resulü bulunduğu halde, nasıl küfre dönersiniz? Her kim Allah'a sığınır ve Onun dinine yapışırsa, işte o küfre düşmekten korunup doğru yola ulaşmıştır.

"Ey imân edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece korkun. Ve son nefesinize kadar hakta sebat edin de, Müslümanlar olarak ölün.

"Allah'ın dinine ve Kur'ân'a hep birlikte sım sıkı sarılın; ayrılığa düşüp dağılmayın. Bir de, Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın ki, siz birbirinize düşman iken, O sizin kalblerinizi kaynaştırdı da, Onun nimeti sayesinde kardeş oluverdiniz. Siz ateşten bir çukurun kenarındaydınız; Allah sizi oraya düşmekten kurtardı. Doğru yola erişesiniz diye, Allah size âyetlerini işte böyle açıklıyor."[155].

Birinci âyet-i kerimede Yüce Allah ırkçılık dâvası gütmenin mü'minlerin imanlarını tehlikeye sokacağına, hatta onları küfre dahi sürükleyebileceğine dikkat çekmektedir. Nitekim ırkçılık hareketinin

başlamasıyla birlikte, ırkçılığı din yerine koyan pekçok insanın imanı gitmiştir.

Bu âyette dikkat çekilen bir diğer husus da "Kendilerine kitap verilenlerden bir zümreye" uymamaktır. Âyette geçen zümre Yahudilerdir. Irkçılığın İslâm dünyasında başlamasında ve Müslümanların birbirine düşman vaziyeti almasına sebep olmasında Yahudilerin rolü düşünülürse, Yüce Allah'ın ikazının mânâsı daha iyi anlaşılır.

İkinci âyette, Allah'ın âyetleri kendilerine okunup durulurken ve Peygamberleri de aralarında iken kâfirlere aldanıp Allah'ın haram kıldığı bir dâvanın peşinden gitmeleri hayret ve taaccüble karşılanıyor. Dolayısıyla, yanımızda Kur'ân'-ı Kerim varken, Peygamberimizin hadisleri bizleri bu noktada ikaz ederken, hâin ve münafıkların oyununa gelip ırkçılık dâvası güdersek, âyetteki hayret ve taaccübe bizler de muhatab olmaz mıyız? Demek oluyor ki, bu âyet bizleri de ırkçılık yapmamak konusunda ikaz ediyor.

Üçüncü âyette mü'minlere Allah'tan korkmaları ve Müslüman olarak vefat etmeleri ikaz edilerek İslâm dininde ırkçılığa yer olmadığı, dolayısıyla böyle bir dâva peşinde gitmenin insanın ebedî hayatını tehlikeye düşürebileceği ikazı yapılıyor.

Dördüncü âyette ise Yüce Allah, mü'minlere birlik ve beraberliği emrediyor ve tefrikaya düşmelerini yasaklıyor. Şu veya bu kavmin değil, İslâmın etrafında birleşmeleri ikazını yapıyor. İslâmiyetten önce kavmiyetçilik yüzünden birbirlerini öldürmekten çekinmeyen iki kardeş kabile olan Evs ve Hazrec kabilelerinin İslâmiyet nimetiyle aralarındaki mânâsız düşmanlığa son verdiği nimetini hatırlatıyor. Son kısımda ise

mü'minlerin doğru yoldan ayrılmamaları için emir ve yasaklarını böylece açıkladığını bildiriyor.

305 ve 455 numaralı hadislere ve izahlarına da bakınız.[156]

Vaktin Namazını Kılmış Birisi Cemaata Uyabilir Mi?

422. Yezid el-Esved (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile beraber Veda Haccında haccettim. Onunla beraber sabah namazını kıldım. Namazı bitirdiğinde da duran iki kişinin insanlarla beraber namaz kılmadığını gördü. Onları çağırdı. Titrer bir halde kendilerini Resûlullaha (s.a.v.) getirdiler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bizimle beraber niçin namaz kılmadınız?" buyurdu.

"Ya Resûlallah, biz sizinle beraber namaza yetişemeyeceğimizi zannederek yükümüzün yanında kıldık" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Böyle yapmayın. Namazı yükünüzün yanında kıldıktan sonra o namazı kılan bir cemaata rastlarsanız namazı tekrar kılın. O sizin için nafile olur" buyurdu.

Onlardan biri, "Ya Resûlallah, benim için bağışlanma dile" dedi.

Resulullah (s.a.v.),

"Allah'ım, onu bağışla" diye dua etti.

İnsanlar Resûlullaha (s.a.v.) doğru üşüştüler. Ben o gün oradakilerin en genci ve güçlüsü idim. Resûlullahın (s.a.v.) elini kaptım göğsümün üzerine koydum. Onun elinden daha serin ve daha hoş bir şey görmedim.[157]

İzah

Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır.[158] Peygamberimiz bir hadislerinde de böyleleri hakkında, *"Bu onun için cemaat sevabından bir nasiptir"*[159] buyurmuştur.

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadisin "Ya Resûlallah, benim için bağışlanma dile" ifâdesinden sonraki kısım yer almamıştır. Sadece Dârimî'de şu ilâve vardır:

"Sonra cemaat kalktı, Hz. Peygamberin elini tutup yüzlerine sürmeye başladılar. Ben de elini tutup yüzüme sürdüm de, onun kardan daha serin, kokusunun da miskten daha güzel olduğunu gördüm."

Hadis, vaktin namazını kılmış olan birisinin bir cemaata rastladığında onlarla beraber namaz kılabileceğini göstermektedir. Bu konuda âlimler arasında ittifak varsa da, hadiste geçen "O sizin için nafile olur" ifâdesi hakkında farklı görüşler ortaya atmışlardır. Safilerden bir gruba göre kişinin tek başına kıldığı nafile, diğeri farz yerine geçer. Hanefîlere, Şâfiîlerin çoğunluğuna ve Hanbelîlere göre ise önce kılınan farz yerine geçer, diğeri nafiledir.

Yine Şâfiîlerden bâzıları da bu iki namazdan mükemmel olanın farz, diğerinin nafile olacağını söylemişlerdir. Bâzıları ise Allah'ın dilediğini farz, dilediğini de nafile olarak sayacağını söylerler. İbni Ömer'in (r.a.) şu açıklaması da bu mânâyı kuvvetlendirir:

Bir defasında adamın biri İbni Ömer'e (r.a.), "Ben evde namaz kıldıktan sonra imamla namaza yetişiyorum. Onunla da namaz kılayım mı?" diye sordu.

Abdullah (r.a.) "Evet" dedi.

Adam, "Peki bu durumda kıldığım hangi namazı farz yapayım?" diye tekrar sordu.

Hz. Abdullah, "Bu senin elinde mi? Bu Allah'a kalmıştır. Allah dilediğini farz olan namaz yerine sayar" cevabını verdi.[160]

Hadisin bahsettiğimiz kısmının farklı anlaşılmış olması, şöyle bir hükme de sebep olmuştur:

Hanefîler kişinin imamla kıldığı namazın nafile olacağını söylerler. Bu mezhebe göre sabah ve ikindi namazlarından sonra nafile namaz kılmak mekruh olduğundan, tek başına namaz kılmış olan birisinin sabah, ikindi ve akşamın cemaatine tâbi olması da mekruhtur.

Hadisten yukarıdaki fıkhı hükmün yanı sıra, Resûlullahın (s.a.v.) Ashabının eğitimiyle ilgilendiğini, yapılan bir yanlışı karşı taraftaki kimseyi kırmadan düzelttiğini, ilim ehlinin bu konuda da onu örnek alması gerektiğini öğreniyoruz.

Hadis ayrıca Ashabın Peygamberimize olan sevgi ve hürmetlerini de göstermektedir.[161]

Peygamberimizin Bir Mucizesi

423. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

*"Sizin üzerinizde namazı geciktiren idareciler olur. Sen namazı vaktinde kıl. Böyle idarecilerle geciktirerek kıldığın namazı da nafile yap." **[162]***

İzah

Müsned'deki rivayette, "Onlar namaz kılarken 'Ben namazı kıldım, kılmayacağım' deme" ilâvesi vardır. Bu, Peygamberimizin onlara muhalefet etmekten kaçınmak gereğini tavsiye ettiğini gösterir.

Allah'ın bildirmesi dışında hiç kimse gaybı bilmez. Allah başta Peygamberimiz olmak üzere bâzı kullarına gaybı bildirmiştir. Bu gerçek Kur'ân'da şöyle haber verilir:

"Görünmeyen âlemleri bilen odur. O hiç kimseyi gaybdan açıkça haberdar etmez. Ancak peygamberlerden bildirmek istediği müstesnadır." ***[163]***.

Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'ın bildirmesiyle istikbalde olacak pekçok hadiseyi haber vermiştir. Bu konuda 149 ve 490 numaralı hadislere de bakılabilir.

İşte bunlardan birisi de izahını yaptığımız hadisteki haberdir. Hadiste haber verilen husus, bâzı Emevî idarecilerin namazları geç kıldırmasıyla tahakkuk etmiştir. Meselâ bunlardan birisi Haccac'dır. Onun Medine'ye geldiğinde namaz vakitlerini geciktirdiği rivayet edilmiştir.[164]

Hadis, bir yerde namaz geciktirilerek kılınıyorsa, orada kişinin namazı geciktirmeden tek başına kılmasının daha isabetli olduğunu göstermektedir. Bu durumda namazı ilk vaktinde kılan kimse, sonradan cemaatla da namaz kılabilir. Kıldığı bu namaz kendisi için nafile bir namaz olur.[165]

Mü'minlerin En Olgunu

424. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Mü'minlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlâkı en güzel ve mülayim olandır. Onlar insanlara ısınırlar, insanlar da onlara ısınırlar. Başkalarına ısınmayan ve kendilerine ısınılmayan kimsede hayır yoktur." ***[166]***

Mu'cemü'l-Evsat'ta, "Kendilerine ısınılmayan insanlarda hayır yoktur" ifâdesi yerine,

"İnsanlara ısınmayan ve insanların kendisine ısınmadığı kimse bizden değildir" ifâdesi vardır.

"Bizden değildir" "Bizim sünnetimiz üzere değildir" demektir.[167]

Farz Kılan Birine Uyulabilir Mi?

425. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Namaz kılındıktan sonra Resûlullah (s.a.v.) mescidde tek başına namaz kılan birini gördü ve şöyle buyurdu:

"Şu adama beraber namaz kılarak ona sadaka verecek kimse yok mu?" ***[168]***

İzah

Dârekutnî'de bu namazın öğle namazı olduğu bildirilir. Müsned ve Tirmizî'de ise "Oradakilerden bir adam kalktı ve onunla beraber namaz

kıldı" ilâvesi vardır. Adamla beraber namaz kılan şahsın Hz. Ebû Bekir olduğu bildirilir.

Hadis, tek başına namaz kılan birisine uyulabileceğini göstermektedir. Böyle birisinin imamlığa niyet etmiş olması gerekmez. Çünkü imamın imam olmaya niyet etmesi şart değildir.

Hanbelî mezhebi imamı, Ahmed bin Hanbel bunu nafile namazlarda caiz görür, farzlarda ise caiz görmez.

Peygamberimiz yukarıdaki hadiste tek başına namaz kılan Sahabî ile birlikte namaz kılmayı "sadaka" olarak ifâde etmiştir. Çünkü onunla namaz kılan kimse ona bir iyilik yapmış olacak, kendisine cemaat sevabı kazandıracaktır. Bir hadiste "Her iyilik sadakadır" buyurulduğuna göre, bu da bir sadakadır.

Hadis, bir mescidde iki defa cemaat yapılmasının caiz olduğuna da delildir. Konunun tafsilatı için Ezan Cami Namaz isimli eserimizin 344, 345. sayfalarına bakılabilir.[169]

Ölüm Mü'min İçin Nimete Geçiştir

426. Abdullah İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) "Fe ravhün ve reyhanün"ü okudu.[170]

İzah

Aynı hadis, bir kaç sayfa sonra Hz. Âişe tarafından da rivayet edilmiştir. Hadis yine Abdullah bin Ömer'den (r.a.) Mu'cemü'l-Evsat'ta da şöyle rivayet edilir:

Resûlullaha (s.a.v.) Vakıa Sûresini okudum. "Ravhün ve reyhanün"e geldiğimde Resûlullah (s.a.v.) bana,

"ravhün ve reyhanün ey İbni Ömer!" buyurdu.[171]

İzahını yaptığımız hadis ve aynı mealdeki Hz. Âişe hadisi, Peygamberimizin Vakıa Suresini okuduğunu gösterir. Çünkü bu kelimeler Vakıa Suresindedir.

Vakıa Sûresi, Mekke'de nazil olmuştur. 96 âyettir. Kıyamet gününden, Cennet ve Cehennem ehlinin hallerinden bahseder. Gözlerimizin önündeki tevhid delillerine dikkat çeker. Kıyamet vakıasını zikrederek başladığı için sûreye Vakıa ismi verilmiştir.

Hadiste zikredilen "ravhün ve reyhanün" kelimeleri, sûrenin 89. âyetinde geçer. Bu kelimeler, "rahat, rahmet, güzel kokulu rızık" mânâsına gelir. Bu kelimelerin mânâsı 88. âyetten itibaren tamam olur. Ve şöyledir:

"Ölen kimse iman ve güzel işlerle Allah'ın rızâsına yaklaşmış olanlardan ise: Ölüm onun için rahata, rahmete, güzel kokulu rızıklara, daimî nimetlerle dolu Cennete bir geçiştir."

Peygamberimiz, "ravhün ve reyhanün ey İbni Ömer" demekle, bu duruma dikkat çekmek istemiştir.

Sûrenin 92-94. âyetlerinde de kâfirin durumu şöyle nazara verilir:

"Ölen Allah'ın âyetlerini yalanlayan sapıklardan ise: Onun âkibeti kaynar sudan bir ziyafet ve Cehennem ateşine atılmaktır."

Konunun tafsilatı hakkında Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimize bakılabilir.[172]

Cenazeye Katılmak Çok Sevaptır

427. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir cenazeye defnedilinceye kadar iştirak ederse iki kırat sevap kazanır."

"Kırat ne kadardır?" denildi.

Peygamber (s.a.v.),

"Uhud Dağı kadar" buyurdu.[173]

Peygamberimizin Namaz Sonrasında Yaptığı Dua

428. Ebû Eyyûb (r.a.) rivayet ediyor:

Ben Peygamberinizin (s.a.v.) arkasında namaz kıldığım her seferinde o namazı bitirdiğinde mutlaka şöyle derdi:

"Ya Rabbi, bütün hatâ ve günahlarımı bağışla. Allah'ım, beni yücelt. Kusurlarımı telafi et. Beni güzel iş ve huylara yönelt. Bunların iyisine ancak Sen yöneltir, kötüsünden de ancak Sen uzaklaştırırsın."[174]

Rızık İnsanı Bulur

429. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz rızkından kaçsa da, ecelin onu yakaladığı gibi, o onu bulur." [175]

İzah

Câmiü's-Sagîr'de de buna benzer şöyle bir hadis vardır:

"Kulun rızkı, kendisini ecelinin aradığından daha fazla arar."[176]

Bir âyet-i kerimede ölümün insanı her halükârda bulacağı şöyle bildirilir:

"Kaçtığınız ölüm mutlaka gelip sizi bulacaktır. Sonra da görünür ve görünmez âlemleri hakkıyla bilen Allah'a döndürüleceksiniz."[177]

İşte hadis, vakti geldiğinde ecel insanı nasıl yakalarsa, rızkının da öyle bulacağını nazara veriyor. Evet, Allah'ın bir ismi de Rezzak, yani rızık vericidir. Halik, yani yaratıcı ismiyle atomdan galaksilere, en küçük şeyden güneşe, çiçeklerden yıldızlara kadar her şeyi yarattığı gibi; Rezzak ismiyle de rızka muhtaç ve her birinin rızkı başka başka olan varlıklara rızık yetiştirir: Sabahleyin aç olarak hayata başlayan canlılar, onun rızık vermesiyle akşama tok olarak erişirler. Etrafımıza baktığımızda Yüce Rabbimizin Rezzâk isminin tecelîsini bütün canlılarda gayet açık bir şekilde görebiliriz. Allah'ın rızık verici olduğu bir âyette şöyle açıklanır:

"Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızkını yüklenemeyen nice canlının ve sizin rızkınızı Allah verir."[178]

Demek ki, Allah bütün canlıların rızıklarını onlara yetiştiriyor. Ancak rızkın iki çeşit olduğunu da burada iade edelim: Biri, hayatı devam ettirmek için ihtiyaç duyulan rızıktır. Allah'ın tahhüdünde olan rızık da budur.

Daha çok kazanmak için ise çalışmak, sebeplere sarılmak gerekir. Çalışkan bir insan, gayreti nispetinde, rızkının daha fazla takdir edilmesine sebep olabilir. Allah hangi kulunun çalışıp gayret gösterip, hangi kulunun sebeplere teşebbüs etmeyeceğini ezelî ilmiyle bildiği için, kullarının rızıklarını bu bilgisine göre takdir etmiştir.

Ancak bu çeşit rızık her ne kadar çalışmaya, kazanmaya bağlı ise de, bazan ihsana tâbidir, ya verilir ya verilmez. Yani her zaman çok çalışan illâ

da çok kazanacak demek değildir. Verip vermemek Cenâb-ı Hakkın irâdesine, takdirine bağlıdır. İsterse verir, isterse vermez. Bazan da verir, bir musibetle tekrar alır.

Rızkın takdir edildiğini bilen bir insan, rızkını ararken aç gözlülük etmez, rızık elde etmek için helâl haram demeden uğraşmaz. Hadis bize bunu da ders vermektedir. Bu mânâyı açıklayan bir başka hadis de şu mealdedir:

"Cebrail kalbime şöyle ilham etti: 'Bir canlı ömür süresini tamamlamadıkça ve rızkını tamamıyla almadıkça ölmez. O halde Allah'tan korkun. Rızkı aramada güzel davranın. Birinize rızkının gelmekte gecikmesi, onu Allah'ın emirlerini ve yasaklarını çiğneyerek aramaya sevk etmesin. Şüphesiz Allah'ın yanındaki nimetlere ancak Ona itaatla erişilir." ***[179]***

Rızık hakkında tafsilatlı bilgi için Kadere İman isimli eserimize bakınız.[180]

Peygamberimizin Vefatı En Büyük Musibettir

430. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) insanlara dönerek şöyle buyurdu:

*"Ey insanlar! Benden sonra birinizin başına bir musibet gelirse, benim vefatımla uğradığı manevî musibeti göz önüne getirerek musibetinden teselli bulsun. Hiç şüphesiz, benden sonra ümmetimden hiç kimsenin başına benim vefatımla maruz kaldığı bir musibetten daha büyüğü gelmez."****[181]***

Erkek Evinden Fazla Uzak Kalmamalı

431. Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Yolculuk azaptan bir parçadır. O sizin uykunuza, yemenize ve içmenize ve lezzetinize mâni olur. Öyle ise sizler işinizi bitirir bitirmez evinize, ailenize dönmekte acele edin."[182]

İzah

Yolculuğun azaptan bir parça olarak vasfedilmesi, yolculukta meşakkatin fazla olmasındandır. Kişi yolculuk esnasında yeterince uyuyamaz, vaktinde yiyip içemez. Hadis, yolculuğun bu yönünü nazara vermekle beraber, kişinin işini bitirdikten sonra lüzumsuz yere fazla oyalanmayıp bir an önce evine dönmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Çünkü evin erkeğinin evde bulunmaması, ev halkı için sıkıntıya sebeptir. [183]

Oruçlunun Hanımını Öpmesi

432. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha oruçlunun öpmesinden soruldu. Resûlullah (s.a.v.),

"Bunda bir beis yoktur. Bu bir şey koklamak gibidir" buyurdu. (190 numaralı hadise bakınız.)[184]

Ümmetin Mecûsileri Kimlerdir?

433. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

*"Bu ümmetin Mecûsîleri Allah'ın kaderini yalanlayanlardır. Şayet onlar hastalanırlarsa ziyaret etmeyin, karşılaştığınızda selâm vermeyin, öldüklerinde cenazelerine katılmayın."***[185]**

75, 306,433 numaralı hadislere bakınız. [186]

İbâdette Resûlullaha Uymak

434. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Mekke'ye geldiğinde Kabe'yi tavaf etti, sonra da Makam-i İbrahim'in arkasında iki rekat namaz kıldı. Ardından Safa ile Merve'de sa'y yaptı. Muhakkak sizin için Resûlullahda (s.a.v.) güzel bir örnek vardır.[187]

İzah

Sahabîler her hareketlerinde sünneti esas alıyorlardı. Sünnete muhalefet yapıldığını gördüklerinde de hemen karşı çıkıyor, sünnet olan davranışı bildiriyorlardı.

Bu hadiste de Abdullah bin Ömer (r.a.) Peygamberimizin tatbikatına uygun hareket etmeyenleri "Sizin için Resûlullahda (s.a.v.) güzel bir Örnek vardır" diyerek ikaz etmektedir. Ve Resûlullahın Veda Haccında Mekke'ye girdiğindeki hareket tarzını bildirmektedir. O da önce tavaf, yani Kabe'nin etrafında yedi defa dönmek, sonra Makam-ı İbrahim'in ardında iki rekât tavaf namazı kılmak, ardında da Safa ile Merve arasında sa'y yapmak, yani gidip gelmektir. Dolayısıyla Kabe'ye ayak basan bir Müslüman sünnet olan bu şekli esas almalı, kendiliğinden yeni şeyler ortaya koymamalıdır.

Bu hac için böyle olduğu gibi, hayatın her safhası için de böyle olmalıdır. Mü'minler, her hareketlerinde her bakımdan "örnek olan" Resûlullahı taklid etmelidirler.[188]

Mahşerde Peygamberimiz Ümmetini Nasıl Tanıyacak?

435. Übey bin Ka'b (r.a.) rivayet ediyor:

*"Secde izinden meydana gelen alâmetleri yüzlerindedir"**[189]*** âyeti hakkında Resûlullah (s.a.v.),

"Kıyamet günündeki nur" buyurdu.[190]

İzah

Peygamberimiz bir hadislerinde de mü'minlerin kıyamet gününde abdest azalarının parlayacağını şöyle haber vermiştir:

*"Şüphesiz ki, ümmetimin fertleri kıyamet günü, abdeste devam etmelerinden dolayı, abdest azaları nurlu ve parlak olarak davet edileceklerdir. Kimin bu nuru ve parlaklığı daha da çoğaltmaya gücü yeterse, bunu yapsın."**[191]***

Bir Meclisten Kalkarken Okunacak Dua

436. Râfi' bin Hadîc (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah şu duayı okumadan bir meclisten ayrılmazdı:

"Allah'ım, Sana layık bir hamdle, Seni her türlü noksandan tenzih eder, uzak tutar; Senden başka ilâh olmadığına inanır; sadece Senden af

diler ve günahlarımdan dolayı Sana tevbe ederim."

Sonra da şöyle derdi:

"Bu, mecliste olan hatâlara keffârettir."[192]

Oruç Tutmanın Yasaklandığı Üç Gün

437. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah şu üç günde oruç tutmayı yasakladı:

1. *Ramazan hilali görünmeden önce acele ederek,*

2. *Kurban bayramında.*

3. *Ramazan bayramında.*[193]

İzah

Halkımız arasında İslâmiyet adına yanlış veya en azından sünnete muhalif hareketler yapılmaktadır. Bunun pekçok misâli vardır. İşte bunlardan birisi de "Ramazan'ı karşılamak için" birkaç gün öncesinden oruca başlamaktır. Oysa İslâmiyet adına yapılan bu davranış sünnete zıttır. Nitekim bu hadis Ramazan'dan önce oruç tutmayı yasaklamıştır. Ramazan'dan önce Ramazan'ı karşılamak için oruç tutmayı yasaklayan hadislerden birisi de şu mealdedir:

"Bir iki gün önceden oruç tutmakla Ramazan'ın önüne geçmeyin. Ancak eskiden beri tutmakta olduğunuz bir oruç Ramazan öncesine denk gelirse, o müstesnadır. Ramazan hilalini görünceye kadar oruca başlamayın."[194]

Evet, dinimiz oruca başlamayı hilâlin görülmesine veya Şaban ayının otuza tamamlanma şartına bağlamıştır. Hilâl görülmeden oruca başlamak, hadisle sabi' olan bir ibâdet vaktini öne almak demek olur. Bu ise doğru bir hareket değildir.

Bununla beraber, hadisten de anlaşılacağı üzere bunun istisnası vardır. Meselâ her ayın başında, ortasında, sonunda oruç tutmayı bir sünnet olarak devam ettiren; Pazartesi ve Perşembe gibi günlerde yine bir sünnet olarak oruç tutmaya devam edenlerin tuttukları oruç bu günlere denk gelirse, Ramazan öncesinde oruç tutabilirler. Çünkü bu, "Ramazan'ı karşılama" niyetiyle tutulan bir oruç değil, kişinin yaşadığı bir sünneti devam ettirmesidir.

Hadiste Ramazan ve Kurban bayramlarında oruç tutmak da yasaklanmıştır. Çünkü bunlar yeme içme günleridir. Bu konuda 56, 338 numaralı hadiste bilgi verdiğimizden oraya bakılabilir.[195]

Haya Ve İman Beraberdir

438. Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:

"Haya ve iman birlikte bulunurlar ve ancak birlikte ayrılırlar."

7,66, 514 ve 751 numaralı hadislere de bakınız.[196]

Hz. Bilal'in Fazileti

439. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Bilal'e müjde verdim. O bana, "Ey Abdullah! Beni ne ile müjdeliyorsun?" diye sordu. Şöyle dedim:

"Resûlullahın şöyle buyurduğunu işittim:

"Kıyamet gününde Bilal, eğeri altından, gemi, inci ve yakuttan olan bir binek üzerinde gelir. Yanında bir sancak vardır. Müezzinleri kendisine tâbi olarak Cennete girdirir. Hatta sadece Allah rızası için kırk sabah ezan okuyan müezzini de Cennete götürür."

194,405 ve 648 numaralı hadislere de bakınız.[197]

Peygamberimiz Abdullah Bin Mes'ud'a Neler Öğretti?

440. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın yanına girdim. Bana, "Ey İbni Mes'ud, imanın en sağlam kulpu nedir?" diye sordu.

Ben, "Allah ve Resulü bilir" dedim.

"İmanın en sağlam kulpu, Allah yolunda karşılıklı dostluk kurmak, Allah için sevmek, Allah için düşmanlık beslemektir" buyurdu.

Sonra,

"Ey İbni Mes'ud," buyurdu.

Ben, "Buyur yâ Resûlallah" dedim.

"İnsanların hangisi daha faziletlidir, biliyor musun?" buyurdu.

Ben, "Allah ve Resulü bilir" dedim.

"Dinde ince anlayış sahibi olduktan sonra en güzel amel işleyenler" buyurdu ve *"Ey İbni Mes'ud,"* diye seslendi.

Ben, "Buyur yâ Resûlallah" dedim.

"İnsanların en âliminin kim olduğunu biliyor musun?" buyurdu.

Ben, "Allah ve Resulü bilir" dedim.

Şöyle buyurdu:

"İnsanların en âlimi, insanlar ihtilaf içerisinde oldukları bir zamanda hakkı görendir. İsterse ameli az olsun. İsterse kıçının üzerinde sürünsün.

Sizden öncekiler yetmiş iki gruba ayrıldılar. Onlardan üçü kurtuldu, diğerleri helak oldu. Bu üç gruptan biri krallara karşı çıktılar, onlarla dinleri ve İsa'nın (a.s.) dini uğrunda savaştılar. Kralın askerleri onları yakaladılar, öldürdüler ve testerelerle kestiler.

Bir diğer grup ise krallara karşı koyacak ve dinleri uğrunda onlarla savaşacak güçte değildiler. Bu sebeple yeryüzüne dağıldılar ve korktular. Onlar Allah'ın şu âyetinde bildirdiği kimselerdir: "Ruhbanlığa gelince, onu Biz emretmediğimiz halde kendileri Allah'ın rızâsını aramak için icad ettiler." ***[198]***

Hıristiyan olup da bana iman eden, bana tâbi olan, beni tasdik eden o ruhbaniyetin hakkını gözetmiş olur. Bana tâbi olmayanlar ise helak olanlardan olur.[199]

İzah

Hadiste Peygamberimizin ilk nazara verdiği şey, "imanın en sağlam kulpunun Allah yolunda karşılıklı dostluk kurmak, Allah için sevmek, Allah için düşmanlık beslemek" olduğudur.

Allah insana pekçok duygu vermiş, ondan bu duyguları yerli yerince kullanmasını istemiştir. Sevgi ve düşmanlık da Rabbimizin kullarına verdiği ve yerli yerinde kullanmalarını istediği pekçok duygudan sadece ikisidir. Bu iki duygunun yerli yerince kullanılması, kişinin sevdiğini Allah için sevmesi, sevmediğini de Allah için sevmemesi demektir. Bu, "el-hubbu

lillal, ve'I-buğzu fillah" Yani "Allah için sevmek, Allah için düşmanlık" etmek şeklinde vecîzeleşmiştir.

Peygamberimiz bu hadislerinde olduğu gibi, daha pekçok hadislerinde, Allah için sevmenin faziletine dikkat çekmiştir. Meselâ bu hadislerden bir tanesinin meali şöyledir:

"Allah Kıyamet Gününde şöyle buyurur: Yalnız benim nzam ve büyüklüğüm için birbirlerini sevenler nerede? Arşımın gölgesinden başka bir gölgenin bulunmadığı bir günde, Ben onları gölgem [himayem] altına alırım.

"Benim büyüklüğüm için birbirlerini sevenlere nurdan minberler verilir. Onlara peygamberler ve şehidler imrenirler."[200].

"Allah'ın kulları arasında öyleleri vardır ki, ne peygamber ve ne de şehiddirler. Fakat peygamberler ve şehidler, Kıyamet Gününde Allah katındaki makamları sebebiyle onlara gıpta ederler."

"Sahabîler sordular: 'Bunlar kimlerdir ey Allah'ın Resulü?'"

Peygamberimiz cevap verdi:

"Onlar, aralarında akrabalık bağı ve bir alışveriş münâsebeti olmadığı halde, Allah için birbirini sevenlerdir. Allah'a yemin ederim ki, onların yüzleri nurludur ve nur üzerindedirler. Herkes korkarken, onlar bir korku duymazlar, üzülürken de üzülmezler. Çünkü, Allah dostları için, ne bir korku, ne de bir hüzün vardır."[201].

Ancak üzülerek ifâde edelim ki, geçmişte olduğu gibi, günümüzde de Allah için sevmek, Allah için düşmanlık etmenin yerini değersiz şeyler için sevmek ve düşmanlık etmek almıştır. Meselâ bunlardan birisi "menfaat'tir. Kişi Allah rızâsını hiç nazara almadan insanları menfaat için sevmekte, menfaat için düşmanlık beslemektedir. Allah korusun, Allah rızâsı için

sevmenin yerini alan bir diğer şey de "siyâsettir." Bilhassa İslâmî şuuru tam almamış olanlar, bir Müslümanı Allah rızâsı için değil, aynı siyâseti paylaştığı veya paylaşmadığı için sevmekte ya da sevmemektedirler. Allah için düşmanlık göstermek yerine, siyâset için düşmanlık göstermektedirler. Bu ise ehl-i iman için fevkalâde zararlıdır. Bediüzzaman, başta talebeleri olmak üzere, Müslümanları bu konuda meâlen şöyle ikaz eder:

"Sakın dünya cereyanları, hususan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi ayrılığa atmasın, karşınızda ittihad etmiş dalâlet fırkalarına karşı sizi perişan etmesin. 'Elhubbu fillah, ve'1-buğzu fillah (Allah için sevmek, Allah için düşmanlık etmek) düstur-ü Rahmânî yerine—el'iyâzü billâh— 'Elhubbu fis-siyâseti velbuğzu lişsiyâseh' düstur-u şeytanî (siyâset için sevmek, siyâset için düşmanlık etmek olan şeytanî düstur) hükmederek melek gibi bir hakikat kardeşine düşmanlık ve şeytan gibi bir siyâset arkadaşına muhabbet ve taraftarlıkla zulmüne rıza gösterip cinayetine manen ortak eylemesin."[202]

Evet, bir Müslüman bir Müslümanı sadece Allah rızâsı için sever ve sevmeli. İnsanlara da ancak Allah rızâsı için düşmanlık besler ve beslemeli. Bir Müslümanın diğer bir Müslümanı sırf aynı partiye oy verdiği için sevmesi veya farklı partiye oy verdiği için sevmemesi, âdi cam parçalarını, Müslüman kardeşinde bulunan Kabe hürmetindeki iman ve Uhud Dağı büyüklüğündeki İslâmiyete tercih etmek gibi büyük bir "ahmaklık"tır. Örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri, Allah, Peygamber, din, iman, Kitap, Kabe birliği gibi, kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirlere tercih etmek demektir. Müslümanı Allah için sevmek yerine siyâset için sevmek, "Allah'ımız, rızık vericimiz, şifâ vericimiz, Yaratıcımız, Peygamberimiz, Kitabımız, kıblemiz bir, ama siyâsî partimiz

farklı. Ben A partisine, o B partisine oy veriyor" demek mânâsına gelir. Böyle bir hareket, kişinin desteklediği partiyi "din" yerine koyması demek olur. Bunun insanın mânevi hayatı için ne büyük bir zarar olduğu ise açıktır.

Kişinin kalbinde elbette aynı siyâsî partiyi destekleyen insanlara fazla meyil bulunabilir. Bu normal sayılabilir. Tehlikeli olan, kişinin aynı partiye oy veren insanları sevmesi değil, Allah için sevmenin yerine siyâset için sevmeyi koymasıdır. Bunun ölçüsü: Kişinin ne kadar takva sahibi Müslüman olursa olsun, partisinden olmayanlara düşmanlık beslemesinden; kendi partilisine de ne kadar İslama ters birisi olursa olsun, sevgi duymasından anlaşılır. Böyle yapan biri, Allah rızası için sevmenin yerine siyâset için sevgiyi koyuyor demektir.

Hadiste dikkat çekilen ikinci husus, dinde ince anlayış sahibi olduktan sonra en güzel amel işleyenlerin en faziletli insan olduğudur.

Üçüncü olarak da, insanların en âliminin, ameli az da olsa insanlar ihtilaf içerisinde oldukları bir zamanda hakkı gören olduğunun nazara verilmektedir. Gerçekten de insanların ihtilaf içinde olduğu, neyin hak, neyin bâtıl olduğunun bilinmediği bir zamanda hakkı görmek, onu bâtıldan ayırt edebilmek, büyük bir ilmi gösterir.

Hadisin son kısmında ise önceki ümmetlerin yetmiş iki gruba ayrıldıkları, onlardan üçünün kurtulduğu, diğerlerinin helak olduğu bildiriliyor. Sonra da kurtulan fırkaların kimler olduğu haber veriliyor. Bu hadise şöyle olmuştur:

Hz. İsa'dan sonra peygamber gönderilmediği fetret döneminde krallar Tevrat ve İncil'i değiştirdiler. Hadiste de haber verildiği gibi, bir grup hayatları pahasına buna karşı çıktılar. Kralın askerleri onları yakaladılar, öldürdüler, testerelerle kestiler.

Bir başka grup ise buna güç yetiremediklerinden ruhbanlığı tercih ettiler. Bu fitneden kaçarak dağlara çekildiler. Kendilerini bütünüyle ibâdete verdiler. İnzivaya çekildiler, kadınlardan uzak durdular, sert elbiseler giyindiler. Bunu, âyette de haber verildiği gibi, Allah emretmediği halde, Allah'ın rızâsını kazanmak için yaptılar. Peygamberimiz bunların da kurtulduklarını bildiriyor.

Hadiste kurtulan üçüncü grubun Peygamberimize iman edenler olacağı bildiriliyor. İman etmeyenlerin ise diğerleri gibi helak olacakları nazara veriliyor.

Hadiste yer verilen âyetin öncesi ve sonrasında da kitap ehli Resûlullaha imana davet ediliyor ve kurtuluşun ancak böyle gerçekleşeceği bildirilerek şöyle buyuruluyor:

"Sonra önceki peygamberlerin izleri üzerinde ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu İsa'yı da peygamber olarak gönderdik, ona İncil'i verdik ve ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet yerleştirdik. Ruhbanlığa gelince, onu biz emretmediğimiz halde kendileri Allah'ın rızâsını aramak için icad ettiler; sonra ona da hakkıyla riâyet etmediler. Biz onlardan iman edenlere mükâfatlarım verdik; bir çoğu ise yoldan çıkmış kimselerdir.

"Ey iman eden kitap ehli! Allah'tan korkun ve Onun son Peygamberine de iman edin ki, Allah size rahmetinden iki kat mükâfat versin, yolunuzu aydınlatacak bir nur nasip etsin ve sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

"Kitap ehli bilsin ki, son peygambere de iman etmedikçe Allah'ın ihsanına hiçbir şekilde erişemezler."[203]

İdarecilerin Zulümlerini Tasdik Eden Helak Olur

411. Ka'b bin Ucre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana,

"Ey Ka'b, Allah benden sonra gelecek olan idarecilerden seni korusun" buyurdu.

Ben, "Niçin?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

"Kim onların yanına girer, onların yalanlarını tasdik eder, zulümlerinde onlara yardımcı olursa, o benden değil, ben de ondan değilim. O kimse Kevser Havuzumun başında yanıma da gelemeyecek.

"Kim onların yanına girmez, onların yalanlarını tasdik etmez, zulümlerinde onlara yardımcı olmazsa, o bendendir, ben de ondanım. O kimse benim Kevser Havuzumun başına gelecektir.

"Haramla beslenen hiç bir beden Cennete giremez. Ateş ona daha layıktır. İnsanlar meşguliyet itibarıyla iki kısımdırlar. Biri nefsini satın alıp Cehennemden azâd eder, iyi ameller işler, diğeri nefsini feda eder, tehlikeye atar. Namaz delildir, oruç Cehenneme karşi kalkandır. Sadaka suyun ateşi söndürdüğü gibi, hataları söndürür, yok eder."[204]

Anne Baba Hakkı

442. Behz bin Hakîm babasından, o da dedesinden rivayet ediyor:

"Ya Resûlallah! Kime iyilik edeyim?" diye sordum.

"Annene" buyurdu.

"Sonra kimdir?" dedim.

"Annene" buyurdu.

"Sonra kimdir?" dedim.

"Annene" buyurdu.

"Sonra kimdir?" dedim.

"Babane. Sonra en yakın akraban, sonra da sırayla en yakın olana" buyurdu.[205]

İzah

Bütün esasları fertler arasındaki sevgi ve saygı bağlarını kuvvetlendirme, dayanışma ve yardımlaşmayı temin maksadını taşıyan yüce dinimiz, anne babanın hakkını gözetip onlara hürmet etme meselesine de son derece ehemmiyet vermiştir.

Çünkü ailenin iki ana direği olan anne baba, bir milletin çekirdeği hükmündedir. Bir milletin hayatiyetini sürdürebilmesi, bu mübarek insanlara gereken hürmet ve itaati göstermekten geçer.

Cenâb-ı Hak bir âyette anne babaya itaat etmek, onları rahatsız edebilecek en küçük bir davranıştan dahi kaçınmak gerektiğini emrederek şöyle buyurur:

"Rabbin şunu da emretti: Ondan başkasına ibâdet etmeyin; anne ve babaya da iyilikte bulunun. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişecek olursa, onlara sakın 'Öf bile deme, onları azarlama, onlara güzel söz söyle. Onlara merhamet ve tevazu kanadını ger ve de ki: 'Ey Rabbim, nasıl onlar beni küçükken besleyip büyüttülerse, Sen de onlara öylece merhamet buyur.'" **[206]**.

Rabbimizîn bu emirlerinin pekçok insanî ve ruhî hikmetleri vardır. Unutmayalım ki, karşılıksız sevgi, rekabetsiz sevinç sadece anne babanın çocuklarına duyduğu sevinçtir. Hiçbir insan anne ve babasından daha şefkatli ve üzerine titreyen birisini bulamaz. Maddî varlığının sebebi olan bu iki insan gibi fedakâr birine rastlayamaz. Baba, her türlü sıkıntı ve çaresizliklere katlanarak kendisine emânet edilen yavrunun üzerine titrerken; anne de kanından kan, canından can katarak beslediği, binbir meşakkatle karnında taşıdığı ciğerparesini dünyaya getirdikten sonra da kendi haline bırakmaz. Şefkat kahramanı olduğunu isbat ederek, yemez yedirir, giymez, giydirir, uyumaz uyutur. Bütün rahat ve istirahatını yavrusu için feda eder.

Evet, "Hayatlarını kemâl-i lezzetle evlâtlarının hayatı için feda edip sarf eden" bu mümtaz şahsiyetlere, "o muhterem sâdık fedakâr dostlara" evlâdın vazifesi, "halisane hürmet ve samimâne hizmet ve rızâlarını tahsil ve kalblerini hoşnud etmek"tir.[207]

Bir hadiste de belirtildiği gibi, anne baba evlâd için ya Cennettir, yahut Cehennemdir.[208] Yani ya evlâd anne ve babasının hakkını öder; Cennete, nura gitmeye lâyık bir hal alır veya onlara zulüm ve isyan ederek Cehenneme müstehak olur. Anne ve babasından biri veya her ikisi yanında ihtiyarlayıp da Cenneti kazanamayan bir mü'min, bir hadiste ifade edildiği gibi büyük ziyandadır.[209]

Evlat, anne ve babasını sırf Allah nzâsı ve sadece Onun emri olduğu için severse, hem anne ve babasını razı etmiş, hem de ibâdet yapmış olur. Sevgi Cenâb-ı Hak hesabına olursa, anne baba ihtiyarladıkça, onlara duyulan sevgi ve hürmet daha da artar. En yüksek bir hisle onların ömürlerinin uzun olmasını arzu eder ve bunun için samimî olarak duâ eder.

"Onlar hayatta kalsın ki, daha fazla sevap kazanayım, Rabbimi razı edeyim" diye düşünür. Samimî bir hürmetle onların elini öpmekten ulvî bir lezzet alır.

Eğer bu sevgi nefis hesabına ve dünyevî ölçülerle olsa, onlar ihtiyarladıkları ve kendisine yük oldukları zaman en süfli ve en alçak bir hisle onların varlığını bir yük olarak görür. Her fırsatta sevmediğini hissettirir. Hattâ ölümlerini arzu eder.

Demek ki, bir evlad annesini ve babasını, sırf Allah rızasi için sevecek. Onlara ciddî hürmet gösterecek ve itaatta kusur etmeyecek.

İzahını yaptığımız hadiste anne hakkının daha fazla olduğuna dikkat çekilmektedir. Anne ve babaya itaati emreden ve annenin hakkının daha fazla olduğunu ifade eden bir âyet-i kerime de şu mealdedir:

"Biz insana, anne ve babasına iyilik etmesini emrettik. Annesi onu zaaftan zaafa düşerek taşıdı. Sütten kesilmesi de iki yıl sürdü. Bana, annene ve babana şükret; dönüşün ancak Banadır, dedik."[210]

Evet, anne ve babaya itaat dinimizin en mühim esaslarından olmakla beraber, bunun da bir sınırı vardır. O sınır da, "Allah'a isyan hususunda kula itaat edilemeyeceği"dir. Anne veya baba Allah'a isyanla ilgili bir isteğinin yerine getirilmesini isteyemez. Nitekim Kur'ân-ı Kerimde,

"Biz insana anne ve babasına güzel davranmasını emrettik"

âyetinin hemen akabinde itaatin mutlak olmadığı şöyle ifade edilir:

"Eğer onlar, ilâh olduğuna dâir hiçbir delil bulunmayan birşeyi Bana ortak koşman için seni zorlayacak olursa onlara itaat etme. Dönüşünüz Banadır; yaptıklarınızı o zaman Ben size haber vereceğim."[211]

Mevzuu şu ibretli ikazla noktalayalım: "Ey insan, aklını başına al. Eğer sen ölmezsen ihtiyar olacaksın. 'Nasıl muamele etmişsen öyle ceza

görürsün' sırrı ile sen valideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hizmet etmeyecektir. Eğer âhiretini seversen, yine onlan memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin."[212]

Haksız Olarak Zimmete Mal Geçirmek

443. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir Müslümanın malını zimmetine geçirmek için yalan yere yemin ederse, kıyamet gününde Allah'ın huzuruna Allah kendisine gazap etmiş olarak varır."[213]

Teyze Ve Hala İle Yeğen Bir Nikâh Altında Birleşemez

444. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Bir kadın teyzesi üzerine, teyze de, kız kardeşinin kızı üzerine nikah edilmez. Bir kadın halası üzerine, hala da erkek kardeşinin kızı üzerine nikâh edilemez. Kız kardeş abla, abla da kız kardeş üzerine nikâhlanamaz." [214]

İzah

Evlilik müessesesini en ince ayrıntılarına kadar tanzim eden dinimiz, evlenilecek kadınlara bir sınır getirmiş, bâzı kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Kendileri ile evlenilmesi haram olan kadınlar, ebedî ve geçici olmak üzere iki kısımdır. Evlenilmeleri ebedî olarak haram olan kadınlar, kan bağıyla, süt emme yoluyla ve evlilik sebebiyle olmak üzere üç grubtur.

Peygamberimiz bu hadislerinde Câhiliye Döneminde rastlanılan uygulamalardan olan bir kadının üzerine halasının veya teyzesinin; teyze veya halasının üzerine yeğeninin nikâhlanmasını yasaklamaktadır.

Bir kadının üzerine halasının veya teyzesinin nikahının haram olması geçicidir. Yani erkek hanımından boşansa veya hanımı vefat etse, onun teyzesi ve halası ile evlenebilir.

Bu yasağın bildiğimiz veya bilmediğimiz birçok hikmetleri vardır.

Hiçbir kadın erkeğini başka biri ile paylaşmak istemez. Onu kıskanır. Bu normal birşeydir. Hz. Âişe Validemiz dahi, Hz. Hatice'nin vefatından sonra Peygamberimizle evlendiği halde, Resulullahın ondan bahsetmesine tahammül edememiştir. Böyle bir kıskançlık, kadınların ortak özelliğidir.

Gerek hala ile yeğen, gerekse teyze ile yeğen birbirinin yakın akrabasıdır. Teyze anne, hala ise baba yerindedir. Aralarında anne baba ile evlât arasındaki hürmet, sevgi ve şefkate yakın bir hissî bağlılık mevcuttur. Yakın akraba hakkına riâyet, İslâmın mühim emirlerinden biridir. Aynı erkeği paylaşmak ise, akraba haklarına riâyete mâni olur. Hürmet, sevgi ve şefkati zedeler. Yerini kıskançlığa, kin ve nefrete bırakır.

Faraza böyle bir kıskançlık olmasa, bu evlilik haram olmaktan çıkar mı?

Hayır, çıkmaz. Herşeyden önce, kıskançlık, bu evliliğin haram olmasının tek hikmeti değildir. Bilmediğimiz, anlayamadığımız daha başka hikmetler de vardır.

Diğer bir husus, şer'î meselelerin bir kısmına "taabbudî" denilir; aklın muhakemesine bağlı değildir; emrolunduğu için yapılır. İlleti emredilmiş olmasıdır.

Bir kısmı ise, "mâkulü'1-mânâ" tâbir edilir. Bu kısma giren emir ve yasakların bir hikmeti, bir maslahatı vardır. Fakat bu hikmet ve maslahat, o emrin veya yasağın sebep ve illeti değildir. Hakiki illet onun emredilmesi veya. yasaklanmasıdır.[215]

Ölünün Ardından Hayır Söylemek

445. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Sizler bir ölünün yanında bulunduğunuzda onun hakkında hayır söyleyin. Çünkü melekler sizin sözlerinize 'Amin' derler" buyurdu.

Ben, "Yâ Resûlallah! Ne söyleyelim?" diye sordum. Şöyle buyurdu:

"Şöyle deyiniz: 'Allah'ım, bizi ve onu affet. Ona merhamet et. Ondan sonra bana hayırlı bir akıbet ver."

Ümmü Seleme diyor ki: "Allah beni Ebû Seleme'den daha hayırlısına, Muhammed'e (s.a.v.) nasip etti."[216]

İzah

Ebû Seleme (r.a.) vefat etmişti. Yakınları onun için ağıtlar yakmaya, uygunsuz sözler söylemeye başladılar. Cenaze için oraya gelen Peygamberimiz (s.a.v.) onları uygunsuz sözler söylemekten men etti.

"Melekler sizin sözlerinize 'Amin' derler " buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Seleme'nin (r.a.) hanımı Ümmü Seleme (r.a.), ne demeleri gerektiğini sordu. Peygamberimiz de,

"Allah'ım, bizi ve onu affet. Ona merhamet et. Beni ondan daha iyisine kavuştur. Akıbetimi hayırlı kıl" deyin buyurdu.

O günden sonra Ümmü Seleme (r.a.) bir yandan bu duayı tekrarlıyor, bir yandan da "Ebû Seleme'den daha hayırlı kim olabilir?" diye düşünüyordu. Nihayet onun kim olduğunu anladı. O "hayırlı kimse" Peygamber Efendimizdi. Resûlullah (s.a.v.) çocukları ile ortada kalan bu bahtiyar hanımı himayesine alarak onu mükâftlandırdı. Ümmü Seleme'nin (r.a.) hayatı hakkında Hanım Sahabiler isimli eserimizin 77-86. sayfalarına bakılabilir.[217]

Affedilmeyen Günahkâr

446. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetimin hepsi affedilmiştir. Ancak mucâhirûn bunun dışındadır."

"Ey Allah'ın Resulü, mucâhirûn kimdir?" denildi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Geceleyin bir günah işler, Allah onu örttüğü halde gündüzleyin 'Ey filan, akşamleyin ben şöyle şöyle yaptım' der. Allah'ın örttüğünü açığa çıkarır."[218]

Yemeğin Tesbih Etmesi

447. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile beraber yemek yiyorduk. Yemeğin tesbih sesini işitiyorduk.[219]

İzah

Resûlullahın (s.a.v.) çok çeşitli mucizeleri vardı. Meselâ gaybdan haber vermesi, yemeğin bereketlenmesi, parmaklarından su akması, attığı toprağın müşriklere bir mermi gibi tesir etmesi, hayvanların kendisiyle konuşması, taşın, ağacın emrini dinlemesi, ona selâm vermesi bunlardan bir kaçıdır.

İşte Peygamberimizin pekçok mucize çeşitlerinden birisi de yemeğin tesbih etmesidir. Hadis bize bunu açıklamaktadır.

Evet, Kur'ân'da bildirildiğine göre herşey Allah'ı teşbih eder.[220] "Şey" ifâdesine yemek de dahildir. Fakat biz yemeğin ve diğer şeylerin teşbihlerini anlayamayız. Ancak bâzı Sahabîler Peygamberimizin bir mucizesi olarak yemeğin tesbih sesini işitmişlerdir. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) bunlardan birisidir.[221]

Güzel Yüz Ve Güzel İsim İhsan Edilen Kimse

448. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

*"Allah kime güzel bir yüz ve güzel bir isim ihsan eder de, o kimse bunları kıymetten düşürecek bir söz söylemez ve harekette bulunmazsa, Allah'ın yaratıklarının seçilmişlerinden olur."****[222]***.

Cemaata Devama Engel Bir Durum

449. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) yağmurlu bir günde dellal çıkararak namazı evlerde kılmayı emretti.[223]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda Abdullah bin Ömer'den (r.a.) rivayet edilen hadis şöyledir:

"Resûlullah (s.a.v.) yolculuk sırasında, soğuk veya yağmurlu gecelerde müezzinlere ezan okuduktan sonra, 'Dikkat! Namazlarınızı yerlerinizde kılacaksınız' diye bağırmalarını da emretmişti."

Cemaatla namaz kılmak çok faziletli ve ehemmiyetli olmakla birlikte, bâzı hallerde cemaata gidilmeyebilir. Cemaata gitmemeye mazeret teşkil edecek hususlardan birisi de hava şartlarıdır. Yukarıdaki hadisler bunu ifâde eder. Buna göre yağmur, çamur, şiddetli soğuk, zifiri karanlık, şiddetli sıcaklık gibi haller cemaata gitmeye mânidir.

Ancak bütün bu hava şartları cemaata gitmeye gerçekten mâni derecede olmalıdır. Mâni olmayacak şekilde bir yağmur altında, karanlık ve soğuk bir günde cemaata gitmek çok daha faziletlidir. Nitekim karanlıkta mescide gidenler bir hadiste şöyle müjdelenmiştir:

"Karanlıklarda mescidlere çokça yürüyenleri, kıyamet gününde tam bir nur ile müjdele."[224].

Telbiye Ne Zaman Kesilir?

450. Fadl bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Akabe cemresine taş atıncaya kadar telbiyeyi kesmedi.[225]

İzah

Telbiye, haccın farzlanndan olan ihramın iki rükününden biridir. Telbiye, "Lebbeyk. Allahümme lebbeyk..." diye başlayan cümleyi söylemektir. Kurban Bayramının 1. gününde Akabe cemresine, "büyük şeytan"ı taşlayıncaya kadar bu cümleyi söylemeye devam edilir. Akabe cemresine taş attıktan sonra ise hadiste de ifâde edildiği gibi kesilir.[226]

Namazda Oturuş Nasıl Olmalı?

451. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) namazda oturuşta iken sol ayağını yere serer, sağ ayağını ise dikerdi.[227]

İzah

Farz olsun, vacip veya sünnet olsun dört ve üç rekâtlı namazların ikinci rekatlarından sonra oturmak vacip, son rekâtlarında oturmak ise farzdır, iki rekatlı namazların ikinci rekatında oturmak yine farzdır.

Farz olan oturmanın müddeti "et-Tahiyyatü"yü okuyacak kadardır. Salavatları ve duaları okumak, sünnettir.

Vacip olan oturuş yapılmadığında sehiv secdesiyle bu hatâ telâfi edilir. Farz olan oturuş terk edildiğinde ise, namazın yeniden kılınması gerekir.

Bu genel izahtan sonra biraz da hadiste dikkat çekilen husus üzerinde duralım:

Hadiste, gerek ikinci, gerekse son rekatlarda yapılacak oturuşun şekli üzerinde durulmakta, Peygamberimizin (s.a.v.) sol ayağını yere serip, sağ ayağını ise diktiği bildirilmektedir.

Tahiyatta oturuşla ilgili bir başka hadisi de Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet eder. Bu hadise göre sağ ayak parmakları kıbleyi gösterecek şekilde dik tutulur. Eller serbest olarak uylukların üzerine konulur.[228]

Oturuş esnasında bel eğilmez, gözler ise kucağa bakar. Kadınların oturuşyu erkeklerden farklıdır. Hanımlar sol kalçasının üzerine oturur, iki ayaklarını sağ tarafa çıkarırlar.[229]

Her Eklem Yeri İçin Bir Sadaka

452. İbni Abbas (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

"Âdemoğlunun her eklem yeri için her gün sadaka vermesi gerekir. Onun kıldığı iki rekat kuşluk namazı bütün bunları karşılar."

Bu hadis Müslim'de, şöyle geçer:

"Her birinizin her eklem yeri için bir sadakası vardır. Her 'Sübhanallah' bir sadaka yerine geçer. Her *'Elhamdülillah' bir sadakadır. Her 'Lâilâhe illallah' bir sadakadır. Her 'Allâhü ekber' bir sadakadır, iyiliği tavsiye etmek bir sadaka, kötülüğe engel olmak bir sadakadır. Onun kıldığı iki rekat kuşluk namazı bütün bunları karşılar."*

Kuşluk namazı için 102 numaralı hadise bakınız.[230]

Allah'ın Mü'min Kuluna Rahmeti

453. İbni Abbas (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bir adam Cennete girdiğinde anne babasını, hanımını ve çocuklarını sorar. Ona, "Onlar senin derecene ve ameline ulaşamadılar" denir. Bunun üzerine o "Ya Rabbi, ben kendim için de, onlar için de amel işledim" der. Onlara kavuşması emredilir."

İbni Abbas sonra,

*"İman edenleri ve onlara iman ile tâbi olan nesillerini Cennette birbirine kavuşturacağız"****[231]*** âyetini okudu.[232]

Cuma Günü Oruç Tutmak

454. Câbir bin Abdullah el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

Cuma günü Resûlullahın yanına girdik. Yemek yiyordu.

"Yemeğe geliniz" buyurdu.

Biz, "Oruçluyuz yâ Resûlallah" dedik.

"Dün oruç tuttunuz mu?" buyurdu.

"Hayır" dedik.

"Yarın oruç tutacak mısınız?" diye sordu.

"Hayır" cevabını verdik.

"Öyle ise yemeğe geliniz. Sadece Cuma günü oruç tutulmaz" buyurdu. [233]

İzah

Hadis, sadece Cuma günü oruç tutmanın mekruh olduğuna delâlet eder. Bununla beraber âlimler arasında Cuma günü oruç tutmanın hükmü hakkında değişik görüşler vardır. Meselâ İmam-ı Azam ve İmam Mâlik Cuma günü oruç tutmanın mekruh olmadığı görüşündedirler. İmam Mâlik bununla ilgili olarak şöyle der:

"Hiçbir âlimin, fakihin ve kendilerine uyulanların Cuma günü oruç tutmayı yasakladığını görmedim. Cuma günü oruç tutmak iyidir. Ben bâzı âlimlerin tuttuğunu gördüm. Öyleki onlar o gün oruç tutmak için âdeta beklerlerdi."[234]

Cuma günü oruç tutmanın mekruh olmadığını savunan âlimler İbni Mes'ud'un (r.a.) rivayet ettiği şu hadis delil getirirler:

"Peygamber (a.s.m.) her ayda üç gün oruç tutardı. Cuma günleri hemen hemen hiç iftar etmezdi."[235]

İmam Şafiî, Hanbelîler, Muhammed bin Sîrin ve bâzı âlimlere göre, sadece Cuma gününde oruç tutmak mekruhtur. Bu âlimler de şu hadisi görüşlerine delil olarak zikrederler:

"Biriniz bir gün önce veya bir gün sonrasını tutmadan, sadece Cuma günü oruç tutmasın."[236].

Sadece Cuma günü oruç tutmayı yasaklayan hadislerden birisi de şudur:

Peygamberimizin hanımlarından Cüveyriye (r.a.) Cuma günü oruç tutmuştu. Peygamberimiz (a.s.m.), *"Dün oruç tuttun mu?"* buyurdu.

Cüveyriye (r.a.) "Hayır" dedi.

Peygamberimiz (a.s.m.),

"Peki yarın tutacak mısın?" buyurdu.

Cüveyriye (r.a.) "Hayır" dedi.

Resûlullah (a.s.m.),

"O zaman orucunu boz" buyurdu.[237]

Bu görüşte olan âlimler, sadece Cuma günü oruç tutmanın mekruh olduğunu savunan âlimlere, bunu yasaklayan hadislerin muhtemelen ulaşmadığını söylerler. "Ulaşsaydı muhalefet etmezlerdi" derler. Gerçekten de gerek İmam-ı A'zam, gerekse İmam Mâlik zamanında hadisler henüz bir araya toplanmamıştı. Dolayısıyla onların bu hadisten habersiz olmaları mümkündür.

el-Aynî, Cuma günü oruç tutmanın mekruh olmadığını savunan âlimlerin delil olarak kullandıkları İbni Mes'ud'dan rivayet edilen hadis için de, bu hadisin Peygamberimizin sadece Cuma günleri oruç tuttuğuna delâlet etmediğini, aksine Resûlullahın sadece Cuma günü oruç tutmayı yasaklamasının, onun Cuma'dan bir gün evvel veya bir gün sonrasıyla birlikte oruç tutmuş olduğunu gösterdiğini söyler.[238]

Yukarıdaki hadisten hareketle Cuma günü oruç tutmanın mekruh olduğunu söyleyenler, bunun hikmeti olarak da bu günün mü'minler için bayram olmasını zikrederler ve bununla ilgili olarak Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği şu hadise yer verirler:

*"Cuma günü bayram günüdür. Bayram gününüzü oruç günü yapmayınız."**[239]*.

Irkçıların Mahşer Yerindeki Durumu

455. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben bir nesep yarattım, siz ise başka bir neseb edindiniz. Ben "Sizin en iyiniz, benden en çok korkanınızdır" dedim. Siz bundan yüz çevirdiniz ve "Filan oğlu filan, filan oğlu filandan daha hayırlıdır, daha üstündür" dediniz. Bugün ben kendi nesebimi, [sâlih amel ve takvayı], yükseltiyor, sizin nesebinizi, [soy sop ve makamınızı], alçaltıyorum. Nerede Allah'tan korkanlar?"[240]

305 ve 421. numaralı hadislerin izahına bakınız.[241]

Zenginin Borcunu Ödemeyi Geciktirmesi

456. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Zenginin borcunu ödemeyip oyalaması zulümdür."[242]

İzah

Kişi aldığı borcu ödemeyi çok arzulamasına rağmen bazan buna muvaffak olamaz. Dinimiz böylelerine müsamaha göstermeyi tavsiye eder. Meselâ bir âyet-i kerimede bununla ilgili olarak şöyle buyurulur:

"Eğer borçlu kimse darlık içinde ise, ona, borcunu ödeyecek duruma gelinceye kadar mühlet verin. Onun borcunu hiç almayıp bağışlamak ise, eğer bunun Allah katındaki mükâfaatını bilseniz, sizin için daha hayırlıdır." [243]

Konu ile ilgili birçok da hadis vardır.

Dinimiz, imkanı olmayan borçluya mühlet tanımayı, şayet mümkünse borcu tamamen bağışlamayı tavsiye ederken, zengin birisinin vadesi

geldiğinde imkanı olduğu halde borcunu ödememesini ise, hadiste de ifâde edildiği gibi, zulüm olarak değerlendirmiştir.[244]

Peygamberimizin Bütün Ümmeti Cennettedir

457. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Hiçbir ümmet yoktur ki bir kısmı Cehennemde, bir kısmı da Cennette olmasın. Ancak benim ümmetim bunun dışındadır. Ümmetimin tamamı Cennettedir."[245]

İzah

Peygamberimiz hürmetine, Yüce Allah onun ümmetine diğer ümmetlere yapmadığı çeşitli lütuflarda bulunmuştur. Hadis kitaplarında Muhammed ümmetini anlatan pekçok hadis vardır, işte bu hadis de bunlardan birisidir.

Meselâ insanlığın pekçoğunun tâbi olduğu Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerine mensup olan kimselerden bir kısmı Cennete, bir kısmı ise Cehenneme gideceklerdir. Kendi zamanlarındaki peygamberlerine ve âhir zaman peygamberi olan Sevgili Peygamberimize inanan Yahudi ve Hıristiyanlar Cennete gideceklerdir. Kendi peygamberlerine inansalar da kitaplarında vasıflarını yazılı buldukları Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inanmayan, onun peygamberliğini kabul etmeyen Yahudi ve Hıristiyanlar ise Cehenneme gideceklerdir. Peygamberimizin ümmeti ise günahkârları Cehennemde cezalarını çektikten sonra da olsa, tamamı sonunda Cennette toplanacaklardır. Bu da Muhammed ümmetine Allah'ın bir lütfudur.[246]

Kadının Kadına, Erkeğin Erkeğe Çıplak Olarak Dokunması

458. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Erkek erkeğe, kadın da kadına çıplak olarak dokunmasın." ***[247]***

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadisin metni şöyledir:

Erkek erkeğin avretine bakmasın, kadın da kadının avretine bakmasın. Bir örtü içerisinde erkek erkeğe, kadın da kadına sokulmamalı.

Bilhassa günümüzde kadının kadınla olan (sevicilik); erkeğin de erkekle olan (lutîlik) gayr-i meşru ilişkisinin yaygın olması, Peygamberimizin bu yasağındaki hikmeti açıklamaya kâfidir.[248]

Önemsemeden Söylenen Bir Söz

459. Bilal bin Haris el Müzem (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz kişi kendisinin hiç de önemsemediği, fakat Allah'ın rızasına sebep olan bir söz söyler; Allah da o söz sebebiyle kıyamet gününe kadar o kimse için sevap yazar.

Yine kişi kendisinin hiç de önemsemediği, fakat Allah'ın gazabına sebep olan bir söz söyler; Allah da o söz sebebiyle kıyamet gününe kadar o kimse için günah yazar." ***[249]***

Kayıp Bir Şeyi Bulmak İçin Yapılacak Dua

460. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey yitiği bulduran, şaşkına yol gösteren! Yitiğe geri dönmesi hususunda yol gösteren Sensin. Şüphesiz kaybettiğim şey Senin lütuf ve fazlındandır (daha önce onu bana Sen vermiştin). İzzet ve hakimiyetinle yitiğimi bana geri gönder."[250]

Resûlullahın Keremi

461. Ebû Cezül rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hüneyn ve Hevazin günlerinde bizi esir aldığında, esirleri ve davarları paylaştırmaya gitti. Ben o sırada yanına gelip şu şiiri söylemeye başladım:

Ey Allah'ın Resulü, kereminle bize lütufta bulun.

Hiç şüphesiz sen ümit bağladığımız ve iyiliğini beklediğimiz bir zâtsın.

Serbest bırak kaderin musibetine uğramış kadınları.

Bunlar darmadığın olmuş, devranları dönmüştür....

Biz, bu insanlara bir hediye olarak, giydireceğin bir af bekliyoruz.

Zira sen muzaffer olur ve affedersin.

Affet, Allah da muzaffer kılınacağın kıyamet gününde seni affetsin.

Resûlullah (s.a.v.) bu şiiri işittiğinde,

"Bana ve Abdulmattalib oğullarına düşen sizin olsun" buyurdu.

Bunu duyan Muhacirler, "Bizimkiler de Allah ve Resûlünündür" dediler. Ardından Ensar da "Bizim olanlar da Allah ve Resûlünündür" dediler.[251]

İzah

Hevazin kabilesi, Resûlullahın Mekke'yi fethettiğini haber alınca, onun üzerine yürümek için hazırlık yaptılar. Orduya katılan askerlerin mallanın ve hanımlarını korumak için savaşmalarını temin maksadıyla mallarını ve hanımlarını da yanlarına aldılar. 22 Ocak-19 Şubat 630 günlerinde yapılan savaşta Müslümanlar galip geldiler ve Hevazinlerin büyük bir kısmını esir aldılar. Esirlerin arasında Peygamberimizi (s.a.v.) emziren Sa'doğulları kabilesinin mensupları da vardı. İçlerinden biri kalkarak esirler arasında süt halalarının, teyzelerinin ve dadılarının olduğunu söyledi. Sonra da yukarıdaki şiiri okudu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) onlara kadın ve çocukları, ya da mallarını tercihte serbest bıraktı. Onlar kadınlarını ve çocuklarını tercih ettiler. Resûlullah (s.a.v.),

"Bana ve Abdulmattalib oğullarına düşen sizin olsun" buyurdu.

Bunu duyan Muhacirler, "Bizimkiler de Allah ve Resûlünündür" dediler. Ardından Ensar da "Bizim olanlar da Allah ve Resûlünündür" dediler.

Bu hadise, bir yandan Peygamberimizin (s.a.v.) kadirşinaslığını göstermekte, diğer yandan da Sahabîlerin Peygamberimize olan sevgilerini, onu razı etmeyi herşeyin üzerinde tuttuklarını ortaya koymaktadır.[252]

İyilikleri Boşa Çıkanlar

462. Sevban (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kıyamet gününde ümmetimden Tihama Dağı kadar sevapla getirilen bir kavimle karşılaşacağım. Allah o iyilikleri tamamen boşa çıkarır" buyurdu.

Sahabîler, "Ey Allah'ın Resulü, onları bize tanıt ki, bilmeyerek onlardan olmayalım" dediler.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Onlar sizin din kardeşlerinizdir. Fakat onlar Allah'ın yasaklarıyla başbaşa kaldıklarında onları çiğnerler."[253]

Azabı En Şiddetli Olacak Kimse

463. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kıyamet gününde azabı en şiddetli olacak kimse zâlim idarecidir." [254]

İzah

Peygamberimiz pekçok hadislerinde mü'minleri zulümden sakındırmıştır. Meselâ bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Zulümden sakınınız. Çünkü zulüm kıyamet gününde karanlıklardır." [255]

Peygambemiz (s.a.v.) yukarıdaki hadislerinde de kıyamet gününde zâlim idarecinin azabının en şiddetli olacağını bildirmiştir. Konu ile ilgili bir başka hadis ise şu mealdedir:

"Kıyamet günü, insanlar içerisinde Allah'ın en çok kızdığı ve Ondan en uzak olan kişi, zâlim idarecidir."[256]

Şevval Ayında Oruç Tutmak

464. Ebû Eyyub el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Ramazan ayında oruç tutar, Şevval ayından da altı gün daha tutarsa, bütün seneyi oruçlu geçirmiş gibi olur."[257]

İzah

Şevval ayı, Ramazan'dan sonraki aydır. Recep ayında bir miktar, Şaban ayında daha fazla oruç tutmak teşvik edildiği, Ramazan ayında farz kılındığı gibi, Şevval ayında da oruç tutmak teşvik edilmiştir.Yukarıdaki hadis bu teşviklerden biridir.

Şevvalda tutulan altı gün oruçla bütün senenin ibâdet olarak aeçirilmesine sebeb olarak, amellere bire on sevap verilmesi gösterilir. Buna göre Ramazan ayı on ayın orucuna, Şevval ayında tutulan altı gün de iki ayın orucuna denk gelmekte, böylece on iki ay oruçlu olarak geçirilmiş olmaktadır.

Nitekim bütün seneyi oruçlu geçirmek isteyen bir Sahabîye Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz senin üzerinde ailenin hakkı vardır. Ramazanı ve peşinden geleni [Şevval] bir de Çarşamba ve Perşembe günlerini oruçlu geçir. O zaman sen bütün sene oruç tutmuş gibi olursun."[258]

Ramazan ayından sonra Şevval ayında da oruç tutulmasının tavsiye edilmesinin hikmeti şu olsa gerektir:

Nasıl farz namazlardan sonra kılınan sünnet namazlar farzlarda işlenilen ufak tefek kusurları affettiriyorsa; farz olan Ramazan orucundan sonra sünnet olarak tutulan Şevval ayı orucu da, farz oruçta işlenilen kusurları, hatâları affettirir.

Bu ayda oruç tutulmasının tavsiye edilmesinin bir hikmetini de şu hadisten öğreniyoruz:

"Ramazandan sonra oruç tutan kişi, savaşta geri çekilip yeniden hücum eden kimseye benzer."[259]

Ramazan'da oruç sayesinde insan şeytanla olan mücâdelesinde büyük ölçüde galip gelir. Ramazan'dan sonra ise şeytan yine var gücü ile hücuma geçer, insanı mağlup eder. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle, Ramazan'dan sonra tutulan orucu, güzel bir teşbih ile savaşta bir taktik gereği geri çekilip sonradan hücuma geçerek düşmanı mağlup eden kimseye benzetmektedir.

Şevval ayı orucunun nasıl tutulacağı hususunda âlimler arasında farklı görüşler vardır. İmam Şafiî'ye göre efdal olan Ramazan Bayramı'nın hemen ardından hiç ara vermeden tutmaktır.

Fakat bâzı âlimler hadiste böyle bir kayıt olmadığını, Şevval ayının ister başında, ister ortasında, ister sonunda bu orucun tutulabileceğini söylerler. Ayrıca bu orucun peş peşe tutulmasının da şart olmadığını ifâde ederler. Bu görüşte olan âlimlerden birisi de Hanbelî mezhebi İmamı Ahmed bin Hanbel'dir.

Bu arada İmam Ebû Hanîfe, İmam Mâlik ve İmam Ebû Yusuf'un Şevval ayında oruç tutmanın mekruh olduğunu söylediklerini de ifâde edelim. Bununla beraber, Nuru'l-İzah, Şerh-i Me-rakı'l-Felah gibi Hanefî ve Mâliki mezhebine âit bâzı kitaplarda Şevval ayında oruç tutmanın sünnet

olduğu kaydı da vardır. Bundan İmam-ı A'zam'dan sonraki Hanefî âlimlerinin Şevval orucu tutmanın sünnet olduğu kanaatında oldukları anlaşılıyor. El Menhel'de bu iki farklı görüşün arasını bulmak için şöyle denilir:

"Hanefî ve Malikî mezhebinde sonradan gelen âlimler, Ebû Hanife'nin ve İmam Mâlik'in görüşlerini Ramazan'dan sonra hiç ara vermeden oruç tutmaya hamletmişlerdir. Veya onların bu hadisten haberleri yoktu. Ya da hadis kendilerine ulaşmış olsa da, bu hadisi sahih saymamışlardır."

Bilindiği gibi, İmam-ı Azam'ın, İmam Mâlik'in yaşadıkları dönemlerde hadisler günümüzde olduğu gibi kitaplar halinde tasnif edilmemişti. Bu sebeple, mezhep imamlarının bâzı hadislerden habersiz olmaları mümkündü. Mesela İmam-ı Azam talebelerine verdiği hükümün aleyhinde bir hadis biliyorlarsa, bunu kendisine söylemelerini istemişti. İmam Mâlik de Muvatta isimle eserinde Şevval ayı orucu hakkında "Bu konuda hiçbir hadis yoktur" dememekte, "Ashabın hiçbirisinden bu konuda bana bir rivayet gelmedi" demektedir.[260]

Netice: Şevval ayında altı gün oruç tutmak sünnettir. Şevval orucunun ayın başında, ortasında veya sonunda tutulması şart değildir. İsteyen istediği zaman tutabilir. Ancak bayramın ilk günü oruç tutmak mekruh olduğundan, bu oruca bayramdan sonra başlanılmalıdır. Bayramın ikinci ve üçüncü gününde oruç tutmak mekruh olmamakla beraber, bayram devam ettiğinden, o günlerde de oruç tutulmamasını tavsiye ederiz. Çünkü ziyaret için gidildiğinde çeşitli ikramlar yapılmaktadır. Ramazan'dan yeni çıkıldığı halde "Ben oruçluyum" demek şaşkınlığa sebep olabilmektedir. Daha bir aylık zaman vardır. Bu noktada bayramı oruçlu geçirecek derecede acele etmeye gerek yoktur.[261]

A'raf Ehli Kimlerdir?

465. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) A'raf ehlinin kimler olduğu soruldu. Resûlullah şöyle buyurdu:

"Onlar, anne ve babalarına isyan edenlerdir, Allah yolunda savaşmış ve şehid düşmüşlerdir. Şehid edilmiş olmaları Cehenneme girmelerine engel olur. Anne ve babalarına isyan etmeleri de Cennete girmelerine mânidir. Onlar Cennet ve Cehennem üzerindeki duvarın üzerindedirler. Et ve yağları eriyinceye kadar bekletilirler. Mahlukatın hesabını bitirince ve onlardan başka kimse kalmayınca, Allah onları rahmetiyle kuşatır ve rahmetiyle Cennete koyar."[262]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, Cennet ile Cehennem arasında bir sur, bir engel vardır. Buraya A'raf denir. Haşirden sonra burada bir müddet bekletilecek kimselere de A'raf ehli denir. Kimlerin A'raf'ta bekletileceği ile ilgili çeşitli rivayetler vardır. İzahını yaptığımız hadis de bunlardan birisidir. Fakat bize göre bu rivayetlerden en kuvvetlisi ve en uygunu A'raf'ta günah ve sevapları eşit gelen kimselerin bekletileceğidir. Cenâb-ı Hak haşirden, yani ölüleri dirilttikten sonra imtihan için yaratıp dünyaya gönderdiği insanların sevaplarını ve günahlarını hem sayı, hem de keyfiyet itibarıyla karşılaştıracaktır. Sevapları günahlarına sayı itibarıyla veya kıymet itibarıyla üstün gelenleri Cennete; eksik gelenleri de Cehenneme

sevkedecektir. Sevap ve günahları birbirine eşit gelen kimseler de A'raf'a sevkedileceklerdir. Nitekim sevaplarıyla günahları eşit gelenlerin durumu sorulduğunda Peygamberimiz,

"Onlar A'raf'ta bulunacaklardır. Onlar oraya isteyerek girmemişlerdir" buyurmuşlardır.[263]

Bu kimselerin günahları Cennete girmelerine, sevapları da Cehenneme sevkedilmelerine mânidir. İzahını yaptığımız hadis, anne babaya karşı gelmenin ne derece büyük bir mes'uliyete sebep olacağını, kişi şehid olsa dahi hemen Cennete girmeyeceğini, A'raf'ta bekletileceğini ifâde eder.

A'raf ehli, cennetlikleri ve cehennemlikleri tanırlar, Cennete sevkedilenlere selâm verirler ve onlarla beraber olmayı arzu ederler. Cehennemlikleri gördüklerinde de onlarla beraber olmamak için Allah'a duâ ederler.

A'raf, Kur'ân-ı Kerim'in en uzun sûrelerinden birisinin isim olmuştur. Bu sûrede Cennet ve Cehennem ehlinin durumu anlatıldıktan sonra A'raf ehlinin durumu da şöyle anlatılır:

"Cennet ile Cehennem arasında bir sur vardır. Orada bulunan A'raf ehli kimseler, Cennet ve Cehennem ehlinin hepsini yüzlerinden tanırlar. Onlar Cennet ehline, 'Size selâm olsun' diye seslenirler. Kendileri Cennete girememiş, fakat girme iştiyakı içindedirler.

"Gözleri Cehennem ehline çevrildiğinde ise Ey Rabbimiz, derler. 'Bizi zâlimler topluluğu ile beraber bulundurma.'

"A'raf ehli, yüzlerinden tanıdıkla Cehennemliklere seslenirler ve derler ki: 'Ne dünyadaki taraftarlarınızın çokluğu, ne servetiniz, ne de büyüklük taslamanız size bir fayda vermedi.

*"Allah onları rahmetine eriştirmez diye yemin ederek küçümsediğiniz kimseler şu Cennet ehli olan zayıf ve fakir mü'minler miydi? Siz de ey mü'minler, girin Cennete, size ne bir korku vardır, ne de mahzun olursunuz.'"**[264]**.*

A'raf ehli, Allah'ın dilediği bir müddet orada kaldıktan sonra Allah'ın rahmetiyle Cennete girerler.[265]

Peygamberimiz İçin Vesîle'yi İstemek

466. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim ezanı işittiğinde şöyle derse, kıyamet gününde onun için şefaatim hak olur:

*"Şu mükemmel davetin (ezanın) ve kıyamete kadar devam edecek olan namazın Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e (s.a.v.) Cennetin en yüksek makamı olan Vesîle'yi ve ona bütün mahlukâtının üstünde bir mertebe ver. Ve Onu vaad ettiğin Makam-ı Mahmud'a, en yüce şefaat makamına gönder." **[266]**.*

İzah

Beyhakî'nin rivayetinde bu duânın basıda, "Senden isterim," sonunda da "Muhakkak ki Sen sözünden dönmezsin" ilâvesi vardır.

Hadiste geçen duayı okumanın fazileti ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Bunlardan birisi de şu mealdedir:

"Müezzini işittiğinizde onun söylediklerini siz de tekrarlayın. Sonra bana salavat getirin. Çünkü kim bana bir defa salavat getirirse, Allah ona o

salavat sebebiyle on sevap verir. Sonra Allah'tan benim için Vesîle'yi isteyin. Çünkü Vesile, Allah'ın kullarından sadece birine nasip olan Cennette bir makamdır. Ümid ederim o kişi ben olurum. Her kim benim için Vesîle'yi isterse onun için şefaatim vacip olur."[267].

Bu duada da ifâde edildiği gibi, Allah Makam-ı Mahmudu Peygamberimize vaad etmiştir. Bu vaad Kur'ân'da şöyle ifâde edilir

"Muhakkak ki, Rabbin seni bir Makam-ı Mahmuda gönderecektir." [268].

Makam-ı Mahmudu Allah Sevgili Peygamberimize vaad ettiğine göre onun ümmetinden bu makama erişmek için duâ etmelerini istemesi, tevazuundandır.

Bediüzzaman, ezandan sonra bu duayı okumanın hikmetiyle ilgili olarak meâlen şöyle der:

Makam-ı Mahmud bir uçtur. Pek büyük ve binler Makam-ı Mahmud gibi mühim hakikatları içine alan büyük bir hakikatin bir dalıdır. Ve kâinatın yaratılmasının en büyük neticesinin bir meyvesidir. O ucu, dalı ve meyveyi duâ ile istemek ise, dolayısıyla o umumî olan büyük gerçeğin, kâinatın en büyük neticesi olan haşir ve kıyametin vücut bulmasını ve saadet yeri olan Cennetin açılmasını istemektir. O istemekle, saadet yurdu olan Cennetin yaratılmasının en mühim bir sebebi olan insanların ibâdetlerine ve dualarına kendisi dahi iştirak etmiş olmaktadır. Bu kadar hadsiz derecede büyük bir maksadın gerçekleşmesi için bu hadsiz dualar dahi azdır. Hem Hz. Muhammed'e (a.s.m.) Makam-ı Mahmudun verilmesi, bütün ümmet için yapacağı büyük şefaati içindir.[269]

Evet, Peygamberimize (s.a.v.) bu en yüce şefaat makamı verilecektir. Nitekim kendisi bunu uzunca bir hadiste açıklamıştır. Bu hadislerinde,

mahşer gününde insanların hesap için uzun zaman bekleyeceklerini, bu esnada büyük sıkıntılara maruz kalacaklarını, Hz. Âdem'e müracaat edeceklerini, fakat onun kendilerine şefaat edemeyeceğini, böylece Hz. İsa'ya kadar geleceklerini ve nihayet onun insanları kendisine göndereceğini, kendisinin de hesabın bir an önce başlaması, bekleme sıkıntısının son bulması için şefaat edeceğini bildirmiştir. Konunun tafsilatı için Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 186-191. sayfalarına bakılabilir.[270]

Borcu Öderken Ve İsterken Kolaylık Göstermek

467. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Borcunu isterken ve borcunu öderken kolaylık gösteren kimseye Allah merhamet etsin." ***[271]***

Zikrettiğimiz kaynaklardaki hadis şöyledir:

"Satarken, alırken, borcunu isterken ve borcunu öderken kolaylık gösteren kimseye Allah merhamet etsin."

Tirmizî'de şu hadisler de vardır:

"Allah sizden önce yaşamış birine rahmetiyle muamele etti. Çünkü bu kimse satınca, satın alınca kolaylık gösterir, alacağını yumuşaklıkla isterdi."

"Allah satışta, satın alışta ve ödemede kolaylık gösterilmesini sever."

(799 numaralı hadise bakınız.)[272]

Haya Ve Fuhuş

468. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Aişe! Haya insan olsa idi, sâlih bir kimse olurdu. Hayâsızlık insan olsa idi, mutlaka kötü bir kişi olurdu."[273].

Musibete Uğramış Birini Gören Ne Demeli?

469. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz musibete uğramış birini gördüğünde içinden, 'Beni sana ve kullarından bir çoğuna gerçekten üstün kılan Allah'a hamdolsun' derse, bu, kendisine verilen o nimete şükür olur."[274].

Kişi İçin En Büyük Kazanç Nedir?

470. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

"Kişi, sahibini doğru yola götüren veya kötülükten sakındıran bir ilimden daha faziletli bir kazanç elde etmemiştir. Kişinin ameli istikamet üzere olmadıkça, dini de istikamet üzere olmaz."[275].

Peygamberimizin Emrolunduğu Söz

471. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) vefatından önce,

"Allah'ım, Seni noksan sıfatlardan tenzih ve hamd ü sena ile takdis ederim" demeyi çoğaltmıştı.

"Yâ Resûlullah, ben senin 'Allah'ım, Seni noksan sıfatlardan tenzih ve hamd ü sena ile takdis ederim' sözünü çok fazla söylediğini görüyorum" dedim.

"Ben bununla emrolundum' dedi

ve 'Allah'ın yardımı ve fethi geldiği zaman" (Nasr Sûresi) âyetini okudu.[276]

Yolculukta Oruç Tutmak

472. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Hamza bin Amr el-Eslemî Resûlullaha, "Ya Resûlallah, ben sürekli oruç tutan birisiyim. Yolculukta da oruç tutabilir miyim?" diye sordu.

Resûlullah (sa.v.),

"İstersen tut, istersen tutma" buyurdu.[277]

İzah

Bütün ibâdetlerde olduğu gibi, oruçta da dinimizin getirdiği bâzı kolaylıklar ve ruhsatlar vardır. Bakara Sûresinin 183. âyetiyle orucun farz kılındığını bildiren Rabbimiz, bir sonraki âyet-i kerimede de oruca dayanamayacak olanlara ruhsat vererek şöyle buyurur:

"O size farz kılınan oruç sayılı günlerdir. O günlerde sizden her kim hasta, yahut yolculuğa çıkmış olur da oruç tutamazsa, tutamadığı günler sayısınca sıhhat bulduğu ve rahat ettiği başka günlerde oruç tutar. Fazla

ihtiyarlık ve devamlı hastalık gibi sebeplerle oruç tutmaya güç yetiremeyenlerin üzerine bir fakir doyuracak kadar fidye vermek lâzımdır."

Bu ruhsatın hikmeti de bir sonraki âyette *"Allah size kolaylık diler, güçlük dilemez"* cümlesiyle ifâde edilir.

Ramazan ayında Hanefi'lere göre en az 90, Şâfiîlere göre ise 144 kilometrelik bir yere giden kimse, oruca niyet etmeyebilir. Oruçlu iken, meselâ öğle vakti yolculuğa çıkan kimse oruca devam etmelidir. Fakat böyle biri yolculuk esnasında dayanamayıp orucunu bozarsa, sadece kaza etmesi gerekir, keffâret icap etmez. Nitekim Peygamberimiz birkaç defa yolculukta orucunu bozmuş, onu gören Sahabîler de oruçlarını açmışlardır. [278]

Şâfiîlere göre oruç tutmamanın mubah olabilmesi için yapılan yolculuğun mubah olması gerekir.

Ayet ve izahım yaptığımız hadisten de anlaşılacağı üzere, yolculuğa çıkan birine oruç tutmaması için ruhsat verilmiş olmakla beraber, kişinin oruç tutmasının mı, yoksa tutmamasının mı daha efdal olduğu hususu âlimler arasında farklı yorumlanmıştır. Evzaî, Ahmed bin Hanbel gibi âlimler yolculukta oruç tutmamanın daha faziletli olduğunu söylerler. Enes bin Mâlik (r.a.), Said bin Cübeyr, İmam Mâlik, Sevrî, İmam Şafiî ve Hanefîler ise yolculukta oruç tutmanın daha faziletli olduğunu savunurlar. Bu konuda hangisi kolayına gelirse kişi öyle hareket eder diyen üçüncü bir görüş daha vardır. Biz de güç yetirebilenlerin yolculukta oruç tutmalarının daha faziletli olduğu görüşünü benimsiyoruz.[279]

Başkasından Esirgenmesi Helâl Olmayan İki Şey

473. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

*"İki şey vardır ki, onları başkalarından esirgemek helâl olmaz: Su ve ateş."**[280]***

İzah.

Hadiste su ve ateşin ihtiyaç sahibinden esirgenmesinin helâl olmadığı bildirilir. Başka bir hadiste ise yolda fazla suyu olduğu halde onu yolculardan esirgeyen kimse ile Allah'ın kıyamet gününde hoşnutluk ifâde eden bir sözle konuşmayacağı, ona rahmet nazarıyla bakmayacağı ve temize çıkarmayacağı bildirilmiştir. Hadisin devamında da Allah'ın böyle kimselerin karşısına çıkıp,

'Tıpkı senin dünyada iken kendi elinin eseri olmayan şeyin fazlasını esirgediğin gibi, bugün Ben de senden lütfumu esirgiyorum" diyeceği bildirilmiştir.[281]

Suyu başkalarına vermemek büyük mes'uliyete sebep olurken, ihtiyaç sahibine su vermenin ise kişiyi ateşten dahi kurtarabileceği nazara verilir. Hatta hayvana dahi su vermenin kişiye sevap kazandıracağı bildirilir.[282] Yine bir hadiste susamış bir Müslümanın susuzluğunu gideren kimseye mahşer gününde ağzı mühürlü Cennet içeceğinden içirileceği müjdelenmiştir.[283]

Bir Dua

474. İmran (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam "Ya Resûlullah, ben Müslüman oldum. Nasıl duâ edeyim?" dedi. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Şöyle de: 'Allah'ım, din ve dünya işlerimi yürütmek için Senden hidâyet diliyorum. Nefsimin şerrinden Sana sığmıyorum."[284].

Doğruluk Ve Yalancılık

475. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Kul doğru söyleye söyleye, doğruluğu araştıra araştıra sonunda Allah katında "sıddîk özü sözü doğru" olarak yazılır.

Kul yalan söyleye söyleye ve yalanın peşinden gide gide "kezzâb=çok yalancı" olarak yazılır."[285].

Yemin Ve İki Şahitle Hüküm Verme

476. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) iki şahitle birlikte, yeminle dâvayı hükme bağladı. [286]

İzah

Müslim ve Müsned'deki rivayet, "yemin ve bir şahitle birlikte" şeklindedir.

Yemin, mahkemede dâvayı ispat yollarından birisidir. Yukarıdaki hadiste iki şahitle beraber, yeminle bir dâvayı Peygamberimizin hükme bağladığı bildiriliyor. Müslim'de ve daha başka hadis kitaplarında yer alan

bir hadiste de Peygamberimizin bir şahitle beraber yeminle bir dâvayı hükme bağladığı bildirilmiştir. Buna göre yemin, bir şahidin yerini tutmuştur.

İmam Ahmed bin Hanbel, İmam Mâlik ve İmam Şafiî'ye göre bâzı dâvalar yeminle beraber bir şahitle hükme bağlanabilir.

Hanefîlere ve Mâlikîlerden bâzılarına göre ise yemin de edilse, bir şahitle dâva hükme bağlanmaz. Konunun tafsilatı fıkıh kitaplarındadır.[287]

Mezarlıkta Ne Denilmeli?

477. Âişe Validemiz (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahı (s.a.v.) aradım, bulamadım. Ararken mezarlığa kadar gittim. O orada

"Selâm üzerinize olsun ey mü'minler yurdu. Siz bizim öncülerimizsiniz. Biz de size kavuşacağız" buyurdu.

Sonra beni gördü ve (beni kast ederek),

"Gücü yettiği halde böyle söylememişse yazıklar olsun" buyurdu.[288]

İzah

Mezarlığa gidildiğinde bu şekilde selâm vermek sünnettir. Konuyla ilgili bir diğer hadis şu mealdedir:

"Selâm üzerinize olsun ey kabir halkı! Allah sizi de, bizi de bağışlasın. Sizler bizden önce gittiniz. Biz de arkadan geleceğiz."[289]

Kisrâdan Sonra Kisrâ Gelmeyecek

478. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kisrâ helak olduktan sonra, başka Kisra gelmeyecektir. Kayser helak olduktan sonra, başka Kayser gelmeyecektir. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, onların hazineleri Allah yolunda infak edilecektir." ***[290]***

İzah

Daha önceki hadislerin izahında da yer verdiğimiz gibi, Peygamberimizin (s.a.v.) pekçok mucize çeşitlerinden birisi de Allah'ın bildirmesiyle gaybdan haber vermesidir. Bu hadis de onun gaybî haberlerinden birisidir.

Mısır devlet başkanlarına "firavun," Habeş hükümdarlarına "necâşî," Yemen meliklerine "tübbâ" denildiği gibi, İran hükümdarlarına "kisrâ," Rum hükümdarlarına da "kayser" deniliyordu.

Peygamberimizin verdiği bu haber, zaman içerisinde gerçekleşti. Kisra ve Kayser çok kısa zaman sonra helak oldular. Hz. Ömer devrinde Sa'd bin Ebî Vakkas'ın (r.a.) emri altındaki İslâm ordusu Kisramın saltanatını tarumar etti. İranın zengin hazineleri ele geçirildi. Ve bunlar Peygamberimizin haber verdiği gibi, Allah yolunda harcandı.[291]

Fakirlerin Yüzünden Zenginlerin Vay Haline

479. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kıyamet gününde fakirlerin yüzünden zenginlerin vay haline. Fakirler: "Rabbimiz, bizim için onlar üzerine farz kıldığın haklarımızda bize haksızlık ettiler, hakkımızı vermediler" deyince, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

"İzzet ve celâlime yemin ederim ki sizi nimetime yaklaştıracak, onları da uzaklaştıracağım."

Sonra Resûlullah şu âyeti okudu:

"Mallarında isteyen ve istemeyen yoksullar için bir nasip vardı."[292]

İzah

Hadis, zekât vermemenin mes'uliyetini ifâde eder. Konu ile ilgili çeşitli âyet ve hadisler vardır. Meselâ zekât vermeyenler bir âyette şöyle tehdit edilirler:

"Allah'ın lütuf ve insanıyla onlara verdiği şeyde cimrilik edenler, bu cimrilikleri kendileri için bir hayırdır sanmasınlar. Bu onlar için serdir. Cimrilik ettikleri şey Kıyamet gününde ateşten halka olarak onların boyunlarına dolanacaktır. Göklerde ve yerde olan herşey Allah'ındır ve sonunda Ona döner. Allah sizin yaptıklarınızdan da hakkıyla haberdardır." [293]

Zekât vermeyenler sadece Kur'ân'da değil, hadislerde de şiddetle ikaz edilmişlerdir. Meselâ bu hadislerden birisi şöyledir:

"Allah'ın kendisine vermiş olduğu malın zekâtını vermeyen kimsenin malı, Kıyamet gününde, iki gözünde iki siyah nokta bulunan, dehşetli, zehirli bir yılan şekline sokulur ve bu yılan o gün mal sahibinin boynuna

sarılır. Sonra ağzı ile mal sahibinin çenesinin iki tarafından yakalar ve 'Ben senin dünyada çok sevdiğin malınım, ben senin hazinenim' der."[294].

Zekât vermeyenlerin cezasını anlatan bir hadis de şöyledir:

"Zekâtı ödenmeyen deve, sığır ve koyunlar Kıyamet gününde şaşılacak kadar semiz ve büyük olarak gelip sahiplerini boynuzlarıyla boynuzlarlar ve tırnaklarıyla tepelerler. Bu işkence, hayvanların sonuncusu işini bitirip tekrar birincisi başlamak suretiyle bütün insanların hesapları görülünceye kadar devam eder."[295].

Evet, bütün mal ve mülkün hakikî sahibi Allah'tır. Yüce Rabbimiz bir kısım kullarına imtihan için birçok nimet ve servet ihsan etmiştir. Sonra da zenginlere kendi verdiği maldan çok cüz'i bir kısmını fakirlere vermesini emretmiştir. Allah'ın karşılıksız olarak verdiği malı, Onun verilmesini emrettiği yere vermeyen kimse ise, Kâinat Sultanının emrine muhalefet ettiğinden, elbette azabı hak eder, Onun nimetinden uzak kalır.[296]

Arefe Akşamı Resûlullahın Yaptığı Dua

480. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Arefe akşamında Resûlullah (s.a.v.) şöyle duâ etti:

"Allah'ım, şüphesiz sen yerimi görüyorsun, sözümü işitiyorsun, gizlimi ve açıkladığımı biliyorsun. Benim işlerimden Sana gizli kalan hiçbir şey yoktur. Ben zavallı ve muhtacım. Yardım diliyor, korunmamı istiyorum. Günahlarından korkan, endişe eden, onları ikrar ve itiraf eden biriyim. Yoksulların istemesi gibi Senden istiyorum. Günahkar ve zelilin yakarışı gibi Sana yakarışta bulunuyorum, Sana karşı boyun bükmüş, zillete maruz kalmış, burnu sürtülmüş kimsenin duâ edişi gibi, Sana duâ ediyorum.

"Allah'ım, duamı reddedip de beni hüsrana uğratma. Bana acı ve merhamet et. Ey kendisine dilekte bulunulanların ve ey dilekleri verenlerin en hayırlısı."[297].

Ramazan'da Günah Ve Sevapların Karşılığı İki Mislidir

481. Ümmü Hâni binti Ebî Tâlib (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ümmetim Ramazan'ın hakkını tam olarak yerine getirdiği sürece zillette olmayacaktır" buyurdu.[298]

"Ey Allah'ın Resulü! Ramazan ayının hakkını zayi ederek rezil olmak ne demektir?" diye soruldu.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Ramazan'da Allah'ın yasaklarının çiğnenmesidir. Kim onda zina eder veya içki içerse, ertesi sene o vakte kadar Allah ve göktekiler ona lanet okurlar. O kimse Ramazan'a ulaşmadan önce ölürse, Allah katında Cehennem ateşinden korunmasına vesîle edineceği bir iyilik bulamaz.

"Ramazan ayına hürmetsizlikten sakının! Çünkü başka ayda bulunmayacak şekilde onda sevaplar kat kat verilir. Günahlar da böyledir." **[299]**.

Kadını Kocası Aleyhinde Kışkırtan Kimse

482. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim ipek giyer ve gümüş kabdan birşey içerse, bizden değildir. Kadını kocası, köleyi efendisi aleyhine kışkırtan, arasını bozan, bizden değildir." **[300]**.

İzah

Daha önce de bir vesile ile izah ettiğimiz gibi, erkeklerin ipek giymesi ve kadın erkek her Müslümanın gümüş kap kullanması dinimize göre haramdır. Peygamberimiz bu hadislerinde, böylelerinin sünnet üzere olmadıklarını nazara vermiştir.

Hadisin ikinci kısmında da kadını kocası aleyhinde kışkırtmanın caiz olmadığı hususu nazara verilmektedir.

Kötü tabiatlı bir takım insanlar, gerek hasetleri yüzünden, gerekse başka sebeplerden dolayı bazan kadını kocası aleyhine, zaman zaman da erkeği hanımı aleyhine kışkırtmaya çalışırlar. Bunun için de, aslı astarı

olmayan birtakım dedikodular uydururlar. Söylenmemiş sözü söylenmiş; yapılmamış şeyi yapılmış gösterirler. Bunun neticesinde ise, aile yuvasında tatsızlık ortaya çıkar. Hattâ bâzan bu tatsızlık boşanmaya kadar gidebilir. İşte Peygamberimiz hadisin bu kısmı ile, böylelerine karşı çıkmakta, onları tehdit etmektedir.

Öyleyse, eşler böyle kimselere karşı uyanık olmalılar. Kendilerine söylenilen şeyin doğruluğunu iyice araştırmadan hareket etmemelidirler. Söylenilen şey veya getirilen haber doğru da olsa, hemen hiddetlenmek uygun olmaz. Yıkıcı olmadan o şeyin tamirine çalışılmalıdır. Bu yapılırken elbette çeşitli zorluklarla karşılaşılacaktır. Fakat aile saadetinin bozulmaması için bu zorluklar göğüslemneye elbette değer.[301]

Kâmil İmanın Bir Şartı

483. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

*"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, bir adam kendisi için sevdiğini din kardeşi için de sevmedikçe, gerçek mânâda iman etmiş olmaz."***[302]**.

İzah

Hadis Nesâî'de, "Din kardeşi yahut komşusu için de dilemedikçe" şeklinde tereddütlü bir şekilde yer alır. Diğer râviler ise hadisi "Din kardeşi için de" diye seksiz olarak rivayet etmişlerdir.

Hadis, kâmil mümin olmak için kişinin kendisi için arzu ettiği faydalı bir şeyi din kardeşi için de arzu etmek gerektiğini, mefhum-u muhalifiyle de

kendisi için arzu etmediği zararlı şeyleri din kardeşi için de arzu etmemek gerektiğini ifâde etmektedir. Kendisi için arzu ettiği bir şeyi din kardeşi için de arzu etmeyen kimse, yine mü'mindir, ancak kâmil mü'min değildir.

Ancak hadisteki ölçüye uymak kamil iman için yeterli değildir. Kişinin diğer İslâmî esasları da yerine getirmesi icab eder.[303]

Peygamberimizin Duasının Tesiri

484. Ata rivayet ediyor:

Saib bin Yezid'in sakalının beyaz, saçının ise siyah olduğunu gördüm. "Ey Mevlam [efendim], saçında niçin beyaz kıl göremiyorum?" dedim.

O şöyle dedi: "Saçım hiçbir zaman beyazlaşmaz. Bunun sebebi şudur: Ben çocuktum ve çocuklarla oynuyordum. Resûlullah bizim yanımıza geldi ve bizlere selam verdi. Çocukların arasından ben, "Aleykümselam" dedim. Beni çağırdı.

"İsmin nedir?" diye sordu.

"Said bin Yezid" dedim. Elini başıma koydu ve

"Allah seni mübarek kılsın" buyurdu.

Resûlullahın elini koyduğu yerler beyazlaşmıyor.[304]

Mü'min Diken Batmasından Sevap Kazanır

485. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir mü'mine bir diken dahi batsa, Allah mutlaka onun için on sevap yazar, on tane küçük günahı affedilir ve on derece yükseltilir."[305].

Teşehhüt

486. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bize teşehhüdü şöyle öğretti:

"Bütün dualar, senalar; dil, beden ve malla yapılan ibâdetler Allah'a mahsustur. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun, ey Peygamber. Selam bize ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine de olsun. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed (s.a.v.) Allah'ın kulu ve Resulüdür."[306]

İzah

Hak mezhebler arasında esasta olmasa da, teferruat meselelerde bâzı farklılıklar vardır. Teşehhütte okunan 'tahiyyat' da bu farklı kısma girer. Hanefî mezhebine mensup olan Müslümanlar teşehhütte yukarıdaki duayı okurlarken, Şafiî mezhebine mensup olanların okudukları tahiyyatın baş kısmında biraz farklılık vardır. Şâfiîlerin teşehhütte okudukları tahiyyatın baş kısmı şöyledir:

"et-Tehiyyâtü'1-mübarekâtü, essalevâtü....."

Tahiyyati bu ilâve ile okumak da sünnettir. Çünkü İbni Abbas'ın rivayet ettiği bir hadiste, Peygamberimizin et-Tahiyyâtü'yü böyle okuduğu bildirilmiştir.[307] Şafiî mezhebi de hak bir mezhep olduğuna göre, isteyen teşehhütte tahiyyatı Şâfiîlerde okunduğu şekliyle okuyabilir. Bunda hiçbir mahzur yoktur.

Bediüzzaman, teşehütte et-Tahiyyatü'yü okumanın hikmetini 6. Şua'da geniş bir şekilde izah etmiştir. Bunu meâlen alıyoruz:

Her mü'minin namazı, onun bir nevi mîracı hükmündedir. Ve o huzura lâyık olan kelimeler ise, Peygamberimizin büyük Mîracında söylenen sözlerdir. Teşehhütte et-Tehiyyâtü'yü okuyarak onları zikretmekle, Peygamberimizin Mîraçta Cenâb-ı Allah'la yaptığı o kudsî sohbet hatıra gelir. Bu hatırlamadan o mübarek kelimelerin mânâları hususîlikten, umumîliğe çıkar. O kudsî ve geniş mânâlar tasavvur edilir. O tasavvuf ile, kıymeti ve nuru yükselir, genişler.

Meselâ Resûl-i Ekrem (a.s.m.), o gecede Cenâb-ı Hakka karşı selâm yerinde "Et-Tehiyyâtü lillahi" demiş. Yani,

"Bütün hayat taşıyan varlıkların, hayatlarıyla gösterdikleri tesbihat ve yaratıcılarına takdim ettikleri fıtrî hediyeler, ey Rabbim, Sana mahsustur. Ben, bütün canlı varlıkların Sana yaptıkları tesbihatları hayalimde canlandırarak ve onların Seni tesbih ettiklerine inanarak Sana takdim ediyorum."

Nasıl ki, Resûlullah (a.s.m.) "Et-Tehiyyatü" kelimesiyle, bütün hayat sahibi varlıkların fıtrî ibâdetlerini niyet edip onlar nâmına Cenâb-ı Hakka takdim ediyor. Öyle de, tahiyyatın özeti olan "el-mübârekâtü" kelimesiyle de, bütün bereket ve tebrik sebebi olan, insanları hayrette bırakarak bârekallah dedirten, mübarek denilen, hayatın ve hayat sahibi varlıkların hülasası olan mahluklar, bilhassa tohumların ve çekirdeklerin, dânelerin, yumurtaların fıtrî mübârekiyetlerini, bereketlerini ve kulluklarını temsîl ederek, o geniş mânâ ile söylüyor. Mübârekâtın hülasası olan "Essala-vât" kelimesiyle de, hayat sahibi varlıkların hülasası olan bütün ruh sahiplerinin kendilerine mahsus ibâdetlerini düşünüp, Yüce Allah'ın dergâhına o geniş

manâsıyla arzediyor. "Ve't-tayyibât" kelimesiyle de, ruh sahibi varlıkların hülasası olan kâmil insanların ve devamlı Yüce Allah'ı tesbihle ve Ona ibâdetle meşgul olan meleklerin salâvatının özü olan "tayyibât" ile, nurânî ve yüksek ibâdetlerini kast ederek, bütün bu ibâdetleri Yüce Allah'a has kılıp takdim ederler.

Nasıl ki, o gecede Cenâb-ı Hak tarafından "Es-Selâmu aleyke yâ eyyühe'n-nebiyyü=Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi senin üzerine olsun, ey Peygamber" demesi, gelecekte yüzer milyon insanların her biri, her gün, en azından on defa "Es-Selâmü aleyke yâ eyyühe'n-nebiyyü" demelerine âmirâne işaret eder. Ve Yüce Allah'ın selâmı, o kelimeye geniş bir nur ve yüksek bir mânâ verir. Öyle de, Resûlullahın (a.s.m.) o selama karşılık olarak,

"Es-Selâmü aleynâ ve alâ ibadiüahi's-salihîn=Selâm bize ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine de olsun" demesi, gelecekte muazzam ümmeti ve ümmetinin salihleri, Allah'ın selâmını temsil eden İslâmiyete mazhar olmasını ve İslâmiyetin umumî bir şian olan mü'minler arasındaki "es-Selâmü aleyke," "ve aleyke's-Selâm" umum ümmet demesini rica ederek ve duâ tarzında Yüce Yaratıcısından istediğini ifâde eder ve hatırlatır. Ve o sohbette hissedar olan Hz. Cebrail (a.s.), Allah'ın emretmesi üzerine, o gece "Eş-hedü en lâilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Rasûlullah=Ben şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed (a.s.m.) Allah'ın kulu ve Resulüdür" demesi, bütün ümmet kıyamete kadar böyle şehadet edeceğini ve böyle diyeceklerini müjdeleyerek haber verir. İşte Mîraçta Allah ile Peygamberimiz arasında cereyan eden bu kudsî konuşmayı hatırlamakla, tâhiyatta söylenilen kelimelerin mânâları parlar, genişler.

Tâhiyattaki mânâları bu şekilde açıklayan Bediüzzaman, izahını yaptığı hukikatların inkişafında kendisine yardım eden garip bir hâlet-i nıhıyeyi de meâlen şöyle kaydediyor:

Bir zaman karanlıklı bir gurbette, karanlık bir gecede, zulmetli bir gaflet içinde, koca kâinatın içinde yaşadığım ânı, hayalimde cansız, ruhsuz, ölü, boş ve müthiş bir cenaze olarak göründü. Geçmiş zamanı dahi bütün bütün ölü, boş, müthiş olarak hayal ettim. O hadsiz mekân ve hudutsuz zaman, karanlıklı bir vahşetgâh suretini aldı. O haletten kurtulmak için namaza sığındım. Teşehhütte "Et-Tahiyyâtü" dediğim zaman birden kâinat canlandı; hayattar, nûrânî bir şekil aldı, dirildi. Hayy-ı Kayyumun parlak bir aynası oldu. Bütün hayattar cüzleriyle beraber, hayatlarının selâmlarım ve hediyelerini devamlı bir surette Hayy-ı Kayyuma takdim ettiklerini ilmelyakîn, belki hakkalyakîn ile bildim, gördüm.

Sonra "Es-Selâmü aleyke yâ eyyühe'n-nebiyyü" dediğim vakit, o hudutsuz, o boş zaman, birden Resûl-i Ekremin (a.s.m.) başkanlığı altında, hayat sahibi ruhlar ile vahşet saçan suretten çıkıp, sevimli bir seyrangâh suretine dönüştü.[308]

Evet, namazda tâhiyyatı gaflet içerisinde değil de, bu duygular içerisinde okuyan, o derece namazdan feyiz ve lezzet alan mü'minlere ne mutlu! Yüce Allah'tan bizlere de namazlarımızda bu duygulan ihsan etmesini niyaz ediyoruz.[309]

Her Nefis Ölümü Tadacaktır

487. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Cebrail bana şöyle dedi: "Ey Muhammed, istediğin kimseyi sev, sonunda ayrılacaksın; istediğin şeyi yap, sonunda onun karşılığını göreceksin; istediğin kadar yaşa, sonunda öleceksin." Cebrail bana çok veciz konuştu."[310]

İzah

Cebrail (a.s.) bu veciz konuşmasında Resûlullaha ve onun şahsında ümmetine çok mühim üç hususu ders vermektedir. Bunların birincisi, insanın sevdiği kimseden ayrılmasıdır. Öyle ise insan fâni sevgililere bel bağlamamalı, baki olan birini sevmeli, Onun emirleri dâiresinde hareket etmelidir.

Cebrail'in (a.s.) ikinci olarak hatırlattığı husus, büyük küçük her ne yaparsa yapsın, bunun insanın yanına kar kalmayıp mutlaka karşılığını göreceği gerçeğidir. Bu, kötülükler için böyle olduğu gibi, iyilikler için de böyledir. İnsan hardal tanesi kadar dahi olsa bir iyilik yapmışsa, bu zayi edilmeyecek, sevap kefesine konacaktır. Dolayısıyla Cebrail (a.s.) bununla insana kötülükten uzaklaşmasını, iyi şeyleri yapmasını ikaz etmektedir.

Cebrail'in hatırlattığı üçüncü bir husus da çoğu insanın gaflet içerisinde olduğu ölüm gerçeğidir. Aslında Kur'ân'da da Yüce Allah nefis taşıyan herşeyin öleceğine dikkat çekerek insanların gafletten uyanmasını istemiştir. Meselâ bu âyetlerden ikisi şu mealdedir:

"Her nefis ölümü tadacaktır."[311]

"Hepinizin dönüşü Onadır."[312]

Bu umumî kaideden hiç kimse kendisini hariç tutamaz. Allah'ın en sevdiği kullar dahi ölümün pençesinden kurtulamazlar. Eğer ölümden

kurtulan birisi olsaydı, hiç şüphesiz Sevgili Peygamberimiz olurdu. Fakat o da vefat etti. Yüce Allah Habibine hitaben,

"Senden önce hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik"[313].

buyurarak bu gerçeğe dikkat çekmiştir. İzahını yaptığımız hadiste de Cebrail (a.s.) Peygamberimize (s.a.v.) ve onun şahsında ümmetine bunu hatırlatmıştır.[314]

İnsanlarda Bulunması Güzel Olan Üç Şey

489. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Şu üç şey kimde yoksa o benim ve Allah'ın beğendiği bir yaşayış tarzı üzere değildir" buyurdu.

"Onlar nedir, ey Allah'ın Resulü?" denildi. Şöyle buyurdu:

1. *Cahillerin kabalığına aldırış ettirmeyen bir hilim,*

2. *İnsanlarla hoş geçineceği bir ahlâk,*

3. *Kendisini Allah'ın haramlarından alıkoyan bir takva."*[315].

İzah

Bu ve sonraki hadiste geçen "hilim" yumuşak huyluluk demektir. Bu iki hadiste yumuşak huyluluk övülmektedir. Hilim daha pekçok hadiste övülmüştür. Meselâ bir hadiste hilim, Allah ve Resulünün sevdiği bir haslet olarak vasıflandırılırken,[316] bir başka hadiste peygamberlerin ahlâkından olduğu bildirilmiştir.[317]

Peygamberimiz yine bir hadislerinde, Müslümanın hilim sayesinde gece nafile olarak namaz kılan, gündüz de nafile olarak oruç tutan kimselerin seviyesine yükseleceğini bildirmiştir.[318]

Hadiste hilim sahibi birinin câhillerin kabalığına aldırış etmemesi gerektiği nazara verilmiştir. Başka bir hadiste ise cahilane davranana hilimle, yumuşaklıkla karşılık vermekle Allah katında yüksek derecelere ulaşılabileceği nazara verilmiştir.[319] Çünkü câhil, ne yaptığını, ne söylediğini bilmeyen kimsedir. Dolayısıyla böylelerinin hareket ve sözlerini nazara alarak onlarla sataşmaya, kavgaya girmek yersizdir. Nitekim câhillerin sataşmalarına aldırış etmeyenler Kur'ân'da da şöyle övülürler:

"Rahmân'ın makbul kulları onlardır ki, yeryüzünde ağırbaşlılık ve alçak gönüllülükle yürürler. Câhiller onlara sataştığında ise 'Selâmetle' deyip geçerler." ***[320]***

Son olarak Allah'ın bir isminin de "el-Halîm" olduğunu ifâde edelim.[321]

Hadiste ikinci olarak, insanlarla hoş geçinecek ahlâk övülmektedir. Bu konu üzerinde bir önceki hadisin izahında durmuştuk.

Üçüncü olarak da kişiyi Allah'ın haramlarından alıkoyan takva övülmektedir. Takva, kişinin Allah korkusundan dolayı haramlara girmemesi demektir. İnsanların Allah'tan duydukları korku derece derecedir. Herkes imanın kuvveti nisbetinde Allah'tan korkarlar. İşte hadiste kişiyi haramlardan alıkoyabilecek derecedeki bir korku övülmektedir.[322]

İlmin Ve Hilmin Fazileti

490. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

*"İlmin hilme eklenmesinden daha faziletli iki şey birbirine eklenmemiştir."****[323]***.

İzah

Bir önceki hadiste hilimle ilgili açıklamada bulunmuştuk. Burada konu üzerinde biraz daha duracağız.

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde de ilim ve hilim hakkında şöyle buyuruyor:

*"İlim tahsil edin. İlmin yanında ağırbaşlılık ve yumuşak huylu olmayı da öğrenin. Talebelerinize, öğretmenlerinize karşı yumuşak davranın. Cehaleti hümine galip gelen zâlim âlimlerden olmayın."****[324]***.

Resûlullah (s.a.v.) bir hadislerinde de Allah'tan kendisini ilimle zenginleştirip, hilimle süslemesini istemiş,[325] başka bir hadislerinde de ilimle hilmin nasıl elde edilebileceğinin yolunu göstererek şöyle buyurmuştur:

İlim ile hilmin beraber zikredildİği bir hadis ise şöyledir:

*"İlim, öğrenmekle ve zorluk çekmekle; hilim de ahlâkı güzelleştirmeye gayret göstermekle elde edilir."****[326]***.

Rızık Günah Ve Sevaba Göre Verilmez

491. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Günahlar rızkı azaltmaz, sevaplar da rızkı çoğaltmaz. Ve duayı terketmek günahtır."[327].

İzah

Hadis, rızkın takdirinde günah veya sevabın tesirinin olmadığını ifâde etmektedir. Yani Allah günah işlemeyenlere çok, günah işleyenlere az rızık vermeyeceğini açıklamaktadır. Tam tersine bazan günahkârlara daha çok rızık vererek bununla kullarını imtihana tâbi tutar. O günahkâr kul Allah'ın kendisine fazla rızık vermesini, Onun kendisini sevdiği mânâsında anlar. "Yaptığım şeyler demek ki günah değil. Bak Allah bana senden daha çok mal veriyor" diyerek ibâdetine devam eden kullara karşı övünür. Evet, rızkın fazla veya az olmasının kişinin itaatkâr veya günahkâr olmasıyla ilgisi bulunmamaktadır.

Hadiste dikkat çekilen bir husus da duâ etmemenin günah olduğudur. Çünkü duâ da bir kulluktur, ibâdettir. Dolayısıyla duâ etmeyen bu ibâdeti terk etmekle günah işlemiş olmaktadır.

Namazda Tâdil-i Erkan

492. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) mescidde namazın rükû ve secdelerini tamamlamayan bir adam gördü. Ona,

"Allah rükû ve secdelerini tamamlamayan birinin namazını kabul etmez" buyurdu.[328]

İzah

Namazın rükû ve secdelerine dikkat etmeye tâdil-i erkan denilir. Tâdil-i erkan, kıyamda iken dim dik, rükûda iken belin dümdüz durması, rükûdan kalktıktan sonra secdeye gitmeden önce beli iyice doğrultmak ve "sübhanallah" deyecek kadar öylece beklemek, iki secde arasında da "sübhanallah" deyecek kadar oturmaktır. Kısaca, namazı aceleye getirmeden hakkını vererek kılmaktır. Zaten ilâhî bir hediye olan namazın zevkine varmak, bütün rükünlerini eksiksiz yapmak, aceleye getirmemekle mümkündür.

Tâdil-i erkân, İmam Ebû Yusuf ve İmam Şafiî'ye göre farzdır. Bu imamlara göre, tâdil-i erkâna riâyet edilmeden kılınan namazları yeniden kılmak gerekir. Delilleri, "Rükû ve secdede belini düz tutmayan kimsenin namazı sahih değildir" hadisidir.[329] Bu imamların bir başka delilleri de Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği şu hadistir:

"Resûlullah (a.s.m.) mescidin bir tarafında otururken içeri bir zât girdi, namaz kıldı, sonra selâm verdi, oturdu. Peygamberimiz selâmını aldıktan sonra,

"Dön ve tekrar namaz kıl. Sen namaz kılmış sayılmadın" buyurdu.

Bu durum üç defa tekrarlandı. O zât Peygamberimizden tarif etmesini isteyince, Resûlullah şöyle buyurdu:

"Namaz kılmak istediğinde tam bir abdest al, sonra kıbleye dön, tekbir al. Sonra vücud azaların yatışıncaya kadar rükûda dur. Sonra başını kaldırıp ayakta düzgün duruncaya kadar kıyamda kal. Sonra sükûnet buluncaya kadar secde yap, sonra kalk vücudun sakinleşinceye kadar otur. Bundan sonra bütün namazlarını böyle kıl."[330]

İmam-ı Âzam ve diğer talebesi İmam Muhammed'e göre ise tâdil-i erkân farz değil vaciptir. Terki durumunda ise sehiv (yanılma) secdesi gerekir, namaz yeniden kılınmaz. Ezan Cami Namaz ve Büyük İslâm ilmihali isimli eserlerimize bakınız.[331]

Seccade Üzerinde Namaz Kılmak

493. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir hasır üzerinde namaz kıldı. [332]

İzah

Asr-ı Saadette namazlar toprak üzerinde kılınıyordu. Camilerde şimdi olduğu gibi halı serili değildi. Zemin topraktı. Yukarıdaki hadiste Peygamberimizin (s.a.v.) bazan namazını hasır üzerinde kıldığı bildirilir. Bu bir nevi seccade sayılabilir.

Ancak namaz kılmak için seccade kullanmak şart değildir. Temiz olmak şartıyla toprak üzerinde namaz kılınabileceği gibi, halı üzerinde de namaz kılınabilir. Halının temiz olduğu biliniyorsa, üzerine ayrıca bir seccade sermeye gerek yoktur.[333]

Kışın Oruç Tutmak

494. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kişin oruç tutmak, meşakkatsiz elde edilen bir ganimettir."**[334]***

İzah

Oruç ibâdetini zorlaştıran günlerin uzun olması ve hararetin fazlalığıdır. Gerek günlerin uzunluğu, gerekse hararetin fazlalığı yaz günleri için geçerlidir. Dolayısıyla yaz günleri oruç tutmak zordur. Kış ise böyle değildir. Çünkü hem kış günleri kısadır, hem de insan kış günlerinde suya fazla ihtiyaç duymaz. Bunun içindir ki, Peygamberimiz (s.a.v.) yukarıdaki hadislerinde kış orucunu, meşakkatsiz, savaşsız elde edilen ganimete benzetmiştir.[335]

Arefe Günü Orucu

495. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

"Arefe günü oruç tutmak, birisi geçmiş, birisi de gelecek sene olmak üzere iki senenin küçük günahlarına keffârettir."[336]

Cennet Ehlinde Artış Olmaz

496. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Şüphesiz Allah Cenneti yarattı ve ona girmesi için aşiretlerden, kabilelerden kimseler yarattı. Onların sayısı ne artar, ne de eksilir" buyurdu.

Birisi, "Öyle ise niçin amel işleyelim?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Amel işleyin, herkes yaratıldığı şeye erecektir" buyurdu.[337]

İzah

Cennet ehlinin yaratılmış olması, Allah'ın kendi iradesiyle bir kısım insanları Cennet ehli olarak, bir kısım insanları da Cehennem ehli olarak yarattığı mânâsına gelmez. Çünkü böyle olması imtihan sırrını ortadan kaldırır. Bu ve benzeri hadisler, Allah'ın Cennet için cüz'i irâdesini hayır yolunda kullanacak, Cehennem için de cüz'i irâdesini şer yolunda kullanacak kimseler yarattığı şeklinde anlaşılmalıdır. Yani kişinin Cennetlik ve Cehennemlik amel işlemesinde Allah'ın hiçbir zorlaması söz konusu değildir. Zaten Sahabînin Resûlullahın sözünü sanki Cennetlikleri Allah'ın tamamen kendi iradesiyle yarattığı şeklinde anlayıp "Öyle ise niçin amel işleyelim?" şeklindeki sorusuna Peygamberimizin verdiği cevap, Allah'ın Cennetlikleri kendi iradesiyle seçmediğini, buna layık olan kullarını oraya koyacağını gösterir.

Sayının değişmemesi ise, Allah Cenneti de, Cehennemi de sayısını kendisinin bildiği kimselerle dolduracağı mânâsına gelir. Allah, daha Cenneti yaratır yaratmaz kıyamete kadar yaratacağı kullarından kaç kişiyi Cennete koyacağını ve bunların kimler olduğunu biliyordu. Dolayısıyla Allah'ın bildiği bu sayıda artma ve eksilme olmayacaktır. Hadis bunu ifâde eder.[338]

Hz. Ali İle Kur'ân Birbirinden Ayrılmaz

497. Ümmü Seleme (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Ali Kur'ân ile, Kur'ân Ali ile beraberdir. Bu ikisi Kevser Havzının başına yanıma gelinceye kadar birbirinden ayrılmaz."[339]

İzah

Peygamberimiz Allah'ın bildirmesiyle, Hz. Ali'nin elini hadiselere ve dahilî fitnelere maruz kalacağını görmüştü. Hz. Ali'yi ümitsizlikten, Müslümanları da onun hakkında yanlış düşüncelerden kurtarmak için, "Ben kimin efendisi isem, Ali de onun efendisidir, gibi hadislerle Hz. Ali'yi tesellî, ümmetini de irşad etmiştir.

İşte yukarıdaki hadis de bu tesellî ve irşadlardan birisidir. Peygamberimiz bu hadisleriyle hem Hz. Ali'yi sonraki yıllarda maruz kalacağı suçlamalara karşı tesellî etmiş, hem de ümmetini bu suçlamalara inanmamaları konusunda irşad etmiş, Hz. Ali'nin Kur'ân'la beraber olacağını, ondan asla ayrılmayacağını bildirmiştir. Nitekim 670, 691, 720, 754 numaralı hadislerde gelecek olan Haricîler, Hz. Ali gibi fazîlet ehli ve ilimle dopdolu birini Kur'ân'a karşı gelmekle itham etmişlerdir. Siffîn Savaşından sonra hakemleri kabul ettiği için Onu Kur'ân'ın hükmünü bırakıp insanların hükmüne tâbi olmakla suçlamışlardır. Hz. Ali de onlara verdiği cevabında Kur'ân'a olan bağlılığını şu sözlerle ifâde etmiştir:

"Ben iki hakemin Kur'ân'ın hükümlerine itaat etmeleri, yasaklarından kaçınmaları şartıyla verecekleri hükme razı olurum. Kur'ân'ın hükümlerine uygun hüküm verirlerse, kesinlikle bize bu hükme karşı hareket etmek

düşmez. Şayet Kur'ân'm hükümlerine muhalefet ederlerse, biz zâten onların verecekleri hükme uymayız.

"Biz bu konuda insanların hüküm vermelerini kabul etmiş değiliz. Kur'ân'ın hükmünü talep ediyoruz. İşte bu Kur'ân, iki kapak arasında, satırlarla yazılmış, dili olmayan bir kitaptır. O ancak insanlar okuduğunda konuşur ve hükmü açıklar."

Hz. Ali bu sözleriyle Peygamberimizin mucizâne verdiği haberi de tasdik ediyordu.[340]

Kur'ân'dan Bir Ayeti İnkar Edenin Durumu

498. Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Kur'ân'dan bir âyet inkar ederse, *o*, *kâfir olmuştur."****[341]***

İzah

İnanç esaslarından birisi de kitaplara imandır. Bir insanın Müslüman sayılabilmesi için Allah'ın peygamberlerine indirdiği kitapların tamamına Allah'ın indirdiği şekliyle inanması gerekir. Tevrat, Zebur, İncil veya Kur'ân'dan birisine inanmayan biri Müslüman sayılmaz. Kur'ân'ın tamamına inanmayan biri kâfir olabileceği gibi, Kur'ân'ın sadece bir sûresine, hatta hadiste de ifâde edildiği gibi, bir âyetine dahi inanmayan kimse Mü'min sayılmaz. Müslüman olduğu halde sonradan inanmayan kimse ise İslâm dâiresinden çıkmış olur.[342]

Ümmet Yetmiş Üç Fırkaya Ayrılacak

499. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Bu ümmet yetmiş üç fırkaya ayrılacak. Bunların bin dışında hepsi Cehennemdedir."

"Cennette olan bir fırka hangisidir?" denildi.

"Ben ve Ashabımın yolunda giden fırka" buyurdu. [343]

İzah

Bu hadisin verdiğimiz kaynaklarda geçen bir rivayeti de şöyledir:

"Yahudiler yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan yetmiş ikisi Cehennemde, biri Cennettedir. Cennette olan fırka Kur'ân ve Sünnet etrafında toplanan fırkadır."

Bu hadisi Ehl-i Sünnet dâiresi içindeki cemaatlara ve tarikatlara tatbik etmek yanlıştır. Ehl-i Sünnet içerisindeki bütün cemaatlar ve tarikat mensuplarının amelleri iyi ise Cennette olan gruba dahildirler. Cehennemde olan yetmiş iki fırka Ehl-i Sünnetin dışında olan ehl-i bid'a mezhepleridir. Zeydiyye ve Câferiyye mezheplerinin Ehl-i Sünnetle aralarında temel meselelerde bir ayrılık olmadığı için, amellerine göre firkâ-i nâciyeden olmalarını ümit ediyoruz.[344]

İsa (a.s.) İnecektir

500. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Dikkat edin! İsa bin Meryem ile benim aramda peygamber yoktur. Dikkat edin! o benden Sonra ümmetim içinde halifemdir. Deccâli öldürecek, hacı kıracak. Cizyeyi ve savaşı kaldıracak. Dikkat edin, sizden ona kavuşan selâm söylesin."[345].

İzah

Pekçok âyet-i kerimede Kıyametin kopacağı, insanlarla birlikte bütün kâinatın ölümü tadacağı bildirilmektedir.[346] Yüce Allah, insanın ecelini ömrüne gizlediği gibi, Kıyametin vaktini de kâinatın ömrüne gizlemiştir. Bununla beraber, Kıyamete yakın onu haber veren bâzı alâmetler ortaya çıkacaktır. İşte bu alâmetlerden birisi de, Hz. İsa'nın yeryüzüne inmesidir. Yüce Allah bir âyette,

"İsa kıyamet için bir alâmettir"[347]. buyurmuştur.

Hz. İsa'nın eliyle bir mucize eseri olarak ölülerin hayat bulması öldükten sonra dirilmeye bir delil teşkil ettiği gibi, onun semâdan yeryüzüne inmesi de, kıyametin yaklaştığını gösteren alâmetlerdendir. Nitekim Hz. isa'nın yeryüzüne inmesinin kıyamet alâmetlerinden olduğunu ifâde eden pekçok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bâzıları şu mealdedir:

"Sizler on alâmeti görmedikçe hiçbir zaman Kıyamet kopmaz....İsa'nın (a.s.) inmesi."[348].

"Hayatım kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Meryemoğlu [İsa'nın] âdil bir hâkim olarak içinize inmesi yakındır."[349].

"Meryemoğlu İsa sizin yanınıza indiği zaman devlet başkanınız kendinizden, namazda imamınız olduğu [İsa da (a.s.) namazınıza uyduğu] zaman bakalım nasıl olursunuz."[350].

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de Hz. İsa'nın ineceğini, Deccalı öldüreceğini, hacı kıracağını, cizyeyi ve savaşı kaldıracağını bildirmektdir. Müsned'de geçen bir rivayette ise bunlara ilâveten, yer yüzüne emniyet ve güvenin yerleşeceği, devenin arslanla, kaplanların sığırlarla, koyunun kurtlarla otlayacağı, çocukların yılanlarla oynayacağı, bunların birbirlerine zarar vermeyeceği, Allah'ın dilediği bir müddet yeryüzünde kalacağı, sonra vefat edeceği bildirilmektedir.[351]

Hadiste ifâde edilen Deccal da yine kıyametin büyük alâmetlerindendir. Kıyametten bir müddet önce çıkacak, büyü ve yalanlarla hakkı bâtıl ile karıştıracak, hakkı bâtıl, bâtılı hak olarak gösterecek, münâfıkâne iş görecek ve insanlara "Ben sizin Rabbinizim" diyecek bir yalancıdır.

İfâde edilen haçın kırılması, domuzun öldürülmesi, cizyenin kaldırılması, Müslümanların yayılacağından kinayedir. Devenin arslanla, kaplanların sığırlarla, koyunların kurtlarla otlaması, çocukların yılanlarla oynaması ise, emniyetin yerleşeceğinden ve kimsenin kimseye zarar vermeyeceğinden kinayedir.

Demek oluyor ki, Hz. İsa'nın kıyamete yakın yeryüzüne ineceği kesindir. Burada hatıra bir suâl geliyor: Resûlullah (a.s.m.) son peygamber olduğuna ve peygamberlik kapısı onunla kapatıldığına göre, bir peygamber olan Hz. İsa'nın gönderilmesi nasıl olacaktır?

Evet, Peygamberimizle peygamberlik kapısı kapatılmıştır. O, Hatemü'l-Enbiyâdir. Ondan sonra bir peygamberin gelmesi düşünülemez. Zaten Hz. İsa da bir peygamber olarak değil, Peygamberimize ümmet olarak gelecek ve onun şeriatiyla amel edecektir. Nitekim Peygamberimiz

bir hadislerinde, *"Eğer İsa hayatta olsa bana uymaktan başka birşey yapmaz"*[352]. buyurmuştur.

Müslim'de yer alan başka bir hadiste de, Hz. İsa'nın sünnet-i seniyyeye tâbi olacağı açıkça bildirilmektedir.[353]

Alimler de bu konuyla ilgili olarak şöyle derler:

"Hz. İsa, şeriat-ı Muhammediyeyi tekrar ve tecdidle görevlidir. İslâmla amel edecek tek peygamber Hz. İsa'dır: O, dinin hor ve hakir görüldüğü, itildiği bir zamanda gelip âdil bir hâkim olarak vazife yapacaktır. Yeryüzüne inmeden önce o günün şartlarında İslâmla ilgili gerekli her türlü bilgiyi öğrenmiş olarak gönderilecek ve geldiğinde bunları tatbik edecektir."[354]

Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi'nde de İsa'nın (a.s.) Hz. Peygamberin şeriatına uyduğu ortaya çıkması için, Mehdîye uyacağı ve onun ardında namaz kılacağı şeklinde bir hadise yer verilmektedir.[355]

Zaten izahını yaptığımız hadiste de Peygamberimiz İsâ'ın (a.s) kendisinin halifesi olacağını bildirerek bu konuya açıklık getirmektedir.

Bediüzzaman, Hz. İsa'nın inmesini, Hıristiyanlık dininin tasaffî ederek hurafelerden arınması, tevhide şeklinde yorumlar. Ayrıca onun maddeten inmesinin de mümkün olduğunu söyler. Tafsilat için Bediüzzaman'ın Yorumları Işığında Kıyamet Alâmetleri isimli eserimizin 223-237. sayfalarına bakılabilir.[356]

Dünya Üzüntüsü İle Güne Başlamak

501. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim dünya için üzüntülü olarak güne başlarsa, Rabbini kızdırmış olarak güne başlamış olur. Kim kendisine isabet eden musibetten dolayı sızlanır, şikâyet ederek sabahlarsa, Allah'tan şikâyet etmiş olur. Kim malından yararlanmak için bir zenginin yanında küçülürde onun eliyle bir nimete kavuşursa, Allah'ı kızdırmış olur. Kime Kur'ân ihsan edilmiş olur da, o kimse Cehenneme girerse, Allah'tan uzak bir hayat yaşadığı için Cehenneme girmiştir."[357].

Zehirli Hayvanlara Ve Nazara Karşı Okunacak Dua

502. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hasan ve Hüseyin'e okur ve şöyle duâ ederdi:

"Her nevi şeytandan, her çeşit zehirli hayvan ve günahkâr gözden koruması için Allah'ın mükemmel kelimeleri ile size duâ ederim."[358].

İmanın Tadını Aldıran Üç Şey

503. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Şu üç şey kimde bulunursa imanın tadını almış olur. Bunlar: (1) Allah ve Resulünün kendisine herşeyden daha sevimli olması, (2) Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra, ateşe atılıp yanması, tekrar küfre dönmekten kendisine daha sevimli gelmesi, (3) sadece Allah rızası için sevmesi ve sadece Allah rızası için kızması."[359].

İzah

Tad yenilen şeylerde olur. İman ise yenilen şeylerden değildir. Öyle ise "îmanın tadını bulur" ifâdesi mecazdır. İman bala benzetilmiştir.

Allah'a kullukta gerçekten büyük lezzet vardır. Cüneyd-i Bağdadî, bunu ifâde için, "Gece ibâdetine devam edenler için ibâdet, eğlence sahipleri için eğlence yapmaktan daha lezzetlidir" demiştir. İbrahim bin Ethem de, "Vallahi biz öyle bir lezzet içerisindeyiz ki, hükümdarlar bu lezzeti bilmiş olsalardı, bunun için bize savaş açarlardı" diyerek imandaki, kulluktaki lezzeti açıklamıştır.

Hadiste üç şeyin sayılması, bunlar kalbe âit ameller olduğundan bunlara riya, gösteriş karışmadığı içindir.

İmam Muhyiddin Nevevî, "Bu hadis, İslâmın esas kaidelerinden büyük bir kaidedir" derken, Buhârî'yi şerheden âlimlerden Bedrüddin Aynî buna ilâveten şöyle der:

"Nasıl büyük bir kaide olmasın ki; bu hadiste imanın aslını, hattâ aynını teşkil eden Allah ve Resûlullah sevgisi vardır. Gerçekte Allah ve Resûlullah sevgisi, Allah'tan başkasını sevmemek ve küfre dönmekten tiksinmek, imanı kuvvetli, kalbi imana yatkın ve imanı etiyle kanına karışmış olan kimselere müyesserdir. İşte imanın tadını bulacak olan ancak bunlardır."

Kulun Allah'ı sevmesi, Onun emirlerine uyarak ibâdet ve kullukta bulunmayı, emirlerine karşı gelmemeyi gerektirir. Ayrıca Allah sevgisi, Ondan gelen musibetlere, Onun uğrunda çekilen sıkıntılara rıza nazarıyla bakmayı, şikâyetçi olmamayı, sabretmeyi icab ettirir.

Peygamberi (s.a.v.) sevmek de, onun getirdiği şeriatı benimsemekle, sünnetine uymakla mümkündür.

İmanın tadını aldıran şeylerden birisi de ateşe atılıp yanmayı tekrar küfre dönmeye tercih etmektir. Diğer bir ifâde ile ateşe atılıp yanmayı ne kadar sevimsiz görüyorsa, imandan sonra küfre dönmeyi de o derece sevimsiz görmektir. Buhârî, bu hadisi, imandan dönmesi istenilen birinin kendisine dili ile inkar etmesi için ruhsat verilmiş olsa da azimetle amel ederek ölünceye kadar mü'min kalmanın faziletine delil olarak zikretmiştir.

Hadis, Müslümanları birbirlerini başka bir menfaat için değil, sadece Allah için sevmeye de teşvik etmektedir. Kişinin bunu yapabilmesi de yine Allah sevgisinden kaynaklanır. Allah'ı layıkı ile sevebilen kullar, Müslümanları da yine Allah için severler. Bir insan bir kardeşini Allah için severse, bu sevgi, ondan bir menfaat göıdüğünde artmayacağı gibi, beklediği menfaata kavuşamaması durumunda da azalmaz. Yine Allah için sevdiği kimseden gelen sıkıntılar da bu sevgiyi azaltmaz.

Aynı şekilde hadis düşmanlık duymanın ölçüsünü de veriyor. Bir Müslümanın Müslüman kardeşlerine öyle sıradan şeyler için düşmanlık beslememesi gerektiğini, Allah düşmanlarına, Allah için düşmanlık beslemek gerektiğini ders veriyor.[360]

Hakkı Söylemekten Geri Durmamak

504. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Doğru olmayan birşey gördüğünüzde veya işittiğinizde, insanların heybeti, hakkı söylemekten sizi alıkoymasın."[361]

Öfkeli İken Hüküm Vermemek

505. Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:

"Hakim, öfkeli iken iki kişi arasında hüküm vermesin."[362]

İzah

Kur'ân-ı Kerim'de bir çok âyette adalet emredilir. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mealdedir:

"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikramda bulunmayı emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir."[363]

Başka bir âyet-i kerime ise şu mealdedir:

"Muhakkak ki Allah size emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Gerçekten Allah bu emriyle size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah herşeyi hakkıyla görür."[364]

Dinimizde adaletin emredilmesinin yanı sıra adaletin tecellisine gölge düşürebilecek şeyler de yasaklanmıştır. İşte bunlardan birisi de yukarıdaki hadiste yasaklanan öfkeli iken hüküm vermektir. Çünkü öfke sıhhatli düşünmeye mânidir. Böyle olunca öfkeli iken hüküm veren hâkimin her zaman için isabet edeceği düşünülemez.[365]

Camilere Devam Etmek

506. İbni Ümmü Mektûm rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Ya Resûlallah, ben gözü görmeyen ve evi mescide uzak olan biriyim. Bana kılavuzluk edecek kimse yok. Namazımı evimde kılmama ruhsat var mı?" diye sordu(m).

Resûlullah (s.a.v.),

"Ezanı duyuyor musun?" buyurdu.

"Evet" dedi(m).

"Senin için ruhsat bulamıyorum" buyurdu.[366]

240 numaralı hadisin izahına bakınız.[367]

Son Nefeste İmanlı Gitmek

507. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim ölümü esnasında "Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun Resulüdür" derse, Cennete girer."

161 numaralı hadisin izahına bakınız.[368]

Cennet Kadınlarının Şarkıları

508. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Cennet ehlinin hanımları, kocaları için hiç kimsenin asla işitmediği güzel seslerle şarkı söylerler. Söylediklerinin içinde şu sözler de vardır:

"Biz çok güzeliz. Hayat bahşederiz. En şerefli kimselerin hanımlarıyız. Bakışları neşe ve sevinç verir."

Ayrıca şunları da söylerler:

"Biz ebedî kalacağız. Asla ölmeyeceğiz. Biz güven içinde mutluyuz. Hiç korkumuz yoktur. Biz hep buradayız, Cennetteyiz. Başka yere göçmeyeceğiz."[369].

Peygamberimizin Sabah Namazındaki Duası

509. Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) sabah namazından sonra şöyle duâ ederdi:

"Allah'ım, ben Senden temiz rızık, faydalı ilim ve kabul edilmiş amel istiyorum."[370].

Allah'ın Yardım Edeceği Kimseler

510. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek şu üç şeyi yapan kimseye yardım etmesi ve mübarek kılması Allah üzerine bir hak olur. Bunlar:

***1.** Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek bir köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye yardım etmesi ve mübarek kılması Allah üzerine bir hak olur.*

***2.** Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek evlenen kimseye yardım etmesi ve mübarek kılması Allah üzerine bir hak olur.*

***3.** Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek ölü bir toprak parçasını ekilip biçilen bir hale getiren kimseye yardım etmesi ve mübarek kılması Allah üzerine bir hak olur."*[371].

İzah

Bununla ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Üç grup insana Allah muhakkak yardım eder. Bunlar; sahibiyle anlaşma yaparak hürriyete kavuşmak için borçlanan ve bunu ödemek isteyen köle, namus ve iffetini muhafaza etmek düşüncesiyle evlenmek isteyen ve Allah yolunda cihad eden kimselerdir."[372].

İzahını yaptığımız hadisde üç şeyi yapana Allah'ın yardım edeceği ve yaptığı işleri kendisi için mübarek kılacağı bildiriliyor. Bunlardan birincisi, bir köleyi hürriyetine kavuşturmak.

Bilindiği gibi, kölelik tarihin ilk devirlerinden itibaren vardı. Köleliği ilk olarak İslâmiyet başlatmadı. Dinimiz, köleliliği birden kaldırmamakla beraber, zaman içerisinde kaldırmayı hedefledi.

Ayrıca köleleri hürriyetine kavuşturmayı teşvik etti ve bunun için bâzı hükümler getirdi. Şöyle ki:

Bir mü'min bâzı hatâ ve kusurlarına karşılık, günahlarını affettirebilmek için keffaret ödemesi icab eder. Bir mü'mini yanlışlıkla öldüren kimsenin karşılığında bir köleyi azad etmesi ve karşı tarafa diyet ödemesi,[373] yeminini bozan kimsenin köle azad etmesi,[374] bunlardan bâzılarıdır.

Köle azadını teşvik eden bir diğer husus da "mukâteb"liktir, Bu, efendisi tarafından hürriyeti için bir kıymet takdir olunan kölenin belirtilen parayı kazanıp ödemesi yoluyla hürriyetini kazanmasıdır. Yüce rabbimiz kullarını buna teşvik etmiştir.[375] Ayrıca dinen zengin sayılanların vermesi

farz olan zekâtın verilmesi gereken yerlerden birisinin de mükâtebe köleler olduğunu bildirmiştir.[376]

Bir âyet-i kerimede de Müslümanların zekât haricinde verecekleri en sevaplı sadakalardan birisinin hürriyetine kavuşmak için efendisi ile anlaşan kölelere verilen sadaka olduğu bildirilmiştir.[377]

Köleleri hürriyetlerine kavuşturmayı teşvik eden âyetlerin yanı sıra pekçok hadis de vardır. Bunlardan birisi şu mealdedir:

"Bir kimse erkek veya kadın bir köleyi hürriyetine kavuşturursa Allah o kölenin her azası karşılığında o mü'minin bir azasını Cehennemden azâd eder."[378]

İşte izahını yaptığımız hadis de bunlardan birisidir. Hadiste Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek bir köleyi hürriyetine kavuşturan kimseye yardım etmesinin ve bu işi kendisi için mübarek kılmasının Allah üzerine bir hak olduğu bildirilerek Müslümanlar buna teşvik edilmiştir. Köleleri hürriyetine kavuşturmayı teşvik eden hadislerin yanı sıra dinimizde kölelere birçok haklar da verilmiştir. Bu konudaki tafsilatı Hanımlara Fetvalar isimli kitabımızın 52-62. sayfalarına havale ediyoruz.

Hadiste Allah'ın yardım edeceği bir başka grubun Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek evlenen kimseler olduğu nazara verilmiştir. Harama düşmek korkusuyla evlenmek isteyene Allah'ın yardım edeceği, hiç ummadığı yerden ona ihsanda bulunacağı Kur'ân'da da şöyle bildirilir:

"İçinizden bekâr olanları ve köle ve cariyelerinizden dindar olanlarını evlendirin. Onlar fakir iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah'ın lütfü geniştir ve O herşeyi hakkıyla bilir."[379]

İzahını yaptığımız hadisten başka Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde de,

"Evlenerek rızkı arayınız" buyurmuştur.[380]

Ancak bu, hiç bir yerden ümidi olmayan, doğru dürüst bir işi bulunmayan birini evliliğe cesâretlendirmemelidir. Çünkü hayat şartları asırlar öncesine göre bilhassa büyük şehirlerde çok değişmiştir. Eskiden eski ve fazla eşyası olmayan bir ev yeterli olurken, günümüzün "mimsiz" medeniyeti insanı maddeten çok şeye muhtaç etmiştir. Evlenmeyi düşünen gençler bunu da nazara almalı, en azından fakir hayata alışkın âilelenin kızına talip olmalıdır.

İzahını yaptığımız hadiste Allah'ın yardım edeceği ve yaptığı şeyi kendisine mübarek kılacağı bir grup da Allah'a güvenerek ve sevabını da Allah'tan bekleyerek ölü bir toprak parçasını ekilip biçilen bir hale getiren kimselerdir. Ölü arazi, hazinenin veya her hangi bir şahsın mülkü olmayan arazi parçalarıdır. Kendisinden faydalanılamayan araziler, hiçbir işe yaramadıkları için ölüye benzetilmişler ve "ölü arazi" diye isimlendirilmişlerdir. Onu tekrar faydalı bir hale getirmeye ise "ihya=diriltme" ismi verilmiştir. Ölü arazi parçası ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Kim bir ölü araziyi ihya ederse, burası onun olur."[**381**]

Ebû Dâvud'da yer alan bir başka rivayet şöyledir:

"Arz Allah'ın arzıdır, insanlar da Allah'ın kullandır. Kim bir ölü araziyi ihya ederse, o yere o herkesden ziyâde hak sahibi olur."

Hanefîlere ve Mâlikîlere göre bir kimsenin ölü araziyi canlandırıp sahiplenebilmesi için devletten izin alması gerekir. İmam Şâfî'ye, İmam Mâlik'e ve âlimlerin çoğunluğuna göre ise böyle bir izne gerek yoktur.

Ölü bir arazi, bir bina inşâ etmek, sürmek, sulamak veya ağaç dikmekle faydalı bir hale getirildiğinde ihya edilmiş olur.

Dinimiz bu hükümle insanları çalışmaya, atıl kalan arazi parçalarım ihyaya teşvik etmektedir.

Bir beldeye bitişik olup o beldenin merası, çocukların oyun sahası veya mezarlık ölü arazi tanımına girse de hiç kimsenin özel mülkü olamayacağını da burada ifâde edelim. Hatta devlet başkanı dahi böyle umumun menfaat temin ettiği yerleri bir kimseye bağışlayamaz.[382]

Müslümanı Aldatmak

511. İbni Mes'ud (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bizi aldatan bizden değildir. Tuzak ve hîle ateştedir."[383]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadisin Ebû Hüreyre (r.a.) ve Ebu'l-Hamrâ'nın (r.a.) rivayetleri yer alır. Bu rivayetlerde hadisin sadece "Bizi aldatan bizden değildir" kısmı kayıtlıdır. Ancak bu kaynaklarda yer alan rivayetler daha uzundur. Hadis en uzun şekliyle Ebû Dâvud ve Tirmizî'de yer alır. Tirmizî'de yer alan Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayeti şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.) satılık bir zahire yığınına uğradı. Elini yığının içine sokunca parmakları ıslandı. Bunun üzerine,

"Ey zahire sahibi, nedir bu ıslaklık?" buyurdu.

Adam, "Yağmurdan ıslandı" cevabını verdi.

Bunun üzerine Resûllulah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Öyle ise müşterilerin görmesi için o ıslak kısmı niçin üste koymadın? Bizi aldatan bizden değildir."

Ebû Dâvud ve Müsned'deki rivayette, Resûlullaha (s.a.v.) "Elini zahirenin içine sok" diye vahyolunduğu yer alır.

Ticâretin manevî açıdan birçok tehlikeleri vardır. Hadiste bunlardan biri nazara veriliyor. O da malın ayıbını gizleyerek müşteriyi aldatmaktır. Hadis, bunun caiz olmadığını, Müslümanların ticârette dürüst olmaları, sattıkları malın kusurunu gizlememeleri ve birbirlerini aldatmamaları gerektiğini ders veriyor. Aldatılan bir müşteri malın kusurunu gördükten sonra onu iade etme hakkına sahiptir.

Diğer taraftan hadis, yetkililerin zaman zaman ticâret mahallerini dolaşarak gördükleri aksaklıkları ikaz etmeleri lüzumuna dikkat çekiyor.

Hadiste geçen "Bizden değildir" ifâdesi, "Bizim sünnetimiz, yolumuz ve ahlakımız üzere değildir" mânâsındadir. Yoksa "Müslüman değildir" mânâsına gelmez.[384]

Şahitlikte Doğru Olanı Söylemek

512. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden, bir şeye şahit olduğunda onun hakkında ya doğru olanı söylesin veya sussun."[385]

İzah

504 numaralı hadisin izahında dinimizin adaletin tecellisine çok ehemmiyet verdiği, adaletin tecellisine engel olacak hususları ise yasakladığını ifâde etmiştik. Adaletin doğru tecellî etmesi için gerekli şartlardan birisi de şahitliktir. Dinimizde Müslümanlar bir yandan doğru şahitliğe çağrılırlarken, diğer taraftan da yalancı şahitlikten sakındırılmışlardır. İşte bu hadis bunlardan birisidir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu hadisleriyle, Allah'a, Onun huzuruna varıp hesap vereceğine inanan bir insanın ya doğruyu söylemesi veya en azından yalan söylemektense susması gerektiğine dikkat çekmiştir.

Şahidlikle ilgili olarak pekçok ayet-i kerime vardır. Meselâ Nisa Sûresinin 135. âyetinde kendi aleyhine de olsa şahidin adaletli olması istenir ve şöyle buyurulur:

"Ey iman edenler! Adalet üzere olun ve Allah için şâhidlik edin kendi aleyhinize veya anne ve babalarınızla akrabalarınızın aleyhine olsa bile. Hakkında şâhidlik ettiğiniz kişi zengin de olsa, fakir de olsa doğruluktan ayrılmayın; çünkü ikisini de Allah sizden daha iyi gözetir. O halde heveslerinize uyup da adaletten ayrılmayın. Eğer hakikati değiştirir ve şahitlikten veya adaletten yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allah yaptıklannizm hepsinden haberdardır."

Furkan Sûresinin 72. âyetinde de yalan şahitlik yapmamak Rahmân'ın makbul kullarının vasıflarından sayılır.

Peygamberimiz de ümmetine yalancı şahitlikten kaçınmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Bir hadislerinde,

"Yalan yere şahitlik, Allah'a şirk koşmaya denk tutulmuştur" buyurmuş, ardından da

"Putlara tapmak gibi, bir pislikten ve yalan sözden kaçının"[386] âyetini okumuştu.[387]

Her ne kadar hadiste "ya doğru olanı söylesin, ya da sussun denilmişse de, bildiği halde şahitliği gizlemek de dinimizde yasaklanmıştır. Bununla ilgili olarak bir âyette şöyle buyurulur:

"Hakkı bâtılla karıştırmayın ve bildiğiniz halde hakkı gizlemeyin." [388]

Aynı Sûrenin 282, âyetinde de şâhidlerin şâhidliğe çağrıldıklarında bundan kaçınmamaları ve hakikati saklamamaları istenir. 283. âyet-i kerimede ise şöyle buyurulur:

".. .Şâhidiiği de sakın gizlemeyin. Kim şâhidlikten kaçınır veya bildiği halde hakikati açıklamayıp gizlerse, kalbini büyük bir günahla kirletmiş olur...."[389]

Namaz Gözün Nurudur

513. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Namaz gözümün nuru kılındı."[390]

İzah

İslâmın beş esasından biri olan namaz, dinin direğidir. Namazla ilgili pekçok âyet ve hadis vardır. Peygamberimiz bu hadislerinde de namazın ehemmiyetine dikkat çekmiştir.

"Gözümün nuru kılındı"

buyurarak namazı çok sevdiğini ifâde etmiştir. Bunu sadece ifâde etmekle kalmamış, fiilen de bu sevgiyi göstermiştir. Farz namazların dışında ayakları şişinceye kadar nafile namaz kılmıştır.

Peygamberimizin (s.a.v.) namaz için "Gözümün nuru" tabirini kullanması, onu çok sevdiği anlamına geldiği gibi, Dr. Zeki Çıkman'a göre namazın göz için müsbet tesiri de vardır. O bununla ilgili olarak şöyle der:

"Gözün namazdaki tâdil-i erkânı, namazın karanlıkta kılınmasının mekruhluğu, gözlerin namazda kapalı olmasının mekruhluğu, gözümüzün katarakt ve glokom'dan (karasu hastalığından) korunması için hususî işaretler olup, 'îki gözümün nuru namaz' hadisi, namazın değer verilen, sevilen bir kıymet olduğunu anlattığı gibi, 'İki gözüme nur veren namaz' ibaresinin de saklı olduğu kanaatindeyiz. Kişi sevdiği ile karşılaştığı zaman 'Seni görünce gözüm gönlüm aydınlandı' diyerek psikolojik bir sevinci ifşa ettiği gibi; namaz direkt olarak maddî gözümüzün sağlığında da etkilidir. Gözün içindeki lens denilen uyumla ilgili merceğin anatomik, fizyolojik ve biyolojik hususiyetlerini bilenler bu ifâdelerin gerçekliğini daha iyi anlayacaklardır."[391]

Haya İmandandır

514. Salim babasından rivayet ediyor:

"Bir adam kardeşine utangaçlığından dolayı öğüt veriyordu. Resûlullah (s.a.v.),

"Bırak onu! Muhakkak haya imandandır" buyurdu.[392]

İzah

Peygamberimiz bir hadislerinde,

"İman yetmiş küsur şu'bedir" buyurmuştur.

Şu'be, bir şeyin parçası, dalı mânâsına gelir. Buna göre bu hadis, "İman yetmiş küsur haslettir" veya "İman yetmiş küsur daldır" demek olur.

İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde hayanın imanın bu yetmiş dalından birisi olduğunu ifâde etmiştir. İmanın diğer dalları da çeşitli hadislerde sayılmıştır. Hadiste imanın şu'belerinden sayılan haya ile ilgili olarak 7, 94, 156, 158, 438, 468 numaralı hadislere de bakınız.[393]

Mü'min Ve Münafık Arasındaki Fark

515. Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor:

"Mü'minin ağlaması yürekten, münafığın ağlayışı ise sadece gözü iledir."[394].

İzah

Hadiste geçen ağlamaktan maksat, Allah korkusundan ağlamaktır. Mü'min Allah'tan duyduğu korku sebebiyle kalpten ağlarken; münâfık,sadece gözü ile ağlar, yani sadece gözünden yaş akar. Bunu da mü'minlere gösteriş olsun diye yapar.[395]

Artık İslamın Sözü Geçecektir

516. Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

"İhsanı ihsan olarak kaldığı müddetçe alınız. Dinîniz için rüşvete dönüştüğünde ise onu almayınız. Onu almadığınızda fakir ve muhtaç duruma düşecek değilsiniz.

Dikkat edin! Beni Merah'ın borusu yeterince öttü. Beni Merah artık öldü. Haberiniz olsun! Bundan sonra İslâmın sözü geçecektir."

Dikkat edin! Kur'ân'la idareci birbirinden ayrılacaklar. Siz Kur'ân nerede ise orada yer alınız.

Dikkat edin! Üzerinize bâzı idareciler gelecek. Eğer onlara itaat ederseniz, dalâlete düşersiniz. Şayet karşı çıkarsanız sizi öldürürler.

Câbir (r.a.), "Ey Allah'ın Resulü, o zamana ulaşırsak nasıl hareket edelim?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"İsâ bin Meryem'in ashabının davrandığı gibi davranın. Onlar testere ile ikiye biçildiler, dar ağaçlarına çıkarıldılar. Allah'a itaat üzere ölmek, Ona isyan ederek yaşamaktan hayırlıdır.[396]

İzah

Hadis, Peygamberimizin (s.a.v.) ümmeti için çok önemli ikazlarını ihtiva ediyor. Bunlardan ilki, hediyeyi ancak hediye olarak verildiği müddetçe almaktır. Eğer bir şey ihsan eden kimse bununla dinî rüşvet isteyecekse, kişiden dinden uzaklaşmasını isteyecekse, o ihsanı almamayı tavsiye etmektedir. O ihsan alınmadığında da fakir ve muhtaç duruma düşülmeyeceği hatırlatılarak mü'minler uyanık olmaya davet edilmektedir.

Hadiste dikkat çekilen ikinci husus, zorbalık devrinin artık bittiği, zorbaların borusunun yeterince öttüğü, bundan böyle İslâmiyetin borusunun

öteceğidir. Dolayısıyla zorbalardan korkarak dinden taviz verilmemesi gerektiğidir. Benî Merah, zorbalığın sembolüdür. Her devirde temsilcisi olmuştur. Günümüzde de temsilcileri vardır. Fakat Allah'a şükür içinde yaşadığımız zamanda da artık "Benî Merah" ölmüştür. Daha borusunu öttüremeyecektir. Bundan böyle İslâm hâkim olacaktır. Bu sebeple ümitsizliğe düşmeye, din düşmanlarına taviz vermeye, onlara şirin görünmeye çalışmaya gerek yoktur.

Hadiste dikkat çekilen üçüncü nokta Kur'ân'la idarecilerin birbirinden ayrılacaklarıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) Allah'ın bildirmesiyle verdiği bu haber, Emevîler devrinden itibaren gerçekleşmiş, idareciler Kur'ân'dan ayrılmıştır. Bizde de Tanzimat hareketiyle başlayan idarecilerin Kur'ân'dan ayrılması, Cumhuriyet devriyle, tamamen belirgin bir hal almıştır. Bu durumda Müslümanlara düşen, Peygamberimizin (s.a.v.) tavsiyesine uyarak,. "Kur'ân'a sarılmak, ondan ayrılmamak" olmalıdır.

Hadisin son kısmı da kendilerine itaat edildiğinde dalâlete düşülecek olan, karşı çıkıldığında ise ölümle biten idarecilere karşı nasıl davranılacağı açıklanmakta, Hz. İsa'nın hükümdarların inkara zorlamaları karşısında bâzı Hıristiyanların testere ile doğranmayı, dar ağacına asılmayı göze alarak onlara karşı çıkmaları örnek gösterilmektedir. (440 numaralı hadise ve izahına bakınız.) Ve Allah'a itaat üzere ölmenin, Ona isyan ederek yaşamaktan hayırlı olduğu nazara verilmektedir.[397]

Müşriklerin Peygamberimize Bir Teklifi

517. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Kureyşin müşrikleri Resûlullaha (s.a.v.) kendisi için bir şart ortaya koyup, dâvasından vaz geçmesi karşılığında Mekke'nin en zengini yapmaya, kadınlardan istediği birisiyle evlendirmeye, kendilerine idareci seçip peşinden gitmeye çağırdılar. Ve "Ey Muhammed, bizim sana vereceklerimiz ancak bu kadardır. Sen bizim ilahlarımıza sövmekten vaz geç, onları kötü sözlerle anma. Eğer razı olmazsan, biz sana bir hususu teklif edeceğiz ki onda senin için iyilik vardır" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Nedir o?" diye sordu.

Onlar, "Sen bizim ilahımız olan Lât ve Uzza'ya bir yıl tap, biz de senin İlâhına bir yıl tapalım" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Rabbimin emri gelinceye kadar bana zaman verin" buyurdu.

Bunun üzerine Allah indinden ve Levh-i Mahfuzdan bir sûre ile bâzı âyetler nazil oldu. Sûrede şöyle buyuruluyordu:

"De ki: Ey kâfirler! Sizin taptıklarınıza ben ibâdet edecek değilim. Benim ibâdet ettiğime de siz ibâdet edecek değilsiniz. Ben zâten sizin taptıklarınıza tapmam. Siz de benim ibâdet ettiğime ibâdet etmezsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim bana."[398].

Nazil olan âyetler ise şöyle idi:

"De ki: Allah'tan başkasına mı ibâdet etmemi istiyorsunuz, ey câhiller!

"Andolsin ki, sana ve senden öncekilere, 'Eğer Allah'a ortak koşarsan bütün yaptıkların boşa gider; o zaman hüsrana düşenlerden olursunuz' diye vahyolundu.

"Yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol."[399].

İçki Sebebiyle On Kişiye Lanet Edilmiştir

518. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

*"Allah içkiye, onu dağıtana, içene, üzümünü sıkana, kendisi için sıktırana, taşıyana, kendisi için taşınana, satana, satın alana ve parasını yiyene lanet etsin."***[400]**.

96 numaralı hadise bakınız.[401]

Peygamberimizin Kefil Olacağı Kimseler

519. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim iki çenesi ve iki bacağı arasındaki hususunda bana garanti verirse, ben onun için Cennete kefil olurum."***[402]**.

İzah

Tirmizî'de yer alan bir başka hadis şu mealdedir:

"Allah her kimi iki çenesi arasındakinin ve iki bacağı arasındakinin şerrinden korursa, şüphesiz o kimse Cennete girer."

Bir başka hadiste ise bu ikisine "midenin şerri" de eklenmiştir.[403]

Hadislerde geçen "iki çenesi arasındakinden maksat "dil," "iki bacak arasındaki "inden maksad da tenasül uzvudur. Peygamberimiz pekçok hadislerinde dili ve iffeti korumayı tavsiye etmiştir. Bu hadislerinde de bu ikisini koruyanların Cennete girmelerine kefil olacağını bildirmiştir. Çünkü bu ikisini korumak gerçekten zordur. Bir kimse farzları yerine getirmek,

yasaklardan da kaçınmak şartıyla bu iki uzvunu koruyabiliyorsa, önünde Cennete girmesi için hiçbir engel bulunmamaktadır. Zaten Peygamberimiz de böylelerine kefildir.

Bu hadis, dilini ve tenasül uzvunu haramdan koruyanların Cennete gidebileceğini haber verirken, bir başka hadiste de dil ve tenasül uzvunun korunamamasının insanı Cehenneme götüreceği bildirilmiştir.[404]

Yatsı Ve Sabah Namazlarını Cemaatla Kılmak

520. Osman bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:

"Yatsı namazını cemaatla kılmak, geceyi ibâdetle geçirmeye denktir. Sabah namazını cemaatla kılmak da, geceyi ibâdetle geçirmeye denktir." ***[405]***

İzah

Bilhassa yatsı ve sabah namazlarını cemaatla kılmak nefse ağır gelir. Bunun içindir ki, namazları cemaatla kılmaya teşvik eden Peygamberimiz (s.a.v.) bilhassa bu iki namaza hasseten teşvik etmiştir. Bu hadis de teşviklerden sadece bir tanesidir. Bilindiği gibi, geceyi namaz, Kur'ân okuma ve zikirle ihya etmek, çok büyük sevaptır. Resûlullah (s.a.v.) bu hadislerinde yatsı ve sabah namazlarını cemaatla kılanların geceyi ihya etmiş olacaklarına, o sevabı alacaklarına dikkat çekerek, ümmetini bu iki namazı cemaatla kılmaya teşvik etmiştir.[406]

Peygamberimizin Ebû Zer'e Tavsiyesi

521. Ebû Zerr (r.a.) rivayet ediyor:

Dostum Resûlullah (s.a.v.) bana Allah'a bağlılık hususunda hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmememi, mevki ve servet bakımından benden aşağıda olanlara bakıp halime şükretmemi, mevki ve servet bakımından benden üstün olanlara bakmamamı tasiye etti.

Yine fakirleri sevmemi, onlarla yakınlık kurmamı, onları gözetmemi tavsiye etti.

Acı da olsa gerçeği söylememi nasihat etti. Onlar yüz çevirseler de akraba ve yakınlarımla ilişkimi sürdürmemi tavsiye etti.

Hiç kimseden birşey istemememi tavsiye etti.

Ayrıca,

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi'1-aliyyi'l-azîm" Güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah'tandır"

cümlesini çok söylememi, çünkü bunun Cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu da ekledi.[407]

Kıyamet Günü Sorulacak Beş Şey

522. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Ademoğlu kıyamet günü şu beş şeyden sorulmadıkça yerinden ayrılamaz:

***1.** Ömrünü nerede geçirdiğinden,*

***2.** Gençliğini nerede tükettiğinden,*

***3.** Malını nereden kazandığından,*

***4.** Malını nereye harcadığından,*

***5.** İlmi ile ne derece amel işlediğinden.*[408]

İzah

Kıyamet günü insanlarlar diriltilip mahşer yerinde toplandıktan sonra uzun bir müddet sıkıntılı bir şekilde beklerler. Sonra Peygamberimizin şefaatiyle bekleme biter gök yarılır, melekler haşir meydanına inerler, Cehennem göz önüne serilir, melekler Arşı haşir meydanına taşırlar, bu arada herkes taptığı şeyin peşine takılır. Nihayet Allah buluttan gölgeler içinde tecellî eder ve kullar Allah'a arzedilirler. Bu arada amel defterleri de dağıtılır. Kimin amel defterî sağından, kiminin solundan, kiminin de arkasından verilir. Allah bazı istisnalar dışında kullarıyla konuşur. Ardından Cebrail, peygamberler, melekler, ortak koşulan şeyler hesaba çekilirler. Sonra da bütün insanlar hesaba çekilir. Bu esnada pek çok şeyin hesabı sorulur. İşte şeylerden beşi de yukarıdaki hadiste sayılan hususlardır. Kul, bunlardan sorgulanmadıkça yerinden ayrılamaz. Sorgu ile ilgili tafsilat için Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimize bakılabilir.[409]

Ziyaret İçin Gelenlere İkramda Bulunmak

523. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Ömer bin Hattab Selmân-ı Fârisî'nin ziyaretine gitti. Selman ona bir yastık uzattı. Ömer ona, "Bu nedir ey Ebû Abdullah?" diye sordu. Selman şu cevabı verdi:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"Bir Müslüman her hangi bir Müslüman kardeşini ziyaret ettiğinde, eğer o kimse ziyaret edene ikram ve hürmet olsun diye altına bir yastık [veya üzerine oturacağı birşey] verirse, Cenâb-ı Hak onun günahlarını bağışlar."[410]

İzah

Konu ile ilgili bir başka hadis de "Biri size ziyarete geldiğinde ona ikram edin"[411] şeklindedir.

İnsanî özelliklerden biri de misafirle, ziyaretçi ile ilgilenmektir. İster tanıdık olsun, ister yabancı birisi olsun, ziyaret etme lütfunda bulunup gelen kişiye gereken değeri göstermek, onunla ilgilenmek, imkan ölçüsünde ikramda bulunmak bir görgü kaidesidir. Bunu Resûlullahın bir tavsiyesi olarak yapmak ise, aynı zamanda sünnete uyma olduğundan, o hareketi ibâdete dönüştürür, sevaplı hale getirir.

Kendisine değer verilen, hali hatırı sorulan, ilgilenilen, ikramda bulunulan, güler yüz gösterilen ziyaretçinin ziyaret ettiği kişiye karşı sevgisi artar, ona daha sıkı bağlanır. Kendisine değer verilmediği düşüncesine kapılan kimse ise o şahsa karşı lakayd kalır, kırılır. Evet, Müslümanlar arasındaki sevgiyi kuvvetlendirmesi bakımından, Peygamberimizin bu tavsiyesi çok ehemmiyetlidir.[412]

Cuma Günü Temizliğe Dikkat Etmeli

524. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bir Cuma gününde şöyle buyurdu:

"Muhakkak Allah bu günü bayram kıldı. Kim Cuma namazına gelirse gusletsin. Yanında güzel koku varsa, ondan sürünsün. Dişlerinizi misvaklaymız."[413].

İzah

Hadiste Cuma gününün Müslümanlar için bayram kılındığı ifâde ediliyor ve Cuma namazı için camiye gelenlerin gusletmek, güzel koku sürünmek, dişleri temizlemek gibi temizlik hususunda dikkat etmeleri gereken hususlar nazara veriliyor. Çünkü Cuma gününde camide pekçok Müslüman bir araya gelmektedir. Bir insan saçı başı dağınık, kirli, üstü başı pis ve ağzında koku olduğu halde camiye gelirse, oradaki Müslümanlara eziyet etmiş olur. Oysa dinimizde başkalarına eziyet etmek haram kılınmıştır.[414]

Resûlullahın Hz. Ali'ye Öğrettiği Duâ

525. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu:

"Ey Ali, her ne kadar bağışlanmış isen de, onunla duâ ettiğinde bağışlanacağın bir duayı sana öğreteyim mi?"

"Öğret" dedim. Şöyle buyurdu:

"Yüce ve büyük olan Allah'tan başka ilah yoktur. Kerim ve yüce olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Büyük arşın Rabbi olan Allah'tan başka ilâh yoktur."[415].

Hz. Enes'e Zor Gelen Gün

526. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Ben insanlardan, örtünme âyetinin inmesinden ilk haberdar olan kişiyim. Örtünme âyeti indiğinde Resûlullah (s.a.v.) bana "Hanımların yanına girme" dedi. O günden daha zor bir gün başımdan geçmiş değil. [416]

İzah

Emir ve yasaklarında tedriciliğini esas alan Allah, Medine devrine kadar kadınların giyimleri ile ilgili her hangi bir hüküm göndermedi. Bu dönemde kadınlar arzu ettikleri gibi giyindiler.

Tesettürle ilgili ilk hüküm, Peygamberimizin Hz. Zeyneb binti Cahş ile evlilik gününde indi. Düğün ziyafetine davet edilen misafirler gruplar halinde gelip yemeklerini yediler, bir müddet sohbet ettikten sonra da kalkıp gittiler. Fakat üç kişi bir türlü kalkmadı, sohbetlerine devam ettiler. Sohbetin uzamasından sıkılan Peygamberimiz (s.a.v.), kalkmaya hazırlanan tavırlar takınarak onlara artık ayrılma vaktinin geldiğini hatırlatmaya çalıştı. Ancak onlar bunu anlamadılar ve sohbetlerine devam ettiler. Nihayet Resûlullah (s.a.v.) odayı terk etti. Biraz sonra da Sahabîler kalkıp gittiler. Enes (r.a.) durumu haber vermek için Peygamberimizin odasına girecekti ki, Resûlullah kapının perdesini indiriverdi. Çünkü ilk tesettür âyeti inmişti. Ve âyette,

"Peygamberin hanımlarından birşey isteyeceğinizde perde arkasından isteyin" buyuruluyordu.

Ayrıca kalkmakta geciken Sahabîlerin tutumlarının da yanlış olduğu bildiriliyordu.

İşte izahını yaptığımız hadiste Enes (r.a.) ilk tesettür âyetinin ne zaman indiğini bildiğini, Peygamberimizin perdeyi indirmesinin ve kendisini hanımlarının yanına girmekten men etmesinin çok ağır geldiğini ifâde etmektedir. Çünkü Enes (r.a.) o ana kadar her hangi bir yasaklama olmadığından rahatlıkla mü'minlerin annelerinin yanına girip çıkıyordu. O gün birden bireye yasakla muhatap olunca âyet nazil olduğunu bilmediğinden "Acaba bir hata mı yaptım ki, Resûlullah beni kadınların yanına girmekten men ediyor" diye düşündü. Mahcup oldu.

Tesettür âyetlerinin inişi hususunda tafsilatlı bilgi için Hanımlara Fetvalar isimli eserimizin 213-217. sayfalarına bakılabilir.[417]

Allah'ın Kullarına Karşı Merhameti

527. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz Allah Teâlâ ümmetimin hata ile, unutarak ve zorlama karşısında işlediği günahları affeder." **[418]**

İzah

Hadîsle üç şey karşısında işlenen suçların affedileceğini, bu durumların mes'uliyeti kaldıracağı bildirilmiştir. Bunlardan birincisi hatâdır. Hatâ, fiil veya sözün, yapanın veya söyleyenin irâdesine aykırı olarak meydana gelmesidir. Bu durumda mes'uliyet kalkar. Peygamberimiz (a.s.m.) bir hadislerinde yanılma ile işlenen suçun affedildiğini bildirmiştir.

[419] Meselâ yalan yere yemin etmek ağır mes'uliyet gerektiren birşeydir. Fakat birşeyi yapmadığı halde yaptığını zannederek "Vallahi yaptım" diye yemin eden kimse, bu yemininde mes'ul değildir. Bununla ilgili olarak Bakara Sûresinin 225. âyet-i kerimesinde şöyle buyurulur:

"Allah, sizi yanlışlıkla veya yanılarak ettiğiniz yeminlerden dolayı mes'ul tutmaz."

Mes'uliyeti kaldıran bir diğer husus da unutkanlıktır. Meselâ unutarak orucunu yiyen ve vaktinde namazını kılmayı hatırlayamayan, bundan dolayı mes'ul değildir. Unutan kimse hatırlayana kadar tekliften muaf tutulmuştur. Peygamberimiz (a.s.m.) bir başka hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kim uyur veya unutur da namazını kılmazsa, onu hatırlayınca kılsın." ***[420]***

Yalnız burada yatmadan önce namaza kalkmak için gerekli tedbir alınmalıdır. Varsa saat kurulmalı, uyumayan biri varsa ona tenbihte bulunulmalıdır. Namazı unutmamak için de vaktinde kılmalıdır.

Hoşlanmadığı bir işi yapmaya zorlanan kimse de o fiilinden veya sözünden dolayı günahkâr olmaz. Ölümle veya bir uzvunun kesilmesiyle tehdit edilen kimse bu tehdit karşısında şarap içse, domuz eti yese bir günah kazanmış olmaz. Zaruret olduğu halde şarap içmeyen ve domuz eti yemeyen ve bu sebeple zarara uğrayan biri ise bu durumda sevap kazanmış olmaz. Bilâkis mes'ul olur.

Fakat Allah'ı inkârla ilgili bir zorlama böyle değildir. Allah'ı inkâra zorlanan birine her ne kadar diliyle istenileni söylemesi için ruhsat verilmişse de, sabrederek şehid olması, onun için büyük bir fazilettir.

Meşhur Sahabî Ammar bin Yâsir'in (r.a.) hayatında geçen şu tablo, zorlamanın mes'uliyeti kaldırmasına güzel bir misâldir.

İslâmın ilk yıllarıydı. Müslümanlar, müşriklerin dayanılmaz işkenceleri altında inliyordu. Yâsir ailesi de Allah ve Resulü yolunda,bu çileyi çekenlerdendi. Müşrikler Hz. Yasir'e, hanımı Sümeyye'ye ve oğlu Hz. Ammar'a dinlerinden dönmelerini teklif ediyorlardı. Fakat bu iman fedaileri hakta sebat ediyor, müşriklerin tehditlerine ehemmiyet vermiyorlardı. Vahşî bir canavara dönüşen müşrikler neticede Hz. Yâsir'i ve hanımı Sümeyye'yi şehid ettiler.

Sıra Hz. Ammar'a gelmişti. Son olarak, "Muhammed'in dininden vazgeç" dediler. Ammar'in gözü önünde babası ve annesi şehid edilmişti. Kendinin de kurtuluş çaresi yoktu. Ya öldürülecek veya istediklerini söyleyip kurtulacaktı. İslâmiyete daha fazla hizmet edebilmek için ikincisini tercih etti. Onların istediklerini söylemek gerçi ölümden daha ağırdı, fakat Resulullaha kavuşmak için isteklerini yerine getirdi. "Diliyle" dininden vazgeçtiğini bildirdi. Müşrikler de onu serbest bıraktılar.

Hz. Ammar kalben söylememişti, ama yine de endişeliydi. Kalbi tir tir titriyordu. Ellerinden kurtulur kurtulmaz doğru Resulullaha koştu, gözyaşları içerisinde, "Helak oldum, imanımı inkâr ettim, yâ Resulullah!" dedi. Hadiseyi olduğu gibi anlattı.

Resulullah (a.s.m.),

"Kalbin nasıl?" diyerek, sözle söylediklerine kalbinin iştirak edip etmediğini sordu.

Hz. Ammar, "Kalbim imanla doludur" dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz Hz. Ammar'ın gözyaşlarını sildi sonra da onu rahatlatan şu müjdeyi verdi:

"Ammar, tepeden tırnağa imanla doludur. Şayet sana tekrar böyle işkenceler yaparlarsa, tekrar aynı taktikle ellerinden kurtulmanda bir mahzur yoktur."

Hz. Ammar bu müjdeye çok sevindi. Biraz sonra da onu rahatlatan Nahl Sûresinin 106. âyeti nazil oldu:

"Kalbi imanla dolu olduğu halde inkâra zorlananlar müstesna kim iman ettikten sonra tekrar kâfir olur ve gönül rızasıyla küfrü kabul ederse, öylelerinin üzerine Allah'tan bir azap vardır. Onların hakkı pek büyük bir azaptır."[421].

Ancak, zaruret hali de olsa, zorlama, yasakları ortadan kaldırmaz. Sadece ruhsat temin eder. Şarap içmek, domuz eti yemek her zaman için haramdır. Fakat zor durumda olana ruhsat verilmiştir.

Zorlamanın mes'uliyeti kaldırması için bazı şartlar gereklidir. Bunlar:

1. Böyle birşeye maruz kalan kimsenin malı, canı yahut da bir yalanı tehdit altında bulunmalıdır

2. Zorlayan kimsenin tehdit ettiği şeyi yapmaya gücü yetmelidir. Eğer buna kadir değilse, zorlanan kimse de bunu biliyorsa o tehdide itibar edilmez.

3. Zorlanan kimsenin, kalbine bir korku düşmelidir. Fiili, bu korkunun tesiri altında işlemelidir. Böyle bir korku yoksa bunu rızasıyla yapmış olur. Dolayısıyla mes'uliyetten kurtulamaz.

4. Kişinin zorlandığı fiil yasak veya zorlanan kimseyi bir külfet altına sokmalıdır.[422]

Hz. Hasan Müslümanlardan İki Büyük Ordunun Arasını Islah Etti

528. Ebî Bekre (r.a.) rivayet ediyor:

Minberin üzerinde Resûlullahı (s.a.v.) gördüm. Yanında Hasan bin Ali vardı. Resûlullah şöyle buyurdu:

*"Bu oğlum seyyiddir. Allah onun eliyle Müslümanlardan iki büyük ordunun arasını ıslah edecektir."****[423]***

İzah

Daha önceki hadislerde de ifâde ettiğimiz gibi, Allah'ın bildirmesiyle Peygamberimiz (s.a.v.) pekçok gaybî şeyden haber vermiştir. İşte bunlardan birisi de yukarıdaki haberdir. Bu hadise aynen gerçekleşmiş, Hz. Hasan, dedesinin haber verdiği gibi Müslümanlardan iki büyük ordunun arasını sulhetmiştir. Hadise şöyle gerçekleşmişti:

Hz. Ali'nin şehadetinden sonra Müslümanların pekçoğu Hz. Hasan'a biat etmişti. Ancak saltanat sebebiyle Hz. Ali ile savaşan Hz. Muâviye Hz. Hasan'a bîat etmedi. Şam halkı da zaten halife olarak Hz. Muâviye'ye bîat etmişti. Müslümanlar arasında birlik yine temin edilememişti. Yine savaş olacak, Müslüman kanı dökülecekti. Hz. Hasan'ın halifeliğinin yedinci ayında iki ordu Medâyin'de karşı karşıya geldi. Muâviye tarafında bulunan Amr bin Âs (r.a.), Hz. Hasan'ın ordusunu görünce şu itirafta bulunmaktan kendini alamadı:

"Ben karşımda öyle bir ordu görüyorum ki, karşısındaki orduyu yok etmedikçe geri dönmez."[424]

Hz. Hasan Müslüman kanı dökülmesini istemiyordu. Onun makamda, mevkide gözü yoktu. Zaten, ortaya çıkan fitne sebebiyle Müslümanların İslâmiyete hizmeti bırakıp, birbirleriyle savaşması kendini çok rahatsız

ediyordu. Bugün eline büyük bir fırsat seçmişti. İstese Muâviye'nin (r.a.) ordusunu mağlup ederek Müslümanları bir bayrak altında toplayabilirdi. Fakat bu durumda Müslüman kanı akardı. Bunun için Hz. Hasan böyle yapmayacak, büyük bir fedakârlık örneği göstererek, hilâfet hakkından feragat edecekti. Müslümanlar böylece eski kuvvetine tekrar kavuşacak, yeni yeni ülkeler fethedilecek, bir çok kimse İslâmiyetle şereflenecekti.

Aslında Muâviye de (r.a.) Müslüman kanı dökülmesini istemiyordu. O da sulh taraftarıydı. Hz. Hasan'a elçi göndererek sulh teklifinde bulundu. Halifelik dâvasından vaz geçtiği takdirde bütün tekliflerini kabul edeceğini bildirdi. Hz. Hasan da bazı şartlar ileri sürdü. Bunlardan biri, Muâviye'nin kendinden sonra oğlu Yezid'i veliahd tayin etmemesiydi. Çünkü, Müslümanların halifelerini kendilerinin seçmelerini istiyordu.

Peygamberimizin sevgili torununu bir diğer teklifinde de, fakirlere tasadduk için her yıl bir miktar para gönderilmesini istiyordu. Muâviye bunları kabul etti. Böylece sulh temin edildi. Hz. Hasan bundan sonra taraftarlarına hitaben bir konuşma yaptı. Hilafetten vaz geçmesinin sebebini anlattı. Bu konuşmadan biraz sonra bütün Müslümanlar Muâviye'ye (r.a.) biat ettiler. Hz. Hasan'ın konuşması şu mealdeydi:

"Takvaya uygun hareket etmek akıllılıktır. Fitne ve kötülük ise ahmaklıktan kaynaklanır. Halifelik eğer benim hakkımsa, Müslümanların birliğini sağlamak ve kanlarının dökülmesini önlemek için ben bu hakkımdan feragat ediyorum. Yok benden daha layık birinin hakkı ise, devrederek gereğini yapmış oluyorum."[425]

Hz. Hasan hilâfetten feragat edince, bütün Müslümanlar Hz. Muâviye'ye biat ettiler. İslâm birliği yeniden temin edildi. Bu sebeple bu yıla "Cemaat yılı" denildi.

Hz. Hasan Kûfe'ye döndüğünde Ebu Amir ona, "Selam sana ey mü'minleri zillete düşüren" dedi. Hz. Hasan, "Öyle söyleme ey Ebû Amir! Ben mü'minleri zillete düşürmedim. Fakat saltanat uğruna onları öldürmek istemediğimden böyle yaptım" karşılığında bulundu.[426]

Ehl-i Beytin Fazileti

529. Zeyd bin Erkanı (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Ali, Fâtima, Hasan ve Hüseyin'e (r.anhüm) hitaben,

"Sizinle savaşanla ben de savaşırım, sizinle barış içerisinde olanla ben de barış içerisinde olurum" buyurdu.[427]

İzah

Elinizdeki kitapta da yer vediğimiz gibi, Peygamberimiz çeşitli hadislerinde Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i övmüş, onlara sahip çıkmış, faziletlerine dikkat çekmiştir. Bu hadislerinde de onlara savaş açana kendisinin de savaş açacağını bildirmiştir. Resûlullahın bu ve benzer sözlerini söylediğinde şüphesiz muhataplardan kimsenin aklında onlara savaş açmak gibi bir düşünce yoktu. Sahabîlerin hepsi bu Ehl-i Beyt mensuplarını çok seviyorlardı.

Peygamberimiz istikbalde meydana gelecek hadiseleri Allah'ın bildirmesiyle bildiği için bu sözlerle istikbalde onların çeşitli zulümlere maruz kalacaklarını, onlara savaş açılacağını, düşmanlık besleneceğini, hakaret edileceğini bildiriyor, bununla hem onları teselli ediyor, hem de ümmetini bu noktada ikaz ediyordu.

Maalesef haber verilenler aynen gerçekleşti. Hz. Ali ve Hz. Fâtıma, Resûlullahtan sonra çok zor anlar yaşadı. Hz. Hasan hakaretlere maruz kaldı, zehirlenerek şehid edildi. Hz. Hüseyin Kerbelâ'da feci bir şekilde aile fertleriyle birlikte şehid edildi.[428]

Resûlullah Baskından Önce Ezan Sesi Dinlerdi

530. Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor

Resûlullah ile bir seferde idik. Bir kişinin "Allahü ekber, Allahu ekber" dediğini işitti.

"İslâm fıtratı üzere" buyurdu.

Sonra o zât, "Eşhedü enlâ ilahe illallah" dedi.

"Cehennemden çıktı" dedi. Sonra,

"Bakın, onu bir keçi çobanı olarak veya bir avcı olarak bulacaksınız. Namaz vakti geldi, o da ezan okudu" buyurdu.

Baktılar, onun bir keçi çobanı olduğunu gördük.[429]

İzah

Tirmizî ve Müslim'deki rivayetlerin baş tarafında şöyle bir açıklama vardır: "Resûlullah (s.a.v.) düşmana sabah namazı vakti girdiğinde baskın yapardı. Sabah namazı vakti girdiğinde iyice kulak verir, eğer ezan sesi duyarsa baskın yapmaz, duymazsa hücuma geçerdi."

Askerî hareketlerde başarının sırrı, büyük ölçüde âni baskına dayanır. Bunun içindir ki, savaşta galibiyet için gerekli olan prensiplere azamî derecede uyan Resûlullah (s.a.v.) bu harp taktiğine de hassasiyetle uymuş,

sabahleyin, belde halkı gaflet içerisinde iken ani baskınlarla düşmanı mağlup etmiştir. Ancak Müslümanların da bulunabileceği ihtimali olan yerlerde hemen saldırıya geçmemiş, sabah namazı vaktini bekleyerek ezan sesi dinlemiş, böylece yanlışlıkla Müslümanların da ölmesinin önüne geçmiştir. Bu hadis de bunu ifâde etmektedir. Peygamberimiz kendisi böyle davrandığı gibi, bir yere müfreze gönderirken, birlik komutanına da şu emri vermiştir:

"Eğer saldıracağınız yerde bir mescid görür, ya da ezan sesi işitirseniz, ora halkından kimseyi öldürmeyiniz."[430]

Peygamberimizin Hz. Hassan'a Duası

531. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hassan bin Sâbit'e hitaben,

"Müşrikleri hicvet" buyurdu ve onun için,

"Allah'ım, onu Cebrail ile kuvvetlendir" diye duâ etti.

80 numaralı hadisin izahına bakınız.[431]

İmanla Beraber Olduğunda Cennete Girdiren Beş Şey

532. Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'a imanla beraber şu beş şeyi yapan Cennete girer:

***1.** Abdesti güzel alarak, rükû ve secdesine dikkat ederek beş vakit namazı kılmak.*

2. *Malının temiz kısmından zekâtını vermek.*

3. *Güç yetirebiliyorsa hacca gitmek.*

4. *Ramazan orucunu tutmak.*

5. *Emânete riâyet etmek."*[432]

Ölü İçin Oruç Tutmak

533. Süleyman bin Büreyde babası Büreyde'den (r.a.) rivayet ediyor:

Bir kadın Resûlullaha (s.a.v.) geldi ve "Ey Allah'ın Resulü, annem üzerinde oruç borcu olduğu halde vefat etti" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Annenin yerine oruç tut" buyurdu.[433]

İzah

Hadis, bir erkeğin suâli olarak da gelmiştir. Ayrıca zikrettiğimiz kaynaklarda Peygamberimiz (s.a.v.) suâl sorana,

"Annenin bir borcu olsaydı ve sen onu ödeseydin, onun borcunu ödemiş olur muydun?" diye sorduğu, suâl sahibinin "Evet" demesi üzerine de,

"Öyle ise annene bedel oruç tut" buyurduğu bildirilir.

Bu hadiste her ne kadar ölü için oruç tutulabileceği ifâde ediliyorsa da, çeşitli hadislerde bunun caiz olmadığı bildirilmiştir.

Oruç ve namaz gibi ibâdetler, mükellef olan her Müslümanın yapması gereken şahsî farzlardır. Bir Müslüman ancak farz olan namazını kılmakla namaz borcundan, Ramazan orucunu tutmakla da oruç borcundan

kurtulmuş olur. Başkaları bir insanın yerine o insan hayatta iken namaz kılıp oruç tutamayacağı gibi, öldükten sonra da yapamazlar. Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde eder,

"Hiç kimse başkası adına oruç tutamaz; hiç kimse başkası adına namaz kılamaz. Ancak onun adına yemek yedirebilir."

Hadiste geçen yemek yedirme, Bakara Sûresinin 184. âyetinde açıklanan tutulamayan her oruç için her gün bir fakiri doyurabilecek kadar yemek yedirmektir. Peygamberimiz başka bir hadislerinde bu meseleyi daha açık bir şekilde şöyle ifâde etmişlerdir

"Bir Müslüman ölür de üzerinde bir aylık oruç borcu kalırsa, yakınları, her gün bir fakiri doyurmak üzere onun yerine yemek yedirsin." ***[434]***.

Peygamberimiz bir hadislerinde de ölünün Ramazan orucunun kaza edilmeyeceğini, fakat oruç tutmayı adamışsa, velisinin onun yerine adak orucunu kaza edeceğini ifâde etmiştir.[435] Nitekim zikrettiğimiz kaynaklarda geçen hadiste de suâl soran hanımın "Adak orucu borcu" var açıklamasında bulunduğu bildirilmiştir.

Hanefî, Şafiî ve Mâlikî âlimleri, bu hadislerden hareketle ölünün yerine farz orucu tutulamayacağı hükmünü vermişlerdir.

Başta Ahmed bin Hanbel olmak üzere Hanbelîler, Tabiîn ve bâzı Sahabîler ise ölünün yerine oruç tutulabileceği fikrini savunurlar. Delil olarak da izahını yaptığımız hadisi zikr ederler:

Biz de âlimlerin ekseriyetinin görüşünü tercih ederek ölü için oruç tutma yerine, fakirlere sadaka verilmesinin daha uygun olacağını düşünüyoruz. Bununla beraber, ölenin borcu yerine değil de, sevabı ölüye bağışlanmak üzere oruç tutulabilir.[436]

Allah'ın Hastaya Lütfü

534. Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:

"Müslüman bir kul hasta olduğunda veya yolculuğa çıktığında sıhhatli iken veya yolcu değilken yaptığı salih amellerin sevabının aynısı yazılır." ***[437]***.

751 numaralı hadise ve izahına bakınız.[438]

Sünnette Şakanın Yeri

537. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz ben de şaka yaparım. Fakat şaka yaparken de ancak gerçek olanı söylerim." ***[439]***.

İzah

Peygamberimiz bir hadislerinde de şaka yaparken yalan söylemeyen kişiye Cennetin ortasında bir köşk verileceğine kefil olduğunu bildirmiştir.[440]

Evet, insan her zaman ciddi olamaz. Bâzı zamanlar şaka da yapmalıdır. Çünkü yüce Allah, insanın fıtratına gülmeyi, eğlenmeyi de koymuştur. Fakat şaka yapmak demek, gayr-i meşru, yalan yanlış şeyler yapmak ve söylemek demek değildir. İşte insanlığa örnek olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz, bu hususta da ümmetine en güzel ölçüyü veriyor. Sözle şaka yaparken dahi doğruyu söylediğini ifâde ederek, ümmetinden de

böyle olmalarını istiyor. Şu iki hadise Peygamberimizin şakasına güzel bir örnektir:

Dadısı Ümmü Eymen (r.a.) bir gün Peygamberimizin huzuruna geldi ve "Bana bir binek temin edin" ricasında bulundu.

Peygamber Efendimiz,

"Sana binek olarak bir deve yavrusu vereceğim" buyurdu.

Ümmü Eymen, Resûlullahın ifâdesindeki inceliği anlayamadı. "Ey Allah'ın Resulü, yavrunun beni taşımaya gücü yetmez. Hem ben deve yavrusu istemiyorum ki" dedi. Peygamberimiz sözünü tekrarladı.

"Seni ancak bir devenin yavrusuna bindireceğim" buyurdu.[441]

Evet, Peygamberimiz şaka yaparken dahi hakikati söylüyordu. Her deve, bir başka deveden doğması hasebiyle "deve yavrusu" değil miydi.

Bir defasında da yaşlı bir kadın Resûlullaha gelerek "Dua et de Cennete gireyim" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v.),

"Yaşlı kadınlar Cennete girmeyecek" buyurdu.

Kadın üzüldü, ağlamaya başladı. Peygamberimiz "Yaşlı kadınlar yaşlı olarak Cennete girmeyecekler" buyurarak onu teselli etti.[442]

Peygamberimizin şaka ile ilgili bir başka hadisi şöyledir:

"Ölçüsüz şaka yapan hafife alınır."[443].

İslâm'da Kâr Haddi Var Mı?

536. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah zamanında fiyatlar yükseldi. Halk ona, "Yâ Resûlallah, bizler için fiyat ayarlaması yap" dediler.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Şüphesiz ucuzlatıp pahalandıran, rızkı daraltan, genişleten Allah'tır. Ben Rabbime ne ırz, ne de mal ile ilgili bir haksızlığı benden talep edecek kimse bulunmadığı halde kavuşmayı ümit ederim."[444].

İzah

Hadisin son kısmı İbni Mâce'de "ne kan, ne de mal ile ilgili..." şeklindedir.

Yüce dinimiz bir fert olsa dahi kimsenin hakkının zayi olmasını istemez. Bu itibarla, bir yandan tüketicinin, diğer yandan da üreticinin, satıcının hakkını düşünür. Her ikisini birden düşündüğü içindir ki, fiyatların resmî kanaldan ayarlanmasıyla üreticinin ve satıcının hakkı zayi olacağından bunu hoş karşılamamıştır. Hattâ fıkıh kitaplarımızda böyle birşeyin, yani fiyat ayarlamanın mekruh olduğu kaydı vardır. Evet, İslâmiyette serbest piyasa hakimdir. Kâr için belirli bir yüzde yoktur. Fiyatlar arz ve talebe, alıcı ve satıcının rızasına göre ayarlanır. Bu hadisten de anlaşılacağı gibi, Peyamberimiz (s.a.v.) üreticinin malını satmak hususunda bir fiyat tayin etmeyi ona yapılacak bir haksızlık olarak görmektedir.

Fiyat tayin etmeyerek üreticinin hakkını koruyan dinimiz, tüketicinin hakkını ise güzel ahlâkı ve takvayı emrederek, hileyi ve fahiş fiyatla mal satmayı yasaklayarak korur. Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde,

"Müslümanlar arasında aldatma olmaz. Bizi aldatan bizden değildir" ***[445]***

buyurmuş; diğer bir hadislerinde ise,

*"Biriniz kendi nefsi için arzu ettiği şeyi mü'min kardeşi için de arzu etmedikçe, kâmil bir iman sahibi olmaz"****[446]***

buyurarak mü'minlere şaşmaz bir ölçü vermiştir.

O halde kâmil bir imânın sahibi olmak için yirmi dört saatimizin her saniyesinde aynı doğruluğu ve titizliği göstermemiz hem dünya hayatımızın, hem de ebedî âlemimizin huzurlu olması için şarttır. Peygamberimizin şu müjdesi alış verişinde ve ticâretinde istikâmeti, doğruluk ve dürüstlüğü esas alan kimseleredir:

*"Doğru sözlü ve kendisine güvenilen tüccar ahirette peygamberler, sıddîkler ve şehitlerle beraber olacaktır."****[447]***

Ancak günümüzde de sıkça görüldüğü gibi, satıcılar insafsız davrandıkları, müşteriyi aldattıkları, stokçuluk yaptıkları, fahiş fiyatla mal sattıkları, serbest piyasa hürriyetini fertlerin zararına olacak şekilde kullandıkları zamanlarda ilgililer, fiyatlara müdâhele edebilirler ve belirli bir fiyat koyabilirler. Böyle durumlarda artık bu bir zarurettir ve caizdir. Çünkü bu durumda Müslüman halkın hukukunu koruma ve aldatılmasını önleme söz konusudur.[448]

Abdesti Tam Almak

537. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Ateşten dolayı topukların vay haline."[449]

İzah

Zikrettiğimiz kaynakların bâzılarında hadisin başında veya sonunda "Abdastinizi tam alınız" ifâdesi vardır. Peygamberimiz (s.a.v.) Medine'ye bir yolculuk esnasında ayaklarını tam yıkamayan bâzı kimseleri görmüş ve onları ateşle tehdit etmiştir. Bu tehdit sadece ayaklar için değil, yıkanması farz olan diğer uzuvlar için de geçerlidir.[450]

İslâmın Bina Edildiği Beş Şey

538. Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"İslâm beş şey üzere bina edilmiştir:

***1.** Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmek,*

***2.** Namaz kılmak,*

***3.** Zekât vermek,*

***4.** Hacca gitmek,*

***5.** Ramazan ayında oruç tutmak."*[451]

Peygamberimizin Ümmetine Şefaati

539. Ebû Musa (r.a.) Resûlullahm (s.a.v.) şöyle buyurduğuna rivayet ediyor:

"Rabbimin katından bir melek geldi ve beni ümmetimin varışının Cennete girmesiyle onlara şefaat etmem hususunda serbest bıraktı. Ben şefaati seçtim."

"Allah'a dua et, beni şefaat edilenlerden kılsın" dedim.

Resûlullah (s.a.v.),

"Allah'ım, onu şefaat edilenlerden eyle" buyurdu.

Sonra bir başkası, sonra bir başkası istedi. Sonra bir başkası aynı şeyi istedi. Bu söyleyenler çoğalınca Resûlullah şöyle buyurdu:

"Şefaatim, 'Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik edenler içindir." ***[452]***

Tirmizi'de Ebû Musa'nın (r.a.) talebi yer almamaktadır. Ayrıca hadisin son kısmı,

"Bu şefaat Allah'a ortak koşmadan ölenleredir" şeklindedir.[453]

Bir Âdab

540. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç kişi bir arada iken iki kişi başbaşa verip gizli olarak konuşmasın." ***[454]***

İzah

Sünnet-i seniyye edebtir. Sünneti terk eden edebi terk etmiş olur. Resûlullahın bu sünneti de ihmal edilen son derece önemli bir adaptır. Çünkü başkalarının yanında iki kişinin "fiskos" şeklinde gizlice konuşması, diğerlerini rahatsız eder, üzer. Nitekim hadisin Tirmizî'deki rivayetinde,

"Bu hareket üçüncü kişiyi üzer" ilâvesi vardır.[455]

İlmin Ve İlim Öğrenmenin Fazileti

541. Ebû Bekre (r.a.) Resülullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Ya ilim öğreten, ya ilim öğrenen, ya dinleyen veya bunları seven ol. Sakın beşincisi olma! Yoksa helak olursun."[456]

Erkeğin Eve Dönmekte Acele Etmesi

542. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Bir seferde Resûlullah ile beraberdik. Medine'ye yaklaştığımızda ben eve gitmekte acele etmek istedim. Resûlullah şöyle buyurdu:

"Yavaş, kocalarını bekleyen kadınlar ustura kullansın, dağınık olan saçlarını tarasın."[457]

İzah

Câbir bin Abdullah'ın (r.a.) rivayet ettiği bir başka hadiste de Resülullahın yoldan gelen birinin ailesinin yanına geceleyin girmesini çirkin gördüğü bildirilmiştir.[458]

İzahını yaptığımız hadiste yasağın hikmeti de açıklanmaktadır. O da ailevî huzuru temine yöneliktir. Evet, uzun zaman ailesinden uzak kalan bir kimse, aniden gelirse, onu çirkin bir kıyafetle, temizliği ihmal etmiş bir vaziyette bulabilir. Bu da eşiden nefret etmesini yol açabilir. İşte

Peygamberimiz yukarıdaki ikazı böyle bir tatsızlığa meydan verilmemek içindir.[459]

Hayberin Fethi

543. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Hayber gününde Resûlullah (s.a.v.) bir adamı (keşif için) önden göndermek istedi. Adam korktu. O sırada Muhammed bin Mesleme Resûlullaha gelerek söyle dedi:

"Yâ Resûlallah. Ben bu günkü gibi acı bir gün görmedim" sonra da ağlamaya başladı. Resûlullah (sa.v.) şöyle buyurdu:

"Düşmanla karşılaşmayı arzulamayınız. Allah'tan sağlık ve afiyet dileyiniz. Çünkü siz düşman eliyle başınıza neyin geleceğini bilemezsiniz. Düşmanla karşılaştığınızda, 'Ey Rabbim, bizim de, onların da Rabbi Sensin. Bizim perçemimiz Senin kudret elindedir. Onları öldürecek olan ancak Sensin' diye duâ edin. Sonra da yere oturun. Sizi kuşattıklarında doğrulup tekbir getirin."

Resûlullah sonra şöyle buyurdu:

"Yarın öyle birini göndereceğim ki, o Allah ve Allah'ın Resulünü sever; Allah ve Resulü de onu sever. O, düşmandan yüz çeviren, kaçan birisi de değildir."

Resûlullah ertesi gün Ali'yi çağırdı. Onun gözleri şiddetle ağrıyordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Haydi, yürü!" buyurdu. Ali, "Ey Allah'ın Resulü, görüyorsun ki, ayaklarımın bastığı yeri dahi göremeyecek bir haldeyim" dedi. Resûlullah

(s.a.v.) onun gözüne tükrüğünü koydu; onun için sancak bağladı ve ona verdi.

Ali, "Ey Allah'ın Resulü, ben neyi gerçekleştirmek üzere onlarla savaşacağım" dedi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah'tan başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın Resulü olduğuma şehadet edinceye kadar onlarla savaş. Bunu söylediklerinde canlarını ve mallarını benden kurtarmış olurlar. Bunu samimî olarak söyleyip söylemediklerinin hesabı ise Allah'a aittir."[460].

İzah

134 numaralı hadisin izahında Hayberin fethi üzerinde durmuştuk. Bu hadis, konu hakkında biraz daha tafsilat veriyor.

Hadiste geçen Muhammed bin Mesleme'nin (r.a.) kardeşi Mahmud bin Mesleme (r.a.) Hayber muhasarasında şehid düşmüştü. Muhammed bin Mesleme'nin üzüntüsünün ve ağlamasının sebebi buydu. Bunun için de bir an önce düşmanla karşılaşmak istiyordu. Peygamberimiz onun şahsında bütün Müslümanlara,

"Düşmanla karşılaşmayı arzulamayın" buyurdu.

Hadisin bu kısmı ile ilgili olarak şöyle bir rivayet de vardır:

"Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin; Allah'tan afiyet isteyin. Ama onlarla karşılaştığınız vakit de sabredin! Bilin ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır.[461].'

Peygamberimizin (s.a.v.) "Düşmanla karşılaşmayı istemeyin" emri, bu temenninin böbürlenmekten, nefse güvenmekten kaynaklanabileceği içindir.

Bir diğer husus, bu durumda düşman hafife alınarak tedbir elden bırakılacağı içindir. Nitekim Hayber'in fethinden sonra gerçekleşen Hüneyn Savaşı'nda böyle olmuştu. Çokluklarına güvenen ve bunu dilleriyle ifâde eden mü'minler, savaşın başlangıcında bozguna uğramışlar, fakat Peygamberimizin düşman karşısındaki sebatı karşısında yeniden toparlanmışlar, ardından Allah'ın yardımı yetişmiştir. Evet, Müslümanlar ne kadar kuvvetli olurlarsa olsunlar, sayıları ne kadar fazla olursa olsun, buna değil, Allah'ın yardımına güvenmeli ve Ona tevekkül etmelidirler. Hadiste geçen Peygamberimizin savaş anında yapmayı tavsiye ettiği duâ da bunu ifâde eder. Evet, şöyle tarih sayfasına bir bakılırsa, savaşların pek çoğunun sayıca veya kuvvetçe üstün olunduğu için değil, Allah'ın yardımıyla kazanıldığı rahatlıkla görülür.

Peygamberimizin (s.a.v.) "Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin" buyurmasının bir diğer sebebi de neticenin belli olmamasıdır. Savaşın Müslümanlar aleyhine neticelenmesi de mümkündür. Bu sebeple düşmanla karşılaşmak temennî edilmemelidir. Ancak karşılaştıktan sonra da artık sebat etmek, harpten kaçmamak icap eder. Zaten savaştan kaçmak oüyük günahlardandır.

Hadis,

"O Allah ve Allah'ın Resulünü sever; Allah ve Resulü de onu sever. O, düşmandan yüz çeviren, kaçan birisi de değildir" ifadeleriyle Hz. Ali'nin faziletini de nazara veriyor.

Ayrıca fethin gerçekleşeceği bir mucize olarak önceden bildiriliyor. Resûlullah (s.a.v.) fethin gerçekleşeceğini kardeşi şehid edilen Muhammed bin Mesleme'ye müjdelemiş, şöyle buyurmuştu:

"Ey Muhammed bin Mesleme. Müjde, yarın inşaallah kardeşini öldüren öldürülecek ve Yahudi savaşçıları dönüp kaçacaklardır."[462]

Peygamberimizin haberi aynen gerçekleşti. Hz. Ali'nin eliyle Hayber fethedildi. Mahmud bin Mesleme'nin (r.a.) katili de öldürüldü.[463]

Peygamberimizin Turfanda Sebzeye Karşı Tavrı

544. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha turfanda bir meyve getirildiğinde, onu kabul eder veya gözüne sürer, sonra da orada bulunan çocukların en küçüğüne verirdi.[464]

İzah

Turfanda sebze, herhangi bir meyvenin o yıl ilk defa hasad edilmesidir. Hadiste geçen "onu kabul eder veya gözüne sürer" ifâdesindeki tereddüt, râvi Hz. Abdullah (r.a) aittir.

Tirmizi'de Resûlullahın (s.a.v.) kendisine turfanda sebze getirildiğinde şöyle duâ ettiği bildirilir: *"Allah'ım, bizim için meyvelerimizi bereketli kıl, şehrimizi mübarek kıl, ölçü ve tartımızı mübarek kıl."*[465]

Hilim Ve Teenni

545. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Eşeccü Abdulkays'a şöyle buyurdu:

"Sende Allah'ın sevdiği iki sıfat var: Hilim ve teenni"[466]

İzah

Ebû Dâvud'daki rivayette, Resûlullahın (s.a.v.) bu iltifatına muhatap olan Eşeccü Abdülkays'ın "Allah ve Resulünün sevdiği iki haslet üzere beni yaratan Allah'a hamd olsun" dediği kayıtlıdır.

489 ve 490 numaralı hadislerde hilim üzerinde açıklama yapmıştık. Burada teennî üzerinde duracağız.

Teenni, önünü sonunu düşünerek, ağırbaşlılıkla hareket etmek demektir. Teennî, bu yönüyle başarının temelidir. Çünkü dünya işleri bâzı ön hazırlıklar ister, düşünmeyi, sağlam karar vermeyi gerektirir. Bunlar ihmal edildiğinde netice alınmaz. Bunun içindir ki, Sevgili Peygamberimiz, daha bir çok hadislerinde teennî üzerinde durmuştur. Meselâ bir hadislerinde teenninin peygamberliğin yirmi dört parçasından bir parça olduğunu bildirmiş,[467] bir başka hadislerinde ise teenninin Allah'tan, acele etmenin ise şeytandan olduğunu nazara vermiştir.[468]

Ancak hemen ifâde edelim ki, acelenin çirkin görülmesi, dünya işlerine yöneliktir. Uhrevi işlerde acele etmek ise çirkin görülmek şöyle dursun, bilhassa teşvik edilmiştir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) dünya işlerinde acele davranmamanın, âhirete âit amellerde ise acele davranmanın daha hayırlı olduğuna dikkat çekmiştir.[469]

Evet, hayır yapma, ibâdet etme gibi âhirete yönelik işlerde acele edilmelidir. Çünkü aynı fırsat bir daha ele geçmeyebilir. Diğer taraftan, hayırlı işlerin başta nefis ve şeytan gibi çok muzur manileri vardır. Nefis ve şeytan mü'minlere yapacakları hayır hasenat ve ibâdetleri önce erteletmek, sürüncemede bırakmak, sonra da yaptırmamak için elinden gelen gayreti

gösterir. Bilhassa farz olan amellerde yavaş davranılırsa ve ileride de o borç kaza edilerek yerine getirilmezse, kişi mes'ul olur.

Burada bir hususa daha açıklık getirelim: İbâdetleri vaktinde yapmak için uhrevî işlerde acele etmek övülmüştür. Yoksa ibâdetleri alel acele bitirmek övülmemiştir. Böyle aceleyle, üstün körü olarak yapılan ibâdetlerin kabul edilip edilmeyeceği de şüphelidir.

Peygamberimizin övdüğü Eşeccü Abdülkays'ın asıl ismi Münzir bin Aîz'dir (r.a.).[470]

Hz. Cerir'in Fazileti

546. Cerir bin Abdullah (r.a.) rivayet ettiğine göre, kendisi, Resülullahın (s.a.v.) yanına gitmişti. O sırada Resülullah (s.a.v.) insanlarla dolu bir evde bulunuyordu. Cerir kapıda ayakta durdu. Bunun üzerine Resûlullah sağa, sola baktı, Cerir'in oturacağı bir yer bulamadı. Bunun üzerine hırkasını toplayıp ona attı ve,

"Al bunun üzerine otur" buyurdu.

Cerir Resûlullahın hırkasını göğsüne bastırdı, öptü, geri verdi ve şöyle dedi:

"Ya Resûlallah, sen bana nasıl değer verdinse, Cenâb-ı Allah da sana öyle değer versin."

Bundan sonra Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bir toplumun büyüğü yanınıza geldiğinde ona değer verin."

163 numaralı hadisin izahına bakınız.[471]

Peygamberimizin Yardımcısı

547. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Her peygamberin bir havarisi vardır. Benim havarim de halamın oğlu Zübeyr bin Avvam'dır."[472]

İzah

Müslim'deki rivayet şöyledir:

"Her peygamberin bir havarisi vardır. Benim de havarim Zübeyir'dir."

Havârî, yardımcısı demektir. Peygamberimiz bu hadislerinde Hz. Zübeyr'i yardımcısı olarak vasıflandırmıştır. Hz. Zübeyr, İslama genç yaşta gönül veren ilk bahtiyarlardandı. Bir hadiste toplu olarak Cennetle müjdelen on Sahabîden birisidir. Hadiste de ifâde edildiği gibi, Peygamberimizin halasının, yani Hz. Safiyye'nin oğludur.

Hz. Zübeyr, Müslüman olduğu için bizzat amcası tarafından dayanılmaz işkencelere maruz kalmış, fakat "Amca, artık ebediyyen küfre girmem"[473] diyerek inancından zerre kadar taviz vermemiştir.

Hem Habeşistan'a, hem de. Medine'ye hicret ederek iki hicret sevabı birden kazanan Hz. Zübeyr, Peygamberimizle (s.a.v.) katıldığı savaşlarda çok büyük kahramanlıklar göstermiştir. Kendi ifadesiyle vücudunda yara almayan hiç bir yer kalmamıştır.[474]

Zübeyr (r.a.) Hz. Ömer devrinde fetih ordularını kumanda ederek de İslâmiyete büyük hizmetlerde bulundu.

Cemel Savaşında, harp meydanından çekildiği bir sırada şehid edildi. Allah ondan razı olsun.[475]

Cennette Cinsî Güç

548. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha, "Ya Resûlallah, Cennette hanımlarımıza cinsî yönden yetişebilecek miyiz?" denildi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Kişi bir günde yüz bakireye yetişebilecektir" buyurdu.[476]

Seferde Namaz

549. Ebû Cüheyfe (r.a.) rivayet ediyor:

"Resûlullah ile beraber Veda Haccında haccettik. Dönünceye kadar farz namazları ikişer rekat olarak kıldık."

49 ve 101 numaralı hadislere bakınız.[477]

Yemek Adabı

550. Amr bin Ebî Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın yanına girdim. Onunla beraber yemek yedim. Şöyle buyurdu:

"Allah'ın ismini an. Sağ elinle ve önünden ye."[478]

Namaz Tesbihatının Ehemmiyeti

551. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Müslümanlardan bir grup Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Ya Resûlallah, zenginler yüksek dereceleri alıp götürdüler" dediler.

Resûlullah,

"Nedir o?" diye sordu.

Onlar, "Zenginler de bizim gibi namaz kılıyorlar, bizim gibi oruç tutuyorlar, bizim gibi hacca gidiyorlar. Fakat onlar sadaka veriyor, bizler ise veremiyoruz" dediler.

Bunun üzerine Resûlallah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Ben size bir şey öğreteyim mi? Onunla sizi geçenlere yetişip, sizden sonrakileri de geçesiniz. Hem sizin yaptığınızı yapmadıkça hiç kimse sizi geçemesin? Her namazdan sonra otuz üç defa 'Sübhanallah,' otuz üç defa 'Elhamdülillah,' otuz dört defa 'Allahü ekber' dersiniz."

Bu haber zenginlere ulaştığında onlar da bunu söylediler, bunun üzerine fakirler tekrar gelerek Resûlullaha durumu bildirdiler. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir."[479]

İzah

Müslim'deki rivayette, zeginlerin de bu sözleri söyledikleri yer almamaktadır.

Hadis, namaz tesbihatının ehemmiyetini ve faziletini ifâde etmektedir. Gerçekten de namaz tesbihatını yapmak, son derece sevaplı bir ibâdettir.

Günboyu verilen işi canla, başla yapan işçi, akşam olunca işverenin yanına gider, hak etmiş olduğu ücretini gönül rahatlığı içinde ister. Bu işçinin ücretini isteyip almadan gitmesi düşünelemez. Bir ay müddetle

çalışan memur da maaşını çalışmış olduğu kuruluşun muhasebesinden ister ve alır. Memurun da maaşını istememesi düşünelemez.

Günde beş vakit namazını ihlâsla yerine getiren mü'min de namazın sonunda yapmış olduğu tesbihat ve duâ ile Rabbinden bir çeşit mükâfaat ve ücretini istemektedir. Sübhanallah, elhamdülillah ve Allâhüekber gibi mübarek kelimelerle Yüce Allah'ı teşsbih, sena ve tazim ederken, arada getirmiş olduğu salavatlarla da Resul-i Ekreme muhabbet ve selâmını göndermektedir. Hem Cenâb-ı Hakkın yardımını, hem de Peygamberimizin şefaatini dilemektedir. Daha sonra yapmış olduğu duâ ile bir kul olarak aczini, zaafını, ihtiyaçlarını dile getirmekte, bütün bunları Kâinat Sahibinden istemektedir.

Ayrıca namazlardan sonra yapılan tesbihat, birçok mühim ve ulvî zikir kelimelerinin tekrarına vesile olması bakımından çok sevaplı bir sünnettir. Bir nevi namazın hatimesi ve en güzel surette bitirme şeklidir. Bu teşbihleri bizzat Peygamberimiz devamlı surette yaptığı gibi, bizlere de faziletini bildirerek tavsiye etmiştir. Bu hususta başka bir hadis-i şerif şu mealdedir:

"Bir kimse her namazın sonunda otuz üç defa sübhanallah, otuz üç defa elhamdülillah, otuz üç defa da Allâhü ekber derse, bunların tamamı doksandokuz eder. Yüzüncü olarak da Lâ ilahe illallâhü vahdehu lâ şerîke leh. Lehü'l-mülkü velehü'l-hamdü ve hüve ala külli şey'in kadîr=Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, ortağı yoktur. Mülk Onundur ve hamd Onadır. Onun her şeye gücü yeter' derse, günahları denizin köpüğü kadarda olsa affolunur."[480]

Bediüzzaman, tesbihatta "Sübhanallah, elhamdülillah, Allahü ekber" denilmesinin hikmetiyle ilgili olarak meâlen şöyle der:

Namazın mânâsı, Cenâb-ı Hakkı tesbih, tazim ve şükürdür. Yani, büyüklüğüne karşı, dil ile ve hareketle "sübhanallah=Allah her türlü kusur ve noksandan uzaktır" deyip takdîs etmek; hem, kemâline karşı lafzen ve amelen, "Allâhü ekber=Allah en büyüktür, en yücedir" deyip büyültmek; hem cemâline karşı, kalben ve lisânen ve bedenen "elhamdülillah=Ezelden ebede her türlü hamd, şükür ve övgü Allah'a mahsustur" deyip, şükretmektir. Demek tesbih, tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki, namazın hareketlerinde ve zikirlerinde, bu üç şey, her tarafında bulunuyorlar. Hem, ondandır ki, namazdan sonra, namazın mânâsını kuvvetlendirmek için şu mübarek kelimeler, otuz üç defa tekrar edilir. Namazın mânâsı, şu özetlerle kuvvetlendirilir.[481]

Peygamberimiz (a.s.m.) bir diğer hadislerinde de namazdan sonraki tesbihatın faziletini ifâde etmiş, devamında ise bizi şöyle ikaz etmiştir:

"Herhangi biriniz namazda iken şeytan gelir ve namazdan dönünceye kadar 'Falan işi hatırla, filan işi hatırla' der. Bu yüzden tesbih çekmeyi belki yapamaz."[482]

Cennetten Köşk Kazandıran Ameller

552. Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

"Haklı olduğu halde münakaşayı terk eden kimseye Cennetin kenarlarında bir köşk; şaka yaparken yalan söylemeyen kişiye Cennetin ortasında bir köşk; ahlakı güzel olana da Cennetin en yüksek yerinde bir köşk verileceğine ben kefilim."[483]

Sakal Ve Bıyıkta Sünnet

553. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Bıyıklarınızı kısaltın, sakalınızı uzatın."[484].

İzah

Bir başka hadiste ise bıyığı kesmenin, sakalı uzatmanın fıtrattan oluğu bildirilmiştir.[485]

Hadisler, Müslümanların yüzlerine verecekleri şekli açıklamaktadır. Bu şekil, bıyıkların kesilmesi, sakalın ise bırakılmasıdır. Bir başka hadiste bunun sebebi olarak,

"Yahudilere benzemeyin" buyurulmuştur.

Bir başka rivayet "Müşriklere benzemeyin" şeklinde gelmiştir.

Bıyıkları kesmek sünnet olmakla birlikte kesmenin şekli hususunda âlimler arasında farklı görüşler vardır. İmam-ı A'zam ve üç talebesine göre bıyıkların tamamen kazınması, kısaltılmasından daha faziletlidir. İmam Mâlik'e göre ise bıyıkların kökten tıraş edilmesi yasaktır.

İmam Şâfii'den ise bu konuda kesin bir hüküm rivayet edilmemiştir.

Yukarıdaki hadis bıyıkların dipten kesilebileceğine işaret etse de, başka hadisler bıyıkların kökten kesilmeyip sadece düzeltilmesi gerektiğini açıklar. Meselâ bıyıklarla ilgili bir hadiste,

"Bıyığından almayan bizden değildir" buyurulmuştur.[486]

Bıyıktan almak, kökten kesmek demek değildir.

Abdullah bin Abbas'ın (r.a.) rivayet ettiği bir başka hadis ise şöyledir:

Resûlullah bıyığından keser ve şöyle derdi:

"Halîlü'r-Rahmân İbrahim de (a.s.) böyle yapardı."[487].

Bıyığın kökten kesilmeyip altan düzeltileceği ile ilgili bir başka rivayet ise şöyledir:

"Resûlullah (s.a.v.) bıyığın altına mısvağı koyarak üzerinden çıkan kısmı makasla kesti."

Sakala gelince:

Hadiste geçen "Sakalınızı uzatın" emri, başı boş bir şekilde uzatın demek değildir. Hadiste, düzenli bir şekilde uzatmak kastedilmektedir. Nitekim Abdullah bin Amr (r.a.) Resûlullahın sakalını eninden ve boyundan aldığını bildirir.[488]

Bâzı âlimler, sakalın ne kadar uzatılacağı ile ilgili bir sınır koymazlarken, dikkat çekecek kadar fazla uzatmayı da hoş karşılamazlar. Meselâ İmam Mâlîk'e göre sakalın çok uzatılması mekruhtur.

Hz. Ömer ise sakalın bir tutamı geçmemesi gerektiğini söyler. Ebû Hüreyre (r.a.) ve Abdullah bin Ömer'in (r.a.) sakallarını avuçlayıp bir tutamdan fazlasını kestikleri bildirilmiştir.[489]

Cennet Ehli Cennette Nasıl Olacak?

554. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

*"Cennet ehli Cennete tüysüz, genç, beyaz tenli ve kara gözlü olarak girecekler. Yaşları otuz üç, boyları Hz. Âdem (a.s.) gibi altmış arşın vücutlarının genişliği ise yedi arşın olacaktır."**[490]***

Müsned'deki rivayette "saçları dalgalı" ilâvesi vardır.[491]

Vasiyetin Önemi

555. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Vasiyet yapmamak dünyada büyük bir kusur, âhirette ise ateş ve rezil rüsvay olmaktır."[492]

İzah

Vasiyet, kelime olarak emir, bir işi birisine ısmarlamak demektir. Dînî bir tabir olarak kullanıldığında, bir malı veya her hangi bir faydayı ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. Meselâ, "Ben öldüğüm zaman şu malım falan kişiye veya kuruluşa verilsin veya filan gelirim şu hayır yoluna tahsis edilsin" gibi....

Vasiyetin çeşitleri vardır. Birincisi vacip olan vasiyetlerdir. Kişinin yanında bulunan emanetlerin verilmesi veya senedi olmayan borçların ödenmesi için vasiyet etmesidir. Ölümün ne zaman geleceği bilinmediğinden, emânetlerin ve senetleri olmayan borçların vasiyet edilmesi vaciptir. Peygamberimiz bir hadislerinde bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Vasiyet edilecek birşeyi bulunan bir Müslümanın, vasiyeti yanında bulunmadıkça iki gece geçirmesi doğru değildir."[493]

Ayrıca, üzerinde yemin ve oruç keffâreti bulunanların, zekât borcu olanların bıraktıkları maldan bu borçlarının ödenmesini; namaz borcu olanların kılamadıkları namazların yerine fidye verilmesini, hac borcu olanların yerlerine hacca gidilmesini vasiyet etmeleri, vacip kısmın içinde değerlendirilir.

İzahını yaptığımız hadis de vacip olan bu tür vasiyetler içindir. Kişinin gerek insanlara, gerekse Allah'a olan borcunu bildirmeden vefat etmesinin

kusur olduğu, âhirette ateş ve rüsvaylık olacağı açıktır.

Vasiyetin bir diğer çeşidi müstehap olan vasiyetlerdir. Vasiyet edebilecek kadar maddî durumları müsait olan kimselerin, vârislerini başkalarına muhtaç bir vaziyette bırakmamak şartıyla vasiyette bulunmaları müstehaptır. Yani farz ve vacibin dışında kalan sevapli işlerdendir. Çünkü, vasiyet yardımlaşma esasına dayanan malî ibâdetlerden birisidir. Servetinin bir kısmını mîrasçılarına bırakan kimse, bir kısmının da fakirlere, zayıflara, yetimlere veya hayır müesseselerine ayrılmasını vasiyet ederek dünyaya gözünü kapaması manevî bir kazanç kapısıdır. Bunun içindir ki, Cenâb-ı Hak, rahmetinin eseri olarak kuluna, ölüm ânında malının üçte birinde tasarruf etme selâhiyeti vermiştir. Bir hadiste buna işaretle şöyle buyurulur:

"Cenâb-ı Hak, size, amellerinizi artırmak için mallarınızın üçte birini vefatınız zamanında vasiyet etme selâhiyeti verdi." **[494]**.

Bir de mekruh olan vasiyetler vardır. Aldıklarını içki, kumar ve benzeri yerlere harcayacak kimselere yapılan vasiyetlerdir. Şâfiîlere göre, böyle kimselere yapılan vasiyetler haramdır. Çünkü böyle sefih kimselerin ellerine geçen parayı gayr-i meşru yollara harcayacakları bellidir.

Cenaze namazını filan kimsenin kıldırmasını, cenazenin filan yere naklini, şu veya bu renk bir kumaşla kefenlenmeyi, istediği yere defnedilmeyi, vefatı için ağlamayı, kabrinin yapılmasını vasiyet etmek ise mekruhtur.

Vasiyet hakkında geniş bilgi için Ölüm Cenaze Kabir ve Büyük İslâm İlmihali isimli eserlerimize bakılabilir.[495]

Allah'ın Hayır Dilediği Kimse

556. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah hayır dilediği kimseyi dinde ince anlayış sahibi yapar."[496]

İzah

Başka bir rivayette "Doğru yolunu kendisine ilham eder" ilâvesi vardır.

Hadis, ilim sahibi olmanın faziletini bildirmektedir. Diğer taraftan, dinde ince anlayış sahibi olmanın sadece okuyup öğrenmekle değil, ilmi verenin gerçekte Allah olduğunun şuurunda olmak gerektiği nazara verilmektedir.

Hadis, "Kim din ilimlerini öğrenme hususunda gayret göstermezse, hayırdan mahrum kalır" mânâsını da ders verir.[497]

Çevreyi Kirletmek

557. Ebû Hüreyre (r,a.) rivayet ediyor:

"Kim Müslümanların gelip geçtiği yol üzerine abdest bozarsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun."[498]

İzah

Bâzı yerler vardır ki, oralara abdest bozmak çok çirkin bir davranıştır. Ümmetine adabın en inceliklerini öğreten Peygamberimiz (s.a.v.) abdest bozmanın çirkin olduğu yerleri de bildirmiştir. Hadiste bu yerlerden birisi

açıklanmıştır. Bununla ilgili başka hadisler de vardır. Meselâ biri şu mealdedir:

Resûlullah (s.a.v.),

"İki mel'undan sakının" buyurdu.

Sahabîler, "Ya Resûlallah, iki mel'un kimdir?" diye sordular.

Resûlullah (s.a.v.),

"İnsanların gelip geçtikleri yol üzerine veya gölgeliklerine abdest bozanın yaptığı iştir" buyurdu.[499]

Bu ve buna benzer hadisler, dinimizin çevre temizliğine verdiği önemi göstermesi bakımından mühimdir.[500]

Kişinin Babasının Yerine Haccetmesi

558. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Babam çok yaşlı. Haccetmeye gücü yetmiyor. Onun yerine haccedebilir miyim?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Evet, babanın yerine haccet" buyurdu.[501]

İzah

Dinimizde ibâdetler üç gruba ayrılır:

1. Bedenle yapılanlar: Namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'ân okumak gibi.

2. Mal ile yapılanlar: Zekât ve sadaka vermek, fitre vermek, kurban kesmek gibi.

3. Hem mal, hem de bedenle yapılanlar: Hac ibâdeti gibi. Birinci gruba giren ibâdetlerde vekâlet caiz değildir. Yani bir kimse başkasının yerine namaz kılamaz, oruç tutamaz, Kur'ân okuyamaz. Ancak bu ibâdetleri yapanlar, bunun sevabını başkasına bağışlayabilirler.

Zekât sadaka gibi ikinci gruba giren ibâdetlerde vekâlet caizdir.

Hac gibi, hem mâlî, hem de bedenî ibâdetlerde vekâletin caiz olabilmesi için ölüm, devamlı hastalık, yaşlılık, kadın için mahreminin bulunmaması gibi engellerin olması gerekir. Bunun dışında olup hac ibâdetini bizzat yerine getirebilecek kimseler için vekâlet caiz değildir.

İzahını yaptığımız hadis, yaşlı birisinin yerine vekâletin caiz olduğunun delillerindendir.

Hacda vekâlet ile ilgili olarak Hanefi ve Şâfiilere Göre Büyük İslâm İlmihali isimli eserimizin 587-591. sayfalarına bakılabilir.[502]

Resûlullahın Bâzı Ahlâkî Özellikleri

559. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah hanımlarından hiçbirisini asla dövmedi. Allah yolunda cihad etmenin dışında asla hiç kimseye vurmadı. Maruz kaldığı bir fenalığın intikamını asla almadı. Ancak Allah'ın haramları çiğnenirse Allah için intikam alırdı.[503]

İzah

Müslim'de, "Hiçbir hizmetçisine de asla vurmadığı" ilâvesi vardır.

Hadiste Resûlullahın (s.a.v.) bâzı ahlâkî özellikleri nazara veriliyor. Bunlardan birincisi hanımlarına karşı iyi davranması, onlara asla vurmamasıdır.

Aile müessesesinin devamı, karı koca arasındaki karşılıklı sevgi ile mümkündür. Dayak ise eşler arasındaki sevgiyi sarsar. Nazik bir yaratılışa sahîp olan kadının, kendisini döven erkeğe karşı sevgi beslemesi, onun isteklerini gönül rızası ile yerine getirmesi düşünülemez. Bu ise ailedeki huzura tesir eder.

Nitekim günümüzde bir çok aile yuvası, sırf dayak sebebiyle yıkılmaktadır. Diğer taraftan, "kadın hakları" için sokağa dökülen kadınların birçoğu, erkeklerin eşlerini dövdüklerinden yakınmaktadır. Kısacası dayak, aile hayatı ve huzurunda en mühim problemlerden birisidir.

İşte bugün yüzbinlerce kadının dert yandığı bu meseleyi, Peygamberimiz (a.s.m.) bundan asırlarca önce ders vermiş, Müslümanlara da hanımlarına şefkatle muamele etmeleri tavsiyesinde bulunmuş; kadınları ancak "kötü erkeklerin" döveceğine[504] dikkat çekmiştir. Bir başka hadislerinde ise,

*"Sizden biriniz, kölesini döver gibi hanımını dövmesin. Sonra akşamleyin dövdüğü hanım ile cinsî münâsebette bulunabilir"***[505]**.

buyurarak mühim bir nezâket dersi de vermektedir. Elbette aklı başında bir erkek, gündüzleyin dövdüğü kadının yatağına geceleyin girerken bir mahcubiyet duyar. İşte Peygamberimiz bu hadisleriyle,

"Kadınları dövüyorsunuz ama, geceleyin aynı yatağa gireceksiniz" buyurarak, erkekleri düşünmeye davet etmiştir.

Peygamberimizin "Kadınlarınızı dövmeyiniz" buyruğundan sonra bâzı kadınlar bundan cesaret alarak kocalarına karşı gelmeye, isyan etmeye

başlamışlardı. Bu durum aile hayatını bozacağından Hz. Ömer Resûlullaha (a.s.m.) geldi ve "Ey Allah'ın Resulü, kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladılar. Bundan sonra Resûlullah (a.s.m.) kadınları hafifçe dövmeye izin verdi. Ancak bu defa da erkekler bu izni bir emir olarak düşünerek kadınları dövmekte aşırı gittiler. Pekçok kadın Resûlullahın hanımlarına gelerek durumu bildirdiler. Bunun üzerine Resûlullah (a.s.m.) erkeklere hitaben şöyle buyurdu:

"Bu gece Muhammed ailesine kocalarından şikayetçi olan birçok kadın geldi. Şunu iyi bilin ki, kadınlarını döven erkekler, hayırlı erkekler değildir."[506].

Ümmetine bu tavsiyede bulunan sevgili Peygamberimiz, izahını yaptığımız hadiste de bildirildiğine göre kendisi hiçbir hanımım dömemiştir.[507] Konu hakkında tafsilatlı bilgiyi Hanefî ve Şâfiilere Göre Evlilik Aile isimli eserimizin 217-220. sayfalarına havale ederek, hadisteki diğer konular üzerinde durmak istiyoruz.

Hadiste, Peygamberimizin (s.a.v.) Allah yolunda cihad etmenin dışında asla hiç kimseye vurmadığı bildirilmektedir. Evet, Müslüman olsun, gayr-i müslim olsun herkes, Resûlullahın elinden emin olmuşlar, hiçbir zarar görmemişlerdir. Normal zamanlarda hiç kimseyi incitmeyen Resûlullah, cihad meydanında, Allah uğrunda düşmanlarına karşı çıkmış, onlan öldürmüş veya yaralamıştır.

Hadiste bildirilen Peygamberimizin (s.a.v.) ahlâkî özelliklerinden birisi de Allah'ın haramlarını çiğneyenden Allah için intikam almanın dışında, şahsî olarak maruz kaldığı bir fenalığın intikamını asla atmamasıdır. Gerçekten de Resûlullah (s.a.v.) istese kendisine eziyet edenlerden, kendisini yurdundan çıkaranlardan çok şiddetli intikam

alabileceği halde, onlan her zaman affetmiştir. Bunun en güzel misali Mekke'nin fethi esnasında yaşanmıştır. Resûlullah (s.a.v.) kendisine işkence eden, yurdundan çıkaran, kendisine karşı savaşan müşriklerden asla intikam alma yoluna gitmemiş, onları affetmiştir.[508]

Hz. Musa'nın İffeti

560. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana,

"Musa iki vakitten hangisini tamamladı?" diye sorulursa, "Daha hayırlı, daha mükemmel ve daha iyi olanı de" buyurdu.

"Eğer kızlardan hangisini nikahladı?" diye sorulursa, ""Küçük olanı nikahladı" de. Çünkü "Babacığım, onu işçi olarak tut. Çünkü ücretle çalıştırdıklarınızın en hayırlısı hiç şüphesiz bu güçlü ve güvenilir adamdır" diyen odur.

Babası "Kuvvetli olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu.

Kızı, "Kuyunun üzerindeki ağır bir taşı kaldırdı" cevabını verdi.

Babası, "Peki güvenilir olduğunu nereden biliyorsun?" diye sordu.

Kız, "Buraya gelirken bana 'Arkamdan yürü, önümden yürüme' dedi." [509]

İzah

Hz. Mûsâ, daha peygamberlikle vazifelendirilmeden önce Mısır'dan, Firavun'un zulmünden kaçmıştı. Bu kaçış esnasında yolu Medyen'e düştü. Bir çeşme başında kalabalık bir grubun hayvanlarını suladığını gördü. İki

kız da hayvanlarının başında bekleyip duruyordu. Onların bu hali şefkatine dokundu. Edeple yaklaştı ve "Herkes hayvanlarını suluyor, siz niçin bekliyorsunuz?" diye sordu.

Bunlar bir peygamber olan Hz. Şuayb'ın (a.s.) kızları, idi. Musa'nın (a.s.) kendileri ile konuşmasından çok utandılar. Fakat onun suâlini cevapsız bırakmayı da uygun bulmadılar. Utangaç bir şekilde şöyle dediler:

"Hayvanlarını sulayan erkekler oradan ayrılmadıkça biz hayvanlarımızı sulayamayız. Aldığımız terbiye erkeklere karışmamamızı gerektiriyor. Yaşlı bir babamız var. Bu işi bizden başka yapacak kimse olmadığı için mecburen biz yapıyoruz."

Onların bu iffetli davranışları Hz. Musa'yı duygulandırdı. Kalktı, kuyuya gitti, kuyunun üzerindeki çok ağır taşı yalnız başına kaldırdı. Kova ile kuyudan su çekerek kızlara yardımcı oldu. Sonra da ne yapacağını, nereye gideceğini bilmez bir halde ağacın gölgesine çekildi.

Bu arada kızları eve her zamankinden erken dönünce, Hz. Şuayb bunun sebebini sordu. Kızları hadiseyi babalarına haber verdiler. Hz. Şuayb, bundan çok memnun oldu. Başka kimse olmadığından kızlarından birini onu çağırmak için gönderdi.

Hz. Mûsâ hâlâ orada idi. Kız utana utana ona yaklaştı, "Babam hayvanlarımızı sulamana karşılık ücret vermek üzere sizi eve davet ediyor" dedi.

Gidecek yeri olmayan Mûsâ (a.s.) bu daveti kabul etti. Bir ara yolda giderken kıza hitaben şöyle dedi:

"Ey Allah'ın kulu kadın, sen benim arkamdan yürü. Eğer yanlış gidersem sen bana sözle veya atacağın taşlarla yolu tarif et! Biz Yakuboğulları, yabancı bir kadının avret yerine bakmayız."

Biraz sonra eve geldiler. Tanıştılar. Hz. Mûsâ başından geçenleri Hz. Şuayb'e anlattı. Bir müddet sonra ferasetli biri olan Hz. Şuayb'ın kızı Safura, izahını yaptığımız hadiste açıklandığı üzere babasından Hz. Musa'yı ücretli olarak tutmasını istedi. Onun güçlülüğünden, kuvvetliliğinden bahsetti. Bunu nasıl anladığını açıkladı. Kuyunun üzerindeki taşı tek başına kaldırmasını kuvvetli olmasına, yolda yürürken kendisinin önünden yürümesini de güvenilir olmasına delil olarak zikretti. Ayrıca, "Babacığım, suyun başında bizimle konuşurken gözlerini yere dikti. Bir defacık olsun başını kaldırıp da yüzümüze bakmadı" dedi.

Bunun üzerine Hz. Şuayb Hz. Musa'ya kızı ile evlenmesi teklifinde bulundu. Şöyle dedi:

"Ey Mûsâ, sana bir teklifim var. Sekiz sene koyunlarımı güdüp bana hizmet etmen karşılığında şu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Eğer sen bu hizmet seneni on yıla tamamlarsan o senin bileceğin bir şey. Sana fazla meşakkat vermeyi de arzu etmeni. İnşaallah beni hizmetçisine yumuşak davranan, verdiği sözde duran sâlih kimselerden bulacaksın."

Bu teklif üzerine Hz. Mûsâ, Hz. Şuayb'ın kızı ile evlendi. Karşılığında da ona hizmet etti. İşte izah ettiğimiz hadiste Ebû Zer'e (r.a.) '"Musa iki vakitten hangisini tamamladı?' diye sorulduğunda" ifâdesindeki iki vakit, sekiz veya on yıldan hangisini tamamladığıdır. Resûlullah (s.a.v.),

"Daha hayırlı, daha iyi ve daha mükemmel olanı tamamladı"

diyerek Hz. Musa'nın Hz. Şuayb'a on yıl hizmet ettiğim bildirmiştir.

"Kadınlardan hangisini nikahladığı şeklindeki?" soruya da "Küçük olanı" cevabını vermiştir.

Konunun tafsilatı için Tarih Aynasında Yahudiler isimli eserimize 25-30. sayfalarına bakılabilir.[510]

Yatarken Elleri Yıkamak

561. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim geceleyin elinde et kokusu olduğu halde yatarsa, başına bir musibet geldiğinde kendisinden başka kimseyi ayıplamasın."[511]

Tirmizi'de, hadisin baş tarafında,

"Şeytan hassas ve yalayıcıdır. Kendinizi ondan koruyun" ilâvesi vardır.

Hadis, dinimizin temizliğe verdiği ehemmiyeti gösterir.[512]

Hayırlı Ve Şerli Olan Kimdir?

562. Ebû Bekir (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha "Ey Allah'ın Resulü, hangi insan daha hayırlıdır?" diye sordu. Resûlullah (s.a.v.),

"Ömrü uzun, ameli güzel olan" buyurdu.

O zât, "Hangi adam daha şerlidir" diye sordu. Resûlullah (s.a.v.),

"Ömrü uzun, ameli çirkin olan" buyurdu.[513]

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde, ömrü uzun, ameli güzel olanı hayırlı insan olarak vasıflandırmaktadır. Çünkü bir insanın ameli iyi ise, ömrünün uzun olması, âhireti için kârlı ticâret yapmasına, âhiret yurdu için daha çok faydalı amel işlemesine sebep olur.

Kişinin ameli kötü olup ömrünün uzun olması ise, bunun tersidir. Böyleleri çok yaşadıkça günahlarını daha da çok artırırlar, böylece de ebedî yurtlarında daha büyük azaba maruz kalırlar. Bunun içindir ki, Peygamberimiz (s.a.v.) ameli kötü olup uzun ömürlü olanları "şerli" olarak vasıflandırmıştır.[514]

Peygamberimizin Bâzı Tavsiyeleri

563. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bana şu nasihatta bulundu:

"Ey Enes, abdesti tam al ömrün artar. Ümmetimden karşılaştıklarına selam ver, iyiliklerin artar. Evine girdiğinde ev halkına selâm ver. Duha namazını kıl, çünkü bu namaz evvâbin namazıdır. Küçüklere merhamet et, büyüklere saygı göster, kıyamet gününde benim arkadaş]anmdan olursun." [515]

İzah

Evvâbin namazı, 618 numaralı hadiste de açıklayacağımız gibi, akşam namazından sonra kılınır. Burada duha namazına evvâbin namazı denilmesi, gerçek mânâsı ile değil, kelime mânâsı itibarıyladır. "Evvâbin"in kelime, "tevbe edenler" demektir.[516]

Tevbenin Ehemmiyeti

564. İbni Abbas (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Allah Teâla şöyle buyuruyor:

*"Ey Âdemoğlu! Muhakkak sen Bana duâ ettikçe ve Bana ümit besledikçe, Ben de yaptığın günahları affederim. Eğer bana yeryüzü dolusu hata ile de gelsen seni yeryüzü dolusu mağfiretle karşılarım. Eğer günahların göğe kadar ulaşsa, sonra Benden bağışlanma dilesen seni bağışlarım."**[517]***

29, 55, 123, 181 numaralı hadislere de bakınız.[518]

Allah'ın Konuşmayacağı Kimseler

565. Selman el-Fârisî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Üç kişi vardır ki Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz onları temize çıkarmaz. Onlara acıklı bir azap vardır. Bunlar: Zina eden ihtiyar, kibirli fakir, yemin etmeden bir mal almayan ve yemin etmeden bir mal satmayan kimse."[519]

İzah

Kıyamet sahnelerinden birisi de Allah'ın mahşer gününde kullarıyla konuşmasıdır. Peygamberimiz, Mu'cemü's-Sagîr'de rivayet edilen bir hadiste Allah'ın kulları ile bir tercüman olmadan konuşacağını bildirmiştir.[520] Bir başka rivayette ise Allah'ın örtüsüz ve tercümansız olarak konuşacağı bildirilmiştir.[521]

Bununla beraber, Allah kıyamet gününde bâzı kullarıyla konuşmayacaktır. Bununla ilgili bir âyet şu mealdedir:

"Ahirzaman Peygamberine İman hususunda Allah'a verdikleri ahdi ve ettikleri yemini az bir dünya malı karşılığında değiştirenlere gelince, onların âhirette hiçbir nasibi yoktur. Kıyamet gününde Allah onlara ne bir hitapda bulunur, ne rahmetiyle nazar eder, ne de onları temize çıkarır. Onların hakkı pek acı bir azaptır."[522]

Peygamberimiz de (s.a.v.) çeşitli hadislerinde Allah'ın kendileri ile konuşmayacağı bâzı kimseleri açıklamıştır. İşte bu hadiste Allah'ın kendileriyle konuşmayacağı, temize çıkarmayacağı kimselerden üç sınıf insan sayılmaktadır.

Bu sayılanlardan başka Allah'ın konuşmayacağı kimselerden bir kısmı da şunlardır:

1. Eteklerini yerde sürükleyerek yürüyen kibirli kimse,

2. Verdiği her şeyi başa kalkan kimse.

3. Kırda su başında bulunduğu halde suyu diğer yolculardan esirgeyen kimse.

4. Bir devlet başkanına sırf dünyalık için bîat eden, idareciliğini onaylayan, idareci kendine dünyalık verirse, bîatı üzere kalan, vermezse bîatından dönen kimse.

5. Yalan söyleyen idareci.

6. Yemini bir çıkar vasıtası yapıp, yalan doğru demeden her konuda yemin eden kimse.

Bir hadiste Allah'ın bunlarla hoşnutluk ifâde eden bir sözle konuşmayacağı bildirilmiştir.[523]

Allah'ın kullarıyla konuşması hususunda tafsilat için Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 214-218. sayfalarına bakılabilir.[524]

Hz. Ali'ye Sövdüler

566. Abdullah el-Cedelî rivayet ediyor:

Ümmü Seleme bana, "Aranızda, herkesin huzurunda Resûlullaha (s.a.v.) sövülüyor mu?" dedi.

Ben, "Sübhanallah! Resûlullaha (s.a.v.) nasıl sövülür?" dedim.

O, "Ali bin Ebî Tâlib'e ve onu sevenlere sövülmüyor mu? Ben Resûlullahın (s.a.v.) onu sevdiğine şahitlik ederim" karşılığını verdi.[525]

İzah

Emevîler devrinde, maalesef minberde Hz. Ali'ye ve onun çocuklarına sövmek, hakaret etmek âdet haline gelmişti. Ümmü Seleme (r.a.) Abdullah'a bunun yanlışlığını farklı bir üslupla anlattı. Ali'ye ve onu sevenlere sövmenin Resûlullaha (s.a.v.) sövmek olduğunu, çünkü Hz. Ali'yi sevenlerden birisinin de Resûlullah olduğunu, dolayısıyla bu sövgünün ona da gideceğini bildirdi.[526]

Çocuk Kokusu

567. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

*"Çocuk kokusu Cennet kokusundandır."**[527]***.

Hz. Ali'nin Peygamberimiz Yanındaki Değeri

568. Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hz. Ali'ye hitaben şöyle buyurdu:

"Sen benim için Musa'ya nisbetle Harun gibisin. Ancak benden sonra peygamber gelmeyecektir." ***[528]***.

İzah

Hadis, Hz. Ali'nin faziletini göstermektedir. Peygamberimizin Hz. Ali'ye bu sözü söylemesinin sebebi şuydu:

Peygamberimiz Tebük Savaşı'na çıkarken Hz. Ali'yi Medine'de yerine vekil bırakmıştı. Münafıklar bunu bir dedikodu vesilesi yaptılar. "Herhalde onu önemsemediğinden geri bıraktı" dediler. Bu sözler Hz. Ali'nin ağırına gitti, hemen silahını kuşandı ve hareket etti. Cürf mevkiinde Peygamberimize yetişti. Peygamberimiz,

"Ey Ali, niçin geldin?" diye sordu.

Hz. Ali, "Münafıklar senin beni önemsemediğini söylüyorlar. Sen beni kadınlar ve çocuklarla beraber mi bıraktın?" dedi.

Peygamberimiz ona şu müjdeyi verdi:

"Ben seni arkamda bıraktıklarıma vekil tayin ettim. Hemen geri dön, gerek benim ev halkım, gerek senin ev halkın için vekilim ol. Ey Ali, bana göre sen, Musa'ya göre Harun gibi olmaya razı değil misin? Şu kadar var ki, benden sonra peygamberlik yoktur."

Hz. Mûsâ da Tur Dağı'na Tevrâtı almak için gittiğinde, kardeşi Harun'u (a.s.) kavmi içinde vekil olarak bırakmıştı.[529]

Mekke Ve Medine'nin Fazileti

569. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim iki haremden birinde vefat ederse, kıyamet gününde korkudan emin olarak diriltilir."[530].

İzah

Hadisde geçen iki harem, Mekke ve Medine'dir. Bu hadis, Peygamberimizin doğduğu, Kabe'nin bulunduğu, bir çok peygambere beşiklik yapmış bir yer olan Mekke ile; Resûlullahın (s.a.v.) hicret yurdu ve kabrinin bulunduğu yer olan Medine'nin faziletini ifâde etmektedir. Ehl-i iman olmak şartıyla bâzı günlerde ve bâzı mübarek mekanlarda ölmek, kişiye uhrevî hayatında bâzı faydalar kazandırır. Hadis, Mekke ve Medine'de vefat etmenin kişiyi kıyamet gününün dehşetli korkusundan emin kılacağını bildirmektedir.[531].

Taharette Su Kullanmak

570. Uveym bin Saadeti'l-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Küba halkına giderek,

"Temizliğinizden dolayı Allah'ın sizi övdüğünü işittim. Övülmenize sebep olan bu temizlik nedir?" buyurdu.

Onlar şöyle dediler: "Vallahi ey Allah'ın Resulü! Komşumuz Yahudilerin büyük abdestten sonra su ile taharetlendiklerini gördük. Onların

yaptığı gibi bizler de taharetleniyoruz. Bunun dışında birşey bilmiyoruz." [532]

İzah

"Orada maddî ve manevî pisliklerden iyice temizlenmeyi seven kimseler vardır. Allah da çok temizlenenleri sever" mealindeki âyet-i kerime[533] nazil olmuştu. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) Medine'ye yakın bir yerleşim merkezi olan Küba'ya gittr. Çünkü âyet-i kerimede geçen "orada" ifadesiyle "Küba" kastediliyordu. Peygamberimizle Kübalı Sahabîler arasında yukarıdaki konuşma geçtikten sonra Resûlullah (s.a.v.),

"İşte gerçek temizlik budur, o halde bu temizliğe sim sıkı sanlınız" buyurdu.

Su ile taharetlenme ile ilgili olarak daha pekçok hadis vardır. Konu hakkında tafsilatlı bilgi için Temizlik GusülAbdesî isimli eserimize bakılabilir.[534]

Namazı Vaktinde Kılmanın Fazileti

571. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) akşam namazını ne bir yemek, ne de başka bir şey için geciktirmemiştir.[535]

İzah

Her namazın kendine mahsus vakti vardır. Bu sebeple her namazı kendine âit olan vakitte kılmak gerekir.

Peygamberimiz birçok hadislerinde bizleri namazı vaktinde kılmaya teşvik etmektedir. Meselâ bir defasında en hayırlı ve fazîletli amelin hangisi olduğunu soran Sahabîlere, "Vaktinde kılınan namazdır" cevabını vermiştir. [536]

İbâdetin gayesi Allah'ın rızasını kazanmakta. Bunun yolu ise her ibâdeti vaktinde yapmaktır. Peygamberimiz (a.s.m.) bu hususu da bir hadislerinde şöyle ifâde ederler:

"Allah beş vakit namazı farz kıldı. Her kim, bu namazların abdestini tam olarak alır, onları vaktinde kılar, rükû ve huşûunu eksiksiz olarak yerine getirirse, onu bağışlayacağına dâir Allah'ın va'di vardır. Her kim de bunu yapmazsa, Allah'ın ona bir va'di yoktur. Dilerse bağışlar, dilerse azap eder." [537]

Her hususta olduğu gibi Peygamberimiz namazı vaktinde kılma hususunda da örnek olmuş, gerek izahını yaptığımız hadiste, gerekse Hz. Âişe Validemizin bildirdiğine göre hayatının sonuna kadar hiçbir namazı vaktin sonuna bırakmamıştır.[538]

Bu hadiste de onun akşam namazını hiçbir şekilde geciktirmediği bildirilmektedir.

Namazı ilk vaktinde kılmanın birçok hikmetleri vardır. Bediüzzaman bunun mühim bir hikmetini özetle şöyle ifâde eder:

Vaktin evvelinde Kabe'yi hayâlen nazara almakla namaz kılmak menduptur. Birbirine giren dâireler gibi, Kabe'nin etrafında teşekkül eden safları görmekle, yakın saflar Kabe'yi kuşattıkları gibi, en uzak saflar da İslâm âlemini ihata etmiş olduğunu hayal ile görsün. O saflara girmekle o büyük cemaate dahil olsun ki, o cemaatin icma ve tevatürü, onun namazda söylediği her dâvaya ve her sözüne bir hüccet, bir delil olsun. Meselâ namaz

kılan kimse "Elhamdülillah" dediği zaman, sanki o büyük cemaati teşkil eden bütün mü'minler, "Evet doğru söyledin" diye onun o sözünü tasdik ediyorlar. Bu tasdikler ise hücum eden evham ve vesveseye karşı bir kalkan vazifesi görür. Aynı zamanda bütün hasseleri, latifeleri, duyguları o namazda zevk ve hissesini alır.[539]

Bediüzzaman'm namazı vaktin evvelinde kılmakla ilgili bir diğer ifâdesi de şöyledir:

"Namazı vaktinde kılmanın ne derece tükenmez uhrevî bir sermaye olduğu bununla anlaşılıyor ki, her namaz vaktinde âlem-i îslâm denilen muazzam camide, yüz milyondan fazla cemaat-ı kübrâ namaz kılıyor. O cemaatta her bir adam umum cemaata duâ ediyor.

"'İhdina's-sırata'l-mustakîm=Bizi doğru yola ilet' diyor. Her bir umum cemaate hem şefaatçi, hem duacı olur. O vakit namaza iştirak etmeyen hissesini alamaz. Kaynayan mirî ve askerî kazanına karavanasını götürmeyen tayinâtını almadığı gibi, cemaat-ı kübrânın manevî matbahında [kazanında] kaynayan manevî erzakını alamaz. Belki namaza iştirakla o cemaatin ordusuna iştirak etmiş olmakla bu dualarına âmin demek olan namazı vaktinde kılmakla olabilir."[540]

Öyle ise, "Nasıl olsa daha vakit var. Elimdeki şu işi bitireyim, kılarım" gibi bahanelerle namazı vaktin sonuna bırakmayalım. Vaktin evvelinde kılarak vaktinde kılınan namazın sevabına, mükâfatına nail olalım.

36 numaralı hadise ve izahına da bakınız.[541]

Peygamberimiz Hz. Câbir'e Niçin Duâ Etti?

572- Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) benim için yirmi beş defa bağışlanma diledi. Her seferinde elimi tutuyor ve *"Babanın borcunu ödedin mi?"* diyordu.

Ben de "Evet" diyordum.

"Allah seni bağışlasın" buyurdu.[542]

İzah

Câbir bin Abdullah, Abdullah bin Amr'in (r.a.) oğlu idi. Babası Uhud Savaşında şehid düşmüştü. Oğlu Câbir'e bir hayli miktarda borç bırakmıştı. Câbir (r.a.) Peygamberimizin de duası bereketiyle babasının yüklü miktardaki borçlarını ödedi. Hadis, babasının borcunu ödemesi sebebiyle Peygamberimizin çok memnun kaldığını ve ona duasını ifâde ediyor.[543]

Cemaatla Namaz Kılınanın Fazileti

573. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Cemaatla kılınan namazın sevabı, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha fazladır."

240 numaralı hadisin izahına bakınız.[544]

Hayır Yolunda Yardımcı Olmak

574. Zeyd bin Halid el-Cühenî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bir gaziyi silah ve yiyecekle donatırsa, bir oruçluya iftar ettirirse veya hacca giden birini donatırsa onun için de onların kazandığı kadar

sevap vardır. Onun sevap kazanması diğerlerinin sevabından birşey eksiltmez."

Müslim'de hadis baş tarafıyla ilgili şöyle bir rivayet vardır:

"Her kim Allah yolunda bir gazîyi donatırsa, o da gaza etmiş gibi sevap kazanır. Her kim gazinin ailesine yardımcı olursa, o da gaza etmiş gibi sevap kazanır."[545]

Devlet Malına İhanetin Cezası

575. Ebû Hümeyd es-Saidî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Ensardan İbni'l-Lütbiye denilen birisini zekât memuru olarak tayin etti. Bu zât vazifesini tamamlayıp Medine'ye döndüğünde Resûlullah (s.a.v.) topladıklarını alması için birini gönderdi. İbni'l-Lütbiye ona, "Bu size verildi, bu da benim, bana hediye edildi" dedi. Bu durum kendisine bildirildiğinde Resûlullah (s.a.v.) şöyle bir konuşma yaptı:

"İçinizden birilerini zekât toplaması için gönderiyoruz, döndüğünde size şöyle diyor: 'Bu size verildi, şu da bana hediye edildi.' Bu adam babasının ve annesinin evinde otursa idi kendisine hediye verilip verilmediğini görürdü. Kimi biz zekât memuru olarak görevlendirirsek, topladığı şeyin azını da, çoğunu da bize getirsin. Sizden biri kıyamet gününde hıyanet ettiği şey deve ise boynunda inleye inleye, sığır ise avaz avaz bağırarak, koyun ise şiddetle meleyerek gelmekten sakınsın."[546]

Bağışlanmaya Sebep Olacak Sözler

576. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim her namazın sonunda "Estağfirullahe ellezi lâilâhe illa hüve'l-hayyü'l-kayyum ve etûbü ileyh=Kendisinden başka hiçbir ilah olmayan, ezelî ve ebedî hayat sahibi, varlığı için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan Allah'tan bağışlanma diliyorum ve ona tevbe ediyorum" derse, savaştan kaçmış olsa bile bağışlanır." [547]

İzah

Savaştan kaçmak büyük günahlardandır. Buna rağmen bir kimse yukarıdaki sözleri söylerse, bu büyük günahı işlemiş olsa dahi bağışlanır. Bunu söylemek sadece savaştan kaçanlar için değil, diğer günahları işleyenler için de bağışlanma sebebidir. Ancak kul şayet bir günah işledi ise bu cümleleri söyledikten sonra "Nasılsa bağışlandım" diyerek Allah'ın gazabından emin olmamalı, sürekli Onun dergahına iltica etmelidir.[548]

Nafile Oruç Ve Namazın Fazileti

577. Âişe Validemiz (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Kim oruçlu olarak sabahlarsa, ona gök kapıları açılır. Azaları kendisi için tesbih eder. Ve dünya semâsı ehli onun için gün bitimine kadar bağışlanma diler."

Bir veya iki rekat da nafile olarak namaz kılarsa, gökler onun için nurlandırılır. Cennet ehlinden eşleri kendisi için, "Allah'ım, onu görmeye

arzumuz arttı. Onu bize çabuk ulaştır" diye duâ ederler.

Eğer, "Elhamdülillah, sübhanallah veya Allahu ekber" derse, melekler o sözlerinin sevabını gün bitimine kadar yazarlar."[549]

Buluntu Mal Ne Yapılır?

578. El-Cârud Ebu'l-Münzir rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Müslümanın yitiğini sahiplenmek Cehennemde yanmaktır" buyurdu. [550]

579. El-Cârud Ebu'l-Münzir'in rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bir şey bulduğunda onu kaybetme ve gizleme. Sahibini biliyorsan onu ona ver. Bilmiyorsan o Allah'ın malıdır. Onu dilediğine verir."

Buluntu malın ne yapılacağı hususunda 48 numaralı hadis ve izahına bakınız.[551]

Gecede İsteğe Cevap Verilecek Vakit

580. Câbir bin Abdullah (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Geceleyin bir vakit vardır ki, o vakitte Müslüman bir kul ne isterse Allah onu kendisine verir. Bu her gece böyledir."[552]

Kötülüğe Engel Olmamak Neye Benzer?

581. Nu'man bin Beşir (r.a.) Resulullahtan (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini bildiriyor:

"Allah'ın emirlerini dinlemeyenlerle, onun emir ve yasaklarına uyan kimselerin hali şu misâlde olan topluluğun durumuna benzer: Onlar bir gemiye bindiler. Bir kısmı geminin alt tarafına, bir kısmı da üst tarafına yerleşti. Onlardan biri şöyle dedi: "Ey topluluk ben şurada bir delik açacağım. Oradan abdest alırım, içerim, ihtiyaçlarımı karşılarım."

Şimdi eğer onlar ona mâni olmasalar hem o helak olur, hem de kendilerini helak eder. Eğer ona mâni olsalar, o da kendileri de kurtulurlar."

Bu hadis Buhârî ve Tirmizî de geçen şekliyle şöyledir:

"Allah'ın emir ve yasaklarına uyan kimseler, bir gemide kur'a çekerek yerleşen şu topluluğa benzer. Çekilen kur'a sonucunda onlardan bâzıları geminin üst, bâzıları ise alt katına yerleşti. Alt katta olanlar su ihtiyaçlarını gidermek için üst katta bulunanların yanından geçiyorlardı. Sonra aralarında şöyle konuştular:

"Biz bulunduğumuz yerde bir delik açsak da yukarıdakileri rahatsız etmesek."

Eğer üst kattakiler bunları delik açmakta serbest bırakırlarsa, hepsi de helak olurlar, eğer engel olurlarsa, hem kendileri, hem de onlar kurtulurlar.

Hadisin başka bir rivayetinde ise son kısım şöyledir:

"Onlardan bir adam bir balta alıp, kendi yerini delmeye başladı: 'Ne yapıyorsun?' dediler. O, 'Kendi yerimde istediğimi yaparım' cevabını verdi.

Şimdi eğer ona mâni olurlarsa, hem kendileri, hem de o kurtulur. Eğer onu kendi haline bırakırlarsa, hem o boğulur, hem de kendileri.

"Helak olmazdan evvel ahmaklarınıza mâni olunuz." [553]

Peygamberimizin Annelere Duası

582. Hasan bin Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın yanına beraberinde iki çocuğu olan bir kadın geldi ve ondan yemek için bir şey istedi. Resûlullah onlardan her biri için birer meyve olmak üzere üç meyve verdi. Kadın çocuklarına birer meyve verdi. Onlar meyveleri yediğinde onlara bir baktı ve sonra kendisi için verilen meyveyi da ikiye bölerek çocuklarına paylaştırdı. Resûlullar (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Çocuklarına olan merhameti sebebiyle Allah ona rahmet etsin."[554]

Allah Yanında Aklın Kıymeti

583. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ben Allah adına şahitlik ederim ki, akıllı kimsenin ayağı sürçtüğünde Allah onu mutlak kaldırır. Sonra bir daha sürçtüğünde yine kaldırır. Sonra yine kaldırır. Sonunda onu Cennete koyuncaya kadar bu böyle devam eder." [555]

İzah

Akıl, Allah'ın yaratıklar içerisinde sadece insana lütfettiği büyük bir nimettir. Dinimiz akla çok büyük değer verir. Kur'ân'ın bir çok âyetinin "Akletmez misiniz?" şeklinde biter. Yine Kur'ân'da,

"Bunda akıl sahipleri için ibretler vardır" buyurularak aklın önemine dikkat çekilir.[556]

Zaten dinimize göre sorumluluk akılla başlar, insan onun sayesinde imtihana tabi tutulur. Akıl olmazsa sorumluluk da olmaz. Bunun içindir ki, bir hadiste,

"Kişiyi ayakta tutan aklıdır. Aklı olmayanın dini de yoktur" buyurulmuştur.

İnsanın hidâyete erebilmesi için akıl son derece önemlidir. İnsan akılla önüne açılan hayır ve şerden birini tercih eder. Ya kazanır, ya kaybeder. Aklını gerektiği gibi kullanır hayra yönelirse, melekleri dahi geçebilecek ölçüde yükselir. Aklını şerre kullanıp tahribe yönelirse, aşağıların aşağısına düşer. Aklı din için önemi bir hadiste şöyle açıklanmıştır:

"Kişi için akıl gibi hazine yoktur. Akıl, sahibini hidâyete yöneltir." [557]

Bununla ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Kişinin aklı istikamet üzere olmadıkça, dini de istikamet üzere olmaz." **[558]**

Burada da görüldüğü gibi, dinimiz akla kişiyi hidâyete yönettiği için değer verir. Zaten İslâmiyete göre akıllı insan, hidâyeti bulan kimsedir. Bir insan hidâyeti bulamamışsa, insanlar nazarında ne kadar akıllı olarak bilinirse bilinsin, İslâmiyet nazarında o kimse akıllı değildir. Bu gerçek de bir hadiste şöyle açıklanır:

"Akıllı, nefsine boyun eğdiren ve ölümden sonrası için çalışandır." ***[559]***

Şu hadis de dinimizin akla önem vermesinin âhireti kazanma hususunda olduğunu gösterir:

"Dünyanın gayr-i meşru işlerinde akıl zarar kaynağı, din işlerinde ise akıl sevinç kaynağıdır."[560]

Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde de kişi için aklın önemine dikkat çeker. Bir insan gerçekten akıllı ise, yani nefsine boyun eğdirebilmiş, ölümden sonrası için çalışabiliyorsa, bu kimsenin ayağı kaydığında, Yüce Allah onu tekrar tekrar ayağa kaldırır. Bu durum onu Cennete koyuncaya kadar devam eder. ***[561]***

Yalan Söylemek

584. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Kul yalan söylediğinde meydana gelen [manevî] kötü koku sebebiyle melekler kendisinden bir mil uzaklaşır."[562]

Borç Üzüntü Kaynağıdır

585. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Borç üzüntüsünden daha büyük üzüntü, göz ağrısından daha büyük ağrı yoktur." ***[563]***

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) birçok defalar borçlanmaktan Allah'a sığınmıştır. Meselâ bir hadislerinde,

"Ey Rabbimiz, her türlü günahtan ve borçlanmanın şerrinden Sana sığınırız"[564].

buyururken, bir hadislerinde de borçlanmayı kabir azabı, Mesih Deccal, hayat ve ölümün fitnesi gibi son derece tehlikeli fitneler arasında zikretmiş ve Allah'a sığınmıştır. Borçtan bu derece şiddetle Allah'a sığınmasının sebebi sorulduğunda da,

"İnsan borçlandığı zaman yalan uydurur, söz verir de sözünde durmaz"[565]. cevabını vermiştir.

Resûlullah (s.a.v.) izahını yaptığımız hadislerinde de borçlanmanın büyük bir üzüntü sebebi olduğunu nazara vermektedir. Gerçekten de insanın ödeyemeyecek kadar borcun altına girmesi, kendisi için büyük bir sıkıntı kaynağıdır. Peygamberimiz bu gerçeği bir başka hadislerinde şöyle ifâde etmiştir:

"Borç geceleyin kaygı, gündüzleyin zillettir."[566]

3772 numaralı hadise de bakınız.[567]

Allah'ın Adaleti

586. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah Âdem'e evlatlarını Cehenneme atması hakkında üç haklı gerekçe bildirecek ve buyuracak ki:

"Ey Âdem, eğer Ben yalancılara lanet etmeseydim, yalana ve sözden dönmeye buğzetmeseydim ve bunu yapanlara azap vermeseydim, şüphesiz

bugün bütün evlatlarına merhamette bulunarak onları kendileri için hazırladığım şiddetli azaptan koruyacaktım. Ne var ki, şu sözüm kesinlik kazanmıştır,

'Elçilerim yalanlanır ve emrim çiğnenirse, Cehennemi cin ve insanlarla dolduracağım."

Yine aziz ve celil olan Allah buyurur:

"Ey Âdem, bil ki, Ben ezelî ilmimle bildiğim, zürriyetinden dünyaya gönderdiğimde de şimdiki halinden daha kötü bir durumla dönecek, kötülükten vaz geçmeyecek ve kendini kınamayacak olandan başka hiç kimseyi Cehenneme sokmam."

Yine Allah buyurur:

"Ey Âdem, seni Kendimle zürriyetin arasında hakem kıldım. Mizanın başında bekle. Ve sana sunulacak amellerine bak. Kimin hayrı şerrine bir zerre miktarı ağır gelirse o cennetlik olsun! Tâ iyice bilesin ki, ben onlardan zâlim olandan başkasını Cehenneme sokmam."[568]

Peygamberimizden Çeşitli Tavsiyeler

587. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye hicret ettiğinde ben sekiz yaşında bir çocuktum. Annem beni ona götürdü. Annem, "Ya Resûlullah, Ensarın erkek ve kadınlarından benden başka size hediye vermeyen kalmadı. Ben ise bu oğlumdan başka size hediye edecek bir şey bulamadım. Benden bunu kabul et, hizmetinde bulunsun" dedi. On sene Resûlullaha (s.a.v.) hizmet ettim.

Asla beni dövmedi, asla bana sövmedi. Yüzünü ekşitmedi. Onun bana ilk tavsiyesi şu oldu:

"Ey oğlum, sırrımı koru ki, kâmil mü'min olasın."

(Enes diyor ki): Onun sırrını annem dâhil hiç kimseye söylemedim. Resûlullahın (s.a.v.) hanımları onun sırrını sorduklarında onlara sırrını söylemedim. Resûlullahın (s.a.v.) sırrını ebedî olarak hiç kimseye söylemeyeceğim.

Sonra şöyle buyurdu:

"Ey evladım, abdesti tam al, ömrün artsın ve iki hafaza meleğin seni sevsin.

"Ey oğlum, eğer abdestli olarak gecelemeye gücün yeterse, bunu yap. Kim abdestli iken ölürse, şehid olur.

"Ey evladım, durmadan namaz kılmaya gücün yeterse bunu yap. Şüphesiz melekler namazda olduğun müddetçe sana duâ ederler.

"Ey oğlum, namazda sağa sola dönmekten sakın. Namazda sağa sola dönmek helâkettir. Eğer mutlaka sağa sola döneceksen, bunu farzlarda değil, nafilelerde yap.

"Ey evladım, rüküye eğildiğinde ellerini dizlerinin üzerine koy. Parmaklarının arasını aç. Dirseklerini yanlarına yapıştırma. Başını rükudan kaldırdığında her azan sabit hale gelsin. Şüphesiz ki, Allah kıyamet gününde rükû ve secdede belini tam olarak düz tutmayan kimselerin namazlarına bakmaz.

"Ey evladım, secde yaptığın zaman horuzun yem yemesi gibi çabuk çabuk yapma. Köpeğin düşmesi gibi düşme. Kollarını hayvanların yayışı gibi yere yayma. Ayağının arkasını iyice yere koy. Uyluğunu topuklarının üzerine koy. Bunu yaparsan kıyamet gününde hesabın kolay olur.

"Ey oğlum, gusülde mübalağa yap ki, üzerinde hiçbir günah ve hata kalmaksızın banyodan çıkasın.

Enes diyor ki: "Annem ve babam sana feda olsun. Gusülde mübalağa yapmak ne demektir diye sordum."

"Kıl diplerini iyice ıslatırsın, derini tertemiz yaparsın" cevabını verdi.

"Namazından bir miktarını evine ayırabil irsen, ayır. Çünkü bu evinin hayrını artırır.

"Ey oğlum, eve girdiğinde ailene selâm ver. Böyle yapman senin ve ailen üzerine berekete sebeptir.

"Ey evladım, evinden çıktığında gördüğün her Müslümana mutlaka selam ver ki, sevapların artmış olarak dönesin.

"Ey evladım, hiç kimseye karşı kalbinde kötülük düşüncesi olmadan yaşamaya gücün yeterse bunu yap.

"Ey evladım, evinden çıktığında gördüğün her Müslümanın mutlaka senden üstün olduğunu düşün.

"Ey oğlum, eğer nasihatimi dinlersen, hiçbir şey sana ölümden daha sevimli olmaz.

"Ey evladım, bunlar benim sünnetimdendir. Kim sünnetimi yaşatırsa, muhakkak beni sevmiş olur. Kim beni severse Cennette benimle beraberdir." ***[569]***

İzah

Hadis, kadın olsun, erkek olsun Sahabîlerin Peygamberimize duydukları sevgiyi nazara vermektedir.

Ayrıca Resûlullahın ahlakını ders vermekte, onun hizmetine verilmiş küçük çocuk da olsa, kimseye vurmadığını, kötü söz söylemediğini, yüzünü ekşitmediğini bildirmektedir.

Hadis aynı zamanda Resûlullahın küçük büyük ayırt etmeden herkese faydalı nasihatlarda bulunduğunu, onları muhatab alıp öğütler verdiğini ifâde etmektedir.

Hadiste Peygamberimiz (s.a.v.) Enes'in (r.a.) şahsında çok önemli hususları ümmetine ders vermiştir. Bunlardan birisi sır saklamaktır. Enes, Resûlullahın bu tavsiyesine harfiyen uymuş, onun sırrını annesi de dahil hiç kimseye söylememiştir. Enes (r.a.) bununla ilgili olarak şöyle bir hatırasını anlatır:

"Çocuklarla oynuyordum. Resulullah (s.a.v.) oraya geldi. Selâm verdi. Sonra beni bir işe gönderdi. Kendisi de bir duvarın gölgesine oturup bekledi. Ben gelip neticeyi bildirdim. Sonra dönüp eve gittim. Annem bana niçin geciktiğimi sordu. Resûlullahın beni bir işe gönderdiğini söyledim. O işin ne olduğunu sordu. Ben bunun sır olduğunu, söyleyemeyeceğimi ifâde ettim. Annem benim bu hareketimden çok memnun olarak şöyle dedi:

"Oğlum, Resûlullahın (s.a.v.) sırlarını saklamaya devam et."[570]

Allah'ın Yakub'a Bir Vahyi

588. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Hz. Yakub'un samimî bir arkadaşı vardı. Bir gün Yakub'a (a.s.), "Ey Yakup, gözünün kör olmasına, belinin bükülmesine sebep olan şey nedir?" diye sordu.

Yakup (a.s.), "Gözümün kör olmasının sebebi Yusuf'a ağlamamdır. Belimin bükülmesine sebep ise oğlum Bünyamin'e üzülmemdir" cevabını verdi.

Bu arada Cebrail (a.s.) indi, "Allah sana selam söylüyor ve 'Beni başkasına şikâyet etmekten haya etmiyor mu?' diyor" dedi.

Yakub (a.s.) "Ben derdimi de, üzüntümü de ancak Allah'a şikâyet ederim" dedi.

Cebrail (a.s.), "Bunu Allah senden daha iyi bilir, ey Yakub" dedi. Ve oradan gitti.

Sonra Yakub (a.s.) Allah'a şöyle niyazda bulundu:

"Ya Rabbi, yaşlı ihtiyara merhamet etmez misin? Gözümü görmez ettin, belimi büktün. Reyhanım Yusuf'u bana geri ver, onu ölmeden önce bir defa koklayayım. Sonra bana dilediğini yap ey Rabbim."

Bu niyazın arkasından Cebrail (a.s.) tekrar geldi ve "Ey Yakub Allah sana selâm ediyor ve sana diyor ki:

"Müjdeler olsun. İzzet ve Celâlime yemin olsu; onlar ölü bile olsalardı, kalbini ferahlandırmak için onları diriltirdim.

"Fakirler için bir yemek hazırla. Ben yarattıklarım arasında fakirleri sevdiğim kadar hiç kimseyi sevmedim.

"Biliyor musun gözünü niçin görmez ettim, belini niçin büktüm? Yusuf'a kardeşleri niçin o işi reva gördüler?

"Siz bir koyun kesmiştiniz. Size falan fakir gelmişti. Oruçlu idi. Ona ondan vermediniz."

Bundan sonra her akşam yemeği yenileceğinde Yakub (a.s.) adına bir kişi "Dikkat! Fakirlerden kim yemek istiyorsa Yakub'un yemeğine buyursun" diye bağırdı.

Yakub (a.s.) oruçlu olduğunda da dellala şöyle demesini emretti:

"Dikkat! Fakirlerden kim oruçlu ise Yakub ile beraber iftar etsin." [571]

İzah

Yakub (a.s.) bir peygamberdi. On iki oğlu vardı. Bunlar arasında en çok Yusuf'u (a.s.) seviyordu. Diğer kardeşleri bunu çekemediler, Hz. Yusuf'u bir gezinti esnasında kuyuya attılar ve babalarına da "Onu kurt yedi" dediler.

Bu hal Yakub'u (a.s.) çok üzdü. Ağlaya ağlaya sonunda gözleri görmez oldu.

Yusuf'u (a.s.) kervancılar kuyuda bularak çıkarmışlar ve onu köle diye satmışlardı. Sonunda Hz. Yusuf çeşitli hadiselerden sonra zindana atıldı. Bir müddet sonra zindandan çıktı, Mısır'a aziz oldu. Bu arada ülkede büyük bir kıtlık yaşandı. Fakat Hz. Yusuf'un tedbiri sayesinde onun halkı kıtlıktan etkilenmedi. Ayrıca etraftan pekçok beldeye yardımda bulundu. Kardeşleri de ondan yardım talebi için geldiler. Yusuf'u tanımadılar. Fakat o onları tanıdı. Küçük kardeşi Bünyamin'i de bir hile ile yanında alıkoydu. Yakub'un (a.s.) oğulları durumu babalarına bildirdiler. Yakub (a.s.), Yusuf'tan (a.s.) sonra en çok sevdiği küçük oğlu Bünyamin'i de kaybedince üzüntüsü daha da arttı. Beli büküldü, yaşlandı. İhtiyarlık yaşına gelmeden ihtiyarladı, iyice çöktü.

İşte hadiste onun bu ani ihtiyarlamasının sebebi açıklanmaktadır. Ayrıca ona ve onun şahsında bütün Müslümanlara dertlerini sadece Allah'a arz etme, Allah'ı başkasına şikâyet etmeme hususu ikaz edilmektedir.

Bunun üzerine yaptığı hatâyı anlayan Hz. Yakub hemen tevbe etmiş, Rabbine yönelmiş ve Ondan oğullarını bir kerecik de olsa göstermesini niyaz etmiştir. Yüce Allah onun bu niyazını kabul ederek oğullarını ona kavuşturmuş, böylece Hz. Yakub'un gözü de açılmış, oğullarını dünya gözü ile yeniden görebilmiştir.

Hadis ayrıca fakirlere yemek yedirmenin, onlara iftar ettirmenin Allah indindeki faziletini de ders vermektedir.[572]

Peygamberimizi Görerek İman Etmek

589. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Beni görerek iman edene ne mutlu! Beni göreni görene ne mutlu!" ***[573]***

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) bu hadislerinde kendisini görerek iman edenlere, yani Sahabîlere, Sahabîleri görenlere, yani Tabiîne "Ne mutlu" diyerek onları övüyor. Gerek Sahabîler, gerekse onlardan sonraki nesil olan Tâbiîn gerçekten övülmeye layık kimselerdir. Sahabîler Allah ve Resulü uğrunda canlarını, mallarını, vatanlarını feda etmekten geri durmamışlardır. Ayrıca Peygamberimizin ilim mirasını kendilerinden sonraki nesle aktarmışlardır. Tabiîn de, onlardan aldıkları ilim emânetini kendilerinden sonraki nesle ulaştırmışlardır.

Acaba Peygamberimizi görmeden iman edenler için bir müjde söz konusu değil mi? Aslında onlar için Peygamberimizin daha büyük bir müjdesi vardır. O da şudur:

"Beni görüp de bana iman edene bir defa; beni görmeden iman edene de yedi defa müjdeler olsun!"[574].

Bu hadis, sonraki neslin Sahabîlerden daha faziletli olduğu mânâsına gelmez. Çünkü sonraki neslin hasenatlarından "es sebebü ke'l-fâil," yani "Sebep olan işleyen gibidir" kaidesi sırrınca Sahabîlerin hasenat defterine de kaydedilmektedir. Bu hadis, sadece bir hususta onlardan üstün olduklarını ifâde eder. O da Peygamberimizi görmeden, onun sohbetinde bulunmadan, mucizelerine şahit olmadan inanmaktır. Peygamberimizi görerek inanmaya nispetle daha zordur. Dolayısıyla böyleleri için müjde de daha fazladır.[575].

Allah'tan Dünya Ve Âhiret İçin Afiyet İstenmeli

590. Abdullah bin Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) musibete uğramış birini gördü. Ona,

"Zannedersem sen Rabbinden sana verilecek cezanın hemen [dünyada] verilmesin istedin" dedi.

O kimse, "Evet" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Niçin Rabbinden afiyet istemedin ve 'Rabbimiz! Bize dünyada da, âhirette de iyilik ver. Ve bizi Cehennem azabından koru' demedin?" buyurdu.[576]

İzah

Tirmizi'de de, Enes'in (r.a.) şöyle bir rivayeti vardır:

Peygamber (s.a.v.) zayıflayarak kuş yavrusu kadar kalmış hasta birini ziyaret etti. Ona,

"Sen dua etmez miydin? Rabbinden afiyet istemez miydin?" diye sordu.

O kimse, "Ben, 'Allah'ım, âhirette bana vereceğin bir ceza varsa, bunu bana dünyada ver' derdim" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Sübhanallah! Sen buna güç yetiremezsin. 'Allah'ım, Bize dünyada da, âhirette de iyilik ver. Ve bizi Cehennem azabından koru' diyemez miydin?" [577]

Allah'a En Sevimli Olan İnsan Ve En Sevimli Amel

591. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) geldi ve "Yâ Resûlallah, insanlardan Allah'a en sevimli olan kimdir? Ve Allah'a en sevimli olan amel nedir?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah'a en sevimli olan, insanlara en faydalı olandır. Allah'a en sevimli olan amel, bir sıkıntısını gidermek, borcunu ödemek veya karnını doyurmak suretiyle mü'mini sevindirmendir.

"Bir ihtiyacı için din kardeşimle beraber yürümem, bana şu Medine mescidinde bir ay i'tîkafa girmemden daha sevimlidir.

"Kim öfkesini yutarsa, Allah onun kusurlarını örter.

"Kim intikam almaya gücü yettiği halde öfkesini yenerek intikam almaktan vaz geçerse, Allah kıyamet gününde onun kalbini ümitle doldurur.

"Kim ihtiyacı görülünceye kadar kardeşiyle beraber yürürse, ayakların kaydığı günde Allah onun ayaklarını sâbıt kılar."[578]

Hisseli Kurban

592. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Deve ve sığır kurban olarak yedi kişi için kesilebilir."[579]

İzah

Koyun ve keçi yalnız bir kişi tarafından kesilir. Sığır ve deveyi ise bir kişi kesebileceği gibi, hadiste de ifâde edildiği üzere yedi kişi de kesebilir. Bir insanın yalnız kendisi için aldığı bir sığıra kurban niyetiyle olmak şartıyla sonradan altı kişi daha ortak olabilir. Böyle bir kesimde eti terazi ile taksim etmek uygun olur.[580]

Akıllı Kimdir?

593. Şeddad bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:

"Akıllı, nefsine boyun eğdiren ve ölümden sonrası için çalışandır. Âciz ise, nefsini kötü arzularında alabildiğince serbest bırakan ve Allah'a kuru ümitler besleyendir."[581]

İhlâs Sûresinin Fazileti

594. Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Biriniz bir gecede Kur'ân'ın üçte birini okumaktan âciz midir?" buyurdu.

Oradakiler, "Ey Allah'ın Resulü, bir gecede Kur'ân'ın üçte birini okumaya kimin gücü yeter?" dediler.

Resûlullah,

"Siz İhlas Sûresini okumaktan âciz misiniz?" buyurdu.[582]

Peygamberimizin Bir Duası

595. Nâfi rivayet ediyor:

Abdullah bin Ömer (r.a.) bir mecliste oturunca mutlaka birkaç kelimelik bir duâ okurdu. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v.) bunlarla duâ edendi. Bunlar şöyledir:

"Allah'ım, işleyip önde gönderdiğim, henüz işlemeyip geride bıraktığım, gizli veya açıktan yaptığım Senin benden daha iyi bildiğin kusurlarımı bağışla.

"Allah'ım, beni Sana isyana engel olacak kadar Sana kulluk etmekle rızıklandır. Beni dünya musibetlerini kolay atlatabileceğim kadar kuvvetli imanla rızıklandır.

"Allah'ım, beni rahmetine ulaştıracak kadar bana Senden korkmayı nasip et.

"Gözümü, kulağımı benim için mübarek kıl ve beni ölünceye kadar onlardan istifâde ettir.

"Bana zulmedenlerden intikamımı al. Düşmanlarıma karşı yardımcı ol. Bana dinime zarar verici musibetler verme. İlmimi, çaba ve gayretlerimi

sadece dünya için kılma."[583]

Hz. Ömer'in Allah'ın İrâdesine Uygun Düşen Görüşleri

596. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Ömer bin Hattab (r.a.) şöyle dedi:

"Üç şeyde Rabbim ile tevâfuk ettim. 'Ya Resûlallah, şu Makâm-ı İbrahimi namazgah edinsek dedim.' Allah Teâla şu âyeti indirdi:

'Müminlere, İbrahimin makamını namazgah edinin dedik.' ***[584]***

"Resûlullaha, 'Yâ Resûlallah, hanımlarınız örtünseler. Çünkü sizin yanınıza iyiler de, kötüler de geliyorlar' dedim. Bunun üzerine Allah hicab âyetini indirdi:

'Peygamberin hanımlarından birşeyler istediğinizde perde arkasından isteyin. Hem sizin kalbiniz, hem de onların kalbi için bu daha temiz bir harekettir."[585]

"Resûlullaha (s.a.v.) Bedir Savaşında alınan esirlerin boynunun vurulmasını söyledim. O, Ashabıyla istişare etti. Onlar fidye karşılığında serbest bırakılmalarım istediler. Bunun üzerine Allah şu âyeti indirdi:

'Hiçbir peygambere yeryüzünde iyice kuvvetlenmedikçe esir alıp fidye karşılığında onları serbest bırakarak düşmanın kuvvetlenmesine sebep olması uygun düşmez."[586]

Ahirzaman İnsanları

597. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ahirzamanda yüzleri insana benzeyen, fakat kalpleri şeytan kalbi olan bir topluluk gelir. Bunlar kurtlara benzerler. Gönüllerinde rahmetin kırıntısı yoktur. Kan dökücüdürler. Hiçbir kötülükten sakınmazlar. Kendileri ile sözleşsen seni aldatırlar. Yanlarından ayrıldığında arkadan çekiştirirler. Sana konuştuklarında yalan söylerler. Kendilerine güvendiğinde sana hıyanet ederler. Çocukları şımarık ve hayasızdır, gençleri sinsidir. Yaşlıları hiçbir iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmazlar. Onlara bel bağlamak zillettir, ellerindekini arzu etmek yoksulluktur. Aralarındaki ağır başlı, onların gözünde şaşkındır. İçlerinde iyiliği tavsiye eden itham altındadır. ***[587]***. *Aralarında mü'min horlanır, fâsık onurludur, el üstünde tutulur. (Peygamber yolu) gariptir. Bid'a sünnetin yerini almıştır. İşte bu sırada Allah kötülerini başlarına musallat eder de iyileri duâ eder, fakat kabul edilmez."****[588]***.

Resûlullahın Çocuklara İlgisi

598. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) çocuklara karşı insanların en şakacılarındandı.[589]

İzah

Resûlullah (s.a.v.) çocuklarla çok yakından ilgilenir, onlara selam verir ve sohbet ederdi. Bu hadiste de onun çocuklarla şakalaştığını öğreniyoruz. Ancak 537 numaralı hadiste de açıkladığımız gibi, Resûlullah (s.a.v.) insanlarla şaka yaparken de gerçeği söylerdi.[590]

Su Dağıtma Adabı

599. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

*"Bir topluluğa su veren en son içer."**[591]***

İzah

Dinimiz, hayatın her sahası için prensipler koymuştur. Bu hadis de su dağıtan kimsenin kendisinin en son içeceği ifâde edilmektedir. Peygamberimiz başka hadislerinde de su dağıtma usulünü bildirmiştir. Meselâ bir hadislerinde sağdan başlamayı emretmiş, [592]bir defasında da sağda küçükler olduğu için, sağdakilerden izin alarak bardağı soldakine vermiştir.[593] İzahını yaptığımız hadis sadece su için değildir. Buna kıyasla meyve ve benzeri gibi herhangi birşeyi dağıtan kimselerin de en sona almaları sünnettir.[594]

Şüphe Götürmeyen Üç Şey

600. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç şey gerçektir, şüphe götürmez:

***1.** Allah, İslâmdan nasibini alıp yararlı işler yapanı, İslâmdan nasibini almayan gafiller gibi kılmaz.*

***2.** Allah, kendisine itaat ederek yaklaşan kulunu başkasına kul etmez.*

3.** Kişi âhirette mutlaka sevdiği kimselerle haşrolunur.* ***[595]

İmanın Ehemmiyeti

601. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah şöyle buyurur:

"Kalbinde arpa ağırlığınca iman bulunan kimseyi Cehennemden çıkarın."

Sonra şöyle buyurur:

"Kalbinde hardal tanesi ağırlığınca iman bulunan kimseyi Cehennemden çıkarın."

Ardından da şöyle buyurur:

"İzzet ve celâlime yemin ederim ki, Bana gecenin veya gündüzün bir anında olsun iman edenleri Bana iman etmeyenlerle bir tutmayacağım." [596]

Bir Kıyamet Alâmeti

602. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kıyamet alâmetlerinden birisi de hilallerin şişkin olmasıdır; bir gecelik hilalin görülüp, "Bu iki geceliktir" denilmesidir."[597]

İzah

Hadis, kıyametten önce hilalin yanıltıcı olacağına, bir gecelik olanın iki gecelik zannedileceğine dikkat çekmektedir. Atmosferdeki bir değişiklik, hava kirliliği, ozon tabakasındaki delinme ve bilmediğimiz bir başka bir şey, hilâlin farklı görünmesine sebep olabilir.[598]

Yasaklanıp, Sonra Serbest Bırakılan Üç Şey

603. Amr bin Şuayb babası Amr'dan, o da dedesinden rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) kesilen kurban etlerini üç günden fazla yemeyi, küpteki nebizi içmeyi ve kabir ziyaretini yasakladı. Bir müddet sonra da şöyle buyurdu:

"Ben kurban etlerini üç günden fazla yemenizi yasaklamıştım, dilediğiniz zamana kadar yiyebilirsiniz. Küpteki nebizi içmenizi yasaklamıştım. Artık içebilirsiniz. Sarhoş edici herşey haramdır. Kabirleri ziyaret etmenizi yasaklamıştım. Kabirleri ziyaret edebilirsiniz. Ancak orada Allah'ın rızasına uygun düşmeyecek şeyleri söylemeyiniz."[599]

İzah

Hadis, başlangıçta yasaklanan, sonra serbest bırakılan üç hususu nazara vermektedir. Bunlardan birisi kurban etlerinin üç günden fazla saklanmasının yasaklanmasıdır. Bunun hikmeti de kurban kesemeyenlerin de et yemelerini temindir. Nitekim şu hadis bu gerçeği ifâde eder:

"Ben kurban etini bekletmeyi ancak zayıf bedevilerden dolayı yasak ettim. Artık yiyin, biriktirin ve tasadduk edin."[600]

Başka bir hadislerinde de Peygamberimiz kurban etini yasakladığı sene için,

"O öyle bir sene idi ki, insanlar o yıl sıkıntı içindeydi. Ben de onların arasında dağıtılmasını istemiştim"[601]. buyurmuştur.

Hz. Aişe de Peygamberimizin kurban etinin üç günden fazla yenilemeyeceğini açıkladığı zaman, kurban kesenlerin sayısının az olduğunu, eti saklamak yerine dağıtılması için böyle buyurduğunu bildirdi. Bu emirle kurban kesmeyenlerin de et yemelerini temin etmeyi

düşündüğünü söyledi. Zamanla kurban kesenler çoğaldığında, bu yasağı kaldırdığını ifâde etti. Kurban kesen kimsenin arzu ederse etin üçte birini saklayabileceğini söyledi.[602].

Hadiste önce yasaklanıp sonra serbest bırakıldığına dikkat çekilen ikinci şey küpten nebiz içmektir. Nebiz, hurma veya üzümü ıslatmak suretiyle elde edilen şıranın, şerbetin adıdır. Küpteki nebizin yasaklanmasının sebebi, beklediği için sarhoşluk verici bir hal alabilmesi, yani alkol olabilmesi sebebiyledir. Nebiz, kabarıp sarhoşluk verecek bir hal almadıkça, içilebilir. Sarhoşluk verici hal aldığında ise haramdır. İzahını yaptığımız hadiste,

"Sarhoş edici herşey haramdır" buyurularak bu husus nazara verilmiştir.

Hadiste yasaklanıp sonra serbest bırakıldığı ifâde edilen üçüncü husus kabir ziyaretidir. Kabir ziyaretinin önceleri yasaklanmasının sebebi, Cahiliyye Devrinde kabir ziyaret edenlerin oralardan medet beklemesi, isyan edici bir tarzda konuşmaları, kabirde yatan kimseyi aşın derecede övmeleri idi.

Sonraları tevhid dini Müslümanların kalbine iyice yerleşti Müslümanlar Allah'tan başkasından gerçek mânâda medet ummayacak bir şuura erişti. Bundan sonradır ki, Sevgili Peygamberimiz kabir ziyareti yasağını kaldırdı, ziyaret için izin verdi. Konu ile ilgili ziyarete izin verilmesinin sebebinin de açıklandığı bir hadis şu mealdedir:

"Ben sizlere kabirleri ziyaret etmeyi yasaklamıştım. Bundan sonra kabirleri ziyaret edebilirsiniz. Çünkü, kabir ziyareti dünyayı küçümsetir, âhireti hatırlatır."[603]

Hadislerde geçen serbest bırakma ifâdesi umumîdir. Dolayısıyla kadınların da İslâmî ciddiyete uygun olarak kabir ziyaret etmelerinde bir mahzur bulunmamaktadır.

İzahını yaptığımız hadiste kabir ziyaretine izin verilirken bir şart konduğunu görüyoruz. O da,

"Ancak orada Allah'ın rızasına uygun düşmeyecek şeyleri söylemeyiniz" emridir.

Bir sonraki hadis de yine bu konuyla ilgilidir.

Kabir ve türbe ziyareti için Ölüm Cenaze Kabir isimli eserimizin 265-273. sayfalarına bakılabilir.[604]

Kabir Ziyaretinde İslâm'a Uymayan Söz Söylememek

604. Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:

"Kabirleri ziyaret edin. Fakat orada İslama uymayan sözler söylemeyin."[605].

Mürüvvet Sahiplerini Affetmek

605. Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ın tayin ettiği cezaların dışında onur sahiplerini cezalandırmaktan uzak durun."[606].

İzah

Mürüvvet, kişinin şahsiyetini düşürücü davranışlardan sakınması ve izzetini korumasıdır. Diğer bir ifâde ile ahlâk ve örf kurallarına uymasıdır.

Peygamberimiz, yukarıdaki hadislerinde bir an için nefislerine uyarak işledikleri suçlar sebebiyle böylelerini affetmeyi, onları cezalandırmamayı tavsiye etmektedir. Ancak kısas, el kesme, evli oldukları halde zina etmeleri durumunda taşlanarak öldürme gibi, Allah'ın tayin ettiği cezalan bunun dışında tutmuştur. Çünkü Allah'ın tayin ettiği bir cezayı hak edene bu cezayı vermek bir hadiste bildirildiğine göre, bir beldeye kırk gün yağmur yağmasından daha hayırlıdır.[607]

Allah'ın tayin ettiği cezayı tatbik etmeyi emreden bir hadis de şu maeâldedir:

"Yakınınız olsun, olmasın Allah'ın takdir ettiği cezalan yerine getiriniz. Bunu yaparken kınayanların kınaması sizi etkilemesin."[608]

Lüzumsuz Şeyleri Terk Etmek

606. Zeyd bin Sabit (r.a.) rivayet ediyor:

"Kişinin lüzumsuz şeyleri terk etmesi, Müslümanlığının güzelliğindendir."[609]

İzah

Hadiste "lüzumsuz şeyleri" diye tercüme ettiğimiz kelime, metinde "mâlâyanî" diye geçer. Mâlâyanî, dünya ve âhiret hayatı için zarurî olmayan şey demektir. Bu, hem fiil, hem söz olabilir. Hatta bakışta, düşünülen ve hayal edilen şeylerde dahi mâlâyaniden söz edilebilir. Dolayısıyla kişi,

dünyası ve âhireti için faydası olmayan bir şeyi söylüyorsa, yapıyorsa, düşünüyorsa, böyle bir şeye bakıyorsa mâlâyanî ile meşgul oluyor demektir.

Hadiste, kişinin mâlâyaniyi terk etmesinin Müslümanlığının güzelliğinden olduğuna dikkat çekilmektedir. Kişinin dünya ve âhireti için lüzumsuz olan şeyleri bırakmasının kendisini yüksek makamlara çıkaracağı kesindir. Nitekim, Lokman'a (a.s.) "Gördüğümüz bu fazilete seni ulaştıran nedir?" diye sorulduğunda o şu cevabı vermiştir:

"Doğru konuşmak, emâneti yerine getirmek, mâlâyaniyi terk etmek." [610]

Kişinin mâlâyaniyi bırakması Müslümanlığının güzelliği iken, onu yüksek faziletlere ulaştırırken, tersi de kendisini büyük nimetlerden, hattâ Cennetten dahi uzaklaştırabilir. Nitekim bir Sahabînin bir ölü hakkında "Şöyle şöyle idi. Cennet mübarek olsun" demesi üzerine onu şöyle ikaz etmiştir:

"Nereden biliyorsun. Belki de mâlâyani konuşmuştur."[611]

Evet, dil, kulak, göz, el, ayak hepsi mahşer gününde hesaba çekileceğine göre, bir Müslümanın bu azalarını mâlâyani ile meşgul etmemesi gerekir. İnsanlık icabı mâlâyani ile meşgul olan bir toplulukta oturduğunda ise Peygamberimizin (s.a.v.) böyleleri için tavsiye ettiği ve okuduğunda oradan kazandığı günahtan temizleneceğini bildirdiği şu duayı sık sık yapmalıdır:

"Allah'ım, Seni hamdinle tesbih ederim. Senden başka ilah olmadığına şehadet ederim. Senden bağışlanma diliyorum. Sana tevbe ediyorum."[612]

Resûlullahın Hasım Olacağı Kimseler

607. Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Üç grup insan vardır ki, kıyamet günü ben onların hasmıyım. Ben kimin hasmı olursam onunla dâvâlaşırım. Bunlar: (1) Bana Allah adına söz verip de sözünden dönen, (2) hür bir kişiyi satarak parasını yiyen, (3) bir işçi tutup hakkıyla çalıştırdığı halele ücretini tam vermeyen.[613]

Tuvalete Girerken Yapılacak Dua

608. Enes bin Mâlik (r.a.), tuvalete girdiğinde Resûlullahın (s.a.v.) şöyle dediğini rivayet ediyor:

"Allah'ım, cinlerden ve kötü şeylerden Sana sığınırım." [614]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda yer alan hadis şöyledir:

"Tuvaletler cin ve şeytanların bulunacağı yerlerdir. Bunun için biriniz tuvalete gireceği zaman, 'Cinlerden ve kötü şeylerden Allah'a sığınırım' şeklinde duâ etsin."

Evet, duâ, mü'minin hayatının hemen bütün safhalarında yer alan mühim bir ibâdettir. Bu cümleden olarak tuvalete girmeden önce duâ etmek de sünnettir.

Tuvalete girerken duâ etmek gibi, çıkarken "Benden sıkıntıyı gideren ve bana afiyet veren Allah'a hamd olsun" demek de yine sünnettir.[615]

Kişi İçin En Faydalı Olan Üç Şey

609. Sevban (r.a.) rivayet ediyor:

*"Altın ve gümüşü biriktirip de onu Allah yolunda harcamayanları, acı bir azapla müjdele"****[616]***

âyeti nazil olduğunda Resûlullah (s.a.v.),

"Kahrolsun altın ve gümüş" buyurdu.

Dinleyenler, "Ya Resûlullah hangi malı biriktirelim?" diye sordular. Şöyle buyurdu:

"Zikreden bir dil, şükreden bir kalb ve dindar ve ahlâklı bir hanım." ***[617]***

İzah

Pekçok âyet-i kerimede ve hadis-i şerifde, mü'minler Allah yolunda mallarını harcamaya teşvik edilirler. Allah yolunda harcamanın asgarî haddi ve temel unsuru ise, zekâttır. Zekât, dinin temel esâsıdır. Bu sebeple, yerine getirilip getirilmemesi, kişi de imanın kuvvetliliğiyle doğrudan alâkalı bir esas olarak görülmüştür.

Zekât sadece biz Müslümanlara değil, önceki ümmetlere de farz kılınmış bir ibâdetti.[618]

Ancak, Yahudi ve Hıristiyanlar emrolundukları zekâtı terkettiler, altın ve gümüşü toplamaya başladılar. Bunların bâzıları biriktirdikleri altınları sandıklarda, hazinelerde saklarken bazıları da gömerlerdi. Altın ve gümüşü piyasaya sürerek insanlığın istifadesine sunmaları, onlardan bir kısmını fakir fukaraya tasadduk etmeleri gerekirken bunu yapmadılar. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak mallarını Allah yolunda harcamaktan kaçınan bu gibi

kimseleri şiddetle tehdit ederek, hadisin başında yer alan âyet-i kerimeyi indirdi. Bu âyetin tamamı şu mealdedir:

"Altın ve gümüşü yığıp biriktiren ve onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu? İşte onlara pek acıklı bir azabı müjdele. O gün bunlar, üzerlerindeki yakılacak olan Cehennem ateşinin içinde kızdırılacak da o kimselerin alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak ve onlara şöyle denilecek: 'İşte, bu, nefisleriniz için toplayıp sakladıklarınız! Artık saklayıp istif ettiğiniz bu nesnelerin acısını haydi tadın."[619]

Ayet-i kerimenin hükmü, sadece Yahudi ve Hıristiyanlara mahsus değildir. Müslümanlar da bu hükmün şümulüne girer.

Bu âyeti tefsir eden müfessirler, altın ve gümüş biriktirmeleri sebebiyle azapla tehdit edilen kimselerin, zekâtlarını vermeyen kimseler olduğunu ifâde ederler. Zekâtını vermek şartıyla altın veya para biriktirmenin caiz olduğunu söylerler. Hz. Ömer (r.a.), Abdullah bin Ömer (r.a.) ve Abdullah bin Abbas (r.a.) gibi âlim Sahabîler de bu kanaattadır. Abdullah bin Ömer (r.a.) bu mesele ile ilgili olarak şöyle der:

"Zekâtı ödenen şey yedi kat yerin altında da olsa yığıp biriktirme sayılmaz. Zekâtı ödenmeyen şey de yerin üzerinde de olsa yığma ve biriktirmedir."[620]

Abdullah bin Abbas da (r.a.), âyette geçen "Allah yolunda infak etmezler" cümlesini, "Mallarının zekâtlarını vermek istemezler" şeklinde tefsir etmiştir. Nitekim Peygamberimiz de (a.s.m.) bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

*"Birşey zekâtı verilecek miktara ulaşır da zekâtı verilirse kenz sayılmaz."***[621]**

Hadiste yer alan âyetle altın ve gümüş biriktirenler şiddetle tehdit edilince Sahabîler ne edinmeleri gerektiğini sormuşlar, peygamberimiz de,

"Zikreden bir dil, şükreden bir kaib ve mü'mine bir hanım" buyurarak onları âhiret için yatırım yapmaya teşvik etmiştir.

*İbni Mace'de yer alan rivayette hadisin son kısmı "âhiretle ilgili hususlarda size yardımcı olacak mü'mine bir kadın" şeklinde gelmiştir.**[622]***

Sünnet Yaşı

610. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hasan ve Hüseyin yedi günlükken akika kurbanlarını kesti ve sünnet ettirdi.[623]

İzah

Akika kurbanı ile ilgili olarak 157 numaralı hadiste açıklama yapmıştık. Burada sünnet ve sünnet olma yaşı üzerinde duracağız.

İlk sünnet olan Hz. İbrahim'dir (a.s.). Bizim dinimizde de "sünnet olmak" sünnettir. Çocuğun sünnet olma yaşı ile ilgili olarak kesin bir emir bulunmamaktadır. Yukarıdaki hadis farziyet ifâde etmez. Bu hususta değişik görüşler vardır. Çocuğun yedi günlükken veya bir iki yaşlarında sünnet ettirilmesi, heyecan ve acıyı fazla hissetmeyeceği için güzel görülmüştür. [624]

Riya

611. Muaz bin Cebel (r.a.) Resûlullahtan (s.a.v) işitmiş olduğu şöyle bir hadis rivayet ediyor:

"Riyanın en azı dahi şirktir. Allah, kendisine itaat eden, kendisinden korkan ve gösteriş yapmadan gizli gizli Allah'a ibâdete devam edenleri sever. Onlar bir yere ayrıldıklarında ayrıldıklarını kimse farketmez, bir yerde bulunduklarında kimse onların varlığını fark etmez. Onların kalpleri hidâyet kandilleri gibidir. Onlar, karanlık siyahlara benzer fitnelerden selâmetle çıkarlar."[625]

İzah

İbni Mâce'deki rivayette hadis,

"Riyanın en azı dahi şirktir. Allah'ın dostlarına düşmanlık eden kimse şüphesiz Allah'a savaş ilân etmiş olur...." şeklindedir.

Dinimizde ibâdetler sadece ve sadece Allah rızası için yapılır. Başka maksatlar gözetilmez. Amellerin Allah rızası için yapılmasına ihlâs denir. İhlasın zıttı riyadır. Riya, bir ibâdeti, güzel sayılan bir işi Allah rızası için değil de başkalarına gösteriş için, bir menfaat uğrunda, insanların kalbinde yer etmek düşüncesi ile yapmaktır. Hadislerde olduğu gibi Kur'ân'da da gösteriş için amel işlemek şiddetle yasaklanmıştır. Meselâ Maun Sûresinde şöyle buyurulur:

"Yazıklar olsun o namaz kılan münafıklara! Onlar ki namazlarından gafildirler. Onlar ki Allah rızâsını aramak yerine insanlara gösteriş yaparlar."[626]

Gazâlî, riyayı derecelere ayırır. Onun bu derecelendirmesi şöyledir:

Birinci derece: En ağır olanıdır. Riya ile yaptığı ibâdette hiç sevap niyeti yoktur. İnsanların yanında icabında abdestsiz de namaz kıldığı halde, yalnız kaldığında hiç kılmayan gibi.

İkinci derece: Kişinin yaptığı ibadette gösterişle beraber Allah rızasını gözetmek de vardır. Fakat bu niyet zayıftır, böyle biri yalnız kaldığında o ibâdeti yapmazdı. Hattâ sevabı düşünmese bile, insanların yanında o ibâdeti yine yapacaktı. Böyle biri günahtan kurtulamaz.

Üçüncü derece: Sevap ve gösteriş tarafları eşit olan. Böyle biri şayet gösterişin yanında sevap veya sevabın yanında gösteriş olmasa idi bu ameli yapmazdı. Bu amelinde fayda görmese de zarar da görmez. Belki baş başa kurtarır.

Dördüncü derece: Kişi, insanların duyması sebebiyle daha da şevke gelip ibâdetini artırır. Böyle kimse duymasa da ibâdetini yapacaktı. Böyle biri sırf riya maksadıyla yapmadığı için ibâdetinden fayda görebilir.[627]

İzahını yaptığımız hadiste riyanın en azının dahi Allah'a şirk koşmak olacağı nazara verilmektedir. Konu ile ilgili pekçok hadis vardır. Bunlardan birisi şöyledir:

"Gösteriş yaparak oruç tutan, gösteriş yaparak namaz kılan ve gösteriş yaparak sadaka veren kimse Allah'a şirk koşmuştur."[628]

Resûlullah (s.a.v.) bir hadislerinde de başkalarının yanında onlar görsün diye namazı güzel kılmayı gizli şirk olarak ifâde etmiş ve bunun Mesih Deccaldan daha büyük olduğunu bildirmiştir.[629]

Bir hadiste de Allah'ın Cenneti gösteriş yapanlara haram kıldığı bildirilmiştir.[630]

Gösteriş için yapılan amellerin kişiye âhirette hiçbir faydasının olmayacağı, bu amellerin silineceği bir tarafa,[631] zararı da dokunur.

Çünkü hadiste de ifâde edildiği gibi riya, şirktir. Şirk ise büyük günahlardandır. Riyakarların âhiretteki durumları ile ilgili tafsilatı Ölümden Sonra Diriliş isimli eserimizin 231-234. sayfalarına havale ederek, burada bir kaç hadis nakletmek istiyoruz:

"Allah kıyamet gününde bütün kullarının huzurunda, dünyada gösteriş ve şöhret için amel işleyenleri ilân eder."[632].

"Allah Teâla insanlara yapmış oldukları amellerin mükâfaatını verdiği zaman riyakarlara da 'Ey riyakarlar! Sizler dünyada gösteriş yaptığınız kimselere gidin! Bakın onların yanında size verecekleri bir mükâfat bulabilir misiniz buyurur."[633]

Bir hadiste de Allah'ın kıyamet günü böylelerine şöyle sesleneceği bildirilir:

"İnsanlar için ibâdet edenler nerede? Kalkınız ücretlerinizi kendileri için amel ettiğiniz kimselerden alınız. Çünkü Ben dünya ve insanlar için yapılan amelleri kabul etmem."[634].

Açıkladığımız hadiste dikkat çekilen bir diğer husus, ibâdetin gizli yapılmasının istenmesi ve şöhretin riyaya sebep olduğunun açıklanmasıdır. Gerçekten de meşhur insanlar şöhretlerinin devam etmesi uğrunda, Allah rızasından daha çok insanların rızasını ararlar. Bunun için de onların hoşlarına gidecek şeyler yaparlar. Bu sebepledir ki, Peygamberimiz Allah'ın bir yere ayrıldıklarında veya bir yerde bulunduklarında kimse onların yokluğunu veya varlığını fark etmediği kimseleri sevdiğini bildirmiştir.[635]

Peygamberimizin Ümmetinin Fazileti

612. Abdullah bin Yezid Hatemî rivayet ediyor:

"Ümmetimin azabı dünyada iken verilir."

3 numaralı hadisin izahına bakınız.[636]

Çocukların Anne Ve Babaya Faydası

613. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

"Buluğ çağına ermeden üç çocukları ölen hiçbir mü'min anne baba yoktur ki, Allah çocuklara olan rahmetinin bereketiyle onları fazlıyla Cennete koymasın."[637]

İzah

Peygamberimiz bir defasında kadınlara hitaben üç çocuğu ölen bir kadına o çocukların Cehenneme karşı siper olacaklarını bildirmişti. Bir kadın, "İkiye de, ikiye de!" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"İkiye de, ikiye de!" buyurdu.[638]

Peygamberimiz bir hadislerinde de çocuğu ölen bir Sahabiyi şöyle teselli etmiştir:

"Cennetin kapılarından birine geldiğinde, çocuğunu sana kapıyı açmak için koşarken görmen seni sevindirmez mi?"[639]

Çocuğu ölen kimselerin bu müjdelere mazhar olabilmek buna "güzel bir sabırla" sabretmeleri şartına bağlıdır.[640]

Resûlullahın Yatarken Yaptığı Dua

614. Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah yatağına girdiğinde şöyle duâ ederdi:

"Allah'ım, bağımlılık derecesinde günah işlemekten ve yatak arkadaşı olan açlıktan Sana sığınırım."[641]

İzah

İbni Mâce'de bu rivayet şöyledir:

"Allah'ım, ben açlıktan Sana sığınırım. Çünkü açlık fena bir yatak arkadaşıdır. Hıyanetten de Sana sığınırım. Şüphesiz hıyanet fena bir duygudur."

Peygamberimiz (s.a.v.) açlıktan Allah'a sığınmıştır, çünkü açlık insanı din ve dünya ile ilgili vazifelerinden alıkoyar. Aklını karıştırır, bâtıl ve bozuk fikirlere sürükler, kumar, rüşvet, hırsızlık ve fuhuş gibi kötü yollara düşürür.[642]

Allah Katında Mü'minin Değeri

615. Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah katında mü'minden daha değerli hiçbir şey yoktur."[643]

İzah

Nasıl bir sanat eseri sanatkarına nispet edildiğinde bir değer ve mânâ kazanıyorsa, insan da yaratıcıya nispetle bir değer kazanır. Sanat eserinin

sanakarından nispeti kesildiğinde nasıl kıymeti hiç hükmüne düşerse, Yaratıcı ile irtibatı kesilen insan da böyledir.

Mü'min Allah'a inanan demektir. Dolayısıyla Yaratıcısına nispet edilmektedir. Böyle olunca da Yaratıcı katında son derece kıymetlidir. Hadisin ifadesiyle Yaratıcı nezdinde ondan daha değerli hiçbir şey yoktur. Nasıl kıymetli olmasın ki, mü'min kimse Yaratıcısını tanıyor, Ona kul oluyor, emirlerini dinliyor, yasaklarından sakınıyor.

Bunun içindir ki, Abdullah ibni Abbas (r.a.) Kabe'ye yönelerek şöyle demiştir:

"Ey Kabe! Allah seni saygıdeğer ve şerefli kıldı. İnanmış bir insanın Allah katındaki şeref ve değeri ise senden daha büyüktür."

Hz. Ebû Bekir de hiçbir mü'minin küçümsenmemesi gerektiğini ifâde etmiş, "Çünkü Müslümanın küçüğü de, büyüğü de Allah katında büyüktür" demiştir.

Evet, Allah yanında kıymetli olan mü'mine, mü'minler de kıymet vermeli, ona Yaratıcısına nisbet ederek bakmalı, Allah, din, peygamber, kitap, kıble gibi küreleri birbirine bağlayacak bağların yerine bunlara nispetle örümcek ağı mesabesindeki siyaset, cemaat, mezhep, tarikat, ırk birliklerini koymamalıdır. Bizzat Allah'ın değer verdiği bir varlığı küçümser bir havaya girmemelidirler. Mü'min de kendini böyle görmeli, değerini düşürecek şeylerden sakınmalıdır.[644]

Kadınların Şefkati

616. Ebû Umâme el-Bâhilî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanına beraberinde iki çocuğu olan bir kadın geldi ve ondan yemek için bir şey istedi. Resûlullahın onlara verecek bir şeyi yoktu. Sadece üç hurma verdi. Kadın hurmanın birini bir çocuğuna, diğerini de diğer çocuğuna verdi. Birini de yanında tuttu. Çocuklardan birisi hurmasını yedikten sonra ağladı. Kadın bıraktığı hurmayı ikiye böldü, yarısını ağlayan çocuğuna, yarısını da diğerine verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kadınlar çocuklarını karınlarında taşır, dünyaya getirirler, emzirirler, onlara karşı çok da merhametlidirler. Eğer kocalarına eziyet etmeyip namazlarını da kılsalar Cennete girerler."[645]

İzah

Hadisde kadınlardaki şefkat nazara verilmekte, onların yemeyip çocuklarına yedirdikleri, bununla çok büyük sevap kazandıkları bildirilmektedir. Çocukları binbir zahmetle karınlarında taşımakla, sancılarla dünyaya getirmekle, emzirmekle büyük mükâfat elde ettikleri, bunun yanı sıra kocalarına eziyet etmeyip beş vakit namazı da kıldıklarında Cennete girecekleri müjdelenmektedir.[646]

Resûlullaha Salavât Getirmek

617. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim bana bir defa salavât getirirse, Allah on defa rahmet eder. Kim on defa salavât getirirse, Allah ona yüz defa rahmet eder. Kim bana yüz

defa salavât getirirse, Allah onun alnına münafıklıktan ve ateşten kurtuluş beratı yazar. Ve kıyamet gününde onu şehidlerle beraber bulundurur."[647]

İzah

Yüce Allah bir âyet-i kerimede,

*"Peygambere Allah rahmet eder, melekler de dua eder. Ey iman edenler, siz de ona teslimiyetle salat ve selam getirin"**[648]***

buyurarak Resûlullaha salavat getirmeyi emretmiştir.

Resûlullah (s.a.v.) âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, âhir zaman peygamberidir. İnkar karanlıkları onun getirdiği nur ile dağılmış, bütün varlıklar onun nuruyla manasızlıktan kurtularak üzerlerinde tecelli eden İlâhî isimleri şuur sahiplerine okutmaya başlamıştır. Bu sebeple bütün kâinat onunla alakadardır ve ona rahmet duası eder. O, ümmetinin saadetiyle de yakından alakadardır; dünyaya geldiği anda ağzından "Ümmetim" sözü işitildiği gibi, kıyamette herkes kendi nefsinin derdine düştüğünde, o yine "Ümmetim" diyerek onların saadetini düşünecektir. İşte öyle bir zat, elbetteki ümmetinin her bir ferdinden her zaman İlâhî dergaha yükselecek rahmet duasına lâyıktır. Biz, salât ve selâm getirmekle, hem bütün kâinatın nâmına, hem de ümmeti sıfatıyla, ona rahmet duası etmiş, ona bağlılığımızı yenilemiş ve kıyamet günü onun şefaatine hak kazanmış oluruz.

Peygamberimiz pek çok hadislerinde ümmetinden kendisine salavât getirmelerini istemiştir. Yukarıdaki hadislerinde de kendisine salavât getirene Allah'ın on misli rahmet ile karşılık vereceğini, onu ateşten ve

münafıklıktan koruyucağını ve o kimseyi şehidlerle beraber bulunduracağını bildirmiştir.

Peygamberimizin bu derece salavât getirilmesini istemesi, yine ümmeti içindir. Bediüzzaman bu konuda meâlen şöyle der: O zât (a.s.m.), bütün ümmetinin saadeti ile alakadar ve ümmetinin bütün fertlerinin her nevi saadetlerinden hissedardır. Onların her çeşit musîbetleriyle de endişedardır. İşte kendisinin saadet ve kemalat mertebeleri sonsuz olmakla beraber; sayısız ümmet fertlerinin, sayısız bir zamanda, hadsiz derecede çeşitli saadetlerini hararetle arzu eden ve hadsiz sıkıntılarından müteessir olan bir zât, elbette hadsiz salavat, duâ ve rahmete layıktır, muhtaçtır.[649]

160 numaralı hadise de bakınız.[650]

Evvâbîn Namazı

618. Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:

Dostum Resûlullahın (s.a.v.) akşam namazından sonra altı rekat namaz kıldığını gördüm. Şöyle buyurdu:

"Kim akşam namazından sonra altı rekat namaz kılarsa, deniz köpüğü kadar da olsa günahları bağışlanır."[651].

İzah

Evvâbin, tevbe ve istiğfar ederek Allah Teâlaya çokça yönelen kişi demektir. Hadiste de ifâde edildiği gibi, evvâbîn namazı altı rekattır ve akşam namazından sonra kılınır. Bu namazı bir, iki veya üç selamla kılmak

*mümkündür. Peygamberimiz bu namazı bazan kılmış, bazan terk etmiştir. Yani bu namaz müekked olmayan sünnettir.**[652]***

Resûlullahın Bir Duası

619. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah şöyle dua ediyordu:

"Allah'ım, âhiretimin garantisi olan dinimi kuvvetleştir. Yaşadığım yer olan dünyada beni huzur içerisinde yaşat. Ebedî yaşama yerim olan âhiret hayatımda beni mutlu kıl. Yaşadığım müddetçe hayrımı artır. Ölümü de bana bütün şerlerden kurtulup rahatlama kıl."[653]

Kadere Rıza Göstermek

620. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Allah'ın kazasına razı olmaz ve Allah'ın kaderi takdir ettiğine inanmazsa kendisine Allah'tan başka ilâh arasın."[654]

İzah

Allah'a inanan bir mü'min, tedbirini alır, bununla beraber Allah bir musibet vermeyi dilerse o tedbirin kendisine hiçbir faydası olmayacağına inanır. Tedbirine rağmen başına bir musibet geldiğinde de, onu rıza ile karşılamasını bilir.

Evet, "Allah'a inandım" demek, Ondan gelen herşeye de rızâ göstermey" gerektirir. Kişi hem "Allah'a, kadere inandım" der, hem de

kaderin takdirine rıza göstermezse, bu onun imanında samimî olmadığını gösterir. Bir kudsî hadiste böyleleri şiddetle ikaz edilir ve şöyle buyurulur:

"Benim hükmüme razı olmayan ve Benim verdiğim musibete sabretmeyen kişi Benden başka rab arasın."[655]

Aslında aklı başında bir insan başına gelen musibete sabretmekten başka çare bulunmadığını, dövünmenin, çırpınmanın, kaderi tenkit etmenin zerre kadar faydası olmadığını çok iyi bilir. Öyle ise yapılacak şey elden hiçbir şey gelmeyen bir konuda dövünüp, çırpınmak değil, onu kabullenmektir. Çünkü huzur ve saadet bundadır. İtiraz ise eleme bin elem daha katar. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde buyurmuştur:

"Allah, hikmet ve büyüklüğü ile huzur ve ferahı kadere rızâ ve kuvvetli imana; kaygı ve üzüntüyü de şüpheye ve kadere itiraz etmeye yerleştirmiştir."[656]

"Madem ki, herşeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve ona imanın vardır; zararlı, menfaatli herşeyi tahsin ve hüsn-ü rızâ [güzel bir şekilde ve güzel bir rızâ ile] kabul etmek lâzımdır"[657] diyen Bediüzzaman, başka bir yerde de bununla ilgili olarak şöyle der:

"Madem Onun Rubûbiyetine razıyız, o Rubûbiyeti noktasında verdiği şeye de rızâ lâzım. Kaza ve kaderine itirazı işmam eder bir tarzda 'Ah,' 'Of edip şekva etmek, bir nevî kaderi tenkittir, Rahîmiyetini ittihamdır. Kaderi tenkit eden, başını örse vurur, kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimal etmek [kullanmak], nasıl kırılmasını tezyid ediyor [artırıyor]; öyle de, musibete giriftar olan adam, itirazkârâne şekva ve merakla onu karşılamak, musîbeti ikileştiriyor."[658]

Konunun tafsilatı için Kadere İman isimli eserimizin 131-140. sayfalarına bakınız.[659]

Rüya Herkese Anlatılmamalı

621. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Rüya bir âlimden veya hayır tavsiye edenden başkasına anlatılmaz." [660].

İzah

Genel olarak her insan günde bir veya birkaç defa rüya görür. Bu rüyalar sevindirici olduğu gibi, üzücü de olabilir. Hemen herkes rüyasını başkalarına anlatır. İşte Peygamberimiz, bu hadislerinde rüyanın öyle herkese anlatılmayıp bir âlime veya kendisinin iyiliğini isteyen birisine anlatması gerektiğine dikkat çekmektedir. Çünkü Peygamber Efendimiz başka bir hadislerinde tâbir edilmedikçe rüyanın askıda olduğunu, tâbir edildiği şekil üzere çıkacağını bildirmiştir. Ehil olmayanlara anlatıldığında, o kimsenin rüyayı görüldüğü hal üzere anlatacağı açıktır. Oysa rüyanın görüldüğü gibi yorumlanması doğru değildir. Zira çoğu zaman rüyada görülen kötü şeyler, güzel bir şekilde çıkmaktadır. Ki, Peygamberimiz kendisine anlatılan zahirde çok kötü rüyaları iyi bir şekilde yorumlamıştır. [661].

Ufak Da Olsa Günahlar Küçük Görülmemeli

622. Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

"Küçük görülen günahlardan sakının! Çünkü bu günahların durumu şuna benzer: Bir topluluk bir vadide konaklamışlar. Ekmeklerini pişirmek için her biri birer çalı çırpı getirmiş, böylece yeterli odunu toplamışlar. İşte küçük gibi görülen günahlar da böyledir. Birike birike sahibini helake götürür."[662]

Hazırsa Önce Yemek, Sonra Namaz

623. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Akşam namazı vaktinde yemek hazırlanmışsa önce yemeğe başlayın." ***[663]***

İzah

İnsanın zihnini meşgul eden bir şey varken namaza durması mekruhtur. Çünkü bu namazda bulunması gereken huşuya zarar verir. Bunun için kişi önce zihnini meşgul eden şeyi halletmeli, namaza sonra başlamalıdır. Hadiste akşam yemeği hazırken önce yemeği yiyip sonra namaza durulması istenmiştir. Bu, akşam yemeği için böyle olduğu gibi, öğle yemeği için de böyledir. Bâzı kaynaklarda "Yemeğinizi aceleye de getirmeyin" buyurulmuştur.

Ancak namaz vakti tehlikeye girmişse önce namaz kılınmalıdır 36 ve 571 numaralı hadislere de bakınız.[664]

Mü'min, Mü'min Olarak Haram İşlemez

624. Ali (r.a.) Resûlullahın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"İnsan mü'min olduğu halde asla zina edemez. Bir insan mü'min olduğu halde asla hırsızlık yapamaz. İnsanların gözü olduğu bir ganimet malını mü'min olarak zimmetine geçirmez. Bir insan mü'min olduğu halde içki içmez."[665]

İzah

Hadis, dört büyük kötülüğe dikkat çekmektedir. Ehl-i Sünnet anlayışına göre bu haramları işleyen kimseler kâfir olmazlar. Bunun için bu hadisi âlimler, "Kâmil mü'min olduğu halde..." şeklinde açıklamışlardır. Hadiste, mü'mine imânı tehlike endişesini hatırlatmak için böyle bir üslup kullanılmıştır. Zaten başka hadislerde bu haramları işleyenlerin mü'min oldukları açık bir şekilde ifâde edilmiştir.

Diğer taraftan, Hz. Ali bu hadisi Küfe minberinde rivayet ettiğinde, bir zât "Bu haramları işleyenler kâfir olur mu ey Mü'minlerin Emiri?" diye sormuş. Hz. Ali, böylelerinin işlediği bu haramların helâl olduğuna inanmadıkça mü'min olduklarını bildirmiştir.[666]

Allah Ve Resulü İçin Nasihat

625. Huzeyfe bin Yeman (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir kimse Müslümanların işlerine ehemmiyet vermezse, onlardan değildir. Bir kimse Allah için, Resulü için, kitabı için, Müslümanların

idarecisi için ve bütün Müslümanlar için sabah akşam hayır dilemezse yine onlardan değildir."[667]

İzah

Müslim, Ebû Dâvud ve Nesâî, buna benzer şöyle bir hadis rivayet ederler:

Temim ed-Dârî (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.),

"Din nasihattir" buyurdu.

Biz, "Ey Allah'ın Resulü, kim için nasihattir?" diye sorduk. Şöyle buyurdu:

"Allah için, Allah'ın kitabı için, Resulü için, Müslümanların idarecileri ve bütün Müslümanlar için."[668].

İzahını yaptığımız hadisin birinci bölümünde, Müslümanların işine ehemmiyet vermeyenlerin onlardan olmadığı ifâde edilmektedir. İkinci kısımda ise nasihat üzerinde durulmaktadır. Evet yukarıda da ifâde ettiğimiz gibi nasihatin, diğer ifâde ile hayırhahlığın, yani hayrı ve iyiliği duyurup hatırlatmaktır. Hadiste bir Müslümanın Allah için, Resulü için, Allah'ın kitabı için, Müslümanların idarecileri için ve bütün Müslümanlar için sabah akşam nasihat etmesi istenmektedir.

Allah için nasihat, Allah'ın birliği ve sıfatları hususunda sağlam bir inanca sahip olmak, Ona ihlasla kulluk etmek, ameline riya karıştırmamak ve haramlardan sakınmaktır.

Resulü için nasihat, ona halisane iman etmek, emir ve yasaklarına tâbi olmak, sünnetini yaşamak ve yaşatmaya çalışmak, Ehl-i Beytine ve Sahabîlerine sevgi beslemektir.

Kur'ân için nasihat, ona halisane iman ve hükümleri ile amel etmek, korunmasına, hükümlerinin yayılmasına ve anlaşılmasına çalışmaktır.

Müslümanların idarecileri için nasihat, Allah'a isyan olmayan hususlarda onlara itaat etmek, gerektiği zaman ikazda bulunmaktır.

Bütün Müslümanlar için nasihat, onlara iyiliği tavsiye etmek, kötülükten sakındırmak, yaşlılarına hürmet, göstermek, küçüklerini sevmek, kendi nefsi için istediğini onlar için de istemektir.[669]

Herşey İnsandan Çok İbâdet Ediyor

626. Süleyman bin Büreyde babasından rivayet ediyor:

"Hiçbir şey yoktur ki Âdemoğlundan daha çok Allah'a itaat etmesin." ***[670]***

İzah

Deniz ve göllerdeki balıklardan, uzay boşluğunda birer balık gibi yüzen koca kürelere kadar nice yaratığın son derece hassas bir tarzda vazifelerini yapmakta olduğunu görüyoruz. Herbir yaratık vazifesini hiç aksatmadan canla başla yerine getiriyor. Bitki ve hayvanlar ürünlerini vermemezlik, toprak tohumları bitirmemezlik, yağmur yağmamazlık, güneş doğmamazlık, ısı ve ışık vermemezlik yapmıyor. Bütün bunlar muntazaman vazifelerini yapıyorlar. Bu onların aynı zamanda ibâdetleridir, tesbihleridir. Yüce Allah,

"Hiçbir şey yoktur ki, Allah'ı teşbih etmesin" ***[671]*** buyurarak bu gerçeği nazara vermiştir

Allah insandan başka bütün yaratıklara serbest ve başıboş hareket etme gücü vermemiştir. Bunun için onlar yaratılış vazifelerinin dışına çıkmazlar. İnsan imtihanın gereği olarak itaat ve isyanda serbest bırakıldığı için Allah'a isyan edebilmektedir. Oysa insana düşen Allah'a kulluk noktasında, diğer yaratıklardan geri kalmamak olmalıdır.[672]

Müslümanı Sevindirmek

621. Âişe (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Kim Müslüman bir ev halkını sevindirirse, Allah bunun sevabı olarak o kulunu Cennete koymaktan başkasına razı olmaz."[673]

Cehennemliklerin Yiyeceği: Zakkum

628. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekiyorsa öylece korkun. Ve son nefesinize kadar hakda sebat edin de, Müslümanlar olarak ölün" âyetini okudu ve şöyle buyurdu:

"Şayet zakkumdan bir damla dünyanın denizlerine damlatılsa, canlıların yaşantısını bozardı. Böyle olunca yiyecekleri zakkum olan Cehennem ehlinin hali nasıl olur, düşünün?"[674]

İzah

Peygamberimiz bu hadisleri ile ümmetini Cehenneme karşı ikaz etmiş, son nefeslerine kadar imanlarını korumaya ve Müslüman olarak ölmeye teşvik etmiştir.

Hadiste geçen zakkum, tadı ve kokusu fena, acı bir ağaç olan Cehennem ehlinin yiyeceğidir. Cennet ehli Cennette birbirinden güzel ve lezzetli Cennet yiyecekleri ile lezzetlenirken, Cehennem güzel ve lezzetli Cennet yiyecekleri ile lezzetlenirken, Cehennem ehli ise zakkum ve benzeri yiyeceklerle azap çekeceklerdir. Kur'ân'da Cehennemliklerin bu azabına şöyle dikkat çekilir:

"Ey Allah'ın âyetlerini yalanlayan sapıklar! O zakkum ağacından muhakkak yiyeceksiniz. Karınlarınızı onunla dolduracaksınız. Üstüne de kaynar su içeceksiniz. Susamış devenin içişi gibi içeceksiniz. İşte hesap gününde onların ziyafeti budur."[675]

Başka âyetlerde de zakkum hakkında şu tafsilat verilir:

"Bu mu daha hayırlı bir ziyafettir, yoksa zakkum ağacı mı? Muhakkak ki Biz onu zâlimler için bir belâ kıldık. O bir ağaçtır ki, Cehennemin dibinde biter. Meyvesi şeytanların başına benzer. Ondan, muhakkak yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklardır."[676]

Peygamberimiz hadisin son cümlesine bir mukayese yapıyor ve yiyecekleri zakkum olan Cehennem ehlinin çekeceği azabı hayallerimize havale ediyor.[677]

İftar Duası

629. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) orucunu açarken şöyle duâ ederdi:

"Allah'ın adıyla. Senin rızan için oruç tuttum, Senin rızkınla iftar ediyorum."[678].

İzah

Dinimizde faziletli olan bâzı aylar, günler ve vakitler vardır. İşte oruçlu için iftar vakti de böyle vakitlerdendir. Peygamberimiz bir hadislerinde,

"Oruçlunun iftar vaktinde geri çevrilmeyen bir duâ hakkı vardır"[679]. buyurarak buna dikkat çekmiştir.

Yukarıdaki hadislerinde de oruç açarken yapılacak duayı nazara vermiştir. Başka rivayetlerde Resûlullahın iftar vaktinde şöyle duâ ettiği bildirilir:

"Allah'ım, Senin için oruç tuttum. Sana inandım, Sana tevekkül ettim. Senin verdiğin rızık ile orucumu açtım. Yarının orucuna da niyet ettim. Benim geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla. Beni, annemi, babamı ve bütün mü'minleri hesap gününde affet."[680]

Her Aydan Üç Gün Oruç Tutmak

630. Cerir bin Abdullah el-Becelî (r.a.) rivayet ediyor:

"Her aydan üç gün oruç tutmak bütün seneyi oruçlu geçirmek gibidir. Eyyâmü'1-bîd, ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günleridir."[681].

İzah

Pazartesi ve Perşembe günleri gibi oruç tutulması sünnet olan bâzı günler vardır. İşte oruç tutmanın sünnet olduğu bu günlerden bâzıları da her aydan üç gün oruç tutmaktır. Bu üç gün, ayın on üç, on dört ve on beşinci günleridir. Her ayın bu günlerini oruçlu geçirmek bütün seneyi oruçlu geçirmek gibidir. Böyle olması, amellerin en az on katı ile mükafatlandırılması sebebiyledir.[682]

Küs Durmak

631. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir Müslümanın bir Müslümanla üç günden fazla küs durması helâl değildir."[683]

İzah

Yüce Yaratıcımız bizi yokluktan varlık âlemine çıkarmış, hayatiyetimizi devam ettirebilmemiz için sayılamayacak kadar çok nimeti önümüze sermiş, Cennet gibi bir mükâfatı sevgili kulları için hazırlamış; bütün bunlara bir şükür olarak da biz kullarından Kendisine itaat etmemizi, emirlerini tutup, yasaklarından da kaçınmamızı istemiştir.

İşte dinimizde Allah'ın yasakladığı haramlardan birisi de mü'minlerin birbirleriyle küs durmaları, birbirleriyle selâmlaşmamaları, konuşmayı terketmeleridir. Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede mü'minlerin vazifelerinden birisinin de dargınların arasını bulmak olduğunu bildirir ve şöyle buyurur:

"Mü'minler kardeştirler; siz de kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki, rahmete erişesiniz."[684].

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz de pekçok hadislerinde dargın durmanın helâl olmadığını bildirmiştir. İşte izahını yaptığımız hadis bunlardan birisidir.

Evet, bir kimsenin mü'min kardeşiyle küs durması, ona düşmanlık beslemesi, kin tutması çok büyük bir haksızlıktır, zulümdür. Bediüzzaman mü'mine kin duymanın, ona düşmanlık beslemenin, onunla konuşmamanın ne derece büyük bir zulüm olduğunu Uhuvvet Risalesi isimli eserinde meâlen şöyle ifâde eder:

"Mü'min kardeşine kin ve düşmanlık beslemek ne kadar zulümdür. Çünkü, nasıl ki, sen âdi, küçük taşları Kabe'den daha ehemmiyetli ve Uhud Dağı'ından daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık edersin. Aynen öyle de, Kabe hürmetinde olan iman ve Uhud Dağı büyüklüğünde olan İslâmiyet gibi çok İslâmî sıfatlar, sevgiyi ve ittifakı istediği halde, mü'mine karşı düşmanlığa sebebiyet veren ve âdi taşlar hükmünde olan bâzı kusurları, iman ve İslâmiyete tercih etmek, o derece insafsızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu aklın varsa anlarsın."[685]

Denilebilir ki, "Küs durduğum, kin duyduğum kimse bana hakaret etti, bana ağır laflar konuştu."

Aslında kaba ve çirkin konuşmak da mü'mine yakışmayan sıfatlardandır. İnsan bir şey söylerken neticesini düşünmeli; bir gün barışıldığında mahcup olmamak için açık kapı bırakmalıdır. Fakat diyelim ki, karşı taraf hiç bir açık kapı bırakmadı. Bu takdirde onunla ebedî olarak küs mü kalınacaktır?

Elbette ki hayır. Çünkü dinimiz kaba ve çirkin konuşmayı, mü'minlerin birbirleriyle küs durmalarını yasaklarken; isteyerek veya istenmeyerek bir kusur işlendiğinde de affı emretmektedir. Yüce Rabbimizin binbir isminden birisi de Afüvdür. Afüv olan Rabbimiz, insanlık icabı günah ve kusur işleyen kullarını affetmeyi sever ve kullarından da afla muamele etmelerini ister. Yüce Allah bir âyet-i kerimede affetmeyi takva sahiplerinin vasıflarından sayar ve şöyle buyurur:

"O takva sahipleri, bollukta ve darlıkta bağışta bulunanlar, öfkelerini yutanlar ve insanların kusurlarını affedenlerdir."[686]

Dargınlar ilk adımı illa da karşı tarafın atmasını beklememelidirler. Çünkü barışmada ilk adımı atmak çok sevaplıdır. Karşı taraf cevap vermezse, konuşmaya ilk başlayan sevap kazanırken; diğeri günahkâr olur. Peygamberimiz izahını yaptığımız hadisin Ebû Dâvud'daki rivayetinde bununla ilgili olarak şöyle buyurur:

"Bir mü'minin diğer mü'minle üç günden fazla küskün durması helâl değildir. Üç günden sonra dargın olduğu kimseye rastlarsa selâm versin. Eğer selâm verilen kimse, selâma karşılık verirse, sevaba ortak olur. Yoksa o günah işlemiş olur. Selâm veren de dargınlıktan çıkmış olur."

Peygamberimizin konu ile ilgili bir hadisi de şu mealdedir:

"Bir Müslümanın diğer bir Müslüman kardeşine dargın kalması helâl değildir. Onlar birbirleri ile karşılaştıkları zaman, biri yüzünü bir tarafa, diğeri de öbür tarafa çevirir. Bunlardan en hayırlısı, ilk önce selâm verip barışandır."[687]

Namaz Günahlara Keffârettir

632. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile beraber mescidde namaz vaktinin girmesini bekliyorduk: Adamın biri kalktı ve "Ben bir günah işledim" dedi. Resûlullah ondan yüz çevirdi. Cemaatla beraber namazını kıldı. Namazdan sonra aynı adam kalktı ve "Ben bir günah işledim" diyerek sözünü tekrarladı. Resûlullah,

"Sen temizliğini güzelce yaparak bizimle şu namazı kıldın değil mi?" diye sordu.

Adam, "Evet, kıldım" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kıldığın bu namaz senin işlediğin günahın keffâretidir." [688]

Allah Kulları İle Konuşacak

633. Adiy bin Hatem et-Tâî rivayet ediyor:

"Allah hepinizle aranızda bir tercüman olmadan konuşur. O kimse sağına bakar, [varsa] dünyada iken gönderdiği hayırları görür, soluna bakar işlediği günahları görür. Önüne bakar Cehennemi görür. Binâenaleyh yarım hurma sadaka vermekle de olsa kendinizi Cehennemden koruyunuz."[689]

Müslümanların İşini Üstlenmenin Mes'uliyeti

634. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetimden bir kimse Müslümanların işlerinden birini üzerine alır da kendisini ve ailesini gözetip koruduğu gibi onları gözetip korumazsa, Cennetin kokusunu duyamaz."

İzah

Hadis, Müslümanların işini üstlenmenin mes'uliyetini ifâde etmekte, üzerine aldığı işin hakkını vermeyenlerin Cennetin kokusunu işitemeyeceklerini bildirmektedir. Oysa hadislerde bildirildiğine göre Cennetin kokusu 500 ve 1000 yıllık mesafelerden duyulacaktır. Bir kimse buna rağmen bu kokuyu duymayacaksa, onun ne büyük bir ziyan içerisinde olduğu daha iyi anlaşılır.[690]

Baş Örtüsü

635. Ebû Katâde (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bir kadın zînetini kapatıncaya kadar Allah onun namazını kabul etmez. Buluğ çağına eren bir kız da başını kapatmadıkça, Allah onun namazını kabul etmez."[691]

İzah

Hadiste dinimizin farz emirlerinden birisi olan tesettürün ehemmiyetine dikkat çekilmekte, kadınların Allah'ın avret yerlerini; buluğ çağına eren kızların da başını kapatıncaya kadar namazının kabul etmeyeceği bildirilerek, kadınlar ve kızlar ikaz edilmektedir. Bu hadise

namaz kıldığı halde açık saçık gezen kadınlar için bir tehdit nazarı ile bakılmalıdır. Yoksa bir kadın namaz kılarken başını kapatıyor da, diğer zamanlarda açıyorsa, bunun namazına bir zarar vereceği söylenemez. Çünkü namaz ayrıdır, namazın dışındaki örtünme ayrıdır, namaz esnasında başını örten bir kadın, namaz borcunu yerine getirmiş, ama Allah'ın örtünme emrine uymamış olur. Kıldığı namazdan dolayı sevap kazanırken, açık saçık gezdiği için de günaha girmiş olur. Hülasatü 'l-Ecvibe isimli eserde konu ile ilgili olarak şöyle bir fetvaya yer verilir:

"Günah işleyen kimselerin namaz ve ibadetleri sahih olup sevabına nail olur."[692]

*"Namazı dosdoğru kıl, şüphesiz ki namaz insanı fuhuş ve kötü şeylerden ahkoyar"**[693]**.*

âyeti gereğince, böyle bir kadının namazın bir kerameti olarak diğer zamanlarda da başını örtmesi mümkündür.[694]

Peygamberimizin Günahtan Korunması

636. Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.), "Ya Resûlallah, siz Cahiliye Devrinde Cahiliye ehlinin işlediği günahlardan birini işlediniz mi?" diye sordum.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Hayır. İki yere gidecek oldum. Birincisinde uyku bastı. İkincisinde ise insanların geceleyin yaptıkları sohbet beni oyaladı, gidemedim."[695]

İzah

Cenâb-ı Hak, daha ezelden, ondaki liyakat sebebiyle Sevgili Habibini son peygamber olarak takdir etmişti. Bu sebeple küçüklüğünden beri onu bu büyük vazifeye hazırladı, devamlı olarak murakebe altında tuttu. Çocukluk devresinden itibaren onu Cahiliye Devrinin her türlü çirkinlikleri ve kötülüklerinden korudu.

İzahını yaptığımız hadiste, Ammar bin Yasir'in (r.a.) suâli üzerine Peygamberimiz henüz risaletle vazifelendirilmeden önce Cahiliye Devrinin eğlencelerinin sergilendiği iki yere gitmek istediği halde gidemediğini bildirmektedir. İki defa tekrarlan bu hadise şöyle olmuştu:

Kureyş'ten biri ile kendilerine ait koyunları otlatırken arkadaşına, "Eğer benim koyunlarıma da bakarsan Mekke'ye gidip gece sohbetlerine katılmak istiyorum" dedi.

Arkadaşı, "Olur bakarım" deyince de Mekke'ye geldi. Girişte def, düdük ve ıslık sesleri işitti. "Bu nedir?" diye sordu. "Filan erkek filan kadınla evleniyor" dediler. Peygamberimiz oraya gitti, tam oturmuştu ki, aniden kulakları tıkandı, gözleri kapandı. Sabahleyin güneşin sıcaklığı ile uyanabildi. Hemen arkadaşının yanına gitti. Arkadaşı, "Ne yaptın?" diye sordu. Peygamberimiz başından geçenleri ona anlattı. Resûlullah (s.a.v.) buna benzer bir hadise daha yaşadı.[696]

Doğum Kontrolü Ve Kader

637. Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanında azlden konuşuldu. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Azl yapmanızda bir günah yoktur. Muhakkak o da kaderdendir."[697]

İzah

Hadiste ifâde edilen azl, "cinsî münâsebet esnasında erkeğin menisini dışarı akıtması" demektir. Bir çeşit doğum kontrolüdür. Hadiste, doğmu kontrolünün de kaderden olduğu nazara verilmektedir.

Cenâb-ı Hak, Hakîm isminin gereği olarak kâinatta meydana gelen hadiseleri bazı sebeplere bağlamıştır. Meselâ, buğday elde etmek için tarlaya tohum ekmek; meyve yetiştirmek için ağaç dikmek gerekir. Bütün bunlar bir sebeptir.

Bunun gibi, bir çocuğun anne karnında teşekkül edebilmesi için de, erkekte bulunan sperm ile kadında bulunan yumurtanın buluşması gerekir. Bu buluşma herhangi bir yolla engellenirse, çocuğun teşekkül etmemesi normal sayılabilir. Her ne şekilde olursa olsun doğum kontrolünü Cenâb-ı Hakkın yaratmak istediğine engel olmak mânâsında anlamamak gerekir. Çünkü, burada canlının teşekkül etmemesi, Yüce Allah'ın yaratmak istememesi sebebiyledir. Bu durumda tedbir almak bir sebepten öteye geçmemektedir. Cenâb-ı Hak mahlukâtın sayısını takdir ederken kulunun böyle bir tedbire teşebbüs edip etmeyeceğini biliyordu. Bunun için de insanların sayısını bu ilmi içinde tayin ve takdir etti. Hadisin "Muhakkak o da kaderdendir" cümlesi bunu ifâde etmektedir.

Şu hususu da hatırdan çıkarmamak gerekir: Cenâb-ı Hak şayet yaratmayı takdir etmişse, tedbirin hiçbir tesiri olmaz. Ne kadar tedbire müracaat edilirse edilsin, şayet doğması ezelde takdir edilmişse, o çocuk

mutlaka doğar. Nitekim hadisin zikrettiğimiz kaynaklarda yer alan ve yine Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) kanalıyla gelen bir rivayeti şöyledir:

"Azl yapmanızda bir günah yoktur. Fakat, Cenâb-ı Hakkın kıyamete kadar doğmasını takdir buyurduğu her canlı mutlaka doğar."[698]

Peygamberimiz Adına Yalan Uydurmak

638. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kim bilerek benim adıma yalan uydurursa, Cehennemdeki yerine hazırlansın."****[699]***

İzah

Yalan söylemek dinimizin haram kıldığı hususlardandır. Peygamberimiz üzerine yalan uydurmak ise kat kat cezayı gerektirir.

Çünkü onun üzerine uydurulan yalan, başkaları adına uydurulan yalanla kıyas edilmez. Zira onun sözleri dinin kaynaklarıdır. Onun adına yalan uydurmak aynı zamanda Allah adına yalan uydurmak demektir. Çünkü Peygamberimiz dinî hükümleri bildirirken kendiliğinden konuşmamış, Allah'ın vahyini tebliğ etmiştir. Dolayısıyla bir kimse söylemediği bir sözü Resûlullaha isnad etmekle, "Allah Resulüne böyle vahyetti" demiş olmaktadır. Bunun içindir ki, Resûlullah (s.a.v.) böylelerini şiddetle tehdit etmiştir.[700]

İnsana "İnsan" Denilmesinin Sebebi

639. İbni Abbas (r.a.):

"İnsanın "insan" diye isimlendirilmesinin sebebi, onun verdiği sözü unutmasıdır." [701]

İzah

Yukarıdaki söz, Peygamberimize (s.a.v.) nispet edilmemiş, İbni Abbas'ın bir sözü olarak kaydedilmiştir.

İnsan, kelime olarak "unutmak" mânâsına gelen "nisyan" kökünden alınmıştır. Peygamberimiz hadislerinde insana bu ismin verilmesinin sebebinin verdiği sözü unutmasından kaynaklandığını bildirmiştir. Bu söz, ruhlar âleminde Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" suâline "Evet, Rabbimizsin" şeklinde verilen sözdür. İnsan, Rabbine verdiği bu sözü unutmuştur.

Bediüzzaman da insan ve nisyanla ilgili olarak şöyle der: "İnsan, nisyandan alındığı için, nisyana müpteladır. Nisyanın en kötüsü de, nefsin unutulmasıdır. Fakat, hizmet, sa'y, tefekkür zamanlarında, nefsin unutulması, yani nefse bir iş verilmemesi, dalâlettir. Hizmetler görüldükten sonra, neticede, mükâfat zamanlarında nefsin unutulması kemâldir."[702]

Salih Rüyalar

640. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

"Salih kulların gördüğü sâdık rüyalar peygamberliğin yetmiş parçasından bir parçadır." [703]

Kimler Şefaat Edecek?

641. Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediliyor:

"İnsanlar sırat üzerine sürülürler. Tıpkı gece kelebeklerinin ateşe döküldükleri gibi, sıratın kıyılarından dökülürler. Allah rahmetiyle dilediklerini ateşten kurtarır. Sonra meleklere, peygamberlere, şehitlere şefaat etmeleri için izin verilir. Onlar da kalbinde zerre miktarınca iman bulunanların ateşten çıkarılması için şefaat ederler de ederler."[704]

Ölüm Ânında Herkes Gideceği Yeri Görür

642. Abdullah bin Ömer (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Biriniz vefat ettiğinde ona sabah akşam kalacağı yer arzedilir. Eğer Cennet ehli ise cennetteki yeri, Cehennem ehli ise Cehennemdeki yeri kendisine gösterilir. Ve kendisine şöyle denilir:

"Burası, kıyamette Allah'ın seni göndereceği yerindir." ***[705]***

Cemaatle Namaz

643. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Öyle istiyorum ki, insanlara namaz kılmalarını emredeyim, ardından namaza kalkayım, sonra da bakayım, mescide namaza gelmeyenlerin evlerini yakayım."[706]

Anarşi Ve Fitne Zamanında İslâmı Yaşamak

644. Ma'kıl bin Yesar (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Anarşi ve fitne zamanında İslâmı yaşamak, bana hicret etmek gibidir."[707]

İzah

Mekke'de, ağır şartlar altında İslâmı yaşamak zor olduğundan Yüce Allah'ın emri ile Müslümanlar Medine'ye hicret ettiler. Ardından İslâmı yaşamakta zorlanan pekçok kimse, Peygamberimizin yanına hicret etti. Bu hicret onlara çok büyük sevaplar kazandırdı.

Hadiste bu sevabı kazanma yolunun sadece tarihin bîr devrine mahsus olmadığı, hicretin devam ettiği bildirilmektedir. Anarşi ve fitne zamanlarında İslâmı yaşamak zor olduğu için, Peygamberimiz böyle zamanlarda İslâmı yaşamayı İslâmın ilk devirlerindeki zorluğa benzetmiş ve böylelerinin Medine'de kendisine hicret eden Sahabîlerin hicret karşılığında aldıkları sevap kadar sevap kazanacaklarına dikkat çekmiştir.[708]

Peygamberimizin Cehennemden Allah'a Sığınması

645. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) bir kap yemek getirildi. Çok sıcaktı. Birden elini ondan çekti. Ve,

"Allah'ım, bize Cehennem ateşinden yedirme" buyurdu.[709]

Zekât Vermemenin Cezası

646. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

*"Zekât vermeyen kıyâmet gününde ateştedir."**[710]***

Peygamberimiz Sünnetli Olarak Doğdu

647. Enes (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

*"Rabbimin bana olan bir ikramı da sünnetli olarak doğmanı ve avretimi kimsenin görmemesidir."**[711]***

İzah

Peygamberimizin hususiyetlerinden birisi de sünnetli olarak doğmasıdır. Hadiste birinci olarak buna dikkat çekilmekte, yine buna bağlı olarak avretini kimsenin görmediği bildirilmektedir. Buna hanımları da dahildir. Nitekim Hz. Aişe validemiz, Peygamberimizin (s.a.v.) cinsel organını hiçbir zaman görmediğini bildirmiştir.[712]

Peygamberimiz, bir hadislerinde, kendisinin edep yerini görenin gözünün nuru söneceğini bildirmiş, bunun için de vefatında kendisini damadı Hz. Ali'nin yıkamasını vasiyet etmiştir.[713]

Hz. Bilâl'in Fazileti

648. Ebû Umâme (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Cennete girdim, bir hışırtı işittim. "Ey Cebrail, bu hışırtı nedir?" dedim. "Bilal. Önünde yürüyor" dedi."

194,405, 439 numaralı hadisin izahına bakınız.[714]

Peygamberimizin Parmaklarından Su Akması

649. Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah ile beraber bir yolculukta idik. Su azaldı. Resûlullah (s.a.v.) bir kab istedi ve elini kabın içine koydu. Resûlullahın parmakları arasından su aktığını gördüm.[715]

İzah

Diğer peygamberlerden farklı olarak Peygamberimizin (s.a.v.) mucizeleri çok çeşitlidir. Bu cümleden olarak onun en büyük mucizesi Kur'ân'dır. Miraca yükselmesi, ayın ikiye bölünmesi, taşların, ağaçların, hayvanların kendisi ile konuşması, gaybdan haberler vermesi, yemeğin bereketlenmesi, suyun bereketlenmesi onun mucizelerinden sadece bir kaçıdır. İşte Resûlullahın mucizelerinin bir çeşidi de parmaklarından suyun akmasıdır. Yukarıdaki hadis buna işaret eder. Başta Buhari ve Müslim olmak üzere hadis kitaplarında Peygamberimizin parmaklarından suyun aktığı, ondan zaman zaman iki yüz, üç yüz, bin beş yüz kişinin ihtiyaçlarını karşıladığı bildirilir.

Mu'cizât-ı Ahmediye Risâlesi'nde Peygamberimizin bu çeşit mucizelerine de bir kaç misal veren Bediüzzaman, sonra bunu Hz. Musa'nın (a.s.) mucizesi ile karşılaştırır ve meâlen şöyle der:

Hz. Musa'nın (a.s.) taştan on iki yerde su akıtması, Resûl-i Ekremin (a.s.m.) on parmağından on musluk suyun akmasının derecesine çıkamaz. Çünkü, taştan su akması mümkündür, bir benzeri bulunur[716] fakat et ve

kemikten, Ab-ı Kevser gibi, suyun çoklukla akmasının benzeri âdiyat arasında yoktur.[717]

330 numaralı hadise de bakınız.[718]

Kimler Allah Yolundadır?

650. Ka'b bin Ucre (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) uğradı. Resûlullahın Ashabı bu adamın kuvvet ve kaabiliyetlerini görünce, "Ya Resûlallah, bu adam Allah yolunda cihad etseydi ne güzel olurdu" dediler. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu adam küçük çocuklarının geçimini temin etmek için çıktı ise Allah yolundadır. Yaşlı anne ve babasına hizmet için evinden çıkmışsa, Allah yolundadır. Çalışıp nefsini dilencilikten korumak için çıkmışsa, Allah yolundadır. Ailesinin geçimini temin, etmek için çıkmışsa, Allah yolundadır. Gurur ve çokluğuyla övünmek için çıkmışsa, tağutun [şeytanın] yolundadır."

Hadisin bir başka rivayetinde Sahabîlerin temennisi üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) sözüne,

"Allah yolunda olmak sadece ölmekle mi olur sanıyorsunuz?" buyurarak başlamıştır.[719]

Mal Ve Makam Hırsının Dine Verdiği Zarar

651. Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:

"İçinde sürü bulunan bir çiftlikte geceleyen, onları parçalayıp yiyen iki kurt, mü'minin mal ve makama olan hırsının dinine verdiği zarardan daha hızlı zarar vermez."[720]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis şöyledir:

"Bir koyun sürüsüne salıverilen iki aç kurt, kişinin mal ve makama olan hırsının dinine verdiği zarardan daha çok zarar vermez."

Hadiste mal ve makam hırsının dine verdiği zararın dehşeti bir misalle nazara sunulmaktadır. Gerçekten de mal, makam veya her ikisinin hırsıyla hareket eden insanlar bu yolda faiz, kumar, hile, aldatma, yalan, riyakarlık, dalkavukluk, zulüm zillet gibi her ahlaksızlığa teşebbüs ederler. Oysa bütün bunlar dinin haram kıldığı şeylerdir. Böyle olunca, dinlerine hadisin ifadesiyle iki aç kurdun koyun sürüsüne salıverilmesinden daha çok zarar verirler.

Bediüzzaman, hırsın sebep olduğu üç mühim zarar üzerinde durur. Bunlardan birincisi, kanaatsizliği netice verdiği, çalışma şevkini kırdığı, şükür yerine şikâyete ve tembelliğe attığıdır. Böyle olunca da, "Meşru, helal az malı terk edip gayr-ı meşru, külfetsiz bir malı arar ve o yolda izzetini, belki haysiyetini feda eder."

Hırs ikinci olarak kayıp ve zararlara sebep olur. Hırslı adam kavuşmak istediği şeyi kaçırmak, soğuk muameleye maruz kalmak, kolaylık ve yardımlardan mahrum kalmak gibi zararlara uğrar.

Hırsın üçüncü zararı ihlası kırmasıdır. Çünkü hırslı insan insanların teveccühünü ister, onlara yaranmak ister. Hırs hem insanın izzetini kırar,

dilencilik yolunu gösterir.[721]

Öyle ise yapılacak şey mala ve makama duyulan arzunun yönünü çevirmek, hırs duygusunu müsbete yönlenmektir. Bediüzzaman bununla ilgili olarak da meâlen şöyle der:

İnsan mala ve makama karşı şiddetli bir hırs gösterir. Bakar ki mal da, makam da geçici olarak kendisinin nezaretine verilmiş. O fâni mal, âfetli şöhret ve tehlikeli riyaya sebep olan makam sevgisi hırsa değmiyor. Ondan hakikî makam olan manevî makamlara, Allah'a manen yaklaşmaya, âhiret azığına, hakikî mal olan sâlih amellere yönelir. Böylece fena bir haslet olan mecazî hırs, yüce bir haslet olan hakikî hırsa dönüşür.[722]

Baba Çocuğunun Malını Alabilir Mi?

652. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha gelerek "Yâ Resûlallah, babam malımı aldı" dedi.

Resûlullah,

"Git, babanı getir" buyurdu.

O sırada Cebrail (a.s.) indi ve şöyle dedi:

"Allah sana selâm söylüyor ve şöyle diyor: 'Yaşlı adam sana geldiğinde içinden geçirip de dili ile ifâde etmediği şeyi sor.'

Yaşlı adam Resûlullaha (s.a.v.) geldiğinde ona,

"Oğlun senden niçin şikâyet ediyor, onun malını mı almak istiyorsun?" diye sordu.

Adam, "Ona sor ey Allah'ın Resulü, ben onun malını halalarından, teyzelerinden veya kendimden başkaları için mi harcadım" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Tamam, bu neyse de sen içinden geçirip de dile getiremediğin şeyi söyle" buyurdu.

Adam şöyle dedi:

"Allah'a yemin ederim ki ey Allah'ın Resulü, Allah seninle dâima imanımızı artırıyor. Gerçekten de içimden dile getirmediğim birşey geçirdim."

Resûlullah (s.a.v.),

"Söyle, dinliyorum" buyurdu.

Yaşlı zât şöyle dedi:

"Sen küçükken ben seni besledim,

"Buluğdan önce delikanlılığında sana iyilikte bulundum.

"Bir gece sen hastalanınca ben o geceyi uykusuz geçirdim.

"Hastalığından dolayı sabaha kadar yatağın içinde dönüp durdum.

"Sanki hastalık sana değil bana isabet etmiş gibi, ağlayıp durdum.

"Ruhum, ölüm vaktinin değişmediğini bildiğim halde başına kötü bir şey gelmesinden korktu.

"Sen artık beslediğim ümit ve emellerimin gerçekleşeceği yaş ve döneme gelince bana mükâfat olarak kabalık ve katılığı uygun gördün.

"Sanki bana o güne kadar iyilik ve ihsanda bulunan senmişsin gibi.

"Haydi babalık hakkını gözetmiyorsun, keşke komşunun komşuya yaptığını yapsan."

Adam bunları söyledikten sonra Resûlullah (s.a.v.) ihtiyarın oğlunun yakasından tuttu ve,

"Sen de, malın da babanınsınız" buyurdu.[723]

İzah

Hadis İbni Mâce ve Müsned'de şöyle gelmiştir:

Sahabîlerden birisi Peygamberimize gelerek, "Ey Allah'ın Resulü, babam malımın hepsini yiyip bitirdi" diye şikâyette bulundu. Peygamberimiz ona,

"Sen babanın kazancısın, senin malın da ona helaldir" buyurdu.

Sonra da sözlerine şöyle devam etti:

*"Şüphe yok ki, evlâdınız sizin en helal kazancınızdır. Bunun için onların kazancından yiyiniz."***[724]**

Şevkâni'ye göre bu hadis, babanın çocuğun malına ortak olduğuna işaret eder. Böyle olunca bir baba evladının malını ondan izin almadan da yiyebilir. Kendi malından tasarruf ettiği gibi, ondan da tasarruf edebilir. Fakat israf edemez ve gayr-i meşru yollara harcayamaz.

Alimlerin ekseriyetine göre, zengin olan çocuğun fakir olan anne ve babasına bakması farzdır.

İmam Şâfii'ye göre ise, baba fakir ve çalışamaz durumda olursa, geçimi oğlu üzerine farz olur. Şayet babanın malı varsa veya çalışabilecek kadar sihhatliyse, geçimi oğlunun üzerine farz değildir.

İbnü'l-Hümam da, "Evladınız sizin kazancınızdır" ifâdesini izah ederken bunun "Çocuğun malı babasının malıdır" şeklinde anlaşılmaması gerektiğine dikkat çeker. Delil olarak da, kişi öldüğünde eğer çocukları varsa, malının altıda birisinin babasına miras olarak geçtiğini, eğer çocuğun

malının mülkiyet hakkı babanın olsaydı, kişi vefat ettiğinde malının tamanının babasına verilmesinin gerekeceğine dikkat çekmiştir.

Bu hadisle ilgili olarak Hattâbi'nin görüşleri ise şöyledir:

"Adamın maksadı şu olabilir: 'Benim malım az, çocuğum da var. Böyle iken babam benden nafaka istiyor. Eğer babamın istediği nafakayı verirsem, malım tükenir.'

"Resûlullah onun mazeretini kabul etmeyerek,

'Sen babanın kazancısın, malın da ona helâldir' buyurmuştur.

Resûlullahın bu sözünün mânâsı şudur: 'Baban kendi malı gibi senin malından da ihtiyacı nispetinde alır. Senin malın olmadığında çalışarak mal kazanabilirsen, çalışıp babanın nafakasını ödemen vaciptir.

"Bu hadiste babanın bir ihtiyacı yok iken ve nafakadan ayrı olarak evladının malını elinden alıp, dilediği gibi, kullanma mânâsı kast edilmemiştir. Bu hadisten, evlâdının malını nafakadan başka şeylere harcayıp tüketme ve yok etme mânâsını çıkarıp, bu şekilde hüküm vermiş bir ilim adamını da bilmiyorum."

Buna göre evlâdın işi ve evi her ne kadar ayrı olsa da, ihtiyaç durumunda annesinin ve babasının geçimini temin etmekle vazifelidir. Anne ve baba, zengin olan evladının malından geçimini temin edecek kadar alabilir. Fakat evladın malının mülkiyeti kendisine aittir. Babası onu israf edemez, sefahette de kullanamaz.

Burada şu hususu da belirtelim: Eğer baba ile oğul aynı işte çalışıyorsa, aralarında bir ortaklık da yoksa, kazanılan servet babanındır. Çünkü örfe göre oğul, babasının yardımcısı durumundadır. Evladın küçük veya büyük olması hükmü değiştirmez. Şayet evli veya çoluk çocuk sahibi

ise, baba onun ve çocuklarının geçimini temin edebilecek miktarda bir ücret vermelidir.

Baba ile oğul şayet bir ortaklık akdi çerçevesinde çalıyorlarsa, kazancı bu akde göre aralarında paylaşırlar.[725]

Peygamberimizin Tebliğdeki Hassasiyeti

653. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Ashabıyla bir toplantı halindeydi. Benî Süleym kabilesinden bir bedevi geldi. Bir keler [kertenkele] avlamıştı. Onu pişirip yemek için eşyalarının yanına gidiyordu. Topluluğu görünce,

"Bu kalabalık kimin başına toplanmış?" diye sordu.

Oradakiler, "Peygamber olduğunu söyleyen zâtın etrafında" dediler. O bedevi adamları yardı, Resûlullahın karşısına geçti ve ona şöyle dedi:

"Ya Muhammed, Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki, senden daha yalancısını ve senden daha çok kendisinden nefret ettiğim birisini anneler karınlarında taşımadı. Eğer kavmim beni aceleci olarak isimlendirecek olmasaydı, seni öldürür ve bununla bütün insanları sevindirirdim."

Ömer (r.a.), "Ya Resûlallah, bırak şunu öldüreyim." dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bilmez misin? Yumuşak huylu adam, nerede ise peygamber olacaktı? [Yumuşak huyluluk kişiyi nerede ise peygamber yapacak bir vasıftır]?" buyurdu.

Sonra adam Resûlullaha, "Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki sana iman etmeyeceğim" dedi.

Resûlullah (s.a.v.) adama,

"Bu sözleri söylemeye, gerçek olmayan şeyler söylemeye, meclisimde bana saygı göstermemeye seni iten sebep nedir?" buyurdu.

Bedevi, Resûlullahı küçümsemek için, "Hala benimle konuşuyor musun sen? Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki, şu keler, sana iman etmedikçe ben sana iman etmeyeceğim" dedi. Sonra da koynundan keleri çıkarıp Resûlullahın önüne koydu.

Resûlullah,

"Ey keler!" diye seslendi.

Keler oradaki herkesin anlayacağı fasih bir Arapça ile "Buyur, emrine amadeyim, ey Alemlerin Rabbinin Resulü" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Sen kime ibâdet ediyorsun?" diye sordu.

Keler, "Semâda Arşı, yerde saltanatı, denizde yolu, Cennette rahmeti, Cehennemde azabı olana ibâdet ederim" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Ey keler, ben kimim?" diye sordu.

Keler, "Sen Âlemlerin Rabbinin elçisi ve peygamberlerin sonuncususun. Seni tasdik eden kurtuluşa erer, seni yalanlayan da hüsrana uğrar" dedi.

Bunu işiten Bedevi şöyle dedi:

"Ben şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Sen de Allah'ın Resulüsün. Allah'a yemin ederim ki, sana geldiğimde yeryüzünde kendisine senden daha çok kızdığım kimse yoktu. Allah'a yemin ederim ki, şu anda sen bana canımdan ve babamdan daha sevimlisin. Ben sana kılımla, derimle, bütün benliğimle iman ettim"

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Seni herşeyden daha yüce olan bu dine hidâyet eden Allah'a hamdolsun. Allah bu dini ancak namazla kabul eder. Namazı da ancak Kur'ân'la kabul eder."

Resûlullah daha sonra ona Fatiha ve İhlas sûrelerini öğretti.

Bedevi, "Ey Allah'ın Resulü, Allah'a yemin ederim ki, nesir olarak da, şiir olarak da bundan daha güzel sözler işitmedim" dedi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu, Âlemlerin Rabbinin kelâmıdır, şiir değildir. İhlas Sûresini (Kul huvallahü ehad) bir kez okursan Kur'ân'ın üçte birini okumuş kadar; iki kez okursan üçte ikisini okumuş kadar, üç defa okursan da tamamını okumuş kadar sevap kazanırsın."

Bedevi, "Bizim İlâhımız ne güzel İlah! Az şeyi kabul ediyor, bol sevap veriyor" dedi.

Resûlullah,

"Buna birşeyler verin" diye emretti.[726] Onlar da bedevîyi çokça mal verip onu nimete boğdular. Abdurrahman bin Avf da kalkıp şöyle dedi:

"Ya Resûlallah, benim yanımda Horasan devesinden düşük, başıboş develerden daha yüksek kıymete sahip on aylık gebe bir deve var. Allah'a yakınlaşmak için bunu vermek istiyorum."

Resûlullah (s.a.v.) Abdurrahman bin Avf'a,

"Sen ona vereceğin devenin vasfını açıkladın. Ben de Allah'ın Cennette sana karşılık olarak vereceği devenin evsafını açıklayayım mı?" buyurdu.

Abdurrahman bin Avf, "Evet, açıkla" karşılığını verince de şöyle buyurdu:

"Kıyamet gününde sana içi oyulmuş inciden yapılmış bir deve verilecektir. Ayakları yeşil zebercetten, boynu sarı zebercettendir. Üzerinde bir mahfil vardır. Mahfilin üzerinde ipek ve ibrişimler vardır. Bu deve seni sırat üzerinden şimşek gibi geçirecektir."

Biraz sonra bedevi Resûlullahın yanından ayrıldı. Yolda Beni Süleym kabilesinden eli kılıçlı ve kargılı 1000 süvari ile karşılaştı. Onlara "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu.

Onlar, "Peygamber olduğu yalanını söyleyen adamı öldürmeye gidiyoruz" dediler.

Bedevi, "Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed Allah'ın Resulüdür" dedi.

Onlar "Sen Sabiî mi oldun [din mi değiştirdin]?" dediler.

O, "Hayır, Sabiî olmadım" dedi. Sonra da onlara Resûlullah ile aralarında geçen hadiseyi anlattı. Onlar, "Biz hepimiz 'Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed Allah'ın Resulüdür' diyoruz" dediler. Hemen Resûlullaha gittiler. Resûlullah onları karşıladı. Onlar hayvanlarından inerek Resûlullahın rast gelen yerini öpmeye başladılar. Bir yandan da "Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed Allah'ın Resulüdür' diyorlardı. Ve "Ya Resûlullah, bize ne emredeceksen emret" diyorlardı.

Resûlullah (s.a.v.),

"Hâlid bin Velid'in sancağı altında olun" buyurdu.

Araplardan bunlar gibi topluca Müslüman olan başka bin kişilik bir grup görülmedi.[727]

İzah

Hadis, Allah'a davet yolunda Peygamberimizin eziyetlere sabrını gösteriyor ve bu yolda olanlara yol gösteriyor.

Diğer taraftan daha önce yer verdiğimiz çeşitli mucizelerden hayvanların konuşması ile ilgili bir mucizeye yer veriliyor. Deve, kurt ve daha birçok hayvan bir mucize olarak Peygamberimizle konuşmuş, onun Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmişlerdir.[728]

Peygamberimizin Ümmetine Nasihati

654. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) gelerek, "Bana nasihatta bulun" dedi. Resûllulah şöyle buyurdu':

"Takvaya sarıl. Çünkü takva bütün hayırları içine alır. Cihada sarıl. Çünkü o Müslümanların ruhbanlığıdır. Allah'ı zikre ve Kur'ân'ı okumaya devam et. Çünkü o yeryüzünde senin için nur, gök yüzünde ise hatırlamştır. Dilini de hayırdan başka şeyden koru. Çünkü böyle yapmakla şeytana galip gelirsin."[729]

Kaderin Yazılı Olması Ve Hürriyet

655. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir gün elindeki çubukla yeri eşeledi. Sonra başını kaldırdı ve,

"Sizden hiçbir kimse yoktur ki, Allah onun Cennetteki ve Cehennemdeki yerini yazmamış olsun. Herkesin bedbaht veya bahtiyar

olduğu muhakkak yazılmıştır" buyurdu.

Oradakilerden biri, "Amel işlemeyi bırakalım mı, yâ Resul allah?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Hayır, sizler amel işleyin. Herkese ameli kolaylaştırılmıştır. Saadet ehline saadet işlemenin yolu, kötülük ehline de kötülük işlemenin yolu kolaylaştırılmıştır" buyurdu.

Sonra da şu âyeti okudu:

"Kim bağışta bulunur, günahtan kaçınır ve dinin en güzelini tasdik ederse, Biz de ona hayır ve kolaylık yolunu kolaylaştırırız.

"Kim cimrilik eder, kendisini âhiret nimetlerine muhtaç hissetmez ve dinin en güzelini yalanlarsa, Biz de ona kötülüğün ve Cehennem gibi zorlu bir âkibetin yolunu kolaylaştırırız."[730]

İzah

Hadis, Cennetliklerin de, Cehennemliklerin de Allah tarafından yazılmış olduğunu nazara veriyor. Ancak bu yazılı olmanın insanı fiillerinde zorlamadığı, insanın fiilinde tercih hakkının bulunduğu ve tercih ettiği yolun kendisine kolaylaştırılacağı bildiriliyor.

Evet, Yüce Allah'ın insanın kaderini bilmesi ve onu yazması, hiçbir zaman insanı hareketlerinde zorlamaz. Yani insan, kaderinde yazılı olduğu için günah işlemediği gibi; kaderi onu günah işlemeye de zorlamaz.

Çünkü, "Kader ilim nevilidendir. İlim malûma tâbidir. Yani nasıl olacak, öyle taalluk ediyor. Yoksa malûm ilme tâbi değil. Yani, ilim desâtiri

[düsturları], malumu haricî vücut noktasından idare etmek için esas değirdir.[731]

Bu kaide, kader meselesinin iyi anlaşılabilmesi için çok ehemmiyetlidir. Bu sebeple kaideyi bir misâlle açıklayalım.

Tecrübeli bir hâkim yanından geçen bir genç için, "Bu genç suç işleyecek" dese ve bunu bir yere kaydetse; gerçekten de o genç biraz sonra suç işlese, hâkimin "Suç işleyecek" demesinin ve bunu bir kenara yazmasının tesiri olduğunu söyleyebilir miyiz? Gencin bu sebeple suç işlediğini; hâkim bilmeseydi ve yazmasaydı suç işlemeyeceğini iddia edebilir miyiz?

Bu misali yukarıdaki kaideye şöylece tatbik edebiliriz.

Hâkimin, gencin suç işleyeceğini önceden bilmesi "ilim"dir. Gencin suç işlemesi ise "mâlûm"dur. İlim malûma tâbi olduğuna göre, hâkim, "Bu genç suç işleyecek" dediği için genç suç işlememiş; gencin suç işleyeceğini hâkim yılların verdiği tecrübe ile önceden bilmiştir. Hâkimin önceden bilmesinin ve yazmasının, gencin suç işlemesine zorlayıcı mânâda hiçbir tesiri olmadığı ise ortadadır.

İşte bu misâlde olduğu gibi, Cenab-ı Hakkın ilmi zamanla kayıtlı olmadığından, meydana gelecek bütün hadiseleri önceden bilir. Bir hikmete binaen bu bilgisini Levh-i Mahfuza yazmıştır, Allah'ın bilmesi ve yazması "ilim," yazılan hâdiselerin zamanı gelince kaza edilmesi, yani yaratılması ise "mâlûm"dur. İlim malûma tâbi olduğundan, "Allah bildiği ve yazdığı için kul günah işliyor" diyemeyiz. Allah kullarından kimin itaat edip kimin isyan edeceğini bildiği için bunu, daha onları yaratmadan önce yazmıştır. Bu bilme ve yazmanın ise zorlayıcı hiçbir tesiri yoktur.

Diğer taraftan Levh-i Mahfuzda kulların hareketleriyle ilgili olan yazı "hüküm" değil; "vasf' şeklindedir. İmâm-ı Âzam bu yazıyı şöyle tarif eder:

"Dünya ve âhirette Allah'ın dilemesi, kaderi, kazası, bilgisi, Levh-i Mahfuzda yazısı olmaksızın hiçbir şey vücuda gelmez. Ancak, Allah'ın yazması o şeyi vasfetme şeklindedir. Yani, Cenab-ı Hak birşey hakkında, 'Böyle böyle olacak' diye yazmıştır. Yoksa, 'Şöyle şöyle olsun' diye yazmamıştır."[732]

Kadının Emân Vermesi

656. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Mekke'nin fethi gününde Resûlullah (s.a.v.) (amcasının kızı) Ümmü Hâni binti Ebî Tâlib'in evine girdi. Karnı açtı.

Ümmü Hâni Resûlullaha şöyle dedi:

"Ya Resûlallah, eşim tarafından akrabam olan bâzı kimseler bana sığındılar. Ali bin Ebî Tâlib ise "Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasına kulak asmaz. Ali'nin bunların yerini öğrenip onları öldürmesinden korkuyorum. Ümmü Hâni'nin evine sığınanlara, Allah'ın kelâmım dinleyip Resulüne iman edinceye kadar eman verdiğini açıklasan."

Resûlullah (s.a.v.),

"Ümmü Hâni'nin eman verdiğine biz de eman verdik" buyurdu.

Sonra da,

"Yanında yiyebileceğimiz birşey var mı?" diye sordu.

Ümmü Hâni: "Kuru kırıntılardan başka birşey yok! Onu da size takdim etmeye utanırım" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Onları getir" dedi.

Onları suyun içine ufaladı. Tuz da getirdi. Sonra da,

"Ekmeğin yanı sıra biraz katık var mı?" dedi.

Ümmü Hâni, "Sirkeden başka birşey yok" dedi.

Resûlullah,

"Getir onu" buyurdu.

Sirkeyi kuru ekmeğin üzerine döküp yedikten sonra Allah'a hamd etti ve,

"Ey Ümmü Hâni, sirke ne güzel katıktır! İçinde sirke bulunan ev yoksul sayılmaz" buyurdu.[733]

Resûlullahın Yatarken Okuduğu İki Sûre

657. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (a.s.m.) Secde ve Tebareke Sûresini okumadan uyumazdı. [734]

Oturarak Namaz Kılmak

658. Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:

"Oturarak namaz kılmanın sevabı, ayakta namaz kılmanın sevabının yarısıdır."[735].

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis şöyle geçer:

"Bir kimsenin ayakta kıldığı namaz daha faziletlidir. Oturarak kıldığı namazın sevabı, ayakta kıldığı namazın yarısı, uzanarak kıldığı namazın sevabı da, oturarak kıldığının yarısı kadardır."

Hasta oturarak, buna gücü yetmezse yatarak namaz kıldığında, sevabından bir şey eksilmez. Hasta olduğu için oturarak namaz kılan kimse ayakta namaz kılanların sevabını, hattâ o halde dahi namazını bırakmadığı için daha fazlasını kazanabilir. Ancak ayakta kılmaya gücü yeten birisi oturarak namaz kıldığında ayakta namaz kılanın aldığı sevabın yarısını alır. Çünkü oturarak kılınan namazda kıyam ve rükû terk edilmiş olmaktadır. Yatarak namaz kılanın sevabı da oturarak namaz kılanın sevabının yarısıdır.[736]

Kişinin Anne Ve Babasının Kabrini Ziyaret Etmesi

659. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim her Cuma gününde anne ve babasının veya onlardan birisinin kabrini ziyaret ederse, affedilir ve kendisine bir iyilik sevabı yazılır."[737]

İzah

Daha önce de izah ettiğimiz gibi, dinimizde kabir ziyareti caiz kılınmıştır. Peygamberimiz bu hadislerinde de kişiyi anne ve babasının kabrini ziyarete teşvik etmektedir. Konu ile ilgili başka bir hadis şu mealdedir:

"Kim Cuma günü anne ve babasının veya onlardan birisinin kabrini ziyaret eder ve orada Yâsîn Sûresini okursa günahları bağışlanır."[738]

Hz. Ali'nin İlmi

660. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Biz kendi aramızda şöyle konuşurduk:

"Resûlullah (s.a.v.), Ali'ye başka hiç kimseye söylemediği yetmiş konuda bilgi vermiştir."[739]

Rüzgar Allah'ın Me'murudur

661. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) yanında adamın birisi rüzgara lanet okudu. Resûlullah ona,

"Rüzgara lanet okuma. Şüphesiz o Allah'ın bir memurudur. Muhakkak bir kimse lâyık olmadığı halde bir şeye lanet ederse, o lanet tekrar sahibine döner."[740]

İzah

Toprak, yağmur, güneş, hava, su, bulut gibi Cenâb-ı Hakkın birçok memuru vardır. Ancak Allah bunlara muhtaç olduğundan değil, hikmeti gereği bu memurları çeşitli vazifelerde kullanmaktadır. İşte Allah'ın memurlarından birisi de, rüzgardır. Rüzgar da Allah'ın diğer memurları gibi emir dâiresinde hareket eder, emirle eser, emirle sakinleşir. Dolayısıyla

rüzgara söven biri, Allah'ın iradesine itiraz etmektedir. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde bu gerçeği hatırlatmakta, lâyık olmayan bîrine yapılan lanetin geri lânetçiye döneceğini ikaz etmektedir. Allah'ın emri ile hareket eden rüzgar ise kesinlikle lanete müstehak değildir.[741]

Meleklerin Çokluğu

662. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak gök yüzünde yetmiş bin meleğe başkanlık eden İsmail isminde bir melek vardır. Her bir melek de yetmiş bin meleğe başkanlık eder."[742]

Hasan Ve Hz. Hüseyin'in Fazileti

663. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Hasan ve ve Hüseyin'in elinden tuttu ve şöyle buyurdu:

"Ben bu ikisini, bunların babasını ve annesini seviyorum. Bunlar kıyamet gününde benim derecemde olacaklar."[743]

İzah

"Derecemde olacaklar" ifâdesi kinayedir. "Benim yakınımda olacaklar" mânâsındadır.[744]

Arefe Gününde Ve Muharrem Ayında Oruç Tutmak

664. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Arefe günü oruç tutarsa iki senelik günahına keffâret olur. Kim de Muharrem ayında bir gün oruç tutarsa, her bir günü için otuz gün sevabı yazılır."[745]

İzah

Hadiste geçen Arefe günü, Kurbân bayramından bir gün öncedir.

Muharrem ayı, içinde aşure gününün bulunduğu Hicrî aylardan biridir. Aşure gününde bir gün öncesi veya bir gün sonrası ile oruç tutmak sünnettir. Arefe ve Aşure gününde oruç tutmakla ilgili tafsilat için Hanefî Ve Şâfiilere Göre Oruç Zekat isimli eserimize bakılabilir.

Aşure gününde oruç tutmak sünnet olduğu gibi, Muharrem ayında oruç tutmak da sünnettir. Hadis bunu ifâde eder. Muharrem ayı orucu ile ilgili bir başka hadis ise şöyledir:

"Muharrem ayında oruç tut. Çünkü o, Allah'ın ayıdır. Onda öyle bir gün vardır ki, Allah o günde bir kavmin tevbesini kabul etmiştir. O günde başka bir kavmi de affedebilir."[746]

Muharrem ayı orucu için gün belirtilmediğinden, Aşure günü tutulan oruçla da bu sünnet yerine getirilmiş olur.[747]

Dile Sahip Olmak

665. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kul dilinin söyleyebileceği bâzı şeyleri tutmadıkça, imanın hakikatine ulaşmış olmaz."[748].

Peygamberimizden Beş Öğüt

666. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah kime bir nimet giydirirse, Allah'a hamd etmeyi çoğaltsın. Kimin günahları çoğalırsa Allah'tan bağışlanma dilesin. Kimin rızkı gecikirse "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah=Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır" demeyi çoğaltsın.

Kim bir topluluğa misafir olursa, onların izni olmadan nafile oruç tutmasın. Kim bir topluluğa uğrarsa, onların gösterdiği yere otursun. Çünkü onlar evlerinin mahrem yerlerini daha iyi bilirler."[749].

İzah

Hadisin,

"Kim bir topluluğa misafir olursa, onların izni olmadan nafile oruç tutmasın"

kısmı Tirmizî'de de yer alır.[750].

Nafile oruç, farz veya vacip olmayan, Allah'ın rızâsını kazanmak için tutulan oruçlardır. Dinimizde bu orucu tutmak tavsiye edilirken, bâzı kayıtlar da getirilmiştir. Bu kayıtlardan birisi de hadiste ifâde edilen misafirin ev sahibinin iznini almadan nafile oruç tutmamasıdır.

Hadiste "Tutmasın" buyurulması "haramdır" demek değildir. Misafir birisinin izin almadan oruç tutması, helâle yakın mekruhtur. Bu, kişinin ev

sahibine zahmet vereceği içindir. Çünkü misafirliğin adabı ev sahibine uymaktır. Kişi oruç tuttuğunda ev sahibini kendisine uymaya zorlamış olur. Zira oruç, sahur yemeği hazırlamayı, iftar için vaktinde hazırlık yapmayı gerektirir.

Hadisin son kısmı da mühim bir adabı ders vermekte, misafirin mahremiyetin korunması açısından, ev sahibinin gösterdiği yere oturması istenmektedir.[751]

Allah'ın Koyduğu Cezaları Uygulamak

667. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir yerde, suçları kesinleşmiş kimselere Allah'ın koyduğu bir cezayı vermek kırk sabah yağmur yağmasından daha hayırlıdır."[752]

İzah

Hadis, hırsızın elinin kesilmesi, katilin kısas edilmesi gibi Allah'ın tayin ettiği cezaların uygulanmasının önemini ifâde eder. Resûlullah (s.a.v.) bir başka hadislerinde de Allah'ın tayin ettiği bu cezaları, akraba olsun yabancı olsun, güçlü olsun güçsüz olsun herkese uygulamayı emretmiş ve bu yolda kınayanın kınamasından korkulmamasi gerektiğini bildirmiştir.[753]

İzahını yaptığımız hadiste, Allah'ın tayin ettiği cezaların uygulanmasının kırk günlük yağmurdan daha hayırlı olduğu bildirilmektedir. Çünkü yağmur, insanın dünya hayatı için faydalıdır. Hadlerin uygulanması ise âhiret hayatına bakar, insanları günah işlemekten

alıkoyar. Diğer taraftan günah işlenmemesi ise semâ kapılarının açılmasına, bol bol yağmur yağmasına sebep olur. İlâhî cezaların uygulanmaması veya bunda gevşeklik gösterilmesi ise, mes'uliyet sebebi olmasının yanı sıra, günahların, suçların çoğalmasına sebep olur. Bu da kıtlık, kuraklık gibi âfetlere yol açar.[754]

Sahabîler Ümmet İçin Teminat İdi

668. Muhammed bin Münkedir babası Münkedir'den (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir gece yatsı namazını son vakte kadar geciktirdi. Yanımıza geldiğinde,

"Neyi bekliyorsunuz?" buyurdu.

"Namazı" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Dikkat edin! Siz, namazı beklediğiniz süre içerisinde namazdaymış gibisiniz" buyurdu.

Sonra gözünü semaya kaldırdı ve şöyle buyurdu:

"Yıldızlar semâ ehli için teminattır. Yıldızlar gittiğinde semâ ehli için vaad edilen şey gelir. Ben de Ashabım için teminatım. Ben gittiğimde de Ashabım için vaad edilen şey gelir. Ashabım da ümmetim için teminattır. Ashabım gittiği zaman da ümmetim için vaad edilen şey gelir. Ey Bilal! Kalk kamet getir."[755]

İzah

Müslim'de, bu hadis Ebû Bürde (r.a.) tarafından rivayet edilmiştir. Hadisin baş tarafı şöyledir:

"Resûlullah ile birlikte akşam namazını kıldık, sonra kendi aramızda "Beklesek de onunla beraber yatsı namazını da kılsak ya!' dedik ve oturduk. Derken yanımıza çıktı ve,

"Siz halâ burada mısınız?" buyurdu.

Biz, "Ya Resûlallah, seninle beraber akşam namazını kıldık, sonra oturup yatsıyı da kılalım diye düşündük" dedik.

"İsâbet ettiniz" buyurdu.

Hadisin birinci kısmı, Sahabîlerin Resûlullah (s.a.v.) ile namaz kılmaya verdikleri ehemmiyeti gösterir. İkinci kısmın mânâsı ise şöyledir:

"Yıldızlar kaldıkça semâ da kalacaktır. Kıyamet başlayıp yıldızlar saçılınca, semâ da bozulup yarılacak ve yok olacaktır. Ben Ashabım için bir emniyetim. Ben gittikten sonra Ashabıma vaad olunan fitneler, savaşlar ve ihtilaflar gibi önceden haber verilen şeyler gelecek. Ashab gittikten sonra da ümmete vaad edilen bid'atlar, fitneler, kıyamet alâmetleri zuhur edecektir."

Hadis aynı zamanda Peygamberimizin (s.a.v.) mûcizelerindendir.[756]

Müşrikler Ahitlerini Bozdular

669. Mü'minlerin annesi Meymûne bint-i Haris (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Meymûne'nin yanında gecelemişti. Geceleyin kalkıp namaz için abdest aldı. Abdest alırken onun,

"Lebbeyk, lebbeyk=buyur buyur" dediğini işittim.

Bunu üç defa söyledi. Ayrıca,

"Sana yardım edildi, yardım edildi" dedi.

Bunu da üç defa söyledi. Abdesti bitirdiğinde "Ya Resûlallah, abdest alırken senin üç defa "Buyur, buyur sana yardım edildi, yardım edildi" dediğini işittim. Sanki birisi ile konuşuyordun. Yanında biri mi vardı?" dedim.

Resûlullah,

"Şu Ka'boğullarının recez [şiir] okuyucusu feryad ederek bana sesleniyor ve imdatlarına yetişmemi istiyor. Kendilerine karşı Kureyşlilerin Bekiroğullarına yardım ettiklerini söylüyor" buyurdu.

Sonra Resûlullah (s.a.v.) çıktı ve Aişe'ye hazırlık yapmasını ve bunu hiç kimseye söylememesini tembihledi. Bir zaman sonra Ebû Bekir Âişe'nin yanına girdi. Onun hazırlık yaptığını görünce, "Kızım, bu hazırlığı niçin yapıyorsun?" dedi. Âişe, "Vallahi bilmiyorum" dedi.

Ebû Bekir, "Allah'a yemin olsun, şu Benî Asfar (Rumlar) ile savaş zamanı değildir. Resûlullah nereye gitmek istiyor olabilir?" diye sordu.

Âişe "Vallahi ben bilmiyorum" dedi.

Aradan üç gün geçti. Resûlullah halka sabah namazını kıldırmıştı. Birinin ona şiir okuduğunu işittim:

Allah'ım, ben Muhammed'den bizim babamızın ve onun kadim babasının antlaşmasını istiyorum ve onu hatırlıyorum.

Sen çocuk biz ise doğuranlar olmuştuk.[757]

Biz sana teslim olduk, yardımımızı da esirgemedik.

Eğer Kureyş seninle anlaştıkları va'de muhalefet eder, ahdi bozarsa,

Eğer senin tekidli misâkmı bozarlarsa,

Ve kimseyi yardıma çağırmayacağını zannederlerse,

Allah seni hazır bir yardıma kavuştursun.

Allah'ın kullarını çağır ki yardıma gelsinler.

Aralarında Allah'ın Resulü var.

Ayın on dördü gibi parlak ve yüksek.

Resûlullah (s.a.v.) ona üç defa,

"Buyur, buyur, sana yardım edildi, sana yardım edildi" dedi.

Sonra Resûlullah (s.a.v.) çıktı. Kendisine Ravha'da bir bulut görününce,

"Şu bulut Ka'boğullarına yardımı müjdeliyor" buyurdu.

Ka'b kabilesinin kardeşi olan Adiy kabilesinden bir adam kalktı ve "Ey Allah'ın Resulü ve Adiy kabilesinin yardımcısı" dedi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Boynun toprağa bulansın. Adiy Ka'b'dan, Ka'b da Adiy'den başkası mıdır?" buyurdu.

O adam o gazvede şehid edildi.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah'ım, onların gözlerini bizim haberimize karşı bağla. Onları aniden yakalayalım."

Sonra [ordu hazırlandı ve Resûlullah Mekke üzerine sefere çıktı]. Merru'z-Zehran'da konakladı. O gecelerde Ebû Süfyan bir Harb, Hakim bin Hizam ve Budeyl bin Verkâ haber araştırmak üzere Merru'z-Zehran'in ileri gelenlerinin yanına çıkmışlardı. Ebû Süfyan bir ateş gördü ve "Ey Büdeyl, bu ateş akrabaların Ka'boğullarının ateşidir" dedi. Büdeyl, "Belki de sertinle savaşmak için toplanmışlardır" cevabını verdi. O gece Müzeyneli süvariler onları yakaladı. Onlar kendilerinin Abbas bin Abdulmüttalib'e [Peygamberimizin amcasına] götürülmelerini istediler. Onlar da kendilerini Abbas bin Abdulmüttalib'e götürdüler. Ebû Süfyan Abbas'dan kendileri için

Resûlullahdan eman almasını istedi. Sonra Abbas çıkıp Resûlullahın (s.a.v.) yanına girdi, kendisinin eman verdiği kimseye eman vermesini diledi. Resûlullah (s.a.v.),

"Ebû Süfyan dışında, eman verdiğin herkese ben de eman verdim" buyurdu.

Abbas, "Ey Allah'ın Resulü, bana sınır koyma" dedi. Resûlullah (s.a.v.),

"Senin eman verdiğin herkes emindir" buyurdu.

Abbas onları Resûlullahın yanına götürdü. Resûlullah onları Müslüman olmaya davet etti. Hakim bin Hizam ile Büdeyl bin Verka hemen Müslüman oldular. Ebû Süfyan ise, "Yâ Resûlallah, beni himayene al" dedi. Resûlullah (s.a.v.),

"Sen eman verilenlerdensin" buyurdu.

Abbas (r.a.) onlarla beraber çıktı. [Geceyi beraber geçirdiler. Resûlullah sabah tekrar getirmesini istediği için] Abbas Ebû Süfyan ile Resûlullahın yanına gitti. [İçeride Resûlullah Ebû Süfyan'ı tekrar Müslüman olmaya çağırdı. Ebû Süfyan Hz. Abbas'ın da telkiniyle nihayet Müslüman oldu.] Beraberce çıktılar. Ebû Süfyan, "Biz gitmek istiyoruz" dedi. Abbas, "Günün ağarmasını bekleyin" dedi. [Gün ağardığında] Resûlullah abdest aldı. Müslümanlar Peygamberimizin abdest suyunu yüzlerine sürmek için uçuştular. Ebû Süfyan Hz. Abbas'a, "Ey Fadl'ın babası, kardeşinin oğlu kadar saltanatı büyük olanı görmedim" dedi.

Hz. Abbas, "Bu saltanat değil, peygamberliktir. Bunun için onun üzerine titriyorlar" cevabını verdi.[758]

İzah

Peygamberimizin müşriklerle yaptığı Hudeybiye sulhu ile kabilelerden bir kısmı Kureyşlilerin, bir kısmı da Müslümanların himayesine girmişlerdi. Bu cümleden olarak Bekiroğulları müşriklerin, Ka'boğulları da Müslümanların safında yer almıştı. Zaman içerisinde bu iki kabile arasında anlaşmazlık çıktı. Kureyşliler Bekiroğullarına yardım ettiler. Bekiroğulları da Müslümanların himayesinde olan Ka'boğullarından birçok kimseyi öldürdüler. İşte hadis bu zulme karşı Ka'boğullarının Peygamberimiziden yardım istemelerini, Resûlullahın da (s.a.v.) onlara yardımcı olduğunu ifâde etmektedir.

Hadisin birinci kısmı, aynı zamanda Resûlullahın bir mucizesini nazara vermektedir. Peygamberimiz, hadise daha kendisine intikal etmeden, şâirin yardım isteyen şiirini duymuştur.

Sabahleyin Hz. Aişe'ye hadiseyi haber verdi. Aişe Validemiz, "Kılıç onları yok etmişken, Kureyşliler seninle aralarındaki antlaşmayı bozmaya mı kalkıştılar?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Onlar Allah'ın olmasını dilediği iş için (Mekke'nin fethedilmesi) için antlaşmayı bozdular" buyurdu.[759]

Onların içinde Resûlullah gazaplanır.

Eğer ondan boyun eğme istenirse yüzü siyaha değişir.

Çok askerler içindeki köpüklü bir şekilde deniz gibi akar.

Eğer Kureyş seninle anlaştıkları va'de muhalefet eder, ahdi bozarsa,

Eğer senin tekidli misâkını bozarlarsa,

Keda'da[760] benim için gözetleyiciler koyarlarsa,

.Benim hiç kimseyi yardıma çağırmadığımı zannederlerse,

Onlar daha zelil ve sayıca daha azdırlar.

Ve onlar bizi uyurken Vetir'de[761] gece bastılar ve

Bizi rükû ve secdede iken katlettiler. (Müslüman olduğumuz halde öldürüldük.)

Müşrikler Bekiroğullarına yardım edince, Hudeybiye sulhunu tek taraflı olarak bozmuş oldular. Bunun üzerine de hadiste de açıklandığı gibi, Peygamberimiz kalabalık bir ordu ile anlaşmayı bozan müşrikleri cezalandırmak üzere Mekke üzerine yürüdü ve Mekke'yi fethetti.[762]

Haricîleri Öldürenlere Vaad Edilenler

670. Hz. Ali (r.a.) diyor ki:

"Eğer şımarmayacağınızı bilse idim, Allah'ın Resulünün lisanıyla Haricîleri öldürenlere neler vaad ettiğini size haber verirdim."

497, 670, 691, 720 numaralı hadislere ve izahlarına bakınız. [763]

Bir Yerden Kalktıktan Sonra Söylenilecek Söz

671. Zübeyr bin Avvam (r. a.) rivayet ediyor:

"Ya Resülallah, sizin yanınızdan çıktıktan sonra dışarıda Câhiliyeye âit sözlere dalıyoruz" dedim.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"Günahkar olacağınızdan korktuğunuz o gibi yerlerde bulunduğunuzda oradan kalktığınızda şöyle derseniz, bu söz o meclisde size isabet eden günahlara keffâret olur:

"Allah'ım, Seni noksan sıfatlardan, Sana layık olmayan şeylerden tenzih ve hamd ü sena ile takdis ederiz. Senden başka ilâh olmadığına şahitlik ederiz. Senden bağışlanma dileriz. Ve Sana tevbe ederiz."[764].

Resûlullahın Bereket Duası Yaptığı Üç Şey

672. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) üç şey için bereket duası yaptı. Bunlar: Sahurda yenilen yemek, tirid yemeği ve bir şeyi ölçmek, (tartmak veya saymak) tır. [765]

Bâzı Suçların Cezaları

673. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Şarkıcı ve çalgıcı kadınlar çalıştıranlar, içki içenler ve ipek elbise giyenler yüzünden bu ümmette yere batma, hayvan şekline dönüşme ve gökten taş yağma hadiseleri olacaktır."[766]

"Hayvan şekline dönüşme" ile ilgili olarak 113 numaralı hadisin izahına bakınız.[767]

Allah'ı Çok Zikretmek

674. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ı çok çok zikreden, münafıklıktan kurtulmuştur."[768].

Hz. Ebû Bekir Ve Ömer'in Fazileti

675. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Ebû Bekir ve Ömer [dünyadaki] Cennetlik yaşlıların efendisidir." [769].

Peygamberimizin Hz. Ali'ye Tavsiyesi

676. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah,

"Fitneler çıkacak ve sen kavminle karşılıklı deliller getirerek cedelleşeceksin" buyurdu.

"Ya Resûlallah, o zaman bana ne tavsiye edersiniz?" dedim.

"Allah'ın kitabıyla hükmet" buyurdu.[770]

İzah

Peygamberimizin Allah'ın bildirmesiyle istikbalde olacak hadiselerle ilgili daha önce bir kaç hadis geçmişti. Bu da Resûlullahın gaybî haberlerinden birisidir. Sevgili Peygamberimiz Hz. Ali'ye fitneler çıkacağını bildirmiş, kavmi ile cedelleşeceğini bildirmiş, ondan Allah'ın kitabı ile hükmetmesini istemiştir. Gerçekten de Hz. Ali devrinde zaman zaman yer verdiğimiz gibi fitneler çıkmış, Hz. Ali Hz. Aişe, Muâviye ve yamndakilerle, ayrıca Haricîlerle tartışmış, onlara haklılığı noktasında deliller getirmiştir. Bütün bu safhalarda her zaman ve her şartta Allah'ın

kitabı ile hükmetmiş, dünyevî saltanat uğruna Allah'ın kitabıyla hükmetmekten geri durmamıştır.[771]

İstihare, İstişare Ve İktisat

677. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"İstihare yapan mahrum kalmaz, istişare eden pişman olmaz, iktisad eden geçim sıkıntısı çekmez." ***[772]***.

İzah

Hadisin "İktisad eden geçim sıkıntısı çekmez" kısmı Müsned'de, de rivayet edilmiştir.[773]

Hadis, üç önemli esası nazara veriyor. Bunlar istihare, istişare ve iktisad. İstihare hakkında 369 numaralı hadisin izahında bilgi vermiştik. Burada istişare ve iktisad üzerinde duracağız.

Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede,

"Onların aralarındaki işleri istişare iledir" ***[774]***.

buyurarak istişareyi mü'minlerin vasıfları olarak saymış, başka bir âyet-i kerimede ise,

"İşlerde onlarla istişare et" ***[775]***.

buyurarak Peygamberimizden Ashabı ile istişare etmesi istenmiştir. Peygamberimiz de bu emirler gereği, hakkında vahiy olmayan konularda Ashabıyla istişare etmiş, çoğunluğun kararına göre hareket etmiştir.

İşte Peygamberimiz bu hadislerinde kendisi de istişarenin ehemmiyetine dikkat çekmiş, yapmak istediği bir hususta işin ehli ile

istişare yapan kimsenin pişman olmayacağını ifâde etmiştir.

Hadiste tavsiye edilen bir diğer mühim husus da iktisattır. İnsan şükür için yaratılmıştır. Cenâb-ı Hak insanlara verdiği nimetlerin karşılığında şükür ister. Bu şükrün yolu da kaabiliyetlerin yerli yerince kullanılmasından, Allah'ın verdiği her türlü nimetlerin gerçek ihtiyaçlara yetecek kadar, hayatın her safhasında iktisat etmekten geçer. Çünkü, iktisat nimete karşı hürmettir. İsraf ise şükre zıttır, nimeti hafife almaktır.

İktisat bir şükürdür. Şükür ise, nimetin bereketlenmesine, daha da artmasına sebep olur.

İktisat, bir yandan kulluk olmakla birlikte, aynı zamanda insana dünya hayatında arzu ettiği saadeti kazandıracak bir denge ölçüsüdür. İktisad herşeyden önce ferdin hayatını düzene sokar. Gereksiz arzularına mâni olur. Masraflarını gerçek ihtiyaçlarına göre ayarlamasını temin ederek, bütçesini düzene sokar.

İktisat eden insan yeme ve içmede israfa kaçmayacağından sıhhatini de korumuş olur. Çünkü yeme ve içmede israfa kaçmayan insanın sıhhatli olduğu bugün bilinen bir gerçektir. Nitekim İbni Sina gibi büyük bir tıb âlimi bu gerçeği şöyle ifade eder:

"Tıbbı iki satırda topluyorum. Çünkü sözün güzelliği sözün kısalığındadır. Yediğin zaman az ye. Yedikten sonra dört beş saat kadar yeme. Şifâ hazımdadır. Yani kolayca hazmedeceğin miktarı ye. Nefse ve mideye en ağır ve yorucu hal, yemek üzerine yemektir."

Diğer taraftan, bilhassa günümüzde, aile hayatındaki huzursuzluğun en mühim sebeplerinden birisi de iktisadî zorluklardır. Bu sebeple, iktisat, aile hayatının Cennetten bir köşe olmasına da yardımcı olacak mühim bir

husustur. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinin son kısmında bu gerçeği ifâde etmiştir.

İktisat etmek, israftan sakınmak, hem erkek, hem de kadın için geçerli olmakla beraber, kadına daha mühim vazifeler yükler. Evin hanımı beyinin aldığı sebze, meyve, ekmek ve sair şeyleri yerli yerinde kullanır, lüzumsuz israftan sakınırsa, hem aile bütçesine katkıda bulunmuş olur, hem de Cenab-ı Hakkın,

"İsraf etmeyin. Muhakkak ki, Allah müsrifleri sevmez"[776]. ve,

"Yiyin, için, fakat israf etmeyin"[777].

emrini yerine getirmiş olur. Böylece hem aile saadetine vesîle olunmuş, hem de Cenâb-ı Hakkın emri yerine getirildiğinden sevap kazanılmış olur.[778]

Kendisi Yaşamayanın İyiliği Tavsiye Etmesi

678. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Yâ Resûlullah, onunla bütünüyle kendimiz amel edinceye kadar iyiliği emretmeyelim mi? Yine kendimiz ondan bütünüyle sakınıncaya kadar insanları kötülükten alıkoymayalım mı?" dedik. Şöyle buyurdu:

"Aksine. Sizler onunla amel etmeseniz de iyiliği tavsiye ediniz. Ondan tamamen kaçmamasanız da kötülükten de insanları sakındırınız."[779]

İzah

Dinimizin mühim emirlerinden birisi de insanlara iyiliği tavsiye edip, onları kötülükten alıkoymaktır. Bu husus Kur'ân-ı Kerimde

Müslümanlardan istenmiştir. Meselâ bu âyetlerden birisi şu mâeldedir:

"İçinizden öyle bir topluluk bulunsun ki, onlar insanları hayra çağırsın, iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırsın. İşte onlar kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir."[780]

Başka bir âyet ise şu mealdedir:

"Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği tavsiye eder, kötülükten sakındırırsınız ve Allah'a hakkıyla iman edersiniz."[781]

İnsanlara iyiliği tavsiye edip, kötülükten sakındırmak kendisi de söylediğini yapmaması şartıyla kişi için çok faziletli ve sevaplı bir görev olmakla birlikte, bu vazifeyi yapanların kendilerini unutmalan da çirkin karşılanmıştır.

Ancak bir insanın tavsiye ettiğini kendisinin yapmaması veya yapmamayı tavsiye ettiği şeyi kendisinin yapması, onun bu vazifesine engel değildir. Yani bir kimse kendisi yapmasa da başkalarına hayrı, güzeli tavsiye edebilir. Kendisi işlese başkalarını çirkinliklerden uzaklaşmaya çağırabilir. Hadis açıkça bunu ifâde etmektedir. Ola ki kendisine hitap edilenler güzeli yapar, çirkinden de sakınabilirler.

Bununla beraber, boylelerinin tavsiyelerinin fazla tesirli olacağı da söylenemez. Çünkü muhatabı sözden ziyade fiil etkiler.[782]

Ashabın Fazileti

679. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Ashabımı geçemezsiniz. Sizler Uhud dağı kadar altın tasadduk etseniz, onlardan birinin bir batman sadakasına veya onun yansına

yetişemezsiniz."[783]

İzah

Tirmizî ve Müslim'de de hadisin baş tarafı, "Ashabıma sövmeyin" şeklindedir.

Peygamberimiz (s.a.v.) sonraki nesillerin Ashabına dil uzatacağını Allah'ın bildirmesiyle bilmiş ve ümmetini bu konuda ikaz etmiştir. Kendilerinin ne kadar gayret gösterirlerse göstersinler, onlara yetişemeyeceklerini bildirmiştir.

Gerçekten de Sahabîlerden sonraki nesil ne kadar faziletli olursa olsun, Allah yolunda ne kadar çalışırsa çalışsın, Sahabîlere yetişemezler.

"Sohbet-i Nebeviye öyle bir iksirdir ki, bir dakikada ona mazhar bir zat, senelerle seyr-i sülûka mukabil hakikatin envarına mazhar olur" diyerek[784] Sahabîlere yetişilememesinin bir yönüne dikkat çeken Bediüzzaman, bunun bir sebebini de meâlen şöyle izah eder:

Sahabîler madem İslâmiyetin kuruluşunda ve Kur'ân nurlarının neşrinde ilk saffı teşkil ediyorlar; "Bir şeye sebep olan o şeyi işleyen gibidir" kaidesi sırrınca, bütün ümmetin sevaplarından onlara hisse çıkar. Ümmetin; "Allâhümme salli alâ seyyidine Muhammedin ve alâ alihî ve ashabihi=Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e, onun âl ve Ashabına rahmet eyle" demesi, Sahabîlerin bütün ümmetin hasenatından hissedar olduklarım gösteriyor.[785]

Uyumak İçin Okunacak Dua

680. Halid bin Velid'in (r.a.) rivayet ettiğine göre, kendisine uyumama hastalığı isabet etmişti. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Sana onları okuduğunda uyuyacağın bir kaç kelime öğreteyim mi? Allah'ım, yedi göğün ve onların gölgelediği şeylerin Rabbi. Yeryüzünün ve onun üzerinde bulunanların Rabbi. Şeytanların ve onların saptırdıklarının Rabbi. Bütün yaratıklarının şerrinden, onlardan birinin bana karşı aşırı gitmesinden veya tecâvüzlerinden beni koru! Senin koruyuculuğun kıymetlidir. Senden başka hiçbir ilah yoktur."[786]

Peygamberimizin Bir Mucizesi

681. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Benden sonra geri plana itilişiniz kakılışınız ve hoşlanmayacağınız bâzı şeyler olacaktır" buyurdu.

"O zamanda bizim nasıl davranmamızı istersin yâ Resûlallah?" diye sorduk.

"Üzerinizdeki hakları verin, kendi haklarınızı da Allah'tan isteyin" buyurdu.[787]

İzah

Zaman zaman yer verdiğimiz gibi, Resûlullah (s.a.v.) istikbalde olacak pekçok şeyi teker teker haber vermiştir. Bu hadiste haber verilen şey de bunlardandır. Gerçekten de Peygamberimizden sonra Sahabîler horlanmışlar, eziyet görmüşler, tekfir edilmişler, hattâ şehid edilmişlerdir.

Yine sonraki Müslümanlardan hoşlarına gitmeyen pekçok, bid'atlar, fitneler görmüşlerdir.[788]

Guslederken Kıl Yerinin Kuru Kalması

682. Hz. Ali rivayet ediyor:

"Kim cünüplükten guslederken bir kıl yeri kadar kısmı kuru bırakırsa, ona Cehennemde şöyle şöyle yapılır."

Ali (r.a.) dedi ki: "İşte bu sebeple saçıma düşman kesildim." Hz. Ali saçını keserdi.[789]

İzah

Ebû Hüreyre de (r.a.) bu konuda şöyle bir hadis rivayet eder:

"Muhakkak her kılın altında cünüplük vardır. Bütün kılları yıkayınız." ***[790]***

Hadis, cünüplük sebebiyle vücudun tamamının yıkanmasının farz olduğunu ifâde eder. Bununla beraber, güsulde kuru kalan yer, vücud kuruduktan sonra yıkansa, güsul sahih olur.

Su saçların dibine ulaşırsa, kadınların örgülü olan saçlarını çözmeleri de gerekmez.

Hadis, Hz. Ali'nin dinin hükmüne ne derece hasasiyetle bağlı olduğunu da göstermektedir.[791]

Namazda Safları Düzgün Tutmak

683. Bilal (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah namazda omuzlarımızı düzeltirdi.[792]

Peygamberimizin Allah İndindeki Kıymeti

684. Ömer bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:

Hz. Adem (a.s.) kendisine yasaklanan ağaçtan yediğinde başını semâya kaldırdı ve "Allah'ım, Muhammed hakkı için beni affetmeni istiyorum" diye duâ etti.

Allah kendisine, "Muhammed kim?" diye vahyetti. Hz. Âdem şöyle dedi:

"Şanın yüce olsun. Beni yarattığında başımı Arşına kaldırdığım zaman orada 'Lâilâhe illallah Muhammedün Resûlullah' yazılmıştı. O zaman anladım ki hiç kimsenin kıymeti Senin yanında onunkine denk değildir. O Muhammed ki ismini isminle beraber kıldın."

Allah ona şunu vahyetti:

"Ey Âdem! O, senin zürriyetinden peygamberlerin sonuncusudur. Onun ümmeti de ümmetlerin sonuncusudur. Eğer o olmasaydı ey Adem, seni yaratmazdım."[793]

Ümmet İçerisinde Çıkacak Olan Deccaller

685. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Bu ümmet, içlerinden her biri peygamber olduğunu iddia eden otuz tane yalancı ve deccal çıkmadıkça yok olmaz."[794]

İzah

Tirmizi'de hadisin bir de Sevban (r.a.) tarikiyle gelen şekli kayıtlıdır. O hadis de şöyledir:

"Ümmetimden bâzı aşiretler müşriklere tâbi olup putlara tapmadıkça kıyamet kopmaz. Aynı zamanda ümmetimden otuz yalancı çıkacak ve her biri peygamber olduğunu iddia edecektir. Oysa ben peygamberlerin sonuncusuyum. Benden sonra peygamber yoktur."[795]

Şiirle Allah Yolunda Hizmet Etmek

686. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah Hassan bin Sâbit'e "Müşrikleri hicvet. Şüphesiz Allah seni Ruhu'1-Kudüsle (Cebrail) destekliyor" buyurdu.

80 numaralı hadise ve izahına bakınız.[796]

Şerrinden Korkulana Karşı Yapılacak Dua

687. Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah bir topluluğun şerrinden korktuğunda şöyle duâ ederdi:

"Allah'ım, onların şerlerinden Sana sığınıyoruz. Ve onların haklarından gelmeni istiyoruz."[797]

Peygamberimizin Yatağa Girerken Okuduğu Duâ

688. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah yatağına girdiğinde şöyle duâ ederdi:

"Allah'ım, alnı Senin kudret elinde olan herşeyin şerrinden Senin Zât-i kerîmine ve mükemmel kelimelerine sığınırım.

"Allah'ım, zararı ve günahı kaldıran Sensin.

"Allah'ım, Senin ordun hezimete uğramaz, Sen va'dinden dönmezsin, Senin kudret büyüklüğünden başka hiçbir kudret büyüklük sahibi fayda vermez. Seni hamdinle beraber noksan sıfatlardan tenzih ederim."[798].

Ne Kadar Gülmek Namazı Bozar?

689. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Tebessüm namazı bozmaz, kahkaha ile gülmek ise namazı bozar." [799].

Peygamberimizin Ümmeti İçin Korktuğu Üç Şey

690. Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

"Sizin için üç şeyden korkuyorum. Onlar mutlaka olacaktır.

***1.** Alimin hatâsı,*

***2.** Münafığın Kur'ân'ı âlet ederek mücâdeleye kalkışması,*

***3.** Dünya nimetlerinin size açılması."*[800].

Haricîler

691. Ubeyde es-Selmânî rivayet ediyor:

Nehrevan Savaşında Haricîler öldürüldüğünde, Ali (r.a.) "Mücda'ı arayın" diye emretti. Aradılar, bulamadılar. Tekrar aradılar, onu buldular. Bundan sonra Ali (r.a.) şöyle dedi:

"Eğer şımarmayacağınızı bilseydim, Allah'ın Peygamberinin (s.a.v.) lisanında bunları, yani Haricîleri öldürenlere neler vaad ettiğini size haber verirdim."[801]

İzah

Mücda, yaratılışı eksik olan adam demektir. Açıklama için 495, 670, 691, 720 numaralı hadislere ve izahına bakınız.[802]

Ruh Hakkında İnsanlara Fazla Bilgi Verilmedi

692. İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ile beraberdim. Bir Yahudi geldi ve "Ey Ebu'l-Kâsım, ruh nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Allah Teâlâ,

"Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindendir. Bilgi olarak da size pek az şey verilmiştir"[803] âyetini indirdi.[804]

Yolculuktan Dönme Adabı

693. Ka'b bin Mâlik babasından rivayet ediyor:

Resûlullah seferden döndüğünde önce mescide uğrar, iki rekât namaz kılar, evine sonra girerdi.[805]

En Akıllı İnsan Kimdir?

694. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Ben, onun onuncusu olarak Resûlullaha geldim. Ensardan bir zât Resûlullaha (s.a.v.), "Ey Allah'ın peygamberi, insanların en akıllısı ve ihtiyatlısı kimdir?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Ölümü ençok düşünendir. Ölüm gelmeden önce onun için hazırlık yapandır. İşte bunlar insanların en akıllı, en tedbirli olanlarıdır. Bunlar dünyanın şerefine, âhiretin ikramına sahiptirler."[806]

Yasîn Sûresinin Fazileti

695. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim her gece Yâsîn Sûresini okumaya devam ederse, öldüğünde şehaid olarak ölmüş olur."[807].

Hz. Ali'nin Fazileti

696. Abdullah bin Akim el Cüheni rivayet ediyor:

"Miraca çıkarıldığımda Allah azze ve celle Ali hakkında bana şu üç şeyi vahyetti:

***1.** O, mü'minlerin efendisidir.*

***2.** Muttakîlerin rehberidir.*

3. *Mahşer yerine alnı, el ve ayaklan parlayarak gelen mü'minlerin önderidir."****[808]***

Mü'minler Kardeştir

697. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Alıcısı olmadığınız bir malı övmeyiniz, birbirinize kin beslemeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz, ey Allah'ın kulları! Allah'ın emrettiği gibi kardeş olunuz."[809]

İzah

Müslim'de,

"Birbirinizle alâkayı kesmeyin," "Zandan sakının. Çünkü zan sözün en yalanıdır. Başkalarının konuştuğunu dinlemeyin. Dünyalık için birbirinizle yarışa girmeyin" ilâveleri vardır.

Hadisin birinci kısmı, ticâretle ilgili bir hususu nazara vermektedir. O da kişinin alıcısı olmadığı malı fiyat kızıştırmak için övmesidir. Bunda alıcının zararı ve aldatılması söz konusu olduğundan, Peygamberimiz bunu yasaklamıştır.

Hadisin diğer kısmı, mü'minleri kardeşliğe çağırmakta, birbirlerine kin beslememelerini, sırt çevirmemelerini istemektedir.[810]

Hz. Ali Münafıkları Kevser Havzının Başından Kovacak

698. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Ali, kıyamet gününde elinde Cennet asalarından bir asa olacak ve onunla münafıkları Havuzumun başından kovacaksın."[811]

İtikaf

699. Mü'minlerin Annesi Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah îtikafta iken mescidden başını eve uzatır, ben de tarardım. Eve ancak tabî ihtiyaçlarını gidermek için girerdi.[812]

İzah

İtikâf, beklemek ve bir şeye devam etmek mânâlarına gelir. Hususî mânâda ise, Ramazan'ın son on gününü camide veya bir ibâdet mahallinde kalbi ve ruhu geçici olarak dünya meşguliyetlerinden uzaklaştırmak ve ibâdetle geçirmek demektir.

İtikaf ibâdetine Kur'ân'da da yer verilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

"Mescidlerde îtikâfa çekildiğiniz zaman kadınlarınıza yaklaşmayın. Bunlar Allah'ın çizdiği sınırlardır; sakın bu sınırlara yaklaşmayın. İşte Allah âyetlerini insanlara böylece açıklar ki, sakınıp korunsunlar."[813]

Başta Hz. Aişe Validemiz olmak üzere birçok Sahabî, Peygamberimizin Ramazan'ın son on gününü mescidde îtikâfla geçirdiğini rivayet eder. Bu müddet içerisinde Resûlullah (a.s.m.) ibâdetle, Kur'ân okumakla ve duâ ile vaktini geçirirdi. Bu hadislerden biri şu mealdedir:

"Ramazan'ın son on günü girince, Resûlullah (a.s.m.) geceleri ibâdetle geçirirdi. Ailesini de ibâdet etmeleri için uyandırırdı. İbâdet için diğer zamanlardan daha fazla gayret gösterirdi."[814]

İhlâs ile yapılan bir îtikâf kişiyi manevî yönden tekâmül ettirir. Çünkü îtikâfa giren kimse Allah'ın misafiri olarak Allah'ın evinde dünya meşgalesinden uzak olarak devamlı ibâdetle meşgul olur. Orada kaldığı müddetçe bütün düşüncesi âhirettir. Dünyevî bir iş yapmaz. Böylece manevî bakımdan terakki eder. Kalbi nurlanır, sunasında kulluk nişanlan parlar. İtikâfa giren kimseler Kur'ân-ı Kerimde vasıfları şu şekilde zikredilen melekler gibidir:

"Eğer onlar Allah'a ibâdet etmeyi büyüklüklerine yediremezlerse, Rabbinin katında olanlar gece gündüz usanmaksızın Onu tesbih eder dururlar."[815]

İtikâfla ilgili tafsilatlı bilgi için Büyük İslâm İlmihali ve Oruç Zekât isimli eserlerimize bakınız.[816]

Peygamberimizin Gece Yaptığı Bir Duâ

700. Ebu Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) şöyle dedi:

"Yâ Resûlullah, senin gece yaptığın duayı işittim. Bu duadan bana ulaşan şu sözleriniz oldu:

"Allah'ım, günahlarımı bağışla. Evimi benim için geniş kıl ve bana verdiğin rızkı mübarek kıl."

Resûlullah (s.a.v.) o adama, "Bunlardan sonra istenmedik bir şey kaldı mı?" buyurdu.[817]

Kişinin Aşiretini Müdafaa Etmesi

701. Şürekâ bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

*"Sizin en hayırlınız, günaha girmemek şartıyla aşiretini müdafaa edendir."***[818]**

İzah

Hadiste kişinin günaha girmemek şartıyla aşiretini müdafaa etmesi teşvik edilmektedir. Başka bir hadiste ise Peygamberimiz (s.a.v.) kişinin zulüm ve haksızlıkta milletine yardımcı olmasını ırkçılık olarak vasıflandırmıştır.[819] Bilindiği gibi ırkçılık dinimizce haram kılınmıştır. Bu konuda geniş bilgiyi İslâm ve Milliyetçilik isimli eserimizde bulabilirsiniz.[820]

Kişi Öfkelendiğinde Ne Demeli?

702. İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

*"Biriniz öfkelendiğinde, "Eûzü billahi mine'ş-şeytâni'r-racîm derse, öfkesi gider."***[821]**

İzah

Öfke dinimizin çirkin gördüğü huylardan birisidir. Yüce Allah bir âyet-i kerimede takva sahiplerinin vasıflarından birisinin de öfkelerini yutmak olduğu bildirilmiştir.[822]

Öfkelenmenin şeytandan olduğunu bildiren[823] Peygamberimiz de pekçok hadislerinde öfkeyi yutmanın sevabını ve faziletini bildirmiştir.

Meselâ bu hadislerden birisinde öfkelenmemenin karşılığı Cennet olduğu müjdelenmiştir.[824]

Öfkelendirecek bir durumla karşılaşıldığında, kişinin öfkesine hâkim olması elbette kolay değildir. Peygamberimiz bunun da yollarını göstermiştir. Meselâ öfkelenen kimse imkanı varsa abdest almalıdır.[825] Ayakta ise oturmalı, öfkesi yine geçmezse, müsait yer varsa uzanmalıdır.[826] İki rekat namaz kılmalıdır.[827] İşte yukarıdaki hadislerinde de Sevgili Peygamberimiz öfkelenen kimsenin Allah'a sığınmasını istemektedir.[828]

Kime Dört Şey Verilmişse, Dört Şey Daha Verilmiştir

703. İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kime dört şey verilmişse, ona dört şey daha verilmiş demektir" buyurdu.

Sonra da bu sözünü Kur'ân'dan âyetlerle açıkladı. Şöyle buyurdu:

"Kime Allah'ı zikretme nasib edilmişse, Allah da onu anar. Çünkü Allah Kur'ân'da, 'Beni zikredin ki, Ben de sizi rahmetimle anayım"[829] buyuruyor.

"Kime dua yapmak nasib edilmişse, kendisine cevap verilecektir. Çünkü Allah Kur'ân'da, 'Bana dua edin, size cevap vereyim"[830] buyuruyor.

"Kime verilen nimetlere şükretme nasib edilmişse, fazlası verilecek demektir. Çünkü Allah Kur'ân'da, 'Şükrederseniz daha çok veririm"[831]

buyuruyor.

*"Kime istiğfar etmek nasib edilmişse, o bağışlanacak demektir. Çünkü Allah Kur'ân'da, 'Rabbinizden af dileyin, çünkü O çok bağışlayıcıdır"****[832]*** buyuruyor.[833]

Duaya Üç Halden Biri İle Cevap Verilir

704. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

"Hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah'a duâ etsin de, Allah duâsına şu üç halden biri ile cevap vermesin: Kişi duâ ettiğinde Allah onun karşılığını ya dünyada acilen verir veya âhirete erteler ya da yaptığı duâ kadar o kuldan bir musibeti giderir."[834]

İzah

Müsned'de hadisin baş kısmında "duası bir günah veya akrabalık bağlarım kesmek için olmadığı takdirde" kaydı vardı.

Yine aynı rivayette Peygamberimiz müjdeyi verdiğinde Sahabîlerin, "Öyle ise çok duâ ederiz" dedikleri, Resûlullahın da (s.a.v.),

"Allah'ın kabul etmesi sizin duanızdan daha çoktur" buyurduğu bildirilir.

703 numara ile tercüme ettiğimiz hadiste,

"Kime duâ yapmak nasib edilmişse, kendisine cevap verilecektir" buyuruluyordu.

Allah eğer vermek istemeseydi, istemeyi de vermezdi. İstemeyi verdiğine göre, isteğin karşılığını vermeyi de istiyor demektir.

Evet, duâ bir ibâdettir. Hattâ ibâdetin ruhu ve özüdür. Namaz kılarak, oruç tutarak Yüce Rabbimize ibâdet ettiğimiz gibi, duâ ile de Ona kulluk ederiz. Duâ bir ibâdet olduğu içindir ki, karşılığında hiçbir menfaat beklemeyiz. Çünkü diğer ibâdetlerde olduğu gibi, duanın da neticesi, meyvesi uhrevîdir, âhirette verilir. Zaten duanın kabul edilmesinin şartlarından birisi de, onun sadece ibâdet maksadıyla yapılması değil midir?

Ayet-i kerimede,

"Duâ edin, size karşılık vereyim"

buyurulması, "Her duâ kabul edilir" mânâsında ani aşılmamalıdır. Evet, mümkün mertebe şartları yerine getirilerek, ihlâsla yapılan duaların kabul edileceği Cenâb-ı Hakkın rahmetinden ümit edilir. Fakat her duâ kabul edilmez. Bu durum, mütehassıs bir doktorun, hastanın her istediği ilacı ona vermemesine benzer. Hasta kendisi için hangi ilacın faydalı olduğunu bilmediği için devamlı ister: "Şunu da ver, bunu da ver" der. Fakat doktor hastanın durumuna göre ilaç yazar. İstediği ilaç faydalı ise aynını veya ondan daha iyisini verir, zararlıysa reçeteye hiç yazmaz.

İşte Cenâb-ı Hak da kulunun her istediğini aynen vermez. Çünkü insan istediği şeyin kendisi için hayırlı olup olmadığını bilmez. Kullarına karşı son derece merhametli olan Rabbimiz, bunu bildiği için hadiste de ifâde edildiği gibi, kullarının istediğini bazan verir, bazan vermez, kulunun duasını ebedî hayat için kabul eder. Veya yaptığı duâ kadar kuldan bir musibeti giderir.

O halde şayet duada istediğimiz şey aynı ile verilmezse, "İstiyorum ama verilmiyor" denilmemelidir. "Belki daha iyi bir şekilde kabul edilmiştir" diyerek, rahmet hazinesinin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin

kaynağı olan duaya daha sıkı sarılmalı, hiçbir şekilde onu elden bırakmamalı, ihlâsla Dergâh-ı İlâhiyeye yönelmelidir.

Burada dualarının karşılığını dünyada alanların âhirette pişman olacaklarını da ifâde edelim. Peygamberimizin bildirdiğine göre, Allah kıyamet gününde kuluna yaptığı bütün duâlan açıklayacak, bunlardan bâzılarını kendisinin dünyası için kabul ettiğini, bazısını ise sevabını âhirette vermek için koruduğunu bildirecektir. Bunun üzerine kul pişmanlığını şöyle ifâde edecektir:

"Keşke duamın dünya için kabulünde acele etmeseydim."[835]

Peygamberimiz Ümmeti Hakkında En Çok Kimlerden Korkuyor?

705. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Ümmetime mü'min ve müşrikten zarar gelmesinden endişe etmiyorum. Çünkü mü'minin imanı kötülük yapmasına engel olur. Müşriğin de küfrü açık olduğu için zararı dokunmaz. Fakat size güzel konuşan münafıktan zarar gelmesinden korkarım. O, dili ile sizin inandığınızı söyler, fakat inkar ettiğiniz şeyleri yapar." Engel olur. Müşriğin de küfrü açık olduğu için zararı dokunmaz. Fakat size güzel konuşan münafıktan zarar gelmesinden korkarım. O, dili ile sizin inandığınızı söyler, fakat inkar ettiğiniz şeyleri yapar.[836]

Günahlara Keffâret Olan Şey

706. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam Resûlullaha (s.a.v.) şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Resulü, benim yapmadığım, etmediğim günah kalmadı. Nefsimin istediği her şeyi yaptım."

Resûlullah (s.a.v.),

"Sen, 'Allah'tan başka ilah yoktur; Muhammed Onun Resulüdür' demiyor musun?" buyurdu.

O zât, "Evet, söylüyorum" cevabını verdi.

Resûlullah (s.a.v.),

"Bu bütün onları yok eder" buyurdu.[837]

Resûlullah Havuz Başında Ümmetini Bekleyecek

707. Enes bin Mâlik (r.â.) Resûlullahın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Benim havzım var, ben onun başına sizden önce acele ile varacağım." ***[838]***

İzah

Hadiste Peygamberimizin ilk olarak varacağını söylediği havuz, Kevser Havuzudur. Kevser Sûresinde *"Şüphesiz ki sana Kevseri verdik"* ***[839]***

buyrulan Kevser, Allah'ın Cennette Peygamberimize verdiği bir nehirdir. Peygamberimiz bir hadislerinde bu su ile ilgili olarak şöyle buyurur:

"Cennete girdim, kıyılarında inciden çadırlar bulunan bir nehir gördüm. İçinde akan suya elimi daldırdım. Halis misk olduğunu gördüm. 'Bu nedir ey Cebrail?' diye sordum. 'Bu, Allah'ın sana vermiş olduğu Kevser'dir' dedi." ***[840]***

Kevser ırmağının suyu, yatağı olmadığı halde yer üzerinde etrafına taşmadan akar.[841]

Âlimlerin bildirdiğine göre Peygamberimize Cennette verilen Kevser ırmağından kıyamet gününde iki havuz açılacaktır. Bunlardan birisi mahşer yerinde olacak, diğeri ise sıratı geçen mü'minlerin Cehennem sıcakalığı sebebiyle maruz kaldıkları harareti gidermek için kurulacaktır.[842] Mü'min kullar bu Havuz'un suyundan içecekler mahşer meydanının hararetini

onunla gidereceklerdir. Peygamberimiz bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Muhammed'in hayatı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Havuz'un kapları, gökteki sabit ve seyyar yıldızların sayısından daha çoktur. Dikkat edin, karanlık bir gecedeki yıldızlar kadar Cennetten kapları, bardakları vardır. O Havuz'un suyundan içen, sonsuza kadar asla susuzluk hissetmez." Cennetten iki musluk daima ona akar ve doldurur. Genişliği ve uzunluğu aynıdır. Mesafesi ise Eymen ile Amman arasındaki mesafe kadardır. Suyu sütten ak baldan tatlıdır."[843]

Kevser havzından bir bardak içenin insanlar arasındaki hüküm verilinceye kadar susuzluk ve hüzün cekmeyeceği,[844] *ondan içmeyenin ebediyyen susuzluktan kurtulamayacağı da rivayetler arasındadır.*[845] *Tafsilat için Ölümden Sonra Diriliş eserimizin 179-180. sayfalarına bakılabilir.*[846]

Oruç Ne İle Açılmalıdır?

708. Enes (r.a) rivayet ediyor:

"Kim hurma bulursa onunla iftar etsin. Hurma bulamayan su ile açsın. Çünkü su temizleyicidir."[847]

Erkeğin Avreti

709. Abdullah bin Cafer (r.a) Resulullahın (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

*"Göbekle diz kapagı arası avrettir."**[848]***

İzah

Avret yabancılara karşı örtülmesi gereken yer demektir. Erkeğin avreti, hadiste ifade edildiği gibi, göbekle diz kapağı arasıdır. Alimlerin çoğunluğu erkeklerin göbekle diz kapağı arasını hanımı dışında kadın olsun erkek olsun yabancılara göstermesi haramdır. [849]

Gizli Verilen Sadaka

710. *Abdullah bin Cafer (r.a) Resulullahın şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:*

*"Gizli verilen sadaka Allah'ın gazabını söndürür."**[850]***

İzah

Tirmizi'deki hadis şöyledir:

"Sadaka Rabbin gazabını söndürür ve kötü ölümü berteraf eder."

Dinimizde sadaka teşvik edilmiştir. Ancak bunun gizli yapılması daha da makbuldür. Bununla ilgili bir çok hadis vardır. Mesela bunlardan birisi Sevgili Peygamberimiz (s.a.v), sağ elinin verdiğini sol elinden gizleyecek kadar sadakayı gizli veren kişiyi Allah'ın sevdiğini bildirmiştir. [851]Peygamberimiz bir hadislerinde de gizli verilen bir sadakanın açıktan verilen yetmiş sadakadan faziletli olduğunu haber vermiştir. [852]Başka bir hadiste ise fakire gizlice verilen sadakanın en üstün sadaka olduğu nazara

verilmiştir.[853] İzahını yaptığımız hadiste ise gizli verilen sadakanın Allah'ın gazabını söndüreceği haber verilmiştir.

Evet, gizli verilen sadakanın böylesine teşvik edilmesi, riya girmediği ve karşı taraf rencide edilmediği içindir.

Bununla beraber bâzı anlar olur ki, sadakanın açıktan verilmesi daha güzel olabilir. Meselâ bir yerde verilen bir sadaka başkalarının da himmetini harekete geçirecekse, böyle yerlerde açıktan sadaka vermek daha isabetli olur.[854]

Resûlullahın Sevdiklerini Sevmek

711. Abdullah bin Cafer (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor: *"Biriniz, ben sevdiğimden dolayı sizi sevmedikçe iman etmiş olmaz."* [855]

İzah

Peygamberimiz, Ehl-i Beytini, Ashabını sevmiş, birçok hadislerinde bunları bizim de sevmemizi istemiştir. Bu hadis de bunlardan birisidir. Hadiste geçen "iman etmiş olmazsınız" ifâdesi, "kâmil mânâda iman etmiş olmazsınız" demektir.[856]

İsm-i A'zam İle Dua Etmek

712. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.), Benî Züreyk'ten birisi olan Ebû Aişe Zeyd bin Sâmit'e uğradı. O oturmuş şöyle duâ ediyordu:

"Allah'ım, hamd Senin içindir. Senden başka ilah yoktur. Ya Mennan! Ey gökleri ve yeri hiç yoktan, modelsiz ve benzersiz bir surette yaratan! Ey sonsuz büyüklük büyüklük, azamet ve yücelik sahibi!"

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) beraberinde olanlara hitaben,

"Adamın ne ile duâ ettiğini biliyor musunuz?" buyurdu.

Onlar, "Allah ve Resulü bilir" dediler.

Şöyle buyurdu:

"Şüphesiz o kimse, Allah'a o isimle duâ edildiğinde icabet ettiği, o vesile edilerek isteyene isteği verilen İsm-i A'zam'la [en büyük ismi ile] dua etti."[857]

Ressamlık

713. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Ressamlar kıyamet gününde diriltilir ve onlara "Haydi yarattığınız [yaptığınız] şeylere can verin" denilir."[858]

İzah

Dinimizin, bir Allah'a inanmayı ve yalnız Ona ibâdeti emreder. Allah'a ortak koşmaya işaret eden ve buna sebep olan şeyleri ise şiddetle yasaklar. Bunun içindir ki, Peygamberimiz (a.s.m.) tevhid inancına zarar verir düşüncesiyle kendi kabrine bile ibâdet eder derecede hürmet edilmesini istememiştir.

İşte Resûlullahın aynı sebeple yasakladığı şeylerden biri de resim yapmaktır. Çünkü Mekke'nin fethinden önce Kabe'nin içinde ve etrafında 360 adet put vardt. Müşrikler, taştan, tahtadan, demirden, tunçtan hattâ helva gibi yiyeceklerden yaptıkları putlara tazim ve hürmet gösterirlerdi. Onları bir ilah olarak görür ve taparlardı. Birşeyin yapılmasını onlardan ister, korktukları birşeyin şerrinden onlara sığınırlardı.

İşte bu şartlarda Peygamber Efendimiz, tevhid inancının yerleşmesi için, ister hakaret, isterse ibâdet için yapılsın bütün resim, heykel ve tasvire karşı şiddetli tehditlerle yasaklama getirdi. İzahını yaptığımız hadis bu tehditlerden birisidir.

Konu ile ilgili bir başka rivayet şöyledir:

"Kıyamet gününde insanların ençok azap görecek olanı, Allah'ın yarattıklarını taklid edenlerdir."[859].

Buhârî, izahını yaptığımız hadisi "Tevhid" kitabında da zikretmiştir. Bu da gösteriyor ki, resmin haram kılınmasının sebebi şirk tehlikesidir, Allah'ın birliği inancına zarar verme endişesidir.

Nitekim resmin haram olduğunu söyleyenler buna sebep olarak Allah'ın yaratmasına benzetmeyi veya resme tapınmayı gösterirler. Meselâ İbni Âbidîn bu hususta şöyle der:

"Resim yapmak haramdır. Çünkü bunda Allah'ın yaratmasına benzetmek vardır."[860] "Cansız eşya resimleri mekruh değildir. Çünkü buna tapılmaz."[861]

Tecrid Tercümesi'nde resmin yasaklanmasının tek sebebinin bu olduğuna dikkat çekilir ve şöyle denilir:

"Tersim ve tasvir bahsinde yegâne sebeb-i nehiy [tek yasak sebebi], resimlere, suretlere taabbüd [kulluk] endişesidir. İslâm dini tevhid dini ve

zâtında, sıfatında bir Allah'a ibâdet, arz-ı ubudiyet dini olduğundan ve bir kelime ile tevhid, İslâmî umdelerin ve İslâm nur ve ziyasının nokta-i mihrakı bulunduğundan her ne suretle olursa az, çok şirk ile şâibedâr olmaması Resûl-i Ekremin büyük bir kıskançlıkla ihtimam buyurduğu bir mesele idi. Tevhidin muhafazası nâmına kendi kabrine bile ibâdet edercesine İzhar-ı hürmet edilmesini istemiyordu."

"Bu sebeple, İslâmiyetin ilk günlerinde Resul-i Ekrem ister ta'zim, ister tahkir ifâde eder surette kullanılsın, ister ibâdet, ister ihanet mânâsı arzetsin. resimli eşya isti'malini [kullanılmasını] mutlak surette nehyetmişti. Çünkü Resûl-i Ekrem İslâmın ilk günlerinde şirkle mücâdele halinde idi. Beşeriyeti asnama [putlara], temâsile, tesâvire [resimlere] ibadetten mene çalışıyordu."[862]

Fakat, İslâm şirke galip geldikten, Mekke fethedilerek Kabe'nin içindeki putlar birer birer manasızlık karanlığına gömüldükten, Kabe'de tevhid sadası gürledikten sonra, artık resim hakkındaki şiddet kalktı, resimli şeylerin ta'zim ve hürmet ifâde etmeyecek tarzda kullanılmasına müsaade edildi.

Resim hakkındaki hadisleri değerlendiren âlimler, resim yapmanın hükmü hakkında tamamen ittifak edebilmiş değillerdir. İki noktada ittifak etmelerine rağmen, bir konuda farklı görüşler vardır. Bunlardan ittifak ettikleri iki konu şunlardır:

1. Ağaç, dağ, taş gibi eşya ve manzara resimleri çizmek kesin olarak helâldir.

2. Yarım olan insan ve canlı resimlerinin yapılması ve kullanılması caizdir.

Resmin üzerinde fikir birliği olmayan şekli ise tam olan canlılara âit resimlerdir. Bâzı âlimler böyle resimleri haram, bâzıları ise mekruh olarak görmektedirler.

Canlı da olsa resim yapmanın haram olmayacağını söyleyen âlimlerin başında Buhârî'yi ilk şerhedenlerden Hattâbî Ebû Süleyman gelir. Bu zât canlı resim yapmayı mekruh olarak görür. Buna sebep olarak da kalbin boş şeylerle meşgul olmasını göstermiştir.

Şafiî mezhebinden İzzüddîn bin Abdüsselâm, Hanbelî mezhebinden İbnü'I-Kayyim el-Cevzî, Mâlikî mezhebinden Ebû İshak eş-Şâtibî gibi İslâm hukukunda usûl âlimleri şu kâide üzerinde ittifak etmişlerdir:

"Dinî hükümlerin emrediliş ve yasaklanışı sebep ve maksatlara dayanır. Bunların hepsi de dünyalarında ve âhiretlerinde kulların maddî, manevî menfaatlerine râcidir."

Bundan çıkan netice şudur: "Bir sebebe [illete]bağlı bulunan şer'i hüküm varlık ve yokluğunda bu illete tâbidir" şeklinde ifâde edilen kaide gereğince şer'i nassa istinad edenler de dahil olmak üzere bütün hükümler, temeli ve tatbikinin şartı olan sebep, yani illet ortadan kalkınca, tatbik edilmezler. Âlimler, "Zamanlar, mekânlar ve durumların değişmesi sebebiyle hükümlerin de değişebileceği inkar edilemez" umumî kaidesini buna bina etmişlerdir.[863]

Nitekim Peygamberimizin tatbikatında bunu görüyoruz. Meselâ Peygamberimiz başlangıçta kabir ziyaretini yasaklamış, belirli bir zaman geçtikten sonra buna izin vermişti.[864] Yine başlangıçta fakirlerin et yeme ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kurban etlerinin üç günden fazla saklanmasını yasaklamıştı, fakat zaman geçti, çoğunluğun maddî durumu

düzeldi, mahzur ortadan kalkınca kurban etinin bir bölümünü saklamaya izin vermişti.[865]

Peygamberimizin vefatından sonra da buna benzer tatbikatların yapıldığını görüyoruz. Bunlardan birisi, Hz. Ömer'in müellefe-i kulübün zekâttan hisse almasına son vermesidir. Oysa Peygamberimiz, *"Zekât ancak fakirlere, yoksullara, zekât toplayan memurlar, kalbleri İslama ısındırılacak kimselere [müellefe-i kulûba]...."*[866]

âyetine uyarak imanı zayıf olan bâzı kimseleri İslama ısındırmak, kötülüklerini önlemek veya kabileleri içinde üstün yerleri olduğu için zekâttan hisse vermişti. Hz. Ömer, müellefe-i kulûba zekâttan hisse vermeyi kesti. Çünkü artık İslâmın imânı zayıf olanların yardımına ihtiyacı yoktu, ayrıca onlar zarar verebilecek durumda da değillerdi. Yani hükmün sebebi ortadan kalkmıştı. Bunun başka misâlleri de vardır. Bir de sonraki devirlerden bir misâl verelim.

İmâm-ı Âzam'ın talebesi ve Bağdat Başkadısı İmam Ebû Yusuf, kendi zamanındaki âdete bakarak arpa ile buğdayı satış ve muamelesi tartı ile olan eşyadan kabul etmiştir. Bu durum Peygamberimizin örf ve âdete göre arpa ve buğdayı satışı ölçü ile yapılan eşyadan kabul ettiği hadise aykırıdır.

Bu ve benzeri örneklerde, şer'i bir hükmün üzerine kurulduğu sebep veya âdetin değişmesine tâbi olarak değiştiği görülmektedir. Zaten donmayı ve atâleti kabul etmeyen, her devirde kendi ölçüleri içerisinde değişmeye kaabiliyetli olan İslâm Hukukunun da ruhu budur. Fakat zamanla bu ruh unutulmuş, Müslümanlar hükümleri sabit ve donmuş olarak ele almışlardır. Âdetler, ihtiyaçlar, zamanlar, durumlar değişmiş, milletler, ilimler, sanatlar ve hayat gelişip ilerlemiş fakat bâzı konularda maalesef geçmişe takılıp kalınmıştır. İşte bu konulardan birisi de resim yapmaktır. Bu konuda

devamlı Peygamberimizin Mekke Devrindeki hadisleri esas alınmış, zamanın değiştiği nazara alınmamıştır. Çizilen bütün canlı resimler haram katagorisine dâhil edilmiştir. Oysa günümüzde buna yeni bir hüküm getirmek zarurîdir. Çünkü günümüzde resim meselesi bir hayli şekil değiştirmiştir. Küfrün âdeta silahı durumuna gelmiştir. Buna karşı resim ve çizgi âdeta bir silah, bir bomba hüviyetindedir. Düşmanın silahı ile silahlanmak gerektiğine göre biz Müslümanların gerek gazetemizde, gerekse dergilerimizde ve kitaplarımızda resmi bir cihad vasıtası olarak kullanmamızda bir mahzur bulunmamaktadır. Fakat bu "Her resim caizdir" demek değildir. Resimleri yapılması caiz olan ve olmayanlar diye tasnif etmek gerekmektedir. Buna göre, bir ressamın Allah'ın yarattığına benzetmek niyeti taşımayan, zulüm ifâde etmeyen, müstehcen olmayan ve gösterişe sebep olmayan, kahramanlık duygularını harekete geçiren resimleri caiz; Allah'ın yarattığına benzetmek niyeti taşıyan, zulüm ifâde eden, nefse hitap eden ve gösterişe sebep olan resimleri ise haramdır.

Bediüzzaman'ın meâlen alacağımız şu ifâdesi ile meselemizi bitirelim:

Puta tapmayı Kur'ân men ettiği gibi, sanemperestliğin bir nevi taklidi olan suretperestliği de men eder. Medeniyet ise, suretleri kendi güzelliklerinden sayıp Kur'ân'a karşı gelmek istemiş. Halbuki, gölgeli, gölgesiz suretler, ya taşlaşmış bir zulüm maddeleşmiş, ceset giymiş bir gösteriş, riya veya cisim haline gelmiş bir şehvet unsurudur ki, insanlığı zulme ve riyaya ve nevaya, hevesi kamçılayıp teşvik eder.[867]

Burada yukarıda üzerinde durduğumuz Hattabî'nin resmi haram görmeyip, lüzumsuz meşgale olduğu için mekruh saydığını, günümüzde ise sınırlarını çizdiğimiz resimleri yapmanın lüzumsuz bir meşgale olmadığını

da ifâde edelim. İslâm da Helaller Haramlar isimli eserimize de bakınız. [868]

Duâ Bir İbâdettir

714. Nu'man bin Beşîr (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Duâ ibâdettir" buyurdu. Sonra,

*"Rabbiniz buyurdu ki: Bana duâ edin, size cevap vereyim. Bana ibâdet etmeyi kibirlerine yediremeyenler, hor ve hakîr olarak Cehenneme girecekler"****[869]*** âyetini okudu ve,

"Yani duâ etmeyi kibirlerine yediremeyenler" buyurdu.[870]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, dua bir ibâdettir. Hattâ ibâdetin ruhu ve özüdür. Namaz kılarak, oruç tutarak Yüce Rabbimize ibâdet ettiğimiz gibi, duâ ile de Ona kulluk ederiz. Duâ bir ibâdet olduğu içindir ki, karşılığında hiçbir menfaat beklemeyiz. Çünkü diğer ibâdetlerde olduğu gibi, duanın da neticesi, meyvesi uhrevîdir, âhirette verilir.

*Allah'a ibâdeti, yani Ona boyun eğip al açmayı, Ondan istekte bulunmayı gururlarına yediremeyenler Cehenneme gireceklerdir.****[871]***

Misvak Kullanmak

715. Huzeyfe bin Yeman (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah gece kalktığında dişlerini misvakla ovardı.[872]

Kur'ân'a Sımsıkı Sarılmak

716. Cübeyr bin Mut'im, babası Mut'im'den (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ile beraberdik. Cuhfe'de Resûlullah (s.a.v.) yanımıza çıktı ve şöyle buyurdu:

"Siz Allah'tan başka ilah olmadığına, Onun tek olduğuna ve ortağı bulunmadığına, benim Allah'ın Resulü olduğuma, Kur'ân'ın Allah tarafından geldiğine şahitlik etmiyor musunuz?"

Biz, "Evet, ediyoruz" dedik. Sonra şöyle buyurdu:

"Muhakkak bu Kur'ân'ın bir tarafı Allah'ın kudret elinde, diğer tarafı da sizin elinizdedir. Ona sımsıkı sarılın. Böyle yaparsanız ondan sonra hiçbir zaman helak olmaz ve dalâlete düşmezsiniz."[873]

Hayırlı Kul, Borcunu Güzel Şekilde Ödeyendir

717. Ebû Hümeyd es-Sadî (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah selem yoluyla bir çeşit hurma çeşidi aldı. Ödenme vakti geldiğinde adam borcunu istemişti. Resûlullah ona,

"Bu gün ödeme imkanımız yoktur. Dilersen bize biraz zaman tanı. Bir şey geldiğinde onu sana ödeyelim" buyurdu.

Adam "Vay! Sözde durmayışa bakın!" dedi. Bunun üzerine Ömer öfkelendi. Resûlullah ona,

"Bırak bizi ey Ömer! Şüphesiz hak sahibinin konuşmaya hakkı vardır" buyurdu.

Sonra Havle binti Hakîm'e,

"Yanında hurma varsa bize borç olarak ver" diye haber gönderdi.

Havle, gelenlere, "Allah'a yemin ederim ki yanımda ihtiyaç için sakladığımdan başka yoktur" dedi. Bunu Resûlullaha haber verdiler.

Resûlullah alacaklısına,

"Hakkını tam aldın mı?" diye sordu.

O kimse, "Evet, tam verdin ve gönlümü de aldın" cevabını verdi. Sonra Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Allah'ın kullarından Allah'ın yanında en hayırlısı, borcunu güzel bir şekilde ödeyen ve alacaklının gönlünü alandır."[874]

İzah

Hadisin başka bir rivayetinde şu ilâveler vardır:

Bir bedevi Resûlullahtan alacağını talep etmek üzere geldi ve ona karşı sert davrandı. "Alacağımı vermezsen seni sıkıştırırım" dedi.

Resûlullahın yanındakiler, "Yazıklar olsun sana! Kiminle konuştuğunu biliyor musun?" dediler.

Adam, "Ben hakkımı istiyorum" cevabını verdi.

Resûlullah yanındakilere,

"Ben sizin hak sahibi ile beraber olmanızı isterim" buyurdu.

Borcunu ödedikten sonra da şöyle buyurdu:

"Şüphesiz ki, içinde alacaklısını rahatsız etmeksizin zayıfın hakkını alamayan bir topluluğu Allah yüceltmez."[875]

Ayrılırken Selâm Vermek

718. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Biriniz oturan bir topluluğa geldiğinde selâm versin. Bir işi olup da çıkmak istediğinde yine selam versin. Bu selâmlardan birincisi diğerinden daha üstün değildir."[876]

İzah

Ayrılırken selâm vermekle ilgili bir başka hadis şöyledir:

*"Bir meclisten ayrılırken oradakilere selâm vermesi, kişinin üzerinde bir haktır."**[877]***

Resûlullahın Valilere Nasihati

719. Ebû Mûsâ ve Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bizi Yemen'e gönderdiğinde şöyle buyurdu:

"Gidiniz. Birbirinize itaat ediniz. Birbininize karşı gelmeyiniz. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz. Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz."[878]

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) Hicretin 10. yılında İslâmiyetin yayıldığı yerlere valiler gönderdi. Bu cümeleden olarak Hz. Muâz'ı da Yemen'in üç bölgesinden biri olan Cened için görevlendirdi. Hz. Muaz burada hâkimlik

yapacak, halka İslâmiyeti anlatacak, Kur'ân'ı öğretecek, tahsil edilen zekât ve sadakaları teslim alacaktı.

Yemen'in başka bir bölgesi için görevlendirilenlerden birisi de Ebû Mûsâ el Eş'ârî idi (r.a.).

Resûlullah (s.a.v.) bu iki valiyi uğurlarken bilhassa Hz. Muâz'a bir müddet yanında yürüyerek nasihatlarda bulundu. Sonra da her iki Sahabîye yukarıdaki tavsiyelerde bulundu.[879]

Haricîler

720. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Ahirzamanda yaşları genç ve hülyaları bozuk bir grup çıkacak. Kâinatın Efendisinin sözünü [hadis] söyleyecekler. Onların imanları boğazlarından aşağıya geçmeyecek. Onlar okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkacaklar. Onlara ulaştığınızda onları öldürün. Eğer onları öldürürseniz sevap kazanırsınız."

670, 691 numaralı hadislere ve izahlarına bakınız.[880]

Resûlullahın Vefatından Sonra Dinden Dönenler Oldu

721. Âişe (r.a.) şöyle diyor:

Resûlullah (s.a.v.) vefat etti, Araplar dinden döndü, nifak tırmandı. Eğer babamın üzerine çöken şey yüksek dağların üzerine çokseydi, şüphesiz dağı paramparça ederdi.[881]

İzah

Başka bir rivayette Hz. Aişe şöyle demiştir:

"Resûlallahın vefatı üzerine, Arap kabilelerinden birçoğu dinden döndü. Yahudiler, Hıristiyanlar ve münafıklar hareket geçti. Müslümanlar, kış gecesinde yağmura tutulup dağılan koyuna döndüler."

Evet, iman kalplerinde henüz tam manasıyla kökleşmemiş olan bir grup insan, Peygamberimizin vefatından sonra dinden döndüler. Dinden dönen bu insanların kalplerinde imanın henüz yerleşmediği, Resûlullahın sağlığında, daha onlar müslüman olduklarında bir âyet-i kerimede şöyle bildirilmişti:

"Bedevilerden bâzıları 'İman ettik' dediler. Onlara de ki: Hayır, iman etmediniz. 'Siz Müslüman olduk' deyin; çünkü iman henüz kalbinize girmiş değildir."[882]

İşte Peygamberimizin vefatından sonra dinden dönenler, iman henüz kalplerine yerleşmemiş olan bu bedevilerdi. Yoksa diğer müslümanlarda en küçük bir tereddüt, bir sarsılma olmadı.

Dinden dönenler iki grupta toplanıyordu:

1. Zekât ödemek istemeyenler,

2. Müseylimetü'l-Kezzap, Esvedü'1-Ansî gibi yalancı peygamberlerin peşine takılanlar.

Hz. Ebû Bekir, her iki grupla da savaştı, Allah'ın yardımı sayesinde onları yola getirdi. Tafsilat için Dört Halife Devri ve Sıddîk-ı Ekber Hz. Ebû Bekir isimli kitaplarımıza bakılabilir.[883]

Borçtan Allah'a Sığınmak

722. İbni Abbas (r.a.) Resûlullahm (s.a.v.) şöyle duâ ettiğini bildirir:

"Allah'ım, borç altında ezilmekten Sana sığınırım."

585 numaralı hadise bakınız.[884]

Bâzı Musibetler Günahların Neticesidir

723. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir damarın veya gözün uğradığı her ıztırap bir günah karşılığıdır. Allah'ın günah karşılığında kişiye çektirmediği ıztırap ise daha fazladır." [885]

Toprak Parçasını Gasbetmek

724. Ya'la bin Mürre (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Kim haksız olarak bir karış veya daha az bir yeri gasbederse, kıyamet günü yedi kat yerin altına kadar o yeri taşıyarak gelir."[886]

İzah

Ya'la bin Mürre'den (r.a.) rivayet edilen bir hadis de şöyledir:

"Herhangi bir kimse zulüm yaparak bir karış yer alırsa, Allah onu yedi kat yere ulaşıncaya kadar orasını kazmakla mükellef tutar. Sonra da kıyamet günü insanlar arasında hüküm verinceye kadar onu boynuna yükler."

183 numaralı hadisin izahına da bakınız. [887]

İnsanlarla Sürtüşmenin Zararı

725. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"İnsanlarla sürtüşmekten sakın! Çünkü bu iyi hasletleri örter, çirkinleri ise su yüzüne çıkarır." ***[888]***.

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde insanlarla sürtüşmekten sakınmayı tavsiye ediyor ve sebep olarak da böyle yapmanın iyi hasletleri örtmesini, çirkin hasletleri ise su yüzüne çıkarmasını gösteriyor. Gerçekten de biri ile sürtüşmeye girildiğinde, göze tutulan parmağın koca dağı örtmesi gibi, kendisi ile sürtüşülen kimse de karşısındaki şahsın bütün iyiliklerini, iyi hasletlerini hemen unutuveriyor. Hadiste de ifâde edildiği gibi, sürtüştüğü şahsın ne kadar kötü hasleti varsa hepsini su yüzüne çıkarıyor. İşte hadiste bundan kurtulmanın en mühim yollarından birisi gösteriliyor.[889]

Hibeden Dönmek

726. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Hibe ettiği bir şeyden dönen, kusmuğunu geri yiyen kimse gibidir." ***[890]***.

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda hadîs,

"Hibesinden dönen, kusmuğuna dönen köpek gibidir" ve "Kusmuğuna dönen köpek gibi, hibesinden dönen kimsenin kötü örneği bize yakışmaz"

şeklinde kayıtlıdır."

İmam-ı A'zam'a ve bir kısım âlimlere göre hibeden dönmek mekruhtur.[891]

Peygamberimizin Bâzı Mühim Tavsiyeleri

727. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ey Ebû Hüreyre! Allah'ın sana takdir ettiği rızka razı ol, zengin olursun. Şüpheli şeyleri terk et, Allah'a gerçek kul olursun. Kendin için sevdiğim insanlar için de sev, mü'min olursun. Komşularına iyilik et, gerçek Müslüman olursun. Çok gülmekten sakın. Çünkü çok gülmek kalbi öldürür. Kahkaha şeytandan, tebessüm ise Allah'tandır."[892]

Ümmetler Ne Zaman Helak Olur?

728. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir ümmet Allah'a ortak koşuncaya kadar asla helak olmaz. Allah'a şirk koşan bir ümmetin bu şirki de, kaderi inkar etmeyle başlar."[893]

İzah

Hadiste dikkat çekilen kaderin inkar edilmesi,

"Kul fiilinin yaratıcısıdır. Kaderin bunda hiçbir tesiri yoktur" denilmesidir. "Kul fiilinin yaratıcısıdır" demek, Allah'a şirk koşmaktır. Kaderi inkar etmeyi Müslümanlar içerisinde ilk başlatanlar Ma'bed el-Cühenî (Ö.80/699) ve Gaylan ed-Dımeşkî idi.

Peygamberimiz bir başka hadislerinde kaderi inkar edenleri "ümmetin mecusîleri" olarak vasıflandırmıştır.[894]

Konunun tafsilatı için Kadere İman isimli eserimizin 40-43. sayfalarına bakılabilir.

Ayrıca 75, 305, 432 numaralı hadislere de bakınız. [895]

Rükû Ve Secdeleri Tam Yapmak

729. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) kişinin namazda rükû ve secdeleri tam yapmamasını yasakladı.[896]

Allah Her Şeyde Güzelliği Emretmiştir

730. Şeddad bin Evs (r.a.) rivayet ediyor:

"Muhakkak Allah herşeyde güzelliği emretmiştir. Öyle ise öldürdüğünüzde güzel bir şekilde öldürün. Hayvan kestiğinizde kesimi güzel yapınız. Hayvan kesecek olan bıçağını iyice keskinleştirsin ve keseceği hayvana eziyet vermesin."[897]

İzah

Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'ın herşeyde güzelliği, vazifeyi en güzel şekilde yapmayı emrettiğine dikkat çekiyor. Hadisin bu kısmını tamamlayan bîr başka hadis de,

"Allah güzeldir, güzelliği sever"[898]. şeklindedir.

Peygamberimiz bâzı çirkinliklere bu prensibi hatırlatarak müdahele etmiştir.

"Emretmiştir" şeklinde tercüme ettiğimiz kelime metinde "yazdı" şeklinde kayıtlıdır. Yazdı kelimesi, emretti, takdir etti mânâlarına gelir.

Peygamberimiz Allah'ın herşeyde güzelliği emrettiğini bildirdikten sonra, öldürme ve kesmelerde bile buna riâyet edilmesi gerektiğini nazara veriyor. "Öldürme"den kasıt, savaşta düşmanı öldürmek, katili kısas olarak öldürmek, zina eden evlileri recmetmek ve hayvanları öldürmek veya kesmektir. Bütün bu öldürmeler yapılırken işkence etmemek, recmederken yüze taş atmamak, ateşte yakarak öldürmemek emredilmiştir.

Hayvan kesimini güzel yapmak, bir hayvanı kesmeden önce bıçağı iyice bilemek, hayvana eziyet vermemektir. Hayvana eziyet vermemenin bir yönü başka hadislerde bıçağı gözü önünde bilememek şeklinde açıklanmıştır. Nitekim bir defasında Resûlullah kesmek üzere yatırdığı hayvanın karşısında bıçak bileyen birini görmüş, ona şöyle müdahalede bulunmuştu:

"Sen onu iki defa mı öldürmek istiyorsun? Hayvanı yatırmadan önce bıçağını niçin bilemedin?"

Yine hayvanlardan birini diğeri gözü önünde kesmemek, kesim yerine sürükleyerek götürmemek, acı çektirmemek, bıçağı boynuna süratlice çalmak, soğumadan derisini yüzmemek de, kesilecek hayvana eziyet vermemenin başka unsurlarıdır.[899]

Kendine Verilmeyenle Tok Görünmek

731. Aişe (r.a.) rivayet ediyor:

*"Kendisine verilmeyenle tok gürülen iki sahte elbise giyen gibidir." **[900]***

İzah

Peygamberimizin bu sözü söylemesine sebep bir kadının "Ey Allah'ın Resulü! Benim bir kumam var. Ona karşı kocamın vermediği şeyle tok gürünsem bir mahzuru var mı?" suâlidir.

Hadis, elinde avucunda birşey olmadığı halde kendini zenginmiş gibi gösteren, aç olduğu halde kibirinden dolayı tok görünen, faziletli olmadığı halde kendini öyle gösteren kimsenin başkasının elbisesi ile caka satan yalancı kimse gibi olduğunu nazara vermektedir.[901]

Peygamberliğin Yirmi Dört Parçasından Biri

732. Abdullah bin Serces (r.a.) rivayet ediyor:

"İstikâmet üzere olmak, güzel haslet, düşünerek, sabırla hareket etmek ve her hususta orta yolu tutmak, peygamberliğin yirmi dört parçasından bir parçadır."[902]

Dinde Aşırı Gitmemek

733. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Dininizin en hayırlısı kolay olanıdır."[903]

İzah

Peygamberimiz yukarıdaki hadislerinde çoğu zaman ihmal edilen mühim bir hususa dikkat çekiyor. O da dinde hayırlının kolay olanı olduğudur. Dinin tebliğcisi böyle derken, dinin koyucusu, şeriatın sahibi olan Yüce Allah da oruç hususunda yolculara ve hastalara ruhsat tanıdıktan sonra,

"Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez"[904]

buyurarak, dinin zorlaşan imasını hoş karşılamadığını nazara vermiştir.

Üzülerek ifâde edelim ki, daha Peygamberimiz zamanında insanlar "iyi niyetle" de olsa, kolay olan dini zorlaştırma çabasına girmişlerdir. Peygamberimiz de dini zorlaştırma gayreti içerisinde olan Sahabîleri her seferinde ikaz etmiş, dinin kolay olduğunu bildirmiştir. Bunun pekçok misâlinden birkaçı şöyledir:

Sahabîlerden bir grup Resûlullahın hanımlarına gelerek Peygamberimizin farzların dışında yaptığı ibâdetlerden sordular. Suallerinin cevabını alınca, sanki bunu az bularak şöyle dediler:

"Resûlullah kim, biz kimiz? Allah onun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını atfetmiştir. Böyle olunca ona az ibâdet yeter."

İçlerinden biri, "Ben artık hayatım boyunca her gün namaz kılacağım" dedi.

İkincisi, "Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiç ara vermeyeceğim" vaadinde bulundu.

Bir diğeri ise, "Hanımımla ebediyyen cinsî noktada beraber olmayacağım" sözünü verdi.

Onların bu durumlarından haberdar olan Peygamberimiz (s.a.v.) kendilerini şöyle ikaz etti:

"Sizler şöyle şöyle söylemişsiniz. Allah'a yemin olsun ki, sizin Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarından ençok kaçınanınız benim. Böyle iken bazan oruç tutar, bazan yerim; bazan namaz kılar, bazan uyurum. Kadınlarla da beraber olurum. Benim sünnetim budur. Kim sünnetimi beğenmezse benden değildir."[905]

Peygamberimiz, yukarıdaki sözleri ile "mağfirete uğrasam bile Allah'tan en çok korkanızı benim" buyurarak az ibâdet yapmasının bağışlanmış olmasından kaynaklanmadığını, dinin ağır yükün altına girmek demek olmadığını nazara vermiştir.

Hadisin başka bir rivayetinde Peygamberimizin umuma hitaben şöyle bir konuşma yaptığı bildirilir:

"Allah için söyleyin! Bazıları benim yaptığım şeyi beğenmeyip kaçınıyorlarmış, doğru mu? Allah'a yeminle söylüyorum, ben Allah'ı onlardan çok daha iyi biliyorum. Allah'tan duyduğum korku da onların duyduklarından çok daha fazladır."[906]

Bu hadislerin çeşitli rivayetlerinde Resûlullahın böyle düşünenlere çok kızdığı bildirilir.

Sahabîlerden Osman bin Ma'zun (r.a.) gece namaz kılmak, gündüzleri hep oruç tutmak ve evlenmemek üzere yemin etmişti. Peygamberimiz onu yanına çağırttı ve,

"Sen sünnetimi beğenmiyor musun?" buyurdu.

Osman (r.a.) "Hayır ey Allah'ın Resulü, yemin ederim ki hayır! Aksine ben senin sünnetini arıyorum" dedi.

Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

"Bil ki ben hem uyurum, hem namaz kılarım; bazan (nafile) oruç tutarım, bazan tutmam. Kadınlarla evlenirim de. Ey Osman, Allah'tan kork. Çünkü ailenin senin üzerinde hakkı var, misafirin senin üzerinde hakkı var, nefsinin senin üzerinde hakkı var. Öyle ise bazan oruç tut, bazan tutma, namaz da kıl, uykunu da al."[907]

Dinde aşırıya kaçtığı için ikaz edilen Sahabîlerden birisi de Abdullah bin Amr bin As'dır (r.a.). Bu zat, "Hayatta kaldığım müddetçe gündüzleri oruç tutacağım, geceleri de namaz kılacağım" diye kendi kendine söz verdi. Bunu haber alan Resûlullah onu çağırttı ve,

"Sen böyle böyle söylemişsin doğru mu?" buyurdu.

Hz. Abdullah, "Annem babam sana feda olsun, evet böyle söyledim ey Allah'ın Resulü" buyurdu. Bunun üzerine Peygamberimiz kendisine şu ikazı yaptı:

"İyi ama sen buna güç yetiremezsin. Bazan oruç tut, bazan tutma, gece hem kalk, hem de uyu. Ayda üç gün oruç tut. Çünkü hayırlı işleri Allah on misliyle mükafatlandırıyor. Bu üç gün bir yıl oruç tutma sevabı kazandırır."

Bunun üzerine Hz. Abdullah, "Söylediğinden daha fazlasına güç yetiririm" dedi.

Resûlullah,

"Öyle ise bir gün oruç tut, iki gün ye" buyurdu.

Abdullah, "Bundan fazlasına da güç yetiririm" dedi.

Resûlullah,

"Bir gün tut, bir gün ye. Bu Davud'un (a.s.) orucudur" buyurdu.

Abdullah, "Bundan daha fazlasına da güç yetiririm" dedi. Resûlullah, *"Bundan efdali yoktur"* buyurdu.[908]

Bununla ilgili bir başka rivayet şöyledir:

Peygamberimiz Hz. Abdullaha,

"Duyduğuma göre sen hiç ara vermeden oruç tutuyor, bir gecede Kur'ân'ı hatmediyormuşsun, doğru mu?" buyurdu.

Abdullah, "Evet, ey Allah'ın Resulü, doğrudur. Ancak maksadım sadece hayırdır" cevabını verdi. Sonra da aralarında şu konuşma geçti:

"Kur'ân'ı ayda bir kere hatmedecek şekilde oku!"

"Daha fazlasına güç yetirebilirim."

"Öyle ise her on günde bir kere hatmet."

"Fazlasına güç yetirebilirim."

"Öyle ise haftada bir kere hatmet. Bilemezsin. Belki uzun ömürlü olursun, yaşlandığında ahdini yerine getiremezsin."

Hz. Abdullah gerçekten uzun ömürlü oldu. Nefsini ahdettiği ibâdetlere zorladıkça, nefsi de ona şiddetle karşı çıktı. Nihayet, "İhtiyarladığım zaman Resûlullahın (s.a.v.) tanıdığı ruhsatı kabul etmiş olmayı temenni ettim" diyerek omuzuna ağır yük yüklemiş olmanın pişmanlığını ifâde etti.

Bir defasında Resûlullah (s.a.v.) mescide girmişti. İki direk arasına gerilmiş bir ip gördü.

"Bu nedir?" diye sordu.

"Bu Zeyneb'in (r.a.) ipidir. Namaz kılarken uykusu gelince buna tutunuyor, ip onun düşmesini önlüyor" dediler. Resûlullah tepki gösterdi, şöyle buyurdu:

"Hayır, çözün ipi. Şevkiniz varken namaz kılın, uykunuz gelince de yatın." **[909]**

Resûlullah (s.a.v.) Hz. Aişe'nin yanında tanımadığı bir kadın gördü.

"Bu kimdir?" buyurdu.

Hz. Aişe, "Filancadır. Geceleri hiç uyumaz, ibâdet eder" cevabını verdi.

Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

"Sus yeter. Size güç yetirebileceğiniz ameli yapmak yaraşır. Çünkü siz ibâdet etmekten usanmadıkça, Allah da sevap yazmaktan usanmaz. Allah'a en hoş gelen amel az da olsa, devamlı olandır."[910]

Peygamberimizin dini zorlaştırmaya çalışanlara yaptığı bu ikazların yanı sıra dinin kolay olduğunu ve kolaylaştırılması gerektiğini haber veren pekçok hadisi vardır. Bunlardan bir kaçının meali şöyledir: *"İnsanlara namaz kıldıran hafif kıldırsın, uzatmasın."*

"Bu din kolaylıktır. Kimse aşırı gayretle dini geçmeye çalışmasın. Bununla başa çıkamaz. Galibiyet dinde kalır."[911]

"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın."[912]

Bir kimse şayet fazla ibâdet yapmak istiyorsa, sünnette olan ibâdetlerden yapsın. Böylece sünnette olmadığı halde ibâdet diye yaptığı şeylerden binler misli daha fazla sevap kazanır. Zaten akıl da az gayretle çok kazanç elde etmeyi gerektirir. İşte sünnete ittiba eden az gayretle çok sevap kazanır.

Dinin tatbikatında usanç verici ve bıktırıcı zorluğa, ağıryüke yer verilmemelidir. Allah ve Resulü neyi emretti ise onunla yetinmek, onu yeterli bulmak, aşırıya gitmemek dinin selâmeti için çok önemlidir. Dinde aşırı gidenlerin, Allah'ın rızasını kazanmak için sırtlarına Allah ve Resulünün emretmediği, sünnette olmayan yükler yüklemenin kişiyi helakete götüreceği unutulmamalıdır.

Peygamberimizin bildirdiğine göre geçmişte bir kavim bir kısım zahmetli işlere azmederek kendilerini zora atmışlar, fakat işin sonunu getirememişlerdir. Yüce Allah Kur'ân'da bunları şöyle nazara verir:

"Ruhbanlığa gelince, onu Biz emretmediğimiz halde kendileri Allah'ın rızasını aramak için icad ettiler; sonra ona da hakkıyla riâyet etmediler" [913]

Bu arada her ne kadar iyi niyetten kaynaklansa da çeşitli isimlerle sünnette olmayan namazlar ve başka ibâdet şekilleri çıkarmanın da dini zorlaştırmak, Allah korusun Resûlullahın sünnetini yeterli bulmamak mânâsına geldiğini, bunu dinin vaz geçilmez bir ibâdet tarzı olarak görmenin bid'at olduğunu da ifâde edelim.[914].

Merhamet

734. Üsâme bin Zeyd (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Merhamet etmeyene merhamet edilmez."[915].

440 numaralı hadise bakınız. [916]

İzah

Peygamberimizin bu sözü söylemesinin sebebi şu hadisedir: .

Resûlullah torunu Hz. Hasan'ı öpmüştü. O sırada orada bulunan Akra' bin Habis bunu tuhaf karşılayarak, "Benim on tane çocuğum var. Fakat

onlardan hiçbirini öpmedim" dedi. Bunun üzerine Resûlullah yukarıdaki sözü söyledi.

Resûlullahın Akra'ya,

"Allah kalbinden merhameti çıkardı ise ben ne yapabilirim?" dediği de rivayet edilir.

Yüce Allah bir âyette,

"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?" buyurmuştur.[917]

İyiliğin karşılığı iyilik olduğu gibi, merhametin karşılığı da merhamettir. Kim dünyada insanlara, çocuklara, hayvanlara merhamet etmezse, âhirette de kendisine rahmetle muamele edilmez. Allah böylelerine merhametle bakmaz.

Buna göre kişinin başkalarına göstereceği merhamet,

"İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz"[918]

âyetine de uygun olarak geri kendisine dönecektir.

Konu ile ilgili daha birçok hadis vardır. Bunlardan birisi,

"Allah insanlara merhamet etmeyene rahmette bulunmaz" şeklindedir.[919]

Bir başka hadis ise şu mealdedir:

"Allah merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyle ise sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, göktekiler de size rahmet etsinler."[920]

Hadiste geçen "göktekler"den maksat meleklerdir. Meleklerin insanlara rahmeti, onlar için Allah'tan bağışlanma talep etmeleridir.

Başka bir hadiste merhametin ancak ebedî hüsrana uğrayan kimselerin kalbinden çıkarıldığı bildirilmiştir.[921]

Peygamberimize Rüzgarla Yardım Edildi

735. Enes (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bana saba rüzgarı ile yardım edildi. Âd kavmi ise debur (karayel) ile helak edildi." [922]

İzah

Müşrikler 10.000 kişi gibi, kalabalık bir ordu ile Medine üzerine yürümüşlerdi. Medine'de bulunan Yahudiler ve münafıklar da müşriklere yardımcı olmuşlardı. Uzun süren kuşatma neticesinde Müslümanlar çok büyük sıkıntılar geçirdiler, kendileri şehir dışında düşmana karşı dururlarken, Medine'deki aileleri için endişe dolu anlar yaşadılar. Nihayet Allah'ın yardımı, yetişti. Bu, hadiste de ifâde edilen "saba" rüzgarı idi. Şiddetle esen rüzgar, müşriklerin karargahını yerle bir etti. Müşrikler telaşla sağa sola kaçtılar ve kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Bu yardım Kur'ân-ı Kerim'de şöyle haber verilir:

"Ey iman edenler! Hatırlayın Allah'ın size olan nimetini ki, düşman orduları size saldırdığında, Biz onların üzerine bir rüzgar ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik."[923]

Hadiste, Allah'ın Âd kavmini de karayel ile helak ettiği bildirilmektedir. Âd kavmi, Hz. Hûd'un (a.s.) kavmidir. Hz. Hûd onları doğru yola çağırmış, fakat onlar kendisini dinlememişti. Yüce Allah da peygamberlerini dinlemeyen bu kavme şiddetli bir rüzgar göndererek onları helak etti.

18 numaralı hadise ve izahına da bakınız.[924]

Peygamberimizin Bir Duası

736. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ım, kulağımdan ve gözümden ölünceye kadar beni istifade ettir. Dinimde[925] bana afiyet ver. Beni yaşattığın hal üzere haşret. Hakkımı alıncaya kadar zulmedene karşt bana yardım et.

Allah'ım, dinimi[926] Sana teslim ettim. Yüzümü sadece Sana çevirdim. İşimi Sana havale ettim. Sırtımı Sana dayadım. Senin azabından kurtuluş ve korunma yalnızca Senin merhametine sığınmakla olur. Ben Senin gönderdiğin peygambere ve indirdiğin kitaba iman ettim.[927]

Dünyada Nefsin Her İstediğini Yapmak

737. Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor:

"Dünyada her istediğini yapıp nefsini tatmin eden kimse, âhirette istediği nimetlere kavuşmaktan mahrum bırakılır. Gözünü zenginlerin lüks yaşayışına dikip, onlar gibi yaşamak isteyen kimse, gökteki meleklerin katında hakîr olur. Sıkıntıda olan kimse, şikâyet etmeden güzelce sabrederse, Allah onu Firdevs Cennetinde istediği yere koyar."[928]

İzah

Cenâb-ı Hak âhiret nimetlerini nefsinin gayr-i meşru isteklerini yerine getirmeyen kulları için hazırlamıştır. Dünyada nefsinin esiri olan, onun her istediğini yapan kimselerin haliyle âhiret nimetlerinden istifade etmeye

hakları yoktur. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde dünyada içki içenlerin âhirette Cennet şarabı içemeyeceklerini bildirmiş, bir başka hadislerinde ise, dünyada ipek giyenlerin âhirette bundan mahrum kalacaklarını haber vermiştir. Dünyada şehvet duygusunu haramla giderenler, âhirette Cennet kadınlarından mahrum kalırlar. Haram meyveler yiyenler Cennet meyvelerinden mahrum kalırlar. Diğer nimetler de buna kıyas edilebilir.[929]

Rablerinin Rızâsını Dileyerek Ona Yalvaranlar

131. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Abdullah bin Revaha arkadaşlarıyla Allah'ı anarken Resûlullah (s.a.v.) onları ziyaret etti. Onlara,

"Siz o kimselersiniz ki, yanınızda oturmaya sabretmemi Allah bana emir buyurdu" dedi.

Sonra da şu âyeti okudu:

"Sabah akşam Rablerinin rızâsını dileyerek Ona yalvaranlarla oturmaya sabret. Dünya hayatının zînetini arzulayıp da gözlerini onlardan çevirme. Kalbini Bizi anmaktan gafil kıldığımız, hevâ ve hevesine uyan ve işinde aşırılığa kaçan kimseye de boyun eğme."[930]

Resûlullah (s.a.v.) sözlerine şöyle devam etti:

"Şunu bilin ki, siz burada kaç kişi iseniz, sizin sayınız kadar melekler de sizinle beraber oturuyorlar. Siz Allah'ı tesbih ve tenzih ettiğinizde, onlar da size katılır, siz Allah'a hamd ettiğinizde onlar da hamd eder, siz tekbir getirdiğinizde onlar da tekbir getirirler. Sonra da Allah'ın huzuruna

yükselirler. Allah sizin şu halinizi onlardan daha iyi bildiği halde Ona bunu şöyle ulaştırırlar:

"Ey Rabbimiz, Senin kulların 'Sübhanallah' dediler; biz de söyledik. 'Allâhü ekber' dediler; biz de söyledik, 'Elhamdülillah' dediler; biz de söyledik."

Rabbimiz de onlara, "Ey meleklerim! Şâhid olun ki, Ben onları bağışladım" der.

Onlar, "Onların arasında günah işleyen filan ve filan kulların da var" derler. Allah şöyle buyurur:

"Onlar öyle bir cemaattır ki, içlerinde bulunan hiç kimse eli boş dönmez."[931]

Dört Kısım Kalp

739. *Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:*

"Kalpler dört kısımdır. Bunlar:

1. *Fıtrat üzere olan, içi imanla dopdolu olan kalp. Bunun misâli, etrafa aydınlık saçan lambaya benzer. Bu, mü'minin kalbidir. O kandili de nurludur.*

2. *Kılıflara konmuş ve ağzı mühürlenmiş kalb. Bu, kâfirin kalbidir.*

3. *Tersyüz edilmiş kalptir. Bu, münafığın kalbidir. Önce iman etmiş, sonra inkar etmiştir.*

4. *Terkedilmiş kalp. Bu kalpte iman da, nifak da vardır. İman bu kalbde, tertemiz sulardan beslenen bir ağacı andırırken; nifak da kan ve*

irin akıtan bir yaraya benzer. Artık hangisi bastırırsa, bu kalb onun hükmü altına girer."[932].

Akabe Biati

740. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Dayım Ced bin Kays, Akabe biati için Ensardan Resûlullaha giden yetmiş süvari arasında beni de götürdü. Resûlullah (s.a.v.) yanımıza geldi. Amcası Abbas da yanında idi. Ona,

"Ey Amca! Dayılarından söz al" buyurdu.

Yetmiş kişi, "Ya Muhammed, Rabbin için bizden ne istiyorsan iste! Kendin için de dilediğini iste" dediler.

Resûlullah (s.a.v.),

"Rabbim için istediğim, hiçbir şeyi ortak koşmaksızın sadece Ona ibâdet etmenizdir. Kendim için istediğim de kendinizi koruduğunuz şeylerden beni de korumanızdır" buyurdu.

Oradakiler, "Bunları yaparsak bizim için ne var?" diye sordular.

Resûlullah (s.a.v.),

"Cennet" buyurdu.[933]

İzah

Müşriklerin bütün engellerine rağmen, Peygamberimiz Mekke'de her fırsatı değerlendirerek insanları İslama davet ediyordu. Panayırları dolaşıyor, gelen yabancıları Allah'a imana çağırıyordu. Peygamberliğinin 11. yılı idi. Bu daveti sırasında Medineli altı kişi Akabe'de Müslüman

olmakla şereflendiler. Ve gelecek yıl tekrar gelmek üzere sözleştiler. Bir yıl sonra bu altı kişinin de içlerinde bulunduğu on iki kişi Peygamberimizle gizlice buluştular. Ve kendisine itaat edeceklerine dâir bîat ettiler. Buna 1. Akabe Biâtı denildi. Bundan sonra Peygamberimiz Mus'ab bin Ümeyr'i (r.a.) Kur'ân hocası olarak Medine'ye gönderdi. Kısa zamanda Medineli Müslümanların sayısı arttı. Peygamberliğin 13. yılında 73'ü erkek, Medineli 75 kişilik Müslüman heyeti gizlice yine Akabe'de Resûlullah ile buluştular. Amcası Abbas da yanında idi. Medineliler Peygamberimizin dayısı sayılıyorlardı. Peygamberimiz amcasının kendisi için Medinelilerden söz almasını istedi. Akabe Bîatına katılanlar Resûllahın her isteğini kabul ettiler. Onu ve Ashabını Medine'ye davet ettiler. Kendilerini her türlü tehlikeden korumaya söz verdiler. Müşriklerin toplantıyı haber almaları üzerine de hemen oradan dağıldılar.

Bu bîat, İslâmiyet için yeni bir dönemin başlangıcı idi. Peygamberimiz ve Sahabîler Allah'ın izni ile Medine'ye hicret ettiler. Onlara Muhacir denildi. Medineli Müslümanlara da herşeylerini Muhacir kardeşleri ile paylaştıkları için "yardımcılar" mânâsında "Ensar" denildi. Allah hepsinden razı olsun.[934]

Kadını Örten İki Şey

741. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.),

"Kadını iki şey örter" buyurdu.

"Onlar nedir?" denildi.

Resûlullah,

"Beyi ve kabir" buyurdu.

"Hangisi daha iyi örter?" denildi.

Resûlullah,

"Kabir" buyurdu.[935]

Saçı Kısaltmak

742. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) saçı dağınık bir adam gördü.

"Biriniz kendini niçin çirkinleştiriyor?" buyurdu ve eliyle saçını kısaltmasını işaret etti.

287 numaralı hadise bakınız.[936]

Resûlullahın Vefatında Hz. Fâtıma'nın Sözleri

743. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah vefat ettiğinde Hz. Fâtıma,

"Ey Rabbine kendisinden daha yakın olan bulunmayan babam!

"Ey makamı Firdevs Cenneti olan babam! "Ey vefatını Cebrail'e haber verdiğimiz babam!" dedi. [937]

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda, "Ey kendini çağıran Rabbine icabet eden babam!" ilâvesi vardır.[938]

Yeminin Neticesi

744. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Yemin, ya günahı veya pişmanlığı netice verir."[939]

İzah

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak hususunda iddiaya kuvvet vermek; bir haberi, bir iddiayı kuvvetlendirmek için Allah'ın adını anmak demektir. "Vallahi şu işi yaptım," veya "Vallahi yapmadım," "Vallahi doğru söylüyorum" ifâdeleri birer yemindir. Yemin ayrıca bir şarta bağlı olarak da yapılabilir. Meselâ, "Filan işi yaparsam, Allah rızası için şu kadar oruç tutayım" ifâdesi bir yemindir.

Gerektiğinde yemin etmenin dinimizce bir mahzuru olmamakla beraber, bir Müslümanın aşırı yeminden sakınması gerekir. Nitekim izahını yaptığımız hadis de, yeminin netice itibarıyla ya günahı, ya da pişmanlığı netice vereceğini nazara vererek, insanları yemin etmekten vaz geçmeye teşvik etmektedir.

Bir kimse bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yemin eder de, yemine rağmen yemin ettiği şeyi yerine getirmez, yani yeminini bozar, yemin bozma karşılığında ödemesi gereken keffâreti de ödemezse, günahkâr olur.

Yine yemin eden birisi, yeminin altında ezilir. Yapmamak için yemin ettiği şeyi yapmak ister, fakat yemini sebebiyle yapamaz, "Niçin yemin ettim" diye pişman olur. Ya da yemini bozar keffâret öder "Keşke yemin

etmeseydim de keffâret ödeme durumunda kalmasaydım" diyerek yine pişman olur.

Şartlarına uygun olarak yapılan yemini bozmanın keffâreti, sabah akşam on fakiri doyurmak veya on fakire orta halli elbise almaktır. Buna imkan bulamayan kimse, Hanefî mezhebine göre peş peşe üç gün oruç tutar. Şâfıîlere göre bu orucu peş peşe tutmak şart değildir. Yemin hakkında tafsilatlı bilgi için Hanefi ve Şâfıîlere Göre Büyük İslâm İlmihali isimli eserimizin 670-674. sayfalarına bakılabilir.[940]

İnsanlar Üç Grup Olarak Haşredilecek

745. Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Doğru sözlü ve doğruluğu tasdik edilmiş olan Muhammed (s.a.v.), bana şunu haber verdi:

"Şüphesiz insanlar üç grup olarak haşredilecektir. Bunlardan bir grubu yiyip içerek ve giyinik; diğeri yürüyerek ve koşarak; üçüncü grup ise melekler onları sürükleyerek, ateş de arkadan onlan toplayarak."[941]

İzah

İnsanlar kabirlerinden kalktıktan sonra grup grup haşir meydaınna sevk olunurlar. Çeşitli âyetlerde bu durum açıklanmıştır. Meselâ konu ile ilgili bir âyette şöyle buyurulur:

"Ve sûra üfürülür. Vaad olunan gün işte budur. "Herkes yanında bir sevk eden, bir de şahitlik eden melekle beraber gelir."[942]

Peygamberimiz de bir hadislerinde kıyamet gününde insanların yayalar, binekliler ve yüz üstü sürünenler olmak üzere üç sınıf olarak haşredileceklerini bildirmiştir. Sahabîlerin "Ey Allah'ın Resulü, yüzleri üzerine nasıl yürüyecekler?" diye sormaları üzerine de şöyle buyurmuştur:

"Onları ayakları üzerine yürüten celâl sahibi Zâtın yüzleri üzerine yürütmeye de gücü yeter. Ancak şunu bilesiniz: Bu yüzleri üzerine yürüyenler, önlerine çıkan her engele, her dikene karşı kendilerini yüzleriyle korumaya çalışırlar."[943]

Peygamberimiz,

"Onları ayakları üzerine yürüten celâl sahibi Zâtın yüzleri üzerine yürütmeye de gücü yeter" ifâdesi, *"Biz onları kıyamet günü körler, dilsizler, sağırlar olarak yüzü koyun haşredeceğiz"****[944]***. âyetini hatırlatmaktadır.[945]

Resûlullah Bedir Savaşında Kimin Nerede Öldürüleceğini Haber Verdi

746. Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Bedir Savaşı akşamında Resûlullah bize,

"Şurası yarın inşaallah filan müşrikin vurulup düşeceği yerdir, şurası falanın düşeceği yerdir" buyurdu. Onu hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, sayılanlardan hiçbirisi onun haber verdiği yerden başka bir yerde ölmemişti. Müşrik ölüleri birbiri üzerine bir kuyuya atıldılar. Resûlullah (s.a.v.) onların atıldığı kuyunun başına geldi ve,

"Ey filan oğlu filan, ey filan oğlu filan Allah ve Resulünün size vaad ettiği azabı buldunuz mu? Şüphesiz ben Allah'ın bana vaad ettiği zaferi

buldum" buyurdu.

Ömer "Ya Resûlallah, içerisinde ruh olmayan cesetlerle nasıl konuşuyorsun?" diye sordu.

Resûlullah (s.a.v.),

"Siz benim söylediğimi onlardan daha iyi işitmezsiniz. Ancak onlar bana cevap vermeye güç yetiremezler" buyurdu.[946]

İzah

Hadis, Peygamberimizin bir mucizesini gösteriyor. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) Bedir Savaşında Ümeyye bin Halef, Ebû Cehil, Utbe bin Rebîa, Şeybe bin Rebîa gibi müşriklerin ileri gelenlerinin birer birer öldürüleceklerini haber vermiş, harp meydanını gezerek kimin nerede öldürüleceğini de bildirmiştir. Gerçekten de savaş bitip harp meydanı dolaşıldığında Resûlullahın "Filan şurada düşecek" dediği kimse tam orada düşmüştür.

Aslında bu mucizenin evveli de vardı. Resûlullah (s.a.v.) bugün Mekke'de, Kabe'nin yanında namaz kılarken ismi sayılan bu müşrikler bir deve işkembesini getirerek onun mübarek omuzuna koydular. Rabbine ibâdet esnasında böyle bir muameleye maruz kalması Resûlullahı hiddete getirdi ve onlara şöyle beddua etti:

"Allah'ım, Ebû Cehil'i Sana havale ediyorum, Utbe bin Rebia'yı Sana havale ediyorum, Şeybe bin Rebia'yi, Velid bin Utbe'yi, Ümeyye bin Halefi, Ukbe bin Ebî Muayt'i Sana havale ediyorum."

Hadisi rivayet eden Abdullah bin Mes'ud (r.a.) "Nefsimi kudreti elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Resûlullahın bu saydıklarının çoğunu

Kalib'de, yani Bedir çukurunda serilmiş gördüm" der.[947]

Daha sonra Resûlullahın emri üzerine müşriklerin ileri gelenleri ayaklarından tutulup çekilerek Bedir'de bulunan Kuleyb isimli bir kuyuya atıldılar. Sonra Resûlullah (s.a.v.) onlara,

"Ey Utbe bin Rebîa, ey Şeybe bin Rebîa, ey Ümeyye bin Halef, ey Ebû Cehil, Allah ve Resulünün size vaad ettiği azabı buldunuz mu? Şüphesiz ben Allah'ın bana vaad ettiği zaferi buldum" dedi.[948]

Aşure Orucu

747. Alkame rivayet ediyor:

Aşure gününde Abdullah bin Mes'ud'un yanına girdim. Tirid ve urak[949] yiyordu. "Ey Ebû Abdurrahman, bugün Aşûre günü değil mi?" dedim. Şu cevabı verdi:

"Evet, bugün Aşure. Biz Resûlullah ile beraber, Ramazan orucu farz olmadan önce Aşure gününde oruç tutardık. Ramazan orucu farz kılındığında bu hüküm kaldırıldı. Otur! Sen de ye."

Oturdum, ben de yedim.

664 numaralı hadise bakınız.[950]

Bir Kıyamet Alâmeti

748. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"İnsanlar mescidleri ile birbirlerine karşı övünmedikçe kıyamet kopmaz."[951].

Öşür

749. Abdullah bin Ömer (r.a.) Resûllahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

*"Yağmur suyu ile sulanan arazilerde öşür; deve ile sulananda ise yarım öşür vardır."***[952]**.

İzah

Zikrettiğimiz kaynaklarda bu hadis biraz daha geniş olarak şöyle rivayet edilir:

"Yağmur, nehirler ve pınarların suladığında veya sulanmayıp damarları ile yer altından su emenlerde öşür, kovalarla veya deve ile sulanan arazilerde yarım öşür vardır."

Altının, gümüşün, ticâret mallarının, hayvanın zekâtı olduğu gibi, tarım ürünlerinin de zekâtı vardır. Buna öşür (onda bir) denir. Tarım ürünlerinin de bir mal olduğu ve bu bakımdan zekâta tâbi bulunduğu Kitap, sünnet ve icma ile de sabittir. Meselâ şu iki âyette mahsûllerden zekât verileceğine dikkat çekilmektedir:

*"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın helâl ve iyi olanlarından ve sizin için yerden rızık olarak çıkardığımız şeylerden bağışta bulunun."***[953]**.

"Yerden yükselmiş ağaçlar ve yerde yayılmış bitkilerle dolu bağları; şekli, rengi, tadı, kokusu farklı hurma ve ekinleri; birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytin ve nar ağaçlarım yaratan da O dur. Onlardan herbiri

meyve verdiğinde meyvesinden yiyin, hasat zamanında fakirin hakkını verin. İsraf etmeyin. Muhakkak ki Allah israf edenleri sevmez."[954].

Müfessirler bu âyetlerde zikredilen bağışta bulunma ve fakirin hakkının zekât olduğuna dikkat çekerler.[955]. *Es-Süddîgibi bâzı müfessirler de bu âyetlerin hükmünün zekât âyetiyle neshedildiğini, yani hükmünün kaldırıldığını söylerler. Fakat buna katılmak mümkün değildir. Çünkü bu âyetlerin neshedildiğinî söylemeyi gerektirecek hiçbir delil yoktur.*

İzahını yaptığımız hadis de, öşre sünnetten delildir.

Kitap ve sünnetle sabit olan öşür, icma, yani âlimlerin ittifakıyla da sabittir. İslâm âlimleri, yerin mahsulünde sulanma durumuna göre onda bir veya yirmide bîr zekât verileceği hususunda ittifak etmişlerdir. Hadiste "kovalarla veya deve ile sulanan" ifâdesi her türlü sulamalar için geçerlidir. Konunun tafsilatı için Hanefî ve Şâfiilere Göre Büyük İslâm İlmihali ve Oruç Zekât isimli eserlerimize bakılabilir.[956].

Resûlullahın Hacılar İçin Duası

750. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle duâ etti:

"Allah'ım, hacıyı ve onun bağışlanma dilediği kimseyi bağışla."[957].

Haya İmandandır

751. İmran bin Husayn (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

*"Haya imandandır, iman da Cennettedir. Hayâsızlık kabalıktandır. O da Cehenneme götürür."**[958]***

7, 66, 514 numaralı hadislerin izahına bakınız.[959]

Hastaya Sıhhat Zamanında Yaptığı İbâdetlerin Sevabı Yazılır

752. Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor:

"Şüphesiz Allah hasta tuttuğu sürece hastaya sağdığında yapmaya devam ettiği amellerin sevabını daha fazla olarak yazar. Yolcuya da evinde iken işlediği amelinin karşılığından daha güzelini verir."[960]

İzah

İbni Battal, hadisin nafile ibâdetler için geçerli olduğunu, farzlara şümulü olmadığını, farzların hastalık ve yolculuk gibi sebeplerle kulun üzerinden farziyeti düşmeyeceğini ifâde eder.[961]

Buna göre bir kul sıhhatli iken farzların yanı sıra Allah rızası için namaz kılar, oruç tutarsa, hastalandığında bunları yapamasa bile Allah kendisi için yapmış olmaktan daha fazla sevap yazar. Çünkü Yüce Allah biliyor ki, o kulu hasta veya yolcu olmasaydı, o anda yapamadığı ibâdetleri eksiksiz olarak yapabilirdi. Onu fazladan olarak yaptığı ibâdetleri yapamaz hale getiren Kendisi olduğu için, sevabını vermeyi ihmal etmez. Nitekim bir başka hadiste kul hastalandığında Allah'ın sevapları yazan meleğe sıhhatli iken yaptığı ameller için yazdığı sevaptan daha çok sevap yazmasını emrettiği ve,

"Ben onu sizden daha iyi tanırım. Onu amel işlemekten alıkoyan da Benim" buyurduğu bildirilir.[962]

Yolculukta farzların dışındaki ibâdetlerin yapılamaması karşılığında sevap verilmesi, yolculukta meşakkat olduğu içindir.[963]

Buluğ Çağına Ermeden Üç Çocuğu Ölen Kimse

753. Amr bin Abese (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiğini rivayet ediyor:

"Allah Teâla şöyle buyurdu: "Benim rızam için sadaka verenlere sevgim hak olmuştur. Benim rızam için yardımlaşanlara sevgim hak olmuştur. Hiçbir mü'min erkek ve mü'min kadın yoktur ki, buluğ çağına ermeden üç çocuğu vefat etsin de Allah çocuklara olan rahmetiyle o kişiyi Cennete sokmasın."[964]

İzah

Hadisin başka rivayetlerinde iki çocuğu ölenin, hatta bir çocuğu ölenin de sabretmek şartıyla bu rahmete mazhar olacağı bildirilmiştir.[965]

Haricîler

754. Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

"Haricîler ateşin köpekleridir."

497, 670, 691 ve 720 numaralı hadislere ve izahlarına bakınız.[966]

Peygamberimizin Ümmetine Düşkünlüğü

755. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

Muaz bin Cebel Resûlullahı (s.a.v.) aramak için çıktı. Ancak onu bulamadı. Evinde aradı bulamadı. Sokak sokak onu aradı. Onun Sevap Dağında olduğu kendisine söylendi. Oraya çıktı. İnsanların Fetih Mescidine çıkmak için yol edindikleri mağarada onu gördü. Baktı ki Resûlullah (s.a.v.) secdede. Ben [Muaz] dağın tepesinden indim; o hala secdede idi. Ruhunumu teslim etti diye aklıma kötü şeyler geldi. Başını kaldırınca, "Ya Resûlullah, aklıma kötü şeyler geldi. Ruhunu teslim ettiğini sandım" dedim.

Resûlullah şöyle buyurdu:

"İşte burada bana Cebrail (a.s.) geldi ve 'Allah sana selam söylüyor ve ümmetine ne yapmamı istiyorsun?' diye soruyor" dedi. Ben, "Allah daha iyi bilir" dedim. Cebrail gitti, sonra tekrar geldi ve "Allah, 'Ümmetin hakkında seni üzmeyeceğim' buyuruyor" dedi. Bunun üzerine secdeye kapandım. Allah'a yaklaşmanın en iyi vesilesi secdedir."[967]

İzah

Her peygamber ümmetine düşkündü. Ama peygamberler içerisinde ümmetine ençok düşkün olan hiç şüphesiz Resûlullah idi. O, doğarken "Ümmetim" demiş, Miraca çıkıp Allah ile selamlaştığında ümmetini de bu selama dâhil etmiştir. Bâzı ibâdetleri farz olur da ümmetim güç yetiremez endişesiyle bırakmıştır. Her peygambere verilen kesin olarak kabul edilecek duâ hakkını âhirette ümmetine şefaat için ertelemiştir. Kabrinden

diriltildiğinde ümmetini soracak, haşir meydanında, mîzan başında, sırat üzerinde ümmeti ile ilgilenecektir.

İşte bu hadis de onun ümmetine olan düşkünlüğünü göstermektedir. Allah'ın "Ümmetin hakkında seni üzmeyeceğim" müjdesine "Acaba ruhunu mu teslim etti?" dedirtecek kadar uzun bir şükür secdesi ile karşılık vermiştir.

Hadiste dikkat çekilen bir diğer husus da Allah'a yakınlaşmanın en iyi vesilesi olarak secdenin gösterilmesidir. Evet, bir insanın sadece Allah'a secde etmesi, Onu Yaratıcıya yakınlaştıran mühim bir vesiledir.[968]

Nikahta Kadının İzni

756. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) babalarının kendilerini zorla evlendirdiği bir bakire ve dulun nikahını iptal etti.[969]

İzah

Bîr cemiyetin sağlam ve sıhhatli bir yapıya sahip olması, onu meydana getiren ailelerin sağlamlığına bağlıdır. Çünkü aile cemiyetin temel taşıdır. Aile yuvasının sağlam olması ise, gerek evlilik öncesi, gerek evlilik sonrası bâzı esaslara uymakla temin edilebilir. Dinimiz bu esasları en güzel şekilde açıklamıştır. İşte bu esaslardan birisi de, kızın hiçbir tesir altında kalmadan, kendisini isteyen erkekle evlenmeye razı olmasıdır. Kız razı olmadığı halde anne ve babasının zorlamasıyla gerçekleştirilen bir evlilik, uzun müddet

devam edemez. Etse de böyle bir evlilik çoğu zaman sıkıntıdan öteye geçemez. Hayat âdeta bir zindan olur.

Bunun içindir ki, Sevgili Peygamberimiz (a.s.m) bir hadislerinde evlilikte kadının rızâsının alınmasını tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Dul bir kadın kendisinin açıkça rızâsı olmadıkça, bakire bir kız da kendisinden izin alınmadıkça nikâh olunmaz."

Bunun üzerine orada bulunanlar, "Yâ Resulallah, bakire kızın rızâsı nasıl olur?" diye sordular. Peygamberimiz,

"Onun izni susmasıdır" buyurdu.[970]

Rızâsı alınmadan, zorla evlendirilen bir kız istediği takdirde nikâhtan vaz geçebilir. İşte yukarıdaki hadis bunu hükme bağlamaktadır. Konu ile ilgili bir başka hadîs de şöyledir:

Genç bir kız Peygamberimizin (a.s.m.) yanına geldi ve şöyle bir şikâyette bulundu: "Babam alt takabadan oluşunu benimle giderip mevkiini yükseltmek için beni erkek kardeşinin oğlu ile evlendirdi."

Bunun üzerine Resulullah (a.s.m.) kızı yapılan nikâhı kabul veya red etme hususunda serbest bıraktı. Böyle bir hakkı olduğunu öğrenen kız şöyle dedi:

"Yâ Resulallah, ben babamın yaptığı evliliği kabul ediyorum. Fakat babaların böyle bir evliliği yapmaya hakları olmadığının kadınlar tarafından bilinmesini istedim."[971]

Görüldüğü gibi, dinimize göre nikâhta dul olsun, bekâr olsun kadının rızâsı, izni alınmadan onu evlendirmek doğru değildir.[972]

Abdest Günahları Döker

758. Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

"Bir Müslüman abdest alırken elini yıkaması eli ile işlediği günahlarına keffâret olur, yüzünü yıkaması gözü ile işlediği günahlarına keffâret olur. Başını meshetmesi kulakları ile işlediği günahlarına keffâret olur. Ayaklarını yıkaması ayağı ile işlediği günahlarına keffâret olur. Sonra namaz kılarsa onun sevabı kendisine fazladan kalır."[973]

İzah

Abdest maddî kirlerden temizlenmeye sebep olduğu gibi, manevî kirlerden temizlenmeye de vesîledir. Mü'min, abdestle kalb ve ruhunu paslandıran manevî kirlerden de temizlenmiş olur. Yukarıdaki hadiste abdest alırken yıkanan uzuvlardan günahların nasıl döküldüğü ifâde edilir. Zikrettiğimiz kaynaklarda hadis biraz daha uzun olarak şöyle rivayet edilmiştir:

"Bir Müslüman abdest alırken ağzına ve burnuna su verdiğinde ağzıyla ve burnu ile işlemiş olduğu hatâları dökülür gider. Yüzünü yıkadığında yüzünden, hattâ iki göz kapaklan arasından günahları dökülür. Başını meshettiğinde hatâları başından; hattâ kulaklarından dökülür. Ayaklarını yıkadığı zaman ayakları ile işlediği hatâları ayaklarından; hattâ tırnaklarının arasından çıkar. Böylece o kul küçük günah ve hatâlarından temizlenmiş olur."[974]

Resûlullahın Hususiyetleri

758. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha on yıl hizmet ettim. Olan herşeyi Allah'tan bilip razı olduğu için yaptığım şeyi uygun bulup bulmadığını anlayamadım. Şayet hanımlarından bâzıları, "Eğer şöyle şöyle yapsaydın." "Niçin şöyle şöyle yapmadın" derlerse,

"Bırakın onu. Şayet o şeyi Allah dileseydi mutlaka olurdu" buyururdu.

"Resûlullahın kendi nefsi için hiçbir zaman intikam aldığını görmedim. Ancak Allah'ın bir yasağı çiğnendiği zaman yine Allah için insanların en çok öfkeleneni olurdu.

"Kendisine iki iş arzedilse, kolayında Allah'a isyan olmadığı takdirde en kolay olanını tercih ederdi. Kolay da olsa o şey Allah'a isyan ise o şeye karşı insanların en uzağı olurdu.[975]

İzah

Hadis Resûlullahın bâzı özelliklerini haber vermektedir. Bunlardan birisi kendisine hizmet eden Enes'e (r.a.) hiç bir zaman hoşnutsuzluk ifâdesi belirtmemesidir. Bununla ilgili yine Enes'in (r.a.) rivayet ettiği bir başka hadis şöyledir:

"Resûlullaha (s.a.v,) on yıl hizmet ettim. Bir kere olsun bana canı sıkılıp da "Öf demedi, "Niçin böyle yaptın?" da demedi, "Böyle yapsaydın" da demedi.[976]

Resûlullahın (s.a.v.) yapamadığı işler için Enes'i kınamamasının sebebi, hadiste de ifâde edildiği gibi, kadere olan teslimiyeti, Allah dilese idi o şeyin olacağına olan inancı idi.

Hadiste dikkat çekilen Resûlullahın (s.a.v.) bir diğer özelliği, kendi nefsi için intikam almayıp sadece Allah için intikam almasıdır.

Bir diğer hususiyeti ise Allah'a isyan olmadığı müddetçe karşılaştığı işlerin en kolayını yapmasıdır. Resûlullahın bütün bu hususiyetleri bizler için de örnek olmalıdır.[977]

Hacc-ı Ekber

759. İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) hacda, Kurban bayramı gününde iki cemre arasında durdu ve,

"Bu gün hacc-ı ekberdir" buyurdu.[978]

İzah

Hadiste geçen hacc-i ekber hakkında çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre hacc-ı ekber, ihrama girerken hem hac, hem de umre için niyet edilen ifrad hacadır.

Farz olan hacca, hacc-ı ekber, umreye de hacc-ı asgar diyenler olduğu gibi, Arefe günü Cuma'ya rastlayan farz bir hacca da hacc-ı ekber diyenler vardır. Böyle bir hac daha faziletlidir. Peygamberimiz bununla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Haccın Arefe günü Cuma gününe denk gelirse, en şerefli gündür." [979]

Kulak Çınladığında Salavat Getirmek

760. Ebû Râfî (r.a.) rivayet ediyor:

"Kulağınız çınladığında beni hatırlayıp bana salavât getirin." **[980]**

İzah

Bu hadisin başka rivayetinde *"Allah'ım, beni hayırla ananı Sen de an"* deyin ilâvesi vardır.[981]

Cami Yapmanın Fazileti

761. Ebû Zer (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Kim Allah için "katat" kuşunun yuvası kadar bir cami yapsa, Allah onun için Cennette bir köşk bina eder."[982]

Resûlullahın Medinelilere Bereket Duası

762. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) Medine için,

"Allah'ım, ölçülen ve tartılan şeyleri onlar için bereketlendir" diye duâ etti.[983]

Nimetçe Aşağıda Olanlara Bakmak

763. *Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:*

"Nimetçe kendinizden aşağıda olanlara bakınız, yukarıda olanlara değil. Çünkü kendinizden aşağıda olanlara bakmanız, Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini küçümsemememeniz açısıdan daha uygundur."[984]

Kan Dökmek Helak Olma Sebebidir

764. Ebu'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

"Mü'min, haram kılınan kanı dökmedikçe ibadetiyle yaşayışında huzurlu ve salih bir insan olmaya devam eder. Haram kan döktüğünde helâk olur."[985]

Yatsı Namazını Kılmadan Uyumak

765. Ebû Berze (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) yatsı namazını kılmadan önce uyumayı ve kıldıktan sonra konuşmayı nehyetti.[986]

İzah

Buradaki yasak vücup ifâde etmez, yani haram kılmaz. Bir insan yatsı namazını kılmadan önce uyursa veya yatsı namazını kıldıktan sonra konuşursa bir haram işlemiş olmaz. Buradaki birinci yasağın sebebi, kişi namazını kılmadan uyursa, kalkamayacağı endişesindendir. Gerçekten de uyuduktan sonra namaz için tekrar kalkmak insana zor gelir. Bu sebeple eğer yatılacaksa yatsı namazını kıldıktan sonra, rahat bir şekilde uyumahdır.

*İkinci yasağın, yani namazdan sonra konuşmama yasağının sebebi de, kişinin gününü namazla mühürlemesi, dünya kelamı konuşmaması içindir. Ancak dinî meselelerin konuşulmasında, dinî sohbetler yapılmasında hiçbir mahzur bulunmamaktadır. Nitekim Peygamberimizin kendisi de yatsı namazından sonra ümmetin meselelerini gecenin geç vakitlerine kadar konuşmuştur.**[987]*

Resûlullahın Evi İle Minberi Arasının Fazileti

766. Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Evimle minberim arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de Cennetin yüksek bahçelerinden biridir."[988]

Ruhsatları Kabul Etmek

767. Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittim:

"Allah bazı şeyleri farz kılmıştır, onları kaçırmayın. Bazı sınırlar çizmiştir, onları çiğnemeyin. Bir çok şeyde de unutmadan münezzeh olduğu halde sükut etmiştir. Onlara kendinizi zorlamayın. Allah'tan bir rahmet olarak o ruhsatları kabul edin."[989]

İzah

Dinimize göre bir şey yasaklanmamışsa, hakkında hüküm bildirilmemişse, "Eşyada asıl olan ibâhedir" hükmü gereği helâldir.

Hadisin son kısmında unutmadan münezzeh olan Allah'ın açılmadağı hususlar, Allah'ın bir rahmeti olarak ifâde edilmiş ve bu ruhsatların kabul edilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.[990]

Gücü Yetenin Öfkesini Yutması

768. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Gereğini yapmaya gücü yettiği halde öfkesini yutan kimseyi Allah kıyamet gününde hurilerden seçmesi için serbest bırakır. Kim bir köleyi (kulu) evlendirirse Allah kıyamet gününde onun başına saltanat tacı koyar." [991]

İzah

Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği bir hadiste de böyle kimsenin kalbini Allah'ın güven ve imanla dolduracağı bildirilmiştir.[992]

Şüpheli Şeylerden Sakınmak

769. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"İbâdetin en üstünü dinî konularda ince anlayıştır. En üs tün dindarlık da şüpheli şeylerden sakınmaktır."[993]

İzah

Dinî konularda ince anlayış, ibâdetin en üstünü olarak vasıflandırılıyor. Çünkü dinî konularda ince anlayış sahibi ibâdetini bilerek yapar, şeytanın vesvesesine aldanmaz.

Hadiste şüpheli şeylerden sakınmanın da en üstün dindarlık olduğu nazara veriliyor. Şüpheli şeylerden sakınmaya "verâ" denir. Konu ile ilgili daha başka hadisler de vardır. Bunlardan bir kaçı şu mealdedir:

"Herşeyin bir temeli vardır. İmanın temeli, haram ve şüpheli şeylerden titizlikle kaçınmaktadır."[994]

"Helal de bellidir, haram da bellidir. Öyle ise seni şüphelendiren şeyi bırak, şüphelendirmeyen şeye bak."[995]

"Şüpheli şeylerden sakınan şerefini ve dinini korumuş olur. Şüpheli şeylere giren harama da düşer. Böylelerin durumu, tıpkı koruluğun etrafında koyunlarını otlatan çoban gibidir. Her an o koruya dalabilir." [996]

Mahşer Günü Hesaba Çekilmeyecek Olanlar

770. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

"Üç grup insan vardır ki, kıyametin dehşetli korkusu onları etkilemez. Onlar hesaba da çekilmezler. Yaratıkların hesabı bitinceye kadar onlar miskten tepeler üzerindedirler. Bu üç grup:

***1.** Allah rızâsı için imam olan ve cemaatin kendisinden memnun kaldığı imam.*

***2.** Allah rızası için insanları namaza çağıran müezzin.*

***3.** Kendisiyle Rabbi ve efendisi arasındaki haklara dikkat eden köle."* [997].

İzah

Allah Peygamberimize (s.a.v.) ümmetinden bir grubu hesapsız olarak Cennete sokacağı vaadinde bulunmuştur. Hadiste hesapsız olarak Cennete girecek olan üç grup insana dikkat çekilmektedir. Başka hadislerde de şehitlerin ve geceleyin ibâdetle meşgul olan kulların hesaba çekilmeyecekleri bildirilmiştir.[998].

Ayıp Örtmek

771. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) Resûlullahtan (s.a.v.) şunu işittiğini rivayet ediyor: *"Kim bir din kardeşinin bir ayıbını görür de onu örterse, Cennete girer."*[999].

İzah

Konu ile ilgili bir başka hadis şu mealdedir:

"Kim mü'min kardeşinin ayıbı örterse, Allah da kıyamet gününde onun ayıbını örter. Kim Müslüman kardeşinin ayıbını açığa vurursa, Allah da onun ayıbını açığa vurur. Hatta o ayıbı evinde yapsa dahi, kendisini rezil eder."[1000]

Ölmek Üzere Olanlara İman Telkini

772. Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ölmek üzere olanlarınıza "Lâilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur)" cümlesini telkin ediniz. Ve "İmanında sebat et, sebat et! Kuvvet ancak Allah'tandır" deyiniz.[1001]

İzah

İbni Mâce'de bu hadis şöyledir:

Resûlullah (s.a.v.),

"Ölmek üzere olanlarınıza 'Lâilâhe illalla-hü'1-Halîmü'l-Kerîm. Sübhanallahi Rabbi'l arşi'1-azîm. Elhamdülillahi Rabbil âlemin' demesini telkin edin" buyurdu.

Yanınındakiler, "Ey Allah'ın Resulü, bunu sağ olanlara telkin nasıldır?" diye sordular.

Resûlullah,

"Daha güzeldir, daha güzeldir" buyurdu.

İnsan için en mühim mesele, kabre imanla gitmektir. İmanda son âna itibar edildiği ve son anda şeytanın çeşitli vesveselerle mü'minin imanını kapmaya çalıştığı içindir ki, Peygamberimiz ölüm halindeki bir mü'mine iman telkininde bulunmayı tavsiye etmiştir. En tehlikeli ânını yaşayan mü'mine şeytanla olan mücâdelesinde yardımcı olmayı istemiştir.

Böyle bir telkin yapılacağı zaman, önce hastanın yanında ve ona işittirecek bir sesle ya kelime-i şehadet veya kelime-i tevhid getirilerek hatırlatılır ve tekrar edilir. Hastanın kelime-i tevhidi bir defa söylemesi kâfidir, tekrar etmesine lüzum yoktur. Şayet hasta bir defa kelime-i tevhidi söyleyebilirse, son sözünün bu mübarek söz olması için, yanında bulunanlar onu artık konuşturmamalıdırlar.

Ancak hastaya "Haydi sen de söyle" gibi birşey denilmez. Söylemesi için ısrar da edilmez. Çünkü insan bu halde iken büyük bir sıkıntı, acı ve iztırap içinde bulunmaktadır. Belki farkında olmadan veya tam düşünmeden tekrar edilenleri reddedebilir, "Söylemiyorum" diyebilir.

Ayrıca bu telkini, hatırlatmayı hastanın sevdiği birisinin yapmasında fayda vardır. Çünkü insan, sevdiği ve sesine ünsiyet duyduğu bir yakınının teklifini reddetmez, onun dediklerini tekrar etmekten çekinmez.

Diğer bir husus, ölmek üzere olan bir hastadan kelime-i tevhid söylemesi istenildiğinde "Hayır" diyorsa, bu sözünün kelime-i tevhid için olduğu kesin değildir. O anda imanını almak için gelen şeytana da "Hayır" diyor olabilir. Nitekim hadis âlimlerinden ve mezheb imamlarından İmam Ahmed bin Hanbel ve İmam Ebû Cafer-i Kurtubî ile ilgili şu iki hatıra bunu göstermektedir:

İmam Ahmed'in oğlu Abdullah anlatıyor: "Babam İmam Ahmed vefatı yaklaştığında bayılıyordu. Benim elimde de çenesini bağlamak için bir bez

vardı. Ayılınca, 'Hayır, defol, defol' diye bağırdı. Ben, 'Babacığım, bunu kim için söylüyorsun?' diye sordum. Şu cevabı verdi:

"'Şeytan karşıma dikilmiş parmak uçlarını ısırıyor, 'Ey Ahmed' diye bana fitne veriyordu. Ben de 'Hayır, defol' diyerek onu kovdum."

İmam Ca'fer-i Kurtubî'ye, ölmek üzere iken "Lâilâhe illallah de" diyerek telkinde bulundular. Baygın bir halde bulunan İmam Cafer-i Kurtubî, biraz kendisine geldiğinde bu hareketinin sebebini sordular, şu cevabı verdi:

"Sağ ve solumdan yanıma iki şeytan geldi, birisi Yahudiliğin en hayırlı din olduğunu söyleyerek benim de Yahudi olarak ölmemi istedi. Diğeri de Hıristiyanlığın en hayırlı din olduğunu benim de bu o din üzere ölmemi söyledi. Ben de onlara, 'Hayır, hayır. Bunu siz söylüyorsunuz. Doğrusu Öyle değil' dedim."[1002]

Hattâ ölmek üzere olan bir insandan küfrü gerektiren bir söz sadır olsa bile, onun imansızlığına hükmedilemeyeceği hususunda kurtarıcı bir fetva da vardır.[1003] Çünkü, böyle bir insan her ne kadar diliyle böyle bir sözü söylemiş olsa da, kalbi durumunu sadece Allah bilir. Bize düşen, o insanın Müslüman olarak öldüğüne inanmak, şehâdet etmek ve cenazesine Müslüman muamelesi yapmaktır. Ayrıca bu böyle birinin ağzından şayet çirkin ve normalde söylendiğinde küfrünü gerektirecek sözler çıkmışsa, bu sözü duyanlar, yaymamalı, gizlemelidirler. Zira o anda kişinin aklı başından gitmiştir. Söylediği sözlerden dolayı bizler onun inkârına hükmedemeyiz. Doğrusunu Allah bilir.[1004]

Kur'ân Okumanın Ve Ona Uymanın Faydası

773. Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim gece gündüz Kur'ân okur, helâlini helâl, haramını haram bilirse Allah onun etini ve kanını Cehenneme haram kılar. Kıyamet günü olunca da o Kur'ân kendisi için bir kurtuluş vesikası olur."[1005]

Bedir Savaşına Katılanların Fazileti

774. Ebû Seleme bin Abdurrahman babasından rivayet ediyor:

Talha bin Übeydullah Âmir bin Füheyre hakkında ileri geri konuştu. Resûlullah (s.a.v.) onu şöyle ikaz etti:

"Yavaş ol ey Ebû Talha! Çünkü senin gibi o da Bedir Savaşında bulundu. En hayırlınız azâdlı kölelerine daha iyi davranandır."[1006]

İzah

Talha bin Übeydullah (r.a.), bir hadiste Cennetle müjdelenen on Sahabîden birisi idi. Âmir bin Füheyre (r.a.) ise azadlı bir köle idi. Peygamberimiz Talha'nın (r.a.) Âmir bin Füheyre (r.a.) hakkında ileri geri konuşmasını hoş karşılamadı.

Hadiste, Amir bin Füheyre'nin de (r.a.) Talha (r.a.) gibi Bedir Savaşına katıldığına dikkat çekilmektedir.

Müşriklerle yapılan ilk savaş olan ve İslâm ordusunun kesin bir zaferi iîe sonuçlanan Bedir Savaşı, Müslümanların var veya yok olma savaşı idi. Bu yönü ile İslâm tarihinde çok önemli bir yeri ve bu savaşa katılan Sahabîlerin Allah indinde büyük bir derecesi vardı. Bir defasında Cebrail

(a.s.) Peygamberimize gelmiş ve "Bedir Savaşına katılanların aranızdaki derecesi nasıldır?" diye sormuştu. Resûlullah (s.a.v.),

"Biz onları Müslümanların en üstünlerinden ve en hayırlılarından sayarız" buyurmuştu.

Cebrail (a.s.), "Bizde de böyledir. Biz de meleklerden Bedir'e katılanları meleklerin üstünü ve hayırlısı sayarız" dedi.[1007]

Bedir Savaşına katılanların faziletini bildiren bir hadis de şöyledir:

"Ola ki, Allah Bedir gazilerinin hallerine vakıf olmuş da 'Dilediğinizi yapın. Sizi affettim' buyurmuştur."[1008]

Mahşerden Bir Sahne

775. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"*Kıyamet günü peygamberler mahşer yerine gelmek üzere hayvanların sırtında diriltilirler. Salih (a.s.) devesinin sırtında mahşer yerine sevk edilir. Çocuklarım Hasan ve Hüseyin Adva isimli devemin sırtında sevkedilir. Ben Burak üzerinde sevkedilirim. O, adımlarını gözümün görebildiği en uzak noktaya atar.*

Bilal Cennet develerinden bir devenin üzerinde sevk edilir. Net bir sesle, şehadetlerin hakkını vere vere ezan okur. "Eşhedü enne Muhammedün Resûlullah=Ben şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın Resulüdür" dediğinde gelmiş geçmiş bütün mü'minler de aynı şehadeti getirirler. Bu, dünyada iken kendilerinden kabul edilenlerden kabul, reddedilenlerden ise reddedilir."[1009]

İzah

İnsanlar kabirlerinden kalktıktan sonra, kimi yaya, kimi binekli, kimi de sürünerek olmak üzere toplanma yeri olan mahşer meydanına sevk edileceklerdir. Hadis, bu sevk esnasındaki bir sahneyi haber vermektedir. O da peygamberlerin hayvanların sırtında diriltileceğidir. Hadiste açıkça haber verilmese de bu hayvanlar Cennetten getirilecektir. Salih (a.s.) bir mucize olarak kayadan çıkardığı devesinin üzerinde olacak, Hasan ve Hüseyin (r.a.) Resûlullahın Advâ isimli devesinin üzerinde, Resûlullah da diğer peygamberlerden farklı olarak Burak ile mahşer yerine gidecektir. Burak, Cennetten getirilen bir hayvandır. Peygamberimiz miraca yükseldiğinde Mekke'den Mescid-i Aksa'ya Burak ile gitmiştir. Hadiste, Burak'ın çok hızlı bir binek olduğuna dikkat çekilmektedir.

Hadiste Resûlullahın müezzini Hz. Bilal'in de Cennet develerinin birisinin üzerinde olacağı ve ezan okuyacağı, bütün Müslümanların onun "Eşhedü enne Muhammedün Resûlullah" sözünü tasdik edeceği, ancak bunun dünyada ezana lakayt kalanlardan kabul edilmeyeceği bildirilmektedir.[1010]

Kölenin Efendisi Üzerindeki Hakları

776. İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

"Kölenin efendisi üzerinde şu üç hakkı vardır:

***1.** Namazında acele ettirmemek.*

***2.** Yemek yerken kaldırmamak.*

***3.** Ve karnını iyice doyurmak."*[1011]

İkindi Namazının Sünneti

777. Ali (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ikindi namazından önce dört rekat namaz kılardı. [1012]

İzah

Namazlardan önce ve sonra kılınan sünnetler bir yerde farz namazların tamamlayıcısı hükmündedir. Bu tamamlama iki şekilde düşünülebilir. Birincisi fazlarda yapılan eksiklerin, kusurların affedilmesine vesile olur. İkincisi, kıyamet gününde farz namazları eksik gelen kimsenin namaz borcu kıldığı nafile namazlardan tamamlanır. Nitekim Peygamberimiz bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifâde etmişlerdir:

"Kıyamet günü kulun amelinden ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Eğer namazının hesabını tam verirse kurtulmuştur. Eğer tam vermezse iflas etmiştir. Eğer farz namazlarından bir eksiği varsa Allah Teâla [kendisi çok iyi bildiği halde], 'Kulumun nafile namazları olup olmadığına bakın' buyurur. Eğer nafile namazları varsa, farz namazlarındaki eksikliği, bu nafilelerle tamamlanır."[1013]

Nafile namaz kılmak ayrıca Peygamberimizin şefaatine vesîledir ve kılınmasında pekçok sevap vardır. Bu namazların faziletiyle ilgili olarak bir çok hadîs mevcuttur. Bunlardan birisinin meali şöyledir:

"Kim gece ve gündüz on iki rekât namaz kılmaya devam ederse, Cenâb-ı Hak ona Cenneti nasip eder. Bunlar: Öğlenin farzından önce dört rekât, Öğlenin farzından sonra iki rekât, akşamın farzından sonra iki rekât,

yatsının farzından sonra iki rekât, sabahın farzından önce iki rekâttır." [1014]

Peygamberimiz bir hadislerinde de yukarıda saydığımız on iki rekât sünnet namazları kılanlar için Cennette bir ev yapılacağını müjdelemiştir. [1015]

Çeşitli hadislerinde ümmetini sabah ve öğle namazının sünnetini kılmaya ayrıca teşvik eden Peygamberimiz (a.s.m.), yukarıdaki hadislerinde de ikindi namazının sünnetini kılmaya ümmetini teşvik etmiştir. Konu ile ilgili başka hadislerde vardır. Bunlardan ikisi şu mealdedir:

"İkindi namazının farzından önce dört rekât namaz kılan kimseye Allah rahmetini bol kılsın."

"Kim ikindi namazının farzından önce dört rekât kılarsa, ona Cehennem ateşi dokunmaz."[1016]

Giyinmiş, Fakat Çıplak Kadınlar

778. Abdullah bin Ömer (r.a.) Resûlullahın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Ümmetimin son zamanlarında görünüşte giyinik, fakat aslında çıplak kadınlar olacaktır. Bunların başları, deve hörgücü gibidir. Onlara lanet edin. Şüphesiz bu kadınlar lanetlenmişlerdir."[1017]

İzah

Müslim'deki rivayet şöyledir:

"Cehennem ehlinden iki sınıf insan vardır ki, bunları dünyada henüz görmedim. Birisi, ellerinde sığır kuyruğu gibi sopalarla insanları döverler. İkinci grup da bâzı kadınlardır ki, görünüşte giyinik, fakat aslında çıplaktırlar. Salınarak yürürler.[1018] *Bunların başları, saçlarını üst tarafa bağladıklarından deve hörgücü gibidir.*

Bunlar Cennete giremeyecekleri gibi, kokusunu dahi duyamayacaklardır. Oysa Cennetin kokusu çok uzak mesafeden alınır."

Başka hadislerde bildirildiğine göre Cennet kokusu beşyüz yıllık veya bin yıllık mesafeden duyulur.[1019]

Dinimizin emirlerinden birisi de tesettürdür. Tesettür, farklı ölçülerde de olsa buluğ çağına gelen kadın erkek her Müslümanın örtünmesi farzdır. Bu konuda Kur'ân'da şöyle buyurulur:

"Mü'min kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını da korusunlar. Zînetlerini ise görünmesi zarurî olan kısımlar müstesna, açığa vurmasınlar. Baş örtülerini de yakalarının üzerini kapatacak şekilde iyice örtsünler...."[1020]

"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin hanımlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar."[1021]

Kur'ân'da tesettür emredilmekle beraber, giyilecek elbisenin vasıfları açıklanmamıştır. Bunu hadislerden öğreniyoruz. Konunun tafsilatını Hanımlara Fetvalar isimli eserimize havale ederek burada izahını yaptığımız hadis üzerinde duracağız.

Tesettürde giyilecek elbisede dikkat edilmesi gereken özelliklerden birisi de altını gösterecek kadar ince olmamasıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) ince bir elbise ile huzuruna gelen baldızı Hz. Esmâ'dan yüzünü çevirmiş ve ona örtünmesini emretmiştir.[1022] *Çünkü giyimekten maksat vücudu*

örtmektir. Oysa böyle elbiseler kadını daha cazip göstererek karşı tarafı tahrik edeceğinden fitneye sebep olur.

Tesettürde ince elbise giyilmesini yasaklayan Peygamberimiz (s.a.v.) gayb âleminin gizli perdesinin arkasından zamanımıza bakarak vücudunun tenini gösterecek kadar ince elbise giyinen kadınları "giyinmiş fakat çıplak" olarak vasıflandırmış ve "Cennetin kokusunu dahi duyamayacaklarını" bildirmiştir.

Kadının kalça, bel ve göğüslerini büyüklük ve şekil itibarıyla belli edecek şekilde dar olan elbise giyen kadınlar da "giyinmiş, fakat çıplak" kadınlar grubuna dahildir.[1023]

Müslümanları Rahatsız Etmekten Sakınmak

779. Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

"Soğan ve sarımsak yiyen bizden ve camilerimizden uzaklaşsın ve evinde otursun."

*26. hadisin izahını bakınız.****[1024]***

Bâzı Kıyamet Alâmetleri

780. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) başını hilâle çevirdi ve şöyle buyurdu:

*"Kıyametin yaklaştığının bir alâmeti de da hilalin erken görülmesidir. Öyle ki, 'Bu hilal iki geceliktir' denilir. Mescidler yol edinilir ve âni ölümler görülür."****[1025]***

İzah

Peygamberimiz (s.a.v.) bu hadislerinde üç kıyamet alâmetine dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi, hilâl'in erken görülmesi, buna rağmen görenlerin onu iki günlük zannetmesidir. Atmosferde meydana gelen bâzı değişiklikler buna sebep olabilir.

Kıyamet alâmetlerinden ikincisi, mescidlerin yol edilmesi, üçüncüsü de ani ölümlerin çoğalmasıdır. Günümüzde, deprem, terör, trafik kazası, uçak düşmesi, kalp kirizi gibi sebeplerle âni ölümler bir hayli çoğalmıştır. [1026]

İhlâs Sûresini Çok Okumak

781. Câbir bin (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim her gün elli defa İhlas Sûresini okursa kıyamet gününde kabrinden şöyle çağrılır:

"Kalk! Ey Allah'ı öven zat, Cennete gir!" **[1027]**

İzah

İnancımıza göre Allah'ın takdir ettiği bir zamanda kıyamet kopacak, bütün canlılar vefat edecek, yine Allah'ın takdir ettiği bir zaman toprak altında bekledikten sonra, yeniden diriliş gerçekleşecektir. Bu diriliş esnasında herkes niyetine göre ve öldüğü hal üzere diriltilecektir Yine herkes durumuna göre çağrılacak, kâfir ve isyankar sesler korkunç seslerle ve azap tehdidiyle çağrılırlarken, Allah'ın sevgili kulları hoş bir sesle ve

Cennet müjdesi ile çağrılacaklardır. Hadiste, İhlâs Sûresini çok okuyanların kabirlerinden, "Kalk! Ey Allah'ı öven zat, Cennete gir" diye müjde ile çağırılacakları bildirilmektedir. Mahşerde kimin nasıl dirileceği hususunda Ölümden Sonra Diriliş İsimli eserimize bulabilirsiniz.[1028]

Namaz Ateşi Söndürür

782. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Allah'ın her namaz vaktinde şöyle seslenen bir meleği vardır: "Ey Ademoğulları! Kendi elinizle tutuşturduğunuz sizi yakacak olan ateşi namazla söndürmek için kalkınız."[1029]

Sabah Namazından Sonra Allah'ı Zikretmek

783. Hz. Hasan (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikrederse, bu kendisi için mutlaka Cehenneme karşı bir örtü olur."

811 numaralı hadise bakınız.[1030]

Resûlullahın Sidretü'l-Münteha'da Gördüğü Dört Nehir

784. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

"Sidretü'l-Münteha'ya yükseltildiğimde dört nehirle karşılaştım. İkisi zahir, ikisi bâtındı. Zahir olanlar Nil ve Fırat idi. Bâtın olanlar da Cennetin iki nehriydi.

Sonra bana üç bardak verildi. Birinin içinde süt, birinin içinde bal, diğerinin içinde de şarap vardı. Ben hemen içinde süt olan bardağı aldım ve içtim. Bana, "Sen ve ümmetin doğrusunu yaptınız" denildi."[1031]

İzah

Müslim'de Mâlik bin Sa'sa'dan (r.a.) bu hadis uzun bir şekilde rivayet edilir. Buradaki hadis o rivayette şöyle geçer:

"Nebiyyullah (s.a.v.) dört nehir gördüğünü, bunların asıllarından iki zahir, iki de bâtın nehir çıktığını anlattı. Ve buyurdu ki:

"Ey Cebrail, bu nehirler nedir?" dedim.

Cebrail (a.s.) şöyle dedi:

"Bu bâtını nehirler Cennette bulunan iki nehirdir. Dıştaki nehirler ise Nil ve Fırat'tır."[1032]

Hadisin ikinci kısmı da Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivayet ettiği hadisin bir kısmında şöyle geçer:

"Bana iki kab getirdiler. Birinde süt, diğerinde şarap vardı. Bunların hangisini istersen onu al" dediler. Ben sütü alıp içtim. Bardakları getiren zât bana, 'Fıtrata uygun olanı tercih ettin. Şayet şarabı alsaydın ümmetin azardı' dedi."

Peygamberimize süt ve şarabın takdim edilmesi ve birini seçmesini istemesi, o zaman şarap henüz haram kılınmadığı içindir. Şarap haram olmadığı halde Resûlullah fıtrata uygun olanı, yani sütü seçmiştir.[1033]

Kur'ân'ın Sahabe Üzerindeki Tesiri

785. Cübeyr bin Mut'im (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullaha (s.a.v.) geldim. O Ashabına sabah namazını kıldırıyordu. Onun,

"Ona mâni olacak yoktur" dediğini işittim.

"Rabbinin azabı muhakkak gelecektir. Ona mâni olacak yoktur"[1034]

âyetlerini okuyordu. Sesi dışarı çıkıyordu. Bu kalbimi çarptı sandım. [1035]

Resûlullahın Hz. İmran'a Öğrettiği Dua

786. İmran bin Hüsayn (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bana,

"Ey İmrân!" buyurdu.

"Buyur" dedim.

"Şöyle de" buyurdu:

"Allah'ım, işimi yoluna koymam için Senden hidâyet diliyorum. Ve nefsimin şerrinden Sana sığınıyorum."[1036]

Köleyi Hürriyetine Kavuşturmak

787. Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim Müslüman bir köleyi hürriyetine kavuşturursa, Onun her azasına karşılık Allah o kimsenin bir azasını Cehennemden kurtarır."[1037]

İzah

Köleliği başlatan bir din olmayan İslâmiyet, onu vahşi ve gaddar bir suretten medenî bir şekle sokmuştur. Her fırsatta da köleleri hürriyetine kavuşturmayı teşvik etmiştir. Bu hadis de köle azadına teşvik eden hadislerden birisidir. Konu hakkında tafsilatlı bilgi için Hanımlara Fetvalar isimli eserimizin 52-62. sayfalarına bakılabilir.[1038]

Borçlu Olarak Ölmek

788. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Ölen bir mü'minin ruhu, borcu olduğu sürece tutukludur."[1039]

İzah

İbni Mâce'de hadis şöyledir:

"Ölen mü'minin ruhu, üzerindeki borç ödeninceye kadar borcundan dolayı tutukludur."

Borçlu ölerek vefat eden bir kul eğer Cennetlikse, borcu ödeninceye kadar ruhu Cennete gitmez. Ancak borcu ödendikten sonra Cennete gider. Bu hüküm borcuna lakayt olanlar veya ödeme düşüncesi taşımayanlar içindir. Kişi borcunu ödeme niyetinde olduğu halde imkan bulamadığı için ödeyemeden vefat ederse, şayet kul Cennetlik biri ise ruhu tutuklu olmaz, Cennete gider. Mahşer gününde de Allah hak sahibini memnun ederek böyle kulunu sıkıntıdan kurtarır.

Hadîs, mirasçıları ölenin borcunu ödemeye teşvik etmektedir.

Borçlanma ve tehlikeleri ile ilgili geniş bilgi için Faiz Ticâret isimli eserimize bakılabilir.[1040]

Devlet Malına Hıyanet Edenlerin Mahşer Yerindeki Durumu

789. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) devlet ve millet malına hiyanetten söz etti. Şöyle buyurdu:

"Biriniz Kıyamet gününde omuzunda bağıran bir deve ile gelmekten sakındırırım."[1041].

İzah

Müslim'de hadis çok uzun olarak yer alır. Şöyledir:

"Resûlullah (a.s.m.) bir gün aramızda iken ayağa kalkıp, devlet ve millet malına hıyanetten söz etti. Bu işi yapanı ve bunun varacağı âkibetin dehşetini çok büyüttü. Daha sonra şöyle buyurdu:

"Sakın ola ki, içinizden birini kıyamet gününde omuzunda bağırmakta olan bir deve ile gelirken görmeyeyim. Bu kimse o gün bana, 'Yâ Resûlallah, bana yardım et' der. Ben de ona, 'Hayır! Senin için hiçbir şey yapamam. Çünkü ben sana dünyada iken başına geleceği bildirmiştim' derim.

"Sakın ola ki, içinizden birini kıyamet gününde omuzunda kişneyip bağıran bir at ile gelirken görmeyeyim. Bu at hırsızı olan kimse o gün bana, 'Yâ Resûlallah, bana yardım et' der. Ben de ona, 'Hayır! Senin için hiçbir şey yapamam. Çünkü ben bunu sana daha önce bildirmiştim' derim.

"Sakın ola ki, içinizden birini kıyamet gününde omuzunda feryat eden bir insanla geldiğini görmeyeyim. Bu kimse o gün bana, 'Yâ Resûlallah,

bana yardım et' der. Ben de ona, 'Hayır! Senin için hiçbir şey yapamam. Çünkü ben sana dünyada iken başına geleceği bildirmiştim' derim.

"Sakın ola ki, birinizi kıyamet gününde omuzunda sallanan bir elbise ve kumaşla gelirken görmeyeyim. Bu kimse o gün bana, 'Yâ Resûlallah, bana yardım et' der. Ben de ona, 'Hayır! Senin için hiçbir şey yapamam. Çünkü ben sana dünyada iken başına geleceği bildirmiştim' derim.

"Sakın ola ki, içinizden birini kıyamet gününde omuzunda altın ve gümüşle gelirken görmeyeyim. Bu kimse o gün bana, 'Yâ Resûlallah, bana yardım et' der. Ben de ona, 'Hayır! Senin için hiçbir şey yapamam. Çünkü ben sana dünyada iken başına geleceği bildirmiştim' derim."[1042]

Kararda Aceleci Olmamak

790. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Bir adam yeni evlenmişti. Resûlullah (s.a.v.) bir orduyu sefere gönderdi. O kişiyi de onlarla birlikte gönderdi. Sefer dönüşünde o adam acele ile ailesinin yanına geldi.Hanımım kapıda ayakta bekler buldu. İçine kıskançlık doğdu. Hanımını vurmak için mızrağını hazırladı.

Hanımı ona, "Acele etme! Eve bir bak" dedi.

Adam içeri girdi, yatağın üzerine uzanmış iri bir yılan gördü. Onu öldürdü, kendi de öldü.

Bu haber Resûlullaha ulaştığında,

"Bu evlerin cinlerden sakinleri vardır." dedi, ve cinleri [bu yılanları] öldürmeyi nehyetti.[1043]

İzah

Muvatta'da bu hadis Ebû Said el-Hudrî'nin (r.a.) rivayet ettiği şekliyle şöyledir:

Yeni gerdeğe girmiş bir genç vardı. Bu genç Resûlullah ile beraber Hendek savaşına katıldı. Resûlullah (s.a.v.) Hendekte iken bu genç Resûlullaha geldi ve şöyle dedi:

"Ya Resûlallah! Ben yeni evliyim, bana izin ver." Resûlullah ona izin verdi ve kendisine şu tembihte bulundu:

"Silahını yanına al. Çünkü Benî Kurayza Yahudilerinin sana birşey yapmalarından korkuyorum."

Genç evine gittiğinde, hanımını iki kapı arasında ayakta dururken gördü. Onu kıskandı, vurmak için elini mızrağa uzattı.

Hanımı ona, "Evine girip içeridekini görmeden acele etme" dedi.

Genç eve girdi, yatağın üzerinde kıvrılmış bir yılan gördü. Ona mızrağını sapladı. Sonra dışarı çıkarıp mızrağını eve dikti. Yılan mızrağın ucunda titredi, genç de hemen öluverdi. Genç mi, yoksa yılan mı daha önce öldü bilinmiyor. Bu durum Resûlullaha anlatıldığında şöyle buyurdu:

"Medine'de Müslüman olmuş cinler vardır. Onlardan birini görürseniz üç gün zaman tanıyın. Sonra [hâlâ gitmezse] isterseniz öldürün. Çünkü o şeytandır."[1044]

Yatmadan Önce Yapılacak İşler

791. Câbir (r.a.) rivayet ediyor:

"Yatarken kaplarınızın ağzını kapatın, su kaplarınızın ağzını bağlayın, kapılarınızı kapayın, yanan ateşi söndürün. Çünkü şeytan kapalı kapıyı

açamaz, su kabının bağını sökemez, kapların örtülerini kaldıramaz. Küçük yaramaz da [fare] insanların evlerini çok çabuk ateşle doldurabilir."[1045]

İzah

Bu hadisin başka rivayetlerinde son cümle,

"Bunları yaparsanız size zararları dokunmasına Allah tarafından izin verilmez" şeklindedir.[1046]

Dinimizin Atıcılığa Verdiği Önem

792. Behz bin Hakîm babasından, o da dedesinden rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) ok atan ve "Vallahi vuramadın, vallahi vurdum" diyen bir topluluğa uğradı. Onlar Resûlullahı görünce durdular. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Atın. Ok atanların yeminleri geçersizdir. Onda yemini bozma vebali ve keffaret söz konusu değildir."[1047].

İzah

Zaman zaman dikkat çektiğimiz gibi, dinimiz atıcılığa çok büyük değer vermektedir. Bunu da bir oyun eğlence olduğu için değil, savaşta çok tesirli bir vasıta olduğu için yapmaktadır. Bu ve benzeri hadisler o gün ok atmayı teşvik ediyordu. Günümüzde ise en gelişmiş silahları kullanmayı, onlarla atış talimi yapmayı teşvik etmektedir.

Hadiste Peygamberimiz (s.a.v.) atış talimi yapanların "Vallahi vurdum, vallahi vuramadın" şeklindeki sözlerinin yemin sayılmayacağı, bundan

dolayı keffaret gerekmeyeceği bildirilmektedir. Bu, lağv yeminidir. Kasdî olarak yapılmadığı için keffaret gerekmez. Bununla ilgili bir âyet meali şöyledir:

"Allah sizi yanlışlıkla veya yanılarak ettiğiniz yeminlerden dolayı mes'ul tutmaz; fakat kalbinizle kazandıklarınızdan, yalan yere ettiğiniz yeminle ve yeminlerinizi yerine getirmemekle kazandığınız günahtan mes'ul tutar."[1048]

Kabe'nin Putlardan Temizlenmesi

793. Abdullah bin Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah fetih gününde Mekke'ye girdiğinde Kabe'nin üzerinde 360 adet put vardı. İblis kendileri için ayaklarını kurşunla sâbitleştirmişti. Resûlullah beraberinde asa vardı. Onunla dokunduğu her put yüz üstü düşüyordu. Resûlullah o esnada,

"Hak geldi, bâtıl yok oldu. Muhakkak ki bâtıl yok olup gidicidir" ***[1049]***

Bütün putların üzerinden böyle geçti.[1050]

İzah

Başka rivayetlerde putların Kabe'nin üzerinde değil, çevresinde olduğu bildirilmiştir.[1051] Asası ile dokunmasını Peygamberimize Cebrail bildirmişti.[1052]

Namaz Günahları Döker

794. Selmân-ı Fârisî (r.a.) rivayet ediyor:

"Müslüman, günahları başı üzerine konmuş olarak namaz kılar. Her secde ettiğinde başından dökülür. Namazını bitirince artık bütün günahları dökülmüş olur."[1053]

Cuma Günü Gusletmek

795. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:

*"Ergenlik çağına gelen erkek ve kadın herkesin Cuma günü gusletmesi vaciptir."****[1054]***

İzah

Zikrettiğimiz bâzı kaynaklarda "Misvak kullanmak ve bulabilirse güzel koku sürünmek" de ilâve edilmiştir.

Cuma günü gusletmenin vacip olması, dînî vacip değil, ahlâkî vaciptir. Yani ahlaken gereklidir. Bir hadiste bildirildiğine göre Cuma günü yıkanması Müslümanların kişi üzerindeki haklarındandır.[1055]

Konu ile ilgili başka hadisler de vardır. Bâzıları şöyledir:

*"Her Müslüman kişinin günde bir defa yıkanması gerekir. O da Cuma günüdür."****[1056]***

"Cuma günü gusledenin üç gün fazlasıyla iki Cuma arasında işlediği günahları [10 günlük] affedilir."

"Cuma namazına gelen gusletsin."

Evet, kirli insanlar başkalarını rahatsız ederler. Oysa Müslümanın başkalarını rahatsız etmesi doğru değildir ve kimse kimseyi rahatsız etme hakkına sahip değildir.[1057]

Bildiğinin Onda Birini Yapmakla Kurtulacak Olanlar

796. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

"Siz öyle bir zamanda yaşıyorsunuz ki, emredilenin onda birini terk eden helak olur. Fakat öyle bir zaman gelecek ki, emredilenin onda birini yapan kurtulur."[1058]

İzah

Bu hadis, âhirzamanla ilgili gaybî bir ihbardır. Peygamberimiz İslâmiyeti yaşamanın kolay olduğu zamanlarda kişinin bildiğinin hepsini yaşaması gerektiğine, onda birini dahi terk edecek olsa helak olabileceğine dikkat çekmiştir. Fakat âhir zamanda dini yaşamak çok zorlaşacağından, hattâ bir hadiste bildirildiğine göre avuç içerisinde kor tutmak gibi olacağından, bu zamanda bildiklerinin onda birini yaşayan mü'minlerin kurtulacaklarını haber vermiştir. Yapılması istenen onda bir de farzları yapmak, büyük günahlardan sakınmaktır. Âhirzamanda bir kimse farzları yapar, büyük günahlardan sakınırsa kurtulur. Daha fazlasını yaparsa, derecesi yükselir.

Bu hadis, âhirzamanda gelenlerin Sahabîlerden daha faziletli oldukları şeklinde anlaşılmamalıdır. Burada kişilerin fazileti değil, âhirzaman fitnesinin dehşeti nazara verilmektedir. Böyle bir fitne zamanında az amelin

çok hükmünde olduğuna dikkat çekilmiş, âhirzamanda yaşayacak olan mü'minlere ümit verilmiştir.[1059]

Resûlullahın Gece İbâdeti

797. Said bin Hişam rivayet ediyor:

Âişe'den (r.a.) Resûlullahın gece ibâdetini sordum. O şöyle dedi:

"Ey elbisesine bürünen!

"Az bir kısım müstesna geceleyin ibâdet için kalk.

"Gecenin yarısında veya biraz daha geç kalk.

"Yahut biraz daha erken kalk ve Kur'ân'ı açık açık, tane tane oku.

"Biz sana pek büyük bir söz vahyedeceğiz.

"Gece vakti kalkmak nefse daha çok tesir eder; Kur'ân ve zikir için de daha elverişlidir.

"Çünkü senin için gündüz vakti uzunca bir meşguliyet vardır."[1060]

âyeti, Resûlullaha gece kalkmasını farz kılmıştı. İlk farz olan bu emirden sonra Resûlullah (s.a.v.) ve Ashabı geceleyin kalkıyor ve ayakları şişinceye kadar kıyamda duruyorlardı. Allah Teâlâ sûrenin son kısmını onlara bir sene göndermedi. Sonra şunu indirdi:

"Şüphesiz Allah biliyor ki sen ve seninle beraber olanlardan bir topluluk, gecenin üçte ikisine yakın veya yarısı kadar, yahut üçte biri kadar bir zaman ibâdete kalkıyorsunuz. Geceyi ve gündüzü takdir eden Allah'tır. Gece ibâdetine güç yetiremeyeceğinizi bildiği için, Allah gece namazını size farz kılmadı. Artık Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun."[1061]

Bu âyetten sonra gece namazı nafile oldu.[1062]

Kur'ân'a Abdesetli Olarak Dokunmak

798. Ömer (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Kur'ân'a temiz olandan başkası dokunamaz."[1063].

İzah

Bir âyette,

"Kur'ân'a temizlenmiş olanlardan başkası el süremez" buyurulmuştur.[1064]

Dört mezhebe göre de "Abdestsiz kimsenin Kur'ân'a dokunması caiz değildir." Ancak Kur'ân'a dokunmadan onu okumakda bir mahzur bulunmamaktadır.

Kur'ân öğrenen çocuklar abdestsiz olarak onu ellerine alabilirlerse de, onların da abdestli olmaya teşvik edilmeleri güzeldir.

Kur'ân miktarı meal ve tefsirden az ise tefsir kitapları abdestsiz olarak ele alınabilir. Miktar itibarıyla Kur'an'a fazla veya eşitse abdestsiz olarak ele alınmaz. Buna göre bir ciltlik meallerin abdestsiz olarak ele alınması caiz değildir. Tefsirler ise ele alınabilir.

Ayette geçen "el süremez" ifâdesinin emir değil de haber verme olduğu, bundan Levh-i Mahfuz'un kast edildiği de söylenmiştir.[1065]

Borçluya Kolaylık Göstermek

"Kıyamet gününde bir adam getirilir ve Allah'ın huzurunda durdurulur. Allah onu, "Arkanda ne bıraktın? (Ne ile geldin?)" diye sorar.

O kul, "Ben insanlarla alışveriş yapıyordum. Sattığım zaman eli dar olanlara indirim yapar, eli geniş olanlara zaman tanırdım" der..

*Allah, "Ben kulumu affetmeye daha layıkım" buyurur ve o kulunu bağışlar."***[1066]**.

Rükû Ve Secdeye Eğilirken Ellerin Durumu

800. Abdullah bin Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) namaza başlarken ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Rükûya eğilirken ve rükûdan doğrulurken de böyle yapıyordu. İki secde arasında ise kaldırmazdı.[1067]

İzah

Yukarıdaki hadisin aynısına yer verilen İbni Mâce, Ebû Dâvud, Tirmizî gibi hadis kitaplarında, Ebû Hüreyre (r.a.), Enes, (r.a.), Abdullah bin Ömer (r.a.), İmran bin Husayn (r.a.) ve Abdullah bin Abbas'dan (r.a.) Mâlik bin Hüveyris'ten ve Ebû Mâlik el-Eş'arî'den bu konudı başka hadisler de rivayet edilmiştir.

Şafiî ve Hanbelî mezheplerine göre, gerek rükûya giderken, gerekse rükûdan doğrulurken elleri omuz hizasına kaldırmak sünnettir. Bu mezhep âlimleri, izahını yaptığımız hadisi delil gösterirler.

Hanefî mezhebine göre ise eller sadece iftitah tekbirinde kaldırılır. Onun dışında ne rükûya giderken, ne de rükûdan doğralurken elleri kaldırmak doğru değildir. Bu mezhep âlimleri Abdullah bin Mes'ud'un (r.a.) rivayet ettiği bir hadisi görüşlerine delil olarak zikrederler. Bu hadis şöyledir:

Abdullah bin Mes'ud (r.a.) bir defasında "Size Peygamberin kıldırdığı namaz gibi namaz kıldırayım mı?" demiş; sonra da namaz kılmış ve ellerini sadece iftitah tekbirinde yukarı kaldırmıştır. [1068]

Bu mânâda Berâ bin Âzib de (r.a.) bir hadis rivayet eder.[1069]

Hanefîlerin delillerinden birisi de namaz içerisinde hareketsiz durmanın farziyetini ifâde eden hadistir. Bu hadis şu mealdedir:

"Acaba sizleri niçin ellerinizi hırçın atların kuyruktan gibi kaldırmış görüyorum? Namazda sakin olun."[1070]

Bu hadise göre iftitah tekbirinin dışında el kaldırmak asla caiz değildir. Çünkü iftitah tekbirinde el kaldırmak namazın dışında olan bir harekettir, bunun dışında el kaldırmak ise namazın içindedir ve huşûuna zarar verir.

Hanefîlere göre Peygamberimizin rükûya giderken ve rükûdan doğrulurken ellerini kaldırması, İslâmiyetin ilk yıllarıyla ilgiliydi. Peygamberimiz bunu sonradan terk etmiştir. Hanefîler buna delil olarak da, Abdullah bin Zübeyr'in (r.a.) rükûya giderken ve rükûdan doğrulurken ellerini kaldıran bir adam gördüğünü ve ona, "Böyle yapma. Çünkü bu, Resûlullahın başlangıçta yaptığı, fakat sonradan terk ettiği bir davranıştır" dediğini bildirirler. Yine Mücâhid'in, "Abdullah bin Ömer'in arkasında namaz kıldım, iftitah tekbirinden başka namazın hiçbir yerinde ellerini kaldırmadı" sözünü de delil gösterirler. Tahavî bu hadisi rivayet ettikten sonra şöyle der: "İşte İbni Ömer, Peygamberin (a.s.m.) vaktiyle ellerini

kaldırdığını görmüş, sonra bundan vazgeçmiştir. O bunu ancak kendisince bunun nesh edildiği (hükmünün kaldırıldığı) sabit olunca yapmıştır."[1071]

Ezanda Parmakları Kulakların İçine Sokmak

801. Sa'd el-Karaz (r.a.) rivayet edilmiştir:

Resûlullah (s.a.v.) Bilal'e, ezan okuduğunda ellerini kulağına dayamasını emretti. Ve,

"Muhakkak bu senin sesini daha da gür çıkarır" buyurdu.[1072]

Bayram Namazı Dönüşünde Başka Yoldan Gelmek

802. Sa'd el-Karaz (r.a.) rivayet edilmiştir:

Resûlullah (s.a.v.) iki bayram namazına giderken de bir yoldan gider, geri dönüşte başka bir yoldan dönerdi.[1073]

İzah

Hadiste de ifâde edildiği gibi, bayram namazına farklı yollardan gidip gelmek sünnettir. Bunun hikmeti, değişik yollardaki insanlar ve cinlerin, yolun kişi lehinde şahitlik etmesi, İslâm şeâirinin ilân edilmesidir.[1074]

Bayram Namazı Nasıl Kılınır?

803. Sa'd el-Karaz (r.a.) rivayet edilmiştir:

Resûlullah (s.a.v.) bayram namazını hutbeden önce kılardı. Birinci rekâtta, namaz için Kur'ân okumadan önce yedi tekbir alırdı. İkinci rekâtta kıraattan önce beş tekbir alırdı. Bayram namazına yürüyerek gelirdi. Namazdan sonra da yürüyerek dönerdi. Hutbe arasında tekbir getirirdi. Bayramlarda çok tekbir getirirdi.[1075]

İzah

Cuma namazında hutbe namazdan önce okunurken, bayram namazlarında namazdan sonra okunur. Bununla ilgili daha başka hadisler de vardır.[1076] Ayrıca bayram namazında imam hutbeye çıkarken ezan

okunmaz, hutbeden inerken de kaamet getirilmez. Çünkü namaz zaten kılınmış olmaktadır.

Hadiste Peygamberimizin namaz kılış şekli anlatılmaktadır. Birinci rekatta kıraattan önce yedi; ikinci rekâtta kıraattan önce beş ziyade tekbiri aldığı bildirilmektedir. Bununla ilgili başka rivayetler de vardır.[1077]

Bayram namazında alınan tekbirlerin sayısı ile ilgili olarak mezhepler arasında farklı görüşler vardır. Şâfiîlere göre birinci rekatta namaza başlama tekbirinden başka yedi, ikinci rekatta da kıyam tekbirinden başka beş tekbir alınır.

Hanefîlere göre ise birinci rekatta beş, ikinci rekatta dört tekbir alınır.

İzahını yaptığımız hadisten Peygamberimizin bayram namazı için yürüyerek gelip, yürüyerek döndüğünü de öğreniyoruz.[1078]

Peygamberimizin Bir Çocuğa Duası

804. Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) bir gün Ensardan bir çocuğa,

"Ayakkabımı verir misin?" buyurdu.

Çocuk, "Annem babam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü. Müsaade et, onu ayağına ben giydireyim" dedi.

Resûlullah da şöyle dua etti:

"Allah'ım, bu kulun Senin rızanı istiyor. Ondan razı ol." [1079]

Vâil Bin Hücr'ün (r.a.) Fazileti

805. Vâil bin Hücr (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullahın (s.a.v.) zuhuru bize ulaşınca kavmimin elçisi olarak ona gelmek üzere yola çıktım. Medine'ye geldiğimde Resûlullah ile buluşmadan önce Ashabı ile karşılaştım. Onlar bana, "Sen yanımıza gelmeden üç gün önce, Resûlullah (s.a.v.) seni bize müjdeledi. 'Vâil bin Hücr size geliyor' buyurdu" dediler. Sonra Resûlullah ile karşılaştım. Bana,

"Hoş geldin" dedi.

Beni kendine yakın oturttu, abasını oturmam için yere serdi. Sonra insanların toplanmasını emretti. Halk toplandığında minbere çıktı, ben biraz aşağısında bulunuyordum. Sonra Allah'a hamd etti ve şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Bu, Vâil bin Hücr'dür. Uzak beldelerden, Hadramevt'ten size geldi. Kendisini bir zorlayan olmadan, itaat ederek geldi. Kendisi kral oğullarının kalanlarındandı.

"Ey İbni Hücr! Allah seni ve oğullarını mübarek kılsın."

Sonra minberden indi, beni de indirdi. Medine'nin uzakça bir yerinde misafir edilmemi Muâviye bin Ebî Süfyan'a emretti.

Ben çıktım, o da benimle beraber çıktı. Biz beraberce yolda giderken Muâviye bana, "Ey Vâil, kızgın yol üzerinde yalın ayak yürümek ayağımı yakıp kavurdu. Ayakkabını bana ver. Güneşin sıcağından onunla korunayım" dedi.

Ben "Sen kralların giydiklerini giyebilecek kişilerden değilsin! Onu sana emaneten de olsa vermekten hoşlanmam" dedim.

Muâviye, "Ey Vâil, kızgın yol üzerinde yalın ayak yürümek ayağımı yakıp kavurdu. Beni terkine alsan iyi olur" dedi.

Vâil, "Deveme acıdığımdan seni terkime almak istemiyor değilim. Fakat sen hükümdarların soyundan olmadığın için seni terkime almayı

kendime yakıştıramam" dedi.

Muâviye, "Öyle ise ayakkabım bana ver, güneşin sıcağından onunla korunayım" dedi

Vâil, "Sen kralların giydiklerini giyebilecek kişilerden değilsin! Onu sana emaneten de olsa vermekten hoşlanmam."

Kavmimin yanına dönmek istediğimde Resûlullah (s.a.v.) benim için üç mektup yazılmasını emretti. Bunlardan biri bana özeldi. Birini benim ve ailem için, diğerini de benim ve kavmim için yazdı.

Benim için olana şunlar yazılıydı:

"Bismillâhirrahmânirrahim. Allah'ın Resulü Muhammed'den, Muhacir bin Ebî Ümeyye'ye.

"Vâil Hadramevt'in neresinde olursa olsun, bütün krallar üzerine âmir ve reis olacaktır."

Benim ve ailem hakkında yazdığı mektubta da şu vardı:

"Bismillâhirrahmânirrahim. Allah'ın Resulü Muhammed'den, Vâil bin Hücr ve Hadramevt'teki bütün krallara.

Onlar namazı kılacaklar ve zekâtı vereceklerdir.

Değiş tokuş yoluyla, mehirsiz olarak evlendirme yoktur.

Onlar Müslümanların askerî birliklerine yardım etmek ve her on kişi için bir dağarcık hurma vermekle mükelleftirler.

Ekini yetişmeden satan kişi faiz yemiş olur.

"Her sarhoş edici şey haramdır."

Muâviye İslâm devletinin halifesi olduğunda Kureyş'ten Büsr bin Ebî Ertat isimli birini komutan tayin ederek, ona şu emri verdi:

"Şam sınırını geçtikten sonra Medine'ye varıncaya kadar bana bîat etmeyen kime rastlarsan öldür. Medine'ye varınca da bana bîat etmeyenleri

sağ bırakma. Sonra Hadramevt'e yönel. Bana bîat etmeyeni öldür. Eğer orada Vâil bin Hücr'ü sağ olarak yakalarsan, onu bana getir."

[Komutan kendisine emredileni yaptı] Vâil bin Hücr'ü de Muâviye'ye götürdü.

Muâviye adamlarını beni karşılamaya çıkardı. Yanına girdiğimde beni kendi tahtı üzerine oturtarak, "Benim bu tahtım mı daha üstündür, yoksa senin devenin sırtı mı?" dedi.

Ben ona şöyle dedim:

"Ey Mü'minlerin emiri! Ben o zaman daha yeni Müslüman olmuştum.Câhiliyet ve küfürden daha yeni kurtulmuştum. Benim yaptığım hareket, bir câhiliyye hareketi idi. Senin yaptığın ise İslama uygun harekettir."

Muâviye:

"Peki. Bu tamam. Osman (r.a.) seni sırdaş edindiği ve senin yakının olan bir kadınla evlendiği halde sen bize niçin yardım etmiyorsun?"

"Çünkü sen, Osman'a senden daha yakın olan biri ile savaştın" dedim.

O, "Senin dediğin Osman'a nasıl benden daha yakın olur. Ben neseben Osman'a ondan daha yakınım" dedi.

Ben, "Hz. Peygamber (s.a.v.) Ali ile Osman arasında kardeşlik kurmuştu. Kardeş amca oğlundan daha yakındır. Kaldı ki, din uğruna vatanını bırakıp hicret eden biri ile savaşmam" dedim.

O, "Biz de hicret etmedik mi?" dedi.

Ben, "Biz de her ikinize karşı tarafsız kalmadık mı? Ayrıca benim tarafsız kalmamın bir sebebi daha var. Bir gün Peygamber Efendimizin huzurunda bulunuyorduk. Cemaat alabildiğine çoktu. Hz. Peygamber (s.a.v.) başını doğu tarafına çevirdikten sonra, önüne eğdi ve şöyle buyurdu:

"Size karanlık gecelerin parçaları gibi bir takım karışıklıklar gelmektedir."

Resûlullah (s.a.v.) bu fitnelerin hemen geleceğinden, şiddetinden ve çirkinliğinden bahsetti.

Ben, "Yâ Resûlallah, o fitneler nedir?" diye sordum.

Resûlullah,

"Ey Vâil, İslâmiyette iki kılıç karşılaştığında sen ikisinden de uzak dur" buyurdu.

Muâviye, "Sen Şiîleşmişsin"[1080] dedi.

Ben,

"Aksine. Ben Şiîleşmedim. Fakat Müslümanlar ve Müslümanlık için iyilik isteyen biriyim" dedim.

Muâviye, "Eğer ben bunu daha önce işitmiş olsaydım seni getirtmezdim" dedi.

"Osman şehid edildiğinde Muhammed bin Mesleme'nin Kılıcını taşa vurup kırdığını işitmedin mi?" dedim.

Muâviye, "Onlar bize karşı gelenlerdi" dedi. Peki Resûlullahın şu sözüne ne dersin:

"Kim Ensarı severse beni sevdiği için onları sevmiştir ve kim Ensara düşmanlık ederse, bana düşmanlık ettiği için düşmanlık etmiştir."

Muâviye, "Oturmak için kendine bir yer seç. Sen artık Hadramevt'e dönemezsin" dedi.

"Benim kabilem Şam'da, ailem de Kûfe'dedir" dedim.

Muâviye, "Ailenden bir adam, kabilenden on ferde bedeldir" dedi.

"Ben Hadremevt'i sevdiğim için dönmedim. Aslında bir kimse bir yerden hicret ettikten sonra, oraya tekrar dönmesi için bir sebep

bulunmazsa, bir daha oraya dönmez" dedim.

Muâviye, "Bir daha oraya dönmen için sebep nedir?" dedi.

"Hz. Peygamberin (s.a.v.) fitneler hakkındaki sözüdür. Çünkü siz ihtilaf halinde iken sizden ayrı duracağız. Birleştiğiniz zaman sizinle beraber oluruz. İşte sebep budur" dedim.

Muâviye, "Söni Küfe valiliğine atadım. Hemen oraya git" dedi.

"Ben Allah'ın Peygamberinden sonra hiç kimseden vazife almam. Sen bilmiyor musun ki, Ebû Bekir de bana vazife teklif etti, kabul etmedim. Ömer teklif etti, kabul etmedim.

Osman teklif etti, kabul etmedim. Bununla beraber, ben hepsine bîat ettim. Bizim taraftaki halk dinden döndükleri zaman, Ebû Bekir'den bana mektup geldi, üzerimde resmî bir vazife bulunmadığı halde, Cenâb-ı Allah onları tekrar İslâmiyete döndürünceye kadar çalıştım" dedim.

Muâviye, Abdurrahman bin Hakem'i çağırdı ve ona, "Seni Küfe valiliğine atadım. Hemen vazifenin başına git. Vâil'i de beraberinde götür. Orada lazım gelen yardım ve himmeti ondan esirgeme" dedi.

Abdurrahman, "Ey Mü'minlerin emiri, sen benim hakkımda kötü zanda bulundun. Bana Resûlullahın, Ebû Bekir'in, Ömer'in, Osman'ın ve senin kendisine hürmet ettiğinizi gördüğüm bir kimseye yardım ve hizmet etmemi emretmenize gerek var mı?" dedi.

Muâviye onun bu sözünden hoşlandı. Bundan sonra Abdurrahman ile Kûfe'ye gittim ve çok geçmeden Abdurrahman, Kûfe'de vefat etti.[1081]

İzah

Vâil bin Hucr'un (r.a.) babası Yemen krallarındandı. Müslüman olmadan önce taptığı, secde ettiği bir putu vardı. Bir gün onun yanında yatıp uyurken nereden geldiğini bilmediği korkunç bir ses işitti. Bu ses ona insana hiçbir zararı veya yararı dokunmayan bir taş parçasına tapınmayı bırakmasını, hemen Medine'ye giderek, oruç tutanların, namaz kılanların dinine, peygamberlerin hayırlısı olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dinine girmesini ikaz etti.

Vâil kalkıp puta secde etti. Put yüzü üzerine düştü. Vâil de onu kırdı. Sonra da Medine'nin yolunu tuttu.[1082] Hadisenin sonrası yukarıdaki hadiste anlatılmaktadır.

Peygamberimizin Hz. Vâil için yazdığı mektupta değiş tokuş yoluyla mehirsiz olarak evlendirmenin (sigar nikahı) olmadığı bildirilmektedir. Bu evlilikle ilgili açıklamayı 306 numaralı hadiste yaptığımızdan oraya havale ediyoruz.

Yine aynı mektupta "Ekini yetişmeden satan kişi faiz yemiş olur" şeklinde bir hüküm geçmektedir. Çünkü satılan ekin yetişmeden hasattan önce bir âfete maruz kalabilir. Bu durumda alınan para helal olmaz. Bununla ilgili bir hadis de şöyledir:

Resülullah (s.a.v.) ağaç üzerindeki meyveyi kemal buluncaya kadar satmayı yasaklamıştı. Orada bulunanlar, "Kemâl bulmak nedir, yâ Resülullah?" diye sordular. Peygamberimiz şöyle buyurdu:

"Kızarması ve sararmasıdır. Allah meyveyi vermezse din kardeşinin parasını kendine ne ile helâl kılacaksın?"[1083]

Hadiste üç mektuptan söz ediliyor, fakat bunlardan ikisi yer alıyor. Üçüncü mektup Vâil'in (r.a.) "Yâ Resûlallah! Müslüman olmadan önce

sahip bulunduğum Hımyer ve Hadremevt krallarının da şahit olduğu arazim hakkında da benim için bir yazı yaz!" isteği üzerine yazılmıştır ve şöyledir:

"Bu, Muhammed Peygamberin Hadramevt kralı Vâil'e yazısıdır. İşte sen Müslüman oldun. Sahip bulunduğun araziyi ve hisarları yine senin mülküne verdim. Senden mahsûlün onda biri vergi olarak alınacaktır. Bu işe adaletli bir iki kişi bakacaktır. Din durdukça bu hususta haksızlık yapılmayacağını sana temin ederim. Peygamber ve mü'minler bu işte yardımcıdırlar."[1084]

Muâviye Vâil bin Hücr'ü kendi tahtı üzerine oturtarak, "Benim bu tahtım mı daha üstündür, yoksa senin devenin sırtı mı?" sözü ile seneler önce aralarında geçen hadiseyi hatırlatmak istemiştir.

Muhammed bin Mesleme'nin (r.a.) kılıcını taşa vurup kırması ile ilgili olarak 280; Hz. Ebû Bekir döneminde bâzılarının dinden dönmesi ile ilgili olarak da 721 numaralı hadislere bakınız.[1085]

Cennet Hazinelerinden Bir Hazine

806. Ebu Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor:

Resülullah (s.a.v.) bana,

"Ey Ebû Mûsâ, sana Cennet hazinelerinden bir hazine söyleyeyim mi?" buyurdu.

Ben, "Söyle yâ Resûlallah" dedim.

"Şöyle de: "Lâ havle velâ kuvvete illâ billah=Güç ve kuvvet ancak Allah'ın kudreti iledir."[1086]

İzah

Tirmizi'de bu hadis şöyledir:

"Peygamber ile birlikte bir gazada idik. Döndüğümüz vakit Medine'yi gördüğümüzde Müslümanlar seslerini yükselterek bir tekbir getirdiler. Bunun üzerine Resülullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Sizin Rabbiniz sağır değil, hazır olmayan da değildir."

Hadisin devamı yukarıdaki gibidir. Bu hadis, mü'minlere duâ adabını öğretmektedir.[1087]

Müslümanı Sevindirmek

807. Enes (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Her kim Müslüman kardeşini sevindirmek için onu sevdiği bir şeyle karşılarsa, Allah da onu kıyamet günü sevindirir."[1088]

Ahirette Köle Efendisinden Daha İyi Bir Makamda Olabilir.

808. Abdullah bin Abbas (r.a.) Resûlullahın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Bir köle Allah'a ve efendilerine itaat ederse, Allah onu efendilerinden önce Cennete kor.

Efendisi, "Ya Rabbi, bu dünyada iken benim kölemdi" der.

*Allah, "Onu kendi ameline göre, seni de kendi ameline göre mükâfatlandırdım" buyurur."***[1089]**

İyilik Yapana Dua Etmek

809. Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:

"Kim kendisine yapılan bir iyiliğe karşı, "Cezâkellâhü hayran=Allah seni dünya ve ahirette hayırla mükâfatlandırsın" derse, iyilik yapana karşı övgünün en güzelini yapmış olur."[1090]

İzah

Tirmizî'de bu hadisten başka bir rivayetinde de Peygamberimiz (s.a.v.), kendisine yapılan iyiliğe verecek maddî karşılık bulunamayan kimsenin ona karşılık iyilik yapana duâ etmesini istemiştir. Bunu yapanın iyiliğe karşı teşekkür etmiş; yapmayanın ise yapılan iyiliğe küfrân-ı nimet (saygısızlık) etmiş olacağını bildirmiştir.[1091]

Yapmak İstenen İşi Gizli Tutmak

810. Muâz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor:

"İhtiyaç duyduğunuz bir şeyi gerçekleştirirken onu gizli tutmakla yardım isteyiniz. Çünkü her nimet sahibine hased edilir."[1092]

İzah

Gıpta duygusunun kötüye kullanılması demek olan hased, dinimizce istenilmeyen bir duygudur. Bununla beraber, çoğu insanda bu duygu maalesef vardır. Bunun içindir ki, sevgili Peygamberimiz, yukarıdaki

hadislerinde mühim bir işe teşebbüs eden kimsenin bunu herkese yaymamasını tavsiye etmekte, böyle yapmanın o işte muvaffakiyete yardımcı olacağına dikkat çekmektedir. Meselâ bir kimse yapmayı düşündüğü faydalı bir işi olur olmaz yerde yaysa, onun başarılı olmasını istemeyen hasetçiler buna engel olmak için harekete geçerler.

Evet, hadiste de dikkat çekildiği gibi, her nimet sahibine hased edileceğinden, bir planı olan kimse onu güvendiği veya istişare etmeyi faydalı bulduğu kimselerden başkasına açmamalıdır. Böyle yapması, o işin gerçekleşmesi için kendisine büyük ölçüde yardımcı olacaktır.[1093]

Yağmur Duasında Bir Sünnet

811. Abdullah bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) yağmur duası yaparken elbisesini ters çevirirdi. [1094]

Sabah Namazından Sonra Güneş Doğuncaya Kadar Allah'ı Zikretmek

812. Câbir bin Semûre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikrederdi.

782 numaralı hadise bakınız.[1095]

Allah'tan Resûlullahın İstediklerini İstemek

813. Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Resûlullah, insanların daha önce benzerini hiç duymadıkları şekilde duâ etti. Yine insanların daha önce hiç duymadığı şekilde bâzı şeylerden Allah'a sığındı. Oradakilerden bâzıları, "Ey Allah'ın Resulü, biz senin daha önce hiç duymadığımız şekilde duâ ettiğini işittik?" dediler.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Şöyle deyin: 'Allah'ım, kulun ve resulün Muhammed Senden ne istedi ise biz de Senden onu istiyoruz. Kulun ve resulün Muhammed nelerin şerrinden Sana sığınıyorsa, biz de onların şerrinden Sana sığınıyoruz." [1096]

Resûlullahın Ebû Katâde'ye Duâ Ve İltifatı

814. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

Bedir Savaşı gecesinde Resûlullahı bekledim. Resûlullah (s.a.v.)

"Allah'ım, bu gece o Senin peygamberini nasıl korudu ise, Sen de Ebû Katâde'yi koru" diye duâ etti.[1097]

İzah

Müsned'de bu duanın Bedir Savaşında değil, bir sefer esnasında yapıldığı bildirilmektedir.

Bu hadiste ve 814, 815. hadislerde bahsi geçen Ebû Katâde (r.a.), "Resûlullahın süvarisi" unvanıyla anılıyordu. Bir sonraki hadisin izahında anlatacağımız, Gabe Zü Gared gazasında çok büyük kahramanlık göstererek, Peygamberimizin iltifatını kazandı. Yukarıdaki hadiste de onun Bedir Savaşı esnasında kendisine koruyuculuk yaptığı için Resûlullahın duasına mazhar olduğunu görüyoruz. Hadise şöyle olmuştu:

Bir sefer esnasında Resûlullah (s.a.v.) Sahabîlere,

"Yarın su bulamazsınız, susuzluk çekersiniz"

buyurarak, onlara tedbir almalarını hatırlatmıştı. Bunun üzerine Sahabîler su aramaya çıktılar. Ebû Katâde ise Resûlullahın (s.a.v.) yanından ayrılmadı

Gece idi. Bir ara Peygamber Efendimiz devesinin üzerinde uyudu, düşecek gibi'oldu. Ebû Katâde (r.a.) Resûllullahın yanına geldi ve onu doğrulttu. Sonra da gözünü ondan hiç ayırmadan başında nöbet tuttu. Peygamberimiz yine sendeledi. Ebû Katâde (r.a.) hemen yetişti, tuttu. Bu arada Resûlullah (s.a.v.) uyanmıştı.

"Kimsiniz?" diye sordu.

Ebû Katâde kendisini tanıtınca da şöyle duâ etti:

"Sen Resûlullahı koruduğun gibi, Allah da seni korusun."[1098]

815. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

Müşrikler Resûlullahın develerini ele geçirdiklerinde atıma bindim, onlara yetiştim ve Mes'ade'yi öldürdüm. Resûlullah beni gördüğünde yüzü seviçliydi. Üç defa,

"Allah'ım onu bağışla" buyurdu ve Mes'ade'nin atını ve silahını bana hediye etti.[1099]

İzah

Peygamberimizin sağılır durumda yirmi devesi vardı. Bunlar Gabe'de otlatılmakta iken Gatafan ve Fezârîlerden kırk atlı baskın yaparak çobanı şehit ettiler, develeri de alıp götürdüler. Bunu haber alan Peygamberimiz ve Sahabîler derhal harekete geçtiler. Bunlardan biri de Ebû Katâde (r.a.) idi. Atına bindiği gibi, müşrikleri takibe koyuldu. Onlara yetişti ve hadiste de ifâde edildiği gibi, reisleri Mes'ade'yi öldürdü. Sonra da diğerlerine saldırdı. Bir kaçını yaraladı ve onları bozguna uğrattı. Bu arada diğer Sahabîler de yetiştiler. Neticede develerden on tanesi kurtarıldı.

Peygamberimiz Ebû Katâde'ye (r.a.) bu kahramanlığı sebebiyle "Allah'ım, onu bağışla" diye duâ etti. Ayrıca,

"Allah'ım, onun saçına ve derisine bereket ver. Onu zinde yaşat ve muradına erdir" buyurdu.

Sonra da yüzünde bir yara izi gördü, mübarek ağız suyunu sürdüğünde yara iyileşti. Resûlullah (s.a.v.) onun öldürdüğü Mes'ade'nin eşyalarını kendisine verdi. Mücâhitler Medine'ye dönerlerken Resûlullah (s.a.v.) ona bir iltifatta daha bulundu. Şöyle buyurdu:[1100]

816. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

"Bu gün süvarilerimizin hayırlısı Ebû Katâde, yayalarımızın hayırlısı da, Seleme bin Ekvâ olmuştur."

İzah

Ebû Katâde (r.a.), Hicretin 54. yılında, Medine'de vefat etti. Peygamberimizin (s.a.v.),

"Allah'ım, onun saçına ve derisine bereket ver. Onu zinde yaşat ve muradına erdir"

duasının bereketiyle on beş yaşında gibi zinde ve dinç idi. Saçı da ağarmamıştı.

Yukarıdaki hadiste "piyadelerin hayırlısı" diye iltifat edilen Seleme bin Ekvâ da (r.a.) yine meşhur bir Sahabîdir. Aynı hadisede o da çok büyük kahramanlıklar göstermişti. Hz. Seleme, her sabah develerden Resûlullaha süt götürürdü. Yine bu maksatla develerin otlatıldığı yere geldiğinde durumu öğrendi ve Seniyetü'l-Vedâ tepesine çıkarak etrafa bir baktı. Müşriklerden bâzıları hala görünüyordu. Medine'ye doğru yöneldi ve "Baskına uğradık! Yetişin, baskın var, savaş var!" diye bağırdı. Sonra da baskıncıları takip etmeye başladı. Yaya olduğu halde onlara yetişti ve üzerlerine ok yağdırmaya başladı. Bir yandan da, "Ben Ekvâ'nın oğluyum! Bugün alçakların öleceği gündür" diye haykırıyordu.

Onlardan birkaçını öldürdü. Öyleki bâzıları develeri bırakarak kaçmak zorunda kaldı.[1101]

Cihad Ve Cuma Namazı Kadınlara Farz Değildir

817. Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:

"Cihad, Cuma namazı ve cenazenin peşinden gitmek kadınlar için değildir."[1102]

İzah

Hadis, kadınlara cihadın farz olmadığını ifâde etmektedir. Bununla beraber, ihtiyaç olduğunda kadınlar yaralılara bakmak ve geri hizmetinde bulunmak üzere cihada katılabilirler. Nitekim Asr-ı saadette pekçok kadın bu gaye ile cihada katılmışlardır. 224 nolu hadise ve izahına da bakınız.

Hadiste, kadınlara farz olmadığına dikkat çekilen ikinci husus, Cuma namazıdır. Bâzı kimseler, Cuma namazını emreden,

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğunda alış verişi bırakın ve Allah'ın zikrine koşun. Eğer bilseniz bu sizin için daha hayırlıdır"[1103]

âyetinin umumu olduğunu söyleyerek, Cuma namazının kadınlara da farz olduğunu söyleyebiliyorlar. Ancak Kur'ân'ın en büyük müfessiri olan Peygamberimiz, gerek yukarıdaki hadiste, gerekse başka hadislerinde kadınlara Cuma namazının farz olmadığını bildirmiştir. Meselâ bu hadislerden birisi şu mealdedir:

"Köle, kadın, çocuk ve hastanın dışında, bütün Müslümanların cemaatla Cuma namazı kılmaları farzdır."[1104]

Evet, Ehl-i Sünnetin dört mezhebine göre de kadınların Cuma namazı kılmaları farz değildir. Bununla beraber, şayet Cuma namazını kılarlarsa, o

günün öğle namazını kılmaları gerekmez. Cuma namazı o günün öğle namazı yerine geçer.[1105]

Kadına farz olmayan üçüncü husus, cenaze peşinde gitmektir. Bu durum erkekler için sevap vesilesi olurken, kadınlar için günah sebebidir.[1106]

---

[1] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/19.

[2] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/19.

[3] Tirmizî, Birr: 55; Darimi Rikak: 47. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/19-20.

[4] Hûd: 11/114.

[5] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/20-21.

[6] Bakara: 2/284.

[7] Bakara: 2/284.

[8] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/22.

[9] Bakara Sûresinin 284. ayeti nâzil olduğunda Resûlullahın huzuruna çıkanlar arasında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer gibi büyük Sahabîler de vardı.

[10] Müslim. İman; 199- 200.

[11] Bakara: 2/285.

[12] Bakara: 2/286.

[13] Taberânî, el-Mü'cemü'l-Evsat, 10:141, 142 (9300.)

[14] Buhâri, Eyman: 15, Itk: 6, Talak: 11: Müslim, İman: 201; Ebû Dâvud: I5; Nesâî, Talak: 22 Tirmizî, Talak: 8: İbni Mâce, Talak: 14.

[15] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/22-25.

[16] Tirmizî, Hudûd: 9; Müslim, Hudûd: 24. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/25-26.

[17] Müslim, Hudûd: 23.

[18] Müslim, Hudûd: 16-17, 22.

[19] İbni Mâce, Hudud: 5; Ebû Dâvud, Salat: 114.

[20] İbni Mâce, Hudud: 3.

[21] Müslim, Hudud: 41.

[22] Tirmizî, Hudud: 12. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/26-29.

[23] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/29-30.

[24] Fetih: 48/10.

[25] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/30-31.

[26] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/31-33.

[27] El-Bidâye, 4:71.

[28] El-Bidâye, 4:73.

[29] Tabakât, 3:514; Müstedrek, 2:121 (2525); Üsdü'l-Gâbe, 1:395. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/33-34.

[30] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/34.

[31] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/35.

[32] Buhâri, Cihad: 56; Müslim, Cihad: 120, 121; Muvatta, Cihad: 48. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/35.

[33] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/35.

[34] Mu'cemü'l-Evsai, 6:98 (4182.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/36.

[35] Müslim, İman: 259.

[36] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/36-37.

[37] Mümtehine: 60/12.

[38] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/37.

[39] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/37-39.

[40] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/39.

[41] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/39.

[42] Nesâî, Hayl: 8; Müslim, İmâre: 169.

[43] Müslim. İmâre: 167. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/40.

[44] Buhari, Salat: 52, Ezan: 81; Müslim, Müşâfirîn: 26; Nesâî, Kıyâmü'l-Leyl; İbni Mâce, İkâme: 150. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/40-41.

[45] Ebû Dâvud, Salât: 198; Buhari, Salât: 5; Müslim, Müsâfîrin: 208.

[46] Ebu Dâvud, Salât; 199.

[47] Müslim, Musâfirîn:105; Tirmizî, Salât: 158; Ebû Dâvud, Tatavvu: 1.

[48] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/41-42.

[49] İbni Mâce, Zühd: 3; Tirmizi Zühd: 15. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/42.

[50] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/43.

[51] Ebû Dûvud, Salat: 16; Tirmizi Sevâbü'l-Kur'ân: 19. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/43.

[52] Zîlzal: 99/7.

[53] Zilzal: 99/8. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/43-44.

[54] Buharî, Fezâil-i Kur'ân: 23; Müslim, Müsâfirîn: 228; Nesâî, İftitah: 37.

[55] Tirmizi Birr: 62; Ebû Dâvud, Edeb: 8.

[56] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/44-45.

[57] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/45-46.

[58] Buhari, Vudu: 11; Müslim, Tahare: 59; Ebû Dâvud, Tahâre: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/46.

[59] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/46-47.

[60] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/47-48.

[61] Buhari, Fiten: 60; Müsned, 428 (8280.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/48.

[62] Mektubat, s. 112.

[63] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/48-49.

[64] Ebû Dâvud, Zekât: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/49.

[65] Ebu Dâvud, Zekât: 5; Neseî, Zekât: 12.

[66] Ebu Dâvud, Zekât: 5; Müsned, 5:142.

[67] Ebû Dâvud, Zekât: 18; İbni Mâce, Zekât: 19

[68] Bakara: 2/267.

[69] Buhari, İmân: 14, Edeb: 42; Müslim, İman: 67, 68; Tirmizî, İman: 10; Nesâî, İman: 3; İbni Mâce, Fiten: 23.

[70] Câmiü's-Sagîr; 3:557. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/50-52.

[71] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/52-53.

[72] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/53-54.

[73] Mu'cemü'l-Evsat, 7:196 (6376.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/54-55.

[74] Hacc: 22/78.

[75] Müslim, Selâm: 69.

[76] Tirmizî, Tıb: 21.

[77] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/55-57.

[78] En'âm: 4/159.

[79] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/58. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/59.

[80] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, 9:193 (27978.)

[81] İbni Mâce, Mukaddime: 7.

[82] Câmiü's-Sagir, 2:200.

[83] İbni Mâce, Mukaddime: 7.

[84] Camiü's-Sagir, 1:439. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/58-59.

[85] Buhari, Edeb: 50; Müslim, İman: 169; Ebu Dâvud, Edeb: 33; Tirmizi, Birr. 79. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/59.

[86] Kalem: 68/10-12.

[87] Tirmizî Menakıb: (3893) Ebu Dâvud, Edeb: 33.

[88] Dakaiku'l-Ahbar fi zikri'I-Cenneti ve'n-nâr, s. 25.

[89] Hucurât: 49/6.

[90] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/59-61.

[91] Nesâî, Cuma: 41, Mevâkit: 30; Müslim, Mesacid: 161; Tirmizî, Cuma: 25; Ebû Dâvud, Salât: 233. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/61.

[92] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/61-62.

[93] el-Mu'cemü'l-Evsat, 5:107 (4202.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/62.

[94] Tirmizî, Diyat: 8.

[95] Mâide: 5/32.

[96] Beyhakî, Sünen, 9:42.

[97] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/63.

[98] İbni Mâce, Eşribe: 2; el-Mu'cemü'l-evsat, 5:108 (4203.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/63-64.

[99] İbni Mâce, Eşribe: 3.

[100] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/64.

[101] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/64-65.

[102] Tirmizî, Menakıb, (3764)

[103] Nesâî, Kasâme: 21.

[104] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/65-66.

[105] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/66-67.

[106] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/67.

[107] Bakara: 2/203.

[108] Müslim, Hacc: 43; İbni Mâce, Menasik: 56

[109] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/67-68.

[110] Buhâri, Mezâlim: 4; Müslim, Birr ve's-Sıla: 62; Tirmizî, Fiten: 68. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/68.

[111] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/68-69.

[112] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/69.

[113] Buharı, İlim: 4, Edeb: 79; Müslim, Sıfatü'I-Münâfıkın: 64. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/69.

[114] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/69-71.

[115] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/71.

[116] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/71-73.

[117] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/73.

[118] Müslim, Münâfikîn: 16; Nesaî, İman: 31; Müsned, 2:44 (4873.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/73.

[119] Bakara: 2/8-9-14.

[120] Nisa: 4/145. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/74.

[121] İbni Mâce, Libas: 6; Tirmizî, Libas: 9; Nesâî, Zînet: 106; Ebû Dâvud, Libas: 40. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/74.

[122] Lokman: 31/18.

[123] Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid: 10;334.

[124] Buhari, Libas: 5, Fezâilü Ashab: 5, Edeb: 55; Müslim, Libas: 45; Ebû Dâvud, Libas: 28; Nesâî, Zînet: 102, 105.

[125] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/75-76.

[126] Kehf: 18/39. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/76.

[127] İbni Mâce, Tıb: 32.

[128] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/76-77.

[129] Buhari, Selem: 1, 2, 7; İbni Mâce, Ticâret: 59; Ebû Dâvud, Büyü: .57; Tirmizî, Büyü; 68; Müslim, Musakât: 127, 128; Nesâî, Büyü: 6. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/77-78.

[130] Buhârî, Selem: 1; İbni Mâce, Ticâret: 61.

[131] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/78.

[132] Tirmizî, Birri: 51. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/78-79.

[133] Buhârî, Cenâiz: 97; Ebû Dâvud, Edeb: 50 Nesâî, Cenâiz: 51

[134] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/79.

[135] Mu'cemü'l-Evsat, 5:145(4276.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/79.

[136] Câmiü's-Sagir, 13:462.

[137] Mecmaü'z-Zevaid, 1:126.

[138] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/80.

[139] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/81.

[140] el-Mu'cemü'l-Evsat, 5:186 (4361.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/81.

[141] Buhâri, Edeb: 114; Müslim, Adâb: 20; el-Mu'cemü'l-evsat, 5:186. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/81.

[142] Müslim, Adâb: 21.

[143] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/82.

[144] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/82.

[145] Camius-Sagir, 1:115.

[146] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/82-83.

[147] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/83.

[148] Câmiü's-Sagir, 4:69.

[149] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/83.

[150] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/84-85.

[151] Kehf: 18/77-82. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/85-86.

[152] Al-i İmran: 3/102.

[153] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/86-87.

[154] İbni Hişam, Sire, 2:204, 205.

[155] Al-i İmran: 3/100-103.

[156] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/87-90.

[157] Tirmizî, Salat: 163; Ebû Dâvud, Salat: 56; Dârimî, Salat: 97; Nesâî, İmame: 54; Müsned, 4:219 (17442.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/90-92.

[158] Dârekutnî, Sünen, 1:321 (1526); Ebû Dâvud, Salat: 56.

[159] Ebû Dâvud, Salat: 56.

[160] Muvatta, Salâtü'I-Cema'a: 9.

[161] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/92-93.

[162] Müslim, Mesâcid: 238-240; Ebû Dâvud, Salât: 10; İbni Mâce, İkamet: 150; Müsned, 5:217 (21467); Dârimî, Salat: 25; Tirmizî, Mevakît: 17; Nesâî, İmâme: 55. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/93-94.

[163] Cin: 72/26-27.

[164] Müslim, Mesâcid: 233.

[165] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/94-95.

[166] el-Mu'cemü'l-evsat, 5:213 (4419.)

[167] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/95.

[168] Ebû Dâvud, Salât: 55; Tirmizî, Mevâkît: 58; Dârekutnî, 1:223 (1069); Müsned, 3:57 (11394.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/95-96.

[169] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/96.

[170] Mu'cemü'l-Evsat, 5:217 (4431.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/96-97.

[171] Mu'cemü's-Sagîr, 1:221.

[172] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/97-98.

[173] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/98.

[174] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/98-99.

[175] el-Mu'cemu'l-evsat, 223 (4441) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/99.

[176] Camiü's-Sagîr, 2:340.

[177] Cuma: 62/8.

[178] Ankebut: 29/60.

[179] İbni Mâce, Ticâret: 2.

[180] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/99-101.

[181] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/101.

[182] Buhârî, Hacc: 170; Müslim, İmâre: 179. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/101-102.

[183] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/102.

[184] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/102.

[185] Ebû Dâvud, Sünnet: 17.

[186] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/102-103.

[187] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/103.

[188] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/103-104.

[189] Fetih: 48/29.

[190] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/104.

[191] Buhârî, Vudu: 3; Müslim, Tahare: 34; Tirmizî, Cum'a: 74; İbni Mâce: Tahare: 6. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/104.

[192] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/105.

[193] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/105.

[194] Müslim, Siyam: 21; Buhari, Savm: 14; İbni Mâce, Siyam: 5; Ebû Dâvud, Siyam: 7.

[195] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/106.

[196] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/107.

[197] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/107.

[198] Hadîd: 57/27.

[199] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/108-110.

[200] Müslim, Birr: 37; Tirmizi, Zühd: 53.

[201] Ebû Dâvud, Büyü: 40.

[202] Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 155.

[203] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/110-114.

[204] Tirmizi Fiten: 72 (Hadisin birinci kısmı için) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/114-115.

[205] Müslim, Birr ve's-Sıla: 1; İbni Mâce, Edeb: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/115-116.

[206] İsrâ: 17/23-24.

[207] Mektûhat, s. 266, 267.

[208] İbni Mâce, Edeb: 1.

[209] Müslim, Birr: 9.

[210] Lokman: 31/14.

[211] Ankebut: 29/8.

[212] Mektûbat, s. 268. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/116-119.

[213] Buhari, Şehadât: 19, 23; Müslim, îman: 220; Ebû Dâvud, İman: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/119.

[214] Müslim, Nikâh: 35; Tirmizi, Nikâh: 30; İbni Mâce, Nikâh:3I. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/119-120.

[215] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/120-121.

[216] İbni Mâce, Cenâiz: 55; Müslim, Cenâiz: 7. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/121-122.

[217] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/122.

[218] Buhari, Edeb: 60; Müslim, Zühd: 52. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/122-123.

[219] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/123.

[220] İsrâ: 17/44.

[221] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/123-124.

[222] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/124.

[223] Buhari, Ezan: 18; Müslim, Misâfirîn: 22; Ebü Dâvud, Salât: 26. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/124.

[224] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/124-125.

[225] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/125.

[226] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/125-126.

[227] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/126.

[228] Buhari, Ezan: 145; Ebû Dâvud, Salat: 176, 180.

[229] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/126-127.

[230] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/127.

[231] Tûr: 52/21.

[232] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/127-128.

[233] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/128-129.

[234] İmam Mâlik, Muvatta, Oruç: 22.

[235] Tirmizî, Savm: 41; Nesaî, Siyam: 70.

[236] Buhari, Savm: 63; Müslim, Siyam: 147; Ebû Dâvud, Siyam: 51.

[237] Buhâri, Savm: 63; Ebû Dâvud, Siyam; 53.

[238] Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi, 9:316.

[239] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/129-130.

[240] el-Mu'cemü'l-evsat, 5:258 (4508.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/131.

[241] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/131.

[242] Buhari, İstikraz: 12, Havâlât: 1, 2; Müslim, Musakât: 33; İbni Mâce, Sadaka: 8; Muvatta, Büyü: 84; Ebû Dâvud, Büyü: 10; Tirmizî, Büyü: 10; Nesâî, Büyü: 101. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/131.

[243] Bakara: 2/280.

[244] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/132.

[245] el-Mu'cemül-evsat, 2:497 (1858.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/132.

[246] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/133.

[247] Müslim, Hayız: 74; Ebû Dâvud, Hamam: 3; Tirmizi Edeb: 39. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/133.

[248] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/133-134.

[249] İbni Mâce, Fiten: 12; Tirmizi Zühd: Türk 2422. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/134.

[250] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/134-135.

[251] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/135-136.

[252] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/136-137.

[253] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/137.

[254] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/137-138.

[255] Müsned, 2:208 (6442.)

[256] Tirmizî, Ahkâm: 40; Câmiü's-Sagîr, 2:411. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/138.

[257] Müslim, Siyam:204; Ebû Dâvud, Siyam:58; İbni Mâce, Sıyam:33. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/138.

[258] Ebû Davud, Siyam:57; Tirmizî, Savm: 43-44

[259] Câmiü's-Sagîr, 4:23.

[260] Muvatta, Oruç: 22.

[261] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/138-141.

[262] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/141-142.

[263] Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azim, 2:225.

[264] A'raf: 7/46-49.

[265] Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm, 2:226. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/142-143.

[266] Ebû Dâvud, Salat: 36; Müslim, Salât: 2; Tirmizî, Menâkıb: 1; Beyhaki, Sünen, 1:603 (1933.). İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/143-144.

[267] Ebû Dâvud, Salat: 36; Müslim, Salât: 2; Tirmizî, Menâkıb: 1.

[268] İsrâ: 17/79.

[269] Şualar, s. 81.

[270] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/144-145.

[271] Buhari, Büyü: 16; Tirmizi, Büyü: 75. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/146.

[272] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/146.

[273] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/146.

[274] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/147.

[275] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/147.

[276] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/147-148.

[277] Buhari, Savm: 57; Müslim, Siyam: 104; Ebû Dâvud, Siyam: 42; İbni Mâce, Siyam; 74. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/148-149.

[278] Buhari, Savm: 30; Müslim, Siyam: 13.

[279] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/149-150.

[280] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/150.

[281] Buhari, Şirb: 2, Hiyel: 12; Müslim, İman; 173; Ebû Dâvud, Büyü: 62; Nesai, Büyü: 6.

[282] İbni Mâce, Edeb: 8.

[283] Ebu Dâvud, Zekât: 41. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/150-151.

[284] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/151.

[285] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/151-152.

[286] Müslim, Akdiye: 3; Müsned, 1:401 (2968.). İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/152.

[287] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/152.

[288] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/153.

[289] Tirmizî, Cenâiz: 59; Ebû Dâvud, Cenâiz: 83.

[290] Buhari, Menakıb: 25, Humus: 8, Eymân: 3; Müslim, Fiten: 77. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/153-154.

[291] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/154.

[292] Zâriyât: 51/19. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/154-155.

[293] Âl-i İmran: 3/180.

[294] Buhari, Zekât: 3; İbni Mâce, Zekât: 3.

[295] İbni Mâce, Zekât: 2; Nesâî, Zekât: 11.

[296] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/155-156.

[297] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/156-157.

[298] Bu cümle, "Ümmetim Ramazan'da gece ibâdetine kalktığı müddetçe zillete düşmeyecektir" şeklinde de tercüme edilir.

[299] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/157-158.

[300] Ebû Dâvud, Talâk: 1 (ikinci kısım için) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/158.

[301] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/159.

[302] Buhârî, İman: 6; Müslim, İman: 71; Tirmizî, Sifatü'l-Kıyâme: 60; İbni Mace, Mukaddime: 9 (66); Nesâî, İman: 9. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/159-160.

[303] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/160.

[304] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/160-161.

[305] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/161.

[306] Buhârî, Ezan: 48; Müslim, Salât: 56, 60; Ebû Dâvud, Salât: 177. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/161-162.

[307] Müslim, Salât: 60; Tirmizî, Salât: 100; İbni Mâce, İkâme: 24.

[308] Şualar, s. 77-79.

[309] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/162-165.

[310] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/165.

[311] Al-i İmran: 3/185.

[312] Yunus: 10/4.

[313] Enbiya: 21/34.

[314] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/166.

[315] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/167-168.

[316] Tirmizî, Birr: 66; Müslim, İman: 25; İbni Mâce, Zühd: 18.

[317] Suyutî, Câmiti'l-Kebîr, 4:292 (11676.)

[318] Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, 7:149 (6269); Kenzü'l-Ummal, 3:129 (5809.)

[319] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, 1:32 (75.)

[320] Furkan: 25/63.

[321] Hilimle ilgili olarak sonraki hadisin izahına da bakınız.

[322] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/168-169.

[323] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/169.

[324] Suyutî, Câmiü'l Kebîr, 1:468 (3243.)

[325] Kenzü'l-Ummal, 2:185 (3663.)

[326] Taberânî, Mucemü'l-Evsat, 3:320 (2684.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/170.

[327] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/170.

[328] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/171.

[329] Tirmizî, Mevakit: 81; Ebû Dâvud, Salat: 143.

[330] Buharı, İman: 15, İsti'zân: 18; Müslim, Salât: 45; Ebû Dâvud, Satat: 143; İbni Mâce, İkâme: 72.

[331] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/171-172.

[332] Buhari, Hayız: 30; Müslim, Mesâcid: 270; Ebû Dâvud, Salat; 90. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/173.

[333] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/173.

[334] Tirmizi, Savm: 73; Müsned, 4:451 (18912.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/173.

[335] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/173-174.

[336] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/174.

[337] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/174.

[338] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/175.

[339] el-Mu'cemü'l-evsat, 5:455 (4877.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/175.

[340] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/176.

[341] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/177.

[342] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/177.

[343] Ebû Dâvud, Sünnet: 1, 4 Tirmizî, İman: 18; İbni Mâce, Fiten: 17. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/177.

[344] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/178.

[345] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/178.

[346] Hac: 22/1-2.

[347] Zuhruf: 43/61.

[348] Müslim, Kitabü'l-Fiten: 39.

[349] A.g.e., Kitabü'1-İman: 242.

[350] Buhari, Kitâbü'l-Enbiya bâbu nüzûl-ü İsa

[351] Müsned, 2:576 (9612.)

[352] El-Fıkhu'l-Ekber Aliyyü'l-Kâri Şerhi Ter. s. 284.

[353] Müslim, Fiten: 34.

[354] Muhtasar-u Tezkiretü'l-Kurtubî Tere. s. 500.

[355] El-Fıkhu'l-Ekber Aliyyü'l-Kâri Şerhi Ter. s. 284.

[356] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/179-181.

[357] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/181-182.

[358] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/182.

[359] Buhari, İman: 9, 34, İkrah: 1; Müslim, İman: 67, 68; Tirmizî, İman: 10; İbni Mâce, Fiten: 23; Nesâî, İman: 3. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/182-183.

[360] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/183-184.

[361] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/185.

[362] Buhârî, Ahkâm: 12; Tirmizî, Ahkâm: 7; Ebû Dâvud, Akdiye: 16; Nesai, Kudat: 18. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/185.

[363] Nahl: 16/90.

[364] Nisa: 4/58.

[365] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/185-186.

[366] İbni Mâce, Mesâcid; 47; Ebû Dâvud, Salât: 46; Müslim, Mesacid: 255; Nesâî, îmame: 50.

[367] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/186.

[368] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/187.

[369] el-Mu'cemü'l-evsat, 5:479 (4914) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/187-188.

[370] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/188.

[371] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/188-189.

[372] Tirmizî, Fezâil ü Cihad:20; İbni Mâce, Itk: 3; Neseî, Nikâh: 5.

[373] Nisa: 4/92.

[374] Mâide: 5/89.

[375] Nur: 24/33.

[376] Tevbe: 9/60.

[377] Bakara: 2/177.

[378] Müslim, Itk: 21; Buhari, Itk: 1.

[379] Nur: 24/12.

[380] Câmiü's-Sagîr; 2:157.

[381] Tirmizî, Ahkam: 38; Buhari, Hars: 15; Muvatta, Akdiye: 26; Ebû Dâvud, Haraç: 37.

[382] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/189-192.

[383] Müslim, İman: 164; Timizi, Büyü: 72; Ebû Dâvud, İcâre: 50; İbni Mâce, Ticâre: 36; Dârimî, Büyü: 10; Müsned, 2:318 (7287) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/192-193.

[384] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/193-194.

[385] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/194.

[386] Hac: 22/31.

[387] Ebû Dâvud, Akdiye: 15; İbni Mâce, Ahkâm: 32.

[388] Bakara: 2/42.

[389] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/194-195.

[390] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/196.

[391] Kütüb-i Sitte Muhtasarı Terceme ve Şerhi, 11:396, 397. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/196.

[392] Müslim, İman: 59; Nesât, İman; 27. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/197.

[393] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/197.

[394] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/197.

[395] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/198.

[396] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/198-199.

[397] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/199-200.

[398] Kâfirun: 105.

[399] Zümer: 39/64-66. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/200-202.

[400] Ebû Dâvud, Eşribe: 2; Tirmizi, Büyü; 58. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/202.

[401] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/202.

[402] Tirmizî, Zühd: 61; Buhârî, Rikak: 23. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/202.

[403] Kenzü'l-Ummal, 3:553 (7872); Câmiü's-Sagîr, 6:237.

[404] Fethü'r-Rabbânî, 19:75 (3) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/203.

[405] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/203-204.

[406] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/204.

[407] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/204-205.

[408] Tirmizî, Kıyâme: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/205-206.

[409] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/206.

[410] Mu'cemü'l-Evsat, 2:346 (1599.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/206-207.

[411] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, 1:144(862); Câmiü's-Sagîr, 1:243 (346.)

[412] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/207.

[413] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/208.

[414] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/208.

[415] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/208-209.

[416] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/209.

[417] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/209-210.

[418] İbni Mâce, Talâk: 16. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/210.

[419] İbni Mâce, Talâk: 16.

[420] Ebû Dâvud, Salât: 11

[421] İbni Kesir, 2:588.

[422] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/211-213.

[423] Buhârî, Sulh: 9; Tirmizî, Menâkıb: 31; Müstedrek, 3:192. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/214.

[424] Müstedrek, 3:191.

[425] Müstedrek, 3:193; Hayâtü's-Sahabe, 3:350.

[426] Müstedrek, 3:192. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/214-216.

[427] Tirmizî, Menâkıb: 61. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/216.

[428] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/216-217.

[429] Tirmizî, Siyer: 48; Müslim, Salât: 9; Ebû Dâvud, Cihad: 100; Buhari, Ezan: 6; Muvatta, Cihad: 48; Dârimî, Siyer: 9. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/217-218.

[430] Tirmizî, Siyer: 2. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/218.

[431] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/218-219.

[432] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/219.

[433] Buhârî, Savm: 42; Müslim, Savm: 156; Ebû Dâvud, Eyman: 25; Tirmizî, Savm: 22. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/219-220.

[434] Tac, 2:78.

[435] Buhârî, Savm: 42; Müslim, Siyam: 153.

[436] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/220-221.

[437] Buhârî, Cihad: 134; Müsned, 4:552 (19624.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/221.

[438] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/221.

[439] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/221.

[440] Mu'cemü's-Sagîr, 2:16.

[441] Tabakat, 8:224.

[442] Hayatü's-Sahabe Tercümesi, 3:178.

[443] Mu'cemü'l-Evsat 3:136. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/222-223.

[444] İbni Mâce, Ticâret: 27. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/223-224.

[445] Dârimî, Büyü: 30.

[446] Müslim, İman: 71.

[447] İbni Mâce, Ticâret: 1.

[448] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/224-225.

[449] Buhârî, İlim: 3, Vudû: 27; İbni Mâce, Taharet: 53; Müslim, Tahare: 25; Ebû Dâvud, Tahare: 46; Nesâî, Taharet: 88; Dârimî, Taharet: 35; Müsned, 2:255 (6806.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/225.

[450] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/225.

[451] Tirmizî, İman: 3; Müslim, İman: 21; Buhari, İman: 1. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/226.

[452] Tirmizî, Sıfatü'l-Kiyâme; 13 (ilk kısım için).

[453] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/226-227.

[454] Tirmizî, Edeb: 59. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/227.

[455] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/227-228.

[456] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/228.

[457] Buhârî, Nikâh: 120, Cihad: 196; Müslim, İmâre: 181, 183, 184, Rada: 58; Ebû Dâvud, Cihad: 163; Tirmizî, Rada: 17; İsti'zan: 19; Dârimî, Nikâh: 32; Müsned, 3:378 (14177.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/228.

[458] Buhârî, Nikâh: 120; Müslim, İmare: 182, 183; Tirmizî, İsti'zan: 19.

[459] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/229.

[460] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/229-231.

[461] Buhâri, Cihad: 112, 156, Temenni: 8; Müslim, Cihad: 19, 20; Dârimî, Siyer: 6; Müsned, 2:527 (9169.)

[462] Vakidî, Megazi, 2:653.

[463] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/231-232.

[464] Tirmizî, Daavât: 54. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/233.

[465] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/233.

[466] Tirmizî, Birr: 66; Müslim, İman: 25; Ebû Dâvud, Edeb: 11. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/233.

[467] Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 66.

[468] Tirmizî, Birr ve's-Sıla: 75.

[469] Ebu Davud, Edeb: 10.

[470] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/234-235.

[471] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/235-236.

[472] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 48. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/236.

[473] Hilyetü'l-Evliya, 1:89.

[474] Tirmizî, Menakib: 25.

[475] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/236-237.

[476] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/237.

[477] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/237-238.

[478] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/238.

[479] Müslim, Mesâcid: 142. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/238-239.

[480] Müslim, Mesâcid: 146.

[481] Sözler, s. 44, 45.

[482] Tirmizî, Daavât: 25. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/239-241.

[483] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/241-242.

[484] Buhârî, Libas: 64, 65; Müslim, Taharet: 53; Ebu Dâvud, Tereccül: 16; Tirmizî, Edeb:. 18; Nesâî, Taharet: 15; Muvaita, Şa'ar: 1.

[485] Müslim, Taharet: 56; Ebû Dâvud, Taharet: 29; Tirmizî, Edeb: 14; Nesâî, Zînet; 1.

[486] Tirmizî, Edeb: 16; Nesâi, Taharet: 13.

[487] Tirmizî, Edeb: 16.

[488] Tirmizî, Edeb: 17.

[489] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/242-243.

[490] Müsned, 2:388(7915.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/243-244.

[491] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/243-244.

[492] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/244.

[493] Müslim, Vasaya: 1; İbni Mâce, Vasâya: 2.

[494] İbni Mâce, Vasâya: 5.

[495] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/244-246.

[496] Buhârî, İlim: 13, frisam: 10; Müslim, İmaret: 98, Zekât: 98, Tirmizî, İlim: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/246.

[497] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/246.

[498] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/247.

[499] Ebû Dâvud, Tahare: 14; Müslim, Tahare: 20.

[500] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/247.

[501] Buhari, Hac: 1; Nesâi, Hacc: 9; Müslim, Hacc: 407. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/247-248.

[502] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/248.

[503] Müslim, Fezâil: 79. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/249.

[504] Câmiü's-Sagîr, 1:534.

[505] Buhari, Nikâh: 93; İbni Mâce, Nikâh: 51.

[506] Ebu Dâvud, Nikâh: 41; İbni Mâce, Nikâh: 51.

[507] İbni Mâce, Nikâh: 51.

[508] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/249-251.

[509] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/251-252.

[510] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/252-254.

[511] Tirmizi, Taam: Tr1921. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/254.

[512] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/254.

[513] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/255.

[514] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/255.

[515] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/255-256.

[516] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/256.

[517] Tirmizî, Daavât: 99. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/256-257.

[518] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/257.

[519] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/257.

[520] Mu'cemü's-Sagîr, 2:53.

[521] Heysemî, Mecmaü'z-'Zevâid, 10:346.

[522] Al-i İmran: 3/77.

[523] Buhâri Şehadet: 22, Ahkâm: 48; Müslim, Eyman: 171, 173; İbni Mâce, Cihad: 42, Ticâret: 30.

[524] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/257-258.

[525] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/259.

[526] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/259.

[527] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/259-260.

[528] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 30; İbni Mâce, Mukaddime: 115; Tirmizî, Menâkıb: 20. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/260.

[529] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/260-261.

[530] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/261.

[531] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/261.

[532] İbni Mâce, Tahare: 28; Ebû Dâvud, Tahare: 23. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/261-262.

[533] Tevbe: 9/108.

[534] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/262.

[535] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/262.

[536] Timizî, Taharet: 127; Ebû Dâvud, Salat: 9.

[537] Ebû Dâvud, Salat: 9; İbni Mâce, İkame: 194.

[538] Tirmizî, Taharet; 127.

[539] Mesnevî-i Nuriye, s. 66.

[540] Necmeddin Şahiner, Son Şahitler, 1:417:418

[541] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/263-264.

[542] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/265.

[543] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/265.

[544] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/265.

[545] Müslim, İmâre: 135. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/266.

[546] Müslim, İmâre: 26; Buhari, Zekât: 3. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/266-267.

[547] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/267-268.

[548] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/268.

[549] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/268-269.

[550] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/269.

[551] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/269-270.

[552] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/270.

[553] Abdullah İbnü'l-Mübârek, Kitabü'z-Zühd ve Rekaik, Hadis No: 1349. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/270-271.

[554] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/272.

[555] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/272-273.

[556] Suyutî, Câmiü's-Sagîr, 4:528.

[557] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, Hadis no: 18455.

[558] Taberânî, Mu'cemü's-Sagîr, 1:241.

[559] Tirmizî, Kıyâme: 25; İbni Mâce, Zühd: 31.

[560] Suyutî, Câmiü's-Sagîr, 4:526.

[561] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/273-274.

[562] Tirmizî, Birr: 46. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/274.

[563] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/274.

[564] Müslim, Zikir: 49.

[565] Müslim, Mesâcid: 25.

[566] Câmiü's-Sagîr, 3:557. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/275.

[567] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/275.

[568] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/275-277.

[569] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/277-281.

[570] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 145. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/281-282.

[571] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/283-285.

[572] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/285-286.

[573] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/286.

[574] Suymî,Câmiül-Kebir, 5:141, (13948)

[575] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/286-287.

[576] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/287-288.

[577] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/288.

[578] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/288-289.

[579] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/289-290.

[580] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/290.

[581] İbni Mâce, Zühd: 313. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/290.

[582] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/290-291.

[583] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/291-292.

[584] Bakara: 2/125.

[585] Ahzab: 33/55.

[586] Enfal: 8/67. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/292-293.

[587] "Bir menfaati mı var ki böyle yapıyor?" diye düşünülür.

[588] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/293-294.

[589] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/295.

[590] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/295.

[591] Ebû Davud, Eşribe: 19; Tirmizî, Eşribe: 20. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/295.

[592] Buhari, Hibe: 4, Eşribe:14, 18; Müslim, Eşribe: 124; Muvatta, Sıfatu'n-Nebi: 17; Tirmizî, Eşribe: 19; Ebû Davud, Eşribe: 19.

[593] Buhari, Eşribe: 19; Müslim, Eşribe: 127.

[594] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/295-296.

[595] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/296.

[596] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/296-297.

[597] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/297.

[598] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/297.

[599] Müslim, Edâhi: 37; Müsned, 3:80 (11593.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/298.

[600] Müslim, Edâhî: 28.

[601] Müslim, Edâhî: 34.

[602] Tirmizi, Edâhî: 14.

[603] İbni Mâce, Cenâiz: 47; Müslim, Cenâiz: 105; Ebû Dâvud, Cenaiz:75; Tirmizî, Cenâiz: 60.

[604] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/298-300.

[605] Nesaî, Cenâiz: 100. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/300.

[606] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/301.

[607] İbni Mâce, Hudud:

[608] Buhâri, Ahkâm: 43; Müslim, İmâre: 41; Nesâî, Büyü: 44; İbni Mâce, Cihad: 41. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/301.

[609] Tirmizî, Zühd: 11; İbni Mâce, Fiten:12; Muvatta; Hüsn-ü Hulk: 3. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/302.

[610] Muvatta, Kelâm: 17.

[611] Tirmizî, Zühd: 11.

[612] Tirmizî, Daavât: 39. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/302-303.

[613] Buhari, Büyü: 6, İcâre: 10; İbni Mâce, Rühûn: 4. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/303-304.

[614] Ebû Dâvud, Tahâre: 3; İbni Mâce, Tahâre: 9. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/304.

[615] İbni Mâce, Tahâre: 10. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/304.

[616] Tevbe: 9/34.

[617] İbni Mâce, Nikâh: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/304-305.

[618] Bakara: 2/83; Enbiya: 21/73; Meryem: 19/13, 55.

[619] Tevbe: 9/34-35.

[620] Tefsîr-i Kebir, 16:44.

[621] Ebû Dâvud, Zekât: 4.

[622] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/305-307.

[623] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/307.

[624] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/307.

[625] İbni Mâce, Fiten: 16. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/307-308.

[626] Maun: 107/4-6.

[627] İhya-i Ulûmiddin Tercümesi, 3:654.

[628] Et-Tergib vet-Terhîb, 1:80 (43.)

[629] İbni Mâce, Zühd: 21.

[630] Câmiü's-Sagîr, 2:226.

[631] Mecmaü'z-Zevaid, 10:350.

[632] Et-Tergîb ve't-Terhîb, 1:77 (34.)

[633] Müsned, 5:531 (23625.)

[634] Suyutî, Câmiü'l-Kebîr, (2476.)

[635] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/308-311.

[636] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/311.

[637] Müslim, Birr ve's-Sıla: 150. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/311.

[638] Müslim, Birr ve's-Sıla: 152.

[639] İbni Mâce, Cenâîz: 59.

[640] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/311-312.

[641] İbni Mâce, Etime: 53. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/312.

[642] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/312.

[643] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/313.

[644] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/313-314.

[645] İbni Mâce, Nikâh: 62. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/314-315.

[646] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/315.

[647] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/315.

[648] Ahzab: 33/56.

[649] Mektubat, s. 291.

[650] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/315-316.

[651] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/317.

[652] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/317.

[653] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/317-318.

[654] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/318.

[655] Câmiü's-Sagîr, 4:469.

[656] Câmiü's-Sagîr, 2:539.

[657] Mesnevî-i Nuriye, s. 199.

[658] Lem'alar, s. 18.

[659] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/318-319.

[660] Tirmizi Rüya: 7; Dârimî, Rüya; 10. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/320.

[661] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/320.

[662] Müsned, 1:503(3817.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/320-321.

[663] Buhari, Et'ime: 58, Ezan: 42; Müslim, Mesâcid: 64; Tirmizî, Salât: 262; Nesâî, İmamet: 57. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/321.

[664] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/321-322.

[665] Buhâri, Mezâlim: 30, Eşribe: 1; Hudud: 1,20; Müslim, İman: 100; Ebû Dâvud, Sünnet: 16; Tirmizî, İman: 11; Nesâî, Sarık: 1. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/322.

[666] Mu'cemü's-Sagîr, 2:50. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/322-323.

[667] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/323.

[668] Müslim, İmân: 95; Ebû Dâvud, Edeb: 67; Nesâî, Beyat: 31.

[669] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/323-324.

[670] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/324.

[671] Isrâ: 17/44.

[672] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/325.

[673] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/325.

[674] İbni Mâce Zühd: 38; Tirmizî, Cehennem: 4. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/326.

[675] Vakıa: 56/51-56.

[676] Saffat: 37/62-66.

[677] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/326-327.

[678] Ebâ Dâvud, Siyam: 22. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/327.

[679] İbni Mâce, Siyam: 48.

[680] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/328.

[681] Ebû Dâvud, Siyam: 68; Nesâî, Sayd: 25; İbni Mâce, Siyam: 29.

[682] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/328-329.

[683] Ebû Dâvud, Edeb: 47; Müslim, Birr ve's-Sıla: 25. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/329.

[684] Hucurât: 49/10.

[685] Mektûbat, s. 243.

[686] Âl-i İmran: 3/134.

[687] Buhârî, Edeb: 57; Müslim, Birr: 25; Tirmizi Birr; 21. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/329-331.

[688] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/331-332.

[689] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/332.

[690] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/333-334.

[691] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/333.

[692] Hülâsatü'l-Ecvibe, s.

[693] Ankebut: 29/45.

[694] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/334.

[695] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/334-335.

[696] Taberî, 2:196; el-Bidâye, 2:287; İnsânü'l-Uyûn, 1:200. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/335-336.

[697] Buhari, Megâzî; 32; İbni Mâce, Nikâh: 30. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/336.

[698] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/336-337.

[699] Buharı, İlim: 38, Enbiya: 50; İbni Mâce, Mukaddime: 4 (36); Müslim, Mukaddime: 2 (1), Zühd: 72; Tirmizi Fiten: 70. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/337.

[700] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/337-338.

[701] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/338.

[702] Mesnevî-i Nuriye, s. 201. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/338-339.

[703] Tirmizi, Rüya: 6. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/339.

[704] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/339-340.

[705] Buhâri, Cenâiz: 90; Müslim, Cennet: 65, 66; Tirmizî, Cenâiz: 70. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/340.

[706] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/340.

[707] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/341.

[708] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/341.

[709] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/341-342.

[710] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/342.

[711] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/342.

[712] 94 numaralı hadise bakınız.

[713] Tabakât, 2:280; İnsânü'l-Uyûn, 3:476. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/342-343.

[714] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/343.

[715] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/343-344.

[716] Nitekim kuru bir çubukla olmasa da sondaj aleti ile yerden su çıkarılmıştır.

[717] Mektûb'at, s. 122.

[718] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/344.

[719] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/345.

[720] Tirmizî, Zühd: 43; Dârimi, Rikak: 21; Müsned, 3:595 (15765.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/346.

[721] Lem'alar, s. 149.

[722] Mektûbat, s. 37. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/346-347.

[723] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/347-350.

[724] İbni Mâce, Ticâret: 65; Müsned, 2:2238 (6675.)

[725] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/350-352.

[726] Resûlullah bedeviye malı olup olmadığını sormuş, onun, "Kabilem içerisinde benden daha fakir biri yoktur" deyince yukarıdaki emri vermiştir.

[727] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/352-358.

[728] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/359.

[729] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/359.

[730] Müslim, Tirmizî, Kader: 3. Leyl: 92/5-10. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/359-361.

[731] Bediüzzaman, Sözler, s. 430; Fahreddin Râzî, Kitabü'l-Erbâîn fi Usuli'd-Dîn, s. 142.

[732] Fıkh-ı Ekber Şerh-i Aliyyü'l-Kârî, s. 114. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/361-362.

[733] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/362-364.

[734] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/364.

[735] Ebû Dâvud, Salât: 174; Tirmizî, Salât: 157; İbni Mâce, İkame: 141; Müslim, Misafirin: 16. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/364.

[736] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/365.

[737] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/365.

[738] Suyûtî, Câmiü's-Sagîr, 6:141. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/365-366.

[739] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/366.

[740] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/366.

[741] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/366-367.

[742] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/367.

[743] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/367-368.

[744] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/368.

[745] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/368.

[746] Câmiü's-Sagîr, 6:141

[747] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/368-369.

[748] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/369.

[749] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/369-370.

[750] Tirmizi, Savm: 40.

[751] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/370.

[752] İbni Mâce, Hudud: 3. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/370-371.

[753] İbni Mâce, Hudûd: 3.

[754] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/371.

[755] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 207. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/371-372.

[756] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/372-373.

[757] Peygamberimizin anne tarafının kendi kabilelerinden olduğunu hatırlatıyor.

[758] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/373-379.

[759] Halebî, İnsanü'l-Uyûn: 3:5.

[760] Mekke'nin üst tarafında bir yer ismi.

[761] Mekke'nin alt tarafında Huzaa'ya âit bir su kaynağının ismi.

[762] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/379-380.

[763] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/380.

[764] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/380-381.

[765] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/381.

[766] Tirmizi Fiten: 21, 38; İbni Mâce, Fiten: 29. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/382.

[767] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/382.

[768] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/382.

[769] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/382-383.

[770] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/383.

[771] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/383.

[772] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/384.

[773] Müsned, 3:559 (4270.)

[774] Şûra: 42/38.

[775] Al-i İmran: 3/159.

[776] En'am: 6/141.

[777] A'râf: 7/31.

[778] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/384-386.

[779] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/386.

[780] Al-i İmran: 3/104.

[781] Al-i İmran: 3/110.

[782] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/386-387.

[783] Tirmizi, Menâkıb: 58; Müslim, Fezâilü's-Sahebe, 221 İbni Mâce, Mukaddime: 11. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/387-388.

[784] Sözler, s. 451.

[785] Sözler, s. 455. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/388.

[786] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/389.

[787] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/389-390.

[788] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/390.

[789] Ebû Dâvud, Tahare: 98; İbni Mâce, Tahare: 106; Dârimî, Tahare: 69; Müsned, 1:114(727.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/390.

[790] Tirmizi, Tahare: 78; Ebû Dâvud, Tahare: 97; İbni Mâce, Tahare: 106.

[791] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/391.

[792] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/391.

[793] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/391-392.

[794] Tirmizi Fitne: 43. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/392-393.

[795] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/393.

[796] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/393.

[797] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/394.

[798] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/394-395.

[799] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/395.

[800] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/395.

[801] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/396.

[802] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/396.

[803] İsrâ: 17/85.

[804] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/396-397.

[805] Müsned, 3:594 (15753.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/397.

[806] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/397-398.

[807] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/398.

[808] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/398.

[809] Buhari, Nikâh: 45; Müslim, Birr: 23, 24, 28, 29, 30; Ebû Dâvud, Edeb: 47; Tirmizî, Birr: 24; İbni Mâce, Ticâret: 14. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/399.

[810] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/399.

[811] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/399-400.

[812] Müslim, Hayız; 6; Ebû Dâvud, Siyam: 79; Tirmizî, Savm: 79. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/400.

[813] Bakara: 2/187.

[814] Buhârî, İtikaf: 1, 6; Müslim, İtikaf: 2, 1.

[815] Fussilet: 41/38.

[816] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/400-401.

[817] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/401-402.

[818] Ebû Dâvud, Edeb: 113. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/402.

[819] Ebû Dâvud, Edeb: 113.

[820] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/402-403.

[821] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/403.

[822] Al-i İmran: 3/133.

[823] Ebû Dâvud, Edeb: 3.

[824] Câmiü's-Sagîr, 6:414.

[825] Ebû Dâvud, Edeb: 3.

[826] Câmiü's-Sagîr, 1:407.

[827] Câmiü's-Sagîr, 3:266.

[828] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/403.

[829] Bakara: 2/152.

[830] Mü'min: 40/60.

[831] İbrahim: 14/7.

[832] Nuh: 71/10.

[833] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/404-405.

[834] Müsned, 3:23 (11117.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/405.

[835] Hâkim, Müstedreki 671 (1819.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/405-407.

[836] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/407-408.

[837] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/408.

[838] Müslim, Fezâil: 26. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/408-409.

[839] Kevser:108.

[840] Buhârî, Rikak: 53; Tefsîr-i Sûre: 108; Ebû Dâvud, Sünnet: 23; İbni Mâce, Zühd: 39.

[841] Tergîb ve Terhîb Tercümesi, 7:155.

[842] Muhtasar-ı Tezkireti'l-Kurtubî, (Ölüm-Kıyâmet-Âhiret) s. 198.

[843] Müslim, Fezail: 36; Tirmizi, Kıyame: 15.

[844] Mecmaü'z-Zevaid, 10: 337.

[845] Tergib ve Terhib Tercümesi, 7: 149.

[846] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/409-410.

[847] İbni Mace, Siyam: 25; Ebu Davud, 21; Nesai, Siyam: 28. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/410.

[848] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/410.

[849] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/411.

[850] Tirmizi, Zekat: 28. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/411.

[851] Ebu Davud, Cihad: 36; Tirmizi, Cennet: 25.

[852] Camiü’s-Sagir, 4: 36.

[853] Câmiü's-Sagîr, 2:40.

[854] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/411-412.

[855] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/412.

[856] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/412.

[857] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/412-413.

[858] Buhari, Tevhid:56, Libas:89, Müslim, Libas: 103; Nesâî, Zînet: 114. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/413-414.

[859] Buhari, Libas: 91, 95, Müslim, Libas: 87; Nesâî, Zînet: 112, 11; Muvaüa, îsti'zan: 8; İbni Mâce, Libas: 45.

[860] İbni Âbidîn Tercümesi, 2: 586.

[861] A.g.e., 2:588.

[862] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 6:418.

[863] İslâm Üzerinde Düşünceler, s. 155, 156.

[864] Müslim, Cenâiz: 106; Ebû Dâvud, Cenâiz: 77; Tirmizi, Cenâiz: 60.

[865] Tirmizî, Edâhî; 14.

[866] Tevbe: 9/60.

[867] Sözler, s. 381.

[868] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/414-419.

[869] Mü'min: 40/60.

[870] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/419.

[871] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/419.

[872] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/420.

[873] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/420-421.

[874] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/421-422.

[875] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/422.

[876] Ebû Dâvud, Edeb: 139. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/422-423.

[877] Camiüs-Sagîr, 3:395. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/423.

[878] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/423.

[879] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/424.

[880] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/424.

[881] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/425.

[882] Hucurât: 49/14.

[883] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/425-426.

[884] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/426.

[885] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/426.

[886] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/426-427.

[887] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/427.

[888] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/427.

[889] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/427-428.

[890] Ebû Dâvud, Büyü: 83; Buhari, Hibe: 14, 30; Hiyel: 14; Müslim, Hibât: 5; Tirmizî, Büyü: 52; Afeşâf, Hibe: 2; İbni Mace, Hibe: 2. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/428.

[891] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/428.

[892] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/428-429.

[893] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/429.

[894] Ebû Dâvud, Sünnet: 17.

[895] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/429-430.

[896] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/430.

[897] Müslim. Sayd: 57; Tirmizi Diyal: 14; Ebû Dâvud, Edâhî, 12; Nesai, Dahaya 22; İbni Mâce, Zebâih: 3; Dârimî, Edâhî: 10; Müsned, 4:173(17109). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/430-431.

[898] el-Mu'cemü'1-evsat, 7:460 (6902.)

[899] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/431-432.

[900] Buhari, Nikâh; 106; Müslim, Libas: 126, 127; Ebû Dâvud, Edeb: 191. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/432.

[901] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/432.

[902] Tirmizî, Birr: 66. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/432-433.

[903] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/433.

[904] Bakara: 2/185.

[905] Buhari, Nikah: 1; Müslim, Nikah: 5; Nesâi, Nikah: 4.

[906] Buhâri, İ'tisam: 5. Edeb: 72; Müslim, Fezail: 127.

[907] Ebû Dâvud, salat: 317.

[908] Buhârî, Savm: 54-59, Enbiya: 37, Fezâilü'l-Kur'ân; 34, Nikah: 89, Edeb: 84, İsti'zan: 38; Müslim, Siyam; 181-194; Ebû Dâvud, Siyam: 53; Nesâî, Siyam: 76; Tirmizî, Savm: 57.

[909] Buhârî, Teheccüt: 18; Müslim, Müsâfirîn: 219; Ebû Dâvud Salar 308; Nesâî, Kıyâmü'I-Leyl: 37.

[910] Buhârî, Teheccüt:. 18, İman: 16, 32, Ezan: 81, Rikak: 18; Müslim Salat: 283; Muvatta, Salâki'l-Leyl: 4: Ebû Dâvud, Salat: 317.

[911] Buhârî, İman: 29.

[912] Buhârî, İlim: 12; Müslim, Cihad: 6.

[913] Hadid: 57/27.

[914] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/433-438.

[915] Buhari, Edeb: 18; Müslim, Fezâli: 64, 65; Tirmizi Birr: 12; Ebû Dâvud, Edeb: 156. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/438.

[916] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/438.

[917] Rahman: 55/60.

[918] İsrâ: 17/7.

[919] Buhari, Tevhid: 2, Edeb: 27; Müslim, Fezâil: 66; Tirmizî, Birr: 16.

[920] Tirmizî, Birr: 16; Ebû Dâvud, Edeb: 66.

[921] Tirmizî, Birr: 16; Ebû Dâvud, Edeb: 66. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/439.

[922] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/440.

[923] Ahzâb: 33/9.

[924] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/440.

[925] Başka bir hadisde "ve cesedimde" ilâvesi vardır.

[926] Başka bir rivayette "nefsimi" şeklindedir.

[927] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/441.

[928] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/441-442.

[929] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/442.

[930] Kehf: 18/28

[931] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/442-444.

[932] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/444-445.

[933] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/445-446.

[934] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/446-447.

[935] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/447.

[936] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/447-448.

[937] Buhârî, Megâzî, : 83; İbni Mâce, Cenâiz: 65; Nesâî, Cenâiz: 13; Müsned, 3:248 (13015); Dârimî, Mukaddime: 14 (88.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/448.

[938] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/448.

[939] İbni Mâce, Keffâret: 5. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/449.

[940] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/449-450.

[941] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/450.

[942] Kehf: 18/20-21.

[943] Tirmizi Tefsir; İsrâ Sûresi. Müsned, 2:478, (8729.)

[944] İsrâ: 17/97.

[945] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/450-451.

[946] Müslim, Cihad: 83; Ebû Dâvud, Cihad: 125; Nesâî, Cenâiz: 117. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/451-452.

[947] Buhârî,Vüdu:10.

[948] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/452-453.

[949] Üzerinde bir parça et bulunan kemik.

[950] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/453-454.

[951] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/454.

[952] Ebû Dâvud, Zekât: 12; Buhari, Zekât: 55; İbni Mâce, Zekât: 17; Tirmizi Zekât: 14; Müslim, Zekât: 7. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/454-455.

[953] Bakara: 2/267.

[954] En'am: 6/141.

[955] el-Cessâs, Alıkâmü'l-Kur'ân, 1:543; Tefsirü't-Taberî, 5:555, 12:161.

[956] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/455-456.

[957] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/456.

[958] Buhari, İman: 16, Edeb: 77; Müslim, İman: 57, 59; Ebû Dâvud, Sünnet; 14; Tirmizi Birr: 56, 80; Nesâî, İman: 16. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/456-457.

[959] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/457.

[960] Buhari, Cihad: 134; Müsned, 4:4:552(19624.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/457.

[961] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 8:369.

[962] Câmiü's-Sagîr, 1:445.

[963] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/457-458.

[964] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/458.

[965] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/459.

[966] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/459.

[967] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/459-460.

[968] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/460-461.

[969] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/461.

[970] Müslim, Nikâh: 64; Buhari, Nikâh: 41.

[971] İbni Mâce, Nikâh: 12.

[972] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/461-462.

[973] İbni Mâce, Taharet: 6; Müslim, Taharet: 32. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/462-463.

[974] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/463.

[975] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/464-465.

[976] Buhârî, Edeb: 39.

[977] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/465.

[978] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/465.

[979] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/466.

[980] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/466.

[981] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/466.

[982] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/466-467.

[983] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/467.

[984] Müslim, Zühd: 9; Tirmizî, Kiyâme: 58; İbni Mâce, Zühd: 9. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/467.

[985] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/467-468.

[986] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/468.

[987] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/468.

[988] Buhari, Salât-i Fi Mescid-i Mekke: 5; Müslim, Hac: 502. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/469.

[989] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/469.

[990] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/469-470.

[991] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/470.

[992] Câmiü's-Sağır, 6:217. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/470.

[993] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/470.

[994] Câmiü's-Sagîr, 5:284.

[995] Câmiü's-Sagîr, 3:424.

[996] Buhârî, İman: 39; Müslim, Müsakât: 107; İbni Mâce, Fiten: 14. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/471.

[997] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/471-472.

[998] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/472.

[999] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/472.

[1000] İbni Mâce. Hudud: 5. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/472-473.

[1001] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/473.

[1002] Şa'rânî, a.g.e., s. 46.

[1003] Fetavâ-yı Hindiyye, 1:157.

[1004] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/473-475.

[1005] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/475-476.

[1006] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/476.

[1007] İbni Mâce, Mukaddime: 160.

[1008] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 161. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/476-477.

[1009] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/477-478.

[1010] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/478-479.

[1011] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/479.

[1012] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/479.

[1013] Tirmizî, Salât; 305.

[1014] Tirmizî, Salât: 206; timi Mâce, İkâme: 100.

[1015] Müslim, Müsafirîn: 101; Ebû Dâvud, Tatavvu: i; Tirmizî, Salât: 189

[1016] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/479-481.

[1017] Müslim, Libas ve'z-Zine: 125; Cennet: 52. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/481.

[1018] "Salınarak yürürler" şekiinde tercüme ettiğimiz ifâde, "Başka kadınları da kendileri gibi olmaya teşvik ederler" şeklinde de tercüme edilebilir.

[1019] Câmiü'l-Kebîr, Hadis No:9486; 10298.

[1020] Nur: 24/31.

[1021] Ahzab: 33/59.

[1022] Ebû Dâvud, Libas: 32.

[1023] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/481-483.

[1024] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/483.

[1025] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/483.

[1026] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/484.

[1027] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/484.

[1028] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/484-485.

[1029] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/485.

[1030] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/485.

[1031] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/486.

[1032] Müslim, İman: 264, 272.

[1033] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/486-487.

[1034] Tûr: 52/7-8.

[1035] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/487.

[1036] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/488.

[1037] Buhari, Itk: 1; Müslim, Itk: 24; Tirmizî, Nüzur: 19. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/488.

[1038] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/488-489.

[1039] İbni Mâce, Sadaka: 12. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/489.

[1040] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/489.

[1041] Müslim, İmâre: 24. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/490.

[1042] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/490-491.

[1043] Müslim, Selâm: 139; Tirmizî, Ahkâm: 2; Ebû Dâvud, Edeb: 174; Muvatta, İsti'zan: 33. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/491-492.

[1044] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/492-493.

[1045] Tirmizî, Et'ime: 15; Muvatta, Sıfatı'n-Nebiyyi: 21; Müslim, Eşribe: 36. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/493.

[1046] Ebû Dâvud, Edeb: 161; Muvatta, Sıfatı'n-Nebiyyi: 21. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/493.

[1047] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/493-494.

[1048] Bakara: 2/225. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/494.

[1049] İsrâ: 17/81

[1050] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/495.

[1051] Sîre, 4:59.

[1052] Kastalânî, Mevahibü'l-Ledünniye, 1:204. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/495.

[1053] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/495-496.

[1054] Buhârî, Ezan: 161, Cuma: 2, 3, 12; Müslim, Cuma: 4; Ebû Dâvud, Tahare: 127; İbni Mâce, İkâme: 80; Nesâî, Cuma: 6, 11; Dârimî, Salât: 190; Muvatta, Cuma: 2, 4; Müsned, 3:8 (11010.)

İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/496.

[1055] Camiü's-Sagîr 3:302.

[1056] Nesâî, Cuma: 8.

[1057] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/496-497.

[1058] Tirmizî, Fiten: 64. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/497.

[1059] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/497-498.

[1060] Müzemmil: 73/1-7.

[1061] Müzemmil: 73/20.

[1062] Ebû Dâvud, Tatavvu: 26; Müslim, Müsâfirîn: 139; Nesâî, Kıyâmü'l-Leyl: 2, 18; İbni Mâce, ikame: 123; Tirmizi Salat: 328; Müsned, 6:64 (24261.) İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/498-499.

[1063] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/499-500.

[1064] Vakıa:56/ 79., ayet.

[1065] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/500.

[1066] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/500-501.

[1067] Buhârî, Ezan: 83; Ebâ Dâvud, Salât: 114; İbni Mâce, İkâme: 15; Müslim, Salât: 21, 25, 26; Tirmizi Salât: 76, 110; Nesâî, İftitah: 113; Muvatta, Salat: 16; Dârimî, Salat: 41; Müsned, 2:25 (4675). İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/501.

[1068] Ebû Dâvud, Salât: 116; Tirmizi, Salat. 190.

[1069] Ebû Dâvud, Salât: 116.

[1070] Müslim, Salât, 119; Müsned, 5:93. 101.

[1071] Sünen-i Ebû Dâvud Terceme ve Şerhi, 3:106. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/501-503.

[1072] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/503.

[1073] Ebû Dâvud, Salat: 254; İbni Mâce, İkâmeti's-Salat: 162. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/503-504.

[1074] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/504.

[1075] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/504.

[1076] Buhârî, lydeyn: 7, 8; Müslim, Ideyn: 8; Tirmizî, Salat: 383; Nesât, İydeyn: 9.

[1077] Ebû Dâvud, salat: 252; Tirmizî, Salat: 386.

[1078] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/504-505.

[1079] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/505-506.

[1080] Hz. Ali taraftarlarına verilen isim.

[1081] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/506-515.

[1082] Ahmed Zihni Dahlan, Sîre, 2:183, 184.

[1083] Müslim, Müsakât: 15.

[1084] Tabakat, 1:287, 349.

[1085] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/515-517.

[1086] Buhârî, Daavât; 15; Tirmizi Daavât. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/517.

[1087] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/517.

[1088] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/518.

[1089] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/518.

[1090] Tirmizi, Birr: 87. İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/519.

[1091] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/519.

[1092] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/519.

[1093] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/520.

[1094] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/520.

[1095] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/520-521.

[1096] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/521.

[1097] Müsned, 5:375 (22542.) İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/522.

[1098] İmam Taberâni, Mu'cemu's-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/522-523.

[1099] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/523.

[1100] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/523-524.

[1101] İbni Hişam, Sîre, 3:293-294; İbni Sa'd, Tabakât, 2:81. İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/524-525.

[1102] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/524-525.

[1103] Cuma: 62/9.

[1104] Ebû Dâvud, Saiât: 208; Beyhakî, Simeni'l-Kübrâ, 3:246 (5578).

[1105] Mezâhibü'l-Erbaâ, 1:384.

[1106] İmam Taberâni, Mu’cemu’s-Sağir Tercüme ve Şerhi, (İsmail Mutlu), Mutlu Yayınları: 2/525.